

Cumhuriyet

1980

Cumhuriyet

1980

Önsöz

Sayın okurlar,

«Cumhuriyet-80» ile yayın dünyasına Cumhuriyet gazetesinden yapılmış yeni bir derleme sunuyoruz. 1979 yılı boyunca Cumhuriyet'te çıkan başyazı, fıkra, makale, röportaj, fotoğraf ve karikatürlerden seçilerek hazırlandı bu derlememiz. Kaynaşmalarla dolu olarak geçmiş, iktidar değişikliğine yol açan bir seçime sahne olmuştur 1979. İç olaylarda, dış olaylarda, kültür-sanat dünyasında görülen hareketlerin yıllığımızda bütün yönleriyle yansımalarına çaba gösterdik. Cumhuriyet'te yer alan haber başlıklarıyla bütün bir yılın olaylarını geniş biçimde hatırlatmaya çalıştık. Cumhuriyet sayfalarından aktardığımız yazılar bütün bu olayların içyüzünü, gelişimini gözler önüne seriyor. Üzerlerinde yeniden durulmasını, değerlendirmeler yapılmasını sağlıyor.

Artık tarihe karışan bir yılın bütün olarak gözönünde bulundurulmasını, o olaylarla günümüz ve gelecek arasında «neden-sonuç» ilişkisi içinde bağlar kurulmasını, karşılaştırmalar yapılmasını sağlıyor...

Yılığımızın «Yurtta -Siyasal Olaylarda Ölenler» bölümünün her yıl daha çok genişlemesi acı verici bir durumdur. Yaşadığımız karanlık günleri yansıtan bu levhanın bütün sorumlular ve sağduyulu insanlarımız için uyarıcı olmasını diliyoruz.

Saygılarımızla.

OKTAY KURTBÖKE

7 Mayıs 1980

Blank

The first of the two main parts of the book is devoted to a description of the various types of rocks which are found in the district. The second part is devoted to a description of the various types of fossils which are found in the district.

THE DISTRICT

The district is situated in the north-west corner of the island of Java. It is bounded on the north by the sea, on the east by the district of ... and on the south by the district of ... The district is situated in the north-west corner of the island of Java. It is bounded on the north by the sea, on the east by the district of ... and on the south by the district of ...

1979'a girerken

Yeni yılın ilk günü... 1 Ocak 1979'dayız şimdi... Nasıl geçirdiniz dün geceyi? Dans ettiniz mi? Şarkılar söylediniz mi? Coşup kendinizden geçtiniz mi? Evde oturup TV seyrettiniz mi? Oyunlar oynadınız mı? Bir umut, bir coşku, bir güven duyudunuz mu yeni yılın eşiğinde? Yarınlara güzel şeyler getirecek diye sevindiniz mi? Bu yıl, geçen yıldan daha güzel olacak diye bir düşünceye kaptırdınız mı kendiniz?

Ben açtım geçen yılın güncesi, yazı dosyasını... Aralık ayının son günlerini yeniden yaşadım. Saat saat.. Son dört günde neler mi olmuş, neler mi yapmışım? 28'inde iki - üç arkadaş Kumkapı'ya gitmişiz. 29'unda Lütü Özkök gelmiş. Yakıt olmadığından ev soğukmuş, hastalanmış. Ben de nezle olmuşum. Yataktayken radyo dinlemişim. Meclis'te Ecevit hükümeti güvenoyu almış. MC partileri 218, CHP ve arkadaşları 228... «1978 Barış Yılı Olsun» diye bir yazı yazmışım. Barış yılı! Yüzlerce ölü, yüzlerce olay! Sonunda da Maraş kıyımı! Hem de «Kahraman» Maraş'ta! Değiştirmeli «Kahraman» adını «Kanlı» demeli artık... Böyle bir «Kahraman» kent, tarihe en acı, en korkunç, en kıyıcı olayların kaynaklandığı, gerçekleştirildiği bir yer olarak geçti bile! Orada olup bitenleri untabilmek, belleklerden çıkarabilmek olanaksız... Barış yılı demişiz, savaş yılı olmuş!.

«Yeni bir yıla girdik diye seviniyor musunuz? İçinizde bir sevinç varsa, o da şu MC sonunda yıkıldı gitti diyedir. 1978'de Demirel'siz, Erbakan'siz, Türkeş'siz bir iktidar bulacağız» diye başlamışım. Şöyle sürdürmüşüm: «Türkiye 1978'de gerçek yerini bulmalıdır. Ecevit'in dediği gibi «barış» yaratılmalıdır toplumda. Barış, ama nasıl bir «barış»? Yenilgiyi, ezilmeyi benimseyenlerin, gerici, faşizm akımları önünde boyun eğenlerin, ya da bunlara göz yumanların,

başını başka yöne çevirenlerin «barış»ı değil... Kötü, çirkin politikacıların etkisiz kalacağı, militan, partizan kişilerin yetkili yerlerden sökülüp atılacağı, tüm haksızlıkların ortadan kaldırılacağı, ilkel duyguların yokedileceği bir barış...» Neler mi yapılmalıydı bunun için? Şöyle sıralamışım bunları da «Bugüne dek Anayasa gerçeklerine aykırı yapılmış bütün işler, davranışlar yeni Cumhuriyet Hükümetince gözden geçirilip düzeltilmelidir. Devletin köprübaşlarını ele geçirmiş birtakım kâğıttan devler yerle bir edilmelidir... Türkiye'de korkup çekineceğimiz öyle korkunç «dev»ler yoktur. Cumhuriyet ilkelerine, Atatürk düşüncesine bağlı, Anayasa doğrultusunda iş görececek bir iktidar bu cüce devleri kısa zamanda ortadan kaldırabilir». Şöyle bitirmişim: «Türkiye kendi sorunlarını çözmek savaşına atılsın tek bir kişi gibi. Devrimci bir kafa, aydınlık bir yürekle.»

Daha sonraki günlerde yayınlanmış yazılarıma bir göz atıyorum: «Sorulacak bu canların hesabı» başlıklı yazımın son cümlesi: «Yapacağımız iş Anayasa'yı uygulamak, ama Ecevit'in dediği gibi «müsamahasız»ca...» 13 Ocakta da «MC'nin hesabı Görülmelidir» başlıklı yazıdan birkaç cümle: «Biz kimseye zulmedilsin, şuna buna haksızlık yapılsın, birtakım yurttaşlar şöyle ya da bu böyle düşündükleri için cezalandırılsın, MC yandaşlarını inim inim inletmek dönemi acılsın, demiyoruz. Ben ve benim gibi düşünen yurttaşların isteği, Anayasa'ya aykırı davranan kişilerin bir yana itilmesi, cezayı hak etmişlerse Adalet önüne götürülmelerinin sağlanmasıdır.. Kamuoyunun gözünde «şaihe»li ve «kuşkulu» insanlar olarak dolaşmaktan çekinmeyen bu gibi kişiler, ne denli ünlü politikacılar da olsalar Adalet önünde eylemlerinin hesabını vermelidirler. Bu, bir öç alma savaşımı değildir. Anayasa'ya,

yasalara bağlılığın gerektirdiği bir iştir. Evet, Ecevit kabinesinin, tüm bakanlarının işi zordur. Zor, ama onur verici bir iş bu. Yürüyecekleri yol Anayasa çizgisidir.»...

Bir yıl geçti gitti bu yazılanların ardından. Ecevit hükümeti şimdi bir yaşında... Nerden geldi nereye vardı, neler yaptı, neler başardı? Bunun hesabı yapılırsa pek de övünç verici bir sonuç çıkmaz. Açıkça görülen şudur: Ecevit hükümeti nedense «güçsüz bir iktidar» olmuştur. MC'nin sert, acımasız, kesin hesaplı, kararlı, planlı işlerini bozmamıştır, bozamamıştır. MC muhalefeti karşısında etkisiz kalmıştır. Barışçı, insan-

cıl, iyi niyetli bir tutumla MC partizanlarını «yo-la getireceği»ni ummuştur.

Hesabı sorulacak öyle çok şey vardı ki! Hiçbiri sorulmadı. Bu yüzden kanlı olaylar arttı, terör tırmanmasını sürdürdü. Bugüne geldik sonunda... 1978'e umutlarla girmişti ulusumuz. 1979'a ise kuşkulu, korkulu düşünceler içinde ilk adımlarımızı atıyoruz. Yine de «umut» alevini söndürmemek gerekiyor her şeye karşın. Kıvılcım haline de gelse korumalıyız, beslemeliyiz umdu.

OKTAY AKBAL
1 Ocak

1979 bir sınav yılıdır

«Yalnız ölüm acısı doğa yasalarına ters düşer» diyor batılı bir diplomat. «Doğada herşey küçük doğar, giderek büyür, tohumsa filizlenir, fidan dallanır, yeşerir, çiçeklenir, ama ölüm acısı tersine büyük doğar, giderek küçülür, küçülür yine de yaşam boyu kaybolmaz. İnsan sevdiklerini yitirmenin acısını, sızısını yaşam boyu duyar, gönlümüzde bir nokta gibi kalır ölüm acıları...»

Bu sözleri aralık ayının ortasında ailemizden birini yitirdiğimiz zaman işittim. Oysa aralık ayının son günlerinde ailemizden birine üzölmek olanağı da kalmadı, Kahramanmaraş olayları bastırdı, ölenler öldürenler ile bu acı, doğa yasalarına da toplum yasalarına da çok ters düştü...

Yılbaşı gecesi TV'yi seyrederken düşündüm, bu acı zamanla küçülecek mi, büyüyecek mi acaba? Çünkü bu, bir ananın çocuğunu, bir delikanlının sevgilisini, bir dostu, bir büyüğü yitirmenin ötesinde bir olay. Bir soykırımının yaralarını sarmak kolay değil, saran ellerin çok usta olması gerekiyor.

Yılbaşı gecesi yeğenim sordu bana:

— Teyze ben üniversiteye gelinceye kadar geçer mi bu olaylar, ben herkesle barış içinde yaşamak istiyorum.

Ondört yaşında bir çocuğun özlemi bu. Bu yaştaki çocukların kimi konuşmaları insanı yüreğine kadar kızartıyor doğrusu. TV'de «Elele» şarkısı çalarken onlar kara mizah yapıyorlar.

— Nerde elele, tabancalar, silâhla karşı karşıya!.

Küçük yeğenim ve arkadaşları, ortaokulda-kiler, liseliler 1979'lardan 1989'lara, 89'lara nasıl ulaşacaklar? Barış içinde mi, birbirlerine sevgiyle gülümseyerek mi, yoksa kinle mi, yaraları

sarılmadan, onarılmadan mı?

— Soruları bugüne yöneltmek gerekir, diyor eski bir politikacı, şöyle devam ediyor: Bu sıkıyönetim dönemini başarıyla sona erdirmek gerekir. Hükümetin yanlışlardan kaçınması, hükümet partisinin çok uyanık olması, muhalefetin sorumluluğunu bilmesi gerekir. Ancak bu koşullarda bu dönemi sağlıklı bir sonuca vardırı, yaraları sarabiliriz. Yoksa yara da derinleşir, rejim de yıpranır, silâhlı kuvvetler de.. Yakın tarihimizde yaşadık bu tür olayları...

Yakın tarih deyince 12 Mart dönemi diki-liyor karşımıza. Ben o dönemi de çok yoğun yaşamış bir gazeteciym başkentte. Nasıl başladı, nasıl gelişti, birkez daha yazdım galiba, radyoda bir muhtıra okunmuş, Demirel hükümeti istifa etmişti ama AP Genel Başkanı, yakınlarını sormuştu, çok tanığı var bu olayın.

— Muhtıra, istifa, Nihat Erim ya da başka Başbakan ...Siz iktidarda kim var onu söyleyin, iktidarda kim var o önemlidir.

12 Mart muhtirasından sonra şapkasını alıp koltuğunu bırakırken böyle soruyordu sayın Demirel. Hakkı da varmış değil mi? 12 Mart döneminde kimin iktidarda olduğunu olaylarla saptadık sonra. AP Genel Başkanıyla, MHP Genel Başkanının son günlerde gösterdikleri tepkiler, Ecevit hükümetinin uygulamasına karşı verdiği demeçler nedense bu anıyı tazeliyor belleğimde. Acaba düş kırıklığına mı uğradılar, «kim iktidarda?» sorusunu olumsuz mu yanıtladılar. Koro türü durmadan sıkıyönetim önerirken birden eşgüdüm uygulamasına karşı çıkmayı nasıl yorumlayacağız?

12 Mart döneminde sonradan istifa eden kimi bakanların kuşkulu, kaygılı konuşmalarını anımsıyorum şimdi. Sıkıyönetim hizmetinin uy-

gulama ilkelerini saptamak için belli bir savaş vermişlerdi ilk Erim hükümetinde. Başbakan Erim de önce bu ilkelerin saptanmasından yanaydı ama ilkeler saptansa da uygulanamadı. O ilkeler de temel hak ve özgürlüklerin korunması doğrultusunda idi. Oysa uygulama tam tersine gelişti. Tanınmış bilim adamları yazarlar, sanatçılar tutuklanıverdiler.. «Gazetemiz kapanıverdi» O günlerde bir söz duyardık üniformalılardan:

«Biz zaten ateşten gömleği giymiş durumdayız, işimizi büsbütün güçleştirmeyin..»

Ancak işler giderek güçleşti değil mi?

Ecevit hükümetinin bu konudaki duyarlılığına saygı göstermek gerekir, üstelik tüm kuruluşlar adına. Başbakan Ecevit her gün, hatta her saat sıkıyönetim uygulamalarını gözden geçirecek, temel hak ve özgürlüklerin zedelenmesine duyarlık gösterecek elbet. Yoksa yalnız hükümetin başı olarak değil, milyonların umut bağlayarak iktidar yolunu açtığı bir partinin genel başkanı olarak da tarihsel görevini yapmaması duruma düşer. Bu darboğazı aşmak için tüm

kuruluşların çabası, Ecevit'in sorumluluğunu paylaşması gerekiyor.

— 12 Mart döneminde sıkıyönetimin hizmet ilkeleri saptandığı biçimde uygulansaydı. Nihat Erim politika sahnesinde başka bir yerde olurdu, diyor eski politikacılar...

Oysa bugün kişilerin de, partileri de boyutunu aşmış bulunuyor olaylar. Politika sahnesindekilerin yeri değil, Türkiye'nin dünyadaki yeri önemli, dünyanın gözü yeniden ülkemize çevrilmiş bekliyor. Bize de bu gözler önünde, bir sınavı başarmak düşüyor.

1979 bir sınav yılı bir bakıma. Herkesin görevini üstlenmesi gerekiyor. Dışımızı tırnağımıza takarak bu yılın güç koşullarını kolaylaştırmak, payımıza düşeni yapmak zorundayız. Yoksa bu başarısızlığın faturasını yalnız Ecevit hükümeti ödemez, çocuklarımız, torunlarımız da ödeyebilir... Başlayan yılı başarılı sona erdirmek umuduyla...

MÜŞERREF HEKİMOĞLU

3 Ocak

Olmaz!

Sayın Korutürk'le hukukumuz vardı. Cumhuriyet Senatosunda üye olarak iki yıl kadar birlikte bulunmuştuk. Toplantı salonundaki yerlerimiz yan yana idi. Devlet Başkanlığına seçildikten sonra kutlamak ve başarılar dilemek üzere ziyaretine gittiğim zaman beni ayakta kabul etti, çalışma masasına geçerek beni de karşısına oturttu. Camlı masanın oturduğum yere yakın köşesinde iri harflerle karton kâğıda basılmış bir yazı gözüme ilişti. Sayın Korutürk merakımı gidermek üzere hemen açıkladı:

«Benim yeminimdir dedi. Anayasanın 96. maddesi. Her sabah bu masanın başına geçince ilk iş olarak bir kez onu okur, sonra günlük çalışmalarına başlarım.»

Sayın Korutürk'ün andına ne denli bağlı kaldığını, üzerine aldığı görevini yerine getirmek için ne titiz bir dikkatle çalıştığını tüm yurttaşlar yıllardan beri izlemekteyiz. 12 Mart kapalı rejimini aydınlığa kavuşturmak uğruna Parlamentomuzun 1973 yılında başarabildiği en uygun işi diyebiliriz ki Cumhurbaşkanlığı katına Sayın Korutürk gibi yurtsever, iyi niyetli, yan tutmamaya her zaman özen gösteren bir kişiyi kendi içinden seçebilmiş olmasıdır.

O günden bu güne Sayın Korutürk'ün hiç yanıldığı görülmemiş midir? Bu soruya evet gö-

rülmemiştir demek kuşkusuz güçtür. Anayasa gereği yetkilerinin sınırlı bulunması nedeniyle kimi zaman yürekten paylaşmadığı kararları belki istemeye istemeye imzalamak zorunda kalmıştır. Zaten bu yetki yetersizliğinden kendisi de arada bir dert yanmış, devlet yönetiminde Cumhurbaşkanlarına daha etkin rol oynayabilecek yasal olanaklar sağlanması gereğine değinmiştir. Ama akli başında kimse çıkıp da Sayın Korutürk'ün elindeki sınırlı yetkileri kötüye kullandığını, ya da yetkilerini aşarak el altından yan tuttuğunu 1973'den bu yana söyleyememiştir.

Bu bakımdan, görev süresinin son yılını dolurmasına yedi sekiz ay kala AP Başkanlık Divanınca yayınlanan ve Sayın Korutürk'ü yan tutmakla suçlayan bildiriye son derece yersiz, yakışsız, çırkın bulduğumuzu açıklamak zorundayız. İçinde çırpındığımız siyasal ve ekonomik bunalımı daha da koyulaştırmaktan başka hiç bir sonuca varamayacağı besbelli olan bu bildiri ile AP Başkanlık Divanı ne elde etmek ister? Bir buçuk yıldır her gün düştü düşecek diye beklediği CHP ağırlıklı hükümetin tam dünyekülerden miras aldığı yıkıntıyı az çok düzeltme umutlarının belirdiği bir sırada AP Cumhurbaşkanlığı katına da el uzatarak rejimi temelinden

sarsmak niyetinde midir? Ekonomik darboğazın daha da daralması pahasına da olsa bir punda- na getirip yeniden iktidara gelebileceğini, böy- lece geçmişteki sorumlulukların üstüne sünger çekileceğini mi ummaktadır?

Bunlar demokrasiye bağlı yurtsever insan- ların kolay kolay göze alabilecekleri girişimler değildir. Yetkileri ne denli sınırlı olsa da Sayın Korumak'ten kendine uzanan partizanca komp-

loların oyununa gelmemelerini bekleriz. Anaya- sanın 96. maddesine göre o üzerine aldığı göre- vi yerine getirmek için «bütün gücüyle ve var- lığı ile çalışacağına» andıçmıştır. O anda «ya- pamazsam çekilirim» diye bir koşul yoktur.

Madem ki yüklendin, sonuna dek taşıyacak- sın!

NADİR NADİ

8 Haziran

31 Mart ve Kahramanmaraş...

31 Mart gerici ayaklanması siyasal tarihi- mizin önemli olaylarından biridir. Yerli ve ya- bancı araştırmacılar, bu olay üzerinde derinle- mesine incelemeler yapmışlar, olayı yaşayanlar da anılar yazmışlardır.

Bu olay, ikinci meşrutiyetin getirdiği özgür- lük ortamında palazlanan gerici güçlerin, çeşit- li kışkırtmalar sonucu Taşkılla'daki avcı tabur- larını isyana sürüklemeleriye başlamış ve kos- koca İstanbul birkaç gün gerici terörün pençe- sine terkedilmişti..

Bu isyan, Hareket Ordusunun İstanbul üze- rine yürümesiyle bastırılmış ve ayaklanan bel- li-başlı liderleri ağır cezalara çarptırılmış ve bu- gün «Ulu Hakan» diye selâmlanan II. Abdülha- mid tahtından indirilmişti..

Gerici isyan, «Şeriat isterüz» diye bağırان gericiilerin «Mektepli subaylar»ı boğazlamalarıyla genişlemiş, Adliye Nazırı Nazım Paşa ve «Lazki- ye mebusu» Arslan Bey, Şerif Sadık Paşa ve otuz beş subay ağız salyalı isyancıların elleriyle birer birer öldürülmüşlerdi...

31 Mart olayının perde arkasında örgüt ola- rak, «İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti» yayın or- ganı olarak «Volkan» gazetesi ve isyancı elebaş- ları olarak, Kıbrıs doğumlu ve İngiliz yetiştir- mesi Derviş Vahdeti ve Vahdeti'nin yakın arka- daşı, nurculuk akımının kurucusu Said-i Nursi de vardı...

31 Mart olayının nasıl başladığını, nasıl ge- liştiğini ve Hareket Ordusu tarafından nasıl bas- tırıldığını çoğumuz tarih kitaplarından okumuş, öğrenmişizdir...

31 Mart olayı, bugünkü tarihle, 13 nisan 1909 günü patlak vermiştir. 1909 yılından bu yana tam yetmiş yıl geçmesine rağmen, Türk toplumu Kahramanmaraş soykırımında, 31 Mart'ın kanlı kaldırımından da gerilere gitmiş ve sadece Türk tarihi için değil, insanlık tarihi için de.

acıyla, gözyaşıyla ve de tiksintiyle anılacak bir korkunç olay yaşanmıştır.

31 Mart olayı üzerindeki araştırmalar, bu gerici isyanında dış kışkırtmaların payını yete- rince ortaya koymuştur. Bu konuda bugüne dek kitaplıklar dolusu kitaplar yazılmış, anılar yayın- lanmıştır.

Kahramanmaraş olayı da böylesine, en ince ayrıntısına inilerek, genelde ve özelde, bütün açık ya da kapalı kışkırtmalar ve bunların kenetlen- diği iç ve dış odaklar birer birer ortaya çıkarıl- malıdır.

31 Mart olayındaki «İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti», ad değiştirmiş, bugün siyasal sahne- lerdedir. «Volkan» gazetelerine benzeyen kan içici, kıyım kışkırtıcısı yayın organları da gözler önündedir. Ve hatta, Kıbrıslı Derviş Vahdeti'ler bile kirli kefenleriyle hortlayıp, Kahramanmaraş soykırımında yerliyerlerini almışlardır.

Kahramanmaraş sokaklarında yurttaş kanı dökmek için otomatik silah sokanlar kimlerdir? Kimlerdir çevrede iş tutan yabancı şirketlerden silah sağlayanlar? Ve bu şirketler üzerinde de- netim kuramayanlar kimlerdir? Kimlerdir bu sil- lah ticareti yapanlar? Kimlerdir, Kahramanma- raş'taki Belediye hoparlöründen halkı kıyıma ça- ğıranlar? Kimlerdir emekli bir komisere bayrak verip, sokaklarda halkı kıyıma kışkırtanlar? Göz- leri önündeki cinayetleri kapalı tribün seyircisi gibi izleyen kamu görevlileri kimlerdir?

Ve bütün bu olayların arkasındaki siyasal güçler, iç ve dış odaklar kimlerdir, nerelerdedir?

Ülke çapında, «direnme hakkı» isteyenlerin «gazaları mübarek olsun»! Cihat açtılar, kan dök- tüler.. Ama artık söz, adaletin!

Kahramanmaraş olayının üzerine, tıpkı Ha- reket Ordusunun 31 Mart gericiileri üzerine git-

tiği gibi gidilmezse, o zaman, layık Cumhuriyeti, Atatürk ilkelerini, çağdaş Türk Devletini, ne hakla ve ne yüzle koruyacağız bundan sonra?
31 Mart'ın kanlı gericiileri hortladı, başla-

rında kirlî kefeni ile Kıbrıslı Derviş Vahdeti, oluk oluk kan içiyorlar.

UĞUR MUMCU
6 Ocak

Şili özlemi ve Demirel

Benimsediğimiz çoğulcu demokraside, muhalefetin «İktidarı her fırsatla eleştirmesi,» yalnız hakkı değil görevidir de.. Bu eleştiri, sert hatta haksız dahi olabilir. Örneğin Türkiye'mizde bir parti lideri (Demirel), Başbakan olarak (kendi ülkemizde çıkan) kömüre değil, dıştan satın aldığımız petrole dayalı bir enerji politikasını yıllar boyu uygulamakta direnir. Bu yüzden ülke-mizi her yıl milyarlarca lira borçlanmaya mahkûm eder. Dışardan lüks maddelerin satın alınmasını bile sınırlamaz. İsteyenin her yıl yurt dışına geziye çıkıp yüz milyonlarca dolarlık döviz harcamalarına engel olmaz. Dış ticaret dengesindeki açığı kapatmak için de durmadan borçlanır. Ve iki milyar dolar döviz stoku ile teslim aldığı hazineyi dışa 13.5 milyon dolar (hem de büyük bir kısmı hemen ödenmesi gereken) borçla yeni iktidara teslim eder. Böyle «İflâsın eşiğine getirdiği bir mali durumu devreden» yüzü kızarabilir normal bir politikacının siyasal ahlâka zerrece değer veriyorsa yıllarca susması, hatta siyasal ufuktan kaybolması gerekir. Ama o, dünyada eşine az rastlanır bir piskinlikle ve «yavuz hırsızın ev sahibini bastırması» yöntemi ile «ekonomiyi ne hale getirdiler, bizim bıraktığımız güllük güllüstanlık durumu mahvettiler, bunun hesabını soracağım, devri sabık yaratacağım» diye konuşma cesaretini dahi kendisinde görebiliyor.

Yalana ve halkı aptal sayma temeline dayanan böylesine siyasal ahlâka zıt bir muhalefete dahi, demokrasilerde katlanma zorunluğu vardır. Çünkü «seçmenin bir süre kandırılrsa da, sonunda gerçeği göreceği ve bu nedenle de eleştiri özgürlüğünün sınırlandırılmaması inancı»na dayanmaktadır, çoğulcu demokrasinin felsefesi.

Ancak demokrasilerdeki bu hoşgörünün, doğal bir sınırı vardır: Eğer eleştiriler yalnız iktidarı değil de, «rejimi, anayasal düzeni, yani demokrasiyi ve ulusal birliği kemirici» nitelikte olursa, bunu demokratik özgürlüklerin gereği sayabilmeye, böylesine yıkıcı bir tutuma seyirci kalabilmeye olanak yoktur. Hele az gelişmiş demokrasilerde... Son kez «Allende gevelemesi» ile

«yıkıcı, kışkırtıcı muhalefet»in en çarpıcı bir örneğini daha veren Demirel'in sözleri ve davranışları, geriye doğru incelenirse, tutumunun «hoşgörü ile karşılanacak bir muhalefetin sınırlarını fersah fersah aştığı» kolayca saptanır. Daha 1966'da, «200 bin sivilin silahlanıp bir baskı ögesi olarak siyasal yaşamda ağırlığını göstermesini, özenilecek bir örnek» diye belirtbilmiştir. Daha sonra da, otobüs işgalleri nedeniyle, halkı kuvvete başvurmaya çağırarak, vatandaşların birbirleriyle boğuşmasını önerme gafletini göstermiştir. 1979'da ise sol görüşü savunanların Allende'nin akıbetine uğrayacağını» açıkça dile getirmiştir. Hem de, demokrasiyi ve seçimin sonuçlarını korumayı ve bunun için can vermeyi, «tasını tırağını toplayıp gitme» diye nitelendirerek.

Demirel'in «meşrû hükûmetlere karşı direnebilmesi» tezini işlemesi, 1977 seçimlerinden sonra doruğuna ulaşmıştır. Güvenoyu aldıktan sonra bile, Ecevit'e karşı aylarca «Başbakan» deyimini kullanmamaya büyük özen gösterdiğini anımsarsınız...

DEMOKRATİK DÜZENE AYKIRI

Nihayet sonunda açıkça, «Bu hükûmetin gittiği yolun Allende'nin yolu olduğunu söyleyen Demirel. «Ecevit'in akıbetinin de Allende'nin akıbeti olacağını» herkesin anlayacağı bir biçimde dile getirmiştir. Son günlerde ise, «Bu hükûmet, milletin hükûmeti değildir» diyerek, gayri meşrûluk isnadını ve direnme kışkırtmasını sürdürmekte gittiği her ilçede bu tekerlemeleri yinlemektedir. Demirel'in Allende benzetmesinin, ekonomik tutumu hatalı olan bir hükûmet düşer» anlamına gelemeyeceği apaçıktır. Eğer kastı «sonradan tevile yeltendiği gibi» bu olsaydı, bugüne kadar «demokratik ülkelerde ekonomik bunalım ya da ekonomik hatalardan ötürü demokratik yöntemlerle düşürülen» yalnız düzine-lerce değil, yüzlerce hükûmet varken, bunlardan bir tanesini bile örnek almayıp da «Demokratik yolla değil, şiddete başvurma yoluyla (gayri meşrû bir faşist darbe ile, hem de dış güçlerin tezgahladığı faşist bir darbe ile) öldürüle-

rek işbaşından uzaklaştırılmış bir devlet başkasına benzetme» yoluna sapmazdı! Bu gibi benzetmeler, çoğulcu demokrasinin 10 yıllardan beri, hatta 100 yıllardan beri rayından çıkmadığı bir toplumda önem taşımayabilir. Ama «demokrasi gemisi sık sık karaya oturan» yıllardan beri bilinçsiz, beyinleri yıkanmış, hatta robotlaştırılmış pek çok delikanlının -niçin öldürdüğünü dahi bilmeden- hemen her gün kendi kardeşlerini öldürdüğü (sorusuz politikacıların kışkırtmaları sonucu sistemli olarak adam öldürülen) bir toplumda, durum bambaşkadır. Özellikle «milyonlarca vatandaşın oyunu alan bir partinin liderinin bu doğrultudaki sorumsuz sözleri ve kışkırtmaları» karşısında gülüp geçilemez. Her gün bir sendikacının, öğretmenin doçent ya da profesörün, savcı ya da gazetecinin öldürüldüğü bir toplumda, Ana Muhalefet Liderinin «Başbakanın da öldürülerek görevinden uzaklaştırılıp uzaklaştırılmayacağını bilemeyeceğini» söyleyebilmesi, «akıl kavrayamayacağı bir sorumsuzluk», «ağır sorumlulukları gerektiren bir çılgınlık»tır.

Demirel'in demokratik düzene ters düşen ve şiddete başvurulmasını öven ya da bu doğrultuda kışkırtma niteliği taşıyan konuşmaları sadece havada kalmış birtakım patavatsızlıklar sayılamaz. «Ekonomiyi felce uğratacak ve giderek karışıklıklara ve kardeş kavgasına yol açacak eylemler» ile bu sözler bütünleştirilmiş, amaca doğru somutlaştırılmış, bir planın uygulandığı ortaya konulmuştur. Demirel'den habersiz önemli hiç bir siyasal girişimde bulunamayacak bir AP milletvekili (Esnaflar Konfederasyonu Başkanı ve Otomobil ve Kamyoncular Dernekleri Federasyonu Başkanı olarak) Türkiye'yi Şill'leştirme doğrultusunda, Demirel'in direktiflerine uygun adımları atmaktan geri kalmamıştır. Yüzbinlerce vatandaş direnmeye ve toplum yaşamını felce uğratmaya çağıran bu kişice, bir süre önce aynen «Bu durumda bu vatanı yaşayan herkese, kendiliğinden meşru müdafaa hakkı doğmakta, vatan ve milleti, canları ve malları teslim etmemek için bir milli direnme hakkı ortaya çıkmaktadır. İşte esnaf ve sanatkârlar zümresi de bugün böyle bir meşru müdafaa hakkı ile yüzyüze bırakılmış bulunmaktadır. Bundan sonra memleket hayatında kati tesirleri görülecek olan ulaşımı durdurma, işi bırakma, dükkanları açmama gibi meşru müdafaa tedbirlerine başvurarak bütün vatan sathında harekete geçeceğiz» sözlerini taşıyan bir duyurunun yayımlandığı hatırlanırsa kışkırtmanın önemi ve demokrasiye olduğu gibi ulusal birliğe vurulmak istenilen darbe de, çok daha iyi ortaya çıkar. Ayrıca unutmamak gerekir ki, hükümetin gidişinden ötürü «Vatandaşlar için artık direnme hakkının doğduğu»nu, başka bir muhalefet lideri de, bir süre önce ısrarla ileri sürmüş ve komandolarına kaba kuvvet eylemleri için bir kez daha yeşil ışık yakmış bulunmaktadır.

İşte bu koşullar altında, bir ülkede «otomobil ve kamyonların kontaklarının bir süre kapatılması», elbette çok önem taşır. Ama kamyonların ve otomobillerin bu kontak sorununu çözmekten kat kat önemli olan, bir demokraside. «Ana Muhalefet Partisi Liderinin kafasındaki kantağı çözmek»tir. Çünkü bir ülkede hele az gelişmiş bir demokraside, «demokratik rejimin kaderi, yüzde elli oranında iktidarın tutumuna bağlı ise, yüzde elli oranında da muhalefetin tutumuna bağlıdır. Bundan ötürüdür ki, Demirel'in yıllar boyu demokrasiye indirdiği darbeleri sayarak, birbuçuk yıl önce «O'nun ülkemizde Başbakan olamayacağını» söylemiştim. Kendisini «İdi Amin'in beyazı» olarak nitelendirirken, asla bedenini kasdetmemiş, adı geçen Afrikalı devlet adamı gibi «demokratik ölçülerle ve mantıkla bağdaşmaz bir tutum ve davranış içinde olduğunu ve hırslarını frenleme olağanından yoksun bulunduğunu» belirtmek istemiştin. Aradan geçen süre içinde Demirel'in «İktidara gelme tutkusunun tutsağı olarak yaptıklarını ve söylediklerini» görünce, üzülen söyleyebiliriz ki, «Demirel gibi bir kişi demokrasi-lerde iktidarın değil, muhalefetin dahi lideri olmaz ve olmamalıdır.» Kitlelerin meşruluk dışına çıkmaları doğrultusunda durmadan kışkırtmalar yapan bir muhalefet lideri, o toplum ve demokratik rejim için bir felâket kaynağı haline gelmiş demektir. Daha birkaç yıl önce 4 komutanın «höt» demesi üzerine 253 sandalyelik iktidardan kaçan sabık Başbakan muhalefette arslan postuna bürünme sevdası ile tutuşarak en tutarsız politikacı olduğunu kanıtlamıştır.

FELAKET KAYNAĞI

Demirel'in ve yordakçılarının «Hukuk ve anayasa dışı tüm kışkırtmaları»na karşın, demokrasiye inançlı şoförlerimizin ve öteki esnafımızın çoğunluğunun anayasa düzenimize ve yasalara ters düşen bu Şill'özentisi direnmeye katılmayacağını bilmekle beraber, tüm kışkırtanların çok tehlikeli bir yola saptıklarını ve «rejim kundaklığı» yapma çabası içinde olduklarını belirtme zorunluğunu duymaktayız. AP'li esnafı, AP örgütündeki demokrasiye inanmış vatandaşları ve AP'li parlamenterleri, «rejime sahip çıkma konusunda göreve davet etmek» hepimizin hakkı ve ödevidir. Böylesine hırslı ve iktidar uğruna her araca başvurmaktan kaçınmayan bir muhalefet liderinin Türk demokrasisi için yaratabileceği sakınca ve tehlikelerden rejimi ve toplumu koruma tutarlılığını ve cesaretini gösteremeyen (O'nu, layık olmadığı yerden uzaklaştıramayan) AP'lileri, tarih ve ulus affetmeyecektir.

PROF. DR. MUAMMER AKSOY

31 Mart

“Batılı dostlar yardım değil yarar peşinde,,

STRASBOURG — Başbakan Bülent Ecevit, Avrupa Konseyi Danışma Meclisinde dün yaptığı konuşmada, «Türkiye’de demokrasinin yaşadığını ve gelecekte de yaşayacağını» belirtmiş ve «Türk toplumu artık bu yolda geri dönelebilecek noktayı aşmıştır. Ve Türk halkının başka türlü bir rejime katlanması söz konusu değildir» demiştir.

«Cumhuriyet tarihinin en ağır ekonomik bunalımından geçmekte olan Türkiye’de bir çıkış yolu bulunmasının zorunlu olduğuna değinen Başbakan Ecevit, konuşmasında yabancı sermaye konusuna da değinerek şöyle konuşmuştur:

«Özellikle bazı bölge ülkelerinin sağladığı pazar olanakları açısından Türkiye yabancı sermaye yatırımlarına elverişli bir ülkedir. Ekonomik ve teknolojik gelişmemize, dış ödemeler dengemize veya bölgesel işbirliğine katkıda bulunması koşuluyla bu tür yatırımları önyargısız olarak özendirmeye hazırız» demiştir.

Türkiye’nin ekonomik bunalımdan kurtulabilmek için «Bir nefes alma dönemine, bir itici güce gereksinmesi» olduğuna da işaret eden Ecevit, Batılı ülkelerin bu konudaki tutumlarından yakınarak şöyle demiştir:

«Şimdiye kadar, birkaç istisnasıyla, Batılı dostlarımız ve ortaklarımız, Türkiye’nin sıkıntıları karşısında üzüntülerini belirtmekle yetinen pasif birer seyirci durumunda kalmışlardır. Bu yılbaşlarında Guadeloupe’ta toplanan bazı dostlarımız Türkiye’nin büyük miktarda ve çok ivedi yardıma gereksinmesi olduğunu açıklamışlardır. Fakat aradan dört ayı aşkın süre geçtiği halde bu «ivedi» yardım henüz ortada görünmemektedir.

Bununla birlikte son zamanlarda umut verici bazı belirtiler ortaya çıkmıştır. Bunların yakın zamanda sonuç aşamasına ulaşması beklenebılır.»

BATI İLE İLİŞKİLER

Batı’dan Türkiye’ye gelecek ekonomik desteğin Batı ile olan ilişkileri ister istemez etkileyeceğini belirten Ecevit, bu konuda aynen şunları söylemiştir:

«Türkiye’nin ekonomik potansiyeli bu yönde bir dinamik istikrar olanağını sağlayabilecek kadar geniştir ve bir yandan böyle bir istikrar ve gelişme programını gerçekleştirmeye çalışırken, bir yandan da şu sıradaki ekonomik güçlüklerini aşmaya uğraşan Türkiye’nin bu cabalarına, müttefiklerinden ve ortaklarından gelecek desteğin ölçüsü Batı’yla ilişkilerimizin geleceğini, ister istemez ve kaçınılmaz olarak etkileyecektir.

«Kaçınılmaz olarak» derken, Türkiye’nin, bir siyasal tercih yüzünden ortaklarıyla bağlarını zayıflatma gütmeyeceğini, fakat ekonomik etkenlerin kendiliğinden bu bağları zayıflatabileceğini belirlemek istiyorum. Nitekim, son yıllarda karşılaşılan döviz darlığının Batı’yla ticaret olanaklarını kısması sonucu olarak, Türkiye’nin dış ticaret ilişkilerinin bileşimi şimdiden büyük ölçüde değişmeye ve Batılı ortaklarından uzaklaşma eğilimi göstermeye başlamıştır.»

NASIL BİR HEVES

Başbakan Ecevit bazı Batılı müttefik ülkelerin Türkiye’nin ekonomik güçlüklerini aşmasına yardımcı olmak yerine, bu güçlüklerden yararlanma hevesine kapıldıklarına dikkati çekmiştir. Ecevit, bu konuda şunları söylemiştir:

«Batılı müttefiklerimizden bazıları, kuşkusuz hepsi değil bazıları, Türkiye’nin kritik ölçülere varan ekonomik güçlükleri aşmasına yardımcı olmaktan çok, bu güçlüklerde yararlanma hevesine kapılmış gibi görünmektedirler. Bu güçlüklerden, Türkiye’ye bazı politikalar ve sınırlayıcı bazı gelişme stratejileri kabul ettirmek için yararlanmaya uğraştıkları izlenimini vermektedirler.

Böyle bir eğilim içine girilmesinin bir nedeni, belki de baş nedeni, Türk ulusunun, gerek değişen dünya koşullarına gerek coğrafya ve tarih gereklerine daha uygun davranmak üzere, uluslararası ve özellikle bölgesel ilişkilerini yeniden değerlendirmeye başlaması karşısında bazı Batılı müttefiklerimizde ve ortaklarımızda uyanan kaygı olabilir.»

YUMUŞAMA ÇAĞINDA

Başbakan Ecevit, Türkiye’nin konumunu çizirken Doğu - Batı ilişkilerinde yumuşama sürecine geçilmiş olmasını Türkiye’nin görmezlikten gelemeyeceğini özellikle vurgulamış, şöyle konuşmuştur:

«Sovyetler Birliği ile sınır komşusu olan ve Doğu Avrupa’nın sosyalist ülkeleriyle coğrafi yakınlık içinde bulunan bir ülkedir Türkiye, üstelik yakın zamanlara kadar bu ülkelerden bazılarıyla aynı devlet-çatısı altında yaşamış bir ülkedir. Böyle koşullanmış bir ülke, herhalde Doğu-Batı ilişkilerindeki giderek artan yakınlaşmayı ve soğuk savaşın uluslararası yumuşama sürecine geçilmiş olmasını görmezlikten gelemezdi. Bu değişiklikler karşısında ilgisiz kalamazdı. Batılı müttefiklerimiz ve ortakları bu ülkelerle ilişkilerini normalleştirir ve ekonomik işbirliklerini geliştirirken herhalde Türkiye’nin bu yönde onlardan çok gerilerde kalmada devam etmesi de beklenemezdi.»

HAKSIZLIK OLUR

Doğu ile Batı arasındaki yumuşama sürerken Türkiye'nin de bu sürec içinde adımlar atmasına kuşku ile bakılmasının haksızlık olacağını söyleyen Ecevit, bu konuda, «Türkiye Batı'dan uzaklaşmak mı istiyor?» şeklinde sorular sormanın da yine bir başka haksızlığı oluşturacağını bildirmiştir.

Ecevit, bu konuda şu görüşleri belirtmiştir:

«O nedenle Türkiye'nin bu yönde adımlar atma niyetini kuşkuyla karşılamak haksızlıktır. Hele Batılı müttefiklerinden ve ortaklarından çoğunun yıllardır o yönde çok ileri adımlar attıkları anımsanırsa bu haksızlık daha da büyüktür. Öte yandan Türkiye, nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan ve İslam ve Arap ülkeleriyle arasında yakın tarihsel bağlar bulunan bir ülkedir. Daha bu yüzyılın başlarına kadar Türkiye, İslam ve Arap ülkelerinden birçoğuyla aynı devletin üyesiydi. Ve o devletin çatısı altında, etnik ayrım gözetilmeksizin eşit ortaklar olarak yaşamışlardır.

O nedenle, Türkiye İslam ve Arap ülkeleriyle bağlarını yeniden canlandırmak ve işbirliğini genişletmek istiyor diye «Türkiye Batı'dan uzaklaşmak mı istiyor?» yollu sorular sormak da haksızlıktır.»

Böylesine haksız ve çağdışı kuşular ve kaygılar besleyip belirtmek yerine, Batılı müttefiklerimiz ve ortaklarımız, özel bir jeopolitik yeri ve tarihsel mirasları bulunan Türkiye'nin, yumuşamaya, genel olarak Doğu-Batı yakınlaşmasına, Kuzey - Güney diyaloguna ve Ortadoğu ile daha sağlıklı ilişkilere nasıl katkıda bulunabileceğini düşünmeliydiler.»

Ecevit, yumuşama çağında Türkiye'den nasıl bir işlev beklenmesi gerektiğini de konuşmasında şöyle açıklamıştır.

«Hızla değişen bu dünyada ve bu yumuşama çağında, Türkiye'nin demokratik Batı ülkesiyle ortaklığının niteliği, değeri ve sağlayabileceği olanaklar, Türkiye'nin, elinde hala soğuk savaş dönemi sancağıyla ve üzerinde birçoğu Kore savaşından ya da ikinci dünya savaşından kalmış silahlarla tekbaşına sınır bekçiliği yapmağa ne kadar istekli olduğuna bakılarak ölçülemez.

Türkiyeden böyle bir işlev beklemek, beklenen işlevde de değişen koşullarla da çelişir. Böyle bir beklenti, Türkiye'nin, gerek bölgede gerek uluslararası alanda, dünya barışına ve hakça ve sağlıklı bir dünya düzeni oluşmasına, bunların yanı sıra da demokrasi ve özgürlük ilkelerinin ve değerlerinin yaygınlaşmasına yapabileceği katkıları yeterince kavrayamamak anlamına gelir.»

İRAN VE TÜRKİYE

Konuşmasının başlarında Ecevit, İrandaki gelişmelere de değinmiştir. İran ile Türkiye arasındaki coğrafi yakınlık bazı gruplara İrandakine benzer girişimlere kalkışma yolunda bir esin kaynağı olabileceğine işaret eden Ecevit, «başarı elde etmeleri söz konusu olmasa bile, sırf

girişimde bulunmakla da huzursuzluğu ve terörizmi arttırabilirlerdi. Bazı illerimizde bir ihtiyat önlemi olarak sıkıyönetim ilanını kaçınılmaz kılan etkenlerden biri de bu oldu» demiştir.

Ecevit, konuşmasında Türkiye'ye ve Ortadoğuya dönük dış kışkırtmalardan özellikle yakınmış ve bu konuda şunları söylemiştir:

«Türkiye'de ulusal birliğin dayanağı Türk halkının geleneksel davranışlarında ve sosyal ilişkilerinde etnik ayrımcılığın yeri bulunmayışındır. Tarih boyunca Türkiye'de etnik veya dinsel sürtüşmeler ancak dışardan kışkırtmalar geldiği zaman ortaya çıkmıştır. Son yıllarda, özellikle son aylarda, bu tür kışkırtmalar yine değişik dış çevrelerden gelmektedir. Bu tür kışkırtmalar yalnız Türkiye'ye değil, bölgedeki birçok ülkelere yöneliktir. Bazen karşıt güçler, aynı etnik veya dinsel grupları kışkırtmak veya etkileri altına alabilmek için birbirleriyle yarış etmektedirler. Açıkça görülüyor ki, bundan amaçları, bölgeyi ve bazı bölge ülkelerini bölünmüş durumda tutarak veya daha çok bölerek zayıflatmak ve kontrol altına almaktır.

Dünyaya ağırlığı olan birçok devletler, siyasal güçler veya çıkar grupları, sürekli olarak bölge ülkelerinin gerek iç ilişkilerine gerek dış ilişkilerine müdahaleye kalkışmaktadırlar. Bu durumda Ortadoğu'nun, demokrasi için pek elverişli bir ortam oluşturduğu söylenemez. Bölgenin stratejik önemi ve petrol zenginliği bölge ülkeleri için bir nimet olduğu kadar da bir yüküttür. Türkiye, ise zengin petrol kaynaklarının sağladığı avantaja ve desteğe sahip olmaksızın bu tür etkilere göğüs gererek ve karşı koymak zorunda kalan sayılı bölge ülkelerinden biridir.»

SORULAR

Ecevit, 45 dakika süren konuşması sonunda asamble üyesi parlamenterlerden gelen soruları da yanıtlamıştır. Yunanlı parlamenterler, bu geleneksel tartışmada, dikkatleri, Başbakanın esasen konuşmasında değindiği Türk - Yunan ilişkileri ve özellikle Kıbrıs konusu üzerinde toplamaya uğraşmışlar, Peridler adındaki Fransız parlamenter ise bu alanda daha da ileriye giderek Ecevit'e yönelttiği soruda, «Batının Türkiye'ye Kıbrıs'ta tuttuğu askerlerin masrafı için» para vermeyeceğini öne sürmüştür. Ecevit, Peridler'i yanıtlarken, Türkiye'nin esasen çok büyük bir ordu beslemek durumuyla karşı karşıya olduğunu anımsatmış ve Kıbrıs'ta bulunan Kuvvetlerin Türk ekonomisi açısından herhangi bir fazla yük getirmesinin söz konusu olmadığını söylemiştir.

Başbakan, dünkü oturumun vedeti olmaya cabalayan Yunanlı parlamenter Melina Mercuri'nin Kıbrıs'la ilgili sorularına yanıt verirken de, Türkiye'nin adayı işgal gibi bir niyeti olsaydı, bunu daha önce gerçekleştirebileceğini bildirmiştir.

TURHAN ILGAZ

11 mayıs

0 da mı solcu oldu?..

A, dostlar üstüme iyilik sağlık! Neler görüyor, neler işitiyorum! Demirel de Amerika'yı karışısına aldı, ver yansın ediyor. Hani, bundan birkaç yıl önce birileri çıkıp deselerdi, inanmazdım.

Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Christopher var ya, bizim muhalefetten söz ederek, iktidara yardımcı olmuyor diye yakındı ya... Yüzünüze gül suyu, bakın Demirel ona nasıl veriyor:

«Kim bu Christopher denilen adam? Bu Christopher denilen adam beyni yetiyorsa (aklı diyecek herhal) kendi işine baksın. Burası Türkiye, Amerika'nın eyaleti değil. Ben kimsenin gözünde olmak istemem. Türkiye'de hükümetleri ABD tayin ediyorsa mesele başka.»

Cebinden Johnson'la birlikte çekilmiş fotoğrafları çıkararak, «Ben Amerika'nın yakınıyım.» diye Sadettin Bilgiçi'ni alaşağı edip partinin başına gelen, şimdi Amerika'ya kafa tutuyor.

«Yaşa Demirel, aslan Demirel!..» diye övgüler düzsek yeridir. Ancak böyle övgüler düzsek acaba bize Demirelci demezler mi? Amerika'ya kafa tutmakta Demirel'le ortak olursak acaba inanan çıkar mı?

«Ne günlere kaldık ey gazi hünkar!»

Böyle konuşmaları şaşırp da yapmamışsa, bir gün gelir «NATO'dan çıkalım» diyebilir. «Bu NATO da ne imiş!» diye bir nara atabilir.

«Heyt, ben NATO'nun da...»

Der mi, der!

Konuşmasına bakarsanız, Demirel değil de, Behice Boran, Mehmet Ali Aybar söylüyor gibi... Acaba, Demirel de solcu mu oldu? Ha!

Allah insana ömür bağışlasın, yaşadıkça, demek neler görebiliyor? Amerika'ya kafa tutan Demirel, IMF'ye de başkaldırabilir. Ortak Pazardan da çıkmaya yeltenir, «Batıyı bırakalım, Doğu'ya yönelelim» de diyebilir. Ne bileyim ben, hıdayete ermiş olabilir, daha neler söyleyebilir. Eline bir sapantaşı alıp, göklerimizde uçurmaya hazırladığımız U-2'leri de taşıyabilir.

Gözü iktidar hırsıyla kararmış, şaka etmiyorsa, ben Demirel'in daha çok şeyler diyeceği kanısındayım. Türkiye'de politikacılara inanılmaz. 27 Mayıs sabahı radyolarda Demokratları devirdiğini bangır bangır bağırmanın, bir gün Demokrat canlısı kesildiğine tanıklık etmedik mi?

Demirel'in evinde zengin bir kitaplığı vardır. 1972'de demokrasiyi kurtarma gezilerine çıktığı sıralardaydı. Bir sabah evinden aldık, yola düzeldük. İşte o gün kıyısından kitaplığını görmüştüm. Ne dersen bulunuyordu. Bir konuşmamızda bana demişti ki:

«Solcu kitapları sadece solcular mı okur

sanki? Ben de okuyorum. Bu konuların hepsini bilirim.»

Okudukları, öğrendikleri başına mı vurdu? Okudu okudu da bir işine yaramadığını görünce şimdi dile mi getiriyor?

Ben Demirel tipindeki politikacılara pek inanmam gene dikkatli davranıp beklemeliyim. «Dün, dün. Bugün bugün» der de, ya cayar-sa!

Hocaya, yatakta, hanımı:

«Hocaefendi, biraz sağa dön!»

Hoca da, tutmuş sırtüstü yatmış.

«Ben sana sağa dön!» dedim.

«Şu karanlıkta sağımı, solumu ne bileyim. En iyisi sırtüstüdür» demiş.

Karanlık günler geçiriyoruz, elbette, sağını solunu şaşırınlar olacaktır. Solcu diye bağırımızı açtıklarımızın sağa döndüğünü, sağcı diye itelediklerimizin sola yalpalandığını görmedik mi? Neyse!...

«Olur böyle vakalar,

Türk polisi yakalar.»

İster misiniz şimdi, polisin siyasi şubesinde «solcu» diye Demirel için de bir dosya açsınlar. Pasaport alıp yurt dışına çıkmak istediğinde karışısına bu dosyayı diksinler. «Bugün git, yarın gel!» diye oyalasınlar.

Demirel ailesi yurt dışına çıkmada beceriklidir. Polis, dosya tutsa bile yeğen Yahya'dan sıvışmanın yollarını öğrenebilir.

Yahya dedim de Şelefyan'ı anımsadım. Geçende İzmir'de Şelefyan'ın tenekeleri haraç, mezat satılığa çıkarıldı. İşe mafianın bir kolunun el attığı söyleniyor.

Bana anlattıklarına göre, işadamlarından biri de bu «satıma» girmek istemiş. Efes'de gününü beklerken yanına biri gelmiş.

«Siz de satıma girecek misiniz?»

«Evet.»

«Öyleyse filan numaralı odada bir toplantı var. Lütfen, oraya kadar gidin!»

Söylenilen odaya gitmiş. Üç kişi çok nazık biçimde karşılamışlar. İçlerinden biri:

«Siz satıma katılmıyacaksınız» demiş.

«Neden?»

«Öyle istiyoruz.»

«Kim istiyor?»

«Ben.»

Adını söylemiş.

Söylenen ad, çok korkutucu, çok ürkütücü. Başkaldırsan bir türlü.. kaldırmasan bir türlü. İşadamı aşağıdan almış:

«Peki girmeyeyim» demiş.

Sonra araştırmış, öğrenmiş ki, Efes Oteline bıçkın, ellerinde Ceymis Bond çantalı elli kişi

yerleştirilmiş, satıma gireceklerin yolunu keser, gözünü korkuturmuş. Satım günü gelmiş, çatmış. Bütün yollar, bıçkın kişilerce tutulmuş. Kimseyi masanın başına yanaştırmıyorlar. Öyle sıkı bir denetim kurmuşlar ki, icra memuru da içeri girememiş. Onu da alıcılardan sanmışlar. Adam:

«Ben icra memuruyum» dedikçe, yaka paça oradan uzaklaştırmışlar.

«Ben icra memuruyum.»

«Kim olursan ol, giremezsin arkadaş!»

«Yahu, ben görevliyim. Ben içeri girmezsem satışlar yapılmaz.»

Neyse, sonunda kimliğini göstermiş, görevli olduğunu ispatlamış da içeri girebilmiş.

Şelefyan'ın tenekelerini kapatmışlar.

Şelefyan da ne Şelefyan'mış hani, aradan yıllar geçti, haraç mezat malları satılıyor, bir türlü de bitmiyor.

İşte böyle bu kavanoz dipli dünya! Demirel de Amerika'ya kafa tutuyor artık. Demirel de solcu mu oldu, ne dersiniz, ha!...

MEHMET KEMAL
7 Haziran

Enflasyon, devalüasyon ve özveri

Başbakan Bülent Ecevit, sıkıntılı bir döneme girildiğini, buna katlanmak gerektiğini, ancak «özverinin hakça dağıtılması»na özen gösterileceğini söylemektedir. Başbakan ayrıca, «Katlı kur sisteminin aşırı kâr amacıyla fiyatlara gelişi - güzel yansıtılmasına engel olmak için gerekli her önlemleri hükümetimiz kesin kararlı olarak uygulayacaktır. Bu konuda sanayi ve işadamlarımızı, esnaf ve sanatkârlarımızı, devlete ve halka yardımcı olmaya çağırıyoruz» demiştir.

Başbakanın bu sözleri devalüasyonun temel özelliğini açığa çıkarıcı niteliktedir. Paranın dış değerinin düşürülmesi her zaman fiyatları arttırıcı bir etkiye sahiptir. Halkı borçlu yapan enflasyon sürecini genellikle hızlandırdığı içindir ki, devalüasyon, işçisiyle, köylüsüyle, dar gelirli memuruyla çok geniş bir kitlenin çıkarlarına ters düşer. Buna karşılık, işadamları, sanayici, spekülâtör ya da alıp satacak bir şeyleri olanlar açısından devalüasyon sakıncalı bir mali operasyon sayılmaz.

Bu bakımdan Başbakan Ecevit'in işadamları, sanayiciye, esnaf ve sanatkâra yapmış olduğu çağrı yerindedir. Ne var ki, bu çağrının geçmiş deneylerin de ışığında, olumlu bir yanıya kaynaklık edebilmesini beklemek iyimserlik olacaktır. Hükümetin; fiyat denetimini etkili bir biçimde yapabilmesi için yalnızca soyut çağrılarla yetinmesi sonuçsuz kalmaya mahkumdur. Dün düzenlediği basın toplantısında Başbakan Ecevit, fiyat denetimleri için devletin sahip bulunduğu yasal olanakların yetersizliğinden yakınmıştır. Bu kanıyı tümüyle paylaşmak olası değildir. Özellikle Ticaret Bakanlığının fiyatları etkin bir biçimde denetlemesini mümkün kılacak yasal mevzuat vardır. Ayrıca, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bu tür bir işlevi, eğer is-

terse, yerine getirebilecek araçlarla donatılmıştır.

Geçtiğimiz 1,5 yıllık dönemin fiyat denetimleri açısından olumlu gelişmelere sahne olmadığı açıktır. Temel gıda maddelerinde, örneğin sütte bile fiyatlar başıbozuk bir biçimde yükseltilmiştir. Gıda maddelerinde sıkı bir fiyat denetiminin gerek önümüzdeki dönemde bakalım yerine getirilebilecek midir? Kira artışlarını bir yasa ile gemileyemeyen, vergilerde dar gelirli lehine bir yasal değişikliği sağlayamayan Ecevit yönetimi, «Özverinin hakça dağılımı»nı bir ölçüde de olsa gerçekleştirebilmek için bazı önlemleri ivedi olarak almak durumundadır.

Döviz darboğazının «çifte finansman» olgusunun da itisiyle enflasyonu hızlandırdığı doğrudur. Üretimdeki gerilemeler de fiyat artışlarını körüklemiştir. Kuşkusuz. Meclis aritmetiğinin elverişsizliği, Ecevit yönetiminin bazı yasaları çıkarmasını da engellemiştir. Ne var ki, bir siyasal iktidar açısından bu özürlerin tümü geçerliliğini giderek yitirmektedir. Sıkıntıların önümüzdeki dönem de «hakça» dağılımını sağlayabilmek için Ecevit hükümeti öncelikle fiyat artışlarını sınırlamak zorundadır.

Enflasyonun denetim altına alınması; yalnızca kitleler açısından değil aynı zamanda devalüasyondan beklenen sonuçlar bakımından da yaşamsal önem taşımaktadır. Fiyat artışları denetlenmediği takdirde Türkiye kendisini kısa sürede yine başlangıç noktasında bulacaktır. Bu olasılığın gerçekleşmesi halinde, Ecevit yönetiminin enflasyon - devalüasyon sarmalının çengeline takılıp gitmesi kaçınılmaz olacaktır.

★

13 Haziran

Acı da olsa...

Hükümetçe alınan son kararları eleştirirken Süleyman Bey bunların «Siyasi» bir nitelik taşıdığı üzerinde duruyor. Sezar'ın hakkını Sezar'dan niye esirgemeli? Ekonomiyi politikadan ayırmak olanağı bulunmadığına göre Süleyman Beyin eleştirisinde büyük bir gerçek payı yatığı kuşkusuzdur. İşbaşındaki hükümetler yürüttükleri ekonomi politikalarını belli bir amaç üzerine oturturlar ve o yönde uygulamaya çalışırlar. Bizde de ötedenberi böyle yapılagelmektedir. Çok partili yaşama geçtiğimizden bu yana biri gelip biri giden, kimi zaman aralarında ortaklık kuran partiler arasında ne denli amaç ayrılıkları olmuştur? Sözle, yazı ile sürdürdükleri politika edebiyatına bakarsanız aralarında çok ayrılıklar görürsünüz. Kimi «hür teşebbüscü»dür, kimi halktan yanadır, kimi «İslamcı», kimi «milliyetçi»dir. Ama temele inildiğinde, bunların aynı amaç uğruna birbirleriyle dalaşıp durduklarını yadsımak da doğrusu elden gelmiyor. Ortak amaçları belli bir ekonomi politikasını yürütmekten çok sadece iktidar olmak için iktidara tırmanmaktır. Bunu da halka hoş görünerek, halkın oyunu kazanalım diye sağa sola olur olmaz ödünler vererek başarmaya çalışmaktadırlar. Böylece otuz yıldır yerli yerine oturtamadığımız demokrasi gide gide demagojinin kucağında yozlaştıkça yozlaşmakta, «müdahalelerle, «muhtıralarla» arada bir tökezlemektedir.

Ne yazık ki ilk ödünler Atatürk'ün ölümünü izleyen yıllarda çok partili yaşama hazırlanırken devrim ilkeleri üzerinden Cumhuriyet Halk Partisince verilmiştir. Daha sonra Demokrat Partinin sürdürdüğü, şimdi ise Adalet Partisinin do-

ruk noktasına yaklaştığı bu ödünler Süleyman Beyin dediği gibi düpe düz «Siyasi» bir nitelik taşımaktaydı. İkinci Cihan Savaşından sonra yenen, yenilen ya da savaş dışı kalan tüm uluslar uzun bir kemer sıkma politikası dönemine girerken bizim politikacılar oy kaygısı ile har vurup harman savurma yöntemini uygulamakta bir an duraksamadılar. O sıralarda İngilizler temel gereksinimlerini karne ile karşılıyorlardı. Biz ise burada «Liberasyon» sistemini uyguluyorduk. Elimizdeki dövizleri bol keseden harcayarak ülkemizi yabancı malı çanak, çömlekle doldurduk. Endüstri kuracağız diye dışa bağımlı montajcılığa yöneldik. Her bakımdan yakamızı yabancılara kaptırdık.

Son seçimlerde CHP tek başına iktidar olabilseydi kuşkusuz halktan büyük özveriler isteyen gerçek bir ulusal ekonomi politikasına dönebilir, doğru yolu bulabilir miydik?

Olmadı, yapılamadı.

Onca güçlülükle işbaşına gelen CHP ağırlıklı hükümetin de başarabileceği pek bir şey yoktu. Hiç değilse sırtımızdaki yükün ağırlığı halka anlatılıp bu yükten kurtulmanın yöntemi açıklanamaz mıydı?

Bu yolda 18 ayın boşu boşuna harcanması yazık olmuştur.

Barı bundan sonra toparlansak da demokrasi kurallarına tam uyarak acı gerçekleri halktan gizlemesek!

NADİR NADİ

16 Haziran

Buz üstüne...

Sayın Cumhurbaşkanının büyük bir iyi niyetle partilere yaptığı çağrı ne yazık ki başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun böyle olacağı zaten az çok belli idi. Süleyman Bey, CHP ağırlıklı hükümeti daha önceden «gayri meşru» ilan etmemiş miydi? Bir parti, hem de ana muhalefet partisi «gayri meşru» saydığı bir iktidarla diyalog kurmaya nasıl razı olabiliirdi? Böyle bir diyaloga yanaşmak kendi düşüncesiyle ters düşmekten başka bir anlam taşır mıydı? Nitekim

TRT'nin düzenlediği açık oturuma AP temsilci göndermedi. Açık oturuma katılan üç partinin genel sekreterleri de yapay bir nezaket havası içinde aralarındaki temel siyasal zıtlıkları es geçerek sözüm ona bir «asgari müşterek» üzerinde anlaşmış göründüler. Her biri şiddet eylemlerine karşıydılar. Bu görüntüyü TV izleyicilerine inandırıcı biçimde yansıttıkları da söylenebilir. CHP Sayın Genel Sekreteri Mustafa Üstündağ'ın tüm gayretlerine karşın ne MSP'li Sayın

Asiltürk'ün, ne de MHP'li Sayın Gültekin'in parti felsefelerine egemen olan çağdışı ilkeleri biz izleyicilerden gizlemek olanağı bulunamadı. Layiklik esaslarına aykırı bir devlet düzeni mi dediniz? Şiddete başvurmamak koşulu ile bunun propagandasını pek güzel yürütebilirdiniz. Tek parti, tek halk, tek şef sisteminden mi yanasınız? Aynı yöntemle bu amaca doğru da koşar adım yürüyebilirsiniz? CHP Genel Sekreterinin gerekli sorulardan kaçınan dikkatli davranışı sayesinde bu gerçeklere hiç değinilmedi. Bunun yanı sıra emekçi yığınlarının anamalcılara karşı demokratik kurallar içinde savaşım verebileceği gerçek bir sınıf partisinin temsilcileri açık oturumda zaten yoktu. Bulunsaydı, Sayın Üstündağ bilemeyiz ama öteki konuşmacıların onu oracıkta çiğ çiğ yemeğe kalkışacakları kuşkusuzdu. Oysa yurdumuzda anarşik olaylar artarak çoğalmakta, gittikçe büyüyen boyutlara ulaşmaktadır. AP'nin katılmadığı, gerçek bir sınıf partisinin ise katılma olanağı bulamadığı bir toplantıda kiminle, hangi konu üzerinde, ne gibi bir diyalog kurulabilirdi?

Hesap günleri...

Süleyman Bey'in kurnazlığını bilmeyen yoktu. İnce hesaplar yaparken, bir yandan faşoların adam öldürmelerine niye ses çıkarmamıştı?.. Doğan Öz'ün cenaze törenine geldiğini anımsıyorum. Olayı kınamasına kınıyor, cenazeye de geliyor, ama yeri geldi mi, «bana sağın cinayet işlediğini söyletmezsiniz!» diyor...

1978'in daha başlarında Ecevit hükümetine kefen üstüne, kefen biçimleri, neyin nesiydi?.. Hacı Başbuğ da Süleyman Bey de söylüyorlardı, yalan olduğunu bile bile:

— Bu hükümet ha gitti, ha gidecek.. diye...

Kefenler biçilirken hükümete, solcuların, devrimcilerin tabutları kalkıyordu cami avlularından...

Faşolar, «hükümet gidecekmiş, nasıl olsa af çıkacakmış...» diye, cinayet üstüne cinayet işlediler. Bu tam, bir yıl boyunca sürdü. Faşoların oyunlarına gelen, sola bulaşmış bazıları da, yanıldılar. Faşizmin ekmeğine, yağ üstüne yağ sürdüler. Buna sonra da değineceğim. Neyse, biz kulislere gelelim...

Hükümet düşmediiii, ne oldu?.. Süleyman Bey, bu kez, «bu hükümet gitmelidir» ya da «bu hükümeti beni yıkarım havasına girdi» AP içinde, gerçekte hemen herkes birbirini kollamaktaydı. Hükümeti yıkacağını söyleyen Süleyman

Sayın Cumhurbaşkanı'nın iyi niyetli girişimini saygı ile karşılarız. Ama ülkemizin bugünkü sosyal ve siyasal ortamında bu gibi girişimlerden olumlu bir sonuca varılabileceği kanısındadır.

Bunun başlıca nedenlerinden biri de bizde siyasal partilerin oy hesabı peşinde koşmaları, oy hesabını ülke çıkarlarından üstün tutmalarıdır. İçlerinde anarşiden yararlanmak, bir punda getirip iktidarı zaptetmek üzere pusuda bekleyenler de vardır. Üç beş milletvekilinin o yandan öbür yana geçmesiyle hükümetlerin devrilebileceği bir ortamda çok tehlikeli bir durudur bu.

Tehlikeyi olanca çıplaklığı ile görmek, bana dokunmayan yılan bin yaşasın zihniyetini bir yana bırakmak ve kâğıt üzerinde hesap yapmaktan vaz geçerek ülkemizin gerçek durumunu iyi değerlendirmek gerekmektedir.

Yoksa arada yitirilen zamana yazık olacaktır.

NADİR NADİ
8 Temmuz

Bey'le uğraşmanın sırası değildi. Kulislerde, büyük altından gülen bazı AP'liler, Süleyman Bey geçerken mırıldanmaya başlamışlardı:

— Hadi, yık da görelim..

Süleyman Bey de, biliyordu mırıldıların giderek homurdanmaya dönüşeceğini. Geçenlerde AP Senato Grubunda Kâmrân İnan, şöyle demişti:

— AP ilkel biçimde yönetiliyor!..

Kâmrân İnan, bu kadar öztürkçe sözcüklerle söylemedi de, «AP'nin iptidai idare edildiğini» söyledi. Ben Türkçeleştirdim. Süleyman Bey'in tepesi, kıpkırmızı kızardı..

Yalnız Kâmrân İnan değil, başkaları da eleştiriyorlardı. Kulislerde, Süleyman Bey'in iler tarı yerı bırakılmıyordu. Bir ara kulislere bir hava da yayılmaya çalışıldı. Bunun Süleyman Bey'den kaynaklandığına kuşku yoktu:

— Süleyman Bey, Bülent Bey'le anlaşıp seçimleri erkene alacakmış, homurdananları da bu kez getirtmeyecekmış:

Kulislere yansıyan gözdağı, AP'nin yarı-resmî organı sayılan Son Havadis'te, «CHP seçimden kaçıyor» manşetiyle verildi.. Bu manşetin amacı satır aralarında şuydu:

— Bizimki, erken seçimden yana... Çocuklar ayağınızı denk alın...

Böylece, gruptaki mırıltıları bastırabileceğini mi düşünüyordu Süleyman Bey?...

Bu yıl, ekim ayında Senato üçte bir yenileme seçimleri yapılacaktı. Süleyman Bey, yine kulislere, «Bu seçimde yüzde 60 oy alırsak, hükümet duramaz» havasını mı yayıyordu?.. Demirel'e karşı AP'lilere göre oy oranını yükseltmek AP'nin değil Süleyman Bey'in sorunuymdu..

Ecevit'in de hükümetinin de planı 1981'di. 1981'e kadar milletvekillerini, sopayla dövseniz seçime gönderemezsiniz. Suyu mu çıkmıştı 1981'in?.. Erken seçim kararı CHP'nin iktidar olmayışının vurgulanması demektir..

Hele, şu hesaplar bir kurcalansın, defterler bir açılıp düğülsün..

Elbet eleştirilecektir hükümet de. O, faşizmi, cinayetleri önlemek için işbaşına gelmiştir. Başaramayınca sıkıyönetim gelmiştir. Sıkıyönetim uygulamalarından da, uygulamaların aksaklıklarından da hükümet sorumludur...

Aksaklıklar çok geçmeden gösterdi de kendini. 12 Mart'tan alışkanlıkları olan İçişleri Bakanlarının bir türlü ayıklayamadıkları bazı faşo polisler, sıkıyönetim sorumluluklarının buyruğu olmadığı halde sol kitapları, bazı sol dergileri toplayıp toplayıp götürdüler. Solda jurnaller de çıktı. Biri, «Ürün»ün kapatılışını «Sah-te TKP'nin organı Ürün kapatıldı» diye verdi. Ufak çıkarlar için MHP'li «Hergün» gazetesiyle, «Tercüman» gazetesiyle yarış edenler mi vardı?

Geçen hafta Sıkıyönetim Mahkemesi'nde, Doğan Öz'ün katil sanıklarından birinin duruşmasını izledik genç gazeteci arkadaşım Işık Kansu'yla. Sanık İbrahim Çiftçi duruşma salonuna alındı..

Uzun boyluydu sanık, ortadan uzun. Zayıftı, kuru - diri dedikleri tipten. Mahkeme tutaklarına göre, eski ifadelerinde verem geçirdiğini, hasta olduğunu söylemiş. Sorguda, savcılıkta verdiği ifadelerin tümünün işkence altında alındığını söyledi..

Emniyet'te sonra üç savcı önünde verdiği

ifadesinde, Doğan Öz'ü öldürmeden önce Mali Bilimler Yüksek Okulunun önünde Hüseyin Demirel ve Hüseyin Kocabaş'la buluştuğunu, Doğan Öz'ü öldürme buyruğunu onlardan aldığını söylemiş. «Doğan Öz'ün Site Yurdunu arattığı, ülkücülere karşı mücadele ettiği için öldürülmesi gerektiğini söylediler» demiş.

Duruşmasında, «Ben ifade alanın savcı olduğunu bilmiyordum. Hazırlanan bir şeyi bana imzalattılar. Hem benim imzam öyle değil. Savcıysa, niye emniyetle ifade alıyor?» dedi. Duruşma Yargıcı Albay, sanığa şöyle karşılık verdi: - Savcılar her yerde ifade alırlar..

Duruşmada tanıkların bazıları dinlendi. Müdahil avukatları, dinlenen tanıkların fotoğraflarının çekilmemesini istediler. Niyazi Ağırnaslı, yargıca, «Tanıkların fotoğrafları çekilmesin efendim. Neden bu istekte bulunduğumuzu tahmin edersiniz» dedi...

Mahkeme Kurulu, karar vermek için beş-on dakika salondan ayrıldığı sırada, boş salona giren sanık avukatlarından MHP'de görevler aldığı ileri sürülen biri, sanık İbrahim Çiftçi'ye 500 lira verdi. Salondan ayrılırken de şöyle dedi.

— Bu parayı sana annen gönderdi..

Sanık, «anladım» gibisine gözlerini kapadı. Başını eğdi..

İstanbul'da İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi, «Cumhuriyet» okuyan bir ilkokul öğretmeni ni tehdit eden iki kişiye birer yıl, sekizer ay hapis cezası verdi.

Ankara'da, yurdun pek çok yerinde «Cumhuriyet» okurları, faşizme karşı büyük direniş gösterdiler. Yaşamlarını yitiren, yaralanan, tüm demokrasiden, özgürlükten yana kişiler, okurlarımızdılar.

Şimdi, geçmişte işledikleri suçların bir bir hesaplarının sorulduğunu görmek, bazılarını düşündürmüş olmalı.

Ya onları bu suçlara itenler? Onların hesap günleri ne zaman?

MUSTAFA EKMEKÇİ

31 Ocak

MSP'ye göre Nizam Partisi AP'nin bir yan kuruluşu

Kars milletvekili Abdülkerim Doğru'nun MSP'den ayrılarak Nizam Partisi (NP) ne geçmesi ile sağ yelpazede bir parti daha sandalye kazanmış oldu. Ama olay yalnızca böyle mi değerlendirilmeliydi? NP, bir «tampon» parti miydi? 5 haziran seçimlerine çeyrek kala; Hüsamettin Akıncı (İsparta), Sudi Reşat Saruhan (Rize),

Hüseyin Abbas (Tokat), Ahmet Akçael (Balıkesir), Vahdettin Karacorlu (Sivas), Rasim Hancıoğlu (Afyon), Ahmet Tefik Paksu (Kahramanmaraş), Gündüz Sevilgen (Manisa) MSP'den ayrıldıklarında «yeni bir muvazaa partisi yaratılıyor» denmişti.

18 ocak 1977'de NP'yi «AP'nin, Süleyman

Demirel'in kurduğu» söylenmişti. Şimdilerde, «Abdülkerim Doğru'nun transferinde gene Demirel'in parmağı var» deniyordu. Meclis kulislerinde tanık olduğumuz söyleşi şöyleydi:

«— Gene Süleyman Bey'in işidir bu...»

«— Elbette AP'nin parmağı var.. Kendi almadı, alsaydı CHP'yi düşürme eyleminde MSP ile arası açılırdı. Bu da çıkarına aykırıdır, bu nedenle yan kuruluşu olan NP'ye alınması uygun bulundu..»

«KETUMİYET İÇİNDE..»

MSP ve NP olayını bu partinin yetkilileri ile söyleşerek değerlendirmeye çalıştık. Adlarının açıklanmasını «sümme haşa» istemediler, «ketumiyet içinde konuşalım» dediler:

«— Biz MSP olarak anti-kapitalistiz, anti - emperyalistiz ve anti-komünistiz.. Ama NP, İslamın komünizme karşı olduğu kadar kapitalizme de karşı olduğunu hâlâ anlayamıyor. Komünizm kadar, faiz ekonomisi olan kapitalist fikire de İslamda yer yoktur.. CHP komünisttir deyip, CHP'nin karşısında bir kapitalist parti bünyesinde bütünleşmeyi müslümanlık gibi takdim edenler var..»

NP canibinden aldığımız yanıtta şuydu:

«— Verginin servette alınması ve faizin ortadan kaldırılması sermaye birikimini ve haksız kazancı önler, Sermaye - emek arasında gereken muvazene kurulmuş dahi olsa, kapitalizm, maddeciliğe dayandığı için içtimai huzur ve sulhu sağlayamaz!»

BÖLÜNMENİN NEDENLERİ

Bölünmenin nedenlerini MSP «canibi»nden bir başka yetkili şöyle anlatıyordu:

«— Türkiye'de şimdiye kadar inananlara, müminlere, müslümanlık komünizm düşmanlığından ibaretmiş gibi telkinat yapıldı. NP'yi meydana getiren arkadaşlarımıza bunu anlatamadık! Nurcular var, mücadeleci var. Süleymanlılar var... Bunlar bugün Türkiye'de islamiyet canlı kalmışsa, milletin manevi yapısı bozulmamışsa, «evelallah, sonra bizim sayemizde oldu» gibi bir bencillik içindedirler. İslâm hareketinin bu hale gelmesinin fikri oluşumunu yapan biziz der gibi bencillikten doğan bir psikoz NP'nin fikriydi... İslâmın anti-komünist özelliğini iyi bilirler de anti - kapitalist özelliğini bir yetimi okşamakla, sefkatli olmakla izah ederler... Aramızda huzursuzluk böyle başladı.»

NİZAMCILARA GÖRE

NP'den bir yetkili ise bölünmenin nedenlerine yanaşmadan şunları söylemekle yetindi:

«— Biz, temelde maddeciliği esas alan siyasi, içtimai ve iktisadi sistemlerin ve yabancı fikirlerin benimsenmesine müsaade ve müsamaha gösteremeyiz. Her sahada taklitçiliği benliğin ve mevcudiyet sebebinin inkârı olarak görüyoruz. Şahsi hak ve hürriyetleri, kendisine, ailesine ve başkalarına zarar vermeyecek şekilde meşruiyet sınırları içinde yeniden tanzim edeceğiz. Şahsi hak ve hürriyetlerin ferdin, ailenin ve cemiyetin

huzurunu sağlayacak, birlik ve beraberliğini kuvvetlendirecek şekilde kullanılmasını temin edeceğiz biz.. Cemiyetin temelini teşkil eden aileyi ve ailenin yapısını korumayı ve kuvvetlendirmeyi esas alıyoruz. Aile fertleri arasındaki bağı zayıflatarak kapsamına sebebiyet verecek içkiyi, kumarı ve modern batakhane hayatını ortadan kaldırmayı, aile hayatının huzur şartı olarak görüyor ve kabul ediyoruz. Anarşinin en büyük kaynağı imansızlıktır. Türk milletinin kurtuluşu, birlik ve beraberliği ancak fertleri arasındaki islami bağların kuvvetlenmesi ile mümkündür...»

NURCULAR

Aslında bölünmenin temelinde yatan neden «Nurcular»dı.. AP'de de «Nurcu parlamenterler» vardı. Seçimde AP'yi «Nurcular» da desteklemişti. MSP'ye oy vermenin «Manen vebal olduğu» yolunda geliştirilen olumsuz propagandalar «NP maskesi» altında geliştiriliyordu. Bu noktayı bir MSP'li şöyle değerlendirdi:

«— AP iyi oynuyor. NP'yi MSP'ye zarar verdiği noktaya kadar yaşıyor, geliştiriyor. AP'nin yan kuruluşudur, tamponudur. NP.. On tebliğ yayınlasalar, ikisi CHP, sekizi MSP aleyhinde.. MHP ve AP'ye sataşmazlar hiç! AP'nin gâyesi MSP'ye zarar verdirmeektir. Ama bizi karşısına almamak için NP'yi maşa olarak kullanmaktadır. Nurcu kitlesinin oyunu alacağı noktada AP, NP'yi geliştirmez, o noktada tutar, tutmak zorundadır? Bu politikasını şimdiye kadar başarı ile yürüttü AP.. Yani NP bir muvazaa partisi. AP'nin tezgahında yumak dokuyan...»

SADECE İBADET TARAFI

Bir başka MSP'li ekledi:

«— İslâmın sadece ibadet tarafını bilirler, İslâm iktisadiyatını bilmezler. Gündüz Cevilgen MHP yanlısıdır. Rasim Hancıoğlu hem MHP hem AP yanlısı.. NP lideri Hüsamettin Akıncı AP'ye değil Demirel'e karşıdır. Isparta'dan.. Isparta eski mebusudur bilirsiniz. AP içinde Akıncı'ya yakın kişiler enforme ederler kendisini... Recep Özel (İstanbul), Osman Demirci (Erzurum) gibi...»

NİZAM PARTİSİNE GÖRE

Sonra NP'nin «İktisad ve İçtimai Adalet» konusundaki görüşlerini okuduk:

«(...) Maddi terakkinin esasları san'at, ziraat ve ticarettir. Varidat ve sarfiyat muvazenesi ısraf ile bozulursa masrafa yetişemeyen emek gayri meşru kazanç kapısını açar (...) Benim karnım tok olsun da başkaları isterse acından ölsün veya sen çalış ben yiyeyim düşüncesi anarşi ve ihtilallerin sebebi yeganesidir (...) Beşerin dünyevi saadeti adalet ile olabilir. Adaletin tevziline adalet olmazsa zulüm görünür (...)

«İDRAK DÜĞÜMLENMESİ...»

Daha sonra MSP'li yetkili «NP kadrosunun İslâm ekonomisini uygulayacak kafaya sahip olmadığını» anlatırken şöyle konuştu:

«— Yani bu iş takke giyip, Kuran-ı Kerim kursünde öpmekle veya MHP gibi, kanımız aksa da zafer İslâmıdır demekle olmuyor. NP'nin de

yaptığı bu.. Bu parti AP'nin siyasi strateji ve taktik müsaadesine bağlıdır. MSP'ye zarar verdiği bir gerçektir. Hüsamettin Akmumcu Ankara'dan müstakıl aday olmuştur, hatırlarsınız.. 112 reyyle biz bir mebusluğu kaybettik, onun yüzünden, NP'nin bize katılmasını dileriz ama siyasi olaylar nasıl gelişir ve o arkadaşlarımızdaki, kardeşlerimizdeki idrak düğümlemesi ne zaman çözülür, bilemiyoruz. NP Umumi Reisi Hüsamettin Akmumcu, Demirel'in şahsına karşıdır, ekarte edildiği için... Fakat Sadettin Bilgiç ve bazı Nurcular gene de bu dengeyi koruyabilmektedirler. Böylece AP, yan kuruluşu NP ile ilişkilerini koruyabilmektedir...»

«YEŞİL KOMÜNİST»

MSP'li bir başka üye ise yakındı:

«— İran'la yakınlık istedik mi. Şii diyorlar bize.. Suudi Arabistan dedik mi. Vahabi oluyoruz. Yok efendim Libya ile dostluk dedik mi yeşil komünist diyorlar. Pakistan dedik mi Butto'nun katili, zalimler oluyoruz... Gayeleri başka.. İslam ekonomisini istemeyenler, siyasi istis-

marlarını kapitalizm adına yürütmek istemeyenlerdir. AP gibi, NP gibi...»

SUSKUNLUK

MSP'nin tüm suçlamalarına karşın NP canibinin suskunluğu manidardı. Oysa başkent kulislerinde NP Umumi Merkezî, Vîlayet Merkezî —kendileri böyle diyor— gibi şubelerin kiralalarının AP tarafından ödendiği yakında sözler ay-yuka çıkmıştı. Bir parlamenter şöyle konuştu:

«— Süleyman Bey grup bile kurdurur isterse NP'ye.. Olası bir CHP - MSP koalisyonunu önlemek için! Yeni Asya gazetesini yurdun en ücra köşelerine değin dağıttırmadı mı secim arefesinde? Korkut Özal beyin elindeki su bardağını içki bardağı diye sundular ve gazetenin eki olarak da nerelere değin dağıttılar, unuttun mu?»

Abdülkerim Doğru'nun «transferi» olayı ile NP'nin bir «tampon» parti olduğu gerçeği böylece bir kez daha vurgulanmış oluyordu...

ENGİN KARADENİZ

7 Temmuz

MİT

Devletin güvenlik ve istihbarat örgütlerinin anayasal çizgide yeniden örgütlenmeleri gereğine özellikle son bir yıldır sürekli dikkat çekilmektedir. Demokrasiye yönelik silahlı şiddet eylemlerinin kökenine inilip, terör çetelerinin gün ışığına çıkarılabilmesi için açık ve örtülü güvenlik örgütlerinin anayasal işlevlerine kavuşturulmasının içerdiği yaşamsal önem durmaksızın yinelenmektedir. Özellikle cephesel hükümetler döneminde gerçekleştirilen sızmalarla, devletin istihbarat örgütlerinin anayasal çerçevesinin büyük ölçüde dışına kaydığı, demokratik rejimin gereği olan yansız tutumdan uzaklaştığı bilinmektedir.

Bu konuda son çarpıcı örneği CHP Erzincan Milletvekili Nurettin Karsu'nun geçtiğimiz günlerde Milli İstihbarat Teşkilâtı (MİT) ile ilgili açıklamaları oluşturuyor. Karsu'ya göre; iki oğlunun evden kaçırılmaları, dövülmeleri ve ölümle tehdit edilmeleri olayına dokuz MİT mensubu da katılmıştır. ANKA Ajansının haberine göre, yapılan araştırmalar bu sonucu vermiştir. Ne var ki, MİT Memurin Muhakemat Komisyonu aynı yargıya varmamış ve MİT mensuplarının men'i muhakemelerine karar vermiştir. CHP Erzincan Milletvekili Nurettin Karsu bunun üzerine, kararın bozulması için Danıştay'a başvurmuş ve düzenlediği basın toplantısında MİT'in

kendisi hakkında da bazı girişimler içinde bulunduğunu iddia ederek, «kendi yaşamından da endişe etmeye başladım» demiştir.

CHP Milletvekilinin iddiaları, üzerinde özenle durulmasını gerektiren boyutları içermektedir. Bu iddiaların geçerli olup olmadığının araştırılması, başkent politika kulislerinde şu günlerde kulaktan kulağa yayılan ilginç söylentiler açısından da önem taşımaktadır. Bu söylentilere göre, özellikle alevi yurttaşların yoğun olarak yaşadıkları yörelerden gelen milletvekillerine dönük bazı kışkırtmalar gündeme alınmış durumdadır. Bu kışkırtmalardan Ecevit Hükümetine fatura çıkartabilmek için karanlık hesapların yapıldığı öne sürülmektedir.

Bu iddialardaki gerçek payını bilecek durumda değiliz. Ancak bilinen bir olguyu bir kez daha yinelemekte yarar olduğu kanısındayız. O da devletin güvenlik örgütlerine bir an önce çeki-düzen verilmesinin gerek Ecevit yönetimi, gerekse demokratik rejim açısından taşıdığı önemdir. Başbakanlık Bütçesi görüşülürken, Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan, «Devletin güvenlik ve istihbarat teşkilâtları son onbeş yıldaki gelişmeleri kavrayacak durumda değildir. Hükümet bugünün şartlarına göre bu kuruluşları reorganize etme kararı almıştır ve icapları yapılmaktadır» demiştir.

Ecevit yönetiminin güvenlik ve istihbarat örgütlerinde yeni bir düzenlemeye gidilmesinin önemini baştan beri algıladığı kanısındayız. Ancak bu teşhisin yörüngesinde harekete geçip, işin gereğini yerine getirmekte değerli zaman parçalarını yitirdiği de biliniyor. Devletin yüksek tepelerindeki oluşturulan dengelerin bu durumda rol oynadığı öne sürülmektedir. Ne var ki, sü-

rekli dengeleri kollamanın giderek Anayasal gereklere ters düşen dengeciliği beraberinde getireceği açıktır. Bu ince ayırımın kavranamaması, bir hükümetin siyasal varlığı kadar demokrasiyi de olumsuz yönde etkilemeye devam edecektir.

20 Şubat

Yarınlar kimin?

12 Mart döneminde, Doğan Avcıoğlu'nun Ziver Bey Köşkünde işkence görmemesine neden, cebiden çıkan kalp ilaçları olduğu söylenir...

— Aman işkence ne edersek, adam ölür de elimizde kalır, sorumlu oluruz... mu ne diye, düşünürler belli ki, Avcıoğlu vartayı atlatır...

O, öyledir de, o dönemlerde çok kimse, işkencelerden ölmüştür, ya da sakat kalmıştır.

Tuzluca'yın CHP'li muhtarı, gözaltındayken, kalpten öldü. İşkence ne yapıldığını söylemiyorum, bilmiyorum da. Ama, biliyorum, öyle insan var ki, uçağa binemiyor. Öldüm allah binmiyor. Zorla uçağa bindirebilir misin?

İnsanlara, ille de çeşitli organlarına elektrik vererek işkence edilmez, üzüntü de, işkencedir insanlara. Bir saçın kesilmesi, bileklere kelepçe vurulması, hücreye kapatılması, eğitime çıkarılıp, hela temizletilmesi az işkence midir? 12 Mart dönemlerinde Mümtaz Soysal'a uygulananlar, Uğur Alacakaptan'a buz kırdırmalar işkence değil miydi?

TÖB-DER yöneticileri, önceki gün bir süre sıkıyönetime götürülüp sonra serbest bırakıldılar.

Sıkıyönetim niye ilan edildi? Niye iki ay daha, hatta belki daha fazla uzatılıyor, uzatılmak isteniyor? Herkesin, durup, oturup başını ellerinin arasına alarak, bunu düşünmesi, değerlendirmesi gerekiyor.

Her gün kitlelere ateş açmalar, ölümler ve yakalanamayan katilleri, herkesin kafasında bir:

— Dur bakalım, bize ne zaman sıra gelecek, korkusu...

Tadı tuzu kalmamış bir yaşam. Cinayet işleyen katiller, ortalıkta dolaşıyorlar, kol geziyorlar. Cinayet işletip, adam öldürmeyi yiğitlik sananlar, «Aman elinizi çabuk tutun, hükümet düşecek, faşistlere gün doğacak da, elikanlı katiller bağışlanarak ödüllendirilecekler, üstüne...

En son denemeyi Kahramanmaraş'ta yapınca faşistler, sıkıyönetimin ilanı zorunluğu doğ-

du. Kahramanmaraş'ta bir hacı başbuğun adamları değildi, olayı yaratanlar. Süleyman beyi destekleyenler de katıldılar cinayetlere, canavarlıklara. Ankara'da yapılan son «genişletilmiş eşgüdüm toplantısı»nda, anlatıldı Kahramanmaraş'ta olanlar bir bir...

Kahramanmaraş soykırımının hemen ertesinde, hükümeti «sıkıyönetimi ilanda gecikmekle» suçlayan Süleyman bey, bu kez «sıkıyönetime hayır!» diyordu. Hacı başbuğ, sıkıyönetimin pek istediği biçimde gelişme göstermediğini mi görmekteydi?

Faşoların, cinayetlerde kullandıkları tabancalar, nereden hangi örgütlerden sağlanmıştı? İşin tabanına, tabanına inildikçe, cinayetlerin sanıkları, arananlar birer, ikişer yakalanıp sorguya çekilmeye, yargılanmaya başlanınca ortaya çıkacaktı herşey. Bazıları, işin gelip kendilerine ve örgütlerine dayanacağını sezmişler miydi? Sıkıyönetim yargıçlarına, savcılarına saldıranlar, yoksa neyin nesiydi?

Gerçekte yapılan saldırılar, yargıçlara, savcılara değildi. Sıkıyönetimin komutanına, sıkıyönetimin başı olan Başbakanaydı. Belli ki, sıkıyönetim dediler mi, bir Ali Elverdi olmalıydı mahkemenin başında, bir Bâki Tuğ olmalıydı savcı yerinde...

Faşoların:

— Bu ne biçim yönetim, çok gevşek... Demelerinin altında yatan neden bu mu olmalıydı?

Süleyman Bey, Hacı Başbuğ, «Sıkıyönetime hayır» diyorlarsa, solcuların demokrasinin yaşamasını isteyenlerin, aynı sözlerle sıkıyönetime karşı çıkmaları, düşündürücü olmalı.

Duvar yazıları, sloganlar, ölümleri kullanma alışkanlığını sürdürmeler, düşünme zahmetine katlanmamaktan mı geliyor ne?

Geçmişte çekilenleri kimse yadsımıyor, unutmuyor da. Ama, ağlayarak dövünerek, döverek değil, nasıl güzel bir dünya kurabileceğimizi dü-

şünüp taşınarak ölenlere, öldürenlere lâyık olabiliriz, gibime geliyor.

Sıkıyönetim niye sola yönelmiyor diye çeşitli çevreler kıvanıp duruken, sanki, «Bize niye yönelmiyor?» havasına girmek usa yatkın bir şey olmasa gerek.

AP, sözde «eşgüdüm» sözcüğüne karşıdır. Milli Savunma Bakanlığı sırasında, kocaman reis Sadettin Bilgiç, bu sözcüğü kullandığını ne çabuk unutmuş?

Bazı okurlardan mektuplar gelir, birinde «Sıkıyönetimi bu kadar çok alkışlama, yazık olur ellerine, acır.» diyor. Sıkıyönetimi, sorumlularını, yeri geldiğinden en sert biçimde eleştirdiğimi sanıyorum. Ama, uyarılarda bulunmak, soldaki gençlik gruplarını, düşünmeye çağırarak da görevim..

Bir okur da, şunları yazmış:

«Cumhuriyet Gazetesi'nde yazılarınızı sürekli okurum. Emekçi halkın sorunlarını kamuoyuna sunup, aydınlatığınız için ezilen sınıflar, size müteşekkirdir. Gerçekten gazetecilik çok değerli bir uğraş. Ama, bunu insanlığın mutluluğu için kullanabilmek, insanlığın mutluluğu için bu yönde caba harcamak, gerçekten güzel.

Sizi burjuva gazetelerinden ayıran en büyük özellik de bu zaten. Çünkü, Cumhuriyet Gazetesi, emekçilerin, işçilerin, yoksul köylülerin, aydınların, demokratların, devrimcilerin okuduğu bir gazetedir.

Genelde dünya görüşümüz aynı olduğu halde Türkiye somut koşullarının tahlili ve mücadele anlayışımızın değişik olduğunu anlıyabiliyorum.

Siz, benim gibi düşünenler için goşt, ma-

ceraperest veya anarşist diyebiliyorsunuz. Bu sizin görüşünüzdür ve bir devrimci olarak insanların görüşlerine her zaman saygım vardır.

Sizden tek ricam, halktan biri olarak aşağıda yazdığım gerçekleri, sütununuzda yayınlamanızdır.

Gençliği, bu anarşinin içine çeken nedir acaba? Kendimi size örnek olarak anlatıyorum, yazdıklarımın hepsi gerçektir. 1974 - 75 dönemi ticaret lisesi öğrencisiydim. Sınıfta, «Yarınlar Bizim» şarkısını söylüyoruz diye 30 - 35 kadar faşist hücum etti. Henüz, hiçbir siyasal fikrim yok. Beni feci halde dövdüler. Olay, idareye yansıdı. Faşistlere hiçbir ceza verilmedi. Zamanın faşo müdürlerinden N. C. bızım sınıfa gelip, olay üstüne bir söylev çekti:

— Bu okul, milliyetçi bir okuldur. TRT'nin yasak ettiği bir komünist şarkı söylenemez.. dedi. Biz de:

— (Faşistler için) onlar siyasal marşları kantinde bağıra bağıra söylüyorlar.. dedik.

— Zaman, onların zamanı. Onlar herşeyi söyler. Ben de onları korurum. Çünkü, onlar benim fikir yapıma uygundur. Komünist şarkıları söyleyecek olan, gitsin Moskova'da söylesin... dedi.

Ve biz, bundan sonra devrimcilerle ilişkiye geçtik...»

Okur, anlatıyor daha, ne baskılarla, faşoların, aldatılmış çocukların saldırılarıyla karşılaş-tıklarını..

Şöyle mektubu okuyunca, «tamam, haklı!» diyebileceğiniz sözler.

MUSTAFA EKMEKÇİ

23 Şubat

Ya bu ne?

CHP Urfa milletvekili Celâl Paydaş ile Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç arasında çıkan üzücü olayın yankıları sürüyor. Muhalefet partilerine göre, olay dinsel düşüncelere karşı işlenmiş bir suç niteliğindedir! Oysa Altıkulaç, bir dinsel lider değil, sadece yüksek düzeyde bir devlet memurudur. Olayın, bu boyutlarını taşıyarak sunulması, her olayda siyasal sömürü kaynakları arayan çevrelerin hünerlerinden biridir.

Bir CHP milletvekilinin Diyanet İşleri Başkanına sllah çekmesi, «milli ve manevi değerlere saygısızlık» sayılıyorsa, elimizdeki bir tutanağı sunmak isteriz:

Önce tutanağın altındaki imzaları okuyalım: Diyanet İşleri Başkanlığı Birinci Hukuk Müşaviri Ahmet Uzunoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı Müfettişi Sami Uslu, Ankara Müftülüğü Müftü Yardımcısı Abdülvahap Öztürk, Ankara Merkez Valiz Nurettin Höcük, Ankara Müftülüğü Murakıbi İbrahim Akdoğan, Hacıbayram Camiinde görevli Fikret Latifoğlu.

Bu tutanağın altındaki imzaları okuduktan sonra, tutanağın kim için ve ne için tutulduğunu açıklayalım: 12.9.1978 günü saat 18.30'da imzalanan tutanak, Ankara Hacıbayram Camii bitişliğinde bulunan «Muvakkithane»nin Diyanet İşleri Başkanlığına devrine karşı çıkan AP Ba-

lıkisir milletvekili Hüsnü Yılmaz'ın söz ve davranışlarıyla ilgilidir.

Tutanağın ikinci sayfasından aynen aktarıyoruz:

«... Balıkesir milletvekili Hüsnü Yılmaz'ın kapının önündeki merdivenler üzerinden topluluğa yüksek sesle konuştuğunu gördüler. Hüsnü Yılmaz, Ahmet Uzunoğlu, Sami Uslu, Nurettin Höcük ve Fikret Latifoğlu'na hitaben:

— Yaklaşmayın içeriye giremezsiniz, hainler, Allahsızlar, millet ve din düşmanları, siz kapıyı kırarak derneğime nasıl girersiniz? Eşyalarımızı nasıl taşırsınız, utanmazlar, dedi, elini belindeki tabancasına götürerek tehdit etti. Hüsnü Yılmaz tehevvrle elini cebine attı, bir kâğıt çıkardı, «Ne hukuki, ne kanuni be.. Oku şunu edepsizler, ahlâksızlar, hainler..» deyince, Ahmet Uzunoğlu, «Bana kanuni ve hukuki olarak verilmeyen bir yazıyı okumam. Resmen müracaatta bulunun o zaman inceleyelim diyerek kâğıdı geri çevirdi.. Bunun üzerine Hüsnü Yılmaz daha da hiddete kapılarak:

— Ahlâksızlar, dinsizler, imansızlar, gücünüz yetiyorsa, hadi içeriye girin de görelim. Değil siz, Moskova'dan bakanınız gelsin. Onun da buraya girmeye gücü yetmeyecektir. İsterse size Moskova'dan emir versin. Bakalım kâr edecek mı? Ecevit gelsin, Reiscumhur gelsin, benim bu derneğime girmeye güçleri yetmeyecektir. İsterse o imansız reisniz gelsin. Gelsin de sarık ve cübbesini ayaklarımın altında nasıl parçaladığımı

görsün. Dinsizler, edepsizler, rejimin uşakları, hainler. Allahsızlar.»

Tutanaktan anlaşıldığı üzere, AP Balıkesir Milletvekili Hüsnü Yılmaz, Diyanet İşlerinin resmi görevlilerine tabanca çekmekte ve bununla da yetinmeyip, ayrıca «İsterse o imansız reisniz gelsin, gelsin de sarık ve cübbesini ayaklarımın altında parçaladığımı görsün» demektedir.

Şimdi ben merak ediyorum. AP milletvekilinin bu davranışları ve sözlerinden sonra, Devlet Bakanı Lütfi Doğan ne yaptı? Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç ne gibi işlemlere başvurdu? Celâl Paydaş olayında «Din elden gidiyor» diye bar-bar bağırırlar, bu küfürler karşısında ne gibi yollara başvurdu?

Diyanet İşlerinde çok ciddi soruşturmalar yapmak gerekiyor. MHP ileri gelenlerinin oluşturduğu «Anda Şirketi»ne Diyanet İşleri yayınlarını yüzde kırk beş indirimle sattıranlar kimlerdi? Diyanet İşleri Vakfı'nı kimler kurmuştu ve bu vakıf bugüne kadar kimlere burs bağlamıştı? Diyanet İşleri takvimini kim basmıştı, bu takvim nerelerde satılmıştı? Paraları nerelerde toplanmıştı?

Bir «Besmele» çekip, bu olayların üstüne gitmek gerekiyor. Haydi, «er kişi niyetine»!

UĞUR MUMCU

6 Nisan

Tarihçe...

Türkiye'de ilk sendikal eylemler ne zaman başlamıştır?.. Araştırmacılar, 1871'de İstanbul'da «Ameleperver Cemiyeti»nin kuruluşunu sendikal eylemlerin başlangıcı sayarlar. «Ameleperver Cemiyeti»nin kuruluşunu, 1889'da «İttihad-ı Osmanlı Cemiyeti» izler. 1895'de kurulan, «Osmanlı Amele Cemiyeti», bir yandan sendikal eylemleri yönetirken, öte yandan da siyasi çalışmalara giriyordu.

Osmanlı İmparatorluğunun son zamanları, İstanbul'da Batı kapitalizminin tam anlamıyla egemen olduğu yıllardır. İstanbul'da işçilerin örgütlenme çabalarının, «Tatil-i Eşgal» adlı Yasayla engellenmesi üzerine, bu gibi örgütler, merkezlerini Selanik'e taşımışlardır.

Bu dönemdeki bütün yasaklara karşın, «Osmanlı Mesai Fırkası», «Amele Fırkası», «Müstakil Amele Fırkası», «Türkiye İşçi Sosyalist Fırkası» gibi, sendikal nitelikleri ağır basan örgüt-

ler işçiler arasında örgütlenme olanakları bulmuşlardır. 1919'da, «Osmanlı Mesai Fırkası» tarafından desteklenen Zeytinburnu fabrikasından «Numan Usta», İstanbul Milletvekili olarak «Meclis-i Mebusan»a girebilmiştir. 1919 yılında kurulan «Türkiye İşçi Derneği» de 1922 yılına dek, işçiler arasında sendikal çalışmalar yapmıştır.

Kurtuluş Savaşı yıllarında, Türkiye işçi sınıfı, bütün gücüyle cephelelere koşarken, bir yandan da, İstanbul'da, tramvay, tünel, Şirketi Hayriye ve Haliç işçileri siyasi grevlerle «İstanbul Hükümeti»ni sarsıyorlardı ve bu ara da «Şark Demiryolları İşçileri» yoğun grevlerle, yabancı sermayeye karşı varlıklarını kanıtıyorlardı..

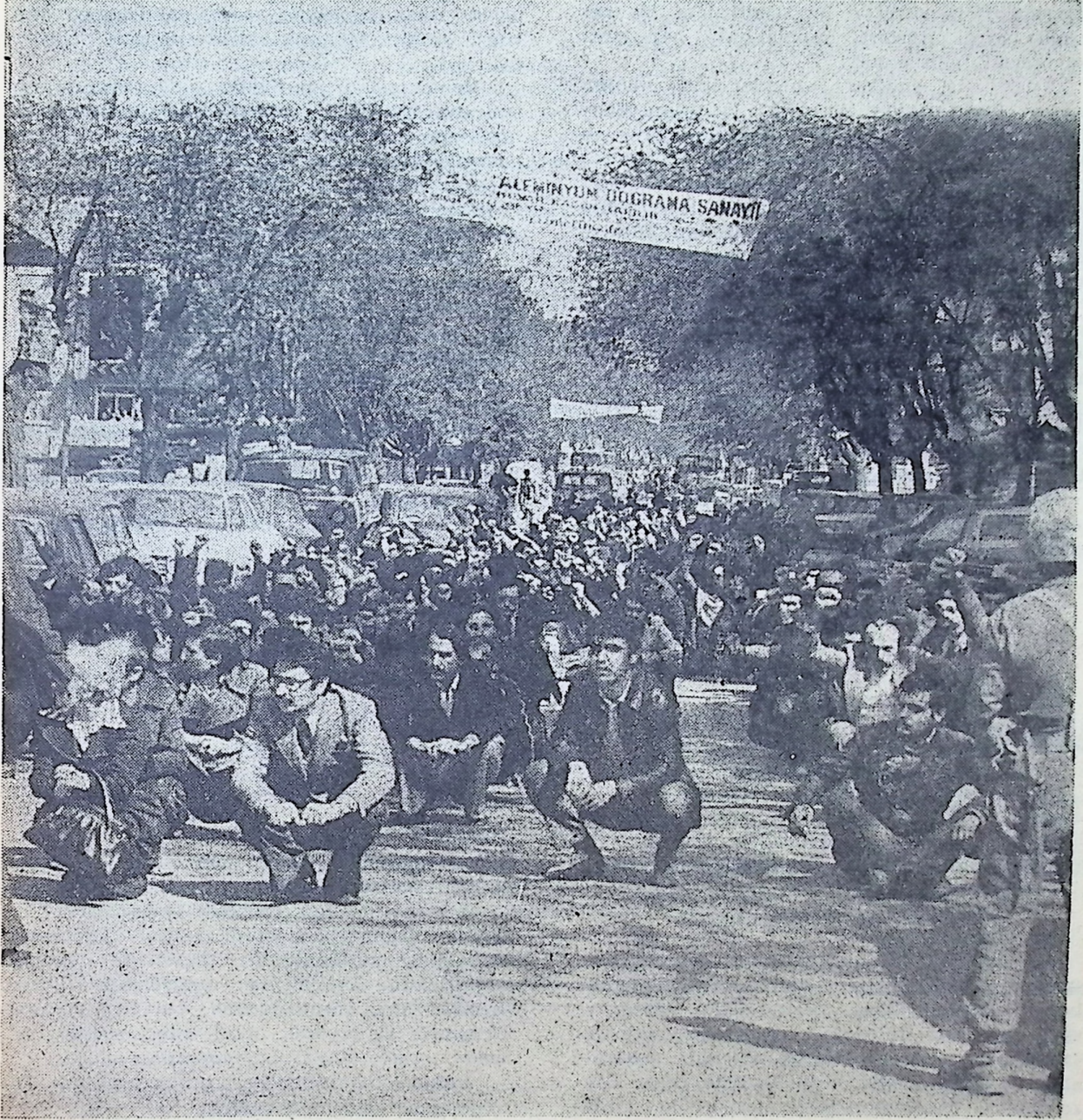
Cumhuriyet döneminde, «Aydınlık» adlı yayın organının çevresinde toplanan aydınlar, «Türkiye Dernek Birlikleri İttihadı» adıyla bir sendikal örgüt oluşturuyorlardı. «İstanbul Umum

Amele Birliği», «İşçi Fırkası», «Amele Teali Cemiyeti» bu dönemde kurulan işçi örgütlerinden-
dir..

Doğu illerimizde başlatılan etnik kökenli ayaklanmadan sonra çıkarılan 12 Mart 1925 tarihli «Tahriri Sükûn Kanunu», sendikal eylemleri uzun süre baskı altında tutmuştur. Bu sert

örgütlenme hakkını büsbütün ortadan kaldırmıştır. «Cemiyetler Kanunu», biraz da bütün dünyayı sarsan Alman ve İtalyan faşizminin de etkisiyle, «sınıf esasına dayanan» örgütlemeleri yasaklamaktaydı.

İkinci Dünya Savaşı faşizmin yenilgisiyle sonuçlandıktan sonra, 1946'da «Cemiyetler Kanu-

yasaklara karşı, İstanbul'da liman işçileri, Soma-Bandırma demiryolu işçileri, Adana demiryolu işçileri ve 1928 yılında İstanbul tramvay işçileri grevleri işçi sınıfımızın tarihine yazılmışlardır..

1933 yılında Ceza Yasasında yapılan değişiklikler, 1938 tarihli «Cemiyetler Yasası», sendikal

nu» değiştirilerek, «sınıf esasına göre dernek kurma yasağı» kaldırıldı. Bunun üzerine bazı dernekler ve siyasal partiler kurulmaya başlandı. Fakat bir süre sonra, sıkıyönetim, yeni kurulan sendikalarla, «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi» ile «Türkiye Sosyalist Partisi»ni kapattı..

1947 tarihli «Sendikalar Kanunu», grev hakkını yasaklayan bir düzenleme getirmekteydi. 1949'da iktidar adayı Demokrat Parti programına grev hakkını koymuştu, ancak bu hak, on yıllık DP döneminde hiç tanınmadığı gibi, sosyalist aydınlar üzerinde yoğun baskılar kurulmuştu. 1950-60 döneminde sendikaların siyasal amaç gütmeleri yasaklanmıştı. Valiler, siyasetle uğraşmaları yasaklanan bu sendikalara bir tek koşulla siyasal gösteri yapma hakkı tanırlardı komünizmi telin etmek!

Türkiye'de sendikal eylemler için dönüm noktası, 1963 tarihidir. Bu tarihte çıkarılan «Sendikalar Kanunu» ile «Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu», 1961 Anayasasında işçilere tanınan sendikal hakları yasal güvencelere bağlamaktaydı. Bu günlerin en önemli olaylarından biri, bazı sendika liderlerince kurulan Türkiye İşçi Partisi'nin 1965 yılında 15 milletvekili ile parlamentoya girmesidir.

Türk-İş DP döneminde, 1952 yılında kurulmuştur.. 1960'dan sonra, «partiler üstü politika» adıyla «Amerikan modeli» sendikacılık anlayışını benimseyen Türk-İş, AİD kanalıyla yapılan bağışlarla ayakta durmuştur. Kökeninde, «Amerikan modeli sendikacılık» ve kasasında «AİD Parası» yatan Türk-İş, bir süre sonra 1967 yılında önemli bir sarsıntı geçirdi..

TİP çevresinde yoğunlaşan sosyalist düşünceler, sendikal örgütleri de etkilemiş ve ilerici işçiler, 1967 yılında «Devrimci İşçi Sendikaları

Konfederasyonu»nu kurmuşlardır. 1967 yılı, Türk sendikacılık tarihinin «Altın harflerle» yazılacak en önemli tarihidir.

AP ve CHP, 1969 yılına doğru, Türkiye İşçi Partisini parlamentoya sokan seçim sisteminde elbirliği ile bir değişiklik yapmışlar ve «Milli bakiye sistemini» kaldırmışlardır. Böylece, işçi sınıfının yasal partilerine parlamento yolu büyük ölçüde tıkanmış oluyor ve toplum içindeki devrimci birikim sağlıklı kanallara doğru itiliyor-du.

Demokrasinin en büyük gücü örgütlü işçi sınıfıdır. İşçi sınıfı, sendikalarda ve partilerde örgütlenir, işçi sınıfının yasal partisi elbirliği ile yokedildikten sonra, «sınıf sendikacılığı»nı gün geçtikçe güçlendiren DİSK, çeşitli siyasal oyunlarla bölünmeye ve parçalanmaya çalışıldı. Bugün DİSK böyle bir tehlike ile karşı karşıyadır.

Bütün olumsuz koşullara karşın, Türkiye işçi sınıfı, bugünkü dağınıklığı atlatacak ve siyasal partisiyle, sendikasıyla, Türk siyasal yaşamındaki yeri doldurulmaz ağırlığını dosta ve düşmana kanıtlayacaktır.

Ve o ölümsüz ozanımızın dizelerine seslenirsek,

«Ve elbetteki, sevgilim, elbet/dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya/dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle; işçi tulumuyla/bu güzelim memlekette hürriyet..»

UĞUR MUMCU
1 Mayıs

1 Mayıs

İnsanların kutladığı bayramlar üçe ayrılır:

- 1) Dinsel,
- 2) Ulusal,
- 3) Sınıfsal.

Üç bayram, insanlık tarihinin gelişimini de simgeler. Çünkü başlangıçta insan toplumunda herşey dinsel. Ortak yaşam, bilim, kültür ve güzel sanatları yönlendiren, din kurallarıydı. Çağımızda dinsel bayramlar bu ortaklık nedeniyle sınırları aşar. Arap'ın veya Türk'ün Şeker Bayramını, ya da Kurban Bayramını birlikte kutlaması yadırganmaz; Almanya'da, Fransa'da, Amerika'da Noel birlikte yaşanır.

Ulusal bilinç, insanlık tarihinin daha sonraki aşamalarında ağır basmıştır. Ulusun oluşması için dil, kültür, toprak birliğinin yanısıra ortak sınırlar içinde ulusal ekonomik pazarın kurulması gerekmiştir. Feodalitenin yıkılması, kapitalizmin gelişmesiyle birlikte milliyetçilik

dünyayı sarmıştır. Bunun için ulusal bayramlar yenidir. Türkiye'de eskiden dinsel bayramlardan başka bayram yoktu. Osmanlı padişahları, Türkiye'de Cumhuriyet, ya da Ulusal Egemenlik Bayramının kutlanacağını düşlerinde görseler inanmazlardı. Osmanlı'da milliyetçilik «yıkıcı akım»dı. Ama bütün dünyada olduğu gibi tarih Türkiye'de de yürüdü; ulusal bilinç ışıdı; eyleme yansıdı; ulusal bayramlarımız oluştu.

Sınıfsal bayramlar ise insanlık tarihinde daha yeni bir dönem simgeler.

1886'da Amerika'da 8 saatlik işgününün benimsenmesi, bütün dünyada İşçi Bayramı olarak kutlanmaktadır. 1 Mayıs, yeryüzünde İşçi Bayramıdır. Türkiye, ulusal bilinci benimsemekte geç kaldığı gibi, sınıfsal bilincin ışıması yolunda da geç kalmıştır. Bunun içindir ki şimdi çoğu çevrede 1 Mayıs'ın kutlanması yadırganıyor. tepkilerle karşılanıyor.

Dinsel ve sınıfsal bayramlar, sınırları aşan niteliktedir. Ulusal bayram, (doğası gereği) ulusal sınırlar içinde kutlanır. Şeker ve Kurban Bayramları İslâm dünyasında, Noel Bayramı, Hristiyanlık dünyasında ulusal sınırları aşarak yaşanır. Dinsel inanç, sınırları pasaport almadan geçer. Sınıfsal bilincin de dünyanın tüm emekçilerini sarması kadar doğal birşey olamaz; ve bu gidişin önüne geçilemez.

Toplumun doğası, işçileri sınıf bilincine doğru itmektedir. Yeryüzünde salt emekçilerden oluşan toplumlar vardır; ama yalnız sermayecilerden oluşan toplum yoktur. Salt emekçiden oluşan ulusa, «sosyalist ulus» denir. Tarihsel gidiş, kapitalist uluslardan sosyalist uluslara doğrudur.

Türkiye, bu tarihsel gidişin etkisi altında sancılı dönemlerini yaşamaktadır.

1 Mayıs'ı bugün kutluyoruz.

İstanbul'da emekçiler Bayramı evlerinde kutlayacaklar; İzmir'de törenler yapılacaktır.

1 Mayıs «resmen» İşçi Bayramı değildir, ama devletin tanımadığı günlerin bayram olarak benimsenmesi, toplumun ilerici - gerici dalgaları

rında raslanır bir olaydır. Nitekim 29 Mayıs, «İstanbul'un Fetih Bayramı» diye kutlanmaktadır. Atatürk döneminde böyle birşey yoktu; İstanbul'un emperyalist işgalinden kurtuluşu olan 6 Ekim, bayram diye kutlanırdı, 1950'lerde gerici akımların gelişmesiyle özel çevreler, «Fetih Bayramı»nı oluşturdular. Valli, Belediye Reisi, kumandanlar bu bayrama katılmaya başladılar. Oysa «Fetih» çağdışı bir kavramdır, Atatürkçülüğe ve «Milli Misak» anlayışına sığmaz; Birleşmiş Milletler yasasına ters düşer. Hem «İstanbul'un Fetih Bayramı» ne anlama gelir? İstanbul bizim değildir; kılıç zoruyla ele geçirdik; başkalarının kentini aldık» demek mi istiyoruz?

Fetih Bayramı, tüm dünyada Türkiye aleyhine işletilen düşman propagandasını besler. Niçin «Fetih Günü» kutlayalım? İnsan kendi yurdunu fethettiği için bayram yapar mı? Fransız, Paris'i; İngiliz, Londra'yı; Alman, Berlin'i fethettim, diye tören düzenler mi?

29 Mayıs'ı kutlamak çağdışıdır; 1 Mayıs'ı kutlamak ise çağdaşlık...

İLHAN SELÇUK

1 Mayıs

Yılgınlık ve umut

Zaman ne çabuk geçiyor. 12 Mart dönemi benim için dün gibi. Oysa 1979'a girdik. Demek ki aradan neredeyse sekiz yıl geçmiş.

12 Mart'ın ülkeye verdiği büyük zararları bir yana bırakalım, o günlerin baskıları çoğu aydında bir ruhsal yılgınlık yaratmıştı. Nasıl bir yılgınlık? Söylenenlere bakılırsa, Türkiye toptan CIA'nın avucunun içindeydi. ABD öylesine sarmıştı ki ülkeyi ve halk yığınları öylesine gerledi ki, devrimci savaşım boşunaydı. Yılgın aydınlar bir yana, eski Dışişleri Bakanı Çağlayangil bile ne demişti:

«— CIA altımı oymuş haberim yok.»

Bir kez kafalar bozulup mantık buğulandı mı, yıkıntı doğaldır. Çoğu kişi, artık her olayın altında CIA'nın parmağını aramaya başladı. Kıbrıs'a neden çıkmıştık? Amerika istemişti de ondan... Ecevit nasıl Başbakan olmuştu? Washington istemişti de ondan.. Sam Amca ruhsat vermeden hiçbirşey olmazdı. Bu sağlıksız düşünce biçimi yıllarca sürdü. Sonra yavaş - yavaş unutuldu. Neden unutuldu? Çünkü ABD'nin tüm gücüne, bilgisayarlarına, gizli örgütlerine karşın

herşeyi istediği gibi düzenliyemediği, yeryüzünün çeşitli yörelerinde yaşanarak görüldü. Güney Amerika'da Allende'yi devirip Yunanistan'da Cunta oyununu tezgahlayan ve 12 Mart'ı yönlendiren Washington'un elinde Alaaddin'in sihirli lambası yoktu. Bu yolda son örnek İran'da sergileniyordu.

Yılgınlar yanlış düşünüyorlardı.

Türkiye 1978'i Maraş soykırımıyla kapattı. 1979'a sıkıyönetimle girdi. Tam bir yıl «kimliği belirlenemiyen» katillerin terörü yaşandı. İMF kuşatmasının içinde ekonomik bunalımlarımızı sürdürdük. Ne var ki bir yıllık Ecevit yönetimi —en başta CHP olmak üzere— hepimize çok şey öğretti. «Kimliği belirlenemiyen»lerin yanı sıra Türkeş'in ve Demirel'in kimliği açık-seçik belirlendi. Bugün MHP'ye ve yan örgütlerine dönük dosyalar masaların üstüne yığılmıştır. 1979'un sıkıyönetimi de Anayasal yöntemle kurulmuştur. Bu arada Türkeş'in ve Demirel'in «suçluların telaşı içinde» oldukları da gözden kaçmıyor.

Ama bütün bu olaylar gereksiz «Umutlar»ı

da pompalamasın. Türkiye'nin güncel konumunda ne gereksiz umuda yer var, ne de gereksiz yılgınlığa... Bugünkü sorunları çözmek için çok yoğun bir savaşımdan geçmek zorunluluğunu iyice benimsemeliyiz. En başta hükümet, ne yapacağını iyice saptamalıdır. Sıkıyönetim gökten zembille inmez, bir zorunlukla gelir, toplumsal dengelerine göre ete kemiğe bürünür. Bu durumda serinkanlı bir değerlendirmeye gereksinime var. Ecevit hükümeti, ne istediğini, nereden geldiğini, hangi güçlere dayandığını, elindeki olanakların, yakın ve uzak amaçlarını saydamlas-tırmalıdır. Şili, Arjantin, İran, Lübnan gibi olmamak için direnmesi, Türkiye'nin, doğal hakkı ve tarihsel görevidir. Yakın ve uzak amaçlarda halk ve devlet güçleriyle bütünleşmesini bilen bir hükümeti Türkiye'de düşürmek (ya da devirmek) çok zordur.

Ecevit yönetimi MC'nin yıkılmasıyla kurul-

muştur. Siz şimdi Süleyman efendinin bülbül gibi şakıdığına, Türkeş Beğ'in puhu kuşu gibi öt-tüğüne bakmayın. Bunların yeniden eski yön-temlerle iktidara geçmeleri çok zordur ve Türk Silahlı Kuvvetlerini bir oyuna getirmeden ülke-de siyah rejimi geçerli kılmak olanaksız gibidir. Halkın büyük kesimi uyanmıştır, uyanmaktadır..

Ecevit yönetimi de herşeye karşın 1979'a 1978'den daha gerçekçi bir tutumla başlıyor.

Bir hükümetin, Türkiye'de elinde bulunan devlet örgütlerini ve olanaklarını saptanmış amaçlar yörüngesinde seferber edebilmesi, başarının ilk koşuludur. 1979'da bunu gerçekleştire-bilecek hükümet, faşizm tehlikesini göğüsleye-bilir ve darboğazı aşabilir.

İLHAN SELÇPK

4 Ocak

Demirel 12 Mart'ı "Hükümetin sokağa fidye olarak verilışı,, diye niteledi

MANİSA (Cumhuriyet) — AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, 12 Mart muhtırasının verilış yıldönümü nedeniyle dün Akhisar'da seçim otobüsünde gazetecilere yaptığı açıklamada, «— O dönemde hükümet, sokağa fidye olarak verildi. Bu sokağın zaferidir.» demiştir.

18 yılda ülkemizde üç müdahalenin yapıldığını, bunlardan birinin silahlı, diğerinin muhtıralı, üçüncüsünün de motelli olduğunu öne süren Demirel şöyle devam etmiştir:

«— Türkiye, bu rejimi yürütmeyi mutlaka başaracaktır. Bunaldığımız zaman bu rejimin içinde çare bulunacaktır. Dışarıda çare aranmamalıdır. Bunaldığımız zaman bu rejimin dışında çare ararsak bu, rejime inançsızlık olur.

Biz, bu hadiselerin bir kısmının muhatabı görüldük. Bir kısmında taraf olduk. Demokrasi sadece idare tarzı değildir. Hayat tarzıdır. Ufak - tefek sıkıntılara bakıp rejimden umut kesilmemelidir. Çare vardır, başında da sonunda da millet vardır.

Türkiye'de halk oylamasının olmaması, bunalmaları sıkıntılı hale getirmektedir. Türkiye'de yeni bir seçim sistemi ve anayasa değişiklikleri yapılmalıdır. Temelli Senatörlük millet iradesinin tersine karar almasını sağlıyor. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir müessese yoktur.

MİLLİ GÜVENLİK KURULU

Demirel daha sonra sözü MGK'nun önemine

getirerek özetle şöyle demiştir:

«Türkiye'de bir Millî Güvenlik Kurulu vardır. Çok önemli bir müessesedir. Bu müessese iş-lerse Türkiye'de bir takım kurtarıcılar çıkmaz. O zaman da MGK vardı. MGK, o zaman hükümete neye telkinde bulunmadı?. 12 Mart'ta hükümet sokağa fidye olarak verildi. Bu sokağın zaferidir. Sonra ne oldu? Bu sokak kendilerine telles oldu. 12 Mart altında (bu hükümet giderse Türkiye kurtulur) esprisi vardı. CHP'nin gensorusunda da bu espri vardı. Kurtuldu mu Türkiye? Zor ve kanla hiç bir neticeye çıkmaz. Herşey gönül üzerine olacaktır. Enver Paşa'ya da Bab-ı Ali basını hayır getirmemiştir.»

CUMHURBAŞKANI'NIN SORUMLULUĞU

AP Genel Başkanı, Cumhurbaşkanı'nın taraf olduğunu da belirtmiş, «— Neyin taraf olduğunu yemini tayin ediyor.» şeklinde konuşarak, şöyle devam etmiştir:

«— Cumhurbaşkanı'nın siyasi sorumluluğu yoktur ama, manevi sorumluluğu vardır. Türkiye bölünüyor, ben bir şey yapamıyorum. olmaz öyle şey, Millî Güvenlik Kurulu Başkanlığı, İcra Başkanlığı vardır. Kamuoyuna açıklama yetkisi vardır. Ne zaman ki millet iradesi saptırılmıştır, ondan millet çok büyük zarar görmüştür.»

ERBİL TUŞALP

13 Mart

Parlamento trafiği

Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan parlamenterlerden, 74 milletvekili ile 17 senatörün değişik siyasi parti kadrolarında yer alarak politik yaşamlarını sürdürdükleri belirlenmiştir.

AP içinde, 8 eski CHP'li milletvekili yer alırken, CHP'de 5 eski AP'li milletvekili bulunmaktadır. Ayrıca, AP Millet Meclisi kadrolarında, parlamentoda temsil edilen diğer partilerden geçmiş 19 milletvekili var. Bu arada 27 Mayıs 1960 Devriminden sonra kapatılan DP'den 7 milletvekili politik yaşamlarını AP'de sürdürmektedirler.

Türk siyasal yaşamında önemli yeri olan Yeni Türkiye Partisi (YTP), Millet Partisi (MP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)'den toplam 25 milletvekili şimdi çeşitli partilerde bulunmaktadır. YTP'den AP'de 6, CHP'de 3, MSP'de 2 milletvekili vardır. CKMP'den ise AP'de 3, CHP'de 1 milletvekili parlamenterlik görevlerini sürdürmektedirler. Bu arada 1970'den sonra 45 kişilik bir grupta parlamentoda temsiledilirken, Demirel - Bilgiç operasyonu ile dağıtılan ve bu gün Faruk Sükan tarafından tek kişi ile temsil edilen Demokratik Parti'den ayrılma 9 milletvekilinden 6'sı AP içinde bulunmaktadır.

GÖZE ÇARPANLAR

Parlamentoda en çok parti değiştiren milletvekili ve senatörler şunlardır: 1977 seçimlerinde Gaziantep AP Milletvekili olarak gelen İmam Hüseyin İncioğlu, 1. ve 2. dönemlerde CHP'den, 3. dönemde CGP'den, 4. ve 5. dönemlerde ise AP'den seçilmiştir. Samsun CHP Milletvekili Etem Kılıçoğlu, 1. dönem YTP'den, 2. ve 3. dönem AP'den 4. dönem DP'den 5. dönemde ise CHP'den milletvekili olarak parlamentoya gelmeyi başarmıştır. MHP Milletvekili İhsan Kabadayı ise, iki dönem CHP, bir dönem CGP Milletvekilliğini yaptıktan sonra MHP'de karar kılmıştır. MSP Van Milletvekili Muslih Görentaş da 1960 öncesi DP'li, 1. dönemde YTP'li, 2. dönem bağımsız, 4. dönem CGP'li, 5. dönem MSP'li olmuştur. Parti değiştirerek siyasi yaşamlarını sürdürmede dikkati çeken senatörlerden Ağrı AP Senatörü Kasım Küfrevi 1960 öncesi 9 - 10 ve 11. dönemlerde DP, 2. dönemde bağımsız, 3. dönemde ise CGP Milletvekili olarak parlamentoya gelmiş, 1975'te Ağrı Senatörü olmuştur. 1977'de Sivas AP Senatörü olan Tahsin Türkay da 1. dönem YTP, 2. dönem AP Milletvekilliği yapmıştır. CGP Tekirdağ Senatörü Orhan Öztürk, 1. ve 2. dönem CHP Milletvekilliği yapmış, 1966'da istifa ederek CGP'li olmuş, 1969 - 1973 seçimlerinde seçilememiş, 1975 yılında ise AP listesinden senatör seçilip CGP'ye dönmüştür. 1960 öncesi 8. dönem CHP Milletvekili olan Ahmet

Tahtakılıç, 1. ve 2. dönem CKMP Milletvekili, 1975 yenileme seçimlerinde ise Uşak CHP Senatörü olarak parlamentoya girmiştir.

Araştırmada seçim dönemi olarak anlatılan yıllar: 1. dönem 1961-65, 2. dönem 1965-69, 3. dönem 1969-73, 4. dönem 1973-77, 5. dönem ise 1977-81 zaman aralıklarını kapsamaktadır.

YÜKSEK ORAN

TBMM'de bulunan 445 milletvekilinden yüzde 15'inin, 184 senatörden yüzde 9'unun parti değiştirerek parlamenterliklerini sürdürmelerinin temel nedeninin, «seçilmek gaygusu» ile «oy toplamak kaygusunun» uzlaşmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Geniş halk kitlelerinin istekleri doğrultusunda ideoloji üretmeyen siyasi parti kadrolarında, salt parlamenterliklerini sürdürmek için, değişik partilerden gelen bir yığılma ile karşılaşmaktadır. Millet Meclisinde parti değiştiren 74 milletvekilinin 40'ının sağ kanatta toplanması bu savı doğrulamaktadır.

18 YILLIKLAR

AP'den 17, CHP'den 7, DP'den ve CGP'den birer milletvekili ile AP'den 12, CHP'den iki senatörün 1961 yılından bu yana parlamentoda bulundukları saptanmıştır. Bu sayılar Millet Meclisinin yüzde 6'sının, Cumhuriyet Senatosunun ise yüzde 8'inin 18 yıldır değişmediğini göstermektedir. 1960 yılından beri sürekli görev yapan Milli Birlik Grubunun 18 üyesi de bu orana katıldığında C. Senatosunun yüzde 17'sinin değişmediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

AP'den 18 yıllık milletvekilleri şunlardır:

Ahmet Topaloğlu (Adana), İhsan Ataöv (Antalya), İsmet Sezgin (Aydın), Cihat Bilgehan (Balıkesir), Ahmet Çakmak (Bolu), Nurettin Ok (Çankırı), Gıyasettin Karaca (Erzurum), Seyfi Öztürk (Eskişehir), İ. Hüseyin İncioğlu (Gaziantep), Nizamettin Erkmen (Giresun), Sabit Osman Avcı, Sadettin Bilgiç ve İsmail Hakkı Tekinal (İstanbul), Talat Asal, Ali Naili Erdem ve Şinasi Osma (İzmir), Nuri Bayar (Sakarya).

CHP'den 18 yıllık milletvekilleri ise şunlardır:

M. Kemal Çilesiz (Giresun), Orhan Eyüpoğlu (İstanbul), Mehmet Yüceler (Kayseri), İlyas Kılıç ve Ethem Kılıçoğlu (Samsun), Ahmet Şener (Trabzon), Bülent Ecevit (Zonguldak). Anılan süre içinde DP'den Faruk Sükan ile CGP'den Turan Feyzioğlu'nun milletvekilliklerinin sürdüğü gözlenmektedir.

SENATO'DA UZUN SÜRE

Aynı süre içinde C. Senatosundan kopmayan AP'li Senatörlerin ise Mehmet Nuri Ademoğlu, Ata Bodur, İhsan Sabri Çağlayangil İskender Cennap Ege, Mustafa Gülçigil, Turhan Kapanlı, Şeref Kayalar, Talip Özdoğay, Lütfi Tokoğlu, Hal-

dun Menteseoğlu, Mehmet Ünalı ve Macit Zeren oldukları gözlenmektedir.

Parlamentarlık yaşaının otuzuncu yılını dolduran C. Senatosu Başkanı Sırrı Atalay ile İstanbul CHP Senatörü Zihni Betil, CHP'nin Senatodaki en kıdemli temsilcileridir.

BÜYÜK YABANCILAR

AP içindeki eski CHP Milletvekilleri ile CHP içindeki eski AP Milletvekillerinin toplam sayısı 13'tür. MSP'de bir AP'li ile bir CGP'li yer almıştır. Parlamenterizm çıkarıcılığına yönelik gelişmeler MHP'de bir CHP'li, bir AP'li ve bir MSP'li Milletvekilinin yer alması sonucu doğurmuştur.

AP içindeki eski CHP'li 7 Milletvekili şunlardır. Selahattin Kılıç (2. dönem. Adana), Emin Atıf Şahoğlu (1-2. dönem. Denizli), Gıyasettin Karaca (1-2-3. dönem. Erzurum), İmam Hüseyin İncioğlu (1-2. dönem. Gaziantep), Mehmet Sait Reşa (3. dönem Hatay) ve geçtiğimiz ay içinde CHP içindeki örgüt huzursuzluklarından yakılarak ve de, «Hiç bir çıkar karşılığı olmadığını» açıklayarak AP'ye giren milletvekilleri Ahmet Karahan (Gaziantep), Eşref Cengiz (Diyarbakır) ve Metin Musaoğlu (Mardin).

CHP içindeki eski AP'liiler ise Celal Ertuğ, Ahmet Zeydan, Mehmet Yüceler, Etem Kılıçoğlu ve Cahit Karakaş oluşturmaktadırlar.

KİM, NEREDEN NEREYE?

İl adlarına göre parti değiştirerek politik yamalarını sürdüren milletvekili sıralaması şöyledir:

Adana Milletvekili Hasan Aksay 1. ve 2. dönemlerde AP'den, 4. ve 5. dönemlerde MSP'den parlamentoya gelmiştir. AP Milletvekili Selahattin Kılıç ise, 2. dönem CHP Milletvekili olmasına karşın 3-4 ve 5. dönem AP Milletvekilidir.

Adıyaman AP Milletvekili Halil Ağar, parlamentoya YTP'den Senatör olarak girmiştir. Adıyaman CHP Milletvekili Ramazan Yıldırım, 1979 yılı içinde partisinden iki kez istifa edip geri dönmüştür.

Afyon Milletvekili Güneş Öngüt ile Mete Tan, 1978 yılı başında AP'den istifa ederek bağımsız olmuşlardır.

Ağrı AP Milletvekili Mikail Aydemir 1977 seçimlerinden sonra CGP'den istifa ederek AP'ne girmiştir. Ağrı Milletvekili Rıza Polat ise, 1. dönemde CKMP, 4. dönemde CGP, 5. dönemde ise CHP'li olarak parlamentoya gelmiştir.

Ankara Bağımsız Milletvekili Orhan Alp, 2. dönem MP'den, 3. ve 5. dönemlerde AP'den Milletvekili olmuştur.

1950 seçimlerinde CHP listesindeki adaylığına DP tarafından itiraz edilince parlamentoya gelemeyen Sebati Ataman, 1955 yılında bu kez DP'den milletvekili olmuştur. Eski DP'liilere seçilme hakkı verilince AP'den Millet Meclisine gelmiştir. 1961'de CHP'den, 65'te AP'den, 1969'da ise bağımsız olarak adaylığını koyan, ancak parlamentoya giremeyen Ahmet Hamdi Çelebi, 4. dö-

nemde ise CHP'den seçilerek parlamentoya gelmiştir.

Seçim bölgesi Ankara'da 1. dönemde CKMP, 4. dönemde MHP, 5. dönem ise AP milletvekili olan Mustafa Kemal Erkovan Devlet Bakanlığı görevinde de bulunmuştur. Ankara milletvekillerinden MHP'li İhsan Karaçam 4. dönemde MSP milletvekili olarak görülmüştür. Ankara bağımsız milletvekili Mustafa Kılıç 4. dönem DP, 5. dönem AP milletvekilidir. AP'den istifa ederek bir süre bağımsız kalan Fikri Pehlivanlı haziran 1979'da yine AP'ne dönmüştür.

Antalya AP milletvekili Sadık Erdem eski DP'li olarak Millet Meclisi'ne gelmiştir.

YARAMAZ ÇOCUK GİBİ...

Kendini yaramaz çocuk gibi hissederek AP'ne 1,5 yıl sonra dönen Balıkesir milletvekili Cemalettin İnkaya AP'den istifa ettikten sonra bağımsızlar hareketi içinde yer almaya özen göstermiştir.

Bolu AP milletvekili Ahmet Çakmak 3-4 ve 5. dönem AP'li olmasına karşın 1. dönem YTP milletvekilidir. Çankırı milletvekili Nurettin Ok 2-3-4 ve 5. dönemlerde AP milletvekilidir, ancak parlamentoya 1. dönemde CKMP milletvekili olarak girmiştir. Çorum AP milletvekili Mustafa Kemal Biberöğlu 1960 devriminde DP milletvekili olarak yargılanmıştır. Çorum CHP milletvekili Etem Eken CHP 24. Kurultay'ından önce milletvekilliğinden istifa ederek değişik tepki göstermiş ancak, daha sonra istifasını geri almıştır.

Denizli AP milletvekili Emin Atıf Sohoğlu 1. ve 2. dönem CHP milletvekilidir. Diyarbakır milletvekili Eşref Cengiz nisan 1979'da CHP'den istifa ederek haziran 1979'da bir gece AP'ne girmiştir.

CHP Elazığ milletvekili Celal Ertuğ parlamentoda daha önce AP senatörü olarak bulunmuştur. Elazığ bağımsız milletvekili Ali Rıza Septioğlu Ecevit hükümetindeki Devlet Bakanlığı görevinden istifa ederek AP'ne girmekle partilerarası trafiğini noktalamıştır.

12 YIL CHP'Lİ SONRA AP'Lİ

Erzurum AP milletvekili Gıyasettin Karaca 1-2 ve 3. dönemlerde CHP'li olarak Millet Meclisi'ne gelmiştir.

1961'den bu yana parlamenterliğini sürdüren Eskişehir AP milletvekili Seyfi Öztürk 1. dönem CKMP milletvekilidir. Aynı süre milletvekilliğini yapan İmam Hüseyin İnceoğlu 1 ve 2. dönemlerde CHP, 3. dönemde CGP, 4 ve 5. dönemlerde AP milletvekilli olarak parlamentodan ayrılmamıştır. Yine Gaziantep'ten «MC işbaşındayken savcılık yapmam» diyerek CHP milletvekili olan Ahmet Karahan, haziran ayı içinde AP Genel Merkezinde düzenlenen bir törenle parti değiştirerek AP'li olmuştur.

GİRESUN'DA İKİ YTP'Lİ

Giresun milletvekillerinden Nizamettin Erkmen ve Ali Köymen 1. dönem YTP'li olarak parlamentoda bulunmuşlardır. Erkmen 2-3-4 ve 5.

Köymen 2 ve 5. dönemlerde AP milletvekili olmuşlardır.

Hakkari AP milletvekili Nazım Baş 4. dönem DP milletvekili olarak AP'liyle siyasal mücadele vermiştir. AP'liyle DP'de siyasal mücadele verip sonradan DP'yi yıkmak için AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'le birleşen Sadettin Bilgiç 1-2 ve 3 dönem AP'den 4. dönem DP'den son olarak AP'den milletvekili seçilmeyi başarmıştır.

İKİ MSP'Li

İstanbul MSP milletvekillerinden Fehmi Cumaloğlu'nun 2. dönem MSP'li Süleyman Arif Emre'nin YTP'li olmaları sonradan MSP'den parlamentoya gelmelerini engellemiştir.

Nilüfer Gürsoy babası Celal Bayar'dan devraldığı politik görevi 2. dönemde AP'de 4. dönemde DP'de, 5. dönemde yine AP'de sürdürmüştür.

BAŞARILI ASAL

İzmir milletvekili Talat Asal 1. dönem YTP'den 2 ve 3. dönem AP'den 4. dönem DP'den 5. dönem AP'den parlamentoya giren ender parlamenterlerden olmayı başarabilmiştir.

Kars AP milletvekili, Bahri Dağdaş 2. dönemden beri bulunduğu Millet Meclisi'nde 4. dönem DP'li olarak görülmüştür. Kars'lı Abdülkerim Doğru bir akşam üzeri MSP'den istifa ederek yeni MNP'nin ilk parlamenterisi olmuştur.

Kastamonu AP milletvekili İsmail Hakkı Dura son seçimlerde parlamento ile ödüllendirilen eski DP'lilerdendir.

FEYZİOĞLU

Kayseri milletvekili Turan Feyzioğlu 1960 öncesinde ve 1-2. dönemlerde CHP'li 3-4 ve 5. dönemlerde CGP'li olmuştur. Kayseri'den Mehmet Zeki Okur 4. dönem MSP'li 5. dönem AP'li olarak görülmüştür. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehmet Yüceler ise beş dönemdir sürdürdüğü parlamento çalışmalarına 1. dönem AP milletvekili olarak katılmıştır.

Kırklareli'nden Hasan Korkut bir süre önce AP'den istifa ederek AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'i çok kızdırmıştır. CHP'nin ağır toplarından Turan Güneş 1960 öncesi DP ve Hürriyet Partisi milletvekili olarak görülmüştür.

KABADAYI OLAYI

Üçüncü Ecevit hükümetinin kurulmasında önemli rolü olan Konya milletvekili Oğuz Atalay AP'den istifa yoluyla ayrılmıştır. En eski MHP'li gibi görünen İhsan Kabadayı 1 ve 2. dönemler CHP, 3. dönem CGP sıralarında milletvekili olarak oturduktan sonra 5. dönem MHP'den seçilmiştir. Konya AP milletvekilli, Necati Kalaycıoğlu 4. dönem DP'li olmuş 2-3 ve 5. dönemlerde AP milletvekili olarak parlamentoya gelmiştir.

Beş dönemde de Parlamentoda bulunan Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan 1-2 ve 3. dönemlerde AP, 4 ve 5. dönemlerde DP milletvekilidir.

MARDİN, URFA'YI GEÇTİ

Mardin milletvekillerinden Şerafettin Elçi AP'den ayrılıp bağımsız olurken, geçtiğimiz ay içinde Metin Musaoğlu da CHP'den ayrılıp AP'li olmuştur. 1977 genel seçimlerinde şimdi bağımsız olarak Parlamentoda bulunan Nurettin Yılmaz'ın karşısına CHP yönetimince çıkarılan Musaoğlu gazetelere verdiği demeçlerde para karşılığı transfer olmadığını söylemiştir. Musaoğlu 1977'de CHP'ye 2 milletvekili mal olmuş bir kişidir. Yine Mardin milletvekili Ahmet Türk 4. dönem DP, 5. dönem CHP sıralarında görülmüştür.

Şimdi AP'li olan Zeyyat Mandalıncı (Muğla) ve İzzet Akçal (Rize) 1960 devriminden önce Millet Meclisinde bulunan eski DP'lilerdendir.

Rize milletvekili Tuncay Mataracı, AP'den istifa ederek bağımsızlığı yeğlemiştir.

Bu arada hangi partiye gideceği bilinmeyen bağımsızlardan biri de örgüt sorunlarını abartarak CHP'den istifa eden Barbaros Turgut Boztepe'dir.

ENDER PARLAMENTER

Samsun milletvekili Etem Kılıçoğlu 1960'dan bu yana dört partide siyasal yaşamını sürdüren ender parlamenterlerdendir. 1. dönem YTP'li 2. ve 3. dönem AP'li, 4. dönem DP'li, 5. dönem CHP'li olarak görülmüştür.

CHP Siirt milletvekili Nebil Oktay, 3. ve 4. dönemlerde CGP milletvekilidir.

Eski Sosyal Güvenlik Bakanı Hilmi İşgüzar 2-3. dönem MP milletvekili, 5. dönem AP ve bağımsız olarak Sinop milletvekilliği yapmıştır.

Din adamı Enver Akova Ecevit hükümetinin kurulması sırasında AP'den istifa etmiştir. Daha sonra Bakanlık görevinden istifa eden Akova'nın Devlet Bakanlığı süresince bir MHP'li gibi davranması şimdi MHP'ne girmesi yolundaki söylentileri güçlendirmektedir.

CHP Tokat milletvekili Cevat Atılgan 4. dönem DP milletvekili olarak görülmüştür.

ANLAŞILMADI

Anlaşılmayan bir tutum içinde olan milletvekillerinden Ömer Çakıroğlu CHP hükümeti ile gerektiği biçimde mücadele edilmediği gerekçeyle AP'den ayrılıp MHP'ye girmiştir.

5. dönemde CHP'den Urfa milletvekili olarak Millet Meclisi'ne gelen M. Sabri Kılıç 1. dönem YTP milletvekilidir.

VAN MİLLETVEKİLLERİ

CHP'den 5. dönem Van milletvekili olarak üçüncü kez parlamentoya gelen İhsan Bedirhan-oglu 1. dönem YTP'li 4. dönem CGP'li olmuştur.

Muslih Görentaş 1. dönem YTP, 2. dönem bağımsız, 4. dönem CGP, 5. dönem MSP milletvekili olarak görülmüştür. Yine Van, milletvekillerinden M. Salih Yıldız 2. dönem CHP, 3-4 ve 5. dönem CGP'li olmuş 1979 yılında CGP'den de istifa ederek bağımsızlığı yeğlemiştir.

Millet Meclisi Başkanı Cahit Karakaş 2 ve

3. dönem AP, 4 ve 5.'nci dönem CHP milletvekili olarak Zonguldak halkını temsil etmiştir.

İSTER SENATÖR OL İSTER MİLLETVEKİLİ

Parti değiştirerek politik yaşamlarını sürdüren 17 senatörün 11 tanesi milletvekiliği ile senatörlük arasında da gidip gelmişlerdir.

1973'te MHP'li olan Osman Albayrak AP'den gelmiştir. 2. dönem CHP milletvekili olan Cevdet Aykan 1973'de AP'den senatör olmuştur.

3. dönem YTP'den parlamentoya giren Mehmet Bilgin daha sonra AP'ye geçmiş daha sonra da 1973'te MSP'den senatör seçilmiştir.

1975'te Diyarbakır senatörü olan Selahattin Cizrelioğlu 1966'da AP senatörüdür.

1. dönem AP milletvekili olan CHP Samsun Senatörü Bahri Cömert 1973'de AP senatörü olarak parlamentoya gelip daha sonra partisinden ayrılmıştır.

1. dönem MP, 2. dönem CHP milletvekili olan Ali Cüceoğlu 1975 seçimlerinde CHP senatörü olarak görülmüştür. 4. dönem DP milletvekili olan Konya AP senatörü Muzaffer Demirtaş senatoya 1977 yılında gelmiştir.

Erzurum AP senatörü Sakıp Hatunoğlu 1964 yılında yine Erzurum CHP senatörü olarak bulunmuştur.

AGRI'NIN DEĞİŞMEYENİ

Ağrı AP Senatörü Kasım Küfrevi 1960 devrimi öncesi 9-10 ve 11. dönemlerde DP milletvekilidir. Eski DP'li'lere seçilme hakkı verildikten sonra 2. dönemde bağımsız olarak parlamentoya gelmiştir. Küfrevi 3. dönem de CGP milletvekili olmuştur. 1973'te milletvekilliğinden vazgeçerek AP kadrolarında Senatör seçilmiştir.

BİR UZUN ÖMÜRLÜ

Çoğunlukla geniş tabanlı hükümetlerde görev alan Van'lı Ferit Melen 1960 öncesi 9 ve 11.

dönem CHP milletvekilidir. 1964 yılında CHP Van Senatörü olarak görülen Melen daha sonra 1973'te CGP'den Senato üyeliğine seçilmiştir.

1965 ve 1975 Senato seçimlerinde CHP'den senatoya seçilen Tekirdağ Senatörü Hayri Mumcuoğlu 1. dönem YTP'den milletvekili olarak parlamentoya gelmiştir.

CHP Malatya Senatörü Hamdi Özer 1968 yılında AP'den 1977 yılında CHP'den senatoya gelmiş ancak partiden ihraç edilmeden istifa ederek durumu idare etmiştir.

AP'YE DAYANARAK

Tekirdağ CGP Senatörü Orhan Öztrak 1. ve 2. dönemde CHP milletvekili olarak mecliste oturmuştur. 1966 yılında CHP'den istifa eden Öztrak 1969 ve 1973 seçimlerinde başarılı olarak parlamentodan ayrı kalmıştır. 1975 seçimlerinde AP listesinden seçilerek senatoya gelen Öztrak daha sonra istifa ederek CGP'ye girmiştir.

BİRİ OLMAZSA DİĞERİ

3 dönem AP milletvekili olan Diyarbakır MSP Senatörü Sebahattin Savcı 1975 yılında Cumhuriyet Senatosunda görülmüştür.

1975 yılında uşak CHP Senatörü olan Ahmet Tahtakılıç Millet Partisinin kurucularındandır. 1960 öncesi 8. dönem DP milletvekilidir. 1 ve 2. dönemde ise CKMP'den milletvekili olmuştur.

Kayseri CGP Senatörü olan Sami Turan 1966 yılında CHP Senatörü olarak görülmektedir. Turan 1975 seçimlerinde AP listesinden Senatoya gelerek CGP'ye daha sonra dönmüştür.

1 dönem YTP, 2. dönem AP milletvekili olan Sivas AP Senatörü Tahsin Türkay 1977 seçimlerinden sonra Cumhuriyet Senatosu kadrosuna katılmıştır.

ERBİL TUŞALP

3 - 4 Temmuz

Sonuçlar CHP yöneticileri üstünde şok etkisi yaptı

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - CHP Genel Merkezinde 14 ekim gecesi genel olarak suskunluk egemendi.. Özellikle saat 21.00'den sonra ilk verilere göre biçimlenen sonuç genel merkezdeki parti yetkililerinde şok etkisi yarattı. İki yıl önceki seçim gecesinde parti merkezinden gözlenen büyük coşku yerini sessizliğe bıraktı.

Aslında oy verme işlemleri tamamlanıp sayıma geçildiği ilk saatlerde CHP yöneticileri bu çapta bir yenilgi beklemiyorlar ve iyimser tahminler yapıyorlardı.. CHP kurmaylarına göre, Edirne'deki milletvekilliği ve İstanbul'da en az

beş senatörlük kesin garantiydi.. Senatör sayısını da 12'nin çok üstünde görüyordu parti yetkilileri..

Seçim gecesine bu iyimser havayla girildi genel merkezde.. Bütün hazırlıklar eksiksiz tamamlanmıştı. Genel Başkanlık odasının bulunduğu beşinci kattaki kütüphanede yedi ayrı masada il merkezleri ve ilçelerinden gelen sonuçlar alınıyordu.. Ve hemen yan odadaki değerlendirme merkezine iletiliyordu.. İstanbul Milletvekili Tarkan Erdem'in başkanlık ettiği değerlendirme merkezinde görevli istatistikçiler sonuçları top-

luyorlar ve alt kattaki odasında bulunan genel sekreter Mustafa Üstündağ'a ulaştırıyorlardı. Üstündağ ile birlikte genel yönetim kurulu üyeleri ve çok sayıda partili bakan da sonuçları parti merkezinden izlediler.. Bakanlar arasında Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin, Dışişleri Bakanı Prof. Gündüz Ökçün, Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu, Kültür Bakanı Doç. Ahmet Taner Kışlalı ve Yerel Yönetim Bakanı Mahmut Özdemir de bulunuyordu.

BASIN MERKEZİNDE

İkinci kattaki basın merkezinde de 20'ye yakın gazeteci görev yapıyor ve sonuçlar kapalı devre yayımla anında buraya iletiliyordu. Parti binasının önündeki seçim otobüsüne de halkın izlemesi için aynı kapalı devreye bağlı bir TV vericisi yerleştirilmiş, ancak sıkıyönetimin uyarısı üzerine giriş katındaki salona alınmıştı..

İLK SONUÇLAR GELİYOR

Saat 21.00'e gelindiğinde partiye ulaşan ilk sonuçlar genel olarak AP'nin önde gittiğini gösterdiğinde CHP'li iyimserliklerini koruyorlardı. Örneğin İstanbul'da atbaşı giden AP ve CHP oylarındaki dengenin CHP lehine değişeceğini bekliyorlardı. Ancak saat 22.00'ye doğru gelindiğinde CHP yöneticileri şaşkınlıklarını gizleyemiyorlardı. CHP ilk büyük darbeyi İstanbul'dan yemişti. «İstanbul çok tatsız. Olacak şey değil. İstanbul'daki sonuç hükümeti bile götürür. Diğer illerdeki sonuçlar normal» diyorlardı. Yarım saat sonra aynı yetkili İstanbul dışındaki sonuçları değerlendirirken ise «beklenilenin çok altında oylarımız» biçiminde konuşuyordu. Ardından Edirne'de seçimin kaybedildiğinin ortaya çıkması ile genel durum ortaya çıkıyordu. CHP'li kendilerini sonuca inandırmaya çalışıyorlardı.

ÜSTÜNDAĞ SONUCU AÇIKLIYOR

Saat 22.30'da kapalı devre TV'de yalnız «Se-

çim sonuçlarını bekliyoruz» görüntüsü yer alıyor, sonuçları hoparlörden duyuran Ankara İl Başkanı Ümit Gürtuna'nın sesi ise duyulmuyordu. TV'de ise arada bir altı ok ve Ecevit'in fotoğrafı gözüküyordu. Saat 23.30'da basın bürosuna giren Genel Sekreter Yardımcısı Orhan Birgit «Beş milletvekilliğini de kaybettik» deyince gazeteciler arasında kıpırdanma başladı. Bu sırada CHP Genel Sekreteri Mustafa Üstündağ, Grup Başkanvekili Altan Öymen ile basın bürosuna geldi, Üstündağ'ın ağzından çıkan ilk sözler «Halkın kararına saygılıyız. Eksiklerimiz neyse tamamlamaya çalışacağız» oldu. CHP Genel Sekreteri milletvekilliği seçimlerini kaybettiklerini ve Senato seçimlerinde de AP'nin önde gittiğini bildirdi. Üstündağ'ın gazetecilerin elini sıkarak veda edip ayrılmasından sonra parti yöneticileri sonucun belli olduğunu belirterek ka-

palı devre TV yayını durdurdular.

ECEVİT PROGRAMI DEĞİŞTİRİYOR

Bunun üzerine basın bürosundaki gazeteciler CHP merkezinden bürolarına döndüler. Bu arada, daha önce saat 24.00'te partiye geleceği bildirilen Başbakan Ecevit de programını değiştirdi ve Başbakanlık konutunda çalışmayı yeğledi. Üstündağ da, Ecevit'e bilgi vermek üzere Başbakanlık konutuna gitti.

Partideki sessizlik sürerken deyim yerindeyse parti yöneticilerinin ağzını bıçak açmıyordu. Bir yönetici eğer az bir farkla kaybetme durumunda sonuca üzülebileceklerini, ancak aradaki farkın büyüklüğünün etkisini üzüntüden çok çok biçiminde gösterdiğini söylüyordu. Genel Yönetim Kurulu üyeleri yan odada yeni gelişmeleri şimdiden tartışmaya başlamışlardı.

Gecenin en heyecan yaratan olaylarından biri de saat 23.00 dolaylarında Ulaştırma Bakanı Güneş Öngüt'ün CHP Genel Sekreteri Üs-

tündag'ı telefonla araması oluyordu. Telefon konuşması ilk ağızda Öngüt'ün istifa ettiği biçimde yorumlanıyordu. Ancak daha sonra Öngüt'ün Üstündağ'ı seçim sonuçlarından duyduğu üzüntüyü bildirmek üzere aradığı öğreniliyordu.

ECEVİT GELİYOR

Başbakan Ecevit Üstündağ ile birlikte saat 02.30'da parti merkezine geldi ve hemen bir basın toplantısı düzenledi. Partili Bakanlar ve yöneticilerin de izlediği basın toplantısında Ecevit'in oldukça üzüntülü ve düşünceli olduğu gözleniyordu. Ecevit ağır bir tempoda konuşurken sık sık hıçkırıyor, bu nedenle cümlelerini yer yer bölmek zorunda kalıyordu.

YABANCI BASIN İLE TOPLANTI

Başbakan Ecevit, daha sonra yabancı gazetecileri kabul etti. Yabancı gazeteciler, hükümetin geleceği, hükümet sorununa ilişkin gelişmeler ve koalisyon olasılıkları üzerinde sıkıştılar Ecevit'i. Ancak Ecevit, parti yetkili kurullarında görüşüp bir tutum belirlemeden bir şey söylemeyeceğini bildirdi ve kesin bir görüş belirtmekten kaçındı. Ecevit, bu arada gazetecilere espiriler de yaptı, ancak dalgın halinin sürdüğü görülmüyordu. Başbakan, seçim sonuçlarının kendisini şaşırttığını da belirtti. «Şahsen daha fazla oy alacağımızı tahmin ediyordum» dedi.

PARTİ YÖNETİCİLERİ DÜŞÜNCELİ

Ecevit, basın toplantısında konuşurken Genel Sekreter Yardımcısı Prof. Uğur Alacakaptan ve Ankara İl Başkanı Ümit Gürtuna arkasında duruyorlar, genel yönetim kurulu üyeleri Avni Gürsoy, Orhan Akbulut, Hayrettin Uysal, Altan Öymen ve Genel Sekreter Yardımcısı Coşkun Karagözoğlu ise oturdukları koltuktan Ecevit'i dinliyorlardı. Genel Sekreter Üstündağ ise elinde tespihi dalgın bakışlarla pencereden dışarıyı seyrediyor, Orhan Birgit ise sigara üstüne sigara tazeliyordu. Bu arada TV'de Demirel'in konuşması yayımlanırken bütün parti yöneticileri vericinin önüne üşüştiler.

GECE SONA ERERKEN

Basın toplantısının bitmesinden sonra Ecevit ve parti yöneticileri saat 04.00 dolayında parti merkezinden ayrıldılar. Parti merkezinde hiç kimse kalmadı. Üstündağ, değerlendirme merkezi yetkilisine artık çıkıp çıkmayacağını sordu, yetkili ise, «çalışmaları durdurduk. Ancak İstanbul'da beşinci senatörlüğü alabiliriz» deyince, Üstündağ'ın, yanıtı «gerek yok. Sonuç ortada» oldu.

Partiden en son ayrılanlar Genel Sekreter Üstündağ ile yardımcısı Orhan Birgit oldu.

SEDAT ERGİN

16 Ekim

Olasılıklar...

Seçim yapılmış, sonuçlar alınmış, ak koyun, kara koyun belli olmuştur.. AP umulanın da üzerinde bir başarı sağlamış, CHP ise kesin bir yenilgiye uğramıştır.. Sonuç budur.. Bu sonucun gerek parlamento gerekse seçimi yitiren CHP içinde yeni dalgalanmalara yolaçması sürpriz sayılmamalıdır.. Çünkü, yeni siyasal dengelerin yeni bunalımlara ve çözümlere kapılar açması kaçınılmazdır.

Bundan sonra ne olur?...

Seçimden başarı ile çıkan AP Genel Başkanı Demirel'in bundan sonraki hedefi, yeni bir MC kurmaktan çok, her türlü siyasal olanağı zorlayarak bir erken seçime gitmekti.. Önümüzdeki günlerin çalkantılarında öyle sanıyoruz ki, Demirel'in bu hedefe gitmek için neler yaptığını izleyeceğiz..

Seçimi yitiren CHP ile oy yüzdelerini küçük ölçüde artıran MSP birleşip, bir ortaklık kurabilir mi? Bu soruya kâğıt üzerinde «evet kurabilirler» gibi bir kestirme yanıt vermek belki ko-

laydır... Fakat, MSP içindeki bir kanadın böyle bir ortaklığa dirençle karşı olduğunu bilenler için bu soru, en azından «böyle bir ortaklığın kurulması oldukça güçtür...» biçiminde yanıtlanabilir.

MSP, «AP bir hükümet kursun, biz onu dışarıdan destekleyelim» gibi bir «formüle» sarılacaktır.. MSP, böylece, CHP'den sonra AP'nin de yıpranmasını beklemeyi uygun görecektir.. MSP, CHP ile bir ortaklık kurmaya kalksa, hem kendi içinde bölünecek, hem de Demirel'e uzun süre kullanacağı önemlice bir «koz» vermiş olacaktır.

Erbakan'ın aşağı-yukarı böyle bir yol izleyeceğini sanıyoruz.

MHP için güncel konu, cezaevlerindeki yandaşlarını kurtarmaktır.. Bunun için CHP hükümetince ilan edilen sıkıyönetimin bir an önce kaldırılması, bazı sıkıyönetim Komutanlarını ve askeri yargıç ve savcılarını değiştirmeyi amaçlayan yeni bir sıkıyönetimin ilanı için elinden geleni

yapacaktır.. Bunun için de, tıpkı MSP gibi, «biz de AP'yi destekleyelim» diyebileceği gibi, MSP'nin desteğinde bir «AP-MHP» hükümeti kurmayı da isteyebilir..

Bunlar olasılıklardır.. Bu olasılıklara başka olasılıklar da eklenebilir.. Örneğin, CHP'den bir kaç milletvekili ayrılabilir, CHP'den ayrılacak bu birkaç milletvekili -ki bazıları üzerinde dolaşan dedikodular kulağımıza kadar ulaşmıştır- bir AP -MHP ya da tek başına AP hükümetini destekleyebilir..

AP, akla gelen bu olasılıkların gerçekleşmesinden pek hoşnut olmaz.. Çünkü, Demirel'in kafasındaki hedef, ne olursa olsun, erken seçime ulaşmaktır..

Demirel, seçim öncesi yaptığı konuşmalarda, seçimle birlikte başlayacak bunalımın adını koymuştur.. «devlet bunalımı..» Bu «devlet bunalımı», ülkeyi bir «erken seçim hükümeti!» kurmaya zorlayacaktır.. Bu arada terörün yeni yeni hedeflere ulaşması, bu bunalımı daha da yoğunlaştıracaktır..

Demirel için hedef, «erken seçim» olunca,

AP Genel Başkanının, bu amaca ulaşmak için «esnek strateji» izleyip, her türlü olanağı deneyeceğini sanıyoruz..

Bu koşullarda CHP ne yapabilir?

CHP bu koşullarda Demirel'in kafasındaki erken seçim engel olmak istiyorsa, AP'ye «ben CHP olarak AP'nin tek başına iktidara gelmesi için desteğimi esirgemem, üstelik oy veririm» diyebilir. Demirel'in erken seçim için başvuracağı yol ve yöntemler, bu açık öneri karşısında etkinliklerini belli bir süre ve belli ölçüde yitirmiş olur. Amaç, erken seçim engel olmak ise, bu öneri MSP tarafından da benimsenebilir, üstelik bu öneri, Demirel'i güç duruma da sokabilir.

Böyle günlerde ilerici güçlere büyük görev düşüyor.. Bu görev, sonucu «efendice» kabul edip, gelişecek ve oluşacak olayları olanca «soğukkanlılıkla» izlemektir..

UĞUR MUMCU

16 Ekim

Artık top Demirel'de: Herkes ondan yeni hükümeti kurmasını bekliyor

ANKARA — Şimdi ne olacak? Bu sorunun siyasal planda güncelliğini sürdürmesi çok doğal. Ecevit hükümetinin istifası kesinleşince, nasıl bir hükümet formülünün geçerli kılınacağına ilişkin soru da olanca ağırlığı ile siyasal gündeme oturuverdi ister istemez.

Ecevit istifa edecekti. Peki ama AP lideri ne yapmak istiyordu? Demirel bu soruyu dünkü basın toplantısında tüm ısrarlara rağmen karşılıksız bıraktı. Önce bir istifayı görelim, sonra düşünelim, diyordu bir bakıma.

Bununla birlikte, AP liderinin kafasında erken seçimin yattığı artık bir sır değildir. Özellikle partisinin oy oranını yüzde 48'in üzerine sıçratması, Demirel'in erken seçim planına güç kazandıran bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Demirel, erken seçimden dünkü basın toplantısında söz etmedi. Ancak, bu oy yüzdesiyle bir genel seçime gidilse, CHP'nin durumunun daha da hazin olabileceğini özellikle vurgulamaktan geri kalmadı. Bu da AP liderinin kafasındaki neyin yattığının açık bir göstergesi sayılmalıdır.

Nedenine gelince; 1969 genel seçimlerinde yüzde 46.5'luk oy Millet Meclisi'nde AP'ye tam 256 sandalye kazandırmıştı. Bir (Ara hükümet) le 1980 yazına doğru gidilecek bir erken seçimin benzer bir sonuca yol açması neden mümkün olmasındı?.. AP'nin kurmayları seçim sonuçlarına bu açıdan yaklaşıyorlar.

Buna karşılık CHP yönetimi ne düşünüyor?

Bu sorunun karşılığını araştırmazdan önce, şu saptamayı yapmak yerinde olacaktır: Seçim sonuçlarının bir yerde «Hezimet» olarak nitelendiğini belirtmek gerekir. Olası sonuçlara seçim öncesinde en «Kötümser» açıdan yaklaşan CHP'lilerin bile bu sonucu kestiremedikleri açıktır.

14 ekim sonuçları Halk Partisi üzerinde «Şok» etkisi yapmıştır. Nitekim, durumun önceki akşam belirginlik kazanmasından hemen sonra, hükümetin istifa etmesinden başka bir çare olmadığı, Çevre Sokaktaki CHP Genel Merkezince kabullenilmiştir.

CHP'nin oy oranı yüzde 29'a ancak yaklaşmış ve 1965 seçimlerindeki düzeye inmiştir. Bir (Ara hükümet)le gelecek yıl içinde erken seçime gitmek, parti açısından hiç de iç açıcı bir

duruma yol açmayacaktır. Halk Partisi kurmay-ları, 14 ekim şokundan sıyrılmaya çalışırlarken, anladığımız kadarıyla, bu düşüncede idiler.

O zaman CHP önümüzdeki günlerde nasıl bir çizgi izleyecek sorusu akla geliyor. Dün yaptığımız bazı yoklamalardan edindiğimiz izleni-mi şöyle özetlemek, olasıdır: CHP'nin, çarpıcı bir biçimde kendini gösteren oysal eğilimlerden sonra bir erken seçime, «Evet» demesi olanak-sız gibidir. Bu nedenle, AP liderinin erken se-çim projesini boşa çıkarmak isteyeceğini öne sürmek pek yanlış olmayacaktır.

Erken seçim konusunda CHP'nin yalnız ka-lacağını düşünmek de yersizdir. Önce 14 ekim öncesinde MSP yöneticileri bir çok kez erken seçimin çözüm getirmeyeceğini ifade etmişlerdir. Onların da bu politikalarını değiştirmelerini bek-lemek şimdilik gerçekçi bir tutum olmaz.

Ayrıca, Millet Meclisinden bir erken seçim kararı çıkartmanın güçlüklerini yadsımak ola-naksızdır. Bir çok sayın milletvekilinin, normal zamanından bir ya da birbuçuk yıl önce, yeni-den seçilemeye olasılığı ile burun buruna gel-meleri, kendileri açısından hiç de hoş bir durum olmayacaktır.

Bu nedenlerle CHP, sayın Demirel'in erken seçim projesini boşa çıkartmak için, sanırız, hay-li ilginç taktiksel tutumlar sergileyebilecektir, önümüzdeki günlerde...

CHP'li kimi yetkililerden dün edindiğimiz bir başka izlenimi de şöyle özetlemek olası: «AP ma-demki yüzde 48'in üzerinde oy almıştır ve ma-demki millet temayülünü göstermiştir, o zaman neden sayın Demirel hükümeti kendisi kurma-sın?...»

AP lideri hükümeti kendisi kurmak ister mi, istemez mi?. Bu sorunun karşılığını şimdilik bi-lemiyoruz. Ama Halk Partisi'nin tepelerinden edindiğimiz izlenim, topun artık Demirel'de ol-duğu yolundadır. Hattâ belki, CHP, sayın Demi-rel'in hükümet kurmasına güçlük bile çıkarma-yacaktır.

MSP ile MHP böyle bir olasılığın doğması

halinde nasıl bir tavır sergileyeceklerdir.

MSP Genel Sekreteri Oğuzhan Asiltürk, bir sorumuz üzerine dün, «Hükümet sorunu Demi-rel'dedir» diyerek partisinin tutumunu belli et-miştir. MSP, zaten öteden beri Demirel'in hü-kümet kurmasına karşı değildir. Dışarıdan des-tek getireceğini bir çok kez dile getirmiştir.

MHP'nin tutumu da MSP'ninkinden farklı değildir. Ecevit hükümetinin düşürülmesini her ne pahasına olursa olsun isteyen MHP yöneti-mi, Demirel'in Başkanlığına çoktan razıdır. Te-rörle sarmaş dolaş bir partiden bundan daha doğal bir davranış da beklenemez kuşkusuz...

Ne var ki Demirel'in, «Davul benim boynum-da, tokmak başkalarının elinde» diyerek bu tür hükümet modellerine karşı çıkması beklenir. Ve kendi deyimiyle «türlü - çeşitli» formüllerle si-yasal bunalımı derinleştirip, bir «Ara hükümet-le» erken seçime ulaşabilmenin yollarını arasa gerektir AP lideri...

Ancak Demirel'in alacağı tutum, Cumhur-başkanı Korutürk tarafından hükümeti kurmak-la görevlendirilmesi ile birlikte açık seçik orta-ya çıkmak durumundadır. Başbakan Ecevit, bu gün hükümetinin istifasını sayın Korutürk'e ve-recektir. Anayasa uyarınca en çok sandalyeye sahip parti lideri olarak yeniden hükümeti kur-makla görevlendirilebilir. Halk Partisi lideri.. An-cak, bu görevi kabul etmesi zorunlu değildir. Ni-tekim, 1975 martında hükümeti kurma görevini benzer koşullarda üstlenmemiştir. Yine aynı du-rum olur mu, bilemiyoruz...

Ancak, ne olursa olsun, yakın günlerde hü-kümeti kurma sırası sayın Demirel'e gelecektir. O zaman AP liderinin ne yapacağını hep bir-likte göreceğiz. Şimdilik edindiğimiz izlenim, sa-yın Demirel'e yeni bir hükümet kurma konusun-da partilerden bir güçlük çıkarılmayacağı yolun-da. Ama kendisi, kendi Başbakanlığına güçlük-ler çıkartacak mıdır? Bu sorunun karşılığını bek-lemek gerekecek şimdilik...

HASAN CEMAL

16 Ekim

Pirus Zaferi

Epir Kralı Pirus (Pyrros), Mılatattan önce 279 yılında Auskulum Savaşında, büyük kayıplar pa-hasına Roma ordularını yendikten sonra, «Tan-rım» demiş, «Bir daha bana böyle zaferler ver-me» ve Pirus iki yıl sonra Roma orduları kar-sısında yenik düşüp, bozguna uğramıştır. O gün-den bu yana, büyük kayıplar pahasına elde edi-

len ve kazanan tarafı da yıpratıp bitiren yen-gilere «Pirus Zaferi» adı verilir..

Ecevit, seçim yenilgisinden sonra topladığı Kurultayda, yıpranarak, yara alarak, «Pirus Za-fer!» kazanmış, kendi geleceği ile birlikte, par-tisinin geleceğini de kuşku bulutlarına doğru sü-rüklemiştir...

Ecevit, Kurultayda «Ya ben, ya onlar» derken, özellikle Ali Topuz'un başını çektiği hızlıbe «Çerkez Etem tuzağı» kurmuş, onları «Ya partiden koparsınız, ya da sizleri cezalandırırım» açmazına itmiştir. Gerçi Ecevit, «Mazimde tasfiyecilik yoktur» gibisinden güvenceler vermek istemişse de bu, kimse için inandırıcı olmamıştır. Çünkü o halk deyişi ile, «Perşembenin gelişi, çarşambadan belli olmuş» gibidir.

Evet, bu bir «Pirus Zaferi»dir, yarın kimin yenik düşüp, kimin yeneceği belli olmayan bir «Pirus Zaferi...»

Yirmi iki aylık bir iktidar dönemi, «Sol» bir parti için zengin deneylerle doludur, böyle olmalıdır. Bu deneyin değerlendirilmesi, bu değerlendirmeden kaynaklanacak düşüncelerin partiye egemen olması gerekirken; Kurultaydan sonra «Aynı hamam, aynı tas» felsefesine sınıksı sarılmış anlayışın yer etmesi umut kırıcı olmuştur.

İktidarı iktidara, muhalefeti muhalefete benzemeyen bir «Sol parti» bundan sonra, işçilere, köylülere, aydınlara, öğrencilere ve ilerici kamu görevlilerine nasıl güvence verecektir? Birileri de çıkıp, «Siz ne biçim partisiniz ki, doğru - dürüst sağınız solunuz yoktur, siz yüzeysel gruplaşmalarla partide iktidar ve muhalefet kanatları oluşturup, düzenle bütünleşirsiniz, siz bu düzenin ayrılmaz parçalarından birisiniz, siz burjuvazinin yedek lâstığısınız» derlerse, «Sayın, saygılı» sözcüklerden başka ne gibi yanıtlar bulunacaktır?

Ne bileyim ben, bir başkası da çıkarsa, «Siz, MHP'nin terör odağı olduğunu söyler, durursunuz, söyler misiniz, neden, hangi gerekçeyle Si-

yasal Partiler Yasasının size verdiği yetkiyi kullanıp, CHP olarak, MHP'nin kapatılması için Cumhuriyet Başsavcısına başvurmadınız? Neden? Neden? Neden?» diye sorsa, ne söylenecektir? «Siz Sayın Genel Başkanım, bir önceki Kurultayda, AP'yi ve Demirel'i, MHP hakkındaki raporları işleme koymamakla suçlamıştınız, ya siz ne yaptınız?» dense, Sayın Ecevit, bu suskunluğunu, bu çelişkisini, hangi parlak sözcüklerle savunabilecektir?

Bir Kurultay delegesi, bir «Sol kanat» sözcüsü, Ecevit'e «Hayır» diyebilen bir milletvekili, bir senatör bunları söyleyebilir mi diye boş yere bekledim...

Düzenlen kaynaklanan nedenlere, IMF'sine, NATO'suna değinemeyen, iç güvenlik konularında Kontrgerillayı, MİT'i tartışma alanlarına sokamayan bir «Muhalefet», adam harcayarak, manevi ipotekler kurarak ömrünü uzatmaya çalışan bir «Genel Merkez!», «Pirus Zaferi»nin yenilen ve yenen tarafları bunlardır.

Kavruk bir karnıyarık gibi hıziplerle ikiye ayrılmış orta sol, birbirlerine çelme atmaya hazır sendika başkanlarıyla işçi sınıfımızın sendikal örgütü, devrimci öğretmeninden, işçisinden ve köylüsünden oy alamayan, «Burjuvazye» olan hınçlarından çok birbirlerine öfkelenen sosyalist partiler!.. Orhan Veli bugünler için söylemiş galiba:

«Sarhoş oldum da seni hatırladım yine / Sol elim / Acemi elim / Zavallı elim...»

UĞUR MUMCU
7 Kasım

Hükümet kuruldu...

Geçen hafta, bir trafik kazasında yitirdiğimiz Nevzat Üstün'ün şiirlerini okudum. «Köprübaşı» kitabının girişine, «bu kitabı özgürlüğü için savaştan ulusların aydınlara, işçilerine, kadınlara, köylülerine ve askerlerine adıyorum» demiş...

Şiirlerinin çoğunu yıllar önce ezberlemişim. Belleğimde yer etmişler, «Lâfa bak» şiiri şöyle:

«Anladık/Yanlız yere asmışlar seni/Suçun yokmuş/Bütün suç Dimitro'nunmuş/Anladık.

Lâfın dibine gelelim Osman/Düşünmek düşünmek boş şey bunlar/Senin suçun yok diye/Senin günahın yok diye/Darağacını ne güne kurdular a teres/Boş mu kalacak peki.

Sen asılmasan/Ben asılmasam/Celladın işi

ne/Hürriyet yok mu bu memlekette/Babamın oğlu Osman»

Kendisini şiirlerinden sonra tanıdım. Şimdi, çağrılara gidemediğime, oturup sofrasında konuşamadığıma nasıl yanıyorum. Bülent Dikmen'er'le iyi dost olduklarını bildirdim. İkisi de denizi seviyorlardı. Asos'a da gidemedim...

Şiirlerinde eskimeyen bir güncellik, tazelik var. Merzifonlu Kara Mustafa'yı anlatan «Kara Mustafa» şiirini okudum bir daha...

«Bir vurmya altmış/Bir vurmya yetmiş/Nice sinekler telef etmiş/Kahraman Kara Mustafa Paşa

Ben Viyana'yı alırım demiş/Ama canı sonradan istememiş/Bakmış «Viyana Surları»/Önün-

de/Bakmış «Hanedanı Ali Osman toprağı»/Ardında/El şaplatmış/Yedi tuğlu vezir çadırı kurulup/Beli bileğinden ince/Cins kısıraklar gibi dişiler dizilmiş/Bir çanak ambere/Bir çanak bal ekledüp/Kahraman Kara Mustafa Paşa/—Yutmuş—

Bir bakmış «Viyana surları» önünde/Bir bakmış «Hanedanı Ali Osman»/«Hanedanı Ali Osman»/Amaan/Cumhuriyet kurulmuş.»

Süleyman Bey, altıncı hükümetini de kurdu. Şimdiye değin, 1965'ten bu yana kurduğu beş hükümette 8 yıl 20 gün başbakanlık yapmış. Bunun 5 yıl 4.5 ayı sürekli. 1975'ten sonra da 2 yıl 8 ay sürekli başbakanlık yapan Süleyman Bey'in, beş kabinesine seçtiği kişilerin sayısı 60'ı buluyor. Bu 60 kişilik listeyi vermek geçti içimden. Süleyman Bey hükümetleri konusunda bir şeyler anlatıyor da ondan.

60 kişiden ikisi, Seyfi Öztürk ile Çağlayan-gil, beş kabinede de var. İkisi de, son kurulan kabinede yoktur. Selahattin Kılıç, Turhan Kapanlı, Nahit Menteşe, kurulan beş kabinenin dördünde de varlar. Selahattin Kılıç, önceki gün bunu beşledi...

Demirel'in üç kabinesinde yer alanlar ise, Hüsamettin Atabeyli, Hasan Dınçer, Ahmet Topaloğlu, Vedat Ali Özkan, Haldun Menteşeoğlu...

17 kişi, beş kabinenin ikisinde yer almış. Onlar da şunlar:

Cihat Bilgehan, Rafet Sezgin, Ali Naili Erdem, Sabit Osman Avcı, Gürhan Titrek, Turhan Bilgin, Yusuf Ziya Önder, Mesut Erez, Orhan Oğuz, Turan Gülez, Ahmet İhsan Birincioğlu (o da önceki gün üçledi), O. Tuğrul, Ali Şevki Erek, Yılmaz Ergenekon, İsmet Sezgin (üçleyenlerden), Saadetin Bilgiç.

Bundan önce kurduğu beş kabineden birinde görev alanların sayısı oldukça kabarıktı. Zaten bunlardan Turgut Toker'le Hüseyin Özalp ve Halil Başol, altıncıya da girerek ikilediler. Yine de sıralayayım:

Kâmil Ocak, Ali Fuat Alişan, Sadık Tekin Müftüoğlu, Faruk Sükan, İhsan Gürsan, Orhan Dengiz, Etem Erdiç, Orhan Alp, Macit Zeren, Ahmet Türkel, Edip Somunoğlu (Somunoğlu'nu anımsadım: Sağlık Bakanıydı. Senato'da bir konuşmasında, bir hasta için; «hem tüberküloz, hem verem!» demişti.) İbrahim Tekin, Bahri Dağdaş, Mehmet Turgut, İbrahim Deriner, Nihat Kürşat, Turgut Toker, Ahmet Dalli, H. Alp, Hüseyin Özalp, Gıyasettin Karaca, Halil Başol Nurettin Ok, Vefa Poyraz, Lütfi Tokoğlu, Rıfki Danişman, Ahmet Mahir Ablum, Kâmrân İnan, Turgut Yücel, Avni Akyol, Önel Şakar...

Süleyman Bey'in beş hükümetinde görev alanları sıraladım. Şimdi altıncısı geldi. Seyfi Bey yok. Söylentilere göre, Seyfi Bey'in yerini —Süleyman Bey'in yanında— artık Ekrem Bey almış. Seyfi Bey yorulmuş olmalı...

Bu hükümete ilk kez, eski Demokratlar girdi. Hayrettin Erkmen'le Münif İslamoğlu... Kulislerdeki söylentilere göre, Süleyman Bey:

— Arkamda, beni eleştirecek kimse bırakmak istemiyorum mu demiş?

Bakanlık bekleyenlerden bazıları, pazar gecesi, yorgan döşek yattılar... Kimi telefon başında sabahladı. Telefon çalar çalmaz fırılıyorlardı yerlerinden:

— Hıh, Süleyman Bey'dir. Beni arıyordur. susun çocuklar..

— I-ih.. Süleyman Bey değil, kızın arkadaşmış...

Yeni hükümette, CHP'den transfer edilen Ahmet Karahan ile Metin Musaoğlu da var. AP'liler:

— Bak, Süleyman Bey söz verdi mi sözünde durur! diyorlar...

— Süleyman Bey'in Faik Türün'leri filan olacağı yoktu zaten.. dedi biri. Kestaneleri ateşten çekerken, elinin daha çok yanmasını istemez, diye ekledi..

Faik Türün'lerin olmayışına faşo eğilimliler kızdılar mı?

Bazıları, hükümeti bir «erken seçim hükümeti» olarak yorumladılar. Bu hükümetle iki yıl gitmezdi, ama, altı ay giderdi...

Hükümetin oluşumuyla, Süleyman Bey'in CHP'ye de uzaktan bir selam çaktığını söyleyenler oldu. Hükümet, aşırılardan değil, ılımlılardan oluşmuyor muydu?

Milli savunmaya getirilen Ahmet İhsan Birincioğlu, Neşet Akmandor'a devir-teslim sırasında, şöyle dedi:

— İnönü hükümetleri sırasında Tekel bakanıydım. İnönü, beni severdi. Bu yakınlığım nedeniyle de, sonra seçim kaybettim...

Teoman Köprülüler, Halil Başol'a bakanlığı teslim ederken, görevden uzaklaştırdığı bazı faşoların, daha şimdiden bakanlık koridorlarını doldurduklarını gördü. Milli Eğitim Bakanlığında ne olacaktı?

Uygulamaları görecektik. Faşolar, bakanlık kadrolarını yeniden dolduracaklar mıydı, dolduramayacaklar mıydı? Süleyman Bey, 1978'den beri, «Bu hükümet ha düştü ha düşecek.» havasıyla, bugünlere getirmede mi ülkeyi?

Barajlar kralını herkes biliyor. Partizanların kralı kimdi?

Dışardan bakan almadı. Hacı Ali de, Yahya da dışarda mı kaldı?

Taa, 1965'lerden beri «Komünizm düşmanlığı» propagandasıyla, «din sömürüsü»yle, bugünlere değin geldi Süleyman Bey. Olayları, şimdiye değin olduğu gibi, bir önyargıya kapılmadan, kapalı kapıları da aralamaya, perdeleri açmaya çalışarak izleyeceğiz. Kimin eliyle olursa olsun, faşizm Türkiye'ye gelemeyecek...

Gözleyeceğiz bakalım, ne yapacak hükümetin başı?

MUSTAFA EKMEKÇİ

14 Kasım

Ne hükümeti?

Şairler, Atatürk için, «Çankaya'nın şanlı kartalı» derlerdi. Ulus'tan yukarıya doğru kıvrıla kıvrıla çıkan yolun şairlerdeki adı, «Hiyaban»dı, «Bu hiyaban ebediyet yoludur» derlerdi. «Gider Allaha kadar burdan ucu.»

Çankaya, bir övgüler destanıydı.

Ama bir süre geçti, gördük ki, Çankaya adını bir yergi olarak kullananlar türedi. Ecevit, azınlık hükümetini kurduğu zaman ağzı dolu dolu «Çankaya hükümeti» diye yergiden öte sövgülerle konuşanlar kimdi? Atatürk'ün Çankaya'sı bu günleri de mi görecekti?

İnsan büyük lokma yutmalı ama, büyük laf etmemeli... Bir gün gelir, kendi lafının tuzağına kendi düşer. Demirel'in kurduğu kabine bir azınlık hükümetidir. Sözü şöyle dolandırılan da, böyle dolandırılan da, dışından destek olan bir azınlık kabinesi... Dillimiz varmaz ama, şimdi biz de dönüp:

«Çankaya Hükümeti!...» desek yanıtı ne olacaktır? Şunun, bunun devşirme oyları ile kurulduğuna göre, günü gelince gene devşirme oylarla yıkılmayacak mıdır?

«Memleket bir uçtan bir uca yanıyor, herkes bize yardım etmelidir.»

«Memleket bir uçtan bir uca bugün değil, dün de yanıyordu!..»

«Fakir, fukara kan ağlıyor.»

«Evet, kan ağlıyor. Ama Şelefyan ile Yahya da İsviçre'de fink atıyor.»

Bir avukat dostum var, geçenlerde İsviçre'den döndü. Şelefyan'ı da, Yahya'yı da bir otelin barında içkilerini yudumlarken görmüş.

«Sinirlerim bozuldu» dedi. «Dönüp bakmadım bile. İsviçre ile aramızda adı mücrimlerin ladesi kanunu var. Ama Şelefyan öyle nüfuzlu ki işlemiyor. Sordum, neden vermiyorsunuz? Dediler ardında Şelefyan var, nasıl verelim?»

Gene dostumun anlattığına göre, son yıllarda İsviçre bankalarında en çok birikimi olanlar bizim haramzadeler imiş.

«Sizinkilerde de ne tükenmez para var!..» diye şaşalıyorlarmış.

Emperyalizm, IMF, AET, NATO, Amerika'nın üstümüzdeki baskıları dura dursun. Biz Demirel hükümetine bakalım.

Bu hükümet sağdan bakılırsa başka türlü görünür, soldan bakılırsa başka türlü görünür. Onun için biz gene sade bir yurttaş gibi bakalım.

Ardındaki destek ne kadar durur, ne kadar durmaz bilemeyiz ama, Demirel gene de Meclis ve Senato grupları içinden en ılımlı kabinesini seçip çıkarmıştır. Beklendiği gibi sertlik yanlışları, kıyımcılar, faşizm özlemcileri hükümetin içinde yer alamamışlardır. Bu kabineye güdü-

mü sadece Demirel'in elinde bulunan bir hükümet de denebilir. Bunların içinde Demirel'e kafa tutacak isimler bulunmadığı gibi, «Evet efendimciler» de çoğunlukta değildir.

Kabinede çok yakından, yıllar öncesinden, tanıdıklarımız vardır. Bunları görünce, ne yalan söyleyeyim, sevincimi saklayamadım. Baştan alalım.

Birinci Devlet Bakanlığına getirilen Orhan Eren'i tanırım. Partisine bağlıdır ama, hiç bir zaman faşizm yanlısı olmaz. Eğer yaptırırlarsa içtenlikle bir şeyler yapmak ister. Ekrem Ceyhan da öyledir. Abdestinde, namazında devlet adamıdır. Ondan sonra gelen Devlet Bakanlarını tanımlıyorum. Ömer Ucuza, konuşmalarından çıkarıyorum biraz aşırı partcidir. Mustafa Gülcigil'in İçişlerine getirilmiş olması Demirel'in İçişlerini kendisi yöneteceği izlenimini bıraktı. Karavezir, hemşerisine bağlıdır.

Dışişlerine, her türlü acı ve tatlı deneylerden geçmiş olan Hayrettin Erkmen'in getirilmiş olması eski Demokratlara ve Bayar'a açılmış bir penceredir. Dışişleri, dıştan bir destek daha almış oluyor. Maliye'de İsmet Sezgin Plan ve Bütçe deneyinin ürünü almıştır. Her türlü söylemlerin arınarak bu işi yürütebilir. Milli Eğitim'e getirilen Orhan Cemal Feri, biraz da İstanbul İl Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un kabineye girmiş olmasıdır. İstanbul hizipleşmelerinin üstüne çıkmıştır. Bayındırlık'ta Selahattin Kılıç yerine oturmuştur. Kendi yaratıcılığına Demirel buyruğunu da katarak başarı sağlar. Halil Başol, Münif İslamoğlu, Ahmet Çakmak için hiç bir şey söyleyemeyeceğim. Ulaştırma'da Hüseyin Özalp, iyiniyeti, halkın nabzını tanıması ve bir halk çocuğu olmakla övünmesi ile elinden geleni yapmaya çalışacaktır.

Daha sonra gelenleri tanımlıyorum. Sanayi Bakanlığında Nuri Bayar, aydın kişiliği ile okur yazarlığından, parti deneylerinden sonra devlet adamlığını bir daha ortaya koyma fırsatını bulmuştur.

Barlas Küntay, meslektaşımızdır. Basınla ve halkla alış-verişini bir anten olarak hükümete yansıtabilir. Turgut Toker, devleti tanır. Devlet - hükümet - parti üçlemine gözden ırak tutmaz.

Bir de Talat Asa'lı tanıyorum.

Gençlik ve Spor Bakanlığına getirildiğine göre birçok sportif ve akrobatik hareketlere tanık olacağız demektir.

İsimler listesinin bende bıraktığı izlenimler bunlardır. Tanısam ötekiler için de bir şeyler söyledim, tanımlıyorum.

Ağır top Demirel'dir ve bütün yükü sırtlayan da odur. İlk Bakanlar Kurulu toplantısının

da yumruğunu bir yürek gibi sıkarak, «Bu hükümet bir kalp gibi atacaktır» dediğine göre kan dolanımının nereden gelip, nereye gittiğini biliyor.

Daha işe başlarken bu hükümete çatmanın, önyargılarla bir şeyler söylemenin yeri yoktur.

Faşizm de Demirel'i denemiştir. Demirel de faşizmi denemiştir. 12 Mart faşist darbesini gören de Demirel'dir. İkinci MC uygulamasını deneyen de Demirel'dir. Geriye döndüğümüzde ve baktığımızda bunlardan ülke de, Demirel de çok

yararlanmıştı.

İki şey var:

Biri DGM, biri de DÇM!... İkisini de zorlamadan yürümeye çalışırsa, ilk ağızda verdiği «ılımlı hükümet» simgesi sürer. Tersini yapmaya davranırsa, her şeye yeniden başlayacağız demektir.

Bizden ilk uyarı budur!...

MEHMET KEMAL

15 Kasım

Süreç...

Toplumlar değişir; ancak bu değişimle insan ömrü arasındaki ilişkinin bağıntısı gariptir.

Sözgelimi tek parti yönetimine karşı savaşıma kendisini adanmış ve 27 yıllık CHP yönetimine hayatı boyunca dış bilemiş bir kimsenin 13 Mayıs 1950 günü öldüğünü düşünün; adamcağız bir gün daha yaşasa İsmet Paşa'nın düştüğünü görerek bir soluk alacaktı:

— Ooohhh...

Ya da tam 10 yıl Bayar - Menderes ikilisine bayrak açmış bir politikacıyı gözünüzde canlandırın. Bu adam 1950'de CHP iktidardan düştüğünde 50 yaşında olsa, ha baba de baba 60 yaşına değin uğraşmış çaba harcamışken 26 Mayıs günü (gecesi de değil) sizlere ömür gözlerini şu güzel dünyaya kapasa ne olacaktı? Ne Bayar'ın Çankaya'dan apar - topar indirildiğini görebilecekti adamcağız; ne de radyoyu dinlerken şıkır da şıkır göbek atabilecekti.

Siyasal yaşamın nehri ağır akar; insan ömrü — hele bir yaştan sonra — hızlı geçer. Ne var ki günleri ve yılları birbirine ekleyerek tarihin mantığını özümseyen çağdaş insanın savaşım gücü tükenmez.

Kölelik döneminden feodaliteye geçiş binlerce yıl sürdü. Ortaçağın karanlığında yaşayan insan kuşaklarını bütünleştireniz, başı bilinmeyen sonu görünmeyen bir ölümler okyanusu oluyordu. Ama tarih bu evrelerden sonra hızlandı-ça hızlandı, toplumsal değişimin ivmesi arttı.

Kapitalizmin sanayileşme sürecinden sosyalizme dönüşüm tarihin kronometresine göre bir rekordur.

1879 burjuva devriminin patlaması...

1917 sosyalist devrimi.

Arada 128 yıl var.

Abdülhamit'in diktası 33 yıl sürdü. Genç - Osmanlılar, Jön - Türkler, İttihatçılar derken Hareket Ordusu... 19'uncu yüzyıldan başlayarak Abdülhamit'i yıkmak için çabalayan özgürlük savaşçıları bir düşünün! 1908 inkılabını göremeden kaç kişi öteki dünyaya gitti. Yazı kâğıdında birkaç satıra sığan tarihsel süreç, doğal ömür için bitip - tükenmez bir kum saati gibidir.

Namık Kemal ne demişti? Ne yazılacaktı «vatan şairi»nin mezar taşına:

«— Yazılsın seng-i kabrimde, vatan mahzun ben mahzun...»

Toplum - bilimin yasalarını bilen bir devrimci için bu dize romantik mantığın ürünüdür. Çünkü toplumların değişim süreciyle insanın yaşamı arasındaki bağıntı çözümlenmiştir artık... Türkiye de bu yasaların koşullarında yaşıyor. Bugünkü seçimdir, yarınki seçimdir derken parlamentoculuğun ağır - aksak düzeninde devrimci atılımın toplumsal birikimi oluşuyor. Günlük ve yıllık gel-gitlerin toplam çizgisini çektiğiniz zaman görebileceğiniz başka hiç bir gerçek yoktur. Seçim - toto'da «ben kazandım» diye bugün çifte telli oynayan, yarın siyasal hayatın musalla taşına uzanıyor; ya da «ben kaybettim» diye dövünen çürüyen düzenin cenaze namazına durabiliyor.

Keskin çelişkilerin küçük gel - gitlerinde yaşamın özünü gözden ırak tutmamak gerek.

Eğer toplumların uyanışı kolay olsaydı, şimdiye değin yeryüzünde ne sömürü kalırdı, ne de sömürücü... Bu bir. Sandıktan ne çıkarsa çıksın, Türkiye devrimcilerinin uğraşı zor, yolları zahmetlidir... Bu iki. Her bir olay yaşandıktan sonra hiç bir şey eskisi gibi olamaz... Bu da üç...

14 ekim CHP için bir yenilgi midir?

AP için bir utku mudur?

Ve Türkiye için ne anlam taşır? Bunların yanıtlarını önümüzdeki günlerde göreceğiz anlayacağız. Şimdilik görünen şu: Daha iki yıl önce çukura giren AP bugün için canlandı. Peki, bugün için canlanan AP bir yıl sonra ne olacaktır? Günün sevindirici ve yerindircil duygularını

dolu-dolu yaşayanlar için bu sorular zamansız sayılmalıdır.

Ancak ülkemiz çokgüç günlere ve çetin hesaplaşmalara gebe, buna şimdiden hazır olalım.

İLHAN SELÇUK

14 Ekim

Ruh ve ceset

Adam partisinden ayrılmış, gitmiş karşı partinin kurduğu hükümette görev almış, bir buçuk yıl Bakanlık yapmış, hükümetin hemen her kararını imzalamış, hemen her tutumunu, davranışını desteklemiş, 14 ekime iki ay kala bakanlıktan ayrılmış, seçimlerde eski partisi oy oranını arttırınca kapağı yeniden oraya atmış. «Yuvaya Dönüş» töreninde söylediği şu sözleri bir kez daha dinleyelim: «İnsan ceset ve ruhtan ibaret bir varlıktır. Zaman zaman isabetsiz kararlar verebilir. Bunun neticesi olarak ben de bir müddet yuvamdan uzak kaldım. O zaman yalnızdım, AP'den ayrıldığım için yetimdim. Seçimlerin sonunda tecelli eden milli irade beni zorlamıştır. Kısa yolculuğumuz burada son bulmaktadır. Elbiselerimizi yeniledik ve tazeledik. Aranızda yeniden bulunduğum için çok mutluyum.»

Kişi olarak zaman zaman utanç duyuyorum bu tür kişiler adına... İşte bizi yönetenler! İşte seçtiklerimiz! İşte «adam» saydıklarımız! Sıkılma diye bir şey bilmemek midir politikacılık? Birbirine ters, birbirine karşıt, birbirine uymaz işler yap, yollar tut, kendine özel yararlar sağla, mevkiler edin, caka sat, keyif yap, sonra sorumluluğuna katıldığın hükümeti arkadan vur, git yeniden eski partine yazıl... En korkunç olanı da, onlar da seni bir «değer» olarak yeniden kabul etsin, bağrına bassın! Bütün bu serüveni de «elbise değiştirmek ya da elbise yenilemek» gibi bir şey say!

Ecevit'in 1978 başında kurduğu hükümette görev alan eski AP'lilerden ikisiyle bir dost evinde görüşmek, konuşmak olanağı bulmuştum. O akşam ikisinin de AP ve lideri Bay Demirel konusunda söyledikleri sözleri ibretle dinlemiştim. Böyle kararlı, akli başında görünen kişilerin bir daha eski partilerine dönmeyeceklerini sanmıştım. Köprüleri tam atmışlardı çünkü... Ne bunlar geri gidebilirlerdi, ne de eski partileri karşı partinin kurduğu hükümete katılmış, o partiyi iktidara getirmiş eski arkadaşlarını yeniden içlerine alırlardı. Aradan iki yıla yakın bir zaman

geçtikten sonra o akşam konuştuğumuz eski AP'lilerden birinin seçimden hemen sonra AP'ye geçtiğini gördük. Seçimlerden iki ay kadar önce görevinden ayrılan başka biri de «elbisesini değiştirerek» AP'ye katıldı «Ruh ve ceset» halindeki insanoğlunun en mükemmel bir örneğini vererek...

Böylece bir çığır açılmış oluyor! Bir kişi belirli bir partiden milletvekili seçilecek, sonra gidip karşı partiyle anlaşıp, onun eksikliğini tamamlayacak, bu görevinin karşılığı olarak bakan olacak, yarar sağlayacak, o üyesi bulunduğu hükümet yaptırımlarındaki payını da unutarak, eski partisine dönecek. Bu kez orada baş tacı edilecek, belki eski partinin kuracağı bir hükümette de görev alacak. Sonra da seçmenlerin önünde «kahraman» havasıyla dolaşabilecek!.. Hiç bir sıkıntı duymaksızın!

«AP'den ayrıldığım için yetimdim» diyor bir de... Baba Demirel kucak açıyor AP yetimine! Oysa neler neler dememişti o 'yetim' konusunda; belki o 'yetim' de eski 'baba'sını yıkmak, yok etmek için neler neler yapmamıştı! Bütün bunlar unutuluyor. 'yok' sayılıyor. İşte bizim politika alanındaki sürekli bozgunlarımızın nedeni! Bir siyasal ahlak kuramayışımız... Tüm toplumu bu tür kötü örneklerle allak bullak etmemiz... Çıkar elde etmek için, özel yarar sağlamak için her araca başvurabilirsin ey yurttaşlar, işte beni örnek alın! diyen politikacılarımız orta yerde sallana sallana konuşukça, kürsülere çıkıp nutuk çektikçe, bu toplum boyuna çürür, yozlaşır, bataklara gömülür...

Elbiseleri yenilemişler, tazelemişler!.. Ne de olsa bir buçuk yıl 'Bakan'lık yaptılar... Bu arada yeni giysiler diktirmişlerdir elbet, kimbilir kaç kat? Kırmızı plakalı taşıtlarla gezdiler, bakan olarak nutuk çektiler, ulus karşısına çıktılar. 'Ruh ve Ceset'ten oluşan 'insanoğlu'nun hangi yanıydı acaba Ecevit kabinesinde yer alan, görev yapan? İnsan zaman zaman isabetsiz karar verebilirmiş! Bu kararı insanın 'ceset' yanı

veriyor elbet! Bir kişi kendisinin 'ceset' olduğunu söyledikten sonra, gidip de yeniden seçmenin önüne 'aday' olarak nasıl çıkabilir? Hem de iki yıl önce açıkça ihanet ettiği o eski seçmenlerin karşısında nasıl konuşacak söz bulabilir? Böyle

bir şeyi yapabilmek, o kişinin 'ruh' denen 'şey'-den tümüyle yoksun olduğunu göstermez mi?

OKTAY AKBAL
28 Ekim

Halkımız ve bilincimiz

Toplumda sesiduyulan kişiler, halkımızın 14 ekim seçimiyle Süleyman Bey'in başbakanlığını istediğini söylüyorlar. Bu savı durmadan yineleyenlerin başında Necmettin Hoca da var. Hoca tane tane konuşarak diyor ki:

«— Seçmen temayülünü belli etmiştir; AP hükümeti kurmak mecburiyetindedir.»

Ne var ki Sayın Erbakan böyle konuşurken ne düşünüyor? Hoca'nın kafasında biçimlenen mantık pek yamandır. CHP batıldı, hükümete geçince iflas etti. AP de batıldır, hükümete geçsin iflas etsin; sonra sıra bana gelir.

Doğru mu bu mantık?

AP 1965 - 1971 arasında hükümet oldu, iflas etti; ülkeyi askeri müdahaleye sürükledi. 1975 - 1978 arasında Süleyman Bey Başbakandı, iflas etti; AP içinden çözüldü. «70 sente muhtaç» ülkede CHP'ye hükümet yolu açıldı.

Şimdi halk üçüncü kez neden «batıl»ı koltuğa oturtacak? Halkımız çocuk mu? Bilinçsiz mi? Aptal mı? Geri mi? Niçin MSP gibi «hak» partisi varken «batıl»a oy veriyor? Hem 22 ay önce bu halk değil mi, CHP'ye «temayül» eden? Bırakın koca bir halkı, küçük bir insan 22 ay önce «evet» dediğine 22 ay sonra «hayır» derse, adama sorarlar:

— Kardeşim, dur bakalım yahu!. Hele biraz sabır, daha evliliğin iki yılı doldurmadı, biraz bekle...

Yeryüzünde bir kişiyi Tanrılaştıran halklar görülmüştür; tarih okuyanlar bu gerçeği bilirler. İşçi sınıfını toplumsal yaşamdan ve somut koşullardan soyutlayıp Tanrılaştıran ve tapan aydınlar bile görülmüştür. Halk denen topluluğu Allah gibi yanılmaz bir güç belleyip önünde secdeye varanlar da çarpık bir mantık oluşturmuşlardır.

İnsan toplumlarının değişimini sınıflar çatışmasının yasalarına bağlamayan mantığın kölesi oldun mu, pusulayı şaşırarak doğal sonuçtur. Şimdi çoğumuz neler de neler söylüyoruz:

— Oh efendim, çok iyi oldu, 14 ekimde halk

demokrasiye bağlılığını gösterdi, halk bilincini kanıtladı; halk tüpgaz kuyruğunda beklemek istemiyor, halk rahat yaşamak istiyor.

Sonuç?

Gelsin AP... Süleyman Bey ne diyordu? «Biz bulduk, buluşturduk, bir şeyler yaptık, halkı sıkıntıya sokmadık.» Hafıza-i beşer nisyan ile malûldur, değil mi? Koca kentlerde günde sekiz saate çıkan elektrik kısıntısından tutun da hızlı enflasyonundan tüm darlıklara değin kuyruklar MC döneminde başlamamış mıydı? MC'nin Enerji Bakanı Kâmrân İnan, üç ampulden ikisini söndürmeliyiz demiyor muydu?

Halkımızın bilincini AP'ye, MHP'ye dönük oylar mı oluşturuyor? Yoksa halkımızın bilincini tüm kötü koşullara karşın yüzde 30 CHP'ye ve yüzde 5 sosyalist partilere oy veren seçmenler mi oluşturuyor? Dünyada çeşitli ülkelerde halklar yaşar. Hiç bir halkın ötekinden daha akıllı ya da daha aptal olduğunu savunmak olası değildir. Sözgelimi, Fransız halkı neden bizden daha budala olsun? Fransız devrimini yapan halk Fransız halkı değil mi? İşte bu Fransa'da iki seçmenden birisi ya Komünist Partisine oy vermiştir, ya da Sosyalist Partisine...

Bizim siyasal mantığımıza göre sosyalist veya komünist olan vatan haini damgasını yediğine göre, Fransız halkının yarısı hain mi, dangalak mı?

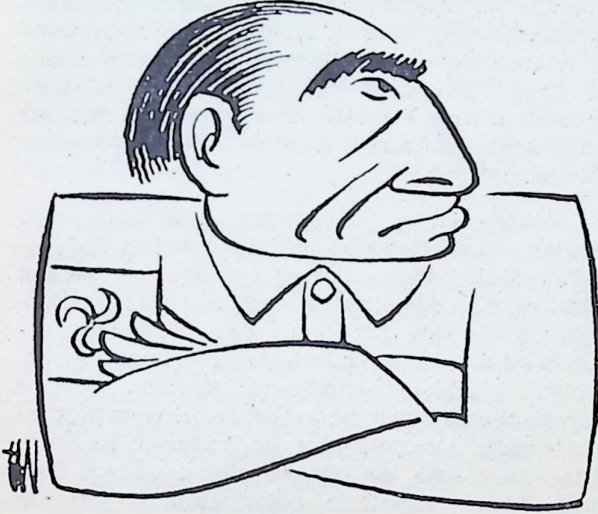
Bir devletin sınırları içinde yaşayan insanlar, dünyada yalnız kendi değer yargılarının geçerli olduğunu sandıkları sürece büyük bir yanlışlık geçerlidir. Bizim halkımız tüpgaz kuyruğu istemez, yağ darlığı istemez, mazot sıkıntısı istemez. Ecevit hükümeti kurulduğunda dışardan ekonomik ambargo uygulanmasaydı da bağlı bulunduğumuz Batı para-babaları 1,5 milyar dolar borç verselerdi, sıkıntılardan hiç biri olmayacaktı ve 14 ekimde halkımızın yüzde 41'i CHP'den oy'unu esirgemeyecekti.

Peki, o zaman halkımız pek mi akıllı, milliyetçi, bilinçli ve de büyük olacaktı?

İLHAN SELÇUK
7 Kasım

Aynı yanda iki ayrı kefe

«MHP ile MSP'yi aynı kefeye koymadım» diyor CHP Genel Başkanı. Bir ayırım yapmak istiyor bu iki sağcı parti arasında. Ecevit'e göre MHP'nin «devleti işgal etmesi» için bir takım bakanlıkların bu partiye verilmesi gerekmez, nitekim Ye Me Ce iktidarı günlerinde başındaki bakanlar MHP'li olmadıkları halde M. Eğitim ve Gençlik ve Spor Bakanlıkları MHP militanlarıyla dolup taşmıştır. Kurulacak Demirel «azınlık» hükümetinde MHP'li bakanlar bulunmayacak, ama madem ki MHP Demirel hükümetini koşulsuz destekliyor, elbette bir takım ödünler koparacaktır. CHP Genel Başkanı «örtülü bir MC'nin kurulduğunu» söylerken yanlış bir savda bulunmuyor. MHP ile MSP'yi aynı kefeye koymamakta da kendince bir takım gerekçeler bulabilir. MSP'nin «vurucu güçleri»nin olmadığı, yandaşlarının kanlı işlere karışmadıkları herkesin bil-

diği bir gerçektir. MHP ise aynı durumda değil... Dolayısıyla iki sağcı parti aynı kefedeyi alamaz!

Görünüşte doğru bir kanı... Bugüne dek cinayet suçuyla yakalanan MSP yandaşı kişiler ya pek azdır, ya da hiç yoktur. Oysa MHP'de durum tam tersi!.. Birinde vurup kıran militan kadrolar pek çok, birinde böyle bir şey yok... Buna karşın MHP ile MSP'nin «aynı yanda» yer aldığını görmedik mi? Birinci MC, ikinci MC iktidarlarında MSP'nin ne denli etken olduğu yadsınabilir mi? Ne yaptı MSP? MHP militanlarının «devleti işgal» eylemlerine, MHP yandaşlarının «kanlı» işlerine karşı koydu mu? Üstelik İç İşlerinin başında da MSP'li bakanlar bulunuyordu. Yalnız İç İşleri mi? Adalet Bakanları da MSP'liydi. MHP militanlarının yasa dışı davranışlarını önleyici bir «ağırlık» koydular mı? Onlar, kendi ellerindeki bakanlıkları kendi kafala-

rına uygun kişilerle doldurdular, kısacası kendi militanlarını iş başına getirmekte öbürleriyle yarıştılar.

Bugün de durum aynı... Yine MHP ile MSP aynı cephede bir araya gelmişlerdir: Demirel'in azınlık hükümetine koşulsuz destek olmakla, güvenciyi sözü vermekle... MSP, «Batıl» saydığı, daha dün dek «Müflis» diye yerin dibine batırdığı AP'yi ve Demirel'i, «Başbakan ve Hükümet» yaparak MHP'yle koşut bir duruma gelmiştir. MHP'nin Demirel'den istediği kimbilir ne ödünler vardır! Ama MSP'nin yok mudur? 163. Maddenin kaldırılması isteği bunların başındadır. Kısacası MHP ile MSP arasında üçüncü bir MC'yi iktidara getirmek, bu iktidardan kendileri için yarar sağlamak, devleti kendi etkileri altına almak, yandaşlarına çıkar kapısı açmak konularında hiç bir ayırım yoktur aralarında... İki partinin yer almadığı bir kefe varsa, o da birinin şiddetten yana militanlarının bulunmasıdır; öbüründe böyle kişilerin —şimdilik— bulunmaması, ya da sayıca az olmasıdır.

MHP ile MSP «demokrasi ve özgürlük»lere karşı siyasal örgütlerdir. İkisi de «çağdışı» düşünceleri savunurlar. İkisi de Cumhuriyetimiz temel ilkelerine, en başta da Atatürk Devrimine ters düşmekten çekinmezler. Biri bunu Atatürk'ü ve düşüncelerini kendine göre yorumlayarak daha doğrusu bozarak, yozlaştırarak yapar. MHP'ye göre Atatürk «ırkçı, Turancı, diktatörlük yöntemlerine bağlı» bir önderdir. MSP'ye göre ise Atatürk, Halifeliği ve Saltanatı ortadan kaldıran, «elli yıl» edebiyatına konu ettikleri tüm kötü, yanlış işleri yapan bir kişidir. MSP anlayışı, Atatürk'ün tüm düşüncelerine karşı bir çizgide uzanır gider. Bu konularda açıkça bir şey demezler diyemezler bu yürekliği gösteremezler. Ne de olsa yasalar var. Anayasa var. Atatürk devrimine bağlı insanlar var! Ama gizli gizli sürdürürler propagandalarını... Atatürk'e ve kurduğu Cumhuriyet'e, yarattığı devrimlere karşı «tavır» alırlar. Zaman zaman cüretlerini arttırırlar. Nitekim Cumhuriyet Bayramı törenlerine katılmamakla 10 Kasım günü Atatürk'ün Anıt Kabrinde görünmemekle, 19 Mayıs, 27 Mayıs gibi «Ulusal» bayramlarımızda ortaya çıkmamakla!..

Evet, MSP «ayrı» bir kefededir, ama onun da kefesi MHP'ninkinin yanında sallanır durur! İkisi birden, ayrı ayrı, ama birleşik bir ağırlık yaratırlar. AP'nin, Demirel'in iktidarlarında... Kabinde yer almasalar da, dıştan destekleseler de, amaç, erek değişmez. Atatürk Devrimine dayanan, ondan güç alan hız alan bir uygarlık atılımını, bir ileri gidişi engellemek, durdurmak; olanak buldukları zaman da geriye döndürmek...

MHP ile MSP'nin «ülkü»leri birbirine karşıttır, ama şimdilik ikisi de Atatürk Devrimine «karşı» çıkmakta birleşmişlerdir.

CHP Genel Başkanının bu iki sağcı partiyi aynı kefeye koymaması, bunu da açıkça söyle-

mesi, beni bu tür düşüncelere sürükledi. Yazmakta yarar gördüm...

OKTAY AKBAL
15 Kasım

Yeni kabine

Yirmi dokuz kişi... Türkiye Cumhuriyeti'nin kırküçüncü hükümeti ile karşı karşıyayız. Süleyman Demirel'in kurduğu altıncı kabine... 12 kasım pazartesi öğle sonundan itibaren Türkiye'nin yönetiminden sorumlu politikacılar bu yirmidokuz kişi ve onları destekleyen AP Meclisi Grubudur. Gerçi MHP ile MSP de oylarıyla destekleme sözü vermişlerdir, buna karşılık hiç bir ödün ileri sürmeyeceklerini söylemişlerdir. Ama bu söze ne denli güvenilir? Hele şakacı bir politikacı olarak, daha doğrusu sık sık tatsız şakalar yapmakla ün kazanan MSP liderine ne derece güvenilir? Komandoları serbest bırakılma-yınca, adalet önündekiler cezalandırıldıkça yandaşlarına eski MC dönemlerindeki gibi şu ya da bu bakanlıkta, genel müdürlükte önemli görevler verilmeyince, MHP liderinin tutumu ne olur? Bunları göreceğiz yakında... Ne var ki CHP, VI. Demirel hükümetine düşmanca bir tavır almamıştır. Bu hükümeti belirli bir zamana kadar ayakta tutmayı kendisi açısından yararlı gördüğü için, günün birinde - yani MHP ve MSP bu hükümetten oylarını çekmeye kalktıklarında - belki de destek olacaktır.

Evet, ilginç bir aşamaya girdik. Kurulan hükümet tam anlamıyla bir AP kabinesidir. Üstelik AP'nin içindeki en ılımlı kişilerdir karşımıza çıkarılanlar. Aşırı sağcı politikacıların, liderlerin baskısına karşı koyabilirlerse kamuoyunda genel bir saygınlık kazanacaklardır. Geçmiş dönemlerde gördüğümüz gibi MHP militanları AP'li Bakanların yönettiği bakanlıkları kaplamazlarsa, buralarda egemenliklerini kurmazlarsa, VI. Demirel kabinesinin bakanları başarılı bir sınav vermiş olacaklardır. Şimdilik kesin bir şey söylemek henüz erken... Ne var ki CHP ile AP arasındaki dostça yaklaşım, ilişki, bu ilk yaz havasında sürerse, MHP ve MSP umduklarını, belediklerini elde edemezler. Bu da Türk demokrasisinin gelişmesi açısından yararlı sonuçlar verir. Anarşi adı verilen kanlı karışıklıkların önünün alınmasında etkili bir güçtür. CHP ile AP'nin belirli yurt ve ulus sorunlarında koşutluk içinde çaba göstermeleri...

Bakanlar Kurulunda yer alan yeni adlar arasında ilginç bir kişiye rastlıyoruz: Hayrettin Erkmen. Demokrat Parti iktidarlarının bu en genç bakanı bugünkü kabinede en yaşlı bakan!... O günlerde de Erkmen ılımlı bir kişiliğe sahipti. İyi bir ün yapmıştı 1960 öncesinde... Gerçi tüm DP iktidarının bakanları, milletvekilleri, sorumlularıyla birlikte Yassıada'da yargılandı, hapse mahkûm edildi, cezasını da çekti, bir iki yıl sonra bağışlanarak özgürlüğe kavuştu, daha sonra da siyasal haklarını elde etti. Bu kez AP milletvekili olarak Meclis'e girdi. Deneyli, etkin bir politikacıdır Erkmen. Kendisine başarı dilemek görevimizdir.

Maliye Bakanı olan İsmet Sezgin'in de AP içindeki «Aklı başında» politikacılarından biri olduğu bilinir. Aşırı davranışlardan her zaman uzak kalmış, demokratik ilkelere bağlılığını kanıtlamış bir eski DP'lidir o da... Sezgin'in, aydın kişiliği ile AP kadrolarında seçkin bir yeri vardır. Gençlik yıllarında şiir yazardı. Bilmem ozanlığını gizli gizli hâlâ sürdürmekte mi? Şiirden geçmiş bir politikacı ne kadar itilse, zorlansa da «Aşırı» bir militan olamaz. İsmet Sezgin'in Maliye Bakanlığı gibi önemli bir görevde başarı kazanmasını isterim.

Köyşleri Bakanı Ahmet Karayığit'i 1957'de tanıdım. Bir iki gün birlikte gezmiştik Afyon'un bazı yörelerini. O sırada Millet Partisinin Afyon adayı idi. Genç bir diş hekimi, uyanık, çalışkan bir kişi.. DP karşısında savaşım veren bir avuç MP'linin başındaydı. Düşüncelerimiz birbirine karşıttı, ama uygarca konuşuyor, tartışıyorduk. Daha o günden dikkatimi çekmiş bir genç politikacıydı Karayığit. Zaman içinde önemli bir yerlere geleceğini sezmiştim. «Genç bir politikacı» değil artık! İkimiz de yaşlandık, ama bende kalan izlenimi, o «Gençlik»i sürdürmeyi bilecek bir kişi olduğudur.

Öteki bakanları tanımam. Çoğunun adını biliriz yalnız. Bir bölümünün adını ise ilk kez duy-dum. 1960 Yassıada duruşmaları sırasında. Adnan Menderes'in avukatı olarak ün kazanan Or-

han Cemal Fersoy Milli Eğitim Bakanlığına getirilmiştir. Fersoy avukat olarak ad yapmış bir kişidir, ama eğitimle ne gibi bir ilgisi vardır bilmiyorum. Dengeli bir politikacı görünümündeki Fersoy'un, başarılı bir bakan olduğunu kanıtlamış Necdet Uğur'un yarım bıraktığı işleri tamamlaması Bakanlık örgütünü yeniden «Faşo»lara kaptırmaması, Türk eğitimini Atatürkçü çizgide

sürdürmesi yararlı görev yapmasını kolaylaştıracaktır.

Demirel'e gelince!.. Altıncı kez Başbakan olan Türk politika tarihinin bu ilginç politikacısını ayrı bir yazıda ele almak istiyorum...

OKTAY AKBAL
16 Kasım

Neden?

İçimizdeki şiddet eylemleri yetmiyormuş gibi durup dururken bir de dışarıdan uygulanan eylemle karşılaştık. Devlet Merkezimiz iki gün iki gece bunalımlı, gergin anlar yaşadı. Bütün yurttaşlar da aynı bunalımı, aynı gerginliği paylaştılar. Suriye kökenli Es Saika (Yıldırım) örgütünün bir kolu olduğu söylenen (Filistin Devriminin Kartalları)ndan dört kişilik bir ekip güpegündüz Mısır Büyükelçiliğini basarak elçilik güvenliği ile görevli iki yurttaşımızı öldürdükten sonra tam kırk beş saat boyunca ortalığa deheset saldılar. Bereket versin hükümetimizin dikkatli, temkinli ve anlayışlı davranışı sonucu, olay fazla kan dökülmeksizin eylemcilerin teslim olmalarıyla geçirildi. Burada, arabulucu olarak gelen Filistin Kurtuluş Örgütü temsilcileriyle kimi Arap devletleri yöneticilerinin harcadıkları olumlu çabaları da unutmamak gerek. Olayda bizi hayrete düşüren birinci nokta, yaşları 19'la 25 arasında bulunan dört gencin nasıl olup da içinde 20 kadar personel bulunan üç katlı, çok odalı koskoca bir Büyükelçiliği çalışma saatleri içinde basmış ve aralarında koruma polisi de bulunan tüm personeli tutsak edip etkisiz duruma getirmiş olmalarıdır. Bunu olsa olsa saldırganların her şeyi göze almış, inancı uğruna canını vermeye kararlı genç insanlar olmasıyla açıklayabiliriz. Unutmayalım ki bizde de, dünyanın her yerinde de şiddet eylemcilerinin ortak niteliği hep gençlerden olmalarıdır. Adam öldürenler, banka soyanlar, uçak kaçırıcılar, Elçilik basanlar genellikle çocuk denecek yaşta genç insanlardan oluşmaktadırlar. 1968'lerde bir ara Batı Avrupa'ya kan kusturan Cohn Benditt'ten bu yana şiddet eylemlerinde başı çekenlerden hemen hiçbirisi otuzuna varmış değildir. Gençlik bilseydi, yaşlılık yapabilseydi diye bir Fransız atasözü, günümüz şiddet eylemlerine uygun düşüyor dersek, pek yanıldığımız söylenemez sanırız.

Ne var ki bu gençlerin arkasında onları şiddete iten, eyleme azmettiren kişi ve örgütlerin

bulunduğu da bir gerçek. Kimileri kurulu düzeni şu ya da bu yöne doğru tez elden değiştirmek, kimileri dikta heveslerini bir an önce gerçekleştirmek, kimileri düpedüz anarşiyi beslemek, kimileri de uğradıkları haksızlığı dünya kamuoyuna duyurup yandaş kazanmak uğrunda bu yolda eğitilmiş, yetiştirilmiş, gözüpek gençleri kullanmaktadırlar.

Son Ankara olayında bizi hayrete düşüren asıl nokta da işte budur. Şiddet eylemine başvurmamak için neden Türkiye Cumhuriyetinin devlet merkezi seçilmiştir? Camp David toplantısında Mısır'la İsrail arasında varılan anlaşmayı Arap davasına ihanet ve Filistin haklarına aykırı bulmayı anlarız. Mısır - İsrail Barış Antlaşmasına karşı çıkmayı da doğal sayarız. Bugünkü koşullar altında alışılmış olan şiddet eylemini de bağışlayabiliriz. Ama neden Türkiye'de ve Türkiye'nin devlet merkezinde?

Sağcısıyla solcusuyla Türk kamuoyu Filistinlilerin meşru haklarını hiçbir zaman yadsınamıştır. İşbaşında bulunan hükümetler dalma Filistinlileri davasına yakınlık göstermişler, yakınlıktan da öte davranışlarıyla da Filistinlileri desteklemişlerdir.

O halde neden?

«Türkiye'de asayiş zaten bozuk. Hükümet şiddet eylemlerini önleyemiyor, orada daha başarılı oluruz» gibi bir hesabı bu işe girenlere yakıştıramadığımızı söylemeliyiz. Nitekim Türk hükümeti bu olayda başarılı olmuş, şiddet eylemini fazla kan dökülmesine meydan vermeden bastırmayı bilmiştir.

Amaçları istediklerini elde etmek idiyse eylemi planlayanların yanıldıkları meydandadır. Yok eğer sadece Filistin davası üzerine dünya kamuoyunu uyarmaktan başka bir şey düşünmediler ise elde ettikleri sonucun göze aldıkları tehlikeli girişime değip değmediği ayrı bir sorudur.

NADİR NADİ
17 Temmuz

Korkulu 45 saat...

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Gazetemizin Ankara Bürosunun telefonu 13 temmuz günü saat 11 sıralarında çaldı.. Ahizenin öbür tarafındaki bir okuyucumuz «Kuğulu Parkın karşısında büyük bir silâhlı çatışma çıktı» diyordu. Bunun üzerine Kavaklıdere karakolunu aradık ve olayın nerede çıktığı ve niteliğinin ne olduğunu sorduk, karşımıza çıkan Başkomiser, Mısır Büyükelçiliği'ne baskın yapıldığını, ekiplerin oraya gittiğini, olayla ilgili olarak bu kadar bilgisini olduğunu söylüyordu...

BİR SAVAŞ ALANI GİBİ

Cumhuriyet saat 11.25'de olay yerindeydi. Mısır Büyükelçiliği'nin önü panzerler, askeri karrierler, polis ve askeri güvenlik kuvvetleri tarafından sarılmıştı. İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş, Emniyet Genel Müdürü Haydar Özkin ellerinde Smith-wesson marka tabancalarla Akün Sineması ile TUSAŞ'ın (Türk Uçak Sanayi Anonim Şirketi) kapısı arasında bulunan bölgede olayı izliyorlardı. İçişleri Bakanı ve diğer yetkililer ile birlikte basın mensupları, arabaları, araçları, direkleri siper alarak, silâhlı çatışmanın olduğu Mısır Elçiliğini seyretmekteydiler. Tam bir savaş yerine dönmüştü Mısır Büyükelçiliğinin önü. Silâhlı çatışma sürerken, İçişleri Bakanı ve diğer yetkililer adeta sürünerek, Mısır Büyükelçiliğinin karşısındaki Tuna Pastane-

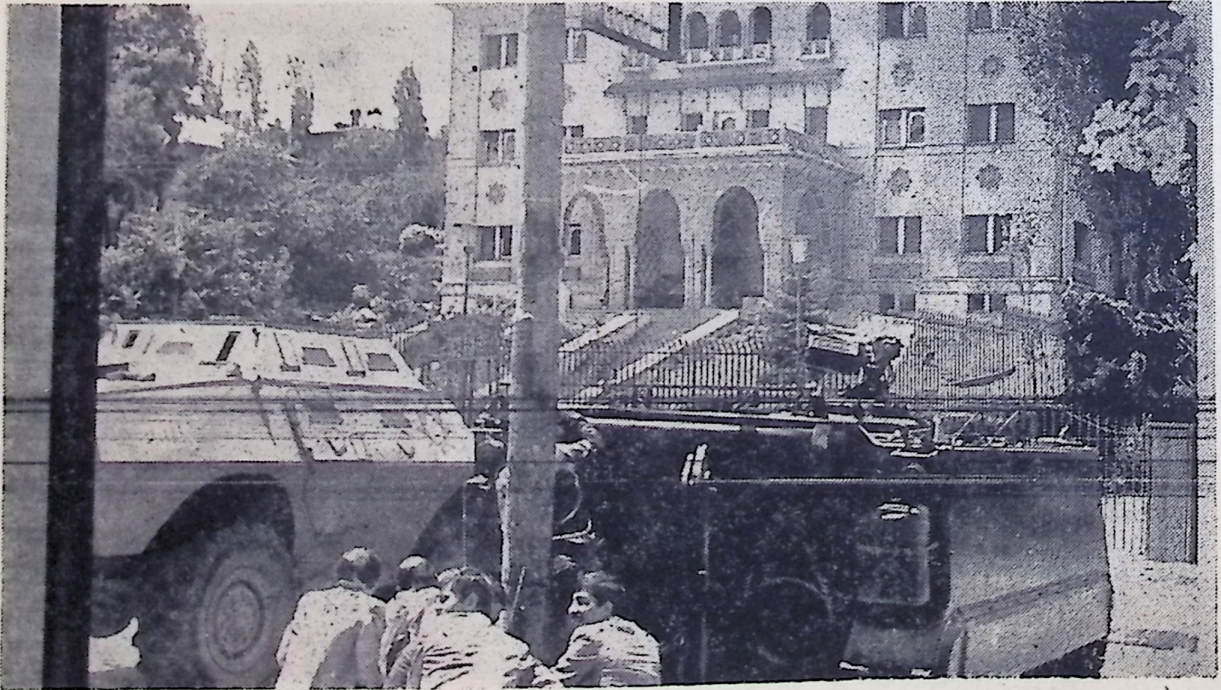
si'nin sağ yanında bulunan bir inşaatın şantiye binasına giriyorlardı. Hasan Fehmi Güneş, şantiye şefliğinin telefonundan gerekli yerlere emirler veriyor, bu arada Mısır Elçiliğinin hemen yanında bulunan Bulgar Sefaretinin bahçesine girilmesi gerektiği ortaya çıkıyor ve şantiye şefliğinden Bulgar Sefareti aranıyordu. Telefona çıkan Bulgar yetkilisinden Emniyet Genel Müdürü Haydar Özkin bahçeye girilmesi için izin istiyor ancak Bulgar Elçiliğinden izin çıkmıyordu.

SEFARET SARILIYOR

Silah sesleri saat 12 sıralarında kesilirken güvenlik kuvvetleri de Mısır Elçiliğini sarma işlemini tamamlamışlardı. Silah seslerinin kesilmesi gazetecilerin olayın içine tümüyle girmesini sağladı. Heyecan düzeyi, gerginlik azalıyor ve gazeteciler, yetkilileri olayın nasıl başladığı, niteliğinin ne olduğu konusunda soru bombardımanına tutuyorlardı. İlk edinilen bilgiler şöyleydi: Mısır Elçiliği önüne saat 11 sıralarında gelen 4-5 kişi, silâhlı bir baskını gerçekleştirmişler, bu sırada bina önünde bekleyen bir polis memuru ile bir bekçiyi öldürmüşlerdi. Gerilla oldukları bildirilen bu kişiler Mısır Büyükelçiliğindeki personeli rehin almışlardı.

İLK KAÇANLAR

Saat 12.20 sıralarında gerillaların işgalindeki elçilikten ilk kaçma olayı meydana geliyor ve içerde çaycılık yapan Türk Fikri Özdemir, cam-

dan atlayarak kaçıyordu. Fikri Özdemir'in içeriye silahlı 4 kişinin girdiğini söylemesiyle baskını kaç gerillanın gerçekleştirdiği kesinlikle ortaya çıkıyordu.

Bu sırada, şantiye şefliğinde karargah kuran İçişleri Bakanı ve diğer güvenlik yetkilileri, rahat çalışma olanağı bulamayınca şantiyenin yanındaki TUSAŞ binasına giriyor ve olayın sonuna değin kullanılan karargah kurulmuş oluyordu.

Gerillalar, istemlerini elçilik penceresinden attıkları bir bildiri ile açıklıyorlardı: «Fillistin Devletinin» meşruiyetinin tanınması ve Türkiye'

olarak karargaha gelip gidişleri izlenmeye başlandı.

PİNG-PONG OYUNU

Olayların gelişim süreci bu aşamadan başlayarak bir ping pong oyununu anımsatacaktı. Gerillalar, Türk Hükümetine süre tanıyorlar ve bu süre içinde kendilerine bir uçak hazırlanmasını istiyorlar, buna karşılık Türk Hükümeti topu geri gönderince, süreyi uzatıyorlar ve olay tam bir sinir savaşımına dönüyordu.

GECE OLUYOR

Gece Mısır Büyükelçiliği'nin üzerine düşerken gazeteciler arasında bir söylenti dolaşıyor-

Ankara'daki kanlı baskını gerçekleştiren Filistinli gerillalar zaman zaman ihtiyatla pencerelere yaklaşıp çevredeki durumu görmeye çalışıyorlar, bazen de tehdit edici bir ifadeyle silahlarını gösteriyorlardı... Eylemin süresi 24 saati aşarken gerillalar da artık ihtiyatı elden bırakmaya ve pencere önlerinde daha uzun kalmaya başladılar... Baskıncı gerillalardan birisinin ilk fotoğrafı da bu sırada çekildi... **TELEFOTO: CUMHURİYET, ERGUN ÇAĞATAY.**

nin Mısır ile diplomatik ilişkilerini kesmesi.. Gerillalar ayrıca, Mısır'da tutuklu 2 arkadaşlarının serbest bırakılmasını da istemekteydiler.

BAHAR ÖZKUT ÇIKIYOR

Saat 14.50 sıralarında Büyükelçinin sekreteri Bahar Özkut kapıda beliriyor ve emniyet amirleri tarafından karargaha götürülüyordu. Özkut, içerde 4 Mısırlı ve 2 Türk'ün olduğunu söylüyordu.

Sekreterin kurtarılmasından sonra Başbakan ve bazı bakanlarla Genelkurmay Başkanının, Kara Kuvvetleri ve Ankara Sıkıyönetim Komutanının, Jandarma Genel Komutanının sürekli

du: «Gece, elçiliğe baskın yapılacaktı...» bu söylenti için gerekçeler de hazırdu: Batman'dan 40 kişilik komando timi getirilmiş, elçiliğin önüne ışıldaklar konmuş, çelik yelekli polisler binanın önündeki duvarlar dibinde mevzilendirilmişti.

Bozkır gecesinin soğuğu yavaş yavaş hissedilmeye başlarken, ölüm sessizliği de çöküyordu olay yerine. Bu arada, gerilla ve rehinelere istekleri üzerine yemek gönderiliyordu. Ancak gece hareketsiz ve heyecansız ilerlemekteydi. Bu hareketsizlik güvenlik kuvvetleri ile gazetecileri de etkiliyor ve herkes Mısır Elçiliği'nin karşısın-

da rahatça dolaşabiliyordu. Gazeteciler, elçiliğin karşısındaki Tuna Pastanesi'nin bahçesindeki koltuklara rahatça oturup, üzerlerinden sınır, gerginliğini atmak için birbirleri ile şakalaşmaya bile başlamışlardı...

KAÇANLAR VE BİR ÖLÜ

Sabahın ilk ışıkları ile olay yerinde hareketlilik yeniden başladı. İkinci günün ilk olayı iki rehinenin elçilik binasından kaçıydı. Kaçan bir rehine karargaha getirilirken yüzünde korku ve şaşkınlık okunuyordu.

İki rehinenin arkasından iki rehine daha elçilik binasından kaçıyor ancak elçilik şoförlerinden Hasan Cemal binanın 3'üncü kat penceresinden atlarken, 2. kat penceresinin pervazına takılarak kafa üstü düşerek ölüyordu.

Saat 8'e doğru dışardaki güvenlik kuvvetlerinde bir hareketlilik göze çarpıyordu. Elçilik binasına giren panzer sayısı artırılıyor, askeri vurucu timler elçiliğin karşısındaki binalara yerleştiriliyor, gaz ekibi hazır duruma getiriliyordu. Bu hareket üzerine baskın söylentileri yine başlıyordu. Tuna Pastanesi'nin önünde siperde olan gazeteciler buradan alınıyor ve elçiliğin karşısındaki evlerin bahçesine gönderiliyordu. Büyük bir sessizlik başlamıştı yine... Ancak daha son-

ra güvenlik önlemleri gevşetildi ve baskın yapılmayacağı anlaşıldı.

TEMSİLCİLER GELİYOR

Saat 12.45 sıralarında Şam'dan gelen Filistin Kurtuluş Örgütü ve Es-Saika temsilcileri İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş ile birlikte karargaha giriyorlar ve temsilciler ile gerillalar arasındaki ilişki kurulmaya başlanıyordu.

Saat 20.55'e kadar gerillalarla FKÖ temsilcileri ve Türk hükümeti arasında sürekli görüşmeler yapıldı. Saat 20.55'de ise temsilciler 34 saattir elçiliğe giren ilk kişiler oluyorlardı. Örgüt temsilcileri ile gerillaların bu görüşmelerinin sonucu, 3 kadın rehinenin serbest bırakılmalarıydı.

...VE MUTLU SON

Dün sabah örgüt temsilcileri yine elçilik binasına giriyorlar ve gerillalar ile görüşüyorlardı. Baskın olayı sona ermişti artık. Ve 45 saatlik eylem dün saat 8.21'de, 4 gerillanın İçişleri Bakanı Fehmi Güneş ve Mısır Büyükelçisi ile kucaklaştıktan sonra teslim olmalarıyla noktalanıyordu.

İŞIK KANSU

16 Temmuz

Bir facia, hükümetin dürüst ve kararlı tutumu ve FKÖ'nün çabaları ile önlendi

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Mısır'ın Ankara Büyükelçiliğini basarak kırkbeş saat süreyle işgalleri altında tutan dört Arap gerilla, yaptıkları eylemin ideolojik ve politik yanlış olduğuna ikna edildikten sonra teslim olmayı kabul etmişlerdir. Yaşları 10-25 arasında değişen gerillaların daha çok kan dökülmesine meydan verilmeksizin teslim olmaya razı edilmelerinde, Şam'dan gelen FKÖ ve Es-Saika örgütleri temsilcilerinin arabuluculuk çabalarının yanı sıra, hükümetin, olayın başından beri izlediği kararlı ve dürüst politika da etkili olmuştur. Gerillalar da teslim olduktan sonra, eylemleri boyunca Başbakan Bülent Ecevit ve İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş ile yaptıkları telefon görüşmelerinden çok etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bir Türk polisi ile bir bekçinin yaşamlarını yitirdikleri olayın daha büyük bir faciaya dönüşmemesi için Başkentteki Arap diplomatları da yoğun caba harcamışlardır.

İşgal eylemi sürerken kaçmayı başaran ya

da salıverilenler Türk makamlarına verdikleri bilgilerde, gerillaların «duygusal yaklaşımlar» içinde olduklarını anlatmışlar, baskına giriştikleri sırada Büyükelçilik binasının kapısı önündeki Türk koruma polisi ile bekçiye öldüren eyleminin pişmanlık içinde bulunduğunu ve önceki arkadaşları tarafından da kınandığını belirtmişlerdir. Bunun üzerine dört gerillanın psikolojik yapıları ve kişiliklerinden yola çıkılarak girişilecek ikna etme çabalarının başarılı olabileceği düşünülmüş ve çalışmalar bu yönde yoğunlaştırılmıştır.

KARARLI VE DÜRÜST BİR POLİTİKA

Gerillalarla Türk yetkililer arasında temas kurulup görüşmeler başladıktan sonra, durumu değerlendiren hükümet, kesin kararlı, ancak dürüst bir politika izleme kararı almıştır. Gerillalara, koşullarının hiçbir biçimde kabul edilmeyeceği, yaptıklarının yanlış olduğu tekrar tekrar anlatılmıştır. Dört Arap gerilla, Şam'dan gelen FKÖ temsilcilerine anlattıklarına göre, Baş-

bakan Bülent Ecevit ve İçişleri Bakanı, Hasan Fehmi Güneş ile doğrudan yaptıkları görüşmelerden çok etkilenmişler, bu durum görüşmelerin olumlu bir biçimde gelişmesinde etkili olmuştur. Öğrenildiğine göre Ecevit, gerillalara karşı jürüst davranılmasını, «oyuna getirme» gibi yollara kesinlikle başvurulmamasını istemiş, nitekim içeriye yemek götürme telefon bağlantısı kurulması gibi durumlarda, bu fırsatlardan yararlanarak bir operasyona girilmemiştir.

ÖNCE İNANMADILAR

FKÖ'den bir heyet geleceği bildirildiğinde, gerillalar ilk önce buna inanmamışlar, ancak tanıdıkları süreyi heyetin gelişine kadar uzatmayı kabul etmişlerdir. Bu arada Beyrut Havaalanı, kendilerini getirecek THY uçağına iniş izni vermeyince, FKÖ heyeti kara yolu ile Şam'a gelmiş ve Şam'da bekleyen Türk uçağına binmiştir. Bu gecikme üzerine bir ara gerillalar «bizi kandırıyorsunuz» biçiminde konuşmaya başlamışlar ancak daha sonra FKÖ heyeti gelip kendileri ile temas kurunca bu konuda da kendilerine oyun yapılmadığını anlamışlardır.

FKÖ HEYETİ

FKÖ'den gelen heyet, hükümet yetkilileri ile görüşmelerinden sonra bu eylemi kesinlikle benimsemediklerini ve gerillaların teslim olması için yardımcı olacaklarını bildirmiştir. FKÖ heyeti içinde 2 kişinin görüşmeler boyunca öteki temsilcilerle pek konuşmadıkları görülmüştür. Suriye yanlısı Es-Saika örgütünden olduğu tahmin edilen bu iki kişiden biri ve bir FKÖ temsilcisi, önceki akşam 21 sıralarında Mısır Büyükelçiliğine ilk girişlerinde, gerillaları kadın rehinelere bırakmaya ikna etmişlerdir. Daha sonra gece yarısı 03'te Es-Saika'nın liderlerinden olduğu tahmin edilen uzun boylu ve sakallı kişi tek başına içeri girmiştir. Bu görüşmede gerillalar ile anlaşma sağlanamamış, hatta bir ara gerillalar arabuluculuk yapan bu örgüt liderine karşı çıkarak hükümetle birlikte hareket ettiğini söylemişler ve kendisini tehdit etmişlerdir. Bunun üzerine sabah 04'te Arap Ülkeleri Büyükelçileri ile FKÖ heyeti ve Türk hükümeti yetkililerinin katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Bu top-

lantıda Türk - Arap ilişkilerinin yanlış bir eylem nedeniyle bozulmaması gerektiği üzerinde durulmuş ve gerillaların ikna edilmesi için yeni önlemler düşünülmüştür. Bu toplantının ardından Es - Saika'dan olduğu tahmin edilen Haddat adındaki bir diğer kişi ile FKÖ'den bir kişi yeniden gerillalarla temas kurmuşlar ve sabah 06'da Büyükelçilik binasına girmişlerdir. İki saat süren bu son görüşmede gerillalar yaptıklarının yanlışlığı ve teslim olmaları konusunda ikna edilebilmişlerdir.

REHİNELERİN ANLATIMI

FKÖ heyetinin ilk görüşmesi sonunda içerden kurtarılan 3 kadın rehine, gece İçişleri Bakanı ve hükümet yetkililerine gerillaların durumu ile ilgili bilgi vermişler eylemcilerin kişilik olarak «iyiniyetli» ancak «çok tedirgin» olduklarını anlatmışlardır. Rehinelere, gerillaların kendilerine çok iyi davrandıklarını, kadınların üşümelerini için battaniyeler getirip kendi elleri ile yatacak yer hazırladıklarını bildirmişlerdir. Ancak bu davranışları gösterirken bir yandan da çok kararlı görüldüklerini ve herhangi bir müdahale yapılırsa hepsinin bir anda taranacağını anlaşıldığını belirtmişlerdir. Kadın rehinelere «Eğer yanlış bir hareket yapılırsa idi bir saniye içinde hepimizi tarayacak kadar tedirgin ve kararlı görünüyorlardı» demişlerdir.

Teslim olan 19-25 yaşları arasındaki gerillaların, ikisinin Filistinli, birinin Lübnanlı ve birinin de Suriyeli olduğu saptanmıştır. Eylemcilerin daha önce de bazı olayların içinde yer aldıkları birinin vücudunda 15-20 kurşun yarası taşıdığı öğrenilmiştir.

Hükümet yetkililerine Şam'dan gelen heyetin tüm üyeleri FKÖ temsilcisi olarak tanıtılmıştır. Ancak görüşmeler ilerledikçe ve heyet içindeki kişilerin birbirlerine karşı davranışları izlendikçe aralarında iki kişinin Es-Saika'dan olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu konuya hükümet yetkilileri ile FKÖ heyeti arasındaki görüşmeler boyunca hiç değinilmemiştir.

FÜSUN ÖZBİLGİN

16 Temmuz

Bir öpüşme olayı!

İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'le bir kez karşılaştım. Kısa konuşmamız süresinde genç bakan bende çok iyi bir izlenim bıraktı. Üstlenildiği görevin ağırlığını bilen, sorumluluk yükünü taşımaya hazır, sağduyulu, dengeli bir politika-

cı... MC döneminde, CHP ağırlık hükümet döneminde, kaç İçişleri Bakanı geldi geçti. Doğrusunu isterseniz hiçbirinin ardından «başarılı bir bakandı» sözü edilmedi. Denecek ki, tek başına bir bakan başarılı olabilir mi? Hele içiş-

lerinde başarı kazanmak, toplu bir çalışmanın sonucudur. Öyledir gerçekten, son yıllarda İçişleri Bakanlığına kim gelse, sonuç olamazdı girdiği atılımlardan... Bu bakımdan Güneş'in İçişleri Bakanlığını üstlenmesi özverili davranış sayılmalıdır. Bile bile harcanma olasılığını önceden göze aldığı için!.

Sayın Hasan Fehmi Güneş, Mısır Büyükelçiliği olayında gösterdiği başarılı davranışla denli övgüye hak kazanmışsa; yine aynı olaydaki bazı tutumları da o denli eleştirilebilir. Bir İçişleri Bakanı olarak bu büyük olayı yakından izlemesi, her an olay yerinde bulunması göreviydi elbet. Bu olayın fazlaca kan dökülmeden sona erdirilmesinde sanırım sayın Bakan'ın «harekât»ın içinde ve başında yer almasının büyük katkısı vardır. İnsancıl bir yaklaşım ve tutum gözetildi Filistinli gerillalara karşı... Onların ortalığı kana boyamalarına olanak tanınmadı. Kattı ve acımasız, daha doğrusu anlayışsız bir savaş havası estirilseydi; ölenler, yaralananlar büyük sayılara ulaşabilirdi. Hükümetin, İçişleri Bakanı aracılığıyla yürüttüğü sağduyulu politika, gerillaların rehinelerin canına kıymadan, çılgınca işlere kalkışmadan, içinde bulundukları Elçilik binasını ve yakın binaları yakıp yıkmadan Türk kolluk güçlerine teslim olmaları sonucunu vermiştir. Bu, İçişleri Bakanı Güneş için iyi bir nottur.

Bir de işin öteki yönü var. Bu yön, sayın Güneş'in denevsiizliğinin, biraz da olayların içinde bulunmaktan gelen yorgunluğunun sonucudur. Bilindiği gibi gerillalardan biri teslim olduktan sonra koşarak sayın Güneş'in boynuna sarıldı, yanaklarından öptü. Ne yandan alırsanız alın iki Türk kolluk görevlisini öldürmüş, Mısırlı bir görevlinin ölümüne neden olmuş gerillalarla bir Bakanın öpüşmesi yakışık almaya-
cak bir iştir. Nitekim ana muhalefet lideri Demirel de hemen o gün bunu şiddetle eleştirdi: «Bakan bari katilleri karanlık yerde öpseydi» dedi. Böyle bir olayın dünyanın hiçbir yerinde

görülmediğini söyledi. Bay Demirel, Ecevit hükümetinin tüm bakanlarını beğenmez, eleştirmek, yermek için her zaman akla hayale sığmaz nedenler bulur. Bu kez azıcık haklı gibi görünüyor. Gerçekten de iki Türk görevlisini öldürmüş gerillalarla öpüşmek —hele bir bakan için— bağışlanmaz bir gaflettir. Yalnız bu olayda Bakanın yanlışlığı gerillaların teslim oluş anında kapının önünde bulunması olmuştur. Sayın Güneş sorumlu bir Bakan olarak tehlikeye kendini atmayacaktı, ateş menziline uzakta duracaktı, böylelikle de gerillaların ne şiddet, ne de sevgi gösterilerine muhatap olmayacaktı. Teslim olan gerillanın boynuna sarılması bir an içinde olup bitmiştir. Bu iş tatsızdır, yersizdir, görülmedik bir şeydir, ama bu kadar büyütülecek bir şey de değildir.

Bay Demirel'in «Bari karanlıkta öpseydi» demesi ölle kötü niyetli bir yorumlamanın yansımasıdır. Bakan, gerillaları öpmeyi, öpmelerini istemedi ki! Ne demek karanlık bir yer seçseydi diye acayip bir yorum yapmak! Bay Demirel haklı olabilecek, sayılabilecek bir eleştiride bile kötü niyetli, önyargılı davrandığı için haksız çıkmıştır. Bu açıdan Başbakan Ecevit'in «İçişleri Bakanı insanca yaklaşımını sürdürdüğü için kendisini kutluyorum» demesi de anlamlıdır. Üzerinde durulacak nokta, yüzlerce insanın ölümüne, yaralanmasına yol açabilecek bir kanlı eylemin en barışçı, en yararlı biçimde sona erdirilmiş olmasıdır. Fotoğraflarda, belleklerde katillerin öptüğü bir Bakan olarak kalmak güzel bir şey değil. Ama sonuç yararlı olunca bu çirkin sahne unutulur gider; nitekim öyle de olacaktır. Katiller Türk Adaleti önünde hesap verecekler, hakettikleri cezalara çarptırılacaklar, teslim oldukları an Bakana sarılmaları gibi içtenliksiz gösterileri onları ne Adalet ne de kamuoyu önünde bağışlatamayacak, sevimli ve haklı gösteremeyecektir.

OKTAY AKBAL
22 Temmuz

FKÖ sözcüsü Labadi

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün resmi sözcüsü Mahmut Labadi, Cumhuriyet'e verdiği özel demeçte, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Ankara'daki Mısır Büyükelçiliğine yapılan baskınla hiç bir ilişkisi olmadığını, olayın Filistin Kurtuluş Örgütü yönetiminin tamamen bilgisinin dışında planlanıp gerçekleştirildiğini söylemiştir.

Mahmut Labadi, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün olayla hiçbir ilişkisi bulunmadığının Türk hükümeti tarafından da bilindiğine, örgütün Türk hükümetinin bu kanısı hakkında Beyrut'taki Türkiye Büyükelçiliği ile yürütülen temaslara sayesinde bilgi sahibi olduğuna işaret etmiştir.

Kendisi ile telefonla yapılan görüşmede Filistin Kurtuluş Örgütü resmi sözcüsü Labadi, İsrail'in ve siyonist çevrelerin Ankara baskını ile FKÖ arasında bağlantı kurdurmaya çalışarak Türk kamuoyunda FKÖ aleyhinde bir hava yaratılması peşinde olduğuna dikkati çekmiştir.

Labadi, eylemi gerçekleştirenlerin Filistinli mi oldukları sorusuna, «Kökenleri Filistinli olabilir ama bu eylem kararı, Filistin'in kararı değildir» karşılığını vermiştir.

Mahmut Labadi, Associated Press, UPI ve Reuter ajanslarına verdiği ilk demeçte, «Olay hakkında bilgi sahibi olmadığı için resmi bir açıklama yapamayacağını» söylediğini belirtmiş, «Ancak ilk verdiğim demeçte olayı gerçekleştirenlerin kimlikleri belli değildi, kim oldukları belirlendikten sonra rahatlıkla bizimle hiçbir il-

gileri olmadığını aynı ajanslara verdiğim ikinci demeçte bildirdim» demiştir.

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün resmi sözcüsü, Türk hükümetinin Beyrut'taki Büyükelçilik kanalı ile gerillarla arabuluculuk yapması için FKÖ'ye başvurduğunu, bu isteğin Mısır Büyükelçiliğini işgal eden gerillalar tarafından hükümete iletildiğini, Türkiye'nin Beyrut Büyükelçiliğinden öğrendiklerini açıklamıştır. Mahmut Labadi, bir Filistin Kurtuluş Örgütü heyetinin arabuluculuk yapmak üzere Türkiye'ye hareket ettiğini de doğrulamış ve sözlerini şöyle tamamlamıştır:

«Umarım ki, arabuluculuk çabaları başarıya ulaşır ve bir trajedinin önüne geçilmiş olur.»

CENGİZ ÇANDAR

15 Temmuz

Ecevit ve FKÖ

Ecevit hükümeti ve Filistin Kurtuluş Örgütü, Ülkemizin her yanında kaygılı, bölgemizin tümünde meraklı. Tel Aviv ve Washington'da ise keyifli gözlerle izlenen 48 saatlik Ankara serüveninin mükemmel bir sona erdirilmesinde her türlü övgüyü hakeden iki isim.

Ecevit hükümeti, birbuçuk yıllık iktidarının, tartışmasız, en kayda değer başarısını elde etti. Başta Başbakan Ecevit, İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş ve Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün, 48 saatlik heyecanlı bekleyiş süresince gerçek devlet adamlığı örnekleri verdiler.

Ecevit hükümeti, yeni bir Entebbe hevesi peşindeki İsrail önerilerine itibar etmeyerek ve İsrail'in amansız karşısına arabuluculuk çağrısında bulunarak dünyada ilk kez bu tür bir eylemin mümkün olan en zarif biçimde sonuçlandırılmasının onurunu elde etti.

Başbakan, olayın sona erdirilmesinden sonra düzenlediği basın toplantısında, «Olayın Türkiye'de sahnelenmiş olmasının ülkemizle doğrudan ilgili bulunmayan nedenlere dayandığını» söyledi. Gerçekten de, olayın ardında Suriye - Mısır çatışmasının kokusunu sezmek mümkün. Bununla birlikte, olayın Tel Aviv ve Washington'da memnurlukla karşılandığı da yabana atılmaması gereken bir olgu. Ecevit hükümetinin, olayın sonucunun da ortaya koyduğu gibi, son derece isabetli bir kararlar Filistin Kurtuluş Örgütü'nün arabuluculuğuna başvurması, baskın eyleminin Türkiye'yi Mısır ve İsrail'e yaklaştıracak umu-

dunu besleyen Atlantik ötesindeki güçlü müttefikimizin hevesini kursağında bıraktı.

Nitekim, arabuluculuk için ülkemize gelen FKÖ heyetinin başkanı Abu Firas, «CIA ve ABD bizim buraya gelmemizden hiç memnun kalmadı.» derken sözünü ettiğimiz bu gerçeği vurguladı.

Filistin Kurtuluş Örgütü, Ankara baskınının başından beri takındığı tavırla ve yerine getirdiği başarılı arabuluculukla, dünya politikasında ağırlığı bulunan ciddi bir güç merkezi olduğunu kanıtladı.

Ayrıca, bir aydan fazla bir süredir çeşitli Batılı yayın organlarının ve onları izleyen bazı gazetelerimizin, FKÖ'nün Türkiye'nin toprak bütünlüğüne karşı girişimleri desteklediği yolunda yaratmak istedikleri kanı da, FKÖ'nün Ankara baskınında oynadığı olumlu rol sonucunda bir balon gibi söndürülmüş oldu.

FKÖ lideri Yaser Arafat'ın geçen hafta Sosyalist Enternasyonal Başkanı Willy Brandt ve Avusturya Başbakanı Bruno Kreisky ile Viyana'da yayınladığı ortak bildiri, FKÖ liderinin 1974'deki Birleşmiş Milletler konuşmasından bu yana en büyük diplomatik başarı olarak nitelendirilmişti. Bu başarının ardından Ankara baskınının daha fazla kan dökülmeden çözülmesindeki katkıları, kuşkusuz, FKÖ'nün uluslararası prestijini yükseltici niteliktedir.

Ankara baskınının gerçekleştirdiği Ecevit - Arafat işbirliği, Türkiye'de Filistin Kurtuluş Örgütü'nün

gütü'nün bir temsilciliğinin açılması sorununu da bir kez daha gündeme getirmiştir.

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün 1976'da alınan Bakanlar Kurulu kararına rağmen, bugüne dek sürüncemede bırakılan Türkiye temsilciliğinin açılmasına karşı başlıca direnç, bir yandan ABD ve İsrail baskısının bir ürünüydü bir yandan da bazı çevrelerin FKÖ'nün Türkiye'de büro açmasının ülkemizde tedhiş eylemlerini tırmandıracağı biçimindeki savına dayanıyordu.

Bu sav son gelişmelerle çökmüştür.

FKÖ, sorun yaratan değil, sorun çözümlenen; tedhiş eylemlerini özendiren değil, engelleyen sorumlu bir güç olduğunu sergilemiştir.

Türk ve Filistin halkları arasındaki tarihsel kader birliğinin, Ecevit ile Arafat'ın son eylemde gerçekleştirdiği anlamlı işbirliğinden sonra, Filistin halkının tek meşru temsilcisinin Ankara'da büro açmasıyla taçlanması, artık kaçınılmaz bir zorunluluk halini almıştır.

FKÖ'nün Türkiye'de temsilciliğinin açılma-

sının önemi sanıldığından çok büyüktür. Böylece, emperyalizme karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını zafere ulaştırarak «mazlum uluslar»ın bayrağı olmuş olan Türkiye'de, dünyanın 105 ülkesiyle diplomatik düzeyde ilişkileri bulunan bir ulusal kurtuluş hareketinin temsilciliği ilk kez açılmış olacak; bu Türkiye'nin 30 yıldır ABD'nin dümen suyunda izlediği tarihin yakışmayan dış politikasında dramatik bir dönüşümü simgeleyecektir.

Bu arada, Ankara baskınının barışçıl yollardan sona erdirilmesinde tayin edici rol oynayan FKÖ heyetinin başkanı Abu Firas'ın, geçmişte FKÖ'nün Türkiye temsilciliğine atanmasının MC hükümetince «eski bir tedhişçi» olduğu gerekçesiyle geri çevrilmesi de tarihin acı bir olayı olarak siyasal tarihimize herhalde geçecektir.

CENGİZ ÇANDAR

18 Temmuz

Türkiye ve FKÖ

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Filistinli gerillaların Mısır Büyükelçiliğinde gerçekleştirdikleri eylemin sona erdirilmesinde Filistin Kur-

tuluş Örgütü heyetinin arabulucuk yapması bütün dikkatlerin Türkiye ile FKÖ arasındaki ilişkiler ve bu çerçevede FKÖ'nün Ankara'da büro

açması konusuna çevrilmesine yol açmıştır.

FKÖ Siyasi Daire Başkanı Faruk Kaddumi'nin yardımcılarında Abu Fıras'ın başkanlığındaki FKÖ heyeti Ankara'da arabuluculuk misyonunu yerine getirirken aynı zamanda Başbakan Bülent Ecevit ve Dışişleri Bakanı Prof. Gündüz Ökçün ile görüşmelerde bulunmuş, örgüt ile FKÖ arasındaki ilişkiler geniş bir biçimde ele alınmıştır.

Görüşmenin ilginç olan yönü ilk kez bir Türk Başbakanının bir FKÖ heyetini kabul etmesi ve onun düzenlediği bir basın toplantısına özel temsilci göndermesidir. Gerek Dışişleri Bakanı Prof. Ökçün gerekse Dışişleri eski Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil FKÖ yetkilileri ile çeşitli kez bir araya gelmişler, ancak hafta sonundaki başkentte yapılan nitelikte bir buluşma ilk kez gerçekleşmiştir.

Filistinli gerillaların Mısır Büyükelçiliğini basmalarından sonra Dışişleri Bakanlığında yapılan değerlendirme sonunda FKÖ'nün arabuluculuk yapması yolunda görüş belirmiştir. Söz konusu istem Beyrut Büyükelçiliği aracılığı ile FKÖ'ye iletilip nabız yoklandığında FKÖ yetkililerinin buna başında istekli oldukları anlaşılmıştır. Buna karşılık FKÖ yetkililerinin Ankara'ya gidecek heyetin başkanlığında bir dönemde büro temsilciliği için AGREMAN istedikleri ancak dönemin MC hükümetinin reddettiği Abu Fıras'ı getirmesi «Anlamlı» bir davranış olarak gözükmektedir.

TÜRKİYE'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI

Türk hükümetleri uluslararası forumlarda Filistin sorununun ancak Filistin halkına devlet kurma hakkı da dahil olmak üzere bütün meşru haklarının tanınması ve İsrail'in işgal ettiği bütün Arap topraklarından çekilmesi yoluyla çözümlenebileceğini görüşünü savunmuşlar, ortak bildirilerde bu noktayı vurgulamışlardır. Mısır - İsrail «Barışı» anlaşmasının imzalanmasından sonra Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamada da Filistin halkının bütün meşru hakları dikkate alınmadıkça soruna çözüm getirilemeyeceği belirtilmiş, ardından İslam Konferansında anlaşmanın reddi yolunda alınan konsensuse Türk delegasyonu da katılmıştır.

İLİŞKİLERİN TARİHÇESİ

FKÖ diplomatik ilişki kurmak üzere Türk hükümetine 1974 yılında başvurmuştur. FKÖ yetkililerinin bu istemi dönemin hükümetince reddedilmiştir. Başvurudan yaklaşık, bir yıl sonra Türkiye ile FKÖ arasında ilişkiler tazelenmiş örgütün siyasi büro başkanı Faruk Kaddumi Ankara'ya resmi bir ziyaret yapmıştır.

Mayıs 1976'da İstanbul'da yapılan İslam Konferansına Kaddumi'nin başkanlığında ve Abu Fıras'ın da yer aldığı bir FKÖ heyeti katılmış Konferans sırasında Türkiye FKÖ'nün Ankara'da siyasi büro açacağını resmen açıklamıştır. Kısa bir süre sonra da konu Bakanlar Kuruluna getirilmiş ve büronun statüsü konusunda alınan

karar Resmi Gazetede bir kararname halinde yayımlanmıştır.

Şubat 1977'de örgütün Türkiye ile ilişkilerini yürüten Kahire'deki Arap Birliği nezdindeki temsilcisi Said Kemal Ankara'ya gelmiş ve Dışişleri Bakanı Çağlayangil ve Genel Sekreter Büyükelçi Elekdağ ile yaptığı temaslardan sonra yayınlanan ortak bildiride «büronun en kısa zamanda açılacağı» bildirilmiştir. Elekdağ da büronun açılması konusunda FKÖ'ya her türlü yardımın yapılacağını açıklamıştır. Kaddumi'nin dönüşünden sonra büronun açılışı ile ilgili hazırlıkları yapmak üzere Ankara'ya gelen FKÖ yetkilileri ise MİT yetkilileri tarafından gözetilene alınmışlar ve sınırdışı edilmişlerdir. Aynı dönemde FKÖ'nün temsilcilik için aday gösterdiği Abu Fıras'ın AGREMAN istemi reddedilmiştir.

ECEVİT HÜKÜMETİ

GÖREVE GELİYOR

Ecevit Hükümetinin göreve gelmesinden sonra FKÖ bir yetkilisini Ankara'ya göndermek istemiş, bu istem hükümetçe olumsuz karşılanmıştır. 1979 yılının başlarından itibaren Türkiye'nin Arap ülkeleri ile ilişkilerinin belirgin bir biçimde geliştiği bir dönemde konunun Ecevit hükümetince yeniden gözden geçirildiği gözlenmektedir. Başbakan Ecevit 3 Mayıs tarihinde yapılan Bakanlar Kurulu toplantısında büronun açılmasını hükümet üyelerine açmıştır. Toplantı sırasında bazı Bakanlar Kurulu üyeleri FKÖ'nün terorist hareketlerle ilgisi olduğunu ileri sürerek kaygılarını ifade etmişler ve yapılan tartışmalar daha çok bu kaygılar üzerinde toplanmıştır.

Yapılan tartışmaların ardından büronun açılması konusunda görüş birliği sağlanmış ve bu konuda karar alınmıştır. Ecevit, büronun açılması konusunu Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ile yaptığı görüşmede de kendisine iletmiştir.

NEDEN AÇILMADI?

Büronun açılmayışında Türk yetkililerinin tedhiş hareketleri konusundaki duyarlılıkları ve FKÖ'nün Türkiye'deki bazı tedhişçi grupları desteklediği yolundaki görüşler rol oynamıştır. Bunun yanında FKÖ'nün Kıbrıs Rum yönetimi ile de iyi ilişkiler içinde olması, Türk askerlerinin adadan çekilmesini öngören Birleşmiş Milletlerin 1974 tarihli kararını desteklemesi de bir diğer neden olarak ortaya çıkmıştır.

YARI DİPLOMATİK STATÜ

Daha önce Türk hükümetiyle FKÖ arasında varılan anlaşma gereğince Ankara'daki FKÖ bürosuna yarı diplomatik statü tanınacaktır, ayrıca büronun kirası olarak yılda 20 bin dolar tahsis edilecektir. FKÖ büro temsilciliği için son olarak Abu Solh'u göstermiş ve AGREMAN isteminde bulunmuştur.

SEDAT ERGİN

18 Temmuz

Arafat'ın Ankara ziyareti

Filistin Kurtuluş Örgütü Yürütme Kurulu Başkanı ve Filistin Devrim Kuvvetleri Başkomutanı sıfatlarını taşıyan Yaser Arafat'ın 5 ekim de yaptığı bir günlük Ankara ziyareti, sürenin kısılgına rağmen gerek Türk - Filistin, gerek Türk - Arap ve gerekse Türk ve FKÖ dış politikaları açısından tarihsel bir ziyaret oldu.

Arafat ile birlikte Filistin hükümeti olarak sayılan FKÖ Yürütme Kurulu'nun Başkan dışındaki 13 üyesinin dördü de Ankara'ya geldi. Arafat'ın yanısıra Yürütme Kurulu üyeleri Abdülmuhsin Abu Mayzer, Muhammed Zehdi Na-

redir izlediği diplomasi açısından taşıdığı önemdi.

Türkiye açısından, FKÖ liderinin Ankara'ya gelişinin önemi şu noktalarda toplanabilir:

— Tarihte Batı'nın kişiliğinde simgeleşen emperyalizme karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını vermiş olan Türkiye, otuz yıldır izlediği Batı yanlısı politikadan bu yana ilk kez bir ulusal kurtuluş hareketinin liderini Ankara'da resmen ağırlamıştır. Bu, Türkiye'nin son yıllardaki yeni ve «çok boyutlu dış politika»sını kanıtlayan çarpıcı bir örnek olduğu gibi, Türk dış politikasının

Filistin Kurtuluş Örgütü Lideri Yaser Arafat, 21 - 29 nisan tarihleri arasında FKÖ'nün davetlisi olarak Lübnan'a giden Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Doç.Dr. Gençay Gürsoy, Doç. Dr. Yücel Sayman, Dr. Haluk Gerger ve gazeteci Doğan Koloğlu'ndan oluşan Türk heyeti ile.

şasıbi, Ahmet Sıtkı Deccani (Arafat'la birlikte Viyana'da yapılan ünlü Brandt - Kreisky görüşmesinde de yer almıştı.), Irak yanlısı Arap Kurtuluş Cephesi adlı örgütün lideri Abdürrahim Ahmet ve FKÖ sözcüsü Mahmut Labadi'nin dahil bulunduğu heyet, «Filistin hükümeti»nin üçte birini Ankara'ya getirmişti.

ZİYARETİN ÖNEMİ

Arafat'ın ziyaretini «tarihsel» kılan gerek Türk dış politikası ve gerekse FKÖ'nün bir sü-

bundan böyle geleneksel Batı yanlısı politikasından Ortadoğu'ya dönük bir politikaya yöneliş göstermektedir.

— Arafat'ın Ankara'ya gelişi ve FKÖ temsilciliğini Ankara'da açması, uzun bir süredir Türk - Arap ilişkilerinin ve Türkiye'nin Üçüncü Dünya ülkeleri ile kurmayı tasarladığı ilişkilerin önünde duran en belirgin engeli kaldırmıştır.

— Türkiye, Arafat'ı ağırlayan ilk NATO üyesi ülke olarak diğer Batılı müttefiklerinden ay-

rı bir kişiliğe sahip bulunduğunu ve bunun bilincinde olduğunu vurgulamıştır.

FKÖ açısından da Arafat'ın Ankara ziyareti büyük önem taşımıştır. FKÖ Yürütme Kurulu üyesi ve Yürütme Kurulu Sözcüsü Abdülmuh-sin Abu Mayzer, Arafat'ın ziyaretinin tahlilini kendisiyle görüşen Cumhuriyet muhabiriyle Arap dünyasının en etkin gazetesi olan An-Nahar muhabirine şu şekilde yapmıştır:

«Türkiye, İran devriminden sonra bölgede kazandığı stratejik önem ve jeopolitik yeri nedeniyle Batı üzerinde önceki dönemlere oranla çok daha fazla etki sahibidir. Bu nedenle, Türk - FKÖ ilişkilerinin Arafat'ın Ankara ziyareti sayesinde yaptığı sıçrama, FKÖ'nün Batı dünyasını Filistin davasının yanına almak yönünde başlattığı politika ve diplomasi açısından değer taşımaktadır. Türkiye, bir bölge ve İslam ülkesidir. Bu yönüyle ele alındığında, FKÖ, Türkiye'nin kişiliğinde Filistin davası için bölgesel dayanışmayı tamamlamış olmaktadır. Öte yandan, Türkiye'nin bir NATO ülkesi ve Batılı kuruluşlara üye bir ülke bulunması nedeniyle dünya politikasında çok özgün bir yerli bulunmaktadır. Türk-FKÖ ilişkileri bu yönüyle de ele alınabilir. Bu durumda Türkiye'nin Batılı forumlarda Filistin davasının savunuculuğunu yapması FKÖ için çok değerlidir ve Batı'nın Filistin davasına ilişkin tavrını olumlu yönde geliştirmek açısından çok önemlidir.»

Abdülmuhsin Abu Mayzer Arafat'ın ziyaretinin seçimlere bir hafta kala yapılmasının da bir rastlantı olmadığını ima ederek ziyaretin bir boyutunu FKÖ-CHP ilişkilerinin kurulması olarak niteledi. FKÖ yetkilisine göre «CHP ile ilişkiler FKÖ'nün dünyadaki tüm ilerici güçlerle ilişki kurması çerçevesinde ele alınmalı» idi ve «CHP'nin Sosyalist Enternasyonal'e üye bulunduğu dikkate alınır. Filistin davasının söz konusu bu forumda yandaş bulabilmesi açısından da Arafat'ın Ankara ziyaretinin özelliği vardı.

İSPANYA VE TÜRKİYE

Filistin Kurtuluş Örgütü heyeti mensupları Ankara'da Ecevit'in Türk hükümetinin ve Türk kamuoyunun kendilerine gösterdikleri ilgiden ve ağırlanışlarından çok memnundular.

FKÖ sözcüsü Mahmut Labadi, Esenboğa Havaalanına heyeti götüren helikopterde yaptığımız görüşmede kendisine yönelttiğimiz, «Bir süre önce Arafat, ilk kez bir Batı Avrupa ülkesinin resmi çağrılısı olarak İspanya'ya gitmişti. İspanya'daki karşılamanız ile Türkiye'deki aramızda bir kıyaslama yapabilir misiniz» sorusunu şöyle yanıtladı: «Türkiye'deki ağırlanışımız İspanya'ya oranla gerek diplomatik protokol ve gerekse yürekten ilgi açısından daha ilerdeydi. Bunu rahatlıkla yazabilirsiniz. Türkiye'de karşılama biçimimizin mükemmel olduğunu yazmalısınız.»

FKÖ Yürütme Kurulu Üyesi ve Genel Sekreteri Muhammed Zehdi Naşasıbi, görüşmelerin sonuçlarından hem Türkiye'nin hem de Filistin tarafının çok memnun olduğunu söyledi. Naşasıbi, Arafat'ın Türkiye'deki karşılmasını İsrail ile diplomatik ilişkilerini sürdüren bir başka Balkan ülkesiyle Romanya ile karşılaştırdı ve «Ecevit'in Arafat'ı ağırlayışı, Çavuşesku'dan çok daha ilerdeydi» dedi.

ARAFAT'I AĞLATAN OLAY

Siyasal yakınlaşmanın dışında FKÖ heyeti duygusal anlar da yaşadılar Arafat, Türkiye'de kendisi için üç tarihsel an yaşadığını belirtti. Bunların ikisi Ecevit ile ilgiliydi. FKÖ lideri, Ecevit ile ilk karşılaştığı anı, «sanki ilk kez karşılaştığım bir kişiyle değil, çoktan görmediğim ve iyi tanıdığım bir dostla yeniden biraraya geldiğimi hissettim» sözleriyle tanımladı. Bir de, kendisini Doğu Berlin'e götürecek uçağa hareket etmek üzere helikoptere binerken Ecevit'in kulağına eğilerek «Kudüs hakkında söylediği sözler» Arafat'ı çok duygulandırmıştı.

Arafat'a göre Türkiye ziyaretinin üçüncü tarihsel anı, Filistin bayrağını Ankara'daki temsilcilikte göndere çektiği andı. Bayrağı üç kez öpüp başına koyan FKÖ lideri bayrağı göndere çekerken gözyaşlarını tutamadı. Yaşlı gözlerle selâm durarak bayrağı bir süre izledi.

İLİŞKİLERİN GELECEĞİ

Başbakan Ecevit, FKÖ heyeti üzerinde çok olumlu izlenimler yarattı. Ahmet Sıtkı Deccani ile Abdürrahim Ahmet, Ecevit'ten özellikle etkilenenler arasındaydı. FKÖ heyetinin gözlemleri Ecevit «kavrayışlı bir devlet adamı» idi.

FKÖ heyetini etkileyen Ecevit'in Türk Filistin ilişkilerinin geleceğine bakışı idi. Ecevit, Arafat'ın ziyaretini bir «ilk adım, ilk basamak» olarak değerlendirmekteydi. Merdivenin ilk basamağına çıkmıştı. Önemli olan buydu. Bundan sonra, zaman içinde, merdivenin basamakları tırmanılacaktı.

Arafat, Ankara'da her fırsatta, «Türkiye'nin Filistin'e yönelik siyonist planlarına tarihte ilk kez karşı koyan ülke» olduğunu ve «Filistin'e karşı Türkiye'nin sahip olduğu bu tarihsel özelliğin» ilişkilerin geleceğine ışık tuttuğunu vurgulamıştı. Bu nedenle, Ecevit'in FKÖ heyeti mensuplarına ısrarla «önemli olanın gelecek» olduğunu belirtmesi ve «ilk adımın atılmış bulunduğuna» dikkat çekmesi Arafat'ın yaklaşımı ile benzerlik gösteriyordu. Bunun içindir ki, FKÖ heyeti ortak açıklamada yer alan cümlelere fazla önem vermediklerini, taraflara hakim olan ruhun olumluluğunun önemli olduğunu özel görüşmelerimizde açıkladılar.

CENGİZ ÇANDAR - SEDAT ERGİN

10 Ekim

Türkiye'nin Ortadoğudaki yeri

Bu dünyada, bir «Doğu - Batı» sorunu vardır.

Doğu - Batı sorunu, bir yönü ile, İslamın doğup, Batı'ya doğru genişlemeğe başlaması sürecinin ürünüdür. Fakat Osmanlı için de, Rumeliye çıkış ile başlamıştır. Her ikisinde de, İslamsal düşünüşün, yaşam biçiminin, Hristiyan sal düşünüş içeriği ve yaşam yöntemi ile çatışması vardır: İslam, «fütüvvet» ülküsündedir; fetih için Batı'ya yönelir. Hristiyanlık, «Kutsal Topraklar» ülküsündedir; o da Doğu'ya yönelir. Ve böylece iki dinamik, birbirleri ile çarpışma durumları içine girerler. Çarpışmanın, bir özdeksel (maddi) temel vardır: Bir dünya egemenliği düzeni kurmak...

Temeldeki bu etmenin altında, Osmanlılar, Batı'daki verimli tarım ve hayvancılık topraklarına sahip olma gereksinmesi ve tutkusu duymuşlardır. Batı'da, önce Doğu'nun bu egemenlik dalgasını, yerinde kırmak; sonra, Doğu'daki kutsal topraklara doğru yayılarak -uzağı, ortası, yakını ile, bütün Doğu'nun ekonomisini ve ticaretini kendine bağlamak tutkusu içindedir.

Böylece doğan «Doğu - Batı» ilişkilerinin gerçek etmeni, şu olmuştur: Dünyanın ekonomik ve siyasal egemeni olmak..... Çağımızda bunun adı, ötekini sömürmek üzere, sömürü yolu ile, kendi ekonomik - sosyal ve siyasal düzenini zorlamaktır.

TÜRK VE FİLİSTİN DEVRİMLERİ

Türk Devrimi, bir «sömürü egemenliği»ni kurmaya dönüşmüş olan bu «Doğu - Batı sorunu»na, bir yenilik ve çözüm yolu getirmiştir. Sorunu, Batı'ya, batılı yöntemle direnerek çözmüştür:

Türk Devrimi, şöyle demiştir: «Doğu, özellikle bizim açımızdan Ortadoğu, mazlum uluslar dünyası olmuştur. İslamın ve Osmanlı'nın fütüvvet ülküsü ve sömürü süreci, tarihsel anlamsızlığına kavuşmuş ve arıtılmıştır.»

«Ama, onun yerine, sanayileşmiş Batı'nın Doğu haklarını (mazlum uluslarını) sömürme süreci gelmiştir. Bu da sona erecek ve arıtılacaktır.»

«Bu arıtma da; uluslaşmada tam bütünleşmeye varmakla, «emek» üzerinde sosyalleşmeyi başarmakla olacaktır.»

«Mazlum halklar, çağdaş bir bütünleşme içinde, tam uluslaşma boyutlarını kazanacaklardır. Aynı zamanda, bu uluslaşma; emek ekse- ni üzerinde bir başka bütünleşmeğe varacaktır. Bu, ulusun sosyalleşmede bütünleşmesidir. Halk katlarının bu sosyalleşmesi ile, ulus, bütün iç ve dış sömürden kurtulacaktır.»

«Bu da, sanayileşme ile olabilir ancak.. Sanayileşme, bir yandan, metafizikleşmecilikten ve hurafecilikten kurtulmuşluğu getirir (laikliği getirir); öte yandan, laikliğe varıldıkça, sanayileşme de kolaylaşır. Çünkü, gerçek çağdaşlaşma ile temas başlamıştır, artık...»

İşte, Türk Devrimi, sömürü düzenini Doğu'ya getirme demek olan, kapitalizme ve emperyalizme, bu «uluslaşma - sosyalleşme - sanayileşme - laikleşme yolu ile direnmiş ve Doğu Sorunu'nu, bu yol ile çözmüştür. Onun, bütün sömürü ile savaşım dünyasına getirdiği budur.

Filistin Devrimi, buna, aradan bir yarım yüzyıla yakın bir zaman geçtikten sonra, yeni koşullardan doğan yeni bir anlam getirmiştir; şöyle diyerek:

«Kimi yerlerde, mazlum ulusluktan çıkmak, birden olamıyor. Çünkü, mazlum ülkenin, tam işgali süreci gelmiş ve gelişmiştir, iki dünya savaşından sonra...»

«Ayrıca, çağdaş emperyalizmin boyutları da, teknolojik devrimden yararlanılarak, genişletilmiştir, uzatılmıştır. Ve ayrıca, uluslararası emperyalizm, yeni bir sömürü aracı daha yaratmıştır: «Uluslararası Irkçılık» (Siyonizm)...

«Şimdi, Ortadoğuda, -ve başka yerlerde-, ırkçılığa dayalı bir emperyalizm vardır. O, kimi mazlum, ulusları, tam teslimlilik altında tutma politikası uyguluyor. Bu politikayı, silah gücü ve hiyle gücü ile yürütüyor.»

«Öyle ise, tek yol, «tüm işgal»e karşı «tüm bağımsızlık» için, «tümünden direnme»dir: Bütün mazlumların, yani sömürülenlerin, Ortadoğu'da ve başka yerlerde, birbirleri ile bütünleşerek bir cephe kurmalarıdır.»

İşte Filistin Devrimi de, konuya, bu yeni derinliği getirmiştir.

Şimdi, bu boyutun içinden, Ortadoğu'daki Türkiye sorununa bir bakalım:

Türkiye (işgal altında olmasa da, onun bir nüansı içine düşürülmüştür. Irkçılığa dayalı yeni emperyalizmin, bölgede, bir silahlı oyununa sahne olabilir. Onun da, öteki mazlumlar (sömürülenler) gibi. Ortadoğudaki yerinden doğan tarihsel sorumluluklarını, görevini, işlevini, yararını, gelişme istidatlarını görüp, ona göre oluşması gereken tavrını açıkça alması gerekir. Bu, önce Ortadoğu ile hemen aynı zamana, ırkçı emperyalizmin sömürsünden ziyan görenlerle bütünleşmesidir.

İşte Türk ve Filistin Devrimleri, bu gerçeklerin anlaşılmasını getirmiştir:

Birincisi, döneminin kapitalizm ve emperyalizminin sömürsünden; uluslaşarak - sosyalleşerek - laikleşerek, bu vuruş (darbe) devrimi ile çıkmak yöntemini getirmiştir. İkincisi, için-

de yaşadığımız dönemin ırkçı emperyalizminin açık, ya da, nüanslı işgalinden ve onun getirdiği sömürüden kurtulmanın yolunun; bütün sömürülenlerin önce kendi bölgelerinde ve hemen tüm dünyada birbirleri ile «bütünleşme»sinden geçtiği gerçeğini getirmiştir.

YERİMİZİ ALMALIYIZ

Öyle ise, Türklerin kendi devrimleri de, onun bir ürünü olan Filistin Devrimi'nin bu gerçeklerinden sızan bir zorun olarak, Ortadoğu'daki Tarihsel yerini alma zamanı gelmiştir. Yalnız, bu yerin, neden ibaret olduğunu ve Türkiye'nin kendi tarihinden gelen kimi öğeleri görmemezlik edemeyeceğimizi anlamamız, araştırmamız gerekir. Şöyle ki:

Evet, Türkiye'nin Ortadoğu'daki yeri nedir? Bir yönü ile yanıt, çok basit ve yalındır: Türkiye'nin Ortadoğu'daki yeri, mazlum ulusların yanısıdır; onlarla, bütünleşmedir; onların tümünden savaşımının yanısıdır.

Bir yönü ile de, yanıt, Türkiye'nin koşullarından çıkan bir incelik içermektedir ki, bu incelikleri hesaba katmadan Türkiye, anlaşılamaz. Bunu da şöyle gösterebiliriz:

A — Çağdaş uygarlık: Türkiye, Ortadoğu'da da, çağdaş uygarlığa yönelmiş bir doğrultu üzerindedir. Bundan, dışarda, kimilerini; içerde, fanatik - Asyacı gelenekçileri memnun etmek için, ödün veremez. Bir, iki, geleneksel Arap birimi dışında, o büyük Arap Biriminin çoğunluğu da zaten aynı doğrultuda olmak gerekir. Onlarda, toplumların dinselliği, elbette unutulmamıştır. Ama, özgün ve insansal düşüncenin; insanın özdenişel ve ruhsal yaşamını belirlemesi anlamında olmak üzere çağdaş uygarlık doğrultusu, onların da yönüdür.

Bugün, Ortadoğu'da, bireylerin ve cemaatların dinselliğine saygı, bir ilkedir, bir kuraldır. Fakat, tarih, bölgeye insan - toplum - doğa arasındaki bir diyalektten doğan bir sentez de getirmektedir.

Bu sentez bugünden yarına uzanan çağdaş uygarlık özü olarak, «Laiklik»tir. Türkiye, elli yıldır, bunun içinde yaşıyor. Dönemez de, bundan.. Ama, bundan dolayı da, Ortadoğu'nun öteki sahiplerinden hiçbirisi ile, çelişkiye düşmeyecek bir olgunluk içindedir.

B — Anti - emperyalizmcilik: Türkiye, Ortadoğu'da, anti - emperyalist bir yerdedir. Ve emperyalizmin yeni türevlerine de karşıcılık içindedir.

Anti - emperyalizm, iç ve dış ilişkilerde, sömürsüz bir düzen arama; sömürüyü getiren iç ve dış güçlerle savaşma eylemi ve kurumudur.

Bugün, ülkelerde, elbette «mazlum sınıflar» vardır. Dünya'da da - ve bu arada Ortadoğu'da da, elbette, «mazlum uluslar» vardır. Her iki mazlumluk, sömürüden gelir. Bu nedenle, anti - emperyalizm, sömürsüzlükçülük demektir. Bu sosyalleşme ile olur. Ulusal ve demokratik bo-

utulmaları içinde, sosyalizme açılma demektir.

İşte Türkiye, Ortadoğu'da, bir anti - emperyalizm, yani, bir sömürsüzlük yerindedir. Bu, Ortadoğu ile, tam bir uyuşum içindelik demektir.

Ayrıca, Türkiye, Ortadoğu'da, emperyalizmin yeni türevlerine de karşıtlık içindedir. Bunları da şöyle gösterebiliriz:

C — Çok uluslu şirketler: Emperyalizmin yeni türevlerinden ilki, çok uluslu şirketler eli ile yürütülen «ekonomi serbestliği» düzenidir.

Bugün, bir atom enerjisi sanayii doğuyor. Onun da, çok uluslu şirketler ticareti türemiştir. Bu, ileri endüstri ülkelerinden ötesine, bir bağımlılık getiriyor, bir sömürü getiriyor. Ama, buna karşılık olarak, o ülkelerdeki «halk dinamikleri» bu sömürüye karşıtlık bilincini geliştirmektedir. Türkiye de, bu tür güçlerin itişisi ile, emperyalizmin bu türevine karşıtlık içindedir. Ortadoğu'da ve her yerde...

Emperyalizmin yeni türevlerinden ikincisi «İrkçilik»tir; uluslararası ırkçılık...

Bugün, uluslararası finans kapital, bir sömürgeci ulusculuk uydurmuştur: İçerde, yoksul halk yığınlarını, dışarda, mazlum halkları sömürülenlerle işbirlikçi, düzmece ulusculuk...

Ortadoğu da, bu sömürgeci ulusculuktan payını almaktadır.

Onun, Ortadoğu'daki adı siyonizmdir. Siyonizm; Ortadoğu uluslarının; uluslararası finans kapital adına sömürülmesi için bölgeye yerleştirilen bir ırkçılıktır.

Türkiye, Ortadoğu'da, buna da karşıdır. Onun yeri, bu «sömürüye karşıtlık» yeridir.

Türkiye, uzak ve yakın tarihinin itişisi ile, bir bloklaşma içinde yer almıştır. Bir başka deyimle; büyük güçlerin kurduğu rekabetleşmenin kurbanı olmuştur.

Bunun, elbette, kimisi derin, kimisi yüzeysel, tarihsel nedenleri vardır. Örneğin, yüzeysel nedenlerden birisi; Türklerin Amerika'yı bir demokrasi simgesi olarak görmeleridir. Oysaki Amerika, dış ilişkilerinde, ancak, bir «Filipin Demokrasicisi» imiş...

Neyse... Bu bir olgudur. Türkiye'nin bloklaşmalar ile ilgisini, gene, tarihin belirtgenleri (determinat'ları) belirleyecektir.

Fakat, mazlumlarla, özellikle, Ortadoğu sömürülenleri ile bütünleşmek zorunda olan Türkiye bir şeyler yapabilir; yapması gerekir; az - çok yapıyor da... Çünkü, buna zorunludur da... O da şudur: Blokun saldırganlığına araç olmamak; sahne olmamak, ortam olmamak; vesile vermemek... Onun, Ortadoğudaki «bölge ile bütünleşme» yeri, bunu gerektirir.

Türkiye de Ortadoğudaki yerini, giderek anlıyor. Tüm bölgedaşları da, onun nüanslarını anlarılarsa, Türkiye, Ortadoğudaki barış eyleminin bir kurucusu olabilir: Tarihsel direnişisi ile...

PROF. BAHRİ SAVCI

22 Ağustos

İslâm Konferansı

İslâm ülkelerinin Birleşmiş Milletlerdeki oylamalarda önemli bir grup olarak ortaya çıkmaları sonucu İslam Konferansı Türkiye açısından Kıbrıs sorununun gündeme getirilmesi için önemli bir platform oluşturmaktadır. Konferansta başlangıçta yalnızca Türk heyeti başkanının konuşmasında Kıbrıs sorununa değinilirken, temmuz 1975'te Cidde'deki toplantıda Türkiye'nin ilk defa Dışişleri Bakanı düzeyinde katılmasıyla birlikte sorun ayrıntılı bir biçimde ele alınmaya başlanmıştır. Bu toplantıya KTFD Dışişleri Bakanı Vedat Çelik ile Kıbrıs Müftüsü de katılmışlar ve basına kapalı yapılan oturumları sonuna kadar izlemişlerdir.

«Müslüman azınlıklar ve cemaatler» maddesinin ilk olarak gündeme konulması bu toplantıya rastlamaktadır. Daha sonraki toplantılara KTFD Başkanı Rauf Denktaş da katılmış ve genel kurula hitaben konuşmuştur.

Kıbrıs konusundaki ilk somut başarı 1976'da Cidde'de Genel Sekreter seçimi için yapılan olağanüstü toplantıda kazanılmıştır. Bu toplantıda Türk heyeti Birleşmiş Milletler'in otuzuncu Genel Kuruluna sunulması kararlaştırılan Kıbrıs konusundaki karar tasarısını delegelere dağıtmış ve destek istenmiştir. Başını Cezayir'in çektiği bir grup ülkenin karşı koymasına kar-

şın son anda Kıbrıs sorunu ile ilgili Türk tezleri ortak bildiriye geçirilmiştir.

İslam Konferanslarında Kıbrıs sorununun ele alınması giderek olumlu bir çizgide gelişerek sürmüş ve sonunda ortak bildiriye konan başlıca konulardan bir haline gelmiştir.

İstanbul'daki toplantıdan sonra yayımlanan ortak bildiride sorunun «bağımsızlık, bağlantısızlık egemenlik ve toprak bütünlüğü esasları üzerinde iki topluma eşit haklar tanınan bir Federal Cumhuriyet» çerçevesinde çözümlenmesi maddesi konulmuştur. Aynı bildiride İslam ülkelerinin KTFD ile temaslarını her alanda geliştirmeleri de istenmiştir. Bir yıl sonra Trab- lus'ta yapılan toplantıda ise Kıbrıs ile ilgili es- ki karar metni yinelenmiş, ayrıca Denktaş ile Makarios arasında varılan anlaşmanın destek- lendiği de belirtilmiştir.

Kıbrıs sorunu ile Türk tezlerinin benimse- tilmesi açısından konferansın bu dönemki top- lantısı da önem taşımaktadır. Konferansa katı- lacak Türk heyeti içinde Dışişleri Bakanlığı Kıb- rıs Dairesi Başkanı da yer almaktadır.

SEDAT ERGİN

9 Mayıs

Yeni bir sınav

İran devriminin tüm dünyada yoğun bir il- giye neden olduğu ve batılı ülkelerde İslâmiye- tin bir siyasal akım olarak canlanmasından Ba- tı'da kaygı duyulduğu bir sırada, İslâm ülkeleri Fas'ta bir araya geliyorlar. İran İslâm devrimi ile Mısır - İsrail barışına karşı Arap dünyasın- dan yükselen tepkilerin oluşturduğu bir ortam- da yapılan bu ilk İslâm Konferansı, aynı za- manda, Türkiye'nin de geleneksel batı yanlısı politikasından belirli ölçülerde uzaklaşıp, Orta- doğu ülkeleri ile yakınlaşmaya niyetlendiği bir döneme denk geliyor.

10. İslâm Konferansı Dışişleri Bakanları top- lantısı dünya ve Türkiye politikasına neler ge- tirebilecek?

İslâm Konferansı, üyelerinin olağanüstü önemdeki siyasal, stratejik ve ekonomik değe-

rine ve içerdikleri büyük gizil güce (potansi- yele) karşın, hâlâ kişiliğini arayan bir örgüt durumundadır. Örgütün en belirgin zaafı, işlev- lerinin büyük ölçüde diğer uluslararası kuruluş- lar tarafından zaten yerine getirilmekte olma- sıdır. İslâm Konferansı'nın Türkiye dışındaki tüm üyeleri Bağlantısızlar hareketi, Arap Bir- liği, Afrika Birliği Örgütü, 77'ler Grubu gibi uluslararası gruplaşmalar içinde yer almakta, uluslararası politikadaki ortak tutumlarını, İslâm Konferansı'ndan çok bu gruplaşmalar için- de ortaya koymaktadırlar. Bu nedenle, İslam Konferansının ele aldığı sorunların esaslı bir bölümü bu örgütler tarafından ele alınmış ve uğrunda uğraş verilir durumdadırlar.

Öte yandan, İslâm Konferansı kararlarına üye ülkeler çekince koyabilmekte ve kararların

sorumluluklarından sıyrılabilmektedir. Örgütün en büyük gedikleri bu noktalarda toplanmaktadır.

Bununla birlikte, İran devriminin getirdiği hava örgütü canlandırabilecek nitelikte bir yarar sağlayabildi. Ne var ki Fas'taki Dışişleri Bakanları toplantısını önemli ve anlamlı kılan, toplantının Mısır - İsrail barış anlaşmasından sonra, Mısır'la ilişkilerini kesen Arap ülkelerinin ilk kez bir araya gelecekleri uluslararası forum olmasıdır. Öyle görülüyor ki, konferansın gündeminde başlıca yeri Arap ülkelerinin Mısır'a karşı yürüttükleri savaşım işgal edecek. Mısır'ın örgütten çıkarılmasının istenmesi bile olası, Mısır, Arap dünyasından sonra İslâm dünyasından da tecrit olmamak amacıyla Konferans toplantısına katılmayı tasarladı. Sedat'ın yardımcısı Mübarek, toplantı öncesi Asya İslâm ülkelerine geziye çıkarak destek toplamaya çalıştı. Mısır, Arap dünyası içindeki yalnızlığı karşısında Asyalı ve siyah Afrikalı İslâm ülkeleri ile ilişkilerini koruyabilmek hedefi ve umuduyla Konferansta yer almak istedi.

Türkiye'nin Ortadoğu büyükelçileri ile yapılan toplantıdan sonra hükümet çevrelerinden basına yansıtılan açıklamalardan anlaşıldığına

göre, Türkiye, İslâm Konferansı'na, başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere, İslâm ülkeleri ile ekonomik ve teknik işbirliği olanakları araştırmak amacıyla büyük bir istekle katılıyor. Dışişleri kaynakları, dışişleri bakanları toplantısında Türkiye'nin Araplararası hızılaşmalara katılmayacağı. Mısır ile de her alanda ilişkilerin geliştirilmesinden yana olduğunu belirttiler.

Ancak Ortadoğu'da kesin ve katı bir kutuplaşmanın bulunduğu bir ortamda, siyah Afrika ülkelerinin benimseyebileceği bir tutumu Türkiye'nin benimsemesi pek kolay gözüküyor. Türkiye'nin ekonomik ve teknik işbirliği umduğu Arap ülkelerinin başlıcaları Mısır'ın karşısında yer alanlar. Bir Arap ülkesi olmayan İran bile, Mısır'a karşı radikal Arap ülkelerinin tavrına eşlik ederken, bir Ortadoğu ülkesi olan Türkiye'nin Gabon ya da Endonezya ile aynı tutumu benimsemesi, ekonomik işbirliği olanakları araştırılan bölge ülkeleri tarafından pek yeterli bulunmayacaktır.

Fas'taki 10. İslâm Konferansı toplantısı Türkiye için, yeni dış politika yönelimlerini sınayabileceği bir alan niteliğinde olacaktır.

CENGİZ ÇANDAR

9 Mayıs

Christopher Ankara'da

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Warren Christopher birden bire Ankara'ya geldi. State Departement'in iki numaralı kişisinin bu geliş beklenmezliğine karşın kimseyi şaşırtmadı. Çünkü olayların vardığı bu noktada, Ankara ile Washington arasında sorunların temeline yönelik bir görüşme her an beklenmekteydi.

Bay Christopher, Türkiye ile ABD arasındaki ikili ilişkileri daha açık deyimiyle, kendi açısından üsler sorununu görüşmeye geldi.

Bilindiği gibi, Türkiye'deki Amerikan üsleri uzun süredir üzerinde tartışılan bir konu. Hatta bunların yalnızca «tesis» olduğunu ileri süren Demirel iktidarı bile 1969 yılında hiç değilse görünüşü kurtaracak bir anlaşmayı zorunlu görmüştü.

Kuşkusuz tartışmanın iki yanı da çok daha yakından ilgilendiren aşaması 1975 silah ambargosu ve 1978'de bu ambargonun kalkmasını izleyen dönemde başgösterdi.

Bugün Amerikan üsleri 1978 yılında Ecevit Hükümeti'nin verdiği bir kararla Türk Devletinin

tek tarafı tasarrufuyla açılmıştır ve geçici statüleri, 1979 ekim başında sona erecektir.

Türkiye ile ABD arasında üsler sorununun bu aşamada bulunduğu dönemde, Washington Tahran'daki en büyük yandaşı ile birlikte İran'daki önemli çıkarlarını ve büyük kulaklarını da kaybetti. Üstelik tam bu dönemde, Carter'in büyük önem verdiği SALT-2'nin gerçekleşmesi noktasında gelindi.

Ne var ki, ABD'nin Ortadoğu'daki durumu, Washington'daki Şahinler ile Güvercinlerin, nükleer silahların sınırlandırılması konusundaki anlaşmanın yararlılığı konusunda değişik görüşler ileri sürmelerine neden oldu.

Carter'in güvercinler takımından olan Christopher'in, geçici statünün sona ermesine dört aydan fazla bir süre varken birden Ankara'ya gelmesinin nedeni, Türkiye'deki üsleri güvenceye alarak SALT-2'ye karşı çıkanları etkisiz kılmak kamuoyu ve Kongre önünde Sovyetler'in anlaşmaya uyup uymadıklarının kontrol edilebileceği güvenilir yerleri olduğunu göstermek.

Bu neden öylesine açık ki, Bay Christopher

yanında yalnızca, askeri, politik danışmanlar getirmekle yetinmiş, Türkiye'nin önemle ve dirençle üzerinde durduğu ekonomik sorunları inceleyecek bir kişiyi heyete almaya bile gerek görmemiş.

Bay Christopher herşeyden önce üsler statüsünün en kısa sürede bir kalıcı çözüme bağlanmasını istiyor.. Buna karşılık Türk tarafı da, karşı önerilerini, Washington'a sunduğunu ve henüz bir yanıt alamadığını belirtiyor.

Gerçekten Türk tarafı, üsler sorununun beş yıllık bir güvenceye bağlanması halinde, kendi silahlı kuvvetlerinin gereksinmelerinin karşılanmasının da aynı süre içinde aynı güvenceye bağlanmasını haklı olarak istemek durumunda. Ne var ki, ABD buna yanaşmıyor.

Öte yandan Ecevit iktidarı bir çok kez, savunma sorunları ile ekonomik sorunların birbirlerinden ayrılmadığını yinelemiştir. Bu görüş doğrultusunda Ankara'nın Christopher'e Guadeloup zirvesinden bu yana geçen dört ay içinde Batılı dost ve müttefiklerinin ve bunların en başta gelen, en güçlüsü olan ABD'nin hâlâ parmağını kıpırdatmamış olduğunu anımsatması en doğal hakkı görünüyor.

Gerçi Bay Christopher, Amerikan yönetiminin iyniyetini bir kez daha vurgulamaya hemen hazırdır. Ne var ki, bu iyniyet güç durumdaki iktidarın güçlüklerini hafifletmiyor. Kısacası, Sayın Christopher ya da temsilcisi olduğu güçler işleri iyniyet türküleri çağırarak yokuşa sürüyorlar. Bu durumda Ankara'nın yanıtının da açıklığına şaşmamak gerek.

Vermeden almaya yatkın Bay Christopher tüm istekleri yetmiyormuş gibi, Türkiye'den Yunanistan'ın NATO'ya dönüşüne karşı çıkmamasını da dilliyor.

Türkiye 1952 koşullarıyla Yunanistan'ın NATO'da yerini almasının kendisine nelere mal olacağını gördükten sonra, nasıl olur da geç-

mişin acı anılarını bir kalemde silerek bu isteğe olumlu yanıt verebilir?..

Kıbrıs konusunda, Washington'un Ankara'dan iyniyetini göstermesini istemekten, Ankara'nın da bu davranışı zaten gösterdiğini yinelemekten başka yapacakları yok. Nitekim, Ankara görüşmelerinde de öyle olmuş görünüyor..

Öte yandan, Washington'un temsilcisinin, en ufak bir zayıf davranma halinde, Türkiye'den havalanan uçaklarla İran'ın boşluğunun doldurulması isteğini ileri süreceğinden ise kimsenin kuşkusu yok.

Ne var ki, koşullar ne olursa olsun, Ankara böyle bir isteğe olumlu yanıt veremez. Çünkü Ecevit nasıl Yunanistan'ın 1952 koşullarıyla NATO'ya dönmesinin büyük sorunlar doğuracağını biliyorsa, Türkiye'nin de, 1950'ler 1960'lar koşullarına dönerek, eski dış politikasını izlemeye başlamasının ülke bunalımını çok daha yoğun ve içinden çıkılmaz hale getireceğini biliyor.

Bu durumda şu anda işlemekte olan Amerikan üslerini genişletmeden, bugünkü durumlarıyla, SALT-2 çerçevesi içinde tutarak detant doğrultusunda bir raya oturtmaya çalışan Ecevit'in de Sayın Christopher'e verecek fazla bir şeyi yok.

Öyle görünüyor ki, Ankara görüşmelerinde taraflar, fazla ilerleme sağlayamamış, yalnızca birbirlerine kozlarını duyurup, karşılıklı zayıf yönlerini kıbarca belirtmekle yetinmişlerdir.

Herhalde, Washington'dan gelen temsilciler, Batı yanlısı da olsa, geçmişteki iktidarlara oranla bu denli az uysal bir iktidar ile ilk kez karşılaşılıyorlar.

Bakalım bu durum Washington'u aklın yoluna mı, CIA'nın yoluna mı sürükleyecek?...

ALİ SİRMEN

10 Mayıs

Denktaş'a göre...

Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Rauf Denktaş'la Başkanlık konutunda görüştük. BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in toplumlararası görüşmeleri yeniden başlatmak için çabalarını yoğunlaştırdığı ve taraflara olası görüşmelerin çerçevesini çizen bir «gündem belgesi» ni ulaştırdığı dönemde Denktaş ne düşünüyor-du? KTFD Başkanı sorularımıza yazılı olarak aynen şu yanıtları verdi:

● SORU: BM Genel Sekreteri Waldheim'in

Kıbrıs'taki özel temsilcisiyle görüşmeden önce de, sonra da, Waldheim'in konuşma gündemi belgesine yanıtınızın, olumlu mülahazalarla hazırlandığını söylemişsiniz. Mülahazalar olarak tanımladığınız bu görüşler, neden Rumların ileri sürdüğü gibi «koşul» değil Sayın Başkan?

DENKTAŞ: Genel Sekreter Waldheim, hazırladığı «konuşma gündemi belgesi» hakkında bizden görüş istedi. Reaksiyonumuzu öğrenmek istedi. Biz de görüşümüzü duyurduk. «Konuşma

gündemi belgesi» bize görüş için değil de, katı bir teklif olarak «ya kabul; ya red» şeklinde verilmiş olsaydı, bizim cevabımızdaki görüşlerin bir kısmı ancak o zaman «koşul» addedilebilirdi. Bizden görüş istenmiştir. Biz de görüşümüzü duyurduk diye Rumlar kıyamet koparıyorlar. Bu çığırkanlık onların daima başvurdukları bir taktiktir. Daima ve her konuda Rum'u haklı, Türk'ü haksız göstermenin yolu budur: Yalan söyleyip, dünyayı şaşırtmak, herkesi yanıltmak.

⊗ SORU: Yine de Rumlar, görüşmelerin başlamasını, bunların «koşul» olduğu savıyla yokuşa sürmek istiyorlar. Bunun nedenlerini, ana çizgileriyle sizden dinleyebilir miyiz?

DENKTAŞ: Rumlar görüşmeleri yine yokuşa sürmesinler? Esas davalarının gereği dünyanın «Kıbrıs hükümeti» olarak tanıdığı Rum idaresini devam ettirmektir. Esas davaları Enosis'tir. 1963'de Türk toplumunu silah zoruyla ortaklık hükümetinden çıkardıktan sonra oluşturdukları (ve 1960 Anayasası ile hiçbir ilişkisi olmayan) bu gayrimeşru idareyi «Enosis'e en yakın nokta» olarak değerlendirdiler. «Kıbrıs hükümeti» Rum idaresine, «Kıbrıs» ise, bir Rum adasına, «Kıbrıslı» anlamı «Rum halkı» anlamına getirildi. Şimdi bir «Kıbrıs ulusu»ndan da bahsetmeye başladılar. Dünyayı bu şekilde kandırıyorlar. Türk toplumunu «Kıbrıs ulusu içinde bir azınlık» olarak takdim ediyorlar.

«Kıbrıs ulusu» adına Türk barış hareketini «işgal» olarak niteleyip dünyadan istedikleri kararı çıkartabiliyorlar. Böylelikle, 1963'den bu yana her hakkını gaspettikleri, yok etmek için uğraştıkları Türk toplumunun haklarını gaspetmeye, toplumu yokedebilmek için giriştikleri çabaları sürdürmeye devam edebiliyorlar. Ve buna ek olarak da «ezeli ve ebedi düşman; millet ve din düşmanı» olarak tanımladıkları Türkiye'ye «Kıbrıs ulusuna yaptıkları» nedeniyle uluslararası saldıriya devam edebiliyorlar.

KREDİLER, YARDIMLAR..

Bu arada, dünyadan aldıkları krediler, yardımlar vardır. «Ulusal dava» devam ediyor diye, dünyaya yayılmış olan zengin Rum ve Yunanlılardan milyonlarca dolar yardım alıyorlar.

Hedeflerini de tayin etmişler; «ulusal dava, Girne'ye, Karpas'a, Güzelyurt'a Yunan bayrağı dikilince ve her Rum evine dönünceye kadar ulusal mücadeleye devam edilecektir.» diyorlar. Türk toplumuna hak tanımaya gelince, «Demokratik haktan» yana Türkler «eşit idareden; eşitlikten» bahsedilince de, «yasalar altında her vatandaş eşittir» sözlerinden bahsediyorlar. «Türk toplumunun can ve mal emniyeti» diyorsunuz, derhal —sanki 1963, 1974 yılları yokmuş ve olmamış gibi— «karma Türk-Rum polisi, bu işi halleder; gerekirse BM de bu işe nezaret eder» diyorlar. «Kurucu ortaklık hakkı» diyorsunuz, «o da ne, öyle şey mi olur? Biz Kıbrıslılar, kardeş gibi yaşarız; yeter ki bizi ayıran yabancılar aradan çekilsin» diyorlar ve Kıbrıs Türklerini de temsil ettiğini söyleyebilen bir Kipriyanu,

«Biz Türklere hiçbir kötülük yapmadık, başlarına ne gelmişse Türkiye ve kendi liderleri sorumludur» diyor.

ÇOĞUNLUK İDARESİ HAYALI

Şimdi barış masasına oturmak için Girne'ye, Karpas'a, Güzelyurt'a dönüp yerleşmelerini ve Türklerin yeniden göçmen durumuna düşerek ada sathında Rumların elinde rehine olacak duruma düşmelerini öngören bir çoğunluk idaresini hayal ediyorlar; bunu gerçekleştirecek kapıların açılmasını bekliyorlar. Dünyadan bu duruma gelebilmek için yardım ve destek sağlamaya çalışıyorlar. Türkiye'nin parçalanacağına, hatta yok olacağına, Kıbrıs'lı Türklerin de böylelikle diye geleceklerine inanıyorlar.

O halde, görüşmeleri neye yokuşa sürmesinler! Üzerlerinde ekonomik bir baskı yok; «hükümet» olarak tanındıkları sürece de, uluslararası bir batı karşısında değiller; «Beklersek kazanacağız» inancı içindeler. Türkleri yeniden hükümete alıp bir «Kıbrıslı hükümeti oluşturmak» ihtiyacını duymuyorlar. Onlar için «Rum idaresi» eşittir. «Kıbrıs Hükümeti» noktası gerilemeyecekleri bir noktadır. Buradan başlayarak herşeyi 1974 evveline döndürmek çabası içindedirler.

⊗ SORU — Rumların özellikle Kipriyanu'nun Maraş konusundaki çıkışının ana gerekçesi nedir, Sayın Başkan?. Rum Yönetimi Başkanının Maraş'ta yerleşim ve statü konusunda Türk tarafının bugün için sakıncalı gördüğü bir hedefi mi vardır?

DENKTAŞ: Zannedersen yukarıda izahatımla Kipriyanu'nun Maraş konusundaki tutumunu da açıklamış oldum. 1963 - 1974 arasında «Salam politikası»yla Türk toplumunun herşeyini gaspediyorlardı. Şimdi, «Salam politikası» ile 1974 evvelini geri getirmeye çalışıyorlar. «Maraş çok önemlidir; hayatidir; görüşmeler başlamadan iade edildiği takdirde herşey yolunda gidecek» diyorlar. Sonra ne olacak?. Görüşmeleri ke-secekler ve aynı taktikle başka yerleri isteyecekler... Hedef, 1974 evveline döndür... Zaten biz Maraş'tan olumlu şekilde bahseder etmez. Rumlar, «Magosa ve çevresini» talep etmeye başladılar... O da, görüşmelere başlayabilmeleri için bir «Aperatif» olarak...

⊗ SORU: Türk tarafının Maraş konusunda eski önerileri veya son düşünceleri ışığında bir «mülahazası»ndan sözedilebilir mi?

DENKTAŞ: Konuyu görüşmeye hazırız dedik... Bu gayet açık bir beyanattır... Esas görüşmelerin başlamasına paralel olarak Maraş diye tanımlanan ve boş bulunan bölgeye yerleşim başlayabilir; bunun da koşullarını görüşelim dedik. Kıyametler koptu... Tümüne derhal yerleşmeleri ve idarenin de derhal kendilerine verilmesi gerekiyormuş... «Tüm»den maksatları da Magosa... İştah meselesi ve de niyet meselesi. GÖRÜŞMELERİN BAŞLAMASI

Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Rauf Denktaş'ın yazılı yanıtları ile görüşlerini izle-

dikten sonra, durum, «Toplumlaraarası görüşmelerin başlatılması ile ilgili son düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?» sorumuza verilen şu yanıtla özetlenebilir:

«Görüşmelerin başlayabilmesi için tarafları bir gündem etrafında görüş birliğine davet etmiştir; bu görüş birliğini sağlamaya çalışmaktadır; Temaslarını sürdürüyor. Bu olumlu ve gerçekçi bir yaklaşımdır. Acele edilmez ve gizli diplomasi yoluyla gündem konusunda görüş birliği sağlanabilirse görüşmeler başlayabilir. Görüş-

melerin başarı ile sonuçlanabilmesi ise Rum liderliğinin Kıbrıs'ta Türk toplumunun kurucu ortaklık hakkına saygılı olmasını ve iki toplumlu, iki bölge, federal sistemi Rumlara 1963 - 1974 olaylarını tekrarlatma olanağı veren bir sisteme dönüştürme çabalarından vazgeçmesine bağlıdır. Gerçekçilikle ve iyi niyetle halledilmeyecek mesele yoktur.»

İZZET RIZA YALIN

18 Ocak

Rumlar Kıbrıs'ta

LEFKOŞE, (Cumhuriyet) — Rum Yönetiminin 15 haziranda başlayan toplumlaraarası görüşmelerin dördüncü toplantısında, Maraş'la ilgili olarak verdikleri haritada, Maraş'ın tümünü istedikleri öğrenilmiştir.

Bu istek, Magosa'nın sanayi bölgesi ile Türk göçmenlerinin yerleştirildikleri Aşağı Maraş ile Ayios Lukas bölgelerini de kapsamaktadır.

Harıtaya göre, Magosa ve çevresinin 1974 öncesindeki durumu, olduğu gibi geri getirilmek

istenmekte, Magosa surları önü ile Magosa - Lefkoşe yoluna ve İngiliz Dikelya Üslerine giden Magosa - Larnaka yoluna kadar, Türk denetimindeki bütün toprakların Rum denetimine verilmesi öngörülmektedir.

HARİTAYLA BİRLİKTE

VERİLEN ÖNERİ

Harıta ile birlikte yazılı olarak sunulan ve 2 sayfa üç madde olan «Magosa önerisi»nde ise, «Türk birliklerinin, bölgeden derhal çekilmesi

Kıbrıs Rumlarının Maraş'taki evlerine derhal yerleştirilmeleri ve şehrin son çözüme dek, BM koruyuculuğu ve denetimine verilmesi» önerilmektedir.

Rum Yönetimi, toplumlararası görüşmelerin 1,5 saat sürdüğü bilinen, fakat içerik bakımından görüşmelere 5-10 dakika kadar konu olan son toplantısında, görüşme masasına getirdiği haritada, Magosa'nın Rum kesimi olarak belirttiği «tüm Maraş'ta eski Magosa'nın güvenliğini dikkate almayacak ve Magosa Limanını da hedef alan biçimde, «Kıbrıs yasa ve tüzüklerinin yürürlükte olmasını» istemiştir.

Magosa'da istedikleri bölgeyi harita üzerinde belirleyerek, «Kıbrıs yasa ve tüzüklerinin uygulanmasını» isteyen fakat Türk tarafınca reddedilen Rum önerisi, «Maraş bölgesindeki as-

keri birliklerin hemen çekilmesini, sayısal bir sınırlama konulmadan sakinlerinin diledikleri sayıda Maraş'a dönmelerini, dönenlerin tekrar zorla yerlerinden edilmemelerini» de şart koşturmuştur.

Bu isteklerin, Amerikan planından esinlendiği ve güç aldığı anlaşılmaktadır. Eski Magosa - Lefkoşe yolunun güneyindeki bölgelerle Magosa Limanını da hedefliyen yeni Rum Maraş haritası Altıncı Viyana görüşmesinde, Kıbrıs'ı beş bölgeye bölen «Rum harita önerisi»nde, «eski Magosa şehri ve çevresi» olarak belirleyen ve eski Rum görüşmecisi Papadopoulos'ca, «Karpas»taki bölgelere bir çeşit yol kavşağı olacağı» belirtilen üçüncü bölgeye çok benzemektedir.

İZZET RIZA YALIN

28 Haziran

Kipriyanu...

LEFKOŞE (Cumhuriyet) — Kıbrıs Rum Yönetimi Başkanı Kipriyanu, kurucusu olduğu Rum Demokratik Parti'nin, salı gecesi Lefkoşe'de düzenlediği anma toplantısında, «15 temmuz Cunta darbesi ile 20 temmuz Türk-Barış Harekati'nin, aynı planın, iki ayrı bölümü olduğunu» ileri sürmüştür.

«15 temmuz darbesinin, bir gün içinde hazırlanmadığını, uzun bir sürecin sonucu olduğunu» belirten Kipriyanu, «istila» olarak nitelendiği Türk barış hareketinin «aynı planın bir bölümü olduğunu» ileri sürmüş, «darbenin başlamasından önce, Türk askerlerinin Kıbrıs'a çıkarma yapmak için hazır durumda beklediklerinin, bugün artık kanıtlanmış olduğunu» savunmuştur.

BM VE LİZBON ANLAŞMASI

Kipriyanu, bunun dışında, «olayı yaşamış bir kişi olarak, 15 temmuzun, yıllarca süren sinsi çabaların bir sonucu olduğuna açıklık getiren bir olayı anlatmak istediğini» söylemiş, «Kıbrıs hükümeti olarak, 1971 yılı sonbaharında, «Kıbrıs sorununun çıkmazdan kurtarılması için, Atina hükümetiyle birlikte, Genel Sekreter U-Thant'ın arabuluculuğuna başvurmaya karar verdiklerini, ancak Yunan Dışişleri Bakanı Palamas'ın, Türkiye Dışişleri Bakanı Osman Olcay'la birlikte, Lizbon anlaşmasını ileri sürerek, BM'in soruna karışmamasını istediklerini ve söz konusu başvuruyu önlediklerini» açıklamıştır.

DOĞRUDAN EDİNİLEN BİLGİ

Rum Yönetimi Başkanı Kipriyanu, o zamanki Kıbrıs Dışişleri Bakanı olarak Kıbrıs'ı BM'de kendisi temsil ettiği için, U-Thant'ın temasları konusunda doğrudan bilgisi olduğunu bildirmiş, «Palamas ve Olcay'ın, U-Thant'tan, Kıbrıs hükümetini, bu girişimlerden vazgeçmesi için ikna etmesini istediklerini» söylemiştir.

«Lizbon'da, Türkiye'yle varılan anlaşma» konusunda, Kıbrıs'a bilgi vermeme yönünde yükümlülük altına girildiğini öne süren Kipriyanu, «Palamas'a, Kıbrıs konusunda olumsuz bir anlaşma yapıldığının gerçeklik derecesini sorduğunu, O'ndan, Yunanistan ile Türkiye'nin, Kıbrıs sorununun çözümünde, daha etkin rol oynamaya karar verdiklerini, Yunanistan'ın ENOSİS'in gerçekleşmesini kabul etmemek için, Türkiye'ye karşı sorumluluk yüklediğini öğrendiğini» açıklamıştır.

ENOSİS'İN KÖRÜKLENMESİ

Kipriyanu, bunun üzerine, Enosis'in gerçekleşmemesi için, Türkiye'ye güvence vermelerine karşın, ENOSİS'i neden Kıbrıs'ta körüklemeyi sürdürdüklerini, ENOSİS mücadelesini, Kıbrıs'ta neden finanse edip bu amaç için Kıbrıs'a neden silah gönderildiğini, Yunanlı yöneticilerden soruğunu anlatarak şunları eklemiştir:

«Gerçek olan şuydu ki, ENOSİS için mücadele verilmiyordu. Amaç, Kıbrıs'ın mücadelesinin baltalanmasıydı. Bu nedenle bir dizi suikastle Makarios'a karşı girişimlerle kilisenin ha-

rekete getirilmesini hayretle karşılayamayız. 15 Temmuz darbesi bir gün içinde hazırlanmamıştır, uzun bir sürecin sonucudur.»

Kapriyanu, «Cunta darbesini kınamak, Makarios'u ve bu darbede ölenleri anmak» için düzenlenen gecede, Makarios'u övmüş, «O'nun, Yunanistan'da, diktatörlüğün egemen olduğu ka-

ranlık günlerde, o zamanki Cumhurbaşkanı Güzikis'e gönderdiği son mektubunda; «Ben Kıbrıs'a atanmış bir vali değil, halkın oyuyla seçilmiş bir önderim.» dediğini de hatırlatmıştır.

İZZET RIZA YALIN
19 Temmuz

Uyan şu uykudan

İç sorunlarımız gittikçe altından kalkınamaz boyutlara doğru uzanırken uluslararası alanda bize ayakbağı olan güçleri nasıl zararsız kılacağımızı bir türlü bilemiyoruz. Bilemiyoruz değil, bunların üstesinden nasıl geleceğimizi düşünemiyoruz bile.

Türkiye bugün yalnız kalmak, daha kötüsü, giderek bilinçsizce uydulaşmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Tehlikeyi olanca çıplaklığı ile göremez, vakit yitirmeden gerekli önlemleri alamazsak yarın belki de iş isten geçmiş olacaktır.

Komşumuz Yunanistan'ın bize karşı başarı ile yürüttüğü uluslararası propagandayı yeterince değerlendirip harekete geçebiliyor muyuz? Harekete geçmeyi bir yana bırakalım, komşumuzun başarı ile sürdürdüğü politik savaşımın sınırlarını ölçmeyi aklımıza getiriyor muyuz?

Nedir Yunanistan'ın bize karşı uyguladığı politika. İçeride Türk düşmanlığını körükleyerek, Yunan halkını her türlü olasılıklara hazırlamak, dışarda ise bizi saldırgan göstermek suretiyle dünya kamuoyunu aleyhimize çevirmek, böylece aramızdaki tüm sorunları Yunan çıkarları doğrultusunda çözümlemek.

Biz istediğimiz kadar barıştan, uluslararası antlaşmalardan, haktan, hakkaniyetten söz edelim, sesimizi hiç bir yere ulaştıramazsak ne elde ederiz? Üstelik aramızdaki kimi ağızlarda güm güm patlayan çağdışı cengâverlik türkülerinin daha kıştığı bizim sese kim kulak verir?

Komşumuz ise iktidarı ve muhalefeti ile uyumlu bir davranış içindedir. Aşırı sağdan, aşırı sola değin tüm Yunan basını Türkiye'ye karşı tek cephe halinde birleşmiştir.

1974 Kıbrıs Harekâtının ne maksatla yapıldığı ustalıklı dünya kamuoyuna unutturulmuştur. Bunda Washington'daki Yunan lobbiesinin olduğu kadar uluslararası başlıca haber ajanslarında söz sahibi bulunan Yunan asıllı yöneticilerin de rolü büyük olmuştur. Ayrıca bizim Selametçilerin olumsuz etkisini de unutmayalım. Barış Harekâtı dediğimiz Kıbrıs çıkarması, orada yaşayan soydaşlarımızın uluslararası antlaş-

malardan doğan haklarını savunmak, adanın bir darbe ile Yunanistan'a katılmasını önlemek amacıyla gerçekleştirilmişti. Oysa Ecevit hükümetinin ortağı bulunan Millî Selamet Partisi adayı tümünden fethetmedi diye CHP'ye eleştiriler yağdırmış, böylece Enosis'çilere dolaylı yoldan değeri ölçülemez bir silah sağlamıştı.

Şimdi hiç bir önerimizi kabul etmiyorlar. İki toplumlu federasyona hayır diyorlar. Maraş bölgesinin tümü Rumlara verilsin istiyorlar, adada serbest dolaşım ve yerleşim olanaklarının sağlanması gereğini savunuyorlar, hepsinden önce de soydaşlarımızı yeni saldırılara karşı korumakla görevli askerlerimizi geri çekmemizi öneriyorlar. Asıl maksatları 1974 Barış Harekâtı ile elde etmeye çalıştığımız hakça bir düzeni geçersiz kılmak, Kıbrıs'ta Samson darbesinden önceki durumu hortlatmaktır. Bunu başarmadıkça herhangi bir anlaşmaya yanaşacaklarını ummak bizce çocukluk olur.

Son görüşmemizde Başbakan Ecevit'e şöyle demiştim. Yunanistan'la başbaşa kalırsak aramızdaki bütün sorunları çözebilir, iyi komşuluk ilişkileri içinde kardeş gibi geçinebiliriz. Ama Yunanistan, sırtını bir büyük devlete dayar da karşımıza çıkarsa, tarihte görüldüğü gibi bizim için her zaman büyük tehliktir.

Bugün bu tehlikeyi yadsıma olanağı var mı? Amerika Birleşik Devletleri Ortadoğu'daki iki şımarık çocuğundan biri olan Yunanistan'ın arkasına geçmiş, bize açıkça baskı yapmaktadır. Kendimizi boşu boşuna avutacak yerde, gerçeği olduğu gibi görüp ona göre gereğini düşünelim.

Ama bugünkü parlamento aritmetiği elvermiyor, diyeceksiniz.

Parlamento aritmetiği elvermiyorsa, ulusal bilincimizi de ekmek peynirle mi yedik?

Yakın tarihimizi böylesine unutmaya, kendi kendimize bu denli yabancılaşmaya hakkımız var mı?

NADİR NADİ
30 Haziran

Bin olaydan biri

Uluslararası Basın Enstitüsünün Atina'da düzenlediği yıllık olağan genel kurul toplantısından geliyorum.. Size orada geçen bir olaydan söz edeceğim.

Senin Uluslararası Enstitünden bize ne? Ülkemizi bunaltan bunca sonun arasında, ulusca kıvrım kıvrım kıvrılırken, yazacak şey mi bulamadın?, demeyiniz. Biraz sabreder de yazımı sonuna dek okursanız bana hak vereceğinizi umarım..

Olay şu:

Çeşitli uluslardan 300 kadar gazetecinin katıldığı ve görevi düşün ve haberleşme özgürlüğü yoluyla insanların tartışarak anlaşmasına, yer yüzünde barışın güçlenmesine katkıda bulunmak olan bu Enstitü saygıdeğer bir kuruluş diye bilinmektedir. Bu bilginin ışığında harekete geçen Kıbrıslı Rum gazetecilerden Enstitü üyesi bay Aleko Konstantinides Atina toplantısından aylarca önce Enstitünün Londradaki merkezine mektupla başvurarak, genel kurula katılacağını bildirir. Bay Aleko'nun istediği Kıbrıs'daki toplumlararası uzlaşmayı basın yoluyla kolaylaştırmak üzere, iki Türk meslektaşını da Atina'ya getirmek, üye olmadıkları için gözlemci sıfatıyla genel kurul çalışmalarını izlemelerini sağlamak-tır.

Enstitü Genel Müdürü bay Galliner, bu pek olağan başvuruya olumlu bir yanıt verir. Bir Kıbrıslı Rum, iki Kıbrıslı Türk gazeteci de uçağa bindikleri gibi, Atina'ya gelirler.

Ama orada işler karışır. Bay Galliner'in tutumu değişmiştir. İki Kıbrıslı Türk gazetecisinin gözlemci olarak da genel kurul toplantılarına katılamayacaklarını, Atina'da Kıbrıs sorununa hiç bir biçimde değinilemeyeceğini, bu konuda Aleko Konstantinides'e de söz hakkı tanınamayacağını bildirir. Kıbrıslı gazetecilere göre, direktörün tutumundaki değişikliğin nedeni doğrudan doğruya Katimerini gazetesi sahibi bayan Vlachos'a dayanmaktadır. Bayan Vlachos, Türk düşmanı olarak tanınmaktadır. Hem kısaca IPI diye anılan Uluslararası Basın Enstitüsünün yönetim kurulu üyesidir, hem de Enstitünün Yunan Ulusal Komitesi Başkanıdır. Bay Aleko, kendisi ile görüşmüş, son derece olumsuz izlenimler edinmiştir.

Bayan Vlachos, bay Konstantinides'e böyle ilişkilerden hiç bir yarar beklemediğini, Türk - Yunan gazetecileri arasındaki yakınlaşmayı onaylamadığını, aynı düşüncesinin Kıbrıslı Rum ve Kıbrıs Türk gazetecileri için de geçerli bulunduğunu söylemiştir.

Bunun üzerine yapacak başka bir şey kalmadığını gören Aleko Konstantinides, IPI üyelik kartını direktör Galliner'e geri verdikten son-

ra, Kıbrıslı Türk meslektaşları Akay Cemal ve Reşat Akar'la birlikte olayı protesto eden bir bildiri yayınlayarak genel kurul salonunda dağıtmıştır.

Ben, Bayan Vlachos'un Türk düşmanı değilse bile, bizleri hiç sevmediğini, tutucu, Megalo ideacı bir kişilik taşıdığını bildiğim halde, Kıbrıslı gazetecilerin bildirisini hayretle karşıladım. Uluslararası bir kuruluşun Yunan Komitesi Başkanlığı görevini üstlenen bir insan - kadın da olsa - böylesine duygularına kapılır, temsil ettiği kuruluşun temel ilkelerine böylesine aykırı bir davranışta bulunabilir miydi?

Arkadaşlarla görüştük. Üç Kıbrıslı gazetecinin yayınladığı bildiri karşısında ilgililerden açıklama isteyen bir karşı bildiri yayınlamayı uygun bulduk.

Bildiriye Türkçe olarak Metin Toker hazırladı. Büyükelçiliğimize bağlı ilgili servisin yardımı ile İngilizce'ye çevrildi ve 300 tane basılarak dağıtılması hazırlıklarına girildi.

Ama ne oldu ise oldu, o sırada Yunanlı iki meslektaşımızla özel bir görüşme yapmamız gereği ortaya çıktı, To Vima gazetesi sahibi Lambrakis ile arkadaşı Bousbourellis otele geldiler. Metin Toker'in odasında buluştuk. Yunanlı gazeteciler, Konstantinides'in yayınladığı bildirinin baştan başa yalan olduğunu savunuyor, bizim buna dayanarak açıklama isteyen bir karşı bildiri yayınlamamızı gereksiz buluyorlardı.

Peki, biz dağıtalım, bayan Vlachos,, Kıbrıslılarını yalanlasın diyoruz, nasıl olur, Vlachos çapında saygı değer bir kişi, ıpsız - sapsız bir adamın, saçma - sapan sözlerini yalanlamaya tenezzül eder mi?, diyorlar.

Bu minval üzere, bir, bir buçuk saat kadar tartışıldı. Yazık ki, sonuna doğru bizim cephe-de bir yumuşama görüldü. Zaten kimi arkadaşlar daha başlangıçta işin ört-bas edilmesinden yana gibiydiler.

Nihayet karar verildi: Bizim gazeteler olayı kamuoyuna duyuracaklar, Atina'daki muhabir arkadaşlar da Bayan Vlachos'tan açıklama isteyeceklerdi.

Böylece, Kıbrıs konusunda bizim gönlümüz bir derece alınmış ve görünürde kurtarılmış olsa bile, komşumuz Yunanistan'ın uzlaşma tanımaz, bağnaz tutumu dünya kamuoyundan gizlenmiş olacaktı.

Herhalde olmuştur da. Bugüne gelene dek çok kez olduğu gibi!...

NADİR NADİ
27 Haziran

Birkaç çizgi

Yunan yöneticilerinin Türkiye'ye karşı yıllardır sürdürdükleri propaganda kampanyası dış dünyayı nasıl etkiliyor, hep biliyoruz. Uzun boy-lu örnekler sıralamaya gerek mi var? İşte Batı gazetelerinde çıkan bizi haksız, saldırgan gös-terir çarşaf çarşaf yazıları, işte yaklaşık üç yıl boyunca bize karşı uygulanan silah ambargosu ve işte ABD Temsilciler Meclisinin geri çevirdi-ği 50 milyonluk yardım önerisi!

Dış dünyayı böylesine etkileyen bu propa-gandanın Yunanistan içindeki başarı derecesi acaba nedir? Bir yandan Ortodoks Kilisesinin, öte yandan sözlü ve yazılı basınla kimi sorumlu yöneticilerin Yunan halkını Türk tehlikesi-ne (!) karşı uyanık yoğun bir çaba harcadık-ları gözle görüldüğüne biliniyorsa da bu çaba-ların dış dünyadakiler kadar etkili olduğunu söylemek belki güçtür.

Gidiş - geliş kara yoluyla yaptığımız son ge-zide Atina'da, Selanik'te, Kavala'da ve arada uğ-radığımız kasabalarda her tabakadan çeşitli kimselerle ilişkilerimiz oldu. Aydınlar hakkında kesin bir yargıya varabilmek için vaktin yetersiz-liği kuşkusuzdu. Onlar duygularını saklamayı iyi bilirler, hatta yapmacıktan size dost bile görü-nürler. Ama halk öyle değildir, her yerde açık yüreklidir. İstese de eğilimlerini gizleyemez, bir yerden duygularını belli ediverir. Hiç değilse si-ze kuşku ile bakar uzağınızda durur, yaklaşmaz.

Uğradığımız yerlerde bunun tam tersini gör-mek bizim için şaşırtıcı olduğu kadar tatlı bir sürpriz de oldu. Türk düşmanlığı, ya da Türk korkusu diye bir gözlemi hiç kimsenin bize kar-şı tutum ve davranışlarında edinmedik. Örne-ğin bağnaz Yunan yönetimi bildiğimiz Türk kahvesinin adını değiştirmeye kalkmış, çok yer-de içki listelerini incelerken Türk kahvesi yeri-ne Bizans kahvesi yazıldığını görüyorsunuz. Bi-zans döneminde kahve var mıydı sanmıyorum? Besbelli ki bu bizim bildiğimiz alaturka kahve. Bir yerde inat olsun diye garsona Türk kahvesi ısmarladım. Türk kahvesi yoksa Grek kahvesi getir dedim. Sevimli garson gülümseyerek «İkisi de birdir» diyerek durumu kavradığını belli et-ti. Bir başka köy kahvesinde komşu masada otu-ran gençlerden biri Türk olduğumuzu anlayın-ca yanımıza yaklaştı. Avusturya'da beş yıl işçi-lik yaptığını, pek çok Türk işçisiyle dostluk kur-duğunu uzun uzun anlattı. Politikacıların olum-suz çabalarını beğenmiyor. «Yazık değil mi?» di-yordu. Bir ara yolda arabamızın egzoz borusu koptu. Raslantı olarak orada çalışan yol işçileri derhal ilgilendiler, içlerinden biri tel getirdi, bir başkası da arabanın altına yatıp, kan ter için-de boruyu şasiye bağladı. Bu fakir adamlar emek-leri karşılığı vermek istediğimiz ücreti bile al-

mamakta uzun süre direndiler. Tıpkı bizim saf yürekli Anadolu çocukları gibi.

Bati'ya göbeğinden bağlı, Megalo İdea dü-şü ile yüreği yanan tutucu Yunan egemen sını-fınca yürütülen Türk düşmanlığı propagandası demek hâlâ buralara derinlemesine işleyeme-miş.

Dileyelim ki hiç bir zaman işleyemesin! Em-peryalist çıkarların buyruğunda kendine pay arayan Yunan uydu kapitalizmi, çağdışı serü-venler uğruna kendi halkını bir daha kandırma-sın!

Yunanistan'a 1963'den beri uğramamıştım. Rahmetli Dışişleri Bakanı Selim Sarper'le yap-tığımız gezi sırasında o zaman da Başbakan olan Sayın Karamanlis, biz Türk gazetecilerini kabul etmiş, bizimle samimi bir görüşme yapmıştı. Menderes'in başına gelenler onu üzmişti ama kusuru biraz da onun inatçı tutumunda arama-lı değil miydi? Karamanlis, Menderes'i daha ön-ce uyarmış, ne denli sert olsa da muhalefetin eleştirilerine tahammül etmesi, hoşgörü sahibi olması, başka çıkar yol göremiyorsa, demokra-tik kurallara uyarak erken seçimlere gitmesi gereğini öğütlemişti. O yolu denememesi her ba-kımdan yazık oldu, demeye getiriyordu Kara-manlis.

Bu kez IPI'in Yunan Ulusal Komitesince düzenlenen resepsiyonda Sayın Karamanlis'le ayaküstü birkaç dakika gene görüşmek fırsat-ını buldum. Eskiden söylediklerini anımsamaz bir hali vardı. Demokrasi güç bir rejimdir, dedi. Karşılıklı hoşgörü olmadıkça hiç bir sorunun çözülmemeyeceğini söylemem üzerine de baş-ını yukarılara kaldırdı, beni yanıtlamadı.

Bundan önceki gidişimle bu seferki arasın-da geçen 16 yıl boyunca Yunanistan'ın her ba-kımdan bir hayli ilerlediği yadsınamaz bir ger-çektir. Özellikle turizm alanında komşumuz bü-yük bir sıçrama yapmış, yıllık turizm gelirini 1,5 milyar dolara ulaştırmıştı. Buna deniz tica-retinden elde ettiği yaklaşık 1 milyar doları da eklerseniz, sadece bu rakam bizim tüm dışsa-tımlarımızla ulaşabildiğimiz rakama eşittir sa-nırım.

Turizm deyip geçmemeli. Kimilerinin azım-sadığı, endüstrisi zayıf ülkelere layık gördüğü bu çalışmalardan artık özel yöntemleri bilinen, ku-ralları okullarda, hatta fakültelerde öğrenilen başlı başına karmaşık, çok yönlü bir endüstri haline gelmiştir. Bugün Amerika gibi, Sovyetler birliği gibi süper devletler bile turizme önem ver-mektedirler. Sınırdan sınıra geçerken bizdeki

perişanlıkla Yunanistan'daki düzeni ve temizliği hemen farketmemek olanaksız. Bizim hesabımıza üzücü doğrusu!

Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evi ziyaret ettik. 1933'de Türk - Yunan dostluğunun parlak döneminde bu evi sahibinden satın alan Yunan hükümeti Türkiye Cumhuriyetine hediye etmiş. Sonradan müze haline getirilen evin ön cephesinde Türkçe, Yunanca ve Fransızca olarak Atatürk'ün burada doğduğunu açıklayan bir kitabe bulunuyor.

Müzenin bakımı ile hemen yanı başındaki Başkonsoloslüğümüz görevli. Her tarafı pırıl pırıl temiz gördük. Yalnız geçen yıl Selanik'i sarsan oldukça şiddetli deprem yüzünden ev zarar görmüş. Ankara'dan gelen mimarlar iç kapıları tahta payandalarla desteklemişler.

Asıl onarım ödenek geldiği zaman tamamlanacak. Atatürkümüzün doğduğu ev, ayakta durabilmek için şimdi gerekli ödeneği bekliyor.

NADİR NADİ

3 Temmuz

Çok bekleriz

Kıbrıs Barış Harekâtının 5. yılını kutluyoruz. Bilmiyorum «kutluyoruz» deyimini burada yerinde mi? Yaşıyoruz desek belki gerçek duruma daha uygun düşecek. Zira hareket başarılı olmuş, ama hedef alınan barışa hâlâ ulaşamamıştır.

Eski Genelkurmay Başkanı Sayın Sancar, 20 temmuz 1976 günü yayınladığı mesajda, «Aradan iki yıl gibi uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen henüz adada arzu edilen bir barışın sağlanmayışı üzüntümüzü arttırmaktadır» diyordu. Hangi iki yıl, hangi üç yıl, hangi dört yıl? Bugün hareketin beşinci yılını tamamlıyoruz, ortada barışa yaklaşıldığını gösteren bir belirti var mı?

Aynı yılın 20 temmuzunda o zamanki Muhalefet Lideri Bülent Ecevit, bakınız ne diyordu:

«... Üzülerek belirtmek zorundayım ki, Kıbrıs sorununun kesin siyasal çözümünün gecikmesi, dünya kamuoyunda, Türkiye'nin haklılığı ile ilgili yersiz tartışmalara yol açmaktadır. Başlanmış bir işi zamanında bitirmek gerekir. Kesin çözümün askıda bırakılması Türkiye'nin de, Kıbrıs Türklerinin de, tüm Kıbrıs halkının da yararına değildir.»

Bu sözlerde bir gerçek payı bulunduğunu yadsımak güçtür. Kuşkusuz, başlanmış bir işi vaktinde bitirmek gerekir. Burada akla gelen, o işi en uygun koşullarla bitirebileceklerin işe başlayanlar olmasıdır.

Yazık ki bunu başaramadık. Ecevit hükümeti ilk çelmeyle koalisyon ortağı MSP'den yedi. Ordumuzun sağladığı askersel başarının siyasal sorumluluğunu taşıyan Ecevit'i, başta koalisyon ortağı MSP olmak üzere tüm muhalefet kıskanmıştı. Çekemiyorlardı adamı. MSP tüm adayı almalıyız diye çağdışı bir fetih edebiyatı tuttur-

du. MHP ondan geri kalır mı? Fetih yarışına katılmakta o da geri kalmadı. Pusuda bekleyen Ana Muhalefet Partisi'nin ise Kıbrıs falan umurunda değildi. Bir an önce hükümetin gitmesinden başka bir düşüncesi yoktu.

Nihayet içinden ve dışından atılan çelmele-re dayanamayan Ecevit, görevden ayrılmak, çekilmek zorunda kaldı. Bu koşullar altında yapılması gereken en doğal şey, her gerçek demokraside görüldüğü gibi halk oyuna başvurmak, seçimleri yenilemektir. Bu takdirde, CHP'nin tek başına iktidara gelmesi büyük bir olasılıktır. Siyasal partiler aralarında anlaşamadıklarına göre, ancak parlamento çoğunluğuna dayanan güçlü bir CHP hükümeti Kıbrıs sorununu bir çözüme ulaştırabilirdi. Bu olasılığı gören ve bu olasılığın gerçekleşmesinden korkan muhalefet partileri seçim lafını bile ağza almaksızın, aralarındaki düşün ayrılıklarına karşın hemen birleşiverdiler. Birinci Cephe böylece kurulmuş oldu.

Kuruldu da ne oldu?

Karşı taraf kendi hesabına rahat bir propaganda alanı buldu.

Bir yandan komşumuz Yunanistan, öte yandan Kıbrıslı Rumlar Ecevit'i, ya da A partisini, B partisini değil, tüm Türk devletini ve ulusunu haksız çıkarmak, Kıbrıs'ta Barış Harekâtı öncesi durumu geri getirmek, daha açık bir deyimle ordumuzun başardığı Barış Harekâtını geçersiz kılmak için planlı, yoğun bir çabaya giriştiler. Yunanistan'ı her zaman şımartmayı kendi çıkarlarına uygun bulan emperyalist güçler de onlara destek oldu. Sanki Kıbrıs'da yaşam hakkı ayaklar altında çiğnenenler bizim soydaşlarımız değil de Enosis'ci Rumlardı. Biz zalimdik, biz saldırgandık, biz fütuhât peşinde koşan Ortaçağ'dan kalma bir aşirettik.

Bugün Başbakan Ecevit, yine iktidardadır. Ama tıpkı 1974'de olduğu gibi hareket gücünden yoksundur. Birkaç bağımsızın desteği ile ayakta duran, hiç bir konuda muhalefetten destek görmeyen, tam tersine muhalefetin her an düşürmek için fırsat kolladığı bir hükümet, Kıbrıs konusunda haklı davamızı kimlere karşı savunabilir ve nasıl kabul ettirebilir? Zaman, karışık durumun hesabına işlemektedir.

Bu gidişle Kıbrıs konusunda anlaşmaya varacağız diye biz daha çok bekleriz. Allah vere de bir gün aklımız başımıza geldiğinde iş isten geçmiş olmasa!

Eğer şimdiden geçmediyse...

NADİR NADİ

20 Temmuz

Hosgeldin Skylab!

Tepemize taş yağacak!.. Bu söz doğrulanacak bugün. Gerçekten de tepemize taş yağacak göklerden, daha doğrusu göklerin de üstündeki uzaydan... ABD'nin Skylab uzay laboratuvarının beşyüz parçaya bölünerek dünyamızın beşyüz yerine düşmesi bu eski deyimmin gerçekleşmesi değil midir?

12 temmuz gece yarısından sonra bu beşyüz taş tek tek düşecek tepemize.. Bir bir... Nerelere? Belki İstanbul'a, belki İzmir'e, belki Anadolu'nun bir köyüne, belki bir kıyı kasabasına, belki denize... Yalnız Türkiye değil tüm dünya tehlikeli bölgedir. Tüm dünya, ama Sovyetler Birliği bunun dışında; Batı Afrika'daki birkaç ülke de öyle... Neden Sovyetler Birliği bunun dışında? Belki de bu düşen parçalardan «birşeyler» çıkarabilecek tek ülkenin Sovyetler Birliği olduğu için!.. Amerikalılar öyle ayarlamışlar ki Skylab da tepelerden bu büyük ülkeyi gözetleyecek, inceleyecek, ama başına bir şey gelirse, bu ülkeye düşmeyecek! Gitsin düşsün başkalarının kafasına! Bilmiyorum, ama bir varsayım ciarak aklıma bir şey geliyor: Sakın bu beşyüz parçanın nerelerde düşmesi gerektiği de önceden ya da sonradan hesaplanmış olmasın? Bana karşı mı çıkıyorsun, bana üs mü vermiyorsun, benim uçaklarımı mı uçurtmuyorsun, benim dediğimi mi dinlemiyorsun, öyleyse tepene bilmem kaç tonluk bir taş düşsün de, gör halini!

Bugün, yani 12 temmuz 1979 günü tüm dünya panik içindedir. Siz bu yazıyı okuduğunuz sırada milyonlarca, hatta milyarlarca insan başını saklayacak bir yer aramakta olacak... Türkiye'de bile, -ki biz; «Dünya yansa, hasırımız yanmaz» deyip, ölüme aldırmayız, yazgımda varsa olur felsefesinden bir türlü kopamayan insanlarız,- biz bile olaydan korkmaya, gereken önlemleri almanın gerekliliğine inanmaya başladık. Pazar günü Ankara'da M. Savunma Bakanının Başkanlığında önemli bir toplantı yapıldı. Ger-

çi Skylab'ın Türkiye'ye düşme olasılığının çok az olduğu söyleniyorsa da Türkiye'nin özellikle Güney bölgelerindeki valilerden gerekli önlemlerin almaları yine de isteniyor. İçişleri Bakanlığında bir komisyon çalışıyor bu konuda... Alınan karara göre «Tüm bakanlık ve valilikler mal ve can kaybına karşı olay öncesi, sırası ve sonrasında uygulanabilecek her türlü önlemi alacaklar sivil savunma kuruluşları da sürekli hazır bulunacaklar» mış! 11 temmuzdan itibaren radyo ve TV konuya ilişkin haberler verecek, uyarılara uyulmasını isteyecekmiş. Evet, uyarıları dinliyoruz, başımızı sokacak bir sağlam yer arıyoruz. Kapalı yerlerde bulunmakta yarar var. O kapalı yer tepenize çökse de, olsa olsa altında kalırsınız! Bu durumda da koskoca dünyada piyango size vurmuş olur. Skylab kurbanları olarak tarihe geçmek de az önemli sayılmaz!

Bu beş yüz parçanın en küçüğü kırkbeş kilo, en büyüğü iki ton olacağına göre, bir de düşme hızını hesaplarsanız yapacağı etkinin korkunçluğunu öngörebilirsiniz. NASA'nın penceresiz bir odasında toplanan yirmi uzman dakikası dakikasına bilgi alıp dünyanın dört bir yanına bu bilgileri yayacak. Evdeyseniz ya da taşıtaysanız düşen parçalar size zarar vermezmiş. Ola ki tam tepenize düşsün, o zaman yamyası olmak var, ama o kadar önemli değilmiş bu! Büyük ülkeler günlerdir önlem almaya başlamışlar. Bugün uçak uçuşları durdurulmuş, patlayıcı madde yüklü araçlar gemiler insansız bölgelere taşınmış, kısacası bir panik havası sarmış dünyayı. Açık gözler koruyucu muskaları satışa çıkarmışlar, merhemler yapmışlar, hatta Skylab serenadı bile yazılmış!

Evet, bugün akşama, geceyarısına dek tepemizde büyük bir tehlike kol gezecek. Beşyüz parçadan biri ülkemize, kentimize, köyümüze düşebilir. Yazgımıza bırakmış herşeyi, bekliyoruz göklere bakıp... Dün gece pencereden gökyüzünü ben de seyrettim. Belki siz de aynı işi yap-

tınız. O parlayan sayısız ışık arasında Skylab da vardı. Durmadan gelen gelen, yaklaşan yaklaşan bir tehlike... Bizde panik de olmaz, büyük korkulara da kapılmayız biz... «Tepemize taş yağacak» deyimini çıkarmış, zaman zaman kendi davranışlarına, tutumuna Tanrısal bir ceza olarak yakıştırmış bir toplumun insanlarıyız. Her gün ne taşlar yağıyor tepemize, başarısız beceriksiz nice politikacı, nice «büyük» adamımız var bu taşları sağdan soldan alttan yukardan kafa-

mıza indiren... Alışmışız sürekli tehlike havasında yaşamaya. Hem de hiç bir paniğe de düşmeden!.. Vız gelir bize Skylab! Olur da bir yerimizde düşerse, birkaç kişinin canını alırsa, o zaman «bu bize ders olsun, bir dahaki sefere önlem almalı» deriz, olur biter! Öyleyse hoşgeldin Skylab. Duş düşebildiğin yere!...

OKTAY AKBAL

12 Temmuz

İnsanlık bir bütündür

Skylab en sonunda düştü.

En yoksulundan en zenginine değin bütün toplumları ilgilendiren bu olaya herkes çeşitli açılardan yaklaştı. Kimi mum dikti kiliseye; kimi salavat getirdi; kimi evinin bodrumuna saklandı, kimi omuzunu silkip:

— Boş ver, dedi.

Kimisi öfkelen-di:

— Bu gidişle başımıza taş yağacak; insan-oğlu Tanrı'nın düzenini bozuyor; kıyamet alametleri yavaş yavaş belirliyor; sonumuz kötü olacak.

Kimisi Amerika'nın Skylab'la büyük bir propaganda fırsatı yakalayıp kullandığını vurguluyor. Öyle ya! Uzayda dolaşan nice uydunun hangi birinden haberimiz var ki? Skylab düşerse, dillere destan olmazdı. Hiroşima'ya, Nagazaki'ye atom bombalarını atıp, kadını, çocuğu, genci, ihtiyarıyla kent halklarını öldüren; kuşaklar boyunca insanlığın lanet yaftasını boynunda taşıyacak bir iş yapan Amerika. Skylab yüzünden öylesine insancıl kesildi; şaşarsınız. Milyonda bir olasılıkla bir tek insanın burnu kanamasın diye dünyayı ayağa kaldırdı.

Ama artık çağımız insanı sınırlar-ötesi ilişkilerle yaşıyor; dünya bütünleşiyor: NASA, uza-ya bir uydu attı mı, ister-istemez Antepi de işin içine giriyor; Humeyni, İran'da Şah'ı devirince San Fransiskolu benzin kuyruğunda nöbet tutuyor.

Topun gelişmesi derebeylerinin kale duvarlarını yok etti. O günden bu yana silahların menzilleri uzadıkça uzadı; kıtalar-arası füzeler ulusal sınırları aşıyor; Amerika'dan Asya'ya yeti-şiyor. Ama insanoğlu hem bilim ve teknikte gelişiyor, hem zamanları iç-içe yaşıyor. Top icat olundu nicedir? Ve, nice geri ülkede bugün bile derebeyleri yaşamaktadır. Bu karmaşık görü-

nüm kişiyi yanıltmamalı. Türkiye'nin güneydoğusunda köyleriyle birlikte alınıp satılan insanlar var; Türk Hava Yollarının bir uçağı birkaç yıl önce Paris yakınlarında ormana düştü. O uçak, bir Parisli burjuvanın konağına da düşebilirdi. Suudi Arabistan hava kumpanyasının uçakları, şeriatın uçurduğu kuşlar mıdır? Petrol şeyhlerinin altın kaplamalı Mercedesleri tekniğin son donanımlarını taşıyor mu?

Hukuk gelişti; ve deniz hukuku ile hava hukukundan sonra, uzay hukuku dalı oluştu. Ama «İnsan Hakları Bildirisi» hangi ülkelerde geçerli? Bilimde ve teknolojiye ileri nice ülkenin toplumsal yaşamı niçin geriliklerle dolu? Amerika'da ırk ayırımı var; zenciler ikinci sınıf yurttaş. Küba'da zencilerle beyazlar sevecenli bir eşitlik içinde yaşıyorlar. Amerika dünyanın en ileri sanayi ülkesi; Küba'nın dış-satımının yüzde 80'ini bugün bile tarım ürünleri oluşturuyor.

Acaba hangisi daha uygar? ABD mi, Küba mı? Endüstrisi gelişmiş ırkçı Güney Afrika mı? Yoksa Vietnam mı?

Dünya bir bütündür.

İnsanlığın hesabı görülürken bütünlüğün gözden çıkarılması yanıltıcı olur. Türkiye, İngiliz demokrasisine tapan sözde aydınların toplu-muydu. Ama İngiliz parlamentosundaki Dandi'lerin tüm dünyayı kapsayan sömürgecilik ahtapotuyla beslendiği gerçeği gözlerden yıllarca saklandı. Şimdi çoğu kişi Humeyni'ye kızıyor:

— Gerici adam, sakallı softa.

Acaba bu öfke neden? Paris'teki, Rotterdam'daki, Brüksel'deki tuzu-kuru adam, benzinli daha pahalıya alacak diye mi? İran'daki 50'yi aşkın kumpanya bir kalemde kamulaştırıldı; halkın malı oldu. Bir düşünelim bakalım: Humeyni'nin sakalına mı kızıyoruz? Yoksa dünya emperyalist düzenini bozmasına mı?

İnsanlık bir bütündür; bu bütün içinde biz de yerimizi almaya bakalım. Yerimiz neresi? Emperyalizme karşı özgürlüğün yanında insanlık savaşımına girebildiğimiz gün, gökyüzüne bir

uydu atmaktan daha ileri bir adım atmış olacağız.

İLHAN SELÇUK
13 Temmuz

Teşhis ve tedavi

Önceki gün, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Dr. Faruk Sükan'ın basın toplantısına gittim. Dr. Sükan, bilindiği gibi, «İç hastalıkları» üzerine uzmanlık yapmış bir hekimdir. Ve Sükan, basın toplantısında bir hekim gözüyle ekonomik hastalıkları «teşhis» etmiştir. «Teşhis» iyi de «tedavi» nasıl yapılacak, o şimdilik belli değil.

Dr. Sükan, ekonomik amaçları, açık dille ve yürekle ortaya serdi. Öteki bakanların da aynı yolu izlemelerini salık veriyor. Çünkü, «teşhis» olmadan «tedavi» olmaz.

Bu «teşhis» ve «tedavi» işi, en çok, son günlerde ortaya çıkarılan «Wells Fargo» olayı için gereklidir. Bu olay, devletin saygınlığı için yüz karasıdır. Bu olay üzerine, başta Sayın Başbakan olmak üzere, bütün bakanların olağanüstü duyarlılıkla eğilmeleri gerekir.

«Wells Fargo» olayı, «Uluslararası kapitalizmi» bütün boyutlarıyla gözler önüne seren acı bir serüvendir. Fakat, bu bir sonuçtur. Daha doğrusu, ekonomik bağımlılığın sonuçlarından birisidir...

Bu olayın ne ölçüde onur kırıcı olduğunu anlamak için Wells Fargo ile yapılan kredi antlaşmasında yeralan bir ya da birkaç maddeye bakmak yeterlidir. «Rehinli ürünleri muhafaza ve kontrol altında bulunduran ve bundan sonra da bulunduracak olan Ziraat Bankası, Wells'in talimatı üzerine birliklere üç gün önceden yazılı ihbarda bulunmak suretiyle ürünlerin tamamını veya bir kısmını, Wells'in de uygun görüşü ile Türkiye içinde ve dışında, bir ya da birkaç grup halinde, yine Wells'in de uygun göreceği fiyat ve fiyatlarla, peşin, kredili veya ileride teslim kaydıyla, satış yer ve zamanının ihbar ve ilânına gerek olmaksızın sattırabilir.»

Amerikan bankası, pamuğumuza, tütünümüze, incirimize ve fındığımıza el koyabilecektir. Üs-lere, tesis adı verilen vatan topraklarına nasıl el koymuşsa, tarım ürünlerine de öyle elkonacaktır.

Önce «teşhis» iyi yapılmalıdır. Wells Fargo

olayı, Türk ekonomisinin «iflası» demektir. Bir sistemin, bir ekonomik anlayışın çöküşü demektir. Antlaşmada, Türkiye'nin, «Uluslararası Para Fonu (İMF)'nin iyi niyetli bir üyesi olması» koşulu da yeralmaktadır. Bu ne demektir? Bu şu demektir?

— İMF önerilerine sırt çevirdin mi, rehinli ürünlere el koyarım...

«Teşhis» bu bağlantıların doğuracağı ana ve yan etkileri de içermelidir. İMF önerileri geri çevrilirse, ne olur? Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler'in emri işlerliğe konup, tarım ürünlerinin rehin işlemi durdurulursa ne olacak, bütün bunlar «teşhis» içinde yeralmalıdır.

«Tedavi», öncelikle «Acil servis»de bu Wells Fargo borcunun, biran önce kapatılmasıyla başlamalıdır. Bu yetmez. «Tedavi» Türkiye'yi bu koşullara getiren «sistemi» değiştirmeye yönelmelidir.

Wells Fargo olayı, yakın tarihimizdeki «Dünyu-u umumiye» dramının, yeniden sahneye konulmasıdır!.

Bugün için Türkiye'nin saygınlığı, Wells Fargo hesaplarına yatırılacak dolarlara bağlıdır. Ne acı ki, böyledir!.

Bu olay bize, içinde bulunduğumuz kapitalist çıkmazın niteliğini anlatmıyorsa, söylenecek söz kalmamıştır.

Bu koşullarda CHP milletvekillerine bir görev düşüyor: Bu konuyu, dün, önceki günü ile birlikte parlamentoya getirmek ve Türkiye üzerindeki ipotekleri tartışmak, parlamentoların güncel görevleridir. Amerikan üslerinden Wells Fargo olayına kadar, ülkeyi bugünkü koşullara sürükleyen her antlaşma parlamento kürsülerinde tartışılmalıdır.

Atatürkçülükten, devletin ve milletin bölünmezliğinden, «haysiyetli dış politika»dan söz edenler, buyurun, hesaplaşma günüdür!..

UĞUR MUMCU
25 Şubat

Harita konuşuyor

Küçükken haritaya bakmayı çok severdim. Kahverengi dağlar, sarı yaylalar, yeşil ovalar, mavi denizler...

Bu doğal coğrafya.

Ya siyasal coğrafya? Her ülkenin ayrı - ayrı renklere boyandığı dünya ne ilginçtir!.. Türkiye, Yunanistan, İran, Nikaragua, Şili, Portekiz...

Bilyüdüğçe siyasal haritanın bir başka anlamı olduğunu sezmeye başladım. Sözelimi 1960' larda elden - ele dolaşan bir siyasal harita vardı. Washington'un çizdiği bir «Güvenlik Kuşağı» boydan boya kapsıyordu dünyayı: Vietnam, Afganistan, Pakistan, İran, Türkiye, Yunanistan...

Ne oldu bu haritaya?

Tarih babanın eli, bu haritayı param - parça etti.

1970'lerin başında bir başka siyasal harita gazetelerde dergilerde yayınlanıyordu. Bu kez «Türkiye - Yunanistan - İspanya - Portekiz» kuşağı faşizmin kara rengine boyanmıştı.

Peki, o haritaya ne oldu?

Tarih baba, o haritayı da yırtıverdi.

Dağlar kahverengi, yaylalar sarı, ovalar yeşil, denizler maviydi doğal haritalarda; ama siyasal haritaların çeşitli anlamları olduğunu, insan büyüüp Hanya'yı ve Konya'yı birbirinden ayırdettikten sonra anlıyor.

Tarih babanın eli, ABD'nin Güneydoğu Asya'dan Yunanistan'a dek uzanan «Güvenlik Kuşağını» yirmi yılda koparıverdi, Önyasya'dan başlayıp Portekiz'de biten Güney Akdeniz faşizminin kemerini parçaladı.

Sonra neler yaptı?

İsterseniz Ortadoğu haritasına bir göz atalım. Haritaya özenle bakmak, koca - koca ülkeleri kağıt üstünde el kadar görmek kişide ilginç duygular uyandırır. Bundan yirmi yıl kadar önce Ortadoğu haritası demek, CENTO haritası demektir. Irak, İran, Pakistan, Türkiye;

Washington'a bağlı rejimlerin renkleriyle boyanmıştı. Tarih baba, bu işe de kızmış olmalı ki, CENTO haritasını buruşturup çöp sepetine attı. 1960'lara doğru Irak patladı; sonra Pakistan ikiye çatladı; İran'da Şah gümbürdeyince, kaldı Türkiye Dıral dedenin düdüğü gibi tek başına...

Peki, şimdi durum ne?

Sınırlarımıza bakıyorum; herşey ne çabuk değişmiş? Suriye anti-emperyalist bir devlet olmuş; Irak desen öyle; İran'ın emperyalizme karşı öfkesi henüz burnunda... Hepten çevrilmişiz: Kuzeydoğumuzda sosyalist Sovyetler, Kuzeybatımızda sosyalist Bulgaristan... Bir Ege denizi kalıyor, Batı'ya açık; ama, Yunanistan bu denizin hem yüzüne, hem dibine, hem göğüne el koymak çabasında.

Ne yapalım bu durumda?

Haritalara bakıyorum, bakıyorum...

Haritalar konuşuyor.

Anti - emperyalist denizin ortasında bir ada gibi kalmış Türkiye. Biz 1920'lerde anti - emperyalizmin lokomotifiydik, şimdi katarın sonundaki yük vagonu olduk.

Arkadaş, dünya değişiyor!..

1954'te Amerikan petrol kumpanyalarının avukatı Mr. Max Ball'in hazırladığı yasayı benimsemiştik: Türkiye'de 1960'larda petrol deyince akla ne gelirdi:

— Mobil, BP, Shell...

— Şimdi ne geliyor?

— Irak, Libya, İran..

Ve Sovyetler Birliği.

Gördünüz mü petrol haritası da değişmiş; akaryakıt topoğrafyası da...

Türkiye'de bir dönemin bittiğini, bir başka dönemin başladığını haritaya baksa anlar insan...

Hayvan anlamaz.

İLHAN SELÇUK

7 Temmuz

Dalgalar ortasında

İran devriminden bu yana Batı basınında bir büyük yalanın gerçeği bilinçle işlenmektedir. Sayısız haber, yorum ve çeşitli yazılarda an-

latıldığına göre Ortadoğu'da üç büyük güç çarpışmaktadır:

1) Batıcılık

2) İslamiyet

3) Sosyalizm

Türkiye de bu çatışmanın ortalık yerindedir ve ülkemizde neredeyse bir Humeyni ortaya çıkacaktır. Atatürk'ün Batılılaşma yoluna soktuğu devlet tehlikededir.

Acaba Batı basını niçin elmalarla armutları birbirine karıştırmaktadır? Neden kavram kargaşası yaratmaktadır? Batıcılık dediğimiz zaman karşısına konacak kavram Doğuculuktur. Pekî Doğuculuk Ortadoğu'nun dar sınırlarına mı hapsedilecektir? Hindistan, Vietnam, Çin Batı'ya göre Doğucu mudur? Ya Japonya'yı nasıl değerlendireceğiz? İslamiyet dediğimiz zaman neden karşısına Hristiyanlıkla Museviliği koymuyoruz da Batı'yı çıkarıyoruz? Sosyalizmin zıddı kapitalizm değil midir? Avrupa'nın doğusunda sosyalizmin uygulamaya geçirildiği, batısında evro-komünizmin derinleştiği bir dönemde «Batı» ve «sosyalizm» niçin karşıt kavramlar gibi gösteriliyor?

İslamiyet dediğimiz zaman milliyet gibi bir olgu söz konusudur. İslamcılık bugün Müslüman dünyasını etkileyen bir akımı vurgular. Ne var ki üretim araçlarını kimin eline veriyor İslamiyet? Batılı bu soruların yanıtlarını domuzuna bilir. Siyonizmin emperyalizmin aracı olduğunu da bilir. İslam ülkelerinde siyonizme ve emperyalizme başkaldırışın sınıfsal kökenlerini de bilir. Batı'da (daha doğru deyişle kapitalizmin zenginler kulübünde) korku ve telaşla yeni bir «haçlı seferi»nin davulları çalınmaya başlamıştır. Çünkü yoksul İslam halkları petrol kaynaklarına sahip çıkıyorlar.

Türkiye bu gelişme ortasında ne yapacak?

Dış politikamızı «haçlı seferi»nin rotasına oturtabilir miyiz? Hayır. Böyle bir tutum bizi yalnız bölgemizde değil, tüm Üçüncü Dünya'dan soyutlayacak, Yunanistan saldırısı, AET kışkacı

ve ABD baskısı arasında bırakacaktır. Buna karşın İslamiyetle İslamcılığı, milliyetle milliyetçilik gibi birbirinden ayırıp saydamlaştırmak gerekiyor. Türkiye'de komprador kapitalizminin gelişmesine dinsel gerici akımların (irtica) büyük katkısı olmuştur. Bu alanda pusulayı şaşır-mamak için göstergelere dikkat edilmelidir. Olayların sınıfsal özünü belirlemeden doğru yol bulunamaz. Türkiye layık bir cumhuriyettir. Bu aşamaya can ve kan pahasına Ulusal Kurtuluş Savaşıyla ulaşılmıştır. Vardığımız noktadan tarihsel olayları bilimselliğin aynasında izlemek olasıdır. İnsanlık tarihi, ne Hristiyanlıkla başlayıp biter, ne Musevilikle, ne de Müslümanlıkla... İnsanların tarihini sınıf çatışmalarının itici gücü yönlendirir. Tarih halısının dokusunda ki örgüleri iyice bellemek gerekir. Halının biçimlerini ve renklerini dokusuyla karıştırmamak gerçeği yakalamakla eşdeğerlidir. Dünyada bugün kapitalizm - sosyalizm, emperyalizm - antiemperyalizm çatışmaları süregeliyor. Layık Türkiye'ye Humeyni tehlikesinin korkuluğunu dikmek isteyen «Batılı» ne yaptığını çok iyi biliyor. Bu Batılı, Türkiye'de komprador kapitalizmini geliştirmek için, Müslümanlığı, Morisonculuğun yedek gücü olarak kullanmıştır.

Şimdi bu yedek gücü yitirme tehlikesine mi girdi ki telaşlanıp bağılıyor?

Ortadoğu sorunları karmaşıktır. Ama Türkiye bu karmaşık sorunların ortasında kendi yerini iyice saptamalı. Biz İslam denizinin ortasında «haçlı seferi»nin üssü olamayız. Üçüncü Dünya Okyanusunda emperyalizmin adası da olamayız. Çağdaş dünyanın dengesinde layık, devrimci ve bağımsız Türkiye olabiliriz.

Olabilirlik kavramını somut koşullar içinde dış politikaya oturtmalıyız.

İLHAN SELÇUK

4 Ağustos

Doktorlar ve Frankeştaynlar

Terör dediğimiz zaman, içinde yaşadığımız olayı acaba yeterince dile getirebiliyor muyuz? Sanmıyorum. İtalya veya Almanya gibi tuzu - kuru ülkelerde de terör var. Ama bizdeki başka. Terör kavramını aşan bir canavarlık salgını, ruhları sarıyor. Sıradan bir kahvehaneyi taramak, yoldan geçen otobüse ateş etmek, öğrenci dersliğine bomba koymak, üniversiteli gençler okuldan güle oynaya çıkarken ortalık yere bomba atmak ne anlama geliyor? Bir soy «halk

düşmanlığı» biçimine dönüşen terörün boyutlarını iyice kavramaya çalışmak gerekir. Öylesine olaylar yaşanıyor ki Türkiye'de; tek yönlü bir açıklamayla terörü anlamaya olanak yok.

Adapazarı Canavarı, Üsküdar Frankeştayn'ı Menemen hortlağı, Fatih Vampiri gibi çarpıcı deyimlerle halka tanıtılan katiller vardır. Bu kişiler, insan öldürmekten zevk alan sapık ruhları simgeler. Türkiye'de terör eylemlerini incelediğimiz zaman olayın siyasal boyutlarını aşan

canavarlık eğilimleriyle karşılıyor. 18 yaşındaki çocuk, arkadaşlarıyla içtikten sonra keyfe geliyor:

— Haydi, insan avına çıkalım.

Peki, çocuk yaşta Frankeştayn'lar üreten doktor nerede? Robotlar canavarlık eylemine girerken; doktor, siyasal parti yöneticisi kimliğiyle televizyona çıkıyor.

Madalyanın bir yanı bu.

Madalyanın öteki yanı nedir?

Ünlü filmde Frankeştayn'ın doktoru, uzun süre uğraştan sonra bir canavar üretebilmiştir. Bizim karanlık yüzlü doktorlarımız nasıl oluyor da yüzlerce Frankeştayn üretebiliyorlar?

Bu yıl üniversiteye giriş sınavlarına 430 bini aşkın öğrenci katıldığını gazeteler yazdılar. Bunlardan ancak 30 bin dolayında genç üniversiteye girebilecek. Geriye kalanlar ne olacak? Bir öğretim sistemi ki her yıl yüksek öğretim kapılarını yüzbinlerce mürekkep yalamış çocuğun suratına kapatır. Bunların çoğu artık toplumun ve yaşamın umutsuzlarıdır. Yanlış ve anlaşılmasız bir sınav sonucunda Anadolu'dan gelip büyük kentlere yığılan yüzbinlere deniyor ki:

— Başarısızsın!

Boynunu eğiyor çocuk. Ne yapsın? Yaşama nasıl katılsın? Bizim komprador düzeninde saygınlık kazanmak için para kazanmak ilk koşuldur. Üretici, emekçi, yaratıcı olmak bir anlam taşımıyor. «Paran kadar konuş» diyorlar adama. Hemşire, teknisyen, kamyon şoförü, gemi çark-

çısı, elektrikçi, sağlık memuru olmak; paraya tapan toplumda bir değer taşımıyor; ya da azımsanmak veya küçümsenmekle eşdeğerli tutuluyor. Herkes, doktor, mühendis, avukat olup çok para kazanmak; ya da «iş çevirip» milyonlarla oynamak amacıyla koşullanıyor. Böyle bir toplumda kör bir eğitim sistemiyle yüksek öğretimin kapılarında yığılmış yüzbinlerce öğrencinin içinden neler çıkabilir? Milyonların başıboş dolaştığı bir toplumda neler olmaz?

Milyonlarca işsiz sokaklarda dolaştığı bir toplumda terör de olur, anarşi de kol gezer. Yüzbinlerce başıboşun içinden yüzlerce Frankeştayn çıkması doğaldır. Hele «büyüklerimiz» arasında teröre bel bağlamış karanlık yüzlü siyasal liderler bulundukça, canavarlık para edecektir.

Acaba Abdi İpekçi cinayetinin «kahramanı» hesabına 100 bin lirayı bankaya kim yatırdı?

Bir nokta daha:

«— Teröre karşı demokrasiyi elbirliğiyle koruyalım; özgürlükleri savunalım...» diyoruz.

Acaba Türkiye'de demokrasi var mı? Fikir özgürlüğünün bulunmadığı yerde demokrasiden söz açmak, etin bulunmadığı şişte Adana kebabı görmek gibidir. Hem fikir özgürlüğüne, hem teröre karşı çıkmak olasıdır. Çünkü fikir özgürlüğüne karşı çıkan kişi, fikirleri yeraltına itmek suçunu işliyor demektir ki; bu da teröre prim vermekle eşanlamlıdır.

İLHAN SELÇUK

10 Temmuz

Örgütsüz terör olur mu?

Bizim toplumun bilinç göstergesi, CIA'nın bilgisayarlarında hangi dereceyi vurguluyor?

Bilemem.

Ancak sanıldığınca aptal kişiler olmadığımızı artık ispatlamak zorunda olduğumuzu söylemek gerekiyor. Koskoca devletin yetkilerini elinde tutanların, yapmak zorunda bulundukları kaçınılmaz bir görev var. Bu görevi yerine getir-medikçe, terörü durdurmak olasıdır.

Nedir bu görev?

Mahkemeler bir dizi genci —daha doğrusu çocuğu— üstüste cezalandırıyor.

Yargıç soruyor:

— Oğlum adın ne?

— Ali.

— Kaç yaşıdasın?

— 16

— Veli'yi neden öldürdün?

— «Veli komünisttir, öldürülmesi yurt görevidir» dediler; tabanca verdiler; meyhanede kafayı çektim; sonra çıktım; yolda Veli'ye rasladım; öldürdüm.

Peki, hepsi bu kadar mı?

Dünyanın çeşitli toplumlarında terör var. Çeşitli amaçlar için kullanılan bir araçtır terör. Soldan gelir; sağdan gelir; yeraltından mayalanır; devietten kaynaklanır. Çeşit çeşittir terör; yerine ve zamanına göre değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Türkiye'de 1968'de patlayan öğrenci eylemleriyle birlikte terör tezgahlandı. Üniversitede reform isteyen gençlerin arasında dolaşmaya başladı azrail. Bir öğrenci öldürüldü; bir daha; bir daha... Sayısı unutulana cina-

yetleri «kimliği belirlenemeyen kişiler» sürdür-
dükçe aevrimci gençlik kesiminde bir fikir oluş-
tu: «Silahlı eylemle toplum düzenini değiştir-
mek gerekir.»

«Kimliği belirlenemeyen kişiler de bunu is-
tiyorlardı. Devlet örgütlerinde saç sakalı ağar-
mış bazı politikacılar, sola kayan gençliğin kar-
şısına sağ çıkarmak için görev üstlendiler; ko-
mando kampları açtılar; silahlı talimler yaptır-
dılar; «Devletin güvenlik kuvvetlerine yardım-
cı» yetiştirdiklerini ileri sürdüler. Silahlı sağ ve
sol çatışması pompalandı. Terör, toplumun her
kesimini, ülkenin her yanını sarmaya başladı.
Kim yapıyordu bu işleri? Kişiler teker teker ne
anlam taşır ki? Terör, örgüt işidir. Soldaki ör-
gütler birer birer açıklandı; basında adları ge-
çiyor; yetkili ağızlarda ve devlet yayın organ-
larında sol terör örgütleri bir - bir ortaya dö-
külüyor; dosyaları var; davaları var; dökümle-
ri var.

Peki, ya sağdaki örgütler?

Sağda terör örgütü var mı?

Şimdiye değin böyle bir saptamayı Devle-
tin ağzından duymadık. Bazı dernekler var ki
üyeleri adam öldürür; ama, bu dernekler yasal-

dır. Bir parti var ki üyeleri adam öldürür; ama,
bu siyasal parti de yasaldir; Parlamentoda
grubu da vardır; lideri Cumhurbaşkanınca ka-
bul edilir; resmi protokola girer.

Devletin Emniyet örgütlerinden yetkili bir
kişiye bu konuyu açtım; dedi ki:

— Polis görevini yapıyor; ancak istihbarat
yok; istihbarat görevini yapanlar susuyorlar.

Bu kez Devletin istihbarat örgütlerinde yet-
kili bir kişiye sordum; dedi ki:

— Biz görevimizi yapıyoruz; sağdaki terör
örgütlerini bildiriyoruz; polis görevini yapmı-
yor.

Hangisi doğru?

— 16 - 17 yaşında robotları teker - teker
cezalandırarak terör durdurulamaz. Bugünkü
Hükümetin ve İçişleri Bakanının bu gerçeği gör-
dükleri anlaşılıyor. Ama devletin elini kolunu
bağlayan nedir? Yine soruyoruz: Sağda terör ör-
gütü yok mu? Eğer varsa adı nedir? Kimlere
bağlıdır? Yöneticileri kimdir? Örgütsüz terör
olamayacağına göre bu sorular boşlukta sallan-
dıkça terör durmaz; sürer.

İLHAN SELÇUK

12 Nisan

Yeni ve eski İçişleri Bakanları terörizmi tartıştılar

Muhalefet kesiminde çokluk «anarşi», «anar-
şik olayı», «anarşist» diye nitelenen aslında
«terorizm - terörist» kavramları ile karşılaşma-
sı gereken «terörist olaylar», «terörizm» Ece-
vit hükümetinin İçişleri Bakanı Hasan Fehmi
Güneş ve İçişleri eski bakanlarından MSP'li Kor-
kut Özal ile değerlendirdik:

● «— Sayın Güneş, neden anarşi değil, te-
rorizm?»

«— Anarşiyi bu olaylarda doğru bir kav-
ram olarak görmüyorum. Anarşizm ayrı birşey.
Anarşizm de bir düzendir. Kural, otorite tanı-
madan kurulmuş bir düzen.. Kendilerine göre
demokrasinin ideali olan düzeni böyle kuracak-
lar.. Ama terörizmde bu yok. Terorizm, siyasal
bir amaca ulaşmak için cinayet işlemektir. Te-
rorizmde cinayetler korku yaratmak ve o top-
lumu çözmek için işlenmektedir. Teröristler ma-
sum insanları hedef almaktadırlar çoğu kez..
Türkiye'de öldürülen kişilere bakarsak, olayın
boy hedefi, tarafı değildir. Salt korku yay-
mak için bunu yapıyorlar. Bu illegal örgütlerin
kuruluş ve gelişme düzeyinde kullandıkları di-
yalektik hep korku yaymak ve tehdittir. Ken-
dilerini kabul ettirmek için silahla, şiddetle, zor-

la, zorbalıkla toplumu yıldırmaktır amaçları...
Bu arada bir yandan da yavaş yavaş toplumun
sosyal ve örgütsel kamu kurumlarına sızmak...
Oralarda görevli oluyorlar bunlar.. Bunu kendi
ülkemizde dikkatle gözlersek bu aşamaları gö-
rürüz..»

«ÖRGÜTLENMİŞ SUÇ OLAYI»

● «— Uluslararası boyutlara ulaşan bu ol-
gunun ülkemizde adı yeni mi kondu?»

«— Terörizm, sadece Türkiye'ye özgü değil.
Bugün Avrupa'nın hiçbir ülkesini gösteremeyiz
ki, terörizm ve tedhişçilik olayından, sıkıntısın-
dan bir ölçüde kendisini kurtarmış olsun. Tüm
Avrupa'da bu tırmanış vardır. Ama bizim için
şu anlamda yeni sayılır. Biz olayın ne olduğunu
yeni anladık. Aslında bizde vardı, adını koya-
mamıştık.. Katliam diyorduk, siyasal cinayet di-
yorduk, yıldırma hareketi diyorduk.. Terorizm,
tedhiş, klasik suç olayından çok büyük farkları
olan örgütlenmiş suç olayıdır.»

KLASİK SUÇ NEDİR?

● «— Öyle ise örgütlenmiş suça başka tür-
lü bakmak zorundayız...»

«— Elbette. Türkiye'de polis, savcı, yargıç,

jandarma, klasik suç kavramına göre yetişmiş kişilerdir. Bir adam öldürülür, bu adamı öldüreni, katili ararız, buluruz, yargılarız, mahkûm ederiz, bu iş bitmiştir, deriz. Oysa bugün sorun bu değil. Adamı yakalarsınız, itiraf eder, yargıyorsunuz, mahkûm eder, infaz edersiniz. Eğer örgütlenmiş suç kavramı sizin için yabancıysa, o bir ucundan tutar bırakırsınız infaz safhasında.. Devam ettirip, örgütün köküne yani örgütlenmiş suçun örgütüne yürümezsiniz..»

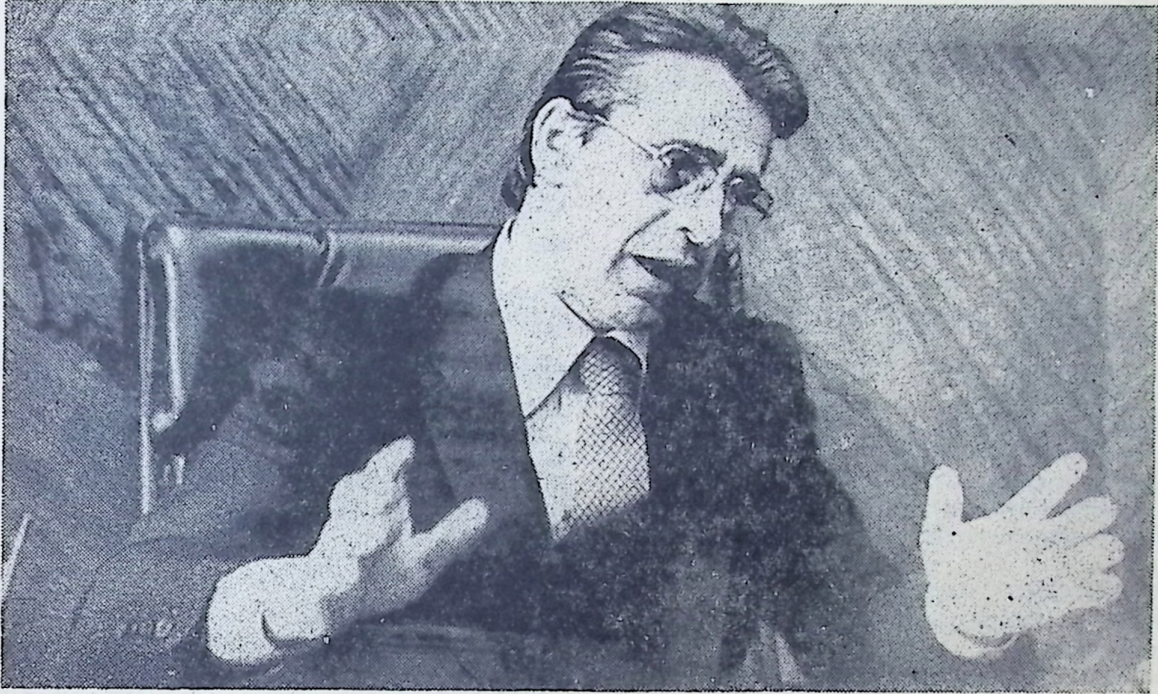
POLİS NE YAPAR?

«— İç güvenlik örgütümüzün yetersiz olması nedeni ile mi?»

«— Bu olay karşısında bizim iç güvenlik örgütümüz yeterli biçimde etkin olamadı ilk günlerde.. Aslında bizim, polisimizden uzun boylu şikayetimiz yok. Polis, asayiş kavramına göre yetişmiş, köprüaltı cinayetine göre yetişmiş. Bu

bir araçla Adana'ya getiriliyor, silah Elazığ'dan geliyor, eylem bitince sanık başka bir kente götürülüyor. Bu gezici suçlular, sanıklar, gezici silahlılar ve gezici terörist gruplara karşı mobil üniteler yerine sabit ünitelerle karşı koyulmağa çalışılmış.. Suç işlendikten sonra müdahale yani...

Oysa suçlu, suçu işlediği mekandan çoktan ayrılmış.. Bunun için mobil iz-sürme timleri kurduk, Türkiye'yi baştan başa tarayan.. Kimse onların polis olduğunu bilmiyor. Bunlar son derece iyi yetişmiş, yetenekli, bilgili, terörist uygulama usullerini bilen timler... Türkiye'yi baştan başa tarıyorlar. Önemli sonuçlar alabileceğimizi umuyorum. Nitekim aydınlatılan olayların çoğunda bunların katkıları var. Timde dektif, sorgu elemanı, istihbaratçı ve bir de laboratuvar uzmanı var.. Örneğin karşıt gruptan

tür cinayetleri çok kısa zamanda çözüyor. Yani adi olaylara bireysel klasik suçlara göre eğitilmiş polisimiz onu iyi beceriyor. O olaylarda yakalama ve aydınlatma oranı yüzde 87 ama terörist olaylarda, örgütlü suçlara karşı bu oran çok düşük. Polisin bu eğitimi yok, aracı, donanımı yok.. Buna göre organize olmamış..»

GEZİCİ EKİPLER

«— Öyle ise ne denli önlemler gerek, ya da alınıyor?»

«— İki tür çalışmaya başladık. Yakın dönemde bugünü ve yarını kurtaracak, olayları rö-lantiye alacak önlemler.. Mevcut elemanlarımızla, mevcut örgütsel şemamız içinde, Terörist, gezici ya da hareketli ekipler halinde suç işliyor. Adana'da bir kahve taranıyor, diyelim ki İstanbul'dan ya da Ankara'dan planlanıyor. Örneğin İstanbul'dan suç işleyecek aday alınıyor,

diğer bir karşıt gruba kırk bin liralık silahı on bin liraya satarken olayları da satmış olduğunu bu uzmanlar çözüyorlar!»

BÜYÜK KENTLERDE BÖLGE SİSTEMİ

«— Uzun dönemde alınacak önlemler neler peki?»

«— Polisin sabit üniteleri var dikkat edilirse... Biz, polisin toplumu denetim şemasında değişiklik yapıyoruz. Büyük kentlerde bölge sistemine gidiyoruz. Büyük şehri küçük bölgelere ayırıyoruz. Küçük bölgelere sorumlu amirler aracılığı ile timler yerleştiriyoruz. Bir merkezden yönetilen timler bunlar.. Tamamen elektronik sisteme dayalı.. Bizim hesaplarımıza göre bugünkü trafik yoğunluğuna karşın İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi şehirlerimizde bu ekipler dört, bilemediniz beş altı dakikada varmış olacaklar! Bunun uygulaması yapılıyor. Başkent-

te Selanik caddesindeki banka soygununda buna benzer bir uygulama yapıldı ve failleri ele geçti.. Bu dört şehirle ilgili projelerimizi bitirdik, kuruluş bir ay içinde yapılmış olacak..»
«HEDEF KENT» KAVRAMI

● «— Odak kentler dışındaki uygulama nasıl olacak?»

«— Bunlara biz hedef şehir, hedef kent diyoruz. Bu şehirleri bir ölçüde kontrol altına aldığımız zaman, bugünkü sistemimizi açıklığa, seyyaliyete, hareketliliğe kavuşturarak Anadolu'daki olaylarla başedebiliriz. Yani o mekanizmayı diğer kentlerde kurmamıza gerek yok. Araç ve personel bakımından bu dört kent için bazı tasarruflarımız olacak. Onları Anadolu'ya kaydıracağız. Yani uzun dönemde örgüt şemasını yeniden kuracağız ve dört büyük kentte elektronik bölge sistemini geliştireceğiz.»

İSTİHBARAT EKSİKLİĞİ

● «— İstihbarat yani haberalma sorununa nasıl bir çözüm?»

«— Çok önemli eksikimiz bu... Terorizmle, bu dertle başa çıkmağa çalışan ülkelerin kabul ettiği de istihbarat ve haberalma sorunudur. O konuda güçlü olmadığımızı söylemek gerek. Personel az, iyi yetişmiş değil, olanakları da yetersiz. Bugün artık istihbarat ajan kullanılarak yapılmıyor. Teknik araçlarımız normal düzeyin altında... Yok değil ama yetersiz... İstihbarattan anlayan kişilerin de katıldığı görüşümüze göre istihbarat birimleri bürokratik hiyerarşi içine girmemeli, en kısa yoldan en çabuk biçimde merkeze ulaşmalı... Haber akımı şemasında yapılacak değişikliği açıklamayı şimdilik sakıncalı buluyorum. Bir başka eksikliğimiz de haberlerin değerlendirilmesindeki yavaşlığımız... Haberi süratle değerlendirip operasyona dönüştürmek için yapılan çalışmalarımızı da açıklamayacağım şimdilik...»

POLİS EĞİTİMİ YETERSİZ

● «— Kolluk güçlerinin eğitimi konusu hangi aşamada?»

«— Polis eğitimi memnuniyet verici değil. Sınava alıyoruz, polis diye atadıktan sonra okula sokuyoruz. Altı ay, gereksinme duyulursa kısaltıp üç ay eğitiliyorlar. Müfredat programı son derece kuramsal... Polislikle ilgili dersler ve pratikler yerine kafalarına genel ve hukuka ağırlık veren derslerle dolduruyoruz. Bu bir sistem haline getirilecek. Sonra bizim polisimiz toplumsal olava yabancı...»

POLİSİYE ÖNLEM YETMEZ!

● «— Tüm bu önlemler yanısıra terörizmin önlenmesinde başkoşul nedir sayın Güneş?»

«— Örgütlü suça karşı devlet var ama yetmez. Halkı devletin yanına almak, ulusal tepkiyi yaratmak önler terörizmi... Halkın kendisinden damla damla nefret ettiğini hissedince terörist, çekinecektir, çekilecektir. Bu tür sosyal problemlerin büyük olduğu, gelir dağılımının çok düşük, işsizlik düzeyinin çok yüksek olduğu, eğitim kurumlarının artık eğitilmemiş in-

san ürettiği bir toplumda bu tür olayları sadece polisiye önlemlerle önlemeyi ve yalnızca İçişleri Bakanlığından beklemek en azından cahilliktir.»

KORKUT ÖZAL KARAMSAR

Eski İçişleri Bakanı MSP'li Korkut Özal ise karamsardı. «Üç dört ay sonra daha karanlık hadiseier bekliyorum. Örfi idarenin bu meseleyi çözümleyeceği kanaatinde değilim» dedi.

● «— Sıkıyönetim sakıncalı mı sayın Özal?»

«— Bir paşamızla Maraş'ta görüşürken aynen şöyle konuştuk. O zaman örfi idarenin anı gelmesini istedik. Bayılan bir adama tokat vurup ayıltmak lâzım. Örfi idare böyle bir tedbirdir. Paşamız, biz tokat vurup ayıltırız ama beyindeki uru ameliyat edemeyiz, dedi. Ben şahsen aynı görüşteyim.»

SANAYİLEŞME İLE İLGİSİ

● «— Sizce olay nereden kaynaklanıyor?»

«— Türkiye'de anarşi meselesine bakılacak üç temel kaynak vardır. Birincisi Türkiye'nin

son elli altmış senedir içinden geçtiği istihale-dir. Ekonomik değerlerin bölgesel ve zümresel dağılımı problemi var. Yani pastayı büyütelim. Pastayı büyütme çok önemli ama pastayı büyütme de önemli olan onun nasıl taksim edileceği.. Kimin ne pay alacağı. Bugün İstanbul'un etrafında bir sanayi toplumu oluştu. Anarşik olayların yüzde 50'si buradan kaynaklanıyor. Kırsal yaygın sanayileşmeye girilemedi. Fabrika ve sanayi tesislerinin belli yerlerde temerküz et-

mesi yerine hizmeti ve dağılımı her yere yaymak gerekirdi. Geri kalmışlık daha hızlı devam ederken geri kalmış bölgeler geri kaldıklarını daha çok şuurla görmeye başladılar. Anarşinin doğmasına fevkalâde müsait ve onları besleyen ortam böylece meydana gelmiştir. İkincisi, Türkiye'de devlet yapısının, hükümet yapısının memleket meselelerini çözecek bir şekilde olmayışı. Hükümet yanlış kurulmuştur. Transferlerle kurulan hükümetler güçlü olmaz.

YARGI GÖREVİ

Üçüncüsü, Türkiye'deki yargı fonksiyonunun, yani adalet mekanizmasının vazifesini yapacak durumda olmayışı. Meseleleri siyasi kadrolar teşhis etmek durumundadır. Çünkü her kadronun Türkiye'de yapacağı iş vardır. Yargının yapacağı iş vardır, Yaşamının yapacağı iş vardır, hükümetin yapacağı iş vardır.»

ANAYASA BUNALIMI VARKEN...

● «— Bu noktayı biraz açalım sayın Özal.»

«— Efendim, bugün hangi hükümet gelse bu meseleyi çözemez. Çünkü Türkiye'de anayasa bunalımı vardır. Hükümet bunalımı üstünde bir anayasa bunalımı... Gerçek anarşiyi doğuran sebeplerde, gerek ekonomiyle bu hale getiren sebeplerde bu bunalım yatıyor. Türkiye'nin meselelerinin sahibi hükümettir. Hükümet bunları yaparken murakebe altında yapmalıdır murakabeyi parlamento ve anayasal kuruluşlar yapacaktır. İyi ama hükümete vücut veren parti aynı zamanda parlamento kontrol ediyor. Dolayısıyla murakabe çalışmıyor. Türk demokrasisinde parlamento yaşama ve murakabe görevini yapmada iktidar partisinin vesayeti altındadır. Hükümeti eline geçiren, parlamento ile istediği gibi oynuyor. Herkes buna çare aramak yerine

sen git ben geleyim, diyor. Hayır, gelsen de halledemezsin. Kuvvetler dengesini kurabilmek için anayasal güç müessesesi olarak Türkiye'nin bugün ciddi olarak başkanlık sistemine ihtiyacı var.»

«KARANLIK HADİSELER»

● «— Öyle ise tanımlanan anayasal düzendeki yetki ve olanaklarla çıkacak herhangi bir hükümet olayların üstesinden gelemez sizce...»

«— Efendim, polis teşkilatını şöyle yaparsak, böyle yaparsak diyorlar. Polis teşkilatında yıptıkları icraatın hiçbirisi isabetli olmadı. Bu emniyet teşkilatı bizim zamanımızda bozuktu, sizin zamanınızda düzelmedi şeklinde tartışma da yanlış. Aslında yüz bin kişilik teşkilat ne öyle bir senede düzelir ve bozulur. Bu nasıl akışı varsa öyle gider. Fakat teşkilatın moralini, işe bağlılık arzusunu bozarsanız ondan sonra hizmet bekleyemezsiniz. Çok sert operasyonlar yaptılar. Bence kurunun yanında yaşlar da yandı. Bu kadar büyük operasyon teşkilatı demoralize etmiştir.

CHP hükümeti siyasal üstünlüğünü söylüyor hep. Anayasal yetkilerin dışında birtakım gücünün olduğunu ifade ediyordu sayın Ecevit, bizim siyasal üstünlüğümüz var, diyordu. Hakikaten CHP iktidara geldiğinde, birtakım anayasal kuruluşların bizim görmediğimiz kadar büyük desteğini gördü. Fakat fevkalâde yardımcı oldular. İşte, siyasal güç var, şu var, bu var fakat mesele niye çözülüyor? Üç dört ay sonra çok daha karanlık hadiseler bekliyorum. Örfi idarenin bu meseleyi çözümleneceği kanaatinde değilim...»

ENGİN KARADENİZ

12 Mart

Son kurban

Türkiye'mizin normal işler demokratik bir düzene kavuşmasını, bütün güçleriyle önlemek isteyen gizli örgülerden biri son kurban olarak arkadaşımız Abdi İpekçi'yi seçti.

Milliyet Gazetesi'nin değerli başyazarı önceki akşam evine dönerken Teşvikiye karakoluna 200 metre uzaklıkta pusu kurmuş bir katil tarafından akıl almaz bir serinkanlılıkla göz göre göre öldürüldü.

Olayın gerçek nedenini algılamak güçtür. Arkadaşımız Türk basınının en ılımlı kalemlerinden biriydi. Siyasal partilerden hiç birini körü körüne tutmaz, demokrasi kuralları içinde

her düşünceye özgürlük tanınmasını isterdi. Kişisel ya da ideolojik düşmanları yoktu ve olamazdı da. Yazılarında kimi zaman eleştirdiği parti yetkililerini, hatta kendisine saldıran kişileri bile kızdırmamaya özen gösterir, terbiye sınırlarını aşmazdı. Ülkemizde kurucularından olduğu Basın Şeref Divanı'nın temel yasalarına yürekten bağlıydı.

Böylesine uygar yaradılışlı bir basın emekçisinin canına kıyanların amacı ne olabilir? Geri kalanlara gözdağı vermek mi? Ama şimdiye dek başka alanlarda çok cinayetler işlenmiş, hiç birinden saldırganların umduğu sonuç alınamamıştır. Öğretmenlere, öğrencilere, bilim adamlara

rına, savcılara kurşun sıkılmış, Yargıtay kapısında bomba patlatılmış da ne olmuştur?

Yargıçlar mı korkmuş, savcılar mı sinmiş, bilim adamları mı susmuştur?

Gizli örgütçülerin istediği kuşkusuz Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyeti, yürürlükteki anayasal düzeni ve bu düzenin getirdiği tüm özgürlükleri yıkmak, yerine kendi dikta rejimlerini zorla oturtmaktır. Bu uğurda Türk Ordusunu kullanmaya yeltenmişler, bunda da düş kırıklığına uğramışlardır. Hiç bir partiye bağlı olmayan, yan tutmaksızın demokratik özgürlükleri savunan Abdi İpekçi arkadaşımızı öldürmekle zihinleri karıştırmayı, yurdumuzda adım adım yerleşeceği beklenen huzur havasını bulandırmayı mı amaçlamaktadırlar? Yoksa dünyanın dikkatini üzerlerine çekip yandaşlarına moral vermeyi mi denemektedirler?

İşledikleri bu son cinayetle dünya basınının büyük tepkisine yol açacakları kuşkusuzdur. Abdi İpekçi, ülkemizde olduğu denli, belki daha çok dış basın dünyasında dürüstlüğü ile, demok-

rasiye bağlılığı ile ad yapmış bir arkadaşımızdı. Uzun yıllar Yönetim Kurulunda görev aldığı Uluslararası Basın Enstitüsü'nde onu iyi bir gazeteci olarak tanımayan hemen yok gibiydi. İngiltere'den Japonya'ya, Avustralya'ya kadar Enstitünün düzenlediği yıllık toplantıların hepsine katılır, her gittiği yerde yeni arkadaşlar, dostlar edinirdi.

Vahşice işlenen cinayet üzerine dünya basınının büyük tepki göstereceği kuşkusuzdur.

Abdi İpekçi'yi öldüren de, öldürtenler de bu tepkiden acaba yandaşlarına moral kazandırabilecekler, yurdumuzda yavaşlama eğilimi gösteren terör dalgasını hızlandırabilecekler midir?

Sanmıyoruz. Evet sanmıyoruz, ama tüm görevlileri uyarmakta yarar görüyoruz. Cumhuriyet'e uzanan eller kırılacaktır demek kolaydır. Terör kaynağının köküne inmek ve o elleri bir an önce zararsız kılmak şarttır.

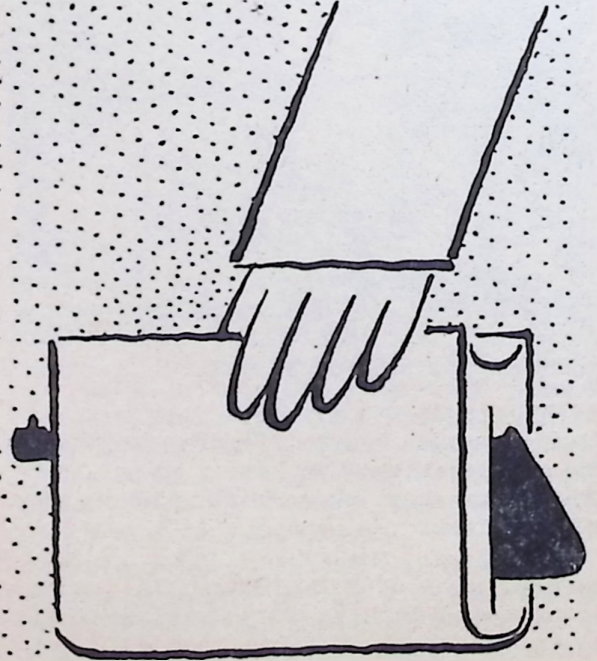
NADİR NADİ

3 Şubat

Yönettiği gazetedeki "takımı",...

Meslek yaşamımın yaklaşık yarısını «Onun takımı»nda geçirdim. Takımı iyi tanıyorum... Dün gece yara daha sıcaktı ve Milliyet'in çok köseli yazışları masasında, onun şimdi artık ka-

palı duran kapısının hemen karşısındaki o masada, büyük olaylarda gördüğüm o heyecan vardı... Onun takımı sıcak yaranın acısını duyuyordu elbet ama onun istediği biçimde gazete

hazırlamanın heyecanını da duyuyordu.

Biz, çoğunluk, meslekte büyüklerimiz için «Ağabey» deyimini kullanır, yaşça, deneyimce daha büyükleri, daha eskileri öyle çağırırız... Ona herkes «Abdi Bey» derdi.

Abdi Bey'le, o çok köşeli masada en büyük olayları yaşayan takımın içindeydim. Dün gece yine oradaydı. Yazışlarının bir görevlisi «Tepkileri» diyordu. «Bir tarafta Ecevit ve iktidardan gelen tepkileri, hemen aynı ölçüde de Demirel ve muhalefeti verelim. Aynı ölçüde.»

Denge unsurunu ön planda tutmuştu hep. Bugün, bir demeci sayfanın neresinde, ne biçimde, ne büyüklükte verdiysek, yarın o demecin yanıtını da aynı yerde, aynı biçim ve ölçüde vermeliydik...

Dün gece yokuşun hemen bütün isimleri oradaydı. Gözleri yaşlıydı hepsinin. Onun takımından tek kişinin bile gözleri yaşlı değildi. Önce «Haber», önce «Olay» gereği gibi verecekler, gazeteyi zamanında yetiştirecekler, sonra makinenin ağzından ilk sayfaları alınca, biliyorum, ağlayacaklar... Şimdi yaraları daha sıcak.

Birlikte Ankara'da seçimleri izledik. Milli-

yet'in Ankara baskısını hazırladım. Hiçbir yazıyı, hiçbir sayfayı, hiçbir fotoğrafı beğenmezdi. Takımında çalıştığım süre içinde bir kere bile «İyi olmuş» dediğini duymadım. Kimbilir, belki beğenir, söylemezdi. Daha iyi, daha iyi, çok daha iyi olsun isterdi hep. Seçim gecesi, sekiz ayrı baskı yaptık. Ankara'da... Her seferinde «Böyle olmadı, şöyle olsun» diyor, içi içine sığmıyordu. İş bitti, otele döndük. Beş dakika sonra telefon etti, «Falan haberi acaba üç sütun mu verseydik?» Sonra öğrendim. Bütün gece uyumamış.

Bu yazıyı yazarken haberler bir bir geliyor. Beş kurşunla vurmuşlar... Demirel demiş ki, Türkeş demiş ki, Ecevit demiş ki. Bunlar olayın tepkileri...

Dün gece Milliyet'te yine bir «Büyük olay» sayfası hazırlandı. Yukarda resminiz, hemen yanında «Abdi İpekçi öldürüldü» başlığı. Altında tepkiler. Ama ölçülü, ama herkesin tepkisi eşdeğerde. Beğendiniz mi Abdi Bey?..

YENER ÖLMEZ

2 Şubat

“Ölümsüz,,

«Abdi pekçi niçin öldürüldü?»

Çoğumuz, bu soruya yanıt arıyoruz. Kim öldürdü? Niçin öldürdü? İpekçi'nin cenaze törenine giderken uçakda bunları düşünüyordum. Belki garip bir çağrışım, aklıma, Yunanistan'da gizli örgütler tarafından öldürülen solcu milletvekili Lambrakis'i anımsıyorum.

Ve bu cinayetin peşi sıra gelişen olayları...

Lambrakis'in yaşam öyküsü, sonradan Vasili Vassilikos tarafından kaleme alındı. «Ölümsüz» adlı yapıt, kısa sürede bütün dünya dillerine çevrildi, filme alındı.

Bu film, bütün dünyada gösterildi. Bir tek Türkiye'de, Türk yetkililerince yasaklandı!

Yunanistan'da, adlarına «Milliyetçi Güvenlik Gücü» (TEA) adı verilen bir terorist örgüt, ülkenin dört bir bucağında, «antikomünizm» ve «milliyetçilik» adına terorist eylemlere giriyor. Yunan halkı üzerinde korku ve yılgınlık yaratmaya çalışıyordu.

Belki, ilginç bir rastlantı. Öldürülen solcu milletvekili ile aynı adı taşıyan bir gazete sahibi, Christos Lambrakis, sahibi bulunduğu yayın organlarıyla, «Milliyetçi Güvenlik Kuvvetleri» koşutunda yazılar yayınlıyor ve Yunan politikasında etkin roller yürütüyordu...

Lambrakis cinayeti, Selanik kentinde, Yunan Güvenlik Güçleri içinde yer alan bir cunta tarafından kiralık katil tutularak işlenmişti..

Lambrakis cinayeti ile hızlanan olaylar, 1967 Albaylar ihtilali ile noktalandı. Bu ihtilalin, CİA tarafından düzenlendiği, sonradan resmi nitelikteki kanıtlarla ortaya kondu..

Lambrakis ve Abdi İpekçi cinayetleri arasında bir benzerlik kurmak, belki yersiz bir abartma, gereksiz bir zorlama olur. Doğru, öyle olur! Fakat aklıma gelenleri, duygu ve düşünce dünyamda oluşan çağrışmaları sizlere iletmeden yapamadım. Bağışlayın!

Vasili Vassilikos'un «Ölümsüz» adlı yapıtını okumadıysanız, alın, bugünlerde okuyun..

İşte iki Lambrakis «Biri, büyük bir işadamı, CİA ile, cuntalar ile gizli pazarlıklar yapıp ülkede egemen olmaya ve sahibi bulunduğu şirketleri genişletmeye çalışıyor, öteki Lambrakis, Yunan halkının sevdiği alkışladığı bir eski «milli atlet» sporcu, Lambrakis, siyasal yaşama EDA partisinden atılmış. EDA partisi, ılımlı sol, demokratik sol, Lambrakis, Yunan halkının faşizme karşı savaşına omuz vermiş, adaşı Lambrakis'lerin düzenine kafa tutmuş..

Ve öldürülmüş...

İşadamı Lambrakis ne için savaşıyordu, solu milletvekili Lambrakis ne için can vermişti?

Bu soru, dünyanın her yerinde, başka başka adlar, başka başka koşullar için hep ama hep sorulacaktır.

— Niçin? Niçin o?

«Ölümsüz.»

Abdi İpekçi, bir basın şehidi olarak ölümsüzlüğe doğru uğurlanıyor. Çağımızda kahramanlar, kılıçlarıyla değil, kalemleriyle yüceleşiyor.

Abdi İpekçi için akan gözyaşlarının yüreklerdeki kin tohumlarını kurutmasını diliyorum.

Biz yazarlar, bu gibi günlerde, kalemlerimizden süzülen gözyaşlarımızı satırlarımızın arasına saklamak acılarımızı gizlemek zorundayız.

Bugünleri, acılarla, kan ve gözyaşıyla yaşıyoruz. Yarınların özgürce yaşanması için...

«Abdi İpekçi niçin öldü?» diye sormayın, yarınlar için, yarınların özgürce yaşanması için öldü...

UGUR MUMCU

5 Şubat

İpekçi'yi kimler öldürttü?

Şimdi, İlahiyat Fakültesi Dekanı olan Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun bir kitabı geçti elime. Kitabın adı: «Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler», kitabın 740 - 741'inci sayfaları büyük ölçüde Abdi İpekçi'ye ayrılmış. Hikmet Tanyu, şöyle diyor Abdi İpekçi için:

«Marksist - sosyalistleri savunup sınıf çatışmasını vakit vakit ilerici bir hareket gibi göstermekte, Sosyalist Enternasyonalı reklâm etmekte, bu gibileri desteklemeyi benimser görmektedir. Türk milliyetçilerini, maneviyat ve mukaddesat, milli gelenek taraftarlarını tutucu, ve gerici olarak belirtşi de göze çarpmaktadır. 1961'i müteakip radyo ve televizyonda açık oturum programları düzenlenmiştir. Fazla açık vermemeğe çalışıp tecrübeli, kurnaz bir yöntem kullanmaktadır.»

Prof. Hikmet Tanyu, kim? önce ona bakalım: 1944'lerden beri Hacı Başbuğ'la ilişkileri olmuş, İrkçılık - Turancılıktan hakkında soruşturmalar açılmış, Hacı Başbuğ'un deyimiyle «tabutluklarda» yatmış biri, 1977'lerde, Hacı Başbuğ'un cephe yönetiminde bulunduğu dönemlerde, kulisler sonucu - galiba birkaç oy farkla - Dekanlığa getirilmiş bir kişi. Yazdıklarının bilim adamlığıyla bağdaşır yanı yok. Daha ne diyor bakın, bu bilim adamı (!) yapıtında..

«İstanbul 1929. Aslen Selanikli bir Yahudi ailesinden ve eskiden Şabtay Sivi cemaatinden ayrılıp dönmelerden olduğu söylenen Abdi İpekçi, tanınmış bir gazeteci, bir yazardır. Halen Milliyet Gazetesi Başyazarı durumundadır... Merkezi Zürih'te olan Yahudi etkisini belirten «Milletlerarası Basın Enstitüsü (İPİ)'nün Yönetim Kuruluna (Ahmet Emin Yalman'dan sonra) seçilmesi, kimlere ve nerelere dayandığının bir örneğidir...»

Böyle sürüp gidiyor, bilim adamının (!) araştırmaları..

Kitabın arka kapağını sunuşu da şöyle:

«...Bilhassa günümüzdeki dönmeleri, kimlerle birlik olduklarını, gelecek için nerelere tırmanmak istediklerini dehşetle okuyacaksınız...»

Dehşetle okudum. Almanya'da, Hitler'in yaptıklarını Türkiye'de yapmak isteyenlerin maskeleri böylesine paaat diye bu kadar açıkça ortaya düşmezdi.. Kendi maskelerini bu denli indirebilirlerdi..

İnsanı öldüresiye uğraşırlar, öldürüldükten sonra, ağıt yakmaktan da geri durmazlar. Abdi İpekçi'nin öldürülmesinden bir hafta önce, yazdığı bir yazıda, onun için «baş oluşturma Abid Hak-tü» diye söven Tercüman Gazetesinin bir yazarı ölümünden sonra şunları yazdı:

«Onu iyi tanıyan bir insan olarak, Abdi İpekçi'ye gönülden ağlıyorum... Basının kaybı büyüktür, demokrasi ve devlet otoritesi büyük yara almıştır...»

Abdi İpekçi'nin vurulduğunu duyduğumda, inanmadım. Telefona sarılıp, soruşturdum. Doğruydum, öldürülmüştü. Neden öldürülmüştü? Kurban olarak niye bu kez o seçilmişti. Emin Değer, şöyle dedi:

— Abdi İpekçi'ye yönelen kanlı elleri yönetenler, olayın sadece ülkede değil, dünya çapında yankıları olacağının bilincindedirler. İpekçi, hükümeti eleştirerek destekliyen ve özellikle etkili çevrelerde benimsenen bir yazardı. Bu etkiden gocunanların eseri olduğu düşünülmelidir...

Prof. Sadun Aren de, şöyle yanıtladı sorumu:

— Abdi İpekçi'yi öldürtenler hiç şüphesiz gerici, faşist, karanlık güçlerdir. Bunların planı, ve bu benzeri cinayetlerle ülkede bir şaşkınlık

ve yılgınlık havası yaratmak ve sonra bu havadan yararlanarak, emekçi halkımızın demokratik savaşımını durdurmak, özledikleri faşist baskı yöntemini kurmaktır. İşçi sınıfımız ve diğer tüm emekçi halkımız aydınlığı görmüş ve ona doğru ilerlemektedirler. Bu yürüyüş cinayetlerle durdurulamaz.

Prof. Bahri Savcıya göre, bu son cinayet terör dalgasının geçmediğini vurgulamaktaydı.

İlhami Soysal, Abdi İpekçi'nin eski arkadaşıydı. O, Milliyet'teyken ben de Milliyet'e girmiştım. Soysal şöyle karşılık verdi soruma:

— Bu cinayet karşısında ne demek gerek bilmiyorum. Abdi ömrü boyunca dengeyi adanmıştı. Abdi'nin öldürülmesi, eşine, dostlarına, gazetesine Türk basınına indirilmiş bir darbedir. Ama bu o kadar önemli değil. Önemli olan Türkiye'de dengeden yana, toleranstan yana, demokrasiden yana düşünceye indirilmek istenen darbedir...

Milliyet'te sekiz yıla yakın çalıştım. Yazdığımız haberlerle ortalığa duman attırıyorduk!

Abdi İpekçi, gazetenin Genel Yönetmeni. Duyduğum haberin doğru olup olmadığını araştırma alışkanlığını edinmemde onun büyük et-

kisi olmalı. Birkaç yıl önce, Ankara'ya geldiğinde, bir ara telefonla konuşmuştuk. Çalışmalarımızı nasıl bulduğunu sormuştum.

— Çok iyi, dedi takıldı; Milliyet'teyken böyle değildin!

— Kılı kırk yarmayı sizden öğrendim..

— Ben yapamıyorum artık.. dedi. Eski tizliğim kalmadı!

1960 sonrası basınında Abdi İpekçi'nin etkinliği yadsınamaz. Mete Akyol, buna «Abdi İpekçi Okulu» diyor. Doğrudur..

Abdi İpekçi'nin «herkesle iyi geçinmeye çalışan bir gazeteci olduğunu söyleyebilirim. Ben bunu beceremedim.

Halkın kanına, demokrasinin kanına susamasalar, kimseye düşmanlık beslemeyen bir Abdi İpekçi'yi, bir Doğan Öz'ü, bir Karafakioğlu'nu, bir Cömert'i, bunca genci, aydını, öldürtürler miydi hiç? Kahramanmaraş'ta bu kadar cana kıyarlar mıydı?.. Abdi İpekçi'yi vurana boşuna aramamalı, öldürtene bakmalı. Halkın güvenliği için onları tıkmalı içeriye. Etkisiz duruma getirmeli...

MUSTAFA EKMEKÇİ

5 Şubat

Sabahattin Ali'den Server Tanilli'ye

Bir gün, Meclis kulisinde volta atarken, bir arkadaşım şöyle dedi:

— Sen zaman zaman, Sabahattin Ali'yle ilgili yazılar yazıyorsun. Tanır mıydın kendisini?

— Yooo, hiç görmedim..

— Ben tanırdım.. dedi arkadaşım. Babamın arkadaşıydı. Babam mı? Sinop'ta, jandarma çavuşuymuş. Sabahattin Ali'yi, Sinop hapishanesine getirdiklerinde, komutanı şöyle demiş:

— Bir manga al, bugün vapurla azılı biri getiriliyor. Adı, Sabahattin Ali. Aman gözünü aç, ona göre...

Babam, «Peki» diyor. Gidiyor vapura, göz-lüklü, efendiden, ufak-tefek biri çıkıyor. Elleri kelepçeli. «Sabahattin Ali, bu demek..» diyor babam. Yanındaki erlere de şöyle diyor:

— Çözün ellerini. Siz de gidin, cezaevine ben götüreceğim...

«Babamla çok sıkı dost oluyorlar böylece. İstanbul'a taşınıp babam emekli olunca, gelirdi Sabahattin Ali evimize...»

Bu, «Ankara Notları'mı, Sabahattin Ali'yle Server Tanilli'ye ayırmayı kuruyordum kafamda. Sabahattin Ali'nin birkaç gün önce, öldürü-

lüşünün 31'inci yılıydı. Server Tanilli, vurulalı beş gün sonra, bir yıl olacak.. Tanilli, bir yıldır hastane hastane dolaşıp, yaşama savaşı veriyor..

Tanilli'nin İngiltere'den Stoke Mondeville hastanesinden yazdığı ilk mektubu 10 ocak 1979 tarihliydi. Şöyle diyordu:

«Ekmekçi kardeş,

Sana bugüne değin bir şey yazabilmiş değilim. Üzüntüsünü bana sor! Hoş, ne yazacaktım ki zaten? Nasıl bir çetin yolda yürüdüğümü biliyordun aslında. Sana, bugün, işin müjdesini vermek kalmıştır benim için. O yolu, nice acılar bahasına yürüdüm. İşin içinden yüz akıyla çıkıyoruz zahir. İçine yüreğimizi koyacağımız daha nice çetin yollar var önümüzde. Onların hazırlığını yapmakla meşgulüm şimdiden. Zaman kaybetmemek gerekiyor!..

Anlatacağım çoğu şeyi, Türkiye'ye dönüp de Ankara'yı ziyaret ettiğimde hep bir araya geleceğiz ya, o meclise saklıyorum...»

17 ocak günlü mektubunda da şöyle diyor-du:

«... 1 şubatta bulunduğum hastaneden çı-

kacağım artık kesinleşti. Hastane bunu resmen bildirdi bana. Buradan sonra nereye?

Çeşitli soruşturmalar yaptık bugüne değin. Yayınları izledik. Belli oldu ki, felci —mümkün olduğunca— asgariye indirmede en ilerde olan toplum Sovyetler Birliği bugün yeryüzünde. Orada da, Leningrad'da «Polenov Nöroloji Enstitüsü», Nöroloji konusunda Amerikalıların bile ilerisine geçmişler. Amerikalılar dahi hasta yoluyorlar o enstitüye...»

Server Tanilli'nin mektubunu 1964 yılında Türkiye'ye gelen Podgorni'nin o zaman hasta olan Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e bir önerisini anımsattı. Podgorni, Gürsel'e şöyle demişti:

— Paşam, haydi siz bize götürelim. Sizi iyileştirelim. Oradan yürüyerek dönersiniz, bastonu da atarsınız..

Cemal Ağa, uzaklara dalgın bakarak karşılık verdi:

— Beni size vermezler. Amerika'lara gönderirler..

Oysa, Cemal Gürsel, gönderilebilmeliydi o zaman Sovyetler'e. İyileşebilir, ya da iyileşemez o başka. Ama, sağlık da eğitim, kültür gibi bütün insanlıktır. Ondan herkes yararlanmalıdır.

Tanilli, İngiltere'den Almanya'ya geçti. Şimdi, orada bir hastanede yatıyor. Almanya'ya giden Uğur Mumcu'nun Tanilli'yle konuştuğunu, Tanilli'nin Emin Değer'e yazdığı mektuptan öğrendim..

Türk Hükümeti, Tanilli'nin Londra'ya gönderilmesinde olduğu gibi, Leningrad'a gitmesi konusunda da gereken ilgiyi gösterdi. Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün, Sovyet Elçisine, Tanilli'nin tedavisinde yardımcı olurlarsa, bundan memnun kalacaklarını bildirdi.

Sonucu beklerken, Tanilli'nin moralinin çok iyi olduğunu öğreniyorum. Merkezi İstanbul'da bulunan Tüm Öğretim Üyeleri Derneği, Tanilli'nin tedavisi için, hemen her girişimi yapıyor. Emin Değer'e yazdığı 20 mart 1979 günlü mektubunun bir yerinde şöyle demiş:

«... Aziz dostum,

İçimdeki burukluğun dışında iyiyim .Yarım bedenle de olsa, günlerimi hoş geçirmeye çalışıyorum. Kaldığım klinik mükemmel. O yönden

bir şikayetim yok. Buradaki Türk dost ve arkadaşların yakın ilgisini görüyorum, pek duyulanıyorum tabii. Şimdiki halde programım şöyle: Eğer Sovyetler işi olmazsa, mayıs ya da haziranda Londra'ya önemli bir ameliyat için gideceğim. Temmuz ortalarında da yurda dönmüş olacağım. Ve böylece bir sayfayı kapamış ve yeni bir sayfayı açmış olacağım..»

27 mart günlü mektubunda da Emin Değer'e Uğur Mumcu'nun kendisini aradığından söz ediyor ve «Tanilli Dosyası» kitabından. Şöyle diyor o konuda da:

«... O vesileyle gönderdiğiniz kitapları da aldım T.anilli Dosyası bu sefer gerçekten efradını cami bir haline gelirken dış yüzü de pek güzel olmuş. Ben pek beğendim doğrusu. Himmetiniz var olsun. Tahmin ederim, hâlâ aranan ve okunan kitaplar arasındadır. Hele yakında piyesi de oynamaya başlayınca, uzun süre güncelliğini koruyacaktır...»

Sabahattin Ali'yle Server Tanilli arasında bir yakınlık kurdum? Birinin yaşantısı zindanlarda geçmiş, bir zorbanın sopasıyla can vermiş. Öbürü, faşonun kurşunundan —felçli olarak— kurtulabilmiş. Biri, yaşatılamamış. Öldürüleli 31 yıl geçmiş. Öbürünün yaşatılması için elden ne geliyorsa yapılmalı, diyorum.

Faşolar, bir bir yakalanıp, yargılanmaya başlanıyor. Bu küçümsenmeyecek bir gelişme. Giderek, cinayet işletenlerin yakalanmalarına varılacak, kaynaklara, odaklara inilecek kuşkusuz. Belki, söylemenin sırasıdır da.. Solda da oyunlara gelip, faşizmin ekmeğine yağ sürenler, vazgeçmelidirler bu tutumlarından. Yığınlardan, toplumdan nasıl soyutlandıklarını artık görmelidirler.. Zorbalık, suç, faşoların üstünde kalmışken, «Burada biz de varız!» demenin, kime ne yararı var ki?

Ama ölülerin anılması da engellenmemeli, özgürlüklerden, varılan noktalardan ödün de verilmemelidir.

Otuz yıl sonra, Sabahattin Ali'yle ilgili ilginç kitaplar çıkıyor. Cana kıyılıp da, öldürülenler, daha uzun yaşıyorlar...

MUSTAFA EKMEKÇİ

2 Nisan

Kan gölü

Önce ilerici öğretmen Talip Öztürk, sonra sağcı yazar İlhan Darendelloğlu, sonra da dün devrimci öğretim üyesi Prof. Dr. Ümit Doğanay..

Son günlerde İstanbul'da estirilen kanlı rüzgârlar cinayet salgınını yeniden duyarlı noktalara doğru sürüklüyor. Belli ki, birtakım karan-

lık çeteler cinayet salgınına «misilleme» yöntemleriyle çok daha duyarlı noktalara doğru tırmandırmak amacındadırlar.

Bu son üç cinayet, bu üç alçak, bu üç kanlı silah, kanlı rüzgârların ardındaki karanlık plan ve hesapları da ortaya koyuyor.

Üç kurban: Talip Öztürk, İlhan Darendelli-oğlu ve Prof. Ümit Doğanay..

Birtakım gizli güçler, toplumun duyarlı kesimlerini kanlı eylemlerin içine iyice itebilmek ve «misilleme» yolunu zorlamak için akla gelen her yönetime başvuruyorlar. Ve biz, çoğumuz bu olayların ardından öldürülenin kimliğine ve bağlı bulunduğu siyasi düşünceye göre «faşist çeteler» ve «komünist militanlar» gibi belirsiz kavramlar kullanıp, olayların üzerine pek gide-miyoruz.

Bu olaylar, «sağ - sol çatışması», «ülkücü - devrimci kavgası», «karşıt görüşlü öğrenciler» gibi genel söz ve kavramlarla açıklanacak boyutları çoktan aşmıştır.

Üç günde üç cinayet.. Bir ilerici eğitim emekçisi, bir sağcı yazar ve bir devrimci öğretim üyesi... Ne yapılmak istendiği belli değil mi?

İstiyorlar ki, olaylar daha da tırmansın, istiyorlar ki, kan seli daha da azgınlaşarak taşsın ve toplumun her kesimi, bu kavgadan, bu uğursuz çekişmeden uzak duran herkes, evet herkes bu kan gölüne zorla itilsin.. Budur, budur istedikleri!

Bu kan gölünün kıyısında şimdiden iki milyar Türk liralık silah ve mermi görünüyorsa, sağcısıyla, solcusuyla, «Bu terörü kim finanse ediyor?» sorusuna yanıt arayalım. Ve yine soralım: «Neden bunca kanıta karşın bir tek silah

kaçakçısı mahkûm ya da tutuklu değil?» Neden, neden, neden?

Bu cinayet sanıkları yarın öbürgün yakalanır belki de. Belki de on altı, on yedi yaşlarında, Ferhat Tüysüz örneği çocuklardır bunlar. Ya arkasındakiler? Ya bunlara adresler verip, ellerine otomatik tabancalar tutuşturanlar kimlerdir? Evet kimlerdir bunlar?

Abdi İpekçi cinayeti ardındaki görünmez kişiler kimlerdir? 1 Mayıs kırımının sorumluları kimlerdir? Kimlerdir Hamid Fendoğlu'na, hiçbir güvenlik görevlisinin nasıl çalıştığını bile anlayıp, elini süremediği paketli bombaları yollayanlar?

Kahramanmaraş soykırımında, dinamiti fillillercesine, olayları başlatıp, sonra da ortalıktan kaybolan çeteler kimlerdir?

Ankara Devlet Mimarlık Akademisine ordu yapısı bombaları atanlar kimlerdir? Kimlerdir İstanbul Üniversitesinin bahçesinde gencecik çocukların üzerine ölüm yağdıranlar? Doğan Öz cinayetinin, Necdet Bulut'un, Bedri Karafakioğlu'nun, Bedrettin Cömert'in katillerinin arkasındakiler kimlerdir?

Ülkemiz, sağcısıyla, solcusuyla, bu kan gölünde kulaç ata ata, bir iç savaşın içine sürükleniyor.

Ve devlet, nice büyüğü ile bütün olup bitenleri tören geçidi izlercesine kılı kıpırdamadan ve bir «kapalı tribün seyircisi» gibi aldırmandan göz ucuyla izliyor.

Devlet, adına övgüler dizilen, şu bölünmez, şu parçalanmaz devlet bu...

UĞUR MUMCU
21 Kasım

Doğanay ve Tütengil

Bir Orhan Yavuz, bir Bedrettin Cömert, bir Bedri Karafakioğlu, bir Necdet Bulut, bir Fikret Ünsal... Daha onların acısı dinmeden bir Ümit Doğanay, arkasından bir Cavit Orhan Tütengil.

Acılar katmerleşiyor yüreklerimizde.

Ve iyi dayanıyor yüreklerimiz...

İstanbul Sıkıyönetim Askeri Savcısının tanısı pek yerindedir: «Uzun bir zaman aralığına yayılmış bir planlı katliam hareketi» karşındayız. Toplum, hergün bu katliamın bir parçasını yaşıyor. İşçisiyle, köylüsüyle, memuruyla, aydınıyla...

Faşist terör, kanlı ellerini, arada bir üniversiteye de uzatıyor. Ve nerede demokratik, ile-

rici, yurtsever bir bilim adamı varsa arıyor ve buluyor. Halk kitlelerinin arasına salmak istediği korku, dehşet ve yılgınlığı, üniversitenin özgür kafaları arasına da salmak niyetinde.

Herkes susmalı.

Bilim adamı? O da.

Faşizm, ezeli korkusunu yaşıyor aslında; bilim karşısında bilim adamı karşısında o her zaman duyduğu korkuyu. Çılgınlığı biraz da bundan...

İKİ ÇAĞDAŞ KAFA

Doğanay da, Tütengil de, düşünce yapısını, eğilimlerini çok yakından bildiğim iki büyük değerdi.

Çağlarının tanığıydı ikisi de.

Doğanay, bizde yepyeni bir anlayışın hukukçularındandı. Kanun maddelerini «yurt ve dünya gerçekleri»nden soyutlamamak; onları, o gerçeklerin ışığında ele almak; en adil, ama aynı zamanda en gerçekçi ve çağdaş yoruma ulaşmak... Böyle bir yoruma ulaşmak için de, gün geldi kültürün diğer alanlarına taşdı: «Sosyoloji» ve «tarih»in içine, —sırasında bunların derslerini verecek denli— dalması bu yüzden. Sonuçta, «akdin inikadı âni» ya da «kefile kefil» olanın hakları ve borçlarıyla uğraşmayı «uzmanlar»ına (!) bıraktı. «Kıyı yağması»nı önlemenin yollarından, eğitim ve üniversite sorunlarına değin yığınla sosyal sorunun içine

kıyısından ve köşesinden tanımaya çalıştığımız bir başka dünya, —bütün gerçeklikleriyle ve rakam rakam— açılır önümüzde: «Az gelişmiş ülkeler dünyası», ya da «Üçüncü Dünya». Ve Türkiye, işte bu dünyanın içindedir; sorunları da o dünyanın temel sorunlarından ayrı değildir.

Türkiye'de sosyolojinin köşe taşlarından biridir bu kitap.

Bu genel doğruların ışığında, Tütengil, Türkiye'nin yığınla sorununa eğilecektir: Kırsal kesim, kentleşme, eğitim ve üniversite sorunları. Üzerinde büyük bir ısrarla durduğu konular olacaktır.

Tütengil'in bir başka ilginç yanı, edebiyat

daldı. Bu sorunlara yanıt arayan Doğanay, gene bir hukukçuydu; ama bir «holding hukukçusu» değil, dünyayı ve toplumu tanıyan, giderek halkının hizmetine girmiş bir hukukçu.

Tütengil, Türkiye'de 1960'larla başlayan «büyük uyanış»ın içinde yer alır; ve çok önemli katkılarla besler o uyanışı.

O yıllar bir yerde «kendimizi tanıma» yıllarıdır. İsrarlı bir ararışın içine girmiştik ve soruyorduk hep:

Nasıl bir dünyada ve toplumda yaşıyorduk. Ne idi sorunlarımız? Ve nasıl çözümleyecektik onları?

«Az gelişmenin sosyolojisi» yayınlandığında,

ve sanatla olan yakın ilişkisidir. Ondaki ufuk genişliğini sağlayan —belki de— başta bu olmuştur. Gün gelip bir «Tütengil Bibliyografyası» hazırlandığında, bu ufuk genişliğini bütün görkemiyle göreceğiz.

Genç kuşaklar, Tütengil'e çok şey borçludurlar. Gelecek kuşaklara da büyük bir miras bıraktı; onlara da hocalık edecektir.

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN DOSTUYDULAR

Doğanay'ı ve Tütengil'i aynı noktada birleştiren asıl önemli şey, düşünce özgürlüğüne yürekten inanmalarıydı. Başta faşizme olmak üzere her türlü gericiliğe ve bağınazlığa karşı oi-

maları önce bu yüzdendi. Faşist kurşunların kendilerini arayıp bulması, —kuşkusuz— bir rastlantı değildir.

«Uygarlık tarihi» davasının açıldığı günlerdeki yüzünü hatırlıyorum Doğanay'ın. Faşizmin tezgahladığı bir oyuna, üniversiteden birinin de maşalık etmesi karşısında nasıl da kızgın ve üzgündü!

«— Olur böyle şeyler» diye kendisini avutmaya kalkmıştı. Cevabını hiç unutmam;

«— Hayır», demişti. «Server. Özgürlüğü bilim olmayacağına göre, düşünce özgürlüğüne başta üniversitenin kendisinin sahip çıkması gerekir. İçimizden hiç birinin üniversiteye kara çalmaya hakkı yoktur!»

Böylesine düşküncü düşünce özgürlüğüne ve üniversitenin şerefine.

TÜMÖD'ün İstanbul Şubesi Başkanı'ydı o sıralar. Kitabım hakkındaki hezeyanları yanıtlamak üzere. Dernek, —her biri kendi alanında otorite olan— beş mümtaz öğretim üyesine başvurmuştu. O heyetin hazırladığı raporda, «sosyoloji» adına yanıtı aziz Tütengil vermiştir.

Raporun mahkemeye verildiği günlerdeydi. Karşılaştığımızda bana:

«— Bir kaç haftamı da alsa, baştan sona okudum kitabını» dedi ve ekledi: «İtiraf ediyim, çok şey öğrendim. Ne mutlu öğrencilerine. Ancak, Türkiye'nin egemenleri, gençlere bunu okutturmak istemezler. Nitekim istemiyorlar. Savaşacaksınız. Bir yerde, karanlığa karşı aydınlı-

ğın savaşıdır bu. Sadece bu savaşta yalnız olmadığınızı bilmeni isterim. Aydınlık adına seni savunmak bizim görevimizdir.»

Ben de itiraf edeyim: Beni en çok duygulandıran sözler bunlar olmuştur, yaşamımda. Tütengil karanlığa karşı savaşımında hep aydınlığın yanında yer almıştı. O davadaki tavrı da böyle oldu: O'nun ve arkadaşlarının.

Sonunda davayı kazandım. Ama, benden önce onlar kazanmışlardı.

BEKLEDİKLERİ VAR

Doğanay'ın Tütengil'in bekledikleri var şu anda.

Yalnız onların mı?

Faşist vahşete kurban verdiğimiz tüm bilim adamlarımızın, aydınlarımızın, halktan insanlarımızın...

Ağıt mı? Hayır!

Bu faşist vahşete son vermek, durdurmak bu kan selini.

Kim yapacak bunu?

Demokrasinin amansız düşmanları, faşizme yataklık edenler, emperyalizm işbirlikçileri mi?

Elbette hayır!

O halde?

O halde, ey, Türkiye'nin tüm anti - faşist, demokratik ve devrimci güçleri, birleşiniz!

Bu görev de sizin.

SERVER TANILLI

24 Aralık

Sıkıyönetim'deki silâh kaçakçılığı sanıklarının eski Sıkıyönetim mahkemesi üyeleri savunuyor

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının açtığı silah kaçakçılığı davasında tutukladığı sanıklar, «12 Mart dönemi»nin şimdi avukatlık yapan eski yargıç ve savcılarının savunduğu öğrenilmiştir.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesince, «Silah kaçakçılığı, 6136 ve 1567 sayılı yasalara muhalefet» suçlarından Haydarpaşa Gümrük Müdürü Ali Galip Kayıran, Osman İmanoğlu (İnan), inşaatçı Nizamettin Aytemiz, inşaatçı ve gemici Mehmet Candaş, Pirelli başbaylı Mustafa Mirza, odabaşı Mehmet Özer, otelci Hacı Mirza ve inşaatçı Ahmet Tombul tutuklanarak cezaevine konulmuşlardır. Savunma kurulunda yer alan 1. Ordu Mahkemesi eski Askeri Savcısı Emekli Albay Sırrı Akbay, 3 numara-

lı Sıkıyönetim eski Yargıcı Emekli Albay Coşkun Dünder ve eski Savcı Emekli Binbaşı Taylan Erimer ile Avukat Orhan Akkaya, Avukat Kadir Bakoğlu ve Avukat Sami Gerçel bu tutuklamaya 1. Ordu Askeri Mahkemesinde itiraz etmişlerdir. Ancak 1. Ordu Askeri Savcılığı bu itirazların mahkemeden reddini sanıkların tutukluğunun devamını istemiştir. Başkan Yargıç Kıdemli Albay Metin Taran, Üye Piyade Ön Yüzbaşı İlyas Kırık ve Üye Yargıç Asteğmen Mukadder Yakupoğlu'dan kurulu 1. Ordu Askeri Mahkemesi, avukatların itirazını yerinde görerek sanıkları serbest bırakmıştır.

1. Ordu Askeri Mahkemesi kararını şöyle açıklamıştır:

«Dosya münderecatına ve mevcut delillere

nazaran bİlcümle sanıkların mİsbet suçu İka et-
tikleri hakkında tutuklanmalarını gerektirecek
derecede yeterli güçlü kanıt ve belirti bulunma-
dığı anlaşılmakla, vaki İtirazların kabulü İle hak-
larındaki tutuklama müzekkerelerinin geri alın-
masına ve tahliyelerine, mahkeme heyetinden
Atğm. Mukadder Yakupoğlu'nun sanıklardan Ali
Galip Kayıran ve Mehmet Cantaş hakkındaki
karşı oyuyla ve oy çokluğu İle karar verİldİ.»

Sanıklardan Haydarpaşa Gümrük Müdürü
Ali Galip Kayıran İle İnşaat ve gemi İşletmecisi
Mehmet Cantaş'ın serbest bırakılmasına karşı
çıkın Yargıç, bu kararını tutanağa şöyle yaz-
dırtmıştır:

«Dosya münderecaatına göre sanıklardan
Ali Galip Kayıran ve Mehmet Cantaş hakkında
tutuklanmalarını gerektirecek kuvvetli belirtiler

bulunduğundan, bu kişiler hakkındaki tutuklu-
luk halinin devam etmesi gerektiğı kanaati İle,
çoğunluğun kararına karşıyım.

Mukadder Yakupoğlu
Hakim Atğm.»

Sanıklar hakkındaki soruşturma İstanbul
Sıkıyönetim Askeri Savcılığınca sürdürölmekte-
dir. Nitekim, kaçakçılık olayı İle ilgili olarak
hafta içinde Sıkıyönetim Mahkemesince yeni
tutuklamalar yapılmıştır. İlgililer, soruşturma
hakkında şİmdilik bir açıklama yapmanın erken
olduğunu söylemektedirler. Soruşturma sona
erince, sanıklar hakkında Sıkıyönetim Askeri
Mahkemesinde kamu davası açılacağı öğrenİl-
miştir.

DOĞAN KATIRCIOĞLU

11 Mayıs

Cinayet sanığı ölkücü Sıkıyönetim yargıçlarını övdü

(İstanbul Haber Servisi) — Göztepe Ticaret
Lisesi karşısındaki büfede 16 Mart 1978 sabahı
Mehmet Nuri Ayyıldız ismindeki sol görüşlü okul
arkadaşını öldürmekten sanık Necdet Toprakte-
pe, dün İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesindeki
savunmasında, «Mahkemenin adaletine sığınıyo-
rum» demiştir.

Ölkücü tutuklu sanık Necdet Topraktepe, sa-
vunmasında şİnları söylemiştir:

«Siyasal açıdan hiç bir görüşü olmayan de-
ğişik deyimle ortada olan bir kişiyim. Olay ta-
mamen haksız olarak uğradığım bir saldırıda
kendimi savunmak İstemem sonucu meydana
gelmiştir. Sıkıyönetim İlan edildikten sonra sı-
kıyönetim mahkemelerine olan güvenim dolayı-

siyle kendiliğimden gelip teslim oldum. Tarafsız
karar verileceğine inanıyorum. Mahkeme adale-
tine sığınıyorum.»

Savunma Avukatı Recep Kılıç da savunma-
sında, sanığın beraatini istemiş ve «Öncelikle
bir hususu belirtmek isterim. Sıkıyönetim mah-
kemelerinin savunma özgürlüğü konusundaki
geniş anlayışına peşinen teşekkür etmek İste-
rim» demiştir.

Askeri Savcı, sanık Necdet Topraktepe'nin
kasten adam öldürmek ve ruhsatsız tabanca ta-
şımaktan cezalandırılmasını istemiştir.

DOĞAN KATIRCIOĞLU

10 Temmuz

“Sizden hesap soracağız!,,

Yepyeni koyu giysiler içinde uzun boylu bir
delikanlı... Çekmiş balıkçıyı sırtına... Yargıç
önünde dimdik duruyor. TV ekranında tüm ulus
seyrediyor bu görüntüyü... Bu 41 yıl hapse mah-
kûm edilen bir Türk gencidir. 41 yıl! Şİmdi yir-
misindeyse altmış bir yaşında çıkacak yeniden

özgürlüğe... Bütün bir yaşam! Bir yaşamın bo-
şa uçması! Yazık değil mi genç bir insanın böy-
lesine bir duruma düşmesine?...

Ne yapmış bu delikanlı? Sıkıyönetim Mah-
kemesi kararında şöyle deniliyor: «Olay günü
Atatürk Site'sine gitmek için otobüse binen Sait

Ulusoy'a «Sen burada ne duruyorsun komünist?» diye sataşarak cebinden çıkartıp bitişik durumdayken ateş ettiği, kapı açılınca sokağa düşen Ulusoy'a, yerde yatarken de başına iki el daha ateş ettiği ve adı geçeni kasten öldürdüğü açıkça anlaşılmakla TCK'nun 448. maddesi uyarınca 24 yıl ağır hapsine, ayrıca olay yerinden kaçarken kendisine engel olmak isteyen Turgay Soygüllü'nün karnına iki el ateş ederek işlediği anlaşılan kasten adam öldürme suçundan TCK'nun 448. maddesi uyarınca 24 yıl ağır hapsine...» Sonunda bu «bir şahsa 36 yıldan fazla ağır hapis cezası verilemeyeceği için cezanın 36 yıl ağır hapis olarak uygulanmasına...» karar veriyor mahkeme...

Karar Yargıtay'ca incelenecek. Konu kesinlik kazanmadığı için karar üzerine ne olumlu ne olumsuz bir şey yazmak istemiyorum. Bir söz vardır, «Adaletin kestiği parmak acımaz». Acır da, acımaz gibi yapılır... Sen git bir delikanlıyı güpegündüz öldür, başka birini ağır yarala, sonra da öldürdüğün kişi bir komünisttir diyerek adaletten kurtulacağını san, buna olanak yoktur elbet! Her cinayet cezalandırılacaktır. Her katil adalet önünde, eyleminin hesabını verecektir. Şu, ya da bu düşüncede olmak, öyle görünmek, sırtını sağlam yerlere dayamak, dayadığını sanmak insanlıktan çıkmış kişileri kurtaramaz.

Benim üzerinde durmak istediğim bu delikanlının kararın okunmasından sonra «Sizden hesap soracağız» diye bağırması.. «Sizden hesap soracağız», «Siz», kim? Yargıçlar, hem de asker yargıçlar!... Hesap nasıl sorulur? Ya günün birinde bir karşı devrim olur, aşırı sağcı militanları işledikleri cinayetler yüzünden mahkûm edenler başka uydurma mahkemelerde hesap verirler, cezalandırılırlar, ya da aşırı örgütler bu savcılar, yargıçları sokak ortalarında vurmaya kalkışır! Nasıl savcı Doğan Öz'ü kapısının önünde vurdularsa, öyle... Bu, Adalet'i, Adalet adamlarını yıldırma, korkutma isteğiyle yapılan bir şeydir, bir gözdağıdır... Tutuklu, 41 yıla mahkûm edilen bir militan, asker yargıçlara «hesap sormak»tan söz ederse bir bildiği, bir güvendi-

ği var demektir. Bakın, «soracağız» diyor... Bir güç adına, bir örgüt adına, birileri adına söylüyor bunu. Sizden bunun hesabını soracağız... Bunu her mahkûm söyleyemez. Aklına bile getirmez. Gücünün yetmeyeceğini bilir. Belki ağır cezaya çarptırılmanın heyecanı ile kendinden geçip ileri geri söyleşenler olabilir, ama «hesap sorma» gözdağını savuramaz. Aşırı sağcı militanlar ise, her zaman bir büyük gücün arkasında olduğu inancında, güvencindedir. Nedir o, kimdir? Bu aldatılmış gençleri istediğiniz kadar yargılayın, mahkûm edin, yararsız.. İş o «ana mihraklara» inmek, inebilmek, o büyük oyuncuyu ortaya çıkarmak... Bu genç gibi nice gençler var o «büyük oyuncu» adına, o gizli sağcı örgüt adına «kurban» edilmek için sırada bekleyen... Orda burda işlenen yeni yeni cinayetler, kıyımlar hep bu büyük güvenden ileri gelmiyor mu?

İçişleri Bakanı Güneş geçen gün bir gazeteye verdiği demeçte «Herkes silahlanmalı, isteyen herkese silah taşıma izni verilmeli» diyor... Böyle bir şeyi o da istemez elbet, nitekim istemediğini de söylüyor, ama madem ki silahlanmanın önüne geçilemiyor, yurt ölçüsünde etkili bir toplama, silah arama uygulaması yapılamıyor, o zaman her isteyen kendini korumak için silah taşıması kaçınılmaz bir şey olur. Görünüm kovboy filmlerindeki Teksas kasabalarına benzeyecek, ama katiller bilecekler ki, öldürmek, vurmak istedikleri adam da silahlıdır, o da çeker vurur kendilerini... Buna «caydırıcı silahlanma» adını vermeli...

Sıkıyönetim yargıçlarını «Bunun hesabını sizden sorarız» diye korkutmaya kalkışan 41 yıla mahkûm militanlar gözlerimizin önünde... Öyleyse, devlet güçleri bu kanlı oyunların arkasındaki büyük gücü, büyük sorumluyu ortaya çıkarmalıdır. Bunu başaramıyorlarsa, Sayın Güneş'in dediği, önerdiği gibi, tüm ulusca silahlanmak en sağlam, en tutarlı davranış olacaktır.

OKTAY AKBAL
7 Haziran

Suçu nedir Alacakaptan'ın?

Uğur Mumcu «Sakıncalı Piyade» kitabında şöyle yazar: «Benim üzerimde siyah bir kazak var. Alacakaptan'ın üzerinde de şık bir palto. İkimizin saçları da dibinden kesilmiş. Kazmayı yere vururken Alacakaptan'ı düşünüyorum. Türkiye'nin en genç dekanıydı. 33 yaşında profesör

olmuştu. Arkadaşları asistanlık yapıyordu hâlâ. Suçu neydi, neydi ki böyle Astsubay Osman'ların elinde kürek mahkûmları gibi çalıştırılıyordu?... Kim sorumludur bu işlerden? Kimse. Birileri sorumlu olsa ne olacak, kim soracak hesabı bugün? Kim? Kazmalar iniyor buzlar diretiyor.

Karşıda Hüseyin Gazi tepeleri bembeyaz. Nöbetçi kulübesinden bir er. O da bizi gözetliyor. Ben Alacakaptan'ın suçu nedir, bunu düşünüyorum...

Kazmanın sesini duyuyorum sadece. Birdenbire kazma sesi kesildi «Ah». Döndüm. Alacakaptan bembeyaz olmuş. Bir eliyle belini tutuyor. Alnı ter içinde. Düştü düşecek. Hemen kazmayı fırlatarak yanına koyuyorum, «Ne oldu hocam?» Konuşmıyor: «Belim, diyor sadece, belime bir şey oldu»... Alacakaptan o gün Disk kayması denilen hastalığa tutulmuştu. Cezaevinde çalıştırıldığı ve belinin arızalandığı C. Başkanı Sunay'a duyurulmuş. Sonradan ellerine kelepçe takılarak Askeri Hastaneye götürüldü.»

Prof. Uğur Alacakaptan bugün CHP Ankara Senatörü ve CHP Genel Sekreter Yardımcısıdır. 12 Mart fırtınasının bütün acılarından geçen, Askeri Mahkemelerde avukat olarak, sanık olarak demokrasi ve adalet savaşımı vermiş, tutuklareninde bir süre yatmış, ama sonunda Adalet önünde aklanmış bir ilerici aydın... 12 Mart döneminde pek çok ilerici aydın gözaltına alındı, tutuklandı, aylarca hapislerde kaldı ama, duruşmalar sonucunda hepsi suçsuzluğunu kanıtladı. akladı. 27 Mayıs 1960'dan sonra da pek çok politikacı tutuklanmış hapis cezasına mahkûm olmuş, sonra bağışlanmış daha sonra da siyasal haklarına kavuşarak yeniden önemli görevlere getirilmişlerdi. Bugün Parlamentoda yer alan eski DP'li politikacılardan Sebatî Ataman, Celal Yardımcı, Hayrettin Erkmen ve daha başkaları 27 Mayıs'ta Adalet önünde hapse mahkûm edilmiş ve cezalarının bir bölümünü çekmiş kişilerdir.

Uğur Alacakaptan'ın gözaltına alınması, tutuklanması, bir süre cezaevlerinde acı çekmesi ise belirli bir suçun karşılığı değildi. Boş yere hapse yattı, boş yere acı çekti. Adalet önünde mahkûm edilmedi, hiç bir suçu bulunamadı. 27 Mayıs devriminden sonra mahkûm edilen eski DP'lilerin durumu bugün hiç bir biçimde söz konusu edilmiyor, herhangi bir göreve gelmelerini, getirilmelerini önleyen çıkmıyor. Gerçek bir demokrasi düzenin de yaşıyorsak bütün bunlar doğaldır, olasıdır «Sen eskiden mahkûmdun, şu şu suçları işlemiştin, genel bağışla dışarı çıktın, özel yasa sonucu siyasal haklarına kavuştun, bu yüzden önemli görevlere gelemezsin artık» demiyoruz kimseye, demeyi aklımızdan geçirmiyoruz. Hele bir yanlışlık sonucu «içeri» alınan, sonra aklanıp özgürlüğe kavuşanlar uğradıkları bu haksızlığın bedelini de devletten almak hakkına da sahiptirler.

Durum böyleyken... Evet durum böyleyken, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Ankara CHP Senatörü ve CHP Genel Sekreter Yardımcısı

Prof. Uğur Alacakaptan'ın İçişleri Bakanlığına atanmasını doğru görmemiş ve Başbakan Ecevit'in önerisini geri çevirmiştir. Gazetelerde okuduğumuz haberlere göre, bunun nedeni, Alacakaptan'ın 12 Mart döneminde Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanmasıdır. Evet, yargılanmış ama sonunda ne olmuş? Yargılanması, tutuklanması doğru muymuş? Sıkıyönetim mahkemelerinde aklanmamış mı? En küçük bir «suç»u görülmüş mü, saptanmış mı? Değil... Bir büyük yanlışlıkmiş bu değerli bilim adamına uygulanan, korkunç bir yanlışlığa düşmüş o zamanın sıkıyönetim görevlileri... Bir insanı mahkemeye götürüp yargılamak, sonra da «senin suçun yokmuş» diye özgürlüğüne kavuşturmak, sonra da aradan yıllar geçtikten sonra önemli bir göreve atanması söz konusu olunca «sen vaktiyle mahkemelerde yargıldın» diye karşı çıkmak!. Bunda haklı bir yan görüyor musunuz?

Sayın Korutürk'ün, Başbakan Ecevit'in önerisini geri çevirmesi önemli bir olaydı. Üzerinde düşünülecek, yorumlanabilecek, türlü biçimlerde anlamlandırılacak bir olay... Ecevit, kabineyi kurarken Adalet Bakanlığına Prof. Alacakaptan'ı atamayı düşünmüş, Çankaya'ca bu öneri kabul edilmemiş, deniliyordu. Şimdi İçişleri Bakanlığına atanmasının önlenmesi bu söylentinin doğruluğunu gösteriyor. Evet, 12 Mart'ı izleyen o karışıklık günlerinde birtakım aşırı sağcı kesimler ilericilerin lideri olarak Alacakaptan'ı göstermeye çok çalıştılar. Birtakım terör olaylarının ardında «büyük baş» olarak onu bulmak, onu suçlamak istediler. Ama bütün bu tertipler, hesaplar boş, yararsız, baştanbaşa yanlış çıktı. Prof. Alacakaptan'ın kişiliği, demokrasiye, hukuk düzenine, Anayasaya bağlılığı, bu tür karamaları etkisiz bıraktı.

Haksızlıklara uğramış bir kişidir Alacakaptan... Suçsuz yere aylarca hapisle yatırılmıştır. Elne kazma tutuşturularak cezaevi bahçelerinde buz kırdırılmıştır. Hakaretlere uğratılmıştır... Bütün bunlar yüzünden kendisinden özür dilenmesi gerekir. Nitekim Ankaralı seçmenler de onu senatörleri seçerek bu davranışı yapmışlardır. Ne var ki, Cumhurbaşkanı Korutürk'ün Alacakaptan'ın İçişleri Bakanlığına getirilme önerisini geri çevirmesi, neden olarak da 12 Mart sıkıyönetim mahkemelerinde «suçlu» olarak yargılanmasının gösterilmesi acı ve umutsuzluk uyandıran bir durumdur. İşin içinde gereği gibi aydınlatılmamış yönler, yanlar olduğu kuşkusunu veren bu olay, Türk demokrasisinin geleceği açısından da düşündürücüdür.

OKTAY AKBAL

10 Ekim

Ne gözyaşı kuruyor, ne sözünde duruyor...

Sel baskınlarından söz etmek istiyordum bugün. Sağcı basın, Suluova'da Büyükçektek Kömür Ocağı'nda yeraltında kalanların, hükümetin savsaması sonucu kaldıklarını yazıyordu. Bağımsız İmar-İşkan Bakanı Ahmet Karaaslan, sağcı basının bu tutumunu «vcdansızlık»la nitelendirdi. Bakanın açıklamaları, dünkü Cumhuriyet'te yayınlandı özettele.

Kömür ocağının sahibi, Hacı Başbuğ'un ilçe başkanlarından değil miymiş meğerse..

Sellerin evleri basıp, çoluk - çocuğu öldürmesi, Türkiye'de konut sorununun yıllardır çözülmediğini gösterir. Sel bölgesinden bir öğretmen anlattı. Geceleri, sabahlara değin nöbet tutuyormuş. Sel nöbeti.

Şöyle anlatıyor:

— Ne faşist saldırı, ne başka bir baskın korkusuyla nöbet tutmuyorum. Hoş, nöbete alıştım. «A»da bir kasabada öğretmenken kendi ailemin can güvenliği için çok nöbet tutmuştum. Şimdiki nöbet, sel korkusundan doğan zorunlu nöbet.

Merzifon çevresini sık sık sel basmakta son günlerde. Bir ev buldum çaresiz, köye atandığımda geçen yıl. Tam sel yolunun üstü. Terk edilmiş, bakımsız bir izbe. Mayıs ayında bir sel bastı. Geceleyin çoluk-çocuk, yukarıda bir komşuya sığındık. Su göbekte, çocuklar omuzunda evi terkettilik. İnanın, o zamanın kırı, çamuru yeni yeni kayboluyor evde. Şimdi ise, son sel baskınlarından sonra aynı yağış bu bölgede de başlarsa nice olur halimiz? Ev denen çalı-cırpı yığının işi sanıyelik. Suluova'daki durumu gözlerimle gördüm. Onun için nöbetteyim. Gene Güneydeki dağlarda kara kara bulutlar flink atmaya başladı...»

Öğretmenin tuttuğu sel nöbeti, düşlerime girdi. Adını da açıkladı ama, yazmayacağım. Sel baskının yanında, faşizmin baskısı da var çünkü.

Seçimlere bir aylık bir zaman var. Gündemdeki konunun, faşizm ve her çeşit cinayet olduğuna kuşku yok. Suç işleyenler, yakayı kaptırap ceza görmeye başlayınca, onları kışkırtanların da suratları birer karış asılmaya başladı. Ama, bunu göstermiyorlar da, kışkırtıcılığı sürdürüyorlar..

Gızlı, açık her yerde yapıyorlar bunu. Arkasından da «Barış» türküsü çağırabiliyorlar.

Uslanmıyorlar da bir türlü. Önceki günkü Cumhuriyet'te vardı: Şeleyan yurda kaçak demir sokmak istedi.. diye.

Hacı Başbuğ'u tutan gazetelerden birinde «Menekşeler Ölmemeli» diye bir roman yayınlanıyor. Gazetenin 6 eylül sayısında, romancı (!) ne diyor?

«... Onu, vatan düşmanı, bayrak düşmanı, din düşmanı, millet düşmanı, insan düşmanı olmadı için öldürdüler ana! Onu saf ve temiz bir Türk çocuğu olduğu için öldürdüler. Yarasa nasıl gün ışığından rahatsız oluyorsa, devrimciler de müslüman - Türk gencinden öyle rahatsız olurlar. Onu ortadan kaldırmadıkça rahat etmezler...»

7 eylül sayısında gazetenin, nasıl sürüyor roman (!) bakın.

«... Türkiye'de bir şeyler oluyordu. Türkiye'de yüreği vatan ve millet sevgisiyle tutuşup yananlarla, beyni komünist Rusya ve Çin tarafından satın alınmış hainlerin savaşı vardı. İki taraf da son kozlarını oynuyorlardı. Türkiye'de kanunlar komünizmi yasakladığı halde komünistler ellerini - kollarını sallaya, sallaya, Cumhuriyet Savcılarının gözlerinin içine baka baka Türkiye'yi emperyalist komünizmin kucağına doğru çekiyorlardı...

Bu tüyler ürpertici manzaranın tek izahı vardı: komünistler devlet makamlarına sızmışlardı. Türk kanunları onlara karşı işletilmiyordu (burada cümleler karışmış romanda) komünistler ortalığı boş, meydana kendilerinin sayıyorlardı. Halkı Yahudi sermayesinin satın aldığı basın şartlandırmıştı. Kargayı klavuz seçtirmişti Türk insanına.. Komünistler, bir baş belası, bir hükümdarlık hanedam şeklini alan bir Sosyalist Enternasyonalci partiyi kendilerine hareket üsü yapmışlar.

Bir karga çıkmış, ortanın solu yumurtasını yumurtlamıştı. Onun yetiştirmesi Deccal ise, «Sosyalist Enternasyonal»ı doğurmuştu. Böylece beynelmilel bir kötülük ortaklığına katılması onun «Özgürlükçü Demokrasi» tikine hiç yakışmıyor... Barış diyorlar, arkadan vuruyorlar... Özgürlük diyorlar, yalnız komünist devrim için ortalığı kana bulayan uşaklara özgürlük tanıyorlardı..»

Seçimlere bir aylık bir zaman varken, Hacı Başbuğ'u tutan gazetede, yayınlanan roman bu. Süleyman bey de okuyor, keyifleniyordur elbet! Keyiflenmese, AP'nin seçim broşüründe «...AP iktidara gelirse anarşi ve komünizmle mücadele edecek ve milliyetçi öğretmenler yetiştirecek...» denir miydi hiç?

MC'ler gidince nasıl ağladılar? İşbaşına gelince yine bildiklerini okuyacaklar. Cinayetler, şimdi böyle. Ya bir de MC'ler iş başında olsalardı?

Ya fıkra, ya olmuş olay. Bir bakan anlattı:

— Yıllar önce, Güney ilçelerinden birinde kaymakamlık yaparken, ilçeye yerleştirilmiş göçmenlerden biri, sürekli yakınmaya gelirdi:

— Abe, kaymakam efendi, ne olacak bu ağa-

lardan bizim halimiz? Bir gün, başka bir konuyla ilgili olarak yakındı. Eşi, kendisini aldatıyordu! Bir kez gözyaşlarına dayanamayıp bağışlamış, ama yine yakalamıştı. Şöyle dedi:

— Abe, kaymakam efendi. Ağladı, yine affettik. Yine yaptı. Gözyaşlarına dayanamayıp

affediyorum, yine yapıyor. Ne gözyaşı kuruyor, ne sözünde duruyor.. Buna bir çare bul, abe kaymakam efendi!.

MUSTAFA EKMEKÇİ

12 Eylül

Dert biter mi?

Demirel...

Erbakan...

Türkeş...

İşte size üç tanınmış kişi...

Üç politikacı...

Bugünkü batağın mimarları.

1975'ten başlayarak 1978'e dek devleti yönettiler. Ne yaptıklarını biliyoruz. Üç yılda 6 - 7 milyar dolar kısa süreli borç; yılda 4 milyara ulaşan dışalım - satım açığı ve 2 yılda 30 katinaya ulaşan kısa süreli dış borç...

MC'nin ektiği anarşinin hasat mevsimini yaşıyoruz; iflas defterinin ceremesini çekiyoruz.

İnsan belleği unutkanlıkla sakat değilse, üç kafadarın sicilini anımsamak kolaydır. Ne var ki ülkede herkesin böyle düşündüğünü savunmak da saflıktır. Siyasal partiler çatışması temelde bir çıkar çatışması olduğundan, son gezilerinde Demirel'in, Erbakan'ın, Türkeş'in meydanları doldurmasına da şaşılmaz. Ecevit yönetimi MC'den üstlendiği bunalımın dar - boğazını bir türlü aşamadığına göre halk yığınları ne yapacak? Tepkilerini nasıl dile getirecek? Sanaı devrimini gerçekleştirememiş Türkiye'de kökü dışarıya bağlı kapitalizmin avanta düzeni nasıl sürdürülecek? Üç kafadar sözde bir çözüm mü seçmene şöyle sunuyorlar:

— Bu hükümet gider, dert biter.

Acaba?

Komprador kapitalizminin gerçek mekanizmalarını elinde tutan iç ve dış güçlerin hesapları var. 1'inci MC seçimle çözüldü; 2'nci MC parlamentoda yıkıldı, 3'üncü MC'yi sınamaya olanak var mı? Kapalı kapılar ardındaki hesaplarla anlaşılıyor ki 3'üncü MC kolay değil. Üç kafadar bir araya geldiler mi, ne içe ne dışa karşı güven verebilirler sicilleri bir kez bozulmuştur. Peki, ne yapmalı? Ecevit hükümetini önce devirmeli, sonra 12 Mart modelini uygulamalı; IMF'nin yeşil ışığını yakmalı, ABD'ni şavullamalı; Şah'tan boşalan yere adaylığı koymalı; ve köprüyü geçmeli. Ecevit Hükümeti bir kez çözülsün, Cumhurbaşkanı mührü bir başkasına tes-

lim etsin, gerisi kendiliğinden gelir. Seçimlere değin Allah kerim. Yani «3'üncü MC» yerine «12 Mart modeli» partiler dışı formülü uygulamak isteyenlerin de söyledikleri üç kafadardan yük-selen sesin benzeri:

— Bu hükümet gider dert biter.

Acaba?

Bu hükümet gider dert biter mi?

Bitmez.

Türkiye'de bu düzen değişmeden derdin bitmeyeceğini halkın anlaması için 3'üncü MC'yi yaşamak mı gerekiyor? 2'nci 12 Mart'ı göğüslemek mi gerekiyor? Acılardan, çatışmalardan, sınavlardan geçmek mi gerekiyor?

Belki.

Ecevit yönetimi koyulaşan MC faşizmini bir ölçüde gerilettiler; ama, bu düzen içinde Türkiye'nin sorunlarını çözümlenmek olanaksızdır. Ecevit hükümeti kalsa da, gitse de, bu gerçek yaşanarak algılanacak. Dünya kapitalizminin bunalımında soluk alamayan komprador sermayeciliği tükenmiştir.

Tükenmişliğin nefes darlığını çekiyoruz. Eski yaşam biçiminin artık sonuna vardığımızı görenler gittikçe çoğalıyor. Dünya öylesine değişiyor ki, çevresinde beton apartımanlar yükselen bir ahşap ev gibi kalıyor Türkiye'nin düzeni. Bu ahşap eve Demirel mi payanda vuracak? AP ile MHP'nin gelecek seçimde ilerlemeleleri ve kazanmaları, ülkenin daha büyük acıları içeren yeni bir aşamayı yaşayıp zaman yitirmesinden başka hiçbir işe yaramaz. Ecevit hükümetinin kurduğu denge bozulduğu zaman oluşacak yeni hükümetin de bozuk düzene takoz olmayacağını yaşayarak göreceğiz.

Türkiye hükümetler değiştirerek kurtulamaz...

Düzen değiştirerek kurtulur.

Ve avanta kapitalizmini, kökü dışarda sermayeciliği, kompradorluk sistemini yıkarak dertlerine çare bulur.

İLHAN SELÇUK

28 Nisan

Demirel ve Komünizm

TRT, 23 Mayıs akşam haberlerinde Sayın Demirel'in gazetecilerle yaptığı bir konuşmayı ilet-ti. Demirel bu konuşmasında İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesinin, Türk Ceza Yasasının 142. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurusunu acayip karşıladığını belirtiyor. Şöyle diyor Sayın Demirel: «Bir yandan komünizmle boğuşacaksınız, bir yandan komünizmle boğuşmaya gerek olmadığını söyleyeceksiniz. 142. madde iptal edilirse, kan dökülmesini önleyici ve asayişli sağlayıcı çalışmalar geniş ölçüde zedelenir.»

Demirel, bundan sonra Başbakan Ecevit'in 10 gün önce Strasbourg'da yaptığı konuşmaya değinerek, Ecevit'in fikir özgürlüğünü savunmasını şiddetle eleştiriyor ve komünist partisi serbest bırakıldığı takdirde memlekette kan döküleceğini belirtiyor.

İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesinin iptali için başvurduğu 142. madde bilindiği gibi, kurulu düzeni değiştirmeyi amaçlayan propagandayı yasaklamaktadır. Yani fikir suçunu kapsamaktadır. Bu maddeye göre, Karl Marx'ın Batı Üniversiteleri Siyasal Bilimler Fakültelerinde okutulan, «Komünist manifestosunu Türkçe çevirmek, komünist propagandası yapıldığı gerekçesi ile, suç sayılabilmektedir.»

İşte, Demirel'e göre bu madde iptal edilirse, «Kan dökülmesini önleyici ve asayişli sağlayıcı çalışmalar geniş ölçüde zedelenir,» Komünist partisi serbest bırakıldığı takdirde de memlekette kan dökülür.

Sayın Demirel'in son zamanlarda dış dünyadaki olayları yakından izlemeye fazla vakit bulamadığı anlaşılıyor. Türkiye, Avrupa'da komünist partisinin yasaklandığı tek ülkedir. İspanya ve Portekiz'de 40 yıla yakın bir faşizm döneminden sonra, Yunanistan'da ise Albaylar Cuntası'nın ardından komünist partileri serbest bırakılmıştır. Bundan ötürü bu ülkelerde kan dökülmesi artmış mıdır? Kesinlikle hayır. İspanya'da tedhiş olayları büyük çoğunlukla Bask bölgesindeki ayrılıkçı hareketten kaynaklanıyor ve İspanyol Komünist Partisi bunun kesinlikle karşısındadır. İtalya'da Komünist Partisi Hristiyan Demokratlarla birlikte Kızıl Tugay tedhiş örgütüne karşı işbirliği yapmıştır. Fransız Komünist Partisi, İtalyan ve İspanyollarla birlikte proletarya diktatörlüğü kavramını reddetmiştir. Bırakın kan dökmeyi, adamlar sosyalist partilerin bile sağına düşme tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Portekiz sürekli sağa kaymaktadır. Ama buna ve Devlet Başkanlığında Eanes

gibi, komünistlerden hiç hoşlanmayan eski bir subayın bulunmasına karşın, Komünist Partisi parlamentodaki yerini korumaktadır. Salvador Allende'nin Şili'sinde Komünist Partisi, sol uçtaki MIR örgütünün anarşik eylemlerine her zaman karşı çıkmış ve itidal önermişti. Ve nihayet İran'da soldaki silahlı eylemler Komünist Partisi Tudeh'ten değil, Halkın Fedayileri örgütünden gelmektedir.

Çağımızda parlamenter sistemlerde legal komünist partileri görüş ve tutumları arasındaki fark ne olursa olsun, bir noktada birleşmektedirler:

Tümü de anarşinin ve terörizmin karşısındadır.

Bırakın ki, Türk Ceza Yasasının 142. maddesi fikir alanını kapsamaktadır. Sayın Demirel'e göre bu maddenin iptali bile «Memlekette kan dökülmesini önleyici çalışmaları zedeleyecektir.»

Sayın Demirel, kendine özgü üslubu ile kavramları karıştırmakta büyük beceri sahibidir. Önce komünizmle, bireysel tedhiş dayanan ve komünizmle bir ilgisi olmayan anarşizmi karıştırıyor. Ardından özgürlük kavramını ters yüz ediyor... Adalet Partisi'nin özgürlükçü ve demokrasiye bağlı bir parti olduğunu savunan Demirel, 142. maddenin iptaline karşı çıkıyor..

Peki, hani özgürlükçüydünüz? Bırakın herkes görüşünü savunsun.

Yanıt hazır: «İyi ya arkadaş, özgürlükçü olduğum için bana ters gelen görüşlerin savunulmasına izin vermem.»

Sayın Demirel'in özgürlükçü anlayışına göre kapitalizmi savunma özgürlüğü var, ama kapitalizme karşı çıkan görüşü savunma özgürlüğü yok.

Aslında Sayın Demirel, bir kavram kargaşası yarattığını herhalde bilir. Günümüzde komünist partilerin, nereden gelirse gelsin, tüm tedhiş eylemlerinin karşısında yer aldıklarını ve toplumda bir denge unsuru olduklarını da bilir... Bunu bildiği için de kaygılanır.

Çünkü komünist partisinin açılmasına izin verildiği takdirde, bir dizi sorumsuz eylemlerden ötürü komünizmi suçlama olanağı ortadan kalkacaktır.

ERGUN BALCI

25 Mayıs

Gelmeyen sosyalizm

Necati Cumalı'nın bir Yugoslav devrimcisini anlatan «Revizyonist» adlı öyküsünü okudum. İkinci Dünya Savaşı sırasında, çocuk yaşta, Nazi işgaline karşı dağa çıkan bir devrimci, savaşın bitimine doğru dağdan muhalefet yerine iktidar olarak kente iniyor. Ondan sonra da kuşku başlıyor.

Sosyalizmde de, kapitalizmde olduğu gibi kuşku vardır. Bir ülke kapitalistleşmede nasıl gecikirse, sosyalistleşmede de o oranda gecikir. Kapitalizmin kuşku gibi sosyalizmin de kuşku doğaldır. İşte revizyonizm bu kuşku ile başlar.

Bizim kuşağın ömrü sosyalizmi beklemekle geçti. Sosyalizm de gelmiyen bir sevgili gibi hep gecikti. İkinci Dünya Savaşı, Balkan ülkelerinde olduğu gibi sosyalizm ülkemize getirebilir mi? Bize sorarsanız, geleceğini sanmıştık. Ortamı ve koşulları ne olursa olsun, savaş sonrası ülkemizin semtine sosyalizm uğramadı. Bizler de hep bekledik. Koşullar ve ortam dedim. Bazıları, gecikme koşulları arasında, savaştan sonra Sovyetlerin bizden Boğazlarda üs, Doğuda toprak istemlerini gecikme nedenleri arasında gösterir. Ortama gelince, zaten sosyalizmin gelmesi için hazırlanmış bir ortam yoktu.

O günleri anımsarım, Sovyet orduları büyük bir yenginin taçlandığı bir kıvançla Balkanlara inmiş, Orta Avrupa'yı kısıp altına alarak Berlin kapılarına doğru ilerliyordu. Bugün Bulgar sosyalist devrimcileri derki, «Biz hazır-dık, zaten yolu açıyorduk.» Romen sosyalist devrimcileri daha abartıcıdır. «Biz silahlanıp Nazileri önümüzze katmasaydık, Sovyetler Berlin'e zor girerlerdi.»

Bugün ortayaşlı sayacağımız sosyalistler, Dimitrof'u unutmaz gibidirler.

Bizde sosyalizm hep geç kaldı, daha da geçiceğe benzer. Çağımızın deneyleri göstermiştir ki, sosyalizm de kapitalizm gibi gökten zenbille inmiyor. İkinci Dünya Savaşı belirlemiştir ki, kapitalizm bütün uğraşına karşın Hindistan'ı, İran'ı ve Türkiye'yi nasıl kapitalistleştirememişse, sosyalistler de bütün uğraşlarına karşın bazı ülkeleri sosyalistleştirememişlerdir. Tarih içinde geciken, uzun bir süre geç kalıyor.

Kuşkusuz, çağımızın önündeki yengi sosyalizmdir. Ama pencereyi açıp, «Buyur.» deyince gelmiyor ki, yöntemleri değişiktir. Castro, kendi sosyalizmini Siera Maestra dağlarında ovaya indirmiştir. Sandinista gerillaları da öyle. İran'a sosyalizm, Humeyni kılığında ve islam olarak girmek istiyor. Afganistan deneyi bir laboratuvar da geçmektedir. Uzak Doğu deneyleri daha değişiktir. Amerikan emperyalizmine karşı verilen her savaşın adı sosyalizm oluyor.

Biz gene Cumalı'nın Yugoslav kahramanına gelelim. Dağdan kente indiğinde sorumluluk almış bir belediye başkanıdır. İktidar olarak inmiştir ama, bakıyor ki iktidar değildir. Elinde düşmana karşı kullandığı silahı vardır ama, bu kez düşman gitmiş, karşısında kendi halkı kalmıştır. Halka silah çekilemez, halk silahla yola sokulamaz ki!.. Önce kentin ışıklarını yakmak istiyor, yaktıramıyor. Kentin ışıklarını yaktıracak, sığındığı dağlardan kente bir bakacak, olmuyor.

Belki belleğinde kalmıştır. Lenin'e göre, sosyalizm elektrik demektir. Genç devrimci elektriğini yaktıramadığı kente sosyalizmi nasıl getirir, şaşılıyor. Kahramanın belki sadece bu yanını gören, ona revizyonist diyor. Ne demektir revizyonizm? Ortada belirli ve saptanan bir ilke olacak, devrimci geldiğinde ondan sapacak, onu saptıracak!.. Hiç bir şey yoktur daha ortada ve her şey Tito'ya bağlıdır. Genelde bir revizyonizm varsa, bu genç devrimci değil, belki de 'Tito' dur.

Bağnaz sol, uzun süre, Tito'ya hep revizyonist diye baktı. Oysa Tito, kendi sosyalizmini kuruyordu. Model, ilk uygulanana hiç benzermiyordu. Şaşırtıcı olan da buydu. Şimdi Doğu Avrupa sosyalizmine iyice bakalım, hangisi ilk modele benziyor? Dahası var, ilk modelin kendisi kendine benziyor mu? Lenin gitmiş, Stalin gitmiş, ülkede artık başkalarına devrim ihraç etmiyen. «Vallah, billah ihraç etmiyeceğiz» diyen, «Barış içinde birlikte yaşamayı» öğütleyen kadrolar var. Kimi eski solcu ise buna biraz şaşacaktır, kimi yeni solcu ise yeni deneyler edinecektir. Sosyalizmin de, tarihten ve deneylerden gelen bir sicili, bir biyografisi vardır. Uygulamada omuzlardaki rütbelere göre kıdem tanınmıyor, başarı, tek ölçek oluyor.

Üretim araçları ve toprak mülkiyeti ilişkileri çözümü bulmuştur. Bakkal, kasap, manav, benzeri hizmet sektöründe çözümü nasıl bulmuşlar diye bakardım. Kapitalizmde bütün karaborsanın can damarı, iktidarlara kan kusturan olarak bu sektör gösterilir. Ecevit iktidarı inatlaş-tı, ülkeyi yağa boğduğu halde hâlâ kuyruk var.

Sosyalist ülkelerde gördüm ki, her şey devletin olduğu halde bu hizmet sektörü tıkır tıkır işliyor. «Ya. karaborsa?» diyeceksiniz!.. Olsa ne yazar? Çaldığı, çırpıtığı ile arsa alıp spekülasyon yapamayacağına, kat alıp kiracı sömüremeyeceğine göre, çaldığını, çırpıtığını neresine sokacak? Gene tüketim yatıracak, yatırıma dönüşecek. Onun için Demirel boşuna kıskırtıcılık ediyor. «Devlet bakkallık, manavlık, çelepçilik ediyor» diye korku salarken yanılıyor. İş ona kaldı mı, devlet dikalesini yapıyor işte!..

Ülkede, son zamanlarda hangi olguya el atarsanız atın, bankacının, fabrikacının dış alım ve satımcısının döküldüğünü görüyorsunuz. Acımasız bu halka, bu devlete ve kendilerine kıymışlardır. Onun içindir ki içleri götürmeye götürmeye Ecevit soluna razıdılar. O da olmazsa, bir başka şey geliyor.

Bana, kendilerini ortadan sayanların çoğu soruyorlar: «Kardeşim, kapitalizm bir şey değilmiş, ama solcularda da iş yokmuş!..»

Sosyalizm belki gecikiyor.

Ama kendilerini ortadan sayanların solcu

dedikleri kimdir? Solcu dedikleri ellerinde çakar almaz tabancalarla polisiye olaylar çıkaranlar mı yoksa bir ülkenin karşıt düşünce sorumluluğunu bütün açılara katlanarak yıllardır omuzlarında taşıyanlar mı? Tarihsel sorumluluk alanlar yurtseverliklerini çoktan ispatladılar.

Geriyse tarihsel fırsat kalıyor; onu değerlendirmesini bilen kazanacaktır.

MEHMET KEMAL

16 Eylül

Sol korkusu

Yaşı 50-60 arası olan tüm solcular Mihri Belli'yi bir gençlik lideri olarak anımsarlar. Mihri Belli'nin siyaset sahnesine çıkışı hep gençlik eylemleri ile olmuştur. Tek parti döneminin siyasal görüşü onu yer üstüne bir türlü çıkarmamış, hep yer altında komuştur. Mihri Belli legal dernekler kurmak istese bile bunları da yer altına itmek istemişlerdir.

Türk solcusunun elli yılı aşkın alın yazısıdır, bir türlü yer üstüne kavuşamamıştır. Arada bir legal partiler kurulsa bile askeri mahkemelere verilerek kapatılmıştır. Bilirmissiniz, Türkiye'nin eski partisidir sol. CHP'den de önce kurulmuş, CHP'den önce bir programla kendine çekil-düzen vermiştir. Ama yaşamını yer altında sürdürmüştür, o başka.

Türk siyasetçisi soldan oldum olası hem çekinmiş, hem korkmuştur. İtalyan faşist yasalarından alınarak, ceza yasamıza konulan ve bir türlü de kaldırılmak bilmeyen 141-142'nin ardında bu tedirginlik yatar. Ağızlarını açtıklarında durmaksızın, küçümseyerek Türk solu için;

«Eti ne, budu ne?» derler.

Sonra da korku ve dehşet salarlar.

Ülkede solculuk, polisle solcu arasında bir kovalamaca olmuştur. Hâlâ da bu kovalamaca sürer... Solculuğa akli erenlerimiz az mıdır? Hayır, siyasetçilerin okur yazar olanlarının kitaplıklarına bakın dolu solcu kitap vardır. Fakat işlerine böyle geldiği için böyle yaparlar ve yapmışlardır.

İçişleri Bakanı, «Polise silah kullanmayı öğretemediğimizi» söylüyor. Bakanın tanımladığı polis hangisidir bilmiyorum ama, Bursa olaylarında olsun, kanlı pazarda olsun, sondan bir önceki 1 Mayıs kutlamasında olsun halka silah çekkenler vardı. Birçok kişinin öldüğünü, öldürüldüğünü hepimiz biliyoruz. Olayların geçtiği il-

lerde valilik edenlerden biri AP listesinden, öteki de Cumhurbaşkanlığı Kontenjanından senatör olmuşlardır. Olayların hesabını veren ise hiçbir zaman çıkmamıştır. «Hesap soracağız» diye miting alanlarında dolaşanlar da iktidar olduklarında bu hesabı soramamışlardır.

Tuhaftır, şimdi miting meydanlarında dolaşan Demirel polislerle tartışarak hesap soracağını söylemektedir. Eğer bir gözdağı değilse, hesap sorulamayacağını en iyi bilenlerden biridir. Ne kendi hesap sormuştur, ne de kendinden hesap sorulmuştur. Türkiye için havada bir tümcedir hesap sorma.

Bir parti başkanını, partisindeki toplantıya gelirken İstanbul'un göbeğinde vurdular. Sağ yanımızdan parti başkanına çekilen silahı kınayan hiçbir söz duymadık. Emekten yana parti başkanlarına silahlı saldırılarda sağcı partilerin sorumluları «Oh olsun» dercesine susuyorlar. Bu, bir alışkanlık biçimine sokulduğunda her siyaset adamı karşıtına silah çekildiğinde «Oh olsun» dercesine susacak mıdır?. Olmadı!

Mihri Belli'yi Cerrahpaşa'da yattığı «Acil Servis» bölümünde ziyaret ettim. Serum, kan, oksijen, tüpleri içinde yatıyordu. Feleğin bunca kahrını görmüş Mihri Belli bu saldırıdan da kurtulacaktı. Umut verici yanı çektiği acılar karşısında kurtulmasına engel olan hiç bir hastalığının bulunmamasıydı. Başında sabaha değin bekliyen Dr. Nuran Akşit, durumu ferahlatıcı bir dille anlatıyordu.

Saldırgan, Mihri Belli'nin hangi yollardan parti merkezine geleceğini hesaplamıştı. Belki de saldırmak isteyenler bir kişi değil, birkaç kişi idi. Öyle ya, otobüse binip Sultanahmet'te inmesede, dolmuşa binip Cağaloğlu meydanı yöresinden gelseydi, gene ateş etmeyecekler miydi? İncilli Çavuş sokağının karaltısında bekliyen sal-

dırgan zaten tarif üzerine Mihri Belli'yi tanı-
mıştı.

«Siz Mihri Belli Bey değil misiniz?» diye sor-
muş, kuşkusunu gidermiş, ondan sonra silahını
ateşlemişti. Mihri Belli atik davranıp kendini,
yanıbaşındaki tuğla ve taş yığınlarının ardına
atmasa, sonradan kovanları bulunan yedi kur-
şunun kimbilir kaç tanesi daha vücuduna sap-
lanacaktı? Raslayan üç kurşundan en tehlikeli
olanı karnına gireniydi.

Eski dostlarının çoğunu hastane önlerinde
ve içinde gördüm. Mustafa Göksu, «gece hep ya-
nında idim» diyordu. «çok şükür atlattı.» Yelfe
İhsan «orada polis de varmış, niye ateş etme-
di?» diye soruyordu. Niye ateş etsin, İçişleri Ba-
kanı polise ateş etmeyi öğretemedik demiyor
muydu? Eğer polis ateş etse belki saldırgan ko-
layca kaçamayacaktı?

Biz gene Yelfe İhsan'ı dinleyelim:

«Bizim çocuklar ordaymışlar, köfte yiyor-
larmış. Bir silah sesi duymuşlar. Ne bilsinler bu
silahın başkana atıldığını? Eğer azıcık farkına
varsalar bizim çocuklar saldırganı tutarlardı.»

Dr. Müeyyet Boratav'a soruyorum:

«Nedir durumu?»

«Atlatır.» diyor.

Altmışı aşkın yaşımı içinde Mihri Belli ne-
leri atlatmadı? Elbette bunu atlatacaktır. Acı
olanı küçük, büyük saldırının bir parti başka-
nına doğru uzanmasıdır. Partisini kapatmak için
anayasaya vermişlerdi. Öteki mahkemelerde de
bir alay davası var. İyice uğraşıyorlardı. Öyley-
se bu saldırı neydi?

Eli kanlı faşizm doyma bilmiyor.

Önümüzdeki günlere aydınlık diye bakamı-
yorum. Birakin solcuları, burjuva partilerinin
liderleri de ne kadar karartmak gerekiyorsa onu
yapıyorlar. Türkiye'nin geleceğinden korkan bir
biz değiliz. Bakın Carter de aynı korkuyu geçi-
riyor.

Ecevit'ten sonra bir Demirel iktidarı daha
öyle mi? Bu düşten öyle sanırım ki egemen çev-
reler bile korkuyla uyanırlar. Sola gelince, za-
ten bu gürültü ve patırtının içinde yoktur.

Artık soldan değil kendi kendilerinden kor-
kuyorlar.

MEHMED KEMAL

14 Nisan

Bölücülüğün gerçeği

Doğu sorunu, yeni bir olay değil.

1925 Şeyh Sait İsyanı'nı anımsayınız. Em-
peryalizmin orduları yenilgiye uğrayıp ortak düş-
man uzaklaştıktan sonra, bir mazlum ülkede iç
çatışmaların çıkması doğaldır. Birincil çelişki
çözümlendikten sonra, ikincil, üçüncül çelişkil-
erin hesaplaşması başlar.

Bağımsız Cumhuriyet kurulduktan iki yıl
geçmeden Doğu illerimizde İngiliz kıskırtması-
yla patlak veren başkaldırma eylemi, sert ve kan-
lı yöntemlerle bastırılmıştı.

1950'den bu yana Doğu'daki Şeyhlik düze-
ni, çok partili rejimle olduğu gibi parlamento-
ya yansdı. Meclis'teki sandalyeler, Doğu'nun
büyük ağaları ve aşiret reisleri arasında kolay-
ca paylaşıldı.

Ne var ki aradan çeyrek yüzyıl geçmiş, ka-
pitalist gelişme Doğu'ya da yansımış, toplumsal
bir değişim gerçekleşmiştir. Bu değişimle birlik-
te Kürt sorununun yeni boyutlar kazanması do-
ğaldır.

Neden doğaldır?

Bilim bu sorunun yanıtını verir.

Milliyetçi akımlar, bütün dünyada kapitaliz-
min gelişmesiyle uç vermiş, burjuva devriminin

Fransa'da patlamasıyla yeryüzüne sıçramış, Os-
manlı İmparatorluğu'nu da sarmıştır. Önce İm-
paratorluğun Hristiyan kesiminde (Bulgarlar,
Rumlar, Ermeniler, vb.) ulusculuk bilinçlenmesi
başlamıştır. Yahudiler, sayısal bakımdan çok az
olduklarından milliyetçi odak yaratamadılar.
Osmanlı devletinin ticaret burjuvazisini oluşturan
Hristiyan milliyetler Batı'yla ilişkileri sağ-
ladıklarından, Avrupa'daki akımlardan kolayca
etkileniyorlardı. Müslüman kesimde ise Türkler,
Araplar, Kürtler, feodal ilişkilerin beşiğinde
uyukluyorlardı.

Türk aydınlarında ulusal bilincin ışıması bu
nedenle gecikmiştir. Ayrıca «Yurt ve Ulus» kav-
ramları Osmanlı için başka, Türk için başka an-
lam taşıyordu. Osmanlı için «mülk» vardı, yurt
ya da vatan değil, Padişahın «tebaası» vardı,
ulus değil. Milliyetçilik akımları, Osmanlı için
«bölücülük» demekti ve devlet yıkıcılığı anlamı-
na gelirdi.

Ama tarihsel gidişin önüne geçilemezdi. İm-
paratorluğun tüm halklarını bağımsızlık (o dö-
neme göre ayrılıkçılık) akımları sardı. Türkiye'
yi parçalayan «Sevr Anlaşması» emperyalizmin
«Böl ve Yönet» politikasının belgesiydi. Bir Mus-
tafa Kemal çıktı, bu oyunu bozdu. Anadolu'nun

bağımsızlık savaşında Türk ulusçuluğu da gerçekleşti, Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Bu tarihsel olay «Üçüncü Dünya»nın da başlangıcıdır. O dönemde Arapları ve Kürtleri bağımsızlık akımları henüz sarmamıştı. 1925'teki Şeyh Sait İsyanı, İngiliz emperyalizminin oyunudur, gerici milliyetçiliğin bile değil, gerici dinselliğin niteliklerin taşıdır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkemiz komprador sermayeciliği sürecine girdi. Dışa bağımlı kapitalizm palazlandıkça «çağdaş milliyetçilik» veya «anti - emperyalist ulusculuk» şiarı yerine, gerici, ırkçı, şöven akımlar güçlendi. İşte şimdi Doğu sorununda «ayrılıkçıları» besleyen bu tersine oluşumdur.

1970'ler dünyasında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mayası sayılan Milli Misak (Ulusal Ant.) çerçevesinde bu olaya nasıl bakılmalıdır?

Ortadoğu haritasını yeniden çizmek mi ge-

rekir? Eğer yeryüzündeki devletlerin sınırlarıyla oynamak olasıysa, Balkanlar'dan Sovyet ve İran Azerbaycanı'na ve Ortaasya'ya değin yeni bir Türkiye haritası çizmeye hak kazanırız. Kürtlerin yaşadığı topraklar, bu «Turan»ın kıyıcığında minyatür gibi kalır.

Ama, hayır.

Böyle düşler, gerici milliyetçiliğin propagandasıdır. Çağımızda her ulusal sorun, anti - emperyalist açıdan ve her etnik sorun, sınıfsal açıdan ele alınmazsa emperyalizmin ekmeğine yağ sürülür.

Türkiye'de 1 — Ayrılıkçılığa, 2 — Cepheciliğe, 3 — Mezhepçiliğe hayır diyoruz. Anti - emperyalist demokratik devrimciliğin sınıfsal içeriği ancak böyle sağlanır, halkın kurtuluşu ancak böyle gerçekleşir.

İLHAN SELÇUK

21 Nisan

Sen çok yaşa emi!..

Sabah güneşi pencereden içeri vuruyor, yerdeki halıyı aydınlatıyor.

Halıyı ilk kez görüyor gibiyim.

Sıradan bir halı.

Düz renkte.

Televizyon reklamlarındaki gibi yere ser ve kapına milyoner diye yazdır. Zaten milyoner olmak için artık duvardan duvara halı döşemek yetiyor. Banknot o denli ucuzladı ki, İstanbul'un sırtlarında gecekondu arsası kapatan yurtaş milyoner oldu. Bir yerli otomobil sahibi çeyrek milyoner, bir yabancı araba sahibi iki kez milyoner, başını sokacağı bir kadın sahibi üç kez milyoner. Aşkolsun Adnan Menderes'e! Ne demişti rahmetli:

«— Her mahallede bir milyoner yaratacağız.»

Süleyman bastırdı

«— Trilyonları telaffuz etmeye alışalım.»

Sabah güneşi halıyı aydınlatıyor ve milyonları anımsatıyor. Ben halıyı hiç böyle görmemiştim. Güneş ışınlarının vurduğu yerlerdeki tüyler, Afrika sıcağında amayalanmış bir kaplanın soylu derisi gibi parlıyor. Acaba okşasam mı? Nasıl okşanır halı? Bir kedi, bir insan nasıl okşanır? Bir yaratığın yüyleri ne yana yatkınsa, o yöne doğru okşayacaksınız; yoksa kırılabilir.

Halı da kırılabilir mi?

Canlı değil ki halı.

Peki, neden canlı görünüyor? Çünkü ilkyaz güneşi vuruyor halıya. Doğada bazan canlılar cansızlaşır, cansızlar canlanır. İlkyaz, pencereden odaya giriyor. Dışarı baktım: Yemyeşil. Kış geride bıraktık. Hem nasıl bir kış? Zor, çetin, sıkıntılı, karmaşık bir kış aştık. Nisanın sonundayız. Üç beş gün sonra 1 Mayıs. Oysa ne demişti Celal Bayar:

«— Bu kış komünizm gelebilir.»

Nasıl gelir komünizm?

Bir sabah kapı vurulur, kalkıp açarsın:

— Bööööö...

Ne o?

Komünizm geldi.

Muhtarlar, belediye başkanları, belediye üyeleri, bölük kumandanları, kurmaylar, fabrikörler, kaptanlar, makinistler, komiserler, bakkallar, çiftçiler, pilotlar, müsteşarlar, genel müdürler, rektörler, profesörler, doktorlar, avukatlar, parti başkanları, kontenjan senatörleri, özel kalem müdürleri, bakarsın tümü birden faşist olacaklarına komünist olmuşlar.

Kaç kişi?

Ben diyeyim milyon, siz deyin beş milyon, ya da on milyon veya onbeş milyon...

Milyonla konuşmaya alıştık ya!...

Neyse ki bu kış komünizm gelmedi. Yoksa hepimiz birden komünist olacaktık. Hem bugün kapitalistlerin kapısında uşak duran kalemler var ya; vallahi de billahi de onlar hemen ko-

münist olacaktı. Bu kış iyi ki komünizm gelmedi.

Ya gelecek kış?

Ne bileyim?

Varalım Celal Beye soralım.

— Gelecek kış komünizm gelir mi?

Aman canım, önümüzde koskoca bir yaz var. Güzelim bir yaz. Güneş daha şimdiden pırıl pırıl. Pencereden giren ışınlar insanın gözünü alıyor. Doğa yemyeşil, Mayıs, haziran, temmuz, ağustos... Ohooo, koskoca bir yaz komünizm gelemmez.

Gerisi allah kerim.

Bunca yıl çalıştık çabaladık; şu kapitalizmi kıvıramadık, şimdi oturmuş komünizmi bekliyoruz; bu kış mı gelir? Gelecek kış mı gelir? diye remil atıyoruz. Bakla falı açacağımıza kapitalizmi kıvırabilsek ya... Kapitalizmi kıvıramıyoruz.

Bizimkine kapitalizm değil, rezalet derler. Bereket kış geçti de ilkyazın güneşi vurdu bedenimize.

Sen çok yaşa emi ilkyaz!...

İLHAN SELÇUK

26 Nisan

Yeşil veya kırmızı

Ecevit Hükümeti kurulalı neredeyse bir buçuk yıl olacak; Ankara'ya bir İMF heyeti geldi. Konu?

— İMF yeşil ışık yakacak mı?

Acaba İMF yeşil ışık yaksa Türkiye «ihya» mı olur? Bugünkü sorunlarımızın birkaç milyar dolar borçlanmayla çözülemeyeceğini artık herkes biliyor. Ama ivedi bir yardım gereği de kesin. Bir yılı aşkın süredir Ecevit yönetimi bazı koşullarda İMF'ye direndi; yeni olanaklar aradı; işin içinden çıkamadı; şimdi köşeye sıkıştı. Ülke en başta mazot almak üzere akaryakıt, demir-çelik, gübre gibi temel maddeleri dışardan almak, günlük ekonomik çarklarını döndürmek için kıvranıyor. Geçen yıl bu sıkıntı üstüne, gırtlığına değin borçlu Türkiye, bir de yarım milyar dolarlık dış borç ödemiş. Batağın içindeyiz. Kapitalizmin bunalımında ve dışardaki para-babalarının güdümünde bu noktaya vardığımızı bilmeyen yok. Bu durumda Türkiye'deki hükümetlerin çözülmesi ve bağlanması dışardaki para-babalarının iki dudağı arasından çıkacak lafa bağlı, İMF «yeşil» derse, Ecevit Hükümeti kalacak; «kırmızı» derse gidecek. Fısıltı gazetesinde yorumun bini bir para. Para-babaları diyesiymiş ki:

— Bu Ecevit'in nerede olduğu belli değil. Batı'da mı? Doğu'da mı? Üçüncü Dünya'da mı? Ortadoğu liderliğine mi oynuyor? Biz böylesine güvenemeyiz.

Diyeelim İMF'nin ağaları «kırmızı»yı seçtiler. Ecevit yönetimi de çözüldü. Türkiye'deki «hassas denge» bozuldu. Yeni denge nasıl kurulacak? 3'üncü MC mi? Geniş taban mı? Yeni bir 12 Mart modeli mi? Nenin nesi, kimin fesi olacak yeni yönetim? Bu parlamentoda Ecevit

Hükümetinden daha demokratik bir formül bulunamayacağına göre Türkiye sağa mı kayacak? İran Şahı'nın yıkılmasıyla oluşan boşluğu doldurmak için Washington'un karşısında el-pençe divan duranlar çok. Bunlar kulaklarını dikmiş Amerika'ya bakıyorlar. Doğu komşumuzda olan-bitenlerle Türkiye'nin önemi birden arttı. Gerçi Amerika, İran'daki dinleme üslerini yitirdikten sonra Karadeniz'deki büyük kulaklarıyla Sibirya'yı dinleyemeyecek, Kafkas dağları bunu engelliyor. Yine de Washington, Türkiye'de olanaklarını genişletmek, U-2 casus uçaklarını Anadolu'dan havalandırmak, hatta saldırı üsleri kurmak için yoklamalar yapıyor.

Ne var ki, Ortadoğu'da Şah rejiminin boşluğunu dolduracak bir formülü ülkemizde sınamak isteyenler CHP'yi muhalefete ittiklerinde «hassas denge» bozulacak, CHP'yi destekleyen kitleler köktenci bir savrulma içinde yeniden bilinçleneceklerdir. İMF'nin veya Batı'nın Ecevit Hükümetin içözdükten sonra Türkiye'ye açacağı birkaç milyar dolarlık yeni borç, birkaç yıl için 42 milyonluk ülkenin kursağını ancak dolduracaktır.

Ya sonra?

Ecevit'in gücü işte bu hesap içinde söz konusudur. Bugün Türkiye solu, az-çok bir denge içinde kalabiliyor, beklentiler sürüyor, demokratik umutlar daha bitmedi.

İMF, kırmızı ışığı yakıp Ecevit Hükümetini alaşağı ettiği zaman ülkede yeni bir süreç başlayacak, yeni bir aşamanın kapıları açılacak, yeni bir savaşımın koşulları oluşacak. Hangi hükümet kurulursa kurulsun, halkın gereksinmelerini dışardan gelecek birkaç milyarla ancak kısa bir süre doyurabilecek. Dışardan gelecek borç-

la Türkiye'nin eski düzenini sürdürmesine olanak yoktur.

Ve artık Ortadoğu'da Batı'nın uç beyliği rolüne çıkamaz Türkiye... Bu durumda gerçek milliyetçilikle Ortadoğu'dan esinlenen İslamcı akımlar, Ulusal Kurtuluş Savaşında olduğu gibi bütünleşecek ve antlemperyalist bir güce dönüşecektir. Belki acılı bir dönem yaşanacaktır.

Kafa

Mister Charles Woodward:

«— Siz» demiş «Bu gidişle bir yere varamazsınız.»

Mister Woodward'ı tanıyorsunuz. İMF'nin Ankara'ya yolladığı kurulun başkanıdır. İMF'ciler bizim bütçeyi, programı, planı ve alınan önlemleri ıçığına - cıçığına değin gözden geçirmişler, beğenmemişler, Mister Woodward öfkelenmiş, «Türkiye'nin Dördüncü Beş Yıllık Planı ve 1979 yılı programında öngörülen politikalar ile hiçbir yere varamayacağını» söylemiş. Yeni Asır Gazetesi de Woodward'ın söylediklerinin «Türkçesini» manşete geçirmiş:

«— Bu kafayla bir yere varamazsınız.»

Doğru mu?

Bu sözün doğru olup olmadığını anlamak için önce «Türkiye'nin nereye varmak istediğini» iyice saptamak gerekir. Acaba biz nereye varmak istiyoruz? Kimine göre kapitalizme, kimine göre sosyalizme, kimine göre Kemalizme, kimine göre faşizme, kimine göre Batı'ya, kimine göre Doğu'ya, kimine göre komünizme, kimine göre şeriatçılığa... Her yiğidin gönlünde bir aslan ya-tıyor. Ama genellikle bu tür laflar kafa karış-tırır. Dünyadaki tüm yoksul, toplumlar gibi biz de fakirlikten kurtulmak, zenginleşmek, güven-ce içinde yaşamak istiyoruz. Sömürülmemek ve özgür olmak istiyoruz. Bir türlü amacımıza ulaşamıyoruz. Mister Woodward ise dahimize basıyor:

«— Siz bu kafayla bir yere varamazsınız.»

Peki, hangi kafayla varırız?

İMF kafasıyla mı?

Kuşkusuz Woodward İMF kafasını uygulamak için Türkiye'ye geldi. Peki, biz bu kafayla bugüne varmadık mı? Daha önce kaç kez İMF'nin kafasını benimseyip önerilerini uygulamadık mı? Hani bu iş ilk kez olsa insan der ki:

— Yahu adam koskoca İMF uzmanı, elbet bir bildiği vardır, bunların kafası bizden üstündür. Biz kendi kafamızı bir yana bırakalım, İMF kafasını benimsiyelim, belki bir yere varırız.

Ama Türkiye daha çok özgürlük, daha az sömürüye dayanan bir düzeni kaçınılmaz biçimde kuracaktır.

İMF ister yeşil yaksın, ister kırmızı, tarihsel yazgımız değişmez.

İLHAN SELÇUK

2 Mayıs

Tanzimat'ta böyle yapmadık mı? Duyun-u Umumiye döneminde ne yaptık? İMF kafasına uyup son çeyrek yüzyılda kaç kez devalüasyon yaptık? Kaç kez hazır reçetelerin ilaçlarını halkımıza yutturduk?

Ne oldu?

Bugün Türkiye'nin vardığı yer, İMF kafasıyla varılan yerdir. Charles Woodward'ın ise sepetinde yeni bir pamuk yok. Bu mister de öteki misterler gibi konuşuyor. Bu baylar bazan işadamları, bazan kumandanlar, bazan uzman kılığında Türkiye'ye gelirler. Çeyrek yüzyıldan beri bütün söylediklerini toparlasanız yarım daktilo sayfasını aşmaz:

«— Boğazlıçlı'na vuruldum. İstanbul sihirli bir kent. Kadınlarınız çok güzel. Şişkebaba bayıldım. Türkler çok kahraman. Askeriniz cesur, Türkiye komünizme karşı bir kaledir. Yabancı sermayeye kapılarınızı açın. Ülkenizin eşsiz zenginlikleri var. Piyasa ekonomisi uygulayın. Özel Sektörü destekleyin. Devalüasyon yapın.»

Biz bu «kafa»yı artık tanıyoruz. Bu «kafa» işine geldi mi iki yılda Türkiye'ye 6 milyar dolar kısa süreli yüksek faizli krediyi bankerlerine açtırır. Bu «kafa» tefecilik ağına düşürdüğü Türkiye'yi 300 milyon dolar kredi için inim-inim inletir. Bu «kafa», «piyasa ekonomisi uygulayın» dediği zaman ülkemizin Batı piyasasının pazarı olacağını çok iyi bilir. Bu «kafa» 42 milyonluk ülkeyi kapitalizmin «ileri karakolu» ve «açık pazarı» sayan kafadır.

Biz şimdiye değin hep bu «kafa»yla gittik askere, bir türlü alamadık tezkere...

Ama ne yapabilir hükümet?

Denize düşen, yılanı sarılacaktır. Eğer Ecevit yönetimi 1 yıl önce İMF turnikesinden geçseydi, acı reçetenin vebalini MC'ye yükler, ardından (400 maddelik değil) 15 - 20 maddelik

bir vergi yasasıyla emekçi halkın yükünü hafifletebilir, ileriye dönük atılımları için zaman kazanabilirdi. Şimdi köşeye sıkışmış durumdayız. Mister Charles Woodward konuşabilir:

— Sız bu kafayla bir yere varamazsınız...

Evet, IMF kafasını kalıplı Tanzimat fesi gibi Türkiye'nin başına giydirmek istiyorlar.

İLHAN SELÇUK

6 Mayıs

Tragedya

Türkiye Batı'nın ekonomik kuşatması altındadır. Bu kuşatmanın yarattığı yoğun bir bunalımı yaşıyoruz. Kökü dışarda iktidarlar, uzun yıllardan beri Türkiye'yi Osmanlı Devletinin son dönemindeki gibi borçlandırdılar. Şimdi Batı:

— Öde, diyor.

Nasıl ödeyeceğiz?

Borç neyle ödenir? Döviz yok. Çünkü dışa-

Tarım ürünlerinden gelen döviz ne uzalıyor, ne kısalıyor. Dış açığımız eski ve yapısal bir hastalık. Ama Batı kapitalizmi dinler mi:

— Borcunu öde, diyor.

Batının para-babaları doktor, biz «hasta adam»... Ne var ki biz bu doktorun reçetelerini uyguladıkça daha da hastalanıyoruz. Üstüne bir de doktorun ücretini ödemek zorundayız. Dok-

tım yeterli değil. Dışalım çok. Kökü dışarda iktidarlar, hammadde bakımından dışa bağımlı ve Anadolu pazarına dönük avanta kapitalizminin düzenini kurmuşlar bir kez... Endüstri mallarını dışarıya satamıyoruz. İç pazarda bir arabanın fiyatı yarım milyon liraya tırmanırken, dışarıya satılır mı? Ayrıca bu arabayı yapmak için gerekli demir-çeliği ve önemli parçaları yabancı ülkelerden getirmek için de döviz gerektirir.

tor, hastalığımıza aldırıyor:

— Öde, diyor.

Nasıl ödeyeceğiz?

Yeryüzünde, ödemenin «türlü-çeşitli» yöntemleri bulunur. Biz de görünüşe bakılırsa ekonomik borcun faturasını siyasal biçimde ödeyeceğiz.

Çünkü Ortadoğu'da siyasallaşma ekonomiyi

aştı. Eloğlu boğazımızı sıkımsı, bizi köşeye sıkıştırmış, silkeliyor:

— Öde...

— Nasıl ödeyeyim?

— Öde...

— Ödeyemem, dövizim yok, dış açığım çok, tarlamı sürece mazot bulamıyorum.

— Öde...

— Nasıl?

— Kıbrıs'ta öde, Ege'de öde, Karadeniz'de öde...

Mazot kuyruğundaki traktörün tepesine tünemiş köylüden bir çizgi çekin SALT-2 anlaşmasının doruğuna kadar... Türkiye'de herkes, herşey bu çizginin üstünde ip cambazıdır. Kapitalist dünya sirkinde eşine az raslanır numaralardan birisini izliyoruz. Gırtlığına dek borçlu bir devlet, yeryüzünün en önemli stratejik bölgelerinden birindeyken İran Devrimiyle yeniden kızgınlaşmış herşey... Ve Washington iri kemikli elleriyle yapışmış gırtlığımıza:

— Öde...

— Son dört ayda 400 milyon dolar ödedim...

— Öde...

Mazot kuyruğundaki traktörün tepesine tünemiş köylünün karşısına işte tam bu sırada şişman bir adam çıkıyor. Eline alıyor mikrofona, göbeğiyle tef, diliyle zil çalarak konuşuyor:

— Bu hükümet gider, dert biter. Bu hükümet yokluk demektir, kuyruk demektir, karne demektir..

Mazot kuyruğunun ucundaki köylüyle, benzinin kuyruğunun ucundaki kentli, şişman adama inanıyor mu? Belli değil. Ama şişman durmadan bağılıyor.

— Bu hükümet karne demektir...

Ve ajanslar, gazeteler, radyolar, televizyonlar duyuruyorlar:

— Akaryakıt sıkıntısı nedeniyle Amerika'nın Kaliforniya eyaletinde benzin karneye bağlanmıştır.

Şişman duymuyor hiçbir şeyi, ne ajans haberlerini, ne Kıbrıs'ı ne Ege'yi, ne Karadeniz'i, kendinden geçmiş haykırıyor:

— Bu hükümet karne demektir.

Ajanslar yineliyorlar:

— Kaliforniya Eyaletinde benzin karneye bağlanmıştır.

Ve Kaliforniya'da benzini karneye bağlayan adam, iri kemikli elleriyle İstanbul'da benzini karneye bağlamayan adamın boğazını sıkıyor:

— Öde... Kıbrıs'ta öde, Ege'de öde, Karadeniz'de öde, Doğu Anadolu'da öde, benliğinde öde, onurunla öde.

Tarihte ulusların zor dönemleri vardır. Bir zor dönem yaşıyoruz. Bu zor dönemi zorlaştıran, yüksek pazarlıkların kapalı kapılar ardında yapılmasıdır. IMF'den kurul gelir, kapalı kapılar ardında konuşulur. ABD'den Carter'ın adamı gelir, kapalı kapılar ardında konuşulur. Ne konuşulur? Gazetecilerin kulağı kırıktır, ertesi gün yurttaş, satırlar arasında gerçeği arar da arar.

Gerçeği kamuya duyurmadıkça, Türkiye'nin hangi pazarlıklara konu edildiği bilinmedikçe tehlike yoğunlaşmaktadır.

Ve şişman adam bu ortamda palazlandıkça yağ bağlamaktadır..

İLHAN SELÇUK

9 Mayıs

Tarih içinde geç kalmak

Bazı kişiler vardır yaşam içinde geç kalırlar. Örneğin belli bir yaşta ve belli bir sürede ilk, orta, lise, üniversite eğitimlerini tamamlayamazlar, belirli bir iş tutamazlar. Böyle olunca, bu insanlar eğitim ya da yaşam sürecinde belli yerlerini vaktinde alamamışlardır. O zaman ne yaparlar? Bu belli süreci, belli bir süre içinde tamamlamanın yollarını ararlar. Eğer başarı ile sonuçlandırabilirlerse bu kişiler yaşamlarında bir sıçrama yaparlar, kişisel devrim yapmaya girişirler. Bu hareket bir anlamda bireysel bir devrimdir.

Toplumlar, tarih içinde geç kalırlar. Belli süreçte, belli aşamalardan geçememiş olurlar.

Ya da topluma yön verenler, toplumun belli bir gelişim sürecini belli sürelerde aşmasını engellerler. Toplum, tarih içinde gelmesi gereken yere çok sonra gelmek zorunda kalır.

Örneğin bizim toplum, 1876'dan beri başlattığı demokratik süreci, 1979 yılında dahi tamamlamamızı engellemişler, toplum da kendinden beklenen hızlanmayı gösteremediği için bunu geciktirmiştir. Böyle olunca tarih içinde demokratik sürecin tamamlanmasında geç kalmışızdır. Hâlâ da demokrasi kavgası vermemiz, demokrasiyi oturtmaya çalışmamız bu gecikmenin belirtisidir. O zaman ne olacak? Ya topluma yön verme savında olanlar, ya da toplumun kendi-

si bir sıçrama yaparak demokratik devrim sürecini hızlandıracaktır. Başkaca tarihte geç kalmış olmaktan kurtuluş yoktur. Çünkü tarih, kendini gerilen izleyen, geç kalan hiç bir toplumu bağışlamaz.

Neden zamanında sanayileşemedik, neden ekonomik olarak dışa bağımlı bir ülkeyiz? Çünkü emperyalizmden kurtulma ve dışa ekonomikman bağımlı olma sürecini bir türlü tamamlamadık. Başka uluslar ve ülkeler bu süreci tamamlarken, biz geride kaldık, geciktik, ya da geciktirildik. Toplumumuz zaman zaman bir sıçrama yapmak istedi, ama emperyalizme bağımlı güçler ile emperyalizmin kendisi bunu engellemenin yollarını, yordamını buldu.

Bir tablo çizmek istiyorum.

Bizde siyasal partiler muhalefette iken özgürlükçü, iktidara eriştiklerinde de baskıcı oluyorlar. Yani demokratik sürecin tamamlanmasından yana görünmüyorlar, iktidara geldiklerinde de süreci tikiyorlar. Geçmişteki partiler de, günümüzdeki partiler de bunu yapmışlardır. Durum bu olunca da, bir türlü Batılı ölçüde ya kendimize özgü bir demokrasiyi, demokratik süreci tamamlayarak oturtamıyoruz.

Adnan Menderes'e ya da İsmet Paşa'ya, Demirel'e ya da Ecevit'e suç bulmak istemiyorum. Tablonun göstergesi her zaman böyle oluyor. Demokratik süreç de her on yılda bir periyodu tamamlayacak yerde, yara alıyor, daha da geriliyor. Görünen odur ki demokratik sürecin tamamlanmasında yeni ilerlemeler olmayacak, daha gerilemeler olacaktır. Elbette bir sıçrama, tarih içinde geç kalmanın yollarını başka yöntemlerle arama özlemi doğmazsa... Tarih hiç bir toplumu geç kaldığında bağışlamadığı gibi, bizim için özel bir işlemde bulunup, «Aman Türkler epeyce geç kaldılar, durup onları biraz bekleyelim» demeyecektir.

Tarih içinde geç kaldığımız içindir ki, belli bir sürede kapitalistleşecek isek, kapitalistleşemeyiz. Her toplumun gerisinde ve hep geç kalacağız. Buna dilimizde «Nal toplamak» denir ki, toplumlar arasında nal toplayan olacağız.

Sade tarih içinde geç kaldığımızı gözlemek yetmez. Bir de tarih içinde geç kalırken, tarihin geç kalınan belli aşamalarını da bozmak vardır. Örneğin alabildiğine gecekondulaşmak, alabildiğine kıyıları yağmalamak, alabildiğine verimli topraklar üstüne fabrikalar kurmak, verimli bir ovayı çöle, verimli bir denizi göle çevirmek... Bursa Ovası ile İzmit Körfezi...

Eeee, tarih içinde geç kalıstan kurtulduktan sonra ister kapitalistleşelim, ister sosyalistleşelim, bu yanlışları nasıl düzelteceğiz? Çünkü bu yanlışlar, tarih içinde geç kalma yanlışları değil, tarih içinde geç kalma sırasında, bu geç kalmanın kimse farkında değilmişcesine yapılan büyük yanlışlardır. İster gerçek bir ka-

pitalizm, ister gerçek bir sosyalizm geldiği zaman bu yanlışları hiç bir zaman bağışlamayacaktır. Bunların bedeli toplum olarak ağır ödendirken, kıyanlara da ağır ödetilir.

Emek solcusu, sermaye sağcısı, her ikisi de çağdaşlaşamamış, tarih içinde yerini alamamış. Sermaye sağcısı tarih içinde yerini alamamış, çünkü emperyalizme bağımlı kalmış... Emek solcusu yerini alamamış, sermaye sağcısı emek solcusunun tarih içinde yerini almasını engellemiş durmuş... Demokratik süreci bir türlü tamamlamamışız.

Halk, «Ne oluyor?» diye bakmış.

Bu gidişle daha uzun süre bakacak.

CHP'nin dışında kalan solcu içerdedir. Neden içerde olduğunu tartışmayacağım, şu yüzden içerdedir, bu yüzden içerdedir. Ama içerdedir.

Sermaye sağcısı ise paralı bildiriler yayınlarak hükümet devirme yolculuğuna çıkmıştır. Bu yöntemi kendinin demokratik bir hakkı sanmaktadır. Demokratik bir hakkı kullanmada eşitlik istenir mi, istenmez mi bunu da hesalamadan kendisi için kullandım sanıyor. Oysa emekten yana solun böyle bir demokratik yön-

temi kullanmaya parasal olarak gücü yetmez.

Sermaye sağcısının siyasal örgütüne gelince, o ne yapıyor? Tarih içinde geç kalışının bedeli sanki soldaymışcasına, halka solu şikayet ediyor. Ülkenin Doğusundan Batısına, Kuzeyinden Güneyine değin her yanı dolaşarak demokrasi savaşını verdiğini kanıtlamak istiyor. Ülkeyi tarih içinde geç bırakan kimdir, bu gecikmeyi aşmak için savaşan kimdir? Daha açık söyleyelim: Demokratik kuralları birkaç kez bozan Demirel, şimdi demokrasi kavgası vermek istiyor. Tarih içinde bu toplumun geç kalmasını sağlayan Demirel, gene tarih içinde geç kalışını sanki hızlandıracakmışcasına öne geçiyor.

Bir kez tarih içinde geç kalmışız.

Şimdi tarih içindeki bu geç kalmayı Demirel AP'si ile mi aşalım, yoksa Ecevit CHP'si ile mi aşalım? Başka da seçenek yok. Çünkü solcu partileri güçsüz komuşuz. Çoğunluk partileri CHP ile AP'dir.

Tarihte geç kalmanın kavşak noktasını yaşıyoruz. Bu gecikmeyi hem siyasal demokrasi

açısından, hem ekonomik demokrasi açısından yaşamaktayız. Durum budur.

Bunu da aşmak zorundayız. Ama nasıl?

Bunu da galiba bizdeki siyasetçiler değil, tarih saptayacak. Çünkü tarih sade toplumları de-

ğil, topluma yön vermeye soyunmuş siyasetçileri de bağışlamaz.

MEHMED KEMAL

26 Mayıs

Pusula

Bizimki gibi fırtınalı bir toplumda doğru rotayı tutturmak için devrimci yazarın elinde bir tek pusula vardır. Sınıfsallık derler bu pusulanın göstergesine. Sözgelimi AP lideri Süleyman Bey CHP'ye saldırırken neler söylüyor?

— CHP, diyor, komünistleri himaye ediyor, aşırı solla işbirliği yapıyor.

Sonra?

— CHP, diyor, benimle başa çıkamadığından Amerika'yı da ardına alıyor.

Süleyman Bey keçileri mi kaçırmıştır? Ecevit'i hem komünistlikle, hem Amerikancılıkla nasıl suçlar? AP lideri din değiştirip anti-emperyalist mi oldu? Hayır. Bu gibi durumlarda söylenen lafların niteliğini anlamak için söyleyenin hangi örgütle bağlı olduğuna bakılır. Eğer AP dışı bağımlı sermayenin has partisi ise, Süleyman Bey kaba taktikle günlük siyasal saldırılar yapıyor demektir.

Gerçek politika, sigara dumanı gibi havaya savrulan sorumsuz laflarla belirlenemez.

Eşdeğerli mantıkla CHP'ye de yaklaşabiliriz.. AP sermayenin öz partisidir. Peki, CHP nedir? Tüm sosyal demokrat partiler gibi CHP sınıfsal yapısında bir ikilemi taşır; ve eğer emekçi sınıf mantığını bir yana bırakırsak «son başarılarından» ötürü Ecevit'i göklere çıkarmak olasıdır:

— Ecevit, olağanüstü yetenekte bir devlet adamıdır. Türkiye'deki tüm akıl hocaları, «Devletten devlete ekonomik yardım dönemi çoktan kapanmıştır» diye fetva çıkarırken Ecevit Batı dünyasının 17 devletini ayağa kaldırdı; İMF ve OECD gibi uluslararası kuruluşları bu seferberliğe kattı; hepsini toparlayıp darda kalan Türkiye'ye destek yarattı; milyarlarca dolarlık kredi olanakları sağladı; toplam 13 milyar dolara ulaşan (Faizleri ile birlikte 18 milyar dolar) borç batağında çırpınan ülkeyi saran dış kuşatmayı yardı. ABD askeri ambargosunu geçen yıl kaldırtmıştı; şimdi ekonomik ambargoyu aşıyor, aşkolsun Ecevit'e...

Ne var ki toplumca yaşadığımız bu olgunun ardından sınıfsal pusulaya hemen bir göz atmak gerekir:

— Acaba bu politikanın faturasını Türkiye'de hangi sınıflar ödeyecektir?

Yapılan işlerin gerçek anlamını verecek olan, bu sorunun yanıtıdır. Biliyoruz ki Türkiye'de bir hükümetin devalüasyon veya zam yapması kolaydır; vergi reformu yasası çıkarması zordur. CHP şimdi bu ikilemin darboğazına giriyor. Eğer ekonomik kuşatma bir yıl öncesinde yapılsaydı, sonuç başka türlü olabilirdi. Şimdi gecikmiş önlemler söz konusudur.

Bir yanı sermayeciye, öteki yanı emekçiye dayalı demokratik sol partiler, ikircikli tutumlarıyla tarihsel sınavlarda çoğu zaman çakmışlardır. CHP bu kötü ortak yazgıyı mı paylaşacak? Batı kapitalizminin «Hasta adamı»nı sözde kurtarmak yolunda 17 devlet ve iki uluslararası kurumun ortak girişimi, Türkiye'nin geleceğini hangi iskelenin babasına bağliayacak?

En kötü olasılık, Ecevit Hükümeti tam köprüyü geçmişken sermaye partilerinin kabineyi çözmeleridir. Sen ambargoyu kaldırı, devalüasyonu yap, üsleri aç, zamları uygula, darboğazın sonuna ulaş; ve sonra?... Bir sermaye partisine yakışır işleri demokratik sol örgütlerle yaptırdıktan sonra CHP'nin defterini dürüp hükümetten düşürmek iç ve dış kapitalist çevrelerin işine gelebilir.

CHP bu tuzaktan kurtulabilecek midir?

Emekçi sınıflar açısından bakıldığında bu tuzanın bozulması yararlıdır.

Çünkü demokratik sol propaganda ile hükümete tırmanmış bir partinin sağladığı parasal olanaklar sağ örgütlerin eline geçerse, halk yararına bir sonuç oluşmaz. Komprador kapitalizmi bu amaca ulaşırsa sevincinden göbek atacaktır. Ve sağlanan dış yardımın paylaşım hırsı daha şimdiden gazetelerde sayfa-sayfa reklâmlara yansıyor.

Disarıya verilen ödünlerin içerdeki bedelini hangi sınıfların ödeyeceği önümüzdeki siyasal kavganın hesabında belirlenecektir.

Zorlu bir savaşıma hazırlanalım.

İLHAN SELÇUK

13 Haziran

Tarihsel değerlendirme

Osmanlı İmparatorluğunun ulu padişahlarını saymaya sıra gelince, çoğu kişi, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman der. İstanbul'u almak, Bizans'ın sonunu getirmek; İran ve Mısır üstüne yürümek; Viyana'ya girmek elbette çok önemli tarihsel olgulardır. Ancak birikmiş güçleri, düzenli orduyu yanına alan her komutan aşağı yukarı bu işleri becerebilir.

Osmanlı İmparatorluğunun bazı tarihçilere göre en önemli padişahı, Birinci Mehmet adıyla tahta geçen Çelebi Mehmet'tir. Sultan Bayazıt'ın Timur'a yenilgisinden sonra İmparatorluk nerdeyse battı, batacak. Battı batacak bir İmparatorluğu kardeşleri ve karşısına çıkan güçlerle savaşıp kurtaran bir kişi de çok önemlidir. Hatta Çelebi Mehmet'i öteki padişahlardan daha önemli sayan tarihçiler haklı çıkarlar. Gerçi Çelebi Mehmet'e, Simavneli Bedrettin'i, Torlak Kemal'i, Börklüce Mustafa'yı öldürttüğü için kızan solcularımız vardır. Bu olaya kızanlar tarihe çok erken bir pencereden bakanlardır. Siyasetin büyük bölüşmesi için kavga verirken küçük bölüşmeler unutulur.

Tarihsel fırsatların farkına varmak ve bunu tarih içinde değerlendirmek her siyasetçinin becerisi değildir. Ancak tarihsel fırsatları değerlendirmesini bilenlerdir ki, tarih içinde başarıları sayfalara yazarlar.

İmparatorluğun çökmeye yüz tutmasından hemen sonra Anadolu'ya çıkan Mustafa Kemal'in en büyük becerisi tarihsel fırsatları değerlendirmesini bilmesi olmuştur. Bazı tarihçiler, Mustafa Kemal'in en büyük başarısının ne Anadolu'ya çıkması, ne bir halk hareketini başlatması, ne Cumhuriyeti kurması, ne devrimleri yapmasıdır, derler. Bu tarihçilere göre, Mustafa Kemal Paşanın en büyük başarısı Sakarya Meydan Savaşını kazanmasıdır. Meclisin yetkileri ile de donatılmış olarak gittiği Sakarya'da düşmanı yenemeseydi çok şeyler değişebilirdi. Çünkü dışarda ve içerde Mustafa Kemal Paşayı izleyen düşman gözler, bütün planlarını bu savaşın sonucuna bağlamışlardı. Tarihsel fırsatları değerlendirmesini çok iyi bilen Atatürk, Sakarya Meydan Savaşından yengi ile çıktıktan sonra gücünü ispatlamıştır.

Ülkemiz bugün, tarihinin en kargaşalı ve en karmaşık dönemlerinden birini yaşamaktadır. Rakamlar cezbesine tutulmuş bir muhalefetle, bu rakamlar cezbesinden yığın bir iktidar karşı karşıyadır. Ele geçmiş bir tarihsel fırsattan yararlanmanın yordamına kimsenin sarıldığı yoktur. Rakamlar cezbesine tutulmuş olanlar iktidarın ayağını tökezletsem de şu gelecek olan taze parayı nasıl yesem diye bakıyorlar olaylara... Tür-

kiye için cadı kazanları kaynatanlar da, durumumuza gülücükler sunuyorlar.

Bizim gençliğimiz solculuğu, solculuk adına kumbarasına ne kadar para atmışsa, günün birinde bu paralar Ecevit'in kumbarasında çıktı. 1973 ve 1977 seçimlerinde, Türkiye solunun oyları Ecevit'in portföyüne dolarken, hiç birimiz yerinmedik. Sanılıyordu ki, yıllardır ezilmiş ve ezdirilmiş Türkiye solunun önünü bir «umut» ve bir «özlem» simgesi olan mavi gömlekli lider açacaktır.

Tarihsel fırsatları, tarihsel görevi üstlenmiş kişiler değerlendirebilirler. Rakamlar cezbesine tutulmuş olan bir muhalefet karşısında 226'nın çok üstünde bir oyla iktidar koltuğuna oturulduğunda, yapılacak ilk iş hasmın silahını elinden almaktır. Yani rakamlar cezbesine tutulmuş olanın elinden rakamları almak, iktidarı pekleştirmek. Bu, CHP'nin kendini çok ciddiye almasından ötürü gerçekleştirilememiştir. Oysa CHP yöneticileri biliyorlardı ki, tabanı için bir şey söylemeyelim, CHP'nin gövdesi de ülkedeki çıkarlar kavgasında tanıklık eder. Bakın CHP'nin gövdesini oluşturanların kökenlerine, durmaksızın AP'den CHP'ye, CHP'den AP'ye kayan «tanıklar»dır. İlk seçilemeye tehlikesi başgösterdiğinde de bir yerden bir yere kolayca kayan «sanıklar» olabilirler.

Rakamlar cezbesine tutulmuş muhalefet, rakamlarla oynayarak, kendince son fırsatı Ecevit'e vermek istemiyor. Gürültüsü ve patırtısı buradan kaynaklanıyor. CHP yönetimi paniğe kapılmamalıdır, bu «titrek denge» ile de çok şeyler yapılabilirdi.

Tarihsel fırsat bir daha kullanılabilir. Bunun kullanım süresi birkaç aydır. Fakat CHP yönetimi bu tarihsel fırsatı kimle ortaklık ederek kullanacağına çok iyi karar vermelidir. CHP'nin tarihsel alışkanlığından gelen «sola da karşıyım, sağa da karşıyım» oyalaması kimsenin işine yaramamıştır.

Sağ, yani sermayeci ve sermayeciden yana olanlar; sol, yani emekçiler ve emekten yana olanlar, tarih içinde nasıl her zaman karşı karşıya gelmiş iseler, bugün de karşı karşıyadırlar. Türkiye solunu ardına takarak iktidar olmayı deneyenler, önümüzdeki birkaç ayı değerlendirmeyi bilmezlerse, kompozisyon CHP'nin ve Türkiye solunun beline yiyeceği ağır kazma ile sonuçlanır. Bunun altından kaç yılda kalkılır, süresi uzun mu olur, kısa mı, kestiremem. Ama kazma, tarihsel fırsat değerlendirilemediği için acımasız iner.

CHP yönetimi elinde 226'nın üstünde güç varken mobilya dosyasını gündeme getirememiştir. Komandoların kaynağındaki ekibin üstüne yü-

rüyememiş, kodamanlarını yargıç önüne çıkaramamıştır. Vergi yasalarını tomar halinde değil de, birer iklşer, gözden sürmeyi çeker gibi parlamento düzenleri ile parmaklar arasından geçirememiştir. Dostunu ve düşmanını bilememiştir. Geçen 18 ayı tartışmayacağız, yararı yok. Ama önümüzdeki birkaç ay çok önemlidir.

Tarih içinde bunalım geçiren toplumlarda, toplumlar hep bir yeni adam ve hep bir yeni ses beklerler. Çıkamaz değil, böyle dönemlerde hep bir yeni adam ve yeni ses çıkar, toplumları ardına takip meydanları doldurur. Ama toplumlar yeni adamın peşinden koşarlarken, kendileri yeni adama nasıl bir şeyler veriyorlarsa, yeni adam da toplumlara yeni bir şeyler vermek zorundadır. Bu verilmedi mi, toplumlar yeni ada-

ma karşı acımasız olurlar.

Dost acı söyler.

Çok acı şeyler söylediğimi sanmıyorum. Tarihimizde, hem de seçimle iktidar olunan son dönemler tarihimizde meydanların sevgilisi olan nice kişiler, fırsatları değerlendirmesini bilemedikleri için, denizleri geçmişler ama, küçük çaylarda boğulmuşlardır. Meydanları dolduran kalabalıklar, bizim siyasal düzenimize göre, dört yılda bir siyaset yaparlar, oysa profesyoneller parlamento dehlizlerinde her saniye siyasetin batağı içindedirler. Zaten siyaset de, bu bataktan kurtulma becerisi değil midir?

MEHMED KEMAL

1 Temmuz

Budur geri kalmışlık

«Umursamazlıklara, aylaklıklara cennet olan bir ülkemiz var» diye yazıyor Ayhan Hünelp... Çekirdekten yetişmiş bir muhabir, «Benim işim haber almak haber satmak» diyen bir gazeteci; ayrıca ozan ve yazar... Geçen gün gazetemizde çıkan bir yazısında umursamazlıklarımızı sergilemiş. Bir tekine bile yanlış diyemezsiniz bunların. Öylesine bir tutum ve davranış içindeyiz ki, sanki bu ülke, bu kent bizim değil! Bir türlü sahip çıkmıyoruz kendimize... Vız geliyor yanlışlıklar, yanlışlıklar, ihmaller, vurdumduymazlıklar! Biri öbürünü doğurur bunların. Bu küçük bir şeydir, deyip geçemeyiz. «Mahalemizde binlerce TV içinde vergisini ödeyen az garibandan birisi benim» diyor. Saymış «küçük» gibi gelen «boşvermeleri». Hepsı birikince, hepsi bir araya gelince toplumdaki çürümüşlük belirginleşiyor.

Konuğu izlemek, sorunu sürdürmek diye bir şey yok bizde. Bir noktaya kadar getirir bırakırız, en önemli, en yaşamsal uğraşları. Bizden bu kadar, der geçeriz. Senin başardığını ben tamamlayayım demek yok! Kimi zaman kendi kurduğumuz yapıtı da yıkmaya başlarız. Madem ki biz ayrıldık o yerden, o görevden, yıkılsın gitsin, başarı onun olmasın! O zaman hep al baştan yapıyoruz her işte... Yarılacağımız yapıyı başka biri gelip yıkıyor, kendisi yeni bir yapıya başlıyor; biz yine gelince o yere, o yapıyı yerle bir etmek görevini şaşmaz bir özenle yerine getiriyoruz, haydi yeniden başlanıyor başka bir yapının yüceltilmesine... O da yarım kalacak, o da yıkılacak, kimseye bir yarar sağlamayacak,

boş yere masraf, boş yere emek, boş yere üzüntü!

Benzin karneleri dağıtımından önce bir yazımda taşıt vergilerinin ödenip ödenmediğinin sorulmasını önermiştim. Kimilerine sordular, kimilerine sormadılar. Bu kadarlık bir araştırmada bile büyük sayıda taşıt sahibinin vergilerini yıllardır ödemediği ortaya çıktı, vergi dairelerinin önünde uzun kuyruklar oluştu. Hünelp da yazıyor ya, taşıtlardaki radyoların acaba vergilerinin verilir verilmendiğini soran var mı? Kendi kendimize sorumluluk yüklenme bilinci yok. İlle de bizi baskılarla bunaltacaklar, sıkıştıracaklar, cezalandıracaklar, ondan sonra borçlarımızı ödemek zorunda kalacağız. Devlet «kendini gösterecek», devlet bireyleri korkutacak!

İşverenlerin, İşçi Sigortalarına borçları ne kadarmış, bilir misiniz? Tam ondört milyar lira!... İşverenlerimiz bu borçlarını bir türlü yatırmıyorlarmış sigortaya... Neden, niçin? Paraları mı yck? Hayır. Parasız nasıl sürdürürler işlerini? Var, ama kayıtsızlık, aldırıışsızlık, umursamazlık daha ağır basıyor. Kimse gelip zorla almadıkça, ödenmesini istemedikçe, vermekten kaçınıyorlar bu parayı. Bugün, yarın, öbür gün diye uzatıp duruyorlar. Ne kadar geç öderlerse o kadar kârlı olacaklar. Bu hesap da var elbet. Paramızın değeri olduğu yerde azalıyor. Bu günün bin lirası yarın beşyüz lira olursa, borçla yaşamak. «Borç yiğidin kamçısıdır» demek yaygınlaşır!

Görevini yapmak, yüklendiğimiz ödevi yerine getirmek diye bir sorumluluk vardır. Devlet

hepimizin çabasıyla güçlenir. Küçüğü büyüğü de yoktur görevin, sorumluluk nedir bilmenin. Göz yumma, işi olurluna bırakma, giderek irilli ufaklı çıkarlar sağlayarak devletin bize yüklediği görevleri yerine getirmeme alışkanlığı toplumda yaygınlaştı mı, —şimdi olduğu gibi— günden güne o toplum bir batağa saplanmaya başlar. Bugün Türk toplumu böyle bir bataklığa itilmiş durumdadır. Herkes kendi paçasını çamurdan kurtarma yarışında... Bu çaba başkalarını o çamura itme anlamını taşır. Herkesin birbirini çamura ittiği bir toplumda bataklık derinleşir, yoğunlaşır. Kimse çamura bulaşmaktan kendini kurtaramaz.

Goethe'nin okuma kitaplarına geçmiş o güzel sözünü anımsıyorum: «Herkes kendi evinin

önünü süpürsün bütün kent tertemiz olur.» Hepimiz kendi görevimizi yapmalıyız. Yasaları istediği sorumluluklardan kaçmamalıyız. Herkes yapsın, herkes yasalara uysun, ama ben yapmasam ne çıkar dedik mi, bu salgın bir hastalık gibi yayılır gider ondan ona... Bir atasözü daha var anılması gereken, «Balık baştan kokar..» Toplumun «lider» saydığı kişiler, toplumun ön saflarındakiler «kötü örnek» olursa kimsenin kimseye bir diyeceği kalmaz. Dün söylediklerini bugün yadsıyan, tam tersini yineleyen; dünkü davranışlarını unutup bugün «ahlâkçı ve erdemci» kesilen politikacılar bu pıskınlık, umursamazlık hastalığının kaynaklarıdır.

OKTAY AKBAL
27 Temmuz

Geçtiğimiz yıl ve ABD

Geride bıraktığımız yıl ABD açısından nasıl geçti?

İki süper gücün dünya çapında kıyasıya bir rekabet içinde olduğu çağımızda bu sorunun yanıtı en kısa biçimde şöyle verilebilir: Sovyetler Birliği için kazançlı olan gelişmeler ABD için zararlı, Moskova açısından zararlı olan gelişmeler ise Washington açısından yararlı olmuştur.

Bu savın en somut örneğini Asya'da görmek olasıdır. Başkan Carter'ın Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik ilişki kurması, sadece Asya'da değil, tüm dünyada güç dengesini etkileyecek boyutta bir gelişmeyi simgelerken, Moskova bu olgudan duyduğu kuşku ve hoşnutsuzluğu belirtmekte gecikmedi. ABD'nin Asya'daki yeni politikası bir tür «deri değiştirme» diye nitelenebilir. Nitekim bir zamanlarki «Müşterisi» Taiwan ile siyasal ve askeri ilişkileri kesen Washington'un bölgedeki diğer müşterisi Güney Kore ile olan ilişkileri de giderek bozulmaktadır. Başkan Carter'ın Güney Kore'deki tüm ABD birliklerini 1982 yılına dek çekme planı, bu ülkede olumsuz tepkilere yol açmıştır. Carter'ın planından kaygı duyan diğer bir ülke de, ABD'nin çekilmesi ile bölgede sorumluluğun kendi omuzlarına yıkılacağını düşünen Japonya'dır. Çin'le diplomatik ilişki kurarak, Sovyetler Birliği'ne karşı çok önemli bir koz sağlayan ABD açısından Asya'da en olumsuz gelişme kuşkusuz Afganistan'da yapılan Sovyet yanlısı darbedir.

Ortadoğu'da İran'daki olaylar ise, ABD'nin bu çok önemli bölgedeki politikasını temellerinden sarsacak niteliktedir. İran'da ABD'nin şimdiye dek izlediği politika tam bir şaşkınlığın simgesi olmuştur. Nitekim Carter de İran politikasındaki fıyaskoyu kabul etmiş, kendisine bu ülkeye ilişkin bilgileri zamanında ve yeterli biçimde vermeyen CIA'yı sert bir şekilde suçlamış-

tır. İran'da Şaha karşı tüm ulusun başkaldırmasını bir dinsel tepki olarak gören ve ısrarla Şah'ı desteklediğini belirten Carter'ın bu tutumu İran ulusunu tümüyle kendisine düşman etmekten başka işe yaramamıştır. Nitekim ülkede son günlerdeki gösterilerde Amerika'lılara ait bina ve şirketler sık sık saldırıya uğramaktadır.

Öte yandan Başkan Carter'ın çabaları ile varılan ve Ortadoğu bunalımının çözümüne doğru «tarihsel bir adım» olarak nitelendirilen Camp David anlaşması ise soruna henüz bir çözüm getirememiştir. Bu arada ABD'nin Mısır'ı desteklediğini ileri süren Kudüs hükümeti ile Washington arasındaki ilişkiler de karşılıklı suçlamalarla gergin bir havaya girmiştir. İsrail'in Carter'ın tüm baskılarına karşın Mısır'la anlaşmaya yanaşmaması, günümüzde süper güçlerin küçük «Müşterilerine» her zaman söz geçiremediklerini gösteren diğer bir örneği oluşturmıştır. Carter'ın Başbakan Ecevit'le anlaşarak Türkiye'deki ABD üslerinin açılmasını sağlaması ve Ortadoğu barışına ilişkin girişimlerde Moskova'yı devre dışı bırakması, kendi açısından başarı olarak kabul edilebilir.

Afrika'da ise Amerikan diplomasisi Sovyetler'in etkinlik alanını sürekli biçimde genişletmelerine tanık olmuştur. Nitekim Moskova, geçtiğimiz yıl Mozambik, Tanzanya, Afrika'nın boynuzunda Etyopya ve kıtanın Kuzeyinde Libya ve Cezayir'le ilişkilerini sıklaştırırken, ABD'nin Rodezya'ya ilişkin girişimleri hiç bir sonuç vermemiş, Güney Afrika ise Namibla'da Birleşmiş Milletler kararını çiğneyerek bildiğini okumuştur.

Latın Amerika'da geçtiğimiz yıl Başkan Carter'ın övgüye değer bir girişimine tanık olduk. Carter'ın Panama Kanalı'nın denetimini içte tu-

tucu çevrelerin tüm tepkilerine karşın, Panama Hükümetine devretmesi, olumlu karşılanacak bir davranıştı. Ne var ki, Carter'in diktatör Somoza Nikaragua'da kitle katliamına girişirken takındığı kayıtsız tutum, Başkan'ın Panama konusundaki davranışına ciddi bir gölge düşürmüştür.

ABD - Sovyet ilişkilerinde ise, Çin'e yaklaşma politikasının ilk olumsuz etkisi görülmüş ve Moskova son anda SALT-2 anlaşması konusunda uyumsuz tutuma girmiştir. Böylece bu oy Carter ile Leonid Brejnev arasında ABD'de ya-

pılması tasarlanan Zirve de tehlikeye girmiştir.

Sonuç olarak, ABD ile Sovyetler arasındaki denge oyunu geçtiğimiz yıl da sürmüş, dünyanın bir bölgesinde zararlı çıkan, bu zararı başka bir bölgedeki kazançla karşılamaya çalışmıştır.

Ya küçük ülkelerin, iki süper güç arasında ki bu denge oyununda kazanç ya da zararları ne olmaktadır?.. Üzerinde dikkatle durulması gereken sorun budur.

ERGUN BALCI

2 Ocak

Nükleer tehlike

Bindokuzyüzlüklerin sonları, Amerikan halkının bir nükleer saldırı karabasanı içinde yaşadıkları dönemdi. Biraz varlıklı Amerikan aileleri evlerinin bahçelerinde, bodrumlarında, nükleer saldırıya karşı korunmak için sığınaklar yaptırıyorlar, yapımcı firmalar bu yolla büyük kârlar sağlıyorlardı. Hollywood da her zamanki gibi modaya uymuş nükleer tehlikeyi canlandıran filmler yapmaya başlamıştı. «Sahilde» bu tür filmler arasında en ilginç olanıydı.

Bindokuzyüzlüklerin başında geliştirilmeye başlayan yumuşama politikası Amerikan toplumundaki bu karabasanı azalttı. Altmışlı yıllar nükleer enerji konusunda tartışmayı da başka alana kaydırды. Nükleer enerjinin barışçı amaçlar için kullanılması da tehlike doğuruyor muydu?

Nükleer santraller konusundaki tartışma bugün hâlâ bir sonuca bağlanmış değil. Fransa'da, Almanya'da nükleer santraller yüzünden büyük gösteriler oldu, hükümet kuvvetleri ile göstericiler çatıştı. Geçtiğimiz hafta sonunda ABD'nin Pensilvania eyaletinin Harrisburg kentinde meydana gelen olay nükleer santraller tartışmasına yeni boyutlar kazandıracak..

Harrisburg nükleer reaktöründe patlayıcı bir gazın kaçak yapması üzerine kentte yaşayan ellibin kişi başka bölgelere gitmiştir. Yetkililer, daha büyük bir tehlike halinde 636.000 kişinin tahliyesini öngören yeni bir plan hazırlamışlardır. Son gelen haberler, santralin sahibi firmasının sözcüleri ile yetkililerin, tehlikenin azaldığı yolunda açıklamalar yaptıklarını belirtiyor. Başkan Carter ve eşinin santrali gezmesi de, halka güven verme amacını taşıyor.

Harrisburg olayı, Carter için büyük şanssızlık olmuştur. Başkan tam şu günlerde Kongre'de nükleer enerji için ek ödenek istiyordu.

1973 petrol fiyatlarının artışından sonra kârları birkaç kat yükselen Amerikan petrol şirketleri, geleceğin enerji kaynağı olarak gördükleri nükleer reaktörlerin geliştirilmesi için büyük yatırımlara girişmiş, bu alanda tekelleşmek üzere kolları sıvamışlardı.

Batı ülkelerinin çoğunda güçlü bir baskı grubu haline gelme yolunda olan çevre kirlenmesine karşı savaşım verenler ile enerji sorununa ne şekilde olursa olsun çözüm getirmek isteyenler arasındaki çekişme, politik yaşamı etkileyen boyutlara varmıştı.

İşte Harrisburg olayı, tartışmaların bu noktasında patlak vermiş bulunuyor.

Hiç kuşku yok ki, son olay «çevreciler»in savlarını güçlendirecek, saflarını çoğaltacaktır. Önümüzdeki günlerde, ABD'de nükleer santraller karabasanının başlaması şaşırtıcı olmaz. Bu konuyu işleyen filmler daha olaydan önce piyasaya çıkmıştı, bundan sonra çoğalmaları beklenir.

Bu arada California Valisinin ABD Nükleer Düzenleme Komitesine başvurarak sözü geçen eyalet içinde bulunan Sacramento kentindeki santralin «önlem amacıyla geçici olarak kapatılmasını» istemesi, Amerikan halkındaki tedirginliğin boyutlarını göstermesi bakımından ilginçtir.

Son olayın yalnız ABD'de değil, nükleer enerjinin kullanıldığı ya da Türkiye gibi kullanılmamasının söz konusu olduğu tüm ülkelerde geniş etkiler uyandıracığı görülmüyor.

Ne var ki, nükleer enerjinin kullanılmasına karşı olanların, tüm olaylara karşın bu reaktörlerin yapımını ve kullanılmasını engelleyebilmeleri son derece güç, hatta olanaksızdır. Çünkü ortada çok büyük çıkarlar söz konusudur.

ALİ SİRMEN

4 Nisan

Guadelupe

Guadelupe adasında toplanan dört adam, içinde Türkiye'nin de bulunduğu ülkelerin iç ve dış sorunlarını görüştü. Türkiye; Pakistan ve Zaire ile birlikte ele alınıp, görüşüldü. Ajans haberleri, Federal Almanya Başbakanı Helmut Schmidt'in Türkiye'deki olaylar hakkında öteki devlet adamlarına bilgi verdiğini duyurdu..

Türkiye'nin bağlı bulunduğu çok uluslu paktları, ekonomik düzeni ve dış politikasıyla vardığı son durak, Guadelupe doruğudur. Varılan bu durak, bir sistemin tümüyle iflas ettiğini gösteriyor. Bu dört devlet adamı, bu «iflas masası»nın «komiserleri»dir artık...

«Milli devlet-güçlü iktidar» diye bağırın ülkücülerin sesleri Guadelupe adasından duyulur mu dersiniz? Ya «büyük Türkiye»den söz açan Demirel'in sözleri, Carter'i kasıklarını tuta tuta kaç dakika güldürür acaba?

Büyük Türkiye, milli devlet - güçlü iktidar, sonra da Pakistan ve Zaire ile birlikte iç ve dış sorunları görüşülen, borç erteleme istemleri küçük bankalarca reddedilen bir ülke!..

Türkiye'de yaşanan kanlı kargaşa, bu çöküşün tartışılmasını engellemek istiyor. Tırmanan terörün arkasındaki sis bulutu, tam bir çıkmaza dayanmış olan Türk ekonomisini tartışma alanları dışına itiyor...

Türkiye yarım-yamalak önlemlerle, yüzeysel bakış açılarıyla, demirbaş dış politikasıyla, kılına bile dokundurmayan egemen çevreleriyle bir adım atacak güçte değildir. Bunu bilelim, bunu anlayalım, bunu konuşalım!..

İşte dört adam, bir adada biraraya gelip, ülkemizin yazgısını çiziveriyorlar. Bizler de bu-

rada, bu yazgının satır başlarında kıvranıp, duruyoruz...

Tartışılması gereken «sistem»dir. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşından bu yana itildiği kapitalist düzen çarkları ve dış bağıntılarıdır. Türkiye'yi, Mustafa Kemal'in devrimci atılımlarından koparıp, Guadelupe adasına sürükleyen iflasın faturaları bu sistemin özünde, işleyişinde saklıdır...

Tartışılması gereken düzen bu düzendir. Ülkücü - devrimci çatışmaları, tırmanan terör, Kahramanmaraş sokaklarında soykırımına dönüşen kanlı saldırı, bu sistemin, bu emperyalist çarkların dalga dalga gelişen yansımalarıdır.

Guadelupe gerçeği, bize bu «sistem»in tartışılmasını sağlayacaksa, bu, açılacak birkaç milyon liralık krediden ya da ertelenen borçlardan çok daha önemlidir...

Osmanlı İmparatorluğunun iflasi, «duyun-u umumiye» tarafından noktalandı. Türkiye Cumhuriyeti, şimdi, «ikinci duyun-u umumiye» olan IMF pençesi altındadır...

Gerçek yurtseverlere, ulusunu, halkını seven insanlara düşen en güncel görev, bu «sistem» tartışmasını, parlamento kürsülerinden, köy kahvelerine kadar yaymaktır.

Guadelupe kartpostalı, Türkiye Çıkmazının «hatıra fotoğrafı»dır!.. Öyle bir «hatıra fotoğrafı»dır ki, büyük devletler, bu kartpostalları birbirlerine «tebrik kartı» gibi gönderseler, haklarıdır...

UĞUR MUMCU

9 Ocak

Christopher Ankara'da

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Warren Christopher yanında bakanlığından dört kişi ile birlikte, dün Ankara'ya geldi. İki taraf, ülkeler arasındaki tüm sorunları kapsayan görüşmelerine başladı.

Şu anda sürmekte olan görüşmelere geçmeden önce, Christopher gelirken, Türkiye'nin sorunları nelerdi, ABD'nin Türkiye'ye bakış açısı ve Ankara'dan beledikleri hangi noktaları kapsıyordu sorusuna eğilmek zorunlu.

Türkiye'nin son bir yılda, geçmiş iktidarlardan miras kalan sorunları içinde üçü, öbürlerinden çok daha önemli görünüyor. Bunlardan birincisi, ülkenin savunma gücü ile ilgili. Ecevit iktidarının çabaları sonucunda, Beyaz Saray'ın da aynı doğrultuda girişimleri ile ambargonun kaldırılması ilk sorunu bir ölçüde çözdü. Bir ölçüde diyoruz, çünkü ambargonun kalkmış olmasına karşın henüz bir anlaşma imzalanmış değil.

İkinci önemli sorun, taze para diye adlandırılan kredi konusu. Artık sağır sultan bile duydu ki, Ankara'nın yalnız 1979 yılında en az 1 milyar dolar krediye ihtiyacı var.

Üçüncü sorun ise içerde ülkeyi kasıp kavuran «anarşi» olarak adlandırılan ve rejimin temeline yönelik şiddet olayları. Bu olayların üstesinden gelmede, Silahlı Kuvvetlerin yardımı kaçınılmaz görüldüğünden, 13 ilde sıkıyönetim ilân edildi. Hiç kuşkusuz, ikinci ve üçüncü sorun birbirleriyle ilişkili.

Bunun dışında, uluslararası alana yansımış olan Kıbrıs sorunu ve Türkiye ile Yunanistan arasında özellikle Ege'den kaynaklanan anlaşmazlıklar da, birinci derecede önemli olmalarına karşın, ilk üç sorunun itişile, Ankara açısından daha geri planlara düşmüş durumda.

ABD'nin olayların bu noktaya geldiği anda Türkiye'ye bakış açısına gelince: Washington için Ankara, NATO içinde bir ortak, Ortadoğu'da bir müttefik, Türkiye NATO'nun güneydoğu kanadının tek ülkesi değil. Bu rolü Yunanistan ile paylaşıyor. Ve şu günlerde Ortadoğu ABD için parlak çözümler ve kuşku verici gelişmeler yatağı.

Olaya bu açıdan bakınca, ABD'nin Türkiye ve Yunanistan arasında NATO içinde, örgütün Washington'un düşlediği biçimde çalışması için varolması zorunlu görünen uyumun sağlanması- na öncelik vereceği açık.

Kıbrıs bu yolda aşılması gereken en büyük engel. Doğallıkla, Washington bu engeli aşmaya çalışırken, Akdenizin bu önemli adasını bölgede Mısır - İsrail arasındaki anlaşmayla yerleşmeye başlayacak Amerikan barışının bir parçası olmasına da özen gösteriyor. Sorunun böyle bir doğrultuda çözümüne yönelik öneri, Sam Amca tarafından hazırlandı, taraflara sunuldu. Waldheim de şimdi tarafları görüş ne olursa olsun bu plan üstünde görüşmeye oturtmaya çalışıyor.

Durum böyle olunca, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısının Türkiye'deki görüşmelerinde, her şeyden önce Kıbrıs konusunda ilerleme sağlayacak yollar arayacağı açık. Ambargonun kaldırılması görüşmeleri sırasında, topun Rum - Yunan tarafında olduğu izlenimini yaratmaya özen göstermiş olan Beyaz Saray, istediği amaca varır varmaz, Ankara'ya manevranın sona erdiğini, gerçekte topu Türk tarafında gördüğünü, birçok kez dikkatlice duyurduğu da biliniyor. Kısacası, Christopher'in Kıbrıs konusunda ilk adımları Ankara'nın atmasını isteyeceğini hemen herkes biliyor. ABD için görüşmelerin en önemli konusu Türkiye'nin ekonomisi ya da içerdeki anarşi olayları değil, Kıbrıs ve NATO ile ABD çıkarlarını ilgilendiren sorunlar.

ALİ SİRMEN

11 Ocak

Avrupa'nın ilk kadın Başbakanı

İngiltere'de 3 Mayıs 1979 seçimleri, Muhafazakâr Parti'nin utkusuyla sonuçlandı ve Margaret Teatcher, gerek ülkesinin, gerek Avrupa'nın ilk kadın Başbakanı oldu. Bu sonuca varabilmek için Bayan Teatcher'e Avam Kamarasında 318 sandalye yetiyordu. Oysa 339 milletvekillik bir yengi kazanarak, rahat bir çoğunluğa dayanma olanağını elde etti. Seçimlerden önce azınlığa düşmüş bulunan ve güven oylamasına kadar, İskoçya ile Galli milliyetçilerin desteği ile ayakta duran Labour (İşçi Partisi) bu kez oylarının daha da gerilediğini ve ancak 268 milletvekili çıkarabildiğini gördü. Öbür 24 sandalyeninse 11'i liberallere, 13'ü de çeşitli partilere dağıldı.

James Callaghan'ın ancak bir dönem süren Başbakanlığı sırasında böylesi bir yenilgiyi hak edecek ölçüde başarısız olduğu söylenemez. İngiltere geçen yıl enflasyon oranını düşürmede, Sterlinge değer kazandırmada, dış ödemeler den-

gesindeki açığı kapatmada gösterdiği başarı ile dikkatleri kendi üstüne çekmişti.

Ne var ki, Galler ve İskoçya'da milliyetçi akımlar karşısındaki tutumu (gerçekten halkoyuna sunulan tasarılar kimilerince yetersiz kimilerince aşırı bulundu) ve işçi ücretlerini yüzde 5'le sınırlama girişimleri Callaghan'ın sonunu hazırladı.

Tüm kampanyasını, tutucu doğrultuda, duygu sömürüsü çizgisine oturtmayı son derece iyi başaran Bayan Teatcher, durumdan yararlanmayı becerdi. İngiltere'de grevlerin ne büyük kayıplara yol açtığını haykırmaya, ülkenin denetimini sendikalara bırakmayacaklarını söylemeye başladı. Oysa yakın geçmişin olaylarına kısaca bakmak bile Torry (Muhafazakâr Parti) nin liderinin, olayları ustalıklı saptırdığını göstermeye yeter. 1970-74 Muhafazakâr İktidar döneminde, ülkede grev yüzünden kaybolan iş saati, Callaghan döneminin iki katıydı.

Ancak, seçim sonuçları göstermiştir ki, İngiliz halkı, Muhafazakârların bu propaganda-sından etkilenmiştir. Bayan Teatcher, kampanya sırasında sendikaların etkinliklerini sınır-layacak önlemler alacağını açıklamaktan da çekinmedi. Torrielerin lideri, grev yapmayan iş-yerlerini de etkilediğini ileri sürdüğü grev göz-cülerinin sayılarının sınırlandırılacağını, grev oyla-malarının kesinlikle gizli oyla yapılacağını, sen-dikalara ödenen aidatın oranınca düşürüleceğini ve sendikalar kanalıyla işe alınanların sayı-sının azaltılacağını açıkladı.

Bayan Teatcher'ın ikinci büyük kozu, doğ-rudan vergileri azaltmasıydı. Seçimlere muhale-fet lideri olarak girip Başbakan olarak çıkan kadın politikacı, kampanyası sırasında, doğru-dan vergileri azaltacağını hemen her konuşma-sında yineledi. Ne var ki, yapılan açıklamalar üzerine eğilip çalışan uzmanlar, bu azaltmanın ancak geliri ayda 70 bin liranın üzerinde olan-ları etkileyeceğini belirttiler —ki bu gelir dü-zeyinde olanlar İngiltere'de bile azdır—. Muha-fazakârların seçim kampanyasının bu iki ana dayanağı bile, bir ülkede halkın kolay aldanma-masının salt kültür düzeyine bağlı olmayıp, da-ha çok bilinç düzeyiyle ilgili olduğunu açıklıkla ortaya koyuyor.

Margaret Teatcher'ın üçüncü dayanağı da, işletmelerin verimini artırmak, ülkenin yaşam düzeyini yükseltmek için tüm devletleştirmele-

ri silmek, bürokratlardan kurtularak tam bir pa-zar ekonomisine dönmek vaadidir.

Bazı gözlemciler, 30 yılı aşkın uygulamalar-dan geri dönülmesinin artık kolay olmadığını, buna Muhafazakâr iktidarların da gücünün yet-meyeceğini, hatta böyle bir girişimin onlara oy veren halk arasında da büyük tepkilere yol aç-aacağını belirtiyorlar. Üstelik TUC (İngiliz Sen-dikalar Konfederasyonu)'nun, üzerine fazlaca ge-lecek olan Teatcher'e büyük bir uysallıkla bo-yun eğerek, sessiz kalacağını düşünmek de ola-sı değil.

Herşeye karşın Dovning caddesi 10 num-a-ranın (Başbakanlık konutu) yeni konduğu tüm vaadlerini yerine getirirse, savaş sonrasında beri ılımlı orta sağ ve ılımlı orta solcuların baş-rolleri ellerinde tuttukları İngiliz politika oyu-nu, daha sola ve daha sağa kaymalara tanık olacaktır.

Labour içindeki sol kanat, Callaghan'ın ba-şarısızlığını çok ılımlı olmasında ve gerçek bir sol politika izlememesinde görüyordu. Doğrusu yapılan araştırmalar bu görüşün haklılığını ka-nıtlayacak bir çok gerçeği ortaya çıkarmıştır. Teatcher'ın sağa dönüş yapması. İşçi Partisi içinde sola dönmek eğilimini de güçlendirecek-tir.

ALİ SİRMEN
6 Mayıs

İran halkının kahramanlığı ve ABD

İran halkı çağımızın en çetin özgürlük sa-vaşlarından birini vermektedir. Diğer bir deyiş-le, tarihe geçecek kahramanlık destanlarından birini yazmaktadır İran ulusu, kadını, erkeği, genci, yaşlısı ile birlikte.

Çağımızda tarihin en büyük özgürlük sa-vaşlarından birini Vietnam vermiş, bu ulus yıl-lar boyu Amerikan emperyalizmi ile onun yerli uşaklarına karşı akıl almaz bir cesaret ve inat-la savaşmış, sonunda da hakettiği zaferi kazan-mıştı.

Ne ilginç rastlantıdır ki, bugün İran halkı gene Amerika ve onun yerli piyonlarına (Şah rejimi tümüyle ABD'nin yarattığı bir rejimdir) karşı kanlı bir özgürlük savaşını aynı inat ve cesaretle vermektedir.

Ancak iki mücadele arasındaki benzerlik burada bitmektedir. Vietnam halkı, ABD ve onun yerli piyonlarına karşı savaşırken hiç olmazsa silah kullanıyordu. Vietkong, gerilla taktikleri

ile çağdaş teknolojinin en üstün silahlarına sa-hip Amerikan ordusunu yıpratıyordu.

İran halkı ise silâhsız yapmaktadır bu şa-sırtıcı mücadelesini. Fotoğraflarda, televizyonda izliyoruz... Sokaklara dökülen binlerce, onbin-lerce kişinin tek silâhı zaman zaman ellerinde görülen sopalardır.. Bir de, bazılarının bellerin-de sakladıkları bıçaklar belki...

Dünyanın en modern silâhları ile donanmış, tanklı, toplu, uçaklı Şah ordusuna karşı sopa ile savaşmaktadır İran halkı. Üzerine yürüyen tank-lara göğsünü açarak «vur» diye bağırmakta, son-ra vurulup düşmektedir. Ama vuruldukça, öl-dükçe kızgınlığı artmakta, başka bir yerde da-ha büyük bir kalabalık halinde ortaya çıkmak-tadır İran'ın özgürlüğe susamış insanı..

İran'da son bir kaç ay içinde onbinleri bul-du ölenlerin sayısı. Ama halkın kendinden ol-mayan ve kendini ezen bir rejime karşı şahla-nışı bastırılmadı. Tarihin en eski ve büyük im-

paratorluklarından birini kurmuş olan İran ulusu binlerce yılın getirdiği birikimle sürdürüyor mücadelesini..

ABD ise İran ulusunun verdiği bir savaşım da yine trajik yanılgılarından birine düşmüştür. Daha doğrusu yine tarihsel gelişime ters düşmüştür. Daha önce Çin'de, Küba'da, Vietnam'da ve Kamboçya'da olduğu gibi...

Washington, İran'daki ayaklanmayı başından beri dinci fanatiklerle, aşırı solun kışkırtması olarak yorumlamış, Başkan Carter Şahın, İran ulusunun çoğunluğunun desteğine sahip olduğunu ileri sürerek, ısrarla Şahı desteklemiştir.

Böylece Sovyetler Birliği'nde bir aydının mahkemeye verilmesi karşısında kıyameti koparan insan haklarının savunucusu, tüm bir ulusun başkaldırdığı diktatörün yanında yer almıştır.

Ama tarihin akımına ters düşmek, deyim yerindeyse yanlış ata oynamak, bir yerde ABD'nin siyasal yazgısı değil mi?

Washington, Mao-Çe Tung'a karşı, Çan-Kay-Şek'in yozlaşmış yönetimine yüzlerce milyon dolarlık yardım yapmış, sonunda ise Mao-Çe-Tung'un yarattığı Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik ilişki kurmuştur.

Beyaz Saray, Vietnam'da önce diktatör Di-em'i başa getirmiş, bu despotun zulmü, Amerikalıları bile tedirgin edecek boyutlara ulaşınca onu öldürterek, yerine Tiyö'yü getirmiş, ancak

sonunda Vietnam halkının iradesine boyun eğmek zorunda kalmıştır.

Kamboçya'da ise Prens Sihanuk ülke dışında iken, CIA'nın düzenlediği darbe ile iktidara Lon Nol'un getirilmesi, ülkeyi kanlı bir iç savaşın içine yuvarlamıştır.

Ve nihayet İran'da Musaddık hükümeti CIA darbesiyle devrilerek Şah geri getirilmiş, polis ile SAVAK'ı ile, ordusu ile yıllardır İran halkını ezen korkunç mekanizma yaratılmıştır. ABD, son beş altı yıl içinde 20 milyar dolarlık silah satmıştır Şah'a. SAVAK'ın işkencelerinin dünya basınında ayyuka çıktığı, nüfusun yüzde 1'inin.

ulusal gelirin yüzde 80'ine sahip olduğu bir ülkenin yönetimine yılda en az 3 milyar dolarlık Amerikan silahı gönderilmiştir.

Şimdi dünyanın o en modern silahlarının boşa gittiğine mi yanarsın? İran'ın elden kaçmak üzere olduğuna mı? Yıllardır titizlikle kurulan binanın temellerinden çatırdamasına mı?

Şahpur Bahtiyar hükümeti, ABD'nin Şah'ı kurtarabilmek için harcadığı yeni bir çabadır. Ama görünüş odur ki, Şah da eninde sonunda Tiyö'nün ya da Lon Nol'un akibetinden kurtulamayacaktır.

Tarih, kendinden ders almayan ABD'den öcünü bir kez daha almaktadır.

ERGUN BALCI
9 Ocak

Humeyni'nin Cumhuriyet'e demeci

NEAUPHLIE LE CHATEAU — Şah'ın İran'ı terketmesinden sonra Eyetullah Humeyni hiçbir gazeteciye özel beyanat vermeyeceğini, sağ kolu M. Yazdı kanalıyla kapısının önünde günlerdir bekleyen televizyoncu ve gazetecilere ilettili.

Her şeye rağmen şansımızı denemeğe karar vererek Paris'ten 90 kilometre uzaktaki Neauphle Le Chateau denilen kasabaya gittik.

1971 yılından bu yana görülmemiş bir kışın sürdüğü Fransa'nın, bu kasabasında Eyetullah

yaptığımız görüşmede ilk sözü, «Bugüne kadar neredeydiniz, aylardır, hatta yıllardır Şah'a karşı yaptığımız mücadelede siz bizi unuttunuz, şimdi niçin, nasıl görüştüreyim sizi?» demek oldu.

M. Yazdı'ya komşuluğumuz ve İslamlığımızın bize öncelik tanınması için yeterli olduğunu anlatırken, Amerikalı ve İngiliz meslekdaşlarımız şiddetle, «Böyle bir haksızlık yapılırsa bizi karşınızda bulursunuz» diye, M. Yazdı'ya tehdit savurdular.

Humeyni, Paris'teki evinde arkadaşımız Leyla Umar'la.

Humeyni yaşamasaydı, sokaktaki kimseyi görüp adres sorma olanağını bile bulamayacaktık.

Amerika'nın bütün televizyon şirketleri, Fransa, İngiltere, Japonya, Almanya ve akla gelebilecek her ülkeden gelen basın mensupları ile saatlerce Ayetullah Humeyni'nin küçücük, beyaz evinden çıkıp karşı bahçedeki çadırında namaz kılmasını beklemeğe başladık.

«SİZ, BİZİ UNUTTUNUZ»

İranlı meslekdaşlarımız aracılığı ile Ayetullah Humeyni'nin en yakın adamı M. Yazdı ile

ÇARŞAFLI GENÇ KIZLAR

M. Yazdı'dan fayda gelmiyeceğini anlayınca orada gezinen çarşafli genç kızlara sokuldum, Ayetullah Humeyni'nin torunları olduklarını öğrenince gidip dedelerine beni kabul etmesi için baskı yapmalarını istedim. Kıkır kıkır gülerek «Peki, ama önce namaz kılalım birlikte, sonra onu yumuşatmaya çalışırız» dediler. Zaten o sırada A. Humeyni'nin müridleri kolkola girmiş yüksek sesle «Allahüekber» ve «A. Humeyni» diye bağırmağa başlamışlardı.

Siyah cüppesi ve siyah sarığı ile dimdik çadıra giren Ayetullah Humeyni, genç bir imamın duasıyla başlayan namazı kılarken biz kadınlar en arka sırada duayı izledik.

EN ÇOK 4 SAAT

Onbeş ve onaltı yaşındaki iki torun fısıltı halinde dedelerinin gecede en fazla 4 saat uyduğunu, gayet az yemek yediğini 64 yaşındaki tek eşi, kızları ve onların çocuklarıyla çok sakin bir yaşamları olduğunu anlatıyordu.

Fransız polisi ve özel koruyucularının arasında çadırdan çıkıp evine dönen Ayetullah Humeyni hiç kimsenin yüzüne bakmadı. Torunları benim boynuma sarılıp dedelerini kandıracaklarına dair söz vermeselerdi orada soğuktan donmamak için hemen dönecektim.

«TÜRKİ, SİZ GELİ!...»

Gerçekten bir saat sonra evin kapısı aralandı, kızların babası olduğunu söyleyen mavi gözlü, iri yarı bir imam çıkıp «Türki, siz geli» dedi, «kızlarım tutturdu, dedeleri de kırmadı onları..»

Televizyoncu arkadaşlarla içeri girip yeşil perdelerle kaplı bir minicik odanın köşesine bağdaş kurmuş olan Ayetullah Humeyni'nin yanına oturduk.. Daha önce torunlar sıkı sıkı başımı örtmemi tenbihlemişlerdi. Eşarbım olmadıktan yün şapkamla saçlarımı örttüm. Ayetullah Humeyni eliyle kendisinden biraz uzak oturmamı işaret etti. Çevirmenimiz sonradan hiç bir kadının yakınında oturmadığını söyleyince işaretin nedenini anladım.

BURSA'DAN SÖZ ETMEK

Bursa'daki sürgün günlerinden bahsetmek istedim. Ayetullah Humeyni'nin ilk defa gözleri parladı. «Ah Bursa, Bursa Bursa» dedi.. Ama

yanındaki gölgesi romantik havaya girilmemesini rica etti. Zaten perdenin arkasından yemek kokuları geliyordu. Saat 14.30 olduğu halde herkes açtı. Bir sepet dolusu uzun Fransız ekmeğinin taşındığını gözümün ucuyla gördüm.

Çarşaf giymiş 5-6 yaşlarındaki torunlar da içerde oynuyorlar ve dedelerini istiyorlardı..

DOST VE KARDEŞ ÜLKEYİZ..

Ayetullah Humeyni ağır ağır konuşmağa başladı: «İki dost ve kardeş ülkeyiz. İki ülkenin de amacı dış ülkeleri içişlerimize karıştırmadan, demokrasi içinde yaşamak. Elli yıl bugünü bekledik. Şah'ın geleceğini sananları hayal kırıklığı bekliyor.. Biz onun «Beyaz devrim» dediğini düzeltmekle işe başlayacağız. Halk ne derse o olacak. Bahtiyar'ı da kabul etmiyoruz. Tek arzumuz çok acı çeken İran halkına bekledikleri özgürlüğü ve layık oldukları eşitliği vermek. Bizim için her şeyden önce islam var. Bize Türkiye'nin destek olacağına ve şimdiye kadar İran'ı kendi menfaati için kullanan Şah'ı adam yerine koymayacağına inanıyoruz...»

Ayetullah Humeyni başka soruları yanıtlamayacağını kesinlikle belirtince «Bursa, Bursa» diyerek ayağa kalktı ve yeşil perdeleri aralayarak odadan çıktı.

Biz evden ayrılırken yabancı meslekdaşlarımız «Alacağınız olsun» diye yarı şaka yarı ciddi söyleniyorlar ve soğuktan dişlerini gıcırdatıyorlardı.

Evin önünde bekleyen Fransız polisler ve İranlı fedailer de «Siz de torunlarını tavlasaydınız, şimdi içerdeydiniz» diye şakalaşıyorlardı.

LEYLA UMAR

20 Ocak

Şeriat Medari ile...

CUMHURİYET — İran İslâm Cumhuriyeti için yakında halk oylaması yapılacak ve daha sonra da Anayasanın hazırlanmasına girişilecek. Bu arada gerek Ayetullah Humeyni gerek siz İran İslâm Cumhuriyeti'nin öbür ülkelerdeki İslâm Yönetimlerinden farklı olacağını söylediniz. Bu Cumhuriyet öbürlerinden örneğin Libya'da-
kinden ne açıdan farklı olacak?

Ayetullah Şeriat Medari — İran İslâm Cumhuriyeti öbür ülkelerdeki İslâm yönetimlerinden farklıdır. Çünkü bizde intihabat-ı azadi (özgür seçimler) olacak. Meselâ Suudilerde intihabat-ı azadi yoktur. Libya'da da yoktur. Burada İran'da Cumhuriyeti İslâmi yani millet halk azade

intihap eder. Vekilleri parlamentoya gönderir. Vekiller o devlete ne yararlıdır, ona rey verirler.

İran İslâm Cumhuriyetinin meclisleri milli olacak, ordusu, jandarması, polisi hepsi milli olacak.

Bizim İslâm Cumhuriyetimizin öbürlerinden farkı özgür seçimlere yer vermesidir.

CUMHURİYET — Özgür seçimler diyorsunuz. Ama referandumda özgür olmayan bir yan var. Neden halka bir çok seçenekten birini seçmek olanağı tanınmıyor da yalnızca, «İslâm Cumhuriyeti'ne evet mi hayır mı» diye soruluyor?

Ayetullah Şeriat Medari — Benim fikrimce,

yani eğer hükümet benim fikrimi bellerse ben derim ki, halka «Hangi Cumhuriyet istersiniz?» diye sorulsun? Halk azat (özgür) olsun istediğini söylesin eğer isterse Cumhuriyeti İslâmi olsun, her ne isterse o olsun.

CUMHURİYET — Tabii nasıl olsa, sizler ne isterseniz halk da, sizleri desteklediği için ona oy verecek.

(Bu soruyu Ayetullah Şeriat Medari yalnızca gülümseyerek yanıtladı.)

CUMHURİYET — Neden layık bir cumhuriyet istemiyor da, İslâm Cumhuriyeti olmasın da direniyorsunuz?

Ayetullah Şeriat Medari — Layık Cumhuriyet Avrupa'nın işidir. Onun bünyesine göre. Biz kendi bünyemize göre olanı isteriz. İran'da halkın hepsi müslüman, şehitlerin hepsi müslüman, onlar İslâm için verdiler canlarını. Halkımız bu yolda öldü. Onun için, biz hepimiz müslüman olduğumuz için İslâm Cumhuriyeti istiyoruz. Özgür seçimlere dayanan İslâm Cumhuriyeti istiyoruz.

CUMHURİYET — İran İslâm Cumhuriyeti'nde seçim özgürlüğü olacağını belirtiyorsunuz. Ama aynı zamanda her düşünceye gerçekten düşündüklerini söyleme özgürlüğü de olacak mı? Komünistler, örneğin Tudeh de düşüncelerini özgürce söyleyip yapabilecek mi?

Ayetullah Şeriat Medari — Evet herkese özgürlük olacak. Herkes düşüncesini söyleyebilecek, seçime girebilecek. Tudeh de düşüncesini söylesin. Çıksın televizyona halka anlatsın. Yeter ki, kimse müslüman halka zulmetmesin, müslüman halka karşı zor kullanmasın.

CUMHURİYET — İran İslâm Cumhuriyeti'nde fabrikalar kimin malı olacak, işçinin mi, patronun mu?

Ayetullah Şeriat Medari — Fabrikalar yine sahiplerinin olsun. Herkes ne kazanırsa ona sahip olsun. Az kazananınki de onun olsun, çok kazananınki de. Komünistler, bütün kazançlar bölünsün, herşey bölünsün diyorlar. Biz öyle demiyoruz. Herkes çalıştığının karşılığını alsın ki, daha çok çalışmak istesin. Ama Marks (Karl Marx) «Kitab-ı Sermaye» de (Kapital) anlatır ki, eskiden kapitalistler işçiyi 18 saat çalıştırır, 6 saat parası verirlerdi. Bizde böyle olmayacak, İslâm'da herkes ne işler ise (ne kadar çalışırsa) karşılığını alacak. İşlediğinin kıymetini alacak. İslâm'da bu böyle.

CUMHURİYET — Pekiyi bu durumda İslâm Cumhuriyeti'nde eşitlik nasıl sağlanacak?

Ayetullah Şeriat Medari — İslâm'da zengin, yoksul güçlü güçsüz, büyük küçük diye ayırım yok. Yasalar herkese aynı şekilde uygulanır. Yoksa kuvvetliye uygulanmasın zayıfa uygulanсын diye bir şey olamaz. Bir yasa bir emir için de birdir, bir dilenci için de. Hatta meselâ İran'da mesihiler (Hristiyanlar), Zerdüştiler, Yahudiler var. Onlara yasa önünde ayırım yapalım. Onların haklarını daha az tutalım diye bir şey de düşünülmez.

CUMHURİYET — Bizim sormak istediğimiz, İran'da ekonomik ve sosyal olarak eşitlik nasıl sağlanacak?

Ayetullah Şeriat Medari — Evet. Fabrikalar işleyenin olacak, herkes ne kadar kazanırsa kendinin olacak. Ama servet devlet tarafından vergi yoluyla halka tevzi edilecek (dağıtılacak). Sonra yoksullara bazı imkanlar sağlanacak. Vergi onlardan az alınacak, onlara hizmet götürülecek.

Hatta bu sistem içinde, işçilerin fabrikalara bir ölçüde ortak olmaları da caizdir.

CUMHURİYET — Faiz kalkınca İran'da bankacılık sistemi nasıl yürüyecek?

Ayetullah Şeriat Medari — İran İslâm Cumhuriyeti'nde faiz olmayacak. Ama bankalar çalışacak. Halk biriktirdiği parasını bankaya yatıracak. Banka bu para ile iş yapacak alışveriş edecek. Kârına da parayı yatıran halk ortak olacak. Üstelik aynı banka halka da borç verecek. Ama faiz olmayacak. Çünkü faiz bütün kötülüklerin başıdır. Faiz ile halk sömürülür. Faiz ile kişiler daha da yoksul düşerler. Faiz veren kimse «kişiyi özüne muhtaç kılar», kişileri kendisine muhtaç eder. Tarih faizin ne denli kötü bir şey olduğunu göstermiştir. Hindistan'da İngiltere 150 yıl egemen oldu. Bu egemenliğin temelinde faiz yatar. Yani İngiliz sermayedarları önceleri Hintlilere borç verdiler. Onları büyük faizlerle borçlandırıdılar. Ondan sonra da, İngiliz kumpanyası Hindistan'a el attı ve ülkeyi zayıf kıldı. Sonra onun başına musallat oldu.

Rusya'da da öyle oldu. Büyük toprak sahipleri Rus inkılabından önceki yıllarda, halktan çok faiz alıyorlardı. Hindistan'ın Nicelya şehrinde Lenin inkılabından tam otuz yıl önce Beyid Cemali Afgani adındaki bir İslam bilgini, Rusya'da olacıkları haber veren, inkılabı önceden bildiren bir kitap yayınlamıştı. Bu kitapta, Rusya'da faizin kötülükleri anlatılıyor ve bu yüzden bir inkılâp olacağı bildiriliyordu.

Yani tarih göstermiştir ki, nerede faiz var ise orada inkılâp olur.

CUMHURİYET — İran İslâm Cumhuriyeti'nde kadınlar çarşaf (Şador) giymek zorunda olacaklar mı? Kadın erkek bir yerde mesela aynı fabrikada çalışabilecekler mi?

Ayetullah Şeriat Medari — Mesele çarşaf değil, önemli olan çarşaf değil. Aslıolan Hicab-ı İslami'dir (İslam utancı) İslam geleneklerine uygun giyinmektedir. İlla çarşaf olması şart değil. Başını da örtse olur. Yeter ki saçları görünmesin. Ama bu konuda mecburiyet malum değil. Bilhusus harizler için (Harici: müslüman olmayanlar) kadınlar ile erkekler bir yerde olabilir, eğer içi geçmiş iseler (yaşlı iseler) olur. Ama cevân bir oğlan ile cevân bir avrat aynı yerde olsun bu hoş değil. (cevân: genç, avrat: kadın).

CUMHURİYET — İran İslâm Cumhuriyeti'nde Kürtlere muhtariyet verilmesi yolunda bir eğilim var. Kürtler kendileri de bunu istediler.

Bu durumda kardeş Azerbaycanlılar ne olacak?

Ayetullah Şariat Medarı — Kürtlere muhtariyet verilirse Azerbaycanlılar ister. Hazistan ister ki, orada «neft» (petrol) var. Beluçlar da ister. Devlet-i muvakkat (geçici hükümet) veremez, bu daimi hükümetin işi.

Ama eyalet-i Kürdistan'a muhtariyet verilirse öbür eyaletler neftin altında zarurete düşerler. (Petrol konusunda güçlkle karşılaşılır.) Muhtariyet verিলince o zaman herkesin öz hasılı kendi özünde (özerlik verilince herkesin üretimi kendisine) kalacak. Ne demek istiyorum anlıyorsunuz değil mi?

Ben derim ki, biraz tahfif vere. Biraz da vermesin. Kürtler kendi meclisini yapsın, kendi dilini konuşsun, ama aidat, pullar hep bir yere gitsin. (Pul: para)

CUMHURİYET — İran İslâm Cumhuriyeti'nin müslüman, komşu ve kardeş bir ülke olan Türkiye ile ilişkilerini daha da geliştirmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Ayetullah Şariat Medarı — Biz istiyoruz ki, İslâm kanunlarına göre İslâm milletleriyle yakın ilişkiler istiyoruz. Çünkü biz biliyoruz ki, istismar (sömürü) milletleri birbirlerinden ayırmıştır ve bunu casusluklarıyla da ispat etmiş-

lerdir. Hepimizin felahı (kurtuluşu) birbirleriyle işçilerimize karışmadan dostça geçinmemizdedir. Ve biz Türkiye ile de ekonomik, siyasi ve kültürel yakın ilişkiler kurmak istiyoruz. Dostça kardeşçe ilişkiler kurmak istiyoruz. Hatta alimlerimiz (bilim adamlarımız) ve mütefekkirlerimiz (düşündürlerimiz, aydınlarımız) birbirlerini yakından görüp konuşsunlar, birbirleriyle iyi ve kötü günlerinde destek olsunlar, birlik olsunlar. Ama Kur'anı Kerimde bir ayet var. Tanrı buyurur ki, herhangi bir millet size dostluk elini uzatırsa siz de ona dostlukla cevap veriniz. Biz de bize dostluk elini uzatana dostlukla cevap vereceğiz.

CUMHURİYET — Pekiyi herhangi bir yerde İslâm'a zulmederlerse onlarla savaş yapacak mısınız?

Ayetullah Şariat Medarı — Peygamberimiz Medine'de onüç yıl savaş yapmadı. Bu sırada ona saldırıyorlardı. Zaten ileride bütün dünya bir tek devlet olacak. Ne zaman ki, politikacılar, vezirler (bakanlar) çıkarları için milletleri bölmekten vazgeçecekler ya da başaramayacaklar o zaman dünya bir tek devlet olacak.

ALİ SİRMEN

16 Mart

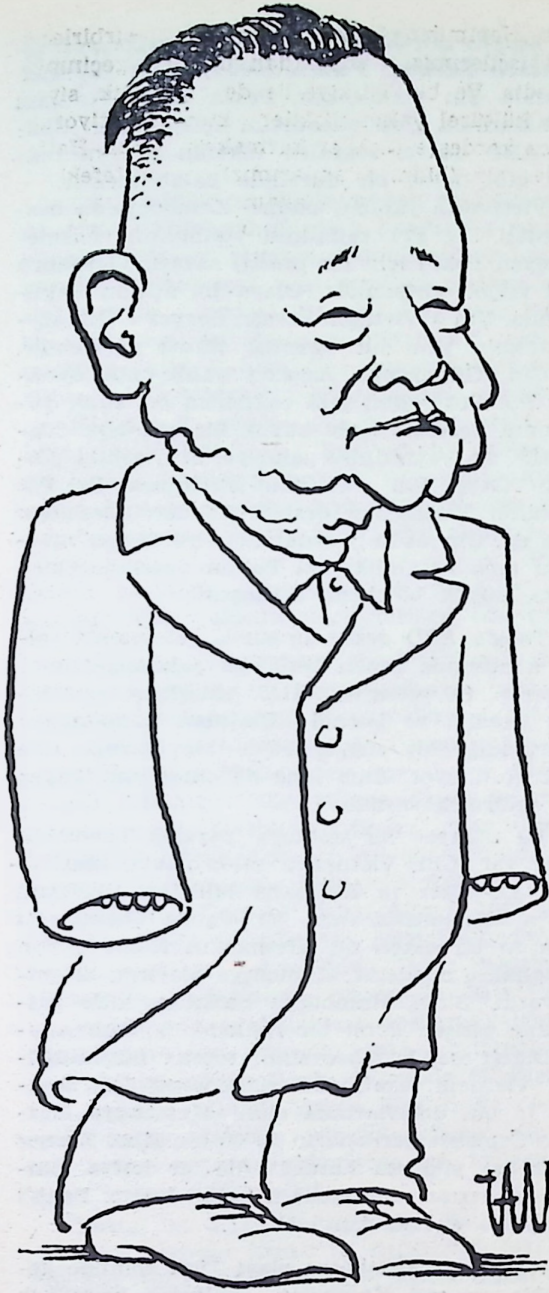
Teng'in ABD ziyareti

Çin Başbakan Yardımcısı Teng Hsiao Ping'in önceki gün başlayan ABD ziyareti sırasında iki ülke arasında teknik ve ekonomik yakınlaşmanın yanı sıra, kuşkusuz detant, Asya, Sovyetler Birliği ve Ortadoğu gibi bir dizi sorun da ele alınacaktır.

Teng'in ziyareti Kamboçya'da Pol Pot rejiminin devrilmesi gibi Çin'i yakından ilgilendiren bir gelişimin hemen ardından geldiğinden, Asya'daki durumun görüşmelerde önemli yer tutması beklenebilir. Pnom Penh'in düşmesinden sonra yoğunlaşmaya başlayan Çin - Vietnam sınırı çatışmaları, Asya ile yakından ilgili Batı dünyasının iki devi ABD ve Japonya'yı kaygılandırmaktadır. Büyük boyutta bir Çin - Vietnam çatışmasına bir noktadan sonra Vietnam'la işbirliği ve savunma anlaşması olan Sovyetler Birliği de karışacağından, ABD ile Japonya kendilerini bunalımın ortasında bulacaklardır... Bu

bakımdan Başkan Carter'ın Teng Hsiao Ping'e Vietnam konusunda daha temkinli davranmasını salık vereceği düşünülebilir.

ABD ile Japonya'yı Asya'da çok yakından ilgilendiren diğer bir konu da Kore sorunudur. Bilindiği gibi Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhuriyetinin, Kuzey Kore ile ortak sınırları vardır. Buna karşılık Güney Kore'de ABD askerleri bulunmakta, Japonya ise bu ülke ile yoğun ticari ve ekonomik ilişkileri sürdürmektedir. Son zamanlarda Amerikan istihbarat kaynaklarından gelen haberlere göre, Kuzey Kore ordusunun savaş ve silah gücünün şimdiye dek tahmin edilenden daha üstün olduğu anlaşılmıştır. Askeri uzmanlar, iki Kore arasında bir savaş patlak verdiği takdirde, Güney Kore Ordusunun Kuzeyliler karşısında güç durumda kalabileceğini belirtmektedirler. Böylece Asya'nın bu bölgesinde yeni bir denge sorunu ortaya çıkmıştır.

Washington, bu bakımdan Çin'in Kuzey Kore'ye temkinli davranmayı telkin etmesini istemektedir. Hem Moskova, hem de Pekin'den askerî ve ekonomik yardım alan Kuzey Kore önderi Kim - İl - Sung, şimdiye dek Sovyetler'le Çin arasında ustalıklı biçimde oynadığından, Pekin'in Kuzey Kore'ye söz dinletmekte ne denli başarılı olacağı tartışma götürür. Ancak Çin'in bu konuda ağırlığını kararlı biçimde koyması, kuşkusuz gerek Güney Kore'yi, gerekse ABD ile Japonya'yı rahatlatacaktır. Bu arada sanayi ürünleri için Çin'de çekici bir pazar gören Güney Kore'nin de Pekin'le ilişkilerini normalleştirmek istediğine ilişkin haberler gelmektedir.

Başkan Carter'ın, Teng Hisao Ping'le görüşmeleri sırasında özellikle dikkat etmesi gereken nokta iki ülke arasındaki yakınlaşmanın, Sovyetler Birliği'ni ürkütecek bir niteliğe bürünmesini önlemektir. Sovyetler Birliği ABD - Çin yakınlaşmasından zaten kuşkulandığından «Ürkütecek» sözcüğünü kullandık. Elinde tüm dünyayı yok edecek nükleer silah stokuna sahip bir süper gücün fazla ürkmesi, herhalde yeryüzü için hiç de yararlı olmaz.

Beyaz Sarayın da bu gerçeği gördüğüne ilişkin belirtiler vardır. Nitekim Çin'le teknik anlaşma imzalanmasından bir kaç gün sonra, bir Amerikan teknik heyetinin Moskova'ya gideceği açıklanmıştır. Bu arada Carter yönetiminin, Moskova'yı gücendireceği kaygısıyla, Çin'e «en fazla müsaadeye mazhar ülke» statüsünü tanıma konusunda pek istekli olmadığı haber verilmektedir. Bilindiği gibi, ABD, Sovyetler Birliği liberal bir göç politikası izlemediği gerekçesiyle, bu statüyü Moskova'ya tanımamıştır.

Sonuç olarak Teng Hsiao Ping'in ABD ziyareti kuşkusuz çok önemlidir. Ama bu ziyaret sonunda, özellikle Başkan Carter'ın Sovyetler'le SALT-2 anlaşmasını imzalamak istediği bir sırada, Washington - Pekin yakınlaşmasının olağanüstü boyutlara ulaşması beklenemez.

ERGUN BALCI

30 Ocak

Çin'in saldırısı

Sovyetler Birliği Komünist Partisinin 1956 yılında toplanan ünlü 20. Kongresinden sonra, Kruşçevle Mao arasında patlak veren anlaşmaz-

lıklardan biri de silahlı mücadele sorunuydu. Kruşçev, 20. Kongrede, sosyalist blokun giderek güçlenmesinden ötürü kapitalist kompla bir

savaşın artık kaçınılmaz olmadığını, sosyalist devrimin barışçı yoldan şiddete başvurmadan da gerçekleştirilebileceğini öne sürmüştü.

Mao Çe Tung ise, silahlı mücadele olmadan devrimin gerçekleştirilebileceğini kabul etmiyordu. Mao, acaba o zaman sosyalist devrim için kapitalizme karşı öngördüğü silahlı mücadelenin günün birinde kendi ülkesi tarafından başka bir sosyalist ülkeye yöneltilebileceğini düşünmüş müydü?..

Hele nüfusu, kendi ülkesinin nüfusunun 20' de birine eşit olan bir sosyalist ülkeye karşı.

Çin, Vietnam'a apaçık saldırarak tüm uluslararası kuralları çiğnemştir. Bunun tartışılacak yanı yoktur. Saldırının, Vietnam'ın sınır kışkırtmalarına karşı bir yanıt olduğu yolundaki iddia ise, inandırıcı olmaktan çok uzaktır. 50 milyonluk bir ülkenin, 1 milyar nüfuslu komşusunu kışkırtması akıl dışı görünmektedir. Üstelik bu 50 milyonluk ülkenin 100 bine yakın seçkin askerinin Kamboçya'da bulunduğu bir sırada.

Burada sorunun özüne geliyoruz. Çin'in saldırısı gerçi Vietnam'a bir yanittir. Ama sınır-daki kışkırtmalara değil, Kamboçya'da Pol Pot rejiminin Vietnam tarafından ya da onun desteği ile devrilmesine.

Nitekim Çin Başbakan Yardımcısı Teng Hsiao Ping, ABD gezisinden sonra uğradığı Japonya'da Kamboçya'ya karşı giriştiği harekattan ötürü Vietnam'ı «cezalandıracaklarını» söylemişti.

Böylece 1,5 ay gibi kısa bir sürede sosyalist ülkeler arasında ikinci savaş patlamıştır. Birinci savaş bir bakıma ikincisini hazırlamıştır. Ancak ikinci savaş doğurabileceği sonuçlar bakımından kuşkusuz birincisinden çok daha tehlikelidir. Çin saldırısı durmaz ve Sovyetler de Vietnamla aralarındaki savunma anlaşması gereği duruma müdahale ettikleri an, 3. Dünya Savaşı kapıya gelir dayanır. Bir Çin - Sovyet savaşı, yangın gibi bir anda tüm bölgeyi sarabileceği gibi, gerek ABD'nin hatta gerekse Japonya'nın böyle bir savaşın dışında kalabilmeleri çok zor olur. Savaşın ilk kıvılcımları kolaylıkla iki Kore'ye sıçrayabilir. Son zamanlarda batı basınında çıkan haberlerde, Kuzey Kore'nin askeri gücünün şimdiye dek tahmin edilegeleenden daha üstün olduğu kaygılı biçimde ifade edilmektedir.

Öte yandan Kamboçya olayından sonra Vietnam - Tayland ilişkileri de gerginleşmiştir. Çin'in Pol Pot'a bağlı kuvvetlere Tayland yolu ile yardım gönderdiğine ilişkin haberler yoğunlaşmaktadır. Japonya Kurul adaları ile Sakhalin yüzünden Sovyetler Birliği ile anlaşmazlık içindedir. ABD ise tüm bu gelişmelerin tam merkezindedir.

Çelişkili görünebilir ama, bunalımın böyle-sine tehlikeli ve patlayıcı nitelikte olması, kişiyi umutlandırmaktadır. Çünkü ABD ile Sovyetler'in bu denli ciddi bir bunalımın sürmesine izin verecekleri düşünülemez. Herhalde ABD bir yandan Çin'e geri çekilmesi için baskı yapacak,

öte yandan Moskova'ya «itidal» tavsiye edecek, bu arada Kremlin Pekin'e sert çıkışlar yapacak, sonunda Çin çekilecektir. Pekin zaten Vietnam topraklarında gözü olmadığını açıklamıştır. Böylece ABD de iki sosyalist ülkenin arasını bulmak gibi ilginç bir durumda kalabilecektir.

Vietnam'a yapılan saldırı, Kamboçya'da desteklediği Pol Pot rejiminin yıkılmasını hazmedemeyen Pekin için bir prestij savaşı, Vietnam'a ders verme girişimidir. Olaya bu açıdan bakıldığında, Çin - Vietnam savaşı, Sovyet - Çin sürüşmesinin yeni bir uzantısı olarak görülebilir.

Çin, Güneydoğu Asya'da yanlış ata oynamış. Pol Pot rejimi gibi çağımızın en kanlı yönetimini desteklemekle büyük bir çelişkiye düşmüştür. At kaybedince sahneye, atın sahibi çıkmıştır. Gerçi, Çin - Vietnam sürüşmesi, Pol Pot rejiminin Vietnam'ın desteği ile devrilmesinden önce de, Çin asıllı Vietnamlılar yüzünden mevcuttu ama gerginlik, Pol Pot'un devrilmesinden sonra, büyük bir hızla artmıştır.

Teng'e ABD gezisi sırasında, Vietnam'a saldırı konusunda acaba yeşil ışık yakılmış mıdır? Carter'in Sovyetler'le SALT anlaşması imzalamak istediği ve Leonid Brejnev'i karşılamaya hazırlandığı bir sırada böyle bir olasılık bize uzak görünüyor. Ama yine de «ince politikaya» akıl erdirmek zordur.

Ve nihayet bir noktaya parmak basmakta yarar var. Çin, Vietnam'a saldırmakla, uluslararası kuralları ve Birleşmiş Milletler ilkelerini açıkça çiğnemştir. Ama bu olguda önemli rol oynayan bir etken de, Vietnam'ın Kamboçya'ya müdahalesi olmuştur. Kamboçya olayının iki yanı vardı. Birisi, Kamboçya halkının, kitle katliamına girilen kanlı bir rejimden kurtulmasıydı. Diğeri ise, Kamboçya'nın toprak bütünlüğünün Vietnam tarafından çiğnenmesi idi. Sayıları 15 bin dolaylarında olan «Kamboçya Kurtuluş Cephesi» gerillaların 50-60 bin Kızıl Khmer gerillasını yıldırım harekâtı ile bir hafta içinde tek başına darmadağın edip, Pnom Penh'i alabilmesi olanak dışı idi.

Ne var ki Kamboçya olayı Türk solunda genellikle, ya salt Kamboçya halkının kurtuluşu şeklinde yorumlanmış, ya da «Vietnam'ın saldırganlığı» biçiminde gösterilmiştir.

Olayın iki yanının ortaya konup, «Kamboçya halkı kurtuldu ama, Vietnam da Kamboçya'nın sınırlarını çiğnedi. Uygun bir süre sonra Vietnam askerleri çekilmelidir.» denmemiştir.

Sağlıklı sol görüş, olaylara objektif yaklaşımla başlar. Marks'tan, Mao'ya kadar sosyalizmin tüm büyük ustalarının savundukları bu ilkenin unutulması ise şaşırtıcı gelişmelere sahne olan çağımızda yanlış değerlendirmelere yol açabilir.

ERGUN BALCI

20 Şubat

Asya'nın batısında bunalım

Çin birliklerinin Vietnam'dan çekilmeleri ile Asya'nın doğusunda şimdilik hafiflemiş görünen bunalım, Batıya gittikçe yoğunlaşmaktadır. Bunalımın gelecekteki yeni merkezi olmaya aday, Pakistan'dır. General Ziya Ül Hak eski Başbakan Zülfikâr Ali Butto'yu affetmeyip, astırdığı takdirde patlayabilecek olan bunalım, şiddetli bakımından Doğu'dakini aratmayacağı benziyor.

Konuyu üç aşamada incelemek yararlı olabilir: Önce Butto'nun Başbakanlık döneminde bir ölçüde bugünkü duruma yol açan tutumu, sonra Butto'nun asılmasının Pakistan'ın zaten çok hassas olan yapısında bir dizi akımları hızlandırmakta oynayacağı rol ve nihayet Pakistan'da meydana gelecek büyük çapta bir karışmanın, tüm bölgede doğurabileceği sonuçlar.

1947 yılında bağımsız olan Pakistan'a ilişkin ilginç bir gözlem, bu ülkede ordunun politikaya sürekli müdahale etmiş olduğu değil, fakat halkın, demokrasi özlemini hiçbir zaman unutmuyarak, dikta rejimine karşı her zaman savaşım vermiş olmasıdır. 1958 yılında darbe ile parlamentaryer rejimi devrerek iktidara gelen General Muhammed Eyüp Han, on yıl sonra kanlı halk ayaklanmaları sonucu sahneyi terketmek zorunda kalıyordu. General Yahya Hanın 1970 yılında düzenlediği seçimler ise, özlemleri duyulan demokratik ortamı getiremeden, Doğu Pakistan'da (Bangladeş) ayaklanma çıkmış ve Batı Pakistan ordusunun ayaklanmayı bastırmak için girdiği tedhiş tüm dünyada tepki yaratmıştı. 1971 yılında kısa süren savaş sonunda Hindistan'a karşı alınan yenilgi, Yahya Han'ın da sonunu noktalıyordu. Askeri yönetim gözden düşmüş, politikadan soğuyan askerlerde ise, kışlaya çekilme istemi güçlenmişti.

Butto, bu ortamda iktidara geldi. Ama eline geçen tarihsel fırsatı iyi değerlendirdiği söylenemez. Halkın demokrasiye büyük özlem duyduğu, ordunun ise politikada hayal kırıklığına uğrayarak kışlasına çekildiği bir ortamda, Butto var gücü ile, yeni yeşeren demokrasiyi geliştirmeye çalışacağına, kişisel yönetim yoluna yöneldi. Gerçi Butto, içte bazı reform girişimlerinde bulundu. Dışta ise hareketli bir politika izledi ve arkadaşımız Ali Sirmen'in de belirttiği gibi, nükleer enerji konusunda Washington'a kafa tuttu.

Ama içerde demokratik çizgiden giderek uzaklaştı. Ana Muhalefet Partisi Ulusal Awami Partisini yasakladı, Balucistan'da seçimle işbaşına gelmiş eyalet hükümetini görevden uzaklaştırdı. Bu olaydan sonra çıkan ayaklanmayı da çok sert biçimde bastırdı. 1977 yılında yapılan seçimlerin ise hilleli olduğunu, sonunda kabul

etmesine karşın, seçimleri yenilemeye yanaşmadı ve ayaklanan halkı bastırmak için ordu birliklerini kullandı. Yüksek Mahkemenin kararına karşın, bir dizi kentte sıkıyönetim ilân etmekten çekinmedi ve ordunun yeniden sahneye çıkmasına ortam hazırlarken, askerlerin gerisindeki karanlık güçlerin de işini kolaylaştırdı.

Butto'yu deviren Ziya Ül Hak Cuntası ise, şimdiye dek halkı seçim vaatleri ile oyalamaktan başka bir şey yapmamış, ekonomik ve sosyal bunalım çok daha büyük boyutlara ulaşmış, binlerce kişi cezaevlerine tıkmıştır.

Ziya Ül Hak, kendi geleceğini güvence altına almak amacı ile, haklılığı ciddi kuşkular uyandıran ölüm cezasını uygular ve Butto'yu astırırsa, askeri yönetime karşın için için kaynayan Pakistan büyük karışıklıklara sahne olabilir.

Pakistan, Pencap, Balucistan, Sind ve Kuzey Batı bölgesi (Puştanistan) adlı dört eyaletten oluşmaktadır. Bu eyaletler arasında en fazla kaynaşmanın bulunduğu bölgelerden biri, Butto'nun geldiği Sind eyaletidir. Eski Başbakan idam edildiği takdirde bu eyalette ciddi karışıklıkların çıkması beklenebilir.

İçin için kaynayan diğer bir eyalet de Güney'deki Balucistan'dır. Gerek merkezî hükümet üyelerinin çoğunun gerekse subayların yüzde 80'inin Pencap eyaletinden gelmesini hazmedemeyen Balucistan'da ayrılıkçı eğilimler giderek güçlenmektedir. Balucistan eyalet yönetiminde bile çoğunluğu Pencaplılar oluşturmakta, bölgede düzen, Pencaplı subayların komutasındaki ordu tarafından korunmaktadır. Sınırın öte yanında, İran'da 1 milyon, Afganistan'da ise, 300 bine yakın Beluci bulunmaktadır. Butto'nun asılması ile çıkacak bir karışıklığın Balucistan'a kolayca sıçrayacağı açıktır. Ve nihayet, Pakistan'da çıkacak bir karışıklık tüm bölgeyi etkileyebilir.

Pakistan ve İran, Afganistan'daki Marksist Nur Teraki yönetiminin şiddetle aleyhindedirler. İran, Afganistanla olan sınırını kapatmıştır. Afganistan'da Teraki yönetimine karşı ayaklanan Müslüman gerillalar ise, Pakistan'da Peşawer kentinde üslenmektedir. Sovyetler Birliği, gerek Pakistan'ı, gerekse İran'ı Afganistan'daki gerillaları desteklemeye karşı uyarmıştır. Öte yandan, Balucistanda merkezî hükümete karşı mücadele eden sol eğilimli, «Balucistan Halk Kurtuluş Cephesi» ise, Nur Teraki Hükümet tarafından desteklenmektedir. Afgan Hükümeti, Pakistan'ı Müslüman gerillaları desteklemekle, Pakistan Hükümeti ise, Nur Teraki yönetimini Balucistan'daki ayrılıkçı hareketi kışkırtmakla

suçlamaktadır. Ve nihayet şimdilik gelişmeleri dikkatle izleyen, Pakistan'ın geleneksel düşmanı Hindistan'ın da bölgede çıkacak bir karışıklığın dışında kalabilmesi herhalde çok zor olacaktır.

Bölge, patlamaya hazır bir bomba görünümündedir. Butto'nun asılması bombanın patlamasına yol açacak olaylar dizisini başlatabilir.

Tek çözüm, Pakistan ordusunun bir an önce kışlasına dönerek, iktidara bölgeler arasındaki eşitsizliğe son verip, halkı birleştirecek demokratik bir yönetimin gelmesi biçiminde ortaya çıkıyor..

ERGUN BALCI
27 Mart

Park'ın sonu

Diktatörler açısından bir garip geçiyor şu 1979 yılı.. Üç anakaranın en önde gelen en sivrilmiş diktatörleri, fırtına görmüş sonbahar yaprakları gibi düşü düşü veriyorlar.. Önce İran'da Şah gitti, ardından İdi Amin koca cüssesini zor kurtardı. Asya'dan Afrika'ya uzanan çizgi durmadı. Nikaragua'nın 40 yıllık egemen ailesinin son diktatörü Anastasio Somoza tarihin çöp tenekesinde öbürleriyle buluştu.. Baskıcıların basındaki karabulutlar bir kez daha Amerika üzerinden Afrika'ya döndü.. Orta Afrika'nın diktatörlerinden, altın asa ile saltanat süren Bokassa, velinimetini Fransa tarafından devrildi.. Giscard'a ve sülalesine verilen pırlantalar, Bokassa'nın Paris'ten istediği sığınma hakkına olumlu yanıt bile sağlayamadı.. Derken yılın başında Asya'da başlayan fırtına tekrar aynı anakaraya sıçradı ve Güney Kore'nin 18 yıllık diktatörü Park Chung Hi garip bir şekilde öldürüldü..

Park Chung Hi'nin ölümünü örten esrar perdesi henüz aydınlanmış değil.. Acaba Güney Kore'nin dediği dedik Başkını inceden inceye planlanmış bir suikasta mı kurban gitti?... Yoksa çevresindekilerin hesaplaşmaları sırasında bir kaza kurşunu ile mi göçtü.

Bu konuda açık bir yanıt henüz elimizde yok ama, Park Chung Hi'nin ölmeden önce, işçi ve öğrencilerin bu kez örgütlü muhalefeti ile karşı karşıya bulunduğu ve durumun oldukça güçleştiği görülmekteydi.. Park Chung Hi'nin kanlı yolunun sonuna yaklaşmakta olduğunu gösterir belirtiler gittikçe artmaktaydı. Nitekim, Amerikan Haber Alma Örgütleri bile Washington'a Seul'de alarm çanlarının çalmaya başladığını bildirmişlerdi.. Bu haberler üzerine Washington, Park'tan baskısını biraz hafifletmesini, biraz daha ılımlı davranmasını istemişti. Bu «dostça uyarı» son derecede ilginçtir.. Park Chung Hi'nin Kore'nin Amerikan etkisinde kalan güneyinde kurduğu yönetimin ne olduğunu daha fazla irdelemeye, daha geniş biçimde anlatmaya çalışmaya gerek var mı?... Düşünün ki, ABD

blle adama «Aman biraz daha insafli ol» demek gereğini duyuyor..

Dostça uyarının bir başka ilginç yanı da Park'ın bu çağrıdan kısa bir süre sonra esrarlı bir şekilde ölmesi.. Acaba iyi saatte olsunlar Park Chung Hi'nin görevini tamamladığı, dönemini kapattığı yargısına varmış ve onu ortadan kaldıran usta bir oyun mu düzenlemişti dersiniz?... Güney Kore diktatörü, pek uysal pek yumuşak başlı bir kişi olmadığına göre, kendi isteğiyle bir köşeye çekilemezdi.. Öte yandan ondan şimdiye dek uyguladığı yöntemleri bırakmasını istemek de sonuçsuz kalacaktı.. Kaldı ki, Park Chung Hi öylesine kokuşmuş bir baskı yönetiminin başı ve simgesiydi ki, onun başkanlığında daha ılımlı yeni bir denemenin, muhaliflerini bir süre uyutmaya yetmeyeceği de düşünülebilirdi..

Tüm bu olasılıklar birer varsayım olmaktan öteye geçmiyor doğal olarak.. Park Chung Hi'nin ölümündeki esrarı zaman aydınlatacak..

Ama yinelemekte yarar var, Güney Kore'nin diktatörü zaten siyasal eyleminin sonuna doğru yaklaşmaktaydı. Ülkedeki muhalefetin güçlü ve örgütsel yapısı gittikçe pekişmekteydi.. Bu durumda, Seul'de gizli polis şefinin tabancasından çıkan kurşunlar olmasaydı da, Park'ın siyasal yaşamının uzun sürmeyeceğini çok kişi görüyordu.

Bizce Park'ın böyle aniden ölmesi yazık olmuştur.

Çünkü bir çok kişi, şimdi onu haksız yere büyük bir ekonomik mucizenin mimarı olarak görüp göstermek isteyecektir..

Evet Güney Kore silahların baskısında, yolsuzluğun kokuşmuşluğun ayyuka çıktığı, silahların gölgesinde kan ve gözyaşıyla sağlanan bir kalkınmayı gerçekleştirmiştir.. Bu kalkınmada, yabancı sermayeye sonuna kadar teslim olmanın da payları vardır.. Ne var ki bu ekonomik modelin 1980'ler dünyasında alacağı durumu, o konjonktür içinde Seul'ün ne hale geleceğini de görmek gerekirdi.. Park Chung Hi bir kaç yıl daha işbaşında olsaydı onu ve yaptığını bu mihenk

taşına vurmak daha kolay olacaktı. Oysa şimdi Park öldüğüne göre, Park usulü kalkınmayı savunanlar bundan sonra boy göstermeye başlayacak sonuçlarla Park'ın yönetimi arasındaki bağlantıyı ustaca gözden kaçırabilecekler ve Park yönetiminin ve kalkınma modelinin doğal sonu-

cunu, onun yerine gelen yöneticilerin kişisel yeteneklilikleriyle açıklamak olanağına kavuşacaklardır..

ALİ SİRMEN
29 Ekim

Onurlu bir ölüm

Zülfikar Ali Butto'nun idam edilmesi, bir dizi sorun getiriyor akla. Önce yönetimi elinde tuttuğu süre içinde yaptığı bazı hatalara karşın, onurundan fedakârlık etmeyerek, af dilemeyen ve başı dık, soylu biçimde ölüme giden bir devlet adamı var.

Butto'nun yaşamı ile, Pakistan için yaptıkları ve yapamadıkları herhalde uzun süre tartışılacaktır. Ama eski başbakanın gerçek bir liderin çapına yaraşır biçimde, onurlu bir ölümü, ezik bir yaşama yeğ tutması örnek davranış olarak tarihte hak ettiği yeri almıştır bile.

Butto Ziya Ül Haktan af dileseydi, suçunu kabul etmiş olacak ve büyük bir olasılıkla yaşamasına izin verilecekti. Darbeci bir general karşısında bu küçülmeyi kabul etmedi devrik başbakan.

Butto'nun idamı, Ziya Ül Hak cuntasının kapıldığı korkunun boyutlarını ve askeri yönetimin kendine olan güvensizliğini de göstermektedir. 1977 yılında darbe ile parlamenter rejimi rafa kaldırmasından bu yana halkı seçim vaatleri ile oyalamaktan başka bir şey yapmayan Ziya Ül Hak, Butto'ya boyun eğdirmeyi başaramayınca, eski Başbakanın ölüsünün, dirisinden daha az tehlikeli olacağı sonucuna varmış, böylece kendi güçsüzlüğünü de sergilemiştir.

Butto'nun sonuna dek suçunu kabul etmeyişi, haklılığı zaten ciddi kuşkular uyandıran ölüm cezasının üzerine daha da büyük gölge düşürmüştür. Bu gölgenin Pakistan'da yol açabileceği çalkantıların boyutlarını yakında göreceğiz.

Butto'nun dramatik sonunda kişisel hatalarının da rol oynadığını kabul etmek gerekir. Belki en büyük hatası, kendine aşırı derecede güvenmesiydi. Butto, 1971 yılında halkın demokrasiye büyük özlem duyduğu, ordunun ise yenilgiyle biten Hint - Pakistan savaşı sonunda politikadan soğuyup, kışlaya dönme istemi gösterdiği bir sırada iktidara gelmiştir:

Eski Başbakanın eline geçen bu tarihsel fırsatı iyi değerlendirdiğini söylemek güçtür. Demokratik bir seçimle işbaşına gelen Butto, giderek kişisel yönetim yoluna yöneldi. Ana Muhalefet Partisi Ulusal Avami Partisini kapatması, Balucistan'da seçimle işbaşına gelen eyalet hükümetini görevden uzaklaştırması, 1977 seçimlerinin hileli olabileceğini kabul etmesine karşın, seçimleri yenilemeye yanaşmaması ve Yüksek Mahkemenin kararına rağmen bir dizi kentte sıkıyönetim ilan etmesi ordunun yine sahneye çıkmasına ortamı hazırlarken, karşısındaki karanlık güçlere de aradıkları kozu verdi.

Ülke ekonomisinin %75'ini elinde tutan ünlü 22 alieye karşı verdiği savaşım ile bir dizi sanayi dalında yaptığı kamulaştırmaların ise köklü bir nitelikte olduğu ileri sürülemez. Kendisi büyük toprak sahibi olan Butto'dan daha köklü girişimler belki beklenemezdi.

Dışta ise bağımsız politikaya yönelen Butto, 3. dünyanın önde gelen liderleri arasına girmiş, Pakistan'a saygınlık kazandırmış, nükleer enerji konusunda Washington'a kafa tutmuştu. Butto'nun devrilmesine en çok memnun olan ülkelerden biri kuşkusuz ABD idi.

Butto'nun öldürülmesi çok hassas yapıya sahip Pakistan'da çalkantılara yol açabilir. Gerek eski Başbakanın geldiği Sind eyaleti, gerekse Balucistan ve Kuzey Batı eyaletin için için kaynamaktadır. Ülkede büyük çapta bir karışıklık ise Afganistan, İran ve Hindistan'ı da kapsayan daha geniş boyutlara ulaşabilir.

Zülfikar Ali Butto, hareketli yaşamı süresinde bir dizi girişimde bulundu.

Ölümüne gidişli bunlar arasında her halde en onurlularından biri olarak tarihe geçecektir.

ERGUN BALCI

5 Nisan

Asılan ile asan

Pakistan'ın eski Başbakanı Zülfikâr Ali Butto önceki gece sabaha karşı Ravalpindi'de, Ziya Ül Hak yönetiminin cellatlarınca asıldı.

Butto'nun öldürülmesi, kısa tarihi sürekliliği siyasal karışıklıkla dolu dost ve kardeş Pakistan'ın bir kez daha, siyasal karışıklığın en koyularından birine düşmesine yol açacak bir olaydır.

Hemen belirtmek gerekir ki, Butto hakkın-da verilen ölüm cezası hukuk açısından çok büyük kuşkuları da birlikte taşımaktadır. Bu siyasal davada hukuk ayaklar altına alınmış, askeri diktanın isteklerine, çıkarlarına alet edilmiştir. Herhalde, kardeş Pakistan'ın ilgili kişileri ve bu davaya karışmış yargıçlar ve yüksek mahkeme için durum pek onur verici değildir.

Sanırız, Butto'nun politik yaşamının başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açan neden daha çok ülkenin nesnel koşulları idi. Pakistan'a blok-suzlar dünyasında seçkin bir yer vermek, ülkede egemen 22 ailenin büyük güçlerini kırmak, sosyal adalete dayalı bir gelişmenin temelini atmak isteyen Butto böyle yapacağı yerde, ulusal geliri ve okuma yazma oranı çok düşük olan bu dost ve kardeş ülkede dengeci bir politika izleme yolunu tutmuş olsaydı, hiç kuşkusuz bugün yine iktidar koltuğunda oturuyor olacaktı.

Butto'yu iktidardan düşürenlerin ardında iç sağ egemen çevreler ile dışardaki emperyalist güçlerin bulunması da yukarıda ileri sürdüğümüz görüşü doğrular niteliktedir sanırız.

Pakistan diktatörü Ziya Ül Hak, Zülfikâr Ali Butto'yu tüm dünya kamuoyunun gözleri önünde, herkese meydan okurcasına astı. Şimdi tüm

dünya Butto'nun asılmasından duyduğu içten üzüntüyü dile getirmektedir. Gerçi bunlar arasında Demirel gibi, idam sehpaları altında ot bitmez diye demeç vererek güya siyasal idamlara karşı olduğunu söyleyen, oysa geçmişte çocuğu yaşındaki gençlerin siyasal suçlardan dolayı idamları için etekleri zil çalarak oradan oraya koşuşturan içtenliklerine inanılmayacak kişiler de yok değildir. Ama çoğunluğun içtenlikle üzüntü duyduğu açıktır.

Bu durumda Ziya Ül Hak'ın Butto'yu asma-sı büyük bir cesaret gibi görünüyor. Oysa gerçekte Hak çaresizlik ve korku sonunda astırmıştır. Butto'yu. Pakistan diktatörü, eski Başbakan'ın ve ülkesinin yetiştirdiği en büyük devlet adamının ölümünün dirisinden daha az tehlikeli olacağına karar verirken, büyük bir korkunun pencesinde kıvranıyor olmalıydı. Öyle olmasaydı, siyasi mevta olmamış bir politikacı ve devlet adamının ölümünden sonra da destansal bir kişiliğe bürünerek büyüyeceğini halkın gözünde bir simge haline geleceğini düşünebilirdi.

Af dilemeyen, işlemediği bir suçu yüklenmeyecek, siyasal görüntüsünü kirletmemek için onurla direnen Butto düne kadar hiç değilse görünüşte Ziya Ül Hak'ın tutsağıydı. Hak Butto'yu astı. Şimdi roller değişti, artık halkın gözünde zamanla gittikçe büyüyecek olan asılan tutsaklıktan kurtuldu.

Artık asan asılanın tutsağıdır.

Ziya Ül Hak'ın Macbeth'i andıran korkunç ve acılı tutsaklık günleri başlamıştır.

ALİ SİRMEN
6 Nisan

Kamboçya olayı

Kamboçya olayı çok yanlı ve uluslararası politika sahnesinde önemli gelişmelere yol açabilecek bir olgudur.

Herşeyden önce Kamboçya'da çağımıza en zalim ve kanlı rejimlerinden biri yıkılmıştır. Sovyetler Birliği devlet başkanı Leonid Brejnev'in yakın danışmanlarından Georgi Arbatov iki ay kadar önce «The Observer» gazetesine verdiği demeçte Pol Pot rejiminin Kamboçya'da 2 mil-

yon kişiyi öldürdüğünü ileri sürmüştü. Batı basınında çıkan rakamlar da bu dolaylardadır. Ancak ne ilginç raslantıdır ki, bugün Vietnam'ın Kamboçya Ulusal Kurtuluş Cephesini destekleyerek bu ülkeye müdahalesini kınayan batı, Vietnam'ın yardımı ile devrilen Pol Pot rejiminin 2 milyon kişiyi öldürmüş olduğundan artık söz etmemektedir.

Batı basını ile Arbatov'un ileri sürdüğü 2

milyonun yüzde 90'ının abartma olduğunu varsaysak bile, geriye 200 bin kişi kalır ki, bu da korkunç bir kitle katliamıdır. Pol Pot rejiminin, zulüm ve katliamı, sadizme varıran bir uygulamaya biçiminde gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Bu rejimin devrilmesi Kamboçya halkı için kuşkusuz kurtuluş olmuştur.

Kamboçya olayı bunun yanı sıra, enternasyonalizmin iflâsını da simgelemiştir. Enternasyonalizmin aslında 1960'ların başlarında ortaya çıkan Çin - Sovyet anlaşmazlığı ile iflas yoluna yönelmişti. Ama Kamboçya'da ilk kez iki sosyalist ülkenin birlikleri savaş alanında karşılaşmıştır. Vietnam ile Kamboçya arasındaki çarpışmalar bir yıla yakın süredir devam ettiğinden, Phom Pen'in bir hafta içinde düşmesinde sadece «Kamboçya Ulusal Kurtuluş Cephesi»nin rol oynadığını kabul etmek güçtür.

Kamboçya olayı, çağımızda «milliyetçi sosyalizm», ya da «milliyetçi komünizm» diye adlandırılabilir bir olguyu bir kez daha vurgulamıştır. Özellikle Asya'da sosyalist rejimler, emperyalizme karşı savaş sonucu başa geldiklerinden milliyetçi yanları ağır basmaktadır. Milliyetçi komünizm olgusunun kökenlerini ise Stalin'in 1924 güzünde ortaya attığı «tek ülkede sosyalizm» ilkesine kadar uzatmak olasıdır. Asya'da sosyalist ülkeler arasındaki çekişmenin yanı sıra Balkanlar'da da Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk arasında toprak anlaşmazlıkları vardır.

Soruna büyük devletler ve Asya'daki denge açısından baktığımızda Kamboçya olayı önemli gelişmelere gebe görünmektedir. Önce, Çin'in Pol Pot rejimi gibi kanlı bir yönetimi destekle-

mesi kuşkusuz büyük bir talihsizlik olmuştur. Aynı boyutta olmamakla birlikte Sovyetler Birliğinin faşist Lon Nol yönetimi ile diplomatik ilişkileri sürdürmesinin bir talihsizlik olduğu gibi.

Kamboçya'da iktidara Vietnam yanlısı bir rejimin gelmesi Sovyetler Birliği açısından kuşkusuz önemli bir kazanç olmuştur. Laos'un da Vietnam'ın etkinliği altında bulunduğu anımsanırsa, Hanoi'nin önderliğinde Sovyetler'e yakın ve Çin'e düşman bir Çin Hindi federasyonunun kurulması olasıdır, Pekin yöneticilerini herhalde uzun uzun düşündürecek bir sorundur. Böylece Asya'nın bu bölgesinde Çin, Japonya ve ABD arasındaki yakınlaşmaya karşı Sovyetler Birliği, Vietnam ve Kamboçya arasındaki işbirliğinden oluşan yeni bir denge çıkmaktadır ortaya. Kamboçya'da iktidara Vietnam'a yakın bir rejimin gelmesinden en fazla kuşkulanan ülkelerden biri ise, Kamboçya ile ortak sınırı bulunan Tayland olmuştur. Nitekim Tayland, Malezya, Endonezya, Singapur ve Filipinler'den oluşan ASEAN ülkeleri Kamboçya'dan derhal tüm yabancı birliklerin çekilmesini istemişlerdir.

Öte yandan Kamboçya'yı kaybeden Çin, bati ile işbirliğini daha da sıklaştırabilir. Soruna bu açıdan bakıldığında, Kamboçya olayı Çin - Sovyet sirtüşmesinde yeni bir aşama ya da tırmanma şeklinde görülebilir.

Bu tehlikeli tırmanmanın dünyayı nereye götüreceğini zaman gösterecektir.

ERGUN BALCI
16 Ocak

Kara Afrika'dan ak bir selâm

Bu hafta Kara Afrika'dan konuklarımızı selâmladık başkent Ankara'da. Sierra Leone Dışişleri Bakanı Abdulal Osman Condeh, eşi ve yardımcıları güzel bir rüzgâr estirdiler, ak bir selâm sundular Türk dostlarına. Sierre Leone, Afrika'nın güçlü ülkelerinden biri, B. Milletler'de de bize kök söktürdü yıllarca. Bu ülkenin Dışişleri Bakanını başkentimizde selâmlamak güzel bir olay doğrusu, bu olayı yaratan Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün'ü kutlamak gerekir.

Hafta başında konuklar köşkünde Kara Afrika Dışişleri Bakanı ve eşi onuruna verilen akşam yemeğinde ben de bulundum. Afrika'da yaşanan olayları ilgiyle izlerim yıllardır, bu ilgi Hıfzı Topuz'dan dinlediğim öykülerle başladı ilk

kez. Lumumba'yı sevgiyle anımsarım her zaman. Cezayir'in kurtuluş savaşı sona ererken Belgrad'da karşılaştığım savaşçıların acı sitemi kuşağında cınlar hâlâ. Cezayir dağlarında savaşçıları zaman cep radyolarında Ankara'yı dinlediklerini, Mustafa Kemal'in ülkesinden destekleyici bir ses duymadıklarını söylemişlerdi bana. Tunus'ta uğradığım düş kırıklığından uzun süre kurtulamadım. Madagaskar'a kadar uzanan bir uçak yolculuğundan sonra uğradığım Kenya'da da öyle. Safariler ülkesinde yeni sömürgeciliğin çok somut belirtilerini gördüm. Kenya'nın koşulları çok başka, ama yanıbaşında Tanzanya, öğretmen Nyerere'nin yönetiminde ayrı bir doğrultuda. Sonra Mahmut Dikerdem'in Gana'ya

gidişini anımsıyorum. O yıllarda Afrika'ya atanmak diplomatlarımız için sürgün sayılırdı. Dikerdem'i de başka bir merkeze yollamak istemedikleri için Acra'ya yollandılar ama değerli diplomatımız bu sakat yöntemi en güzel biçimde yanıtladı.

Geçmiş yıllarda Türk dış politikasını yönetenler Atatürk'ün çizgisinden hayli sapmışlardı biliyorsunuz. Kurtuluş Savaşlarının öncülüğünü yapmış bir ülkenin kara Afrika'nın ak günlere ulaşmak için sürdürdüğü savaşa seyirci kalması büyük bir yanlış. Türk halkının eğilimlerine de ters düşen bu yanlış politikayı acı biçimde ödemiş bulunuyoruz. Afrika'yı yalnız Kıbrıs sorununu kapımızı çaldığı zaman anımsamakla, bilmem iyi niyet elçileri yollamakla sonuç alınamayacağını deneyler gösterdi. B. Milletler'de kara eller beyaz elleri bastırdı zaman zaman. Türkiye büyük bir yalnızlığa düştü. Aslında Afrika'da yaşananlara seyirci kaldığımız sürece Kıbrıs sorununu anlatmak olanağından da yoksun kalmışız. Geçen akşam Sierra Leoneli konuklar da belirttiler bunu. Bir diyalog kurulmazsa haklı davaları anlatmak ortamı bile bulunmuyor.

Sierra Leone Dışişleri Bakanı Condeh sofraya konuşmasına çok ilginç bir öyküyle başladı.

— Artık yeter, birbirimizi tanıyalım, diye seslendi bize. Eski bir tarihiniz, zengin bir kültürünüz var, güzel bir ülkeniz, değerli deneyleriniz. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Müslümanlığı Afrika'ya kadar siz getirdiniz, nitekim adım da Osman benim. Kurtuluş Savaşlarının öncülüğü yapan bir ülkesiniz, kalkınma yolunda ilerliyorsunuz. NATO'da olmanız, çok uluslu kuruluşlarla işbirliğiniz bir yana sizden öğrenecek çok şeyimiz var. Başlayan diyalog sürsün artık...

Kara Afrikalı Bakanın içten, şırsel bir konuşması var, dinleyenleri çok etkiledi. Gündüz Ökçün ile Candeh arasında sıcak bir diyalog oluşmuşa benzer. Ökçün ona «sevgili arkadaşım»

diye sesleniyor, Sierra Leoneli Bakan da «kardeşim» diyor. İki Bakanın Londra'da aynı üniversitede bulunmaları da hoş bir rastlantı.

Konuklar arasında Siyasal Bilgiler Fakültesinden Prof. Ahmet Şükrü Esmer ve Doçent Kürkçüoğlu da vardı. Dışişleri Bakanımız Ökçün, Prof. Esmer'in Lozan Konferansına bir gazeteci olarak katıldığını, anlatarak Lozan'dan Türk dış politikasına bir geçiş yaptı, bu politikanın çizgilerini beş «d» harfiyle özetledi. Önce detant... Atatürk'ün ülkede barış, evrende barış sloganı, sonra İngilizcesi «d» harfiyle başlayan demokrasi, sömürgecilğe karşı savaş, kalkınma ve silahsızlanma ülkeleriyle özetleniyor dış politikamız.

Masayı çevreleyen konuklar arasında Suudi Arabistan, Libya, Fas, Somali, Etiyopya, Endonezya ve İsveç elçileri de vardı. Ökçün'ü ilgiyle dinlediler. Somali ve Etiyopya elçileri kara Afrikanın özelliklerini taşıyor, kara kara bakıyor, ak ak gülümsüyorlar.

Sierra Leone Dışişleri Bakanı'nın eşiyle de konuştum bir aralık. Nezihe Ökçün ile akşamın en güzel resmini oluşturmuyorlardı. Bayan Condeh çok hoş bir kadın, vaktiyle öğretmenmiş, iki yıldır çalışmıyor. Afrikalı kadınların başka bir havası, bir sıcaklığı var, Bayan Condeh ayrıca çok zarif. Ülkesinin sorunlarını iyi biliyor ve güzel aktarıyor. Onunla konuşurken başka bir Afrikalı kadını anımsadım. Mamangina Kenyatta'yı... Afrika'nın Sofia Loren'i diyorlardı ona, dipdiri çizgileriyle bir tanrıca yontusuna benziyordu nerdeyse. Paris modasını taşıyor, biraz da Noel ağacına benziyordu. Pırlantalar içindeydi... Kara Afrika'da böylesine bir parıltı beni uzun uzun düşündürmüştü o zaman.

Bayan Condeh'in başka bir güzelliği ve sadeliği var. Kenya ve Sierra Leone arasındaki değişikliği vurgular gibi...

MÜŞERREF HEKİMOĞLU

16 Ağustos

Ben Bella

Ahmet Ben Bella, Bu ismi bugünün üniversite kuşakları hatırlamaz herhalde. Ben Bella, bundan 14 yıl önce iktidar koltuğundan indirilip bilinmezliğin ummanına terk edildiğinde bugünün üniversitelerini ilkokula ya henüz başlamışlar ya da başlamamışlardı.

Arap ülkelerinde bazan Cezayir sözcüğü kullanılmaz. Bir buçuk milyon şehidin ülkesi der-

ler. Böyle dendiği zaman herkes Cezayir'den söz edildiğini anlar. Bir buçuk milyon şehit, 1954'den 1962'ye kadar süren Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın Cezayir halkına yüklediği kanlı faturadır.

1 kasım 1954'de başlayan Ulusal Kurtuluş Savaşı, aynı yıl kurulan Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin 124 yıllık Fransız sömürgeciliğine son

verme kararlılığının ifadesiydi. Tarihin görkemli bir kurtuluş savaşını yöneten bu örgütün kurucusu idi Ahmet Ben Bella. Daha sonra bağımsız Cezayir'in ilk cumhurbaşkanı oldu. Üç yıl sonra en yakın yoldaşlarından Huarı Bumedyen'in başında bulunduğu kansız bir darbe sonucu tutuklanana dek bu görevde kaldı.

50'li yıllarda Cezayir kurtuluş savaşı, dünyadaki tüm anti-empyalistlerin, ilericilerin göz bebeği idi. Ben Bella da bu destansı direnişin destansı önderi. 60'lı yılların başlarında uluslararası arenada kendini yeni yeni hissettirmeye başlayan bağlantısızlık hareketinin seçkin birkaç ismi vardı. Nâsir, Nkrumah, Sukarno, Tito, Nehru gibi. Ben Bella bu isimler arasındaydı.

Biraz Cezayir'in Arap ve İslâm özelliklerine biraz da Marksizm bulanmış bir sosyalizm anlayışı, ulusal bağımsızlık, ulusal kurtuluş hareketlerine kararlı destek ve ilkel bir bağlantısızlık politikası. Ben Bella'nın taşıdığı ve dünyadaki ilerici güçlerin sevecen gözlerle izlediği bayrağın renkleri bunlardı.

Ne var ki, her devrim sonrasının kaçınılmaz hesaplaşmalarının girdabından kurtulamadı. Ben Bella. Önce, Cezayir ulusal kurtuluş hareketinin nüfuzlu ve eski isimlerine, Ferhat Abbas'a ve Yusuf Ben Hedda'ya, bunların temsil ettiği ılımlı akıma karşı amansız bir iktidar savaşımı yürüttü. ılımlıların bertaraf edilmesinden sonra sıra radikallerarası geleneksel kan davasına geldi.

Cezayir devriminin tarihsel önderleri arasında yer alan Muhammed Budiaf, Ait Ahmet gibi isimler Ben Bella'nın potansiyel hasımları idi. Ben Bella, Savunma Bakanı Bumedyen'in denetlediği silahların gölgesinde rakiplerini tasfiye etti. Ülkede giderek «tek adam»laşarak ve uluslararası prestijinden iyice güç alarak, 130 yıl sömürgeciliğin boyunduruğunda perişan olan bir ülke ekonomisinde radikal ama deneysizliğin fiyaskosunu birlikte getiren atılımlara yöneldi.

Siyasal hasımlarını sindirme politikasının

yönetici kadrolarda yol açtığı huzursuzluklar ve kalkınma zorundaki yoksul bir ülkenin ekonomisinde uğranan başarısızlıklar. Ben Bella'nın temel dayanağı Bumedyen'e iktidar yollarını açtı.

Daha esnek bir ekonomi politikası izleyen Bumedyen, Ben Bella'nın siyasal çizgisinin temel öğelerine sadık kaldı. Bu olgu. Bumedyen'in de Üçüncü Dünya'nın itibarlı liderleri arasında yer almasını sağladığı gibi, belki de uluslararası siyaset arenasında Ben Bella'nın yokluğunun hissedilmemesinin de nedeni oldu.

Ne olursa olsun, tüm yaşamı Cezayir halkına ve ezilen ulusların esenliğine adanmış, ömrünün 8 yılını Fransız hapisanelerinde, 63 yılının toplam 22'sini zindanlarda bırakmış bir eylem adamının böylesine tüketilmesi tarihe karışmış bir kabahat olacaktı.

Cezayir'in yeni lideri Bencedid, Ben Bella'ya sınırlı da olsa özgürlük tanıyarak saygınlığını arttıracak bir karar aldı. Peki, ülkesinde hâlâ çok sevildiği söylenen, güçlü Bumedyen'in bile bir kez olsun adını anarak suçlamaktan kaçındığı, sağlığının mükemmel olduğu ve inançlarını hiç yitirmediği açıklanan bu yaman savasımçıyı iktidardan uzak tutmak mümkün olacak mı? Bunu zaman içinde göreceğiz.

Ancak, Bencedid'in güçlü de yabana atılmamalı. Mısır'da Sedat, Çin'de Hua örnekleri. Mao ve Nâsir gibi dev isimlerin ardından gelen ve geçiş dönemi yöneticileri oldukları sanılan, isimleri fazla duyulmamış liderlerin hayli dişli yöneticiler olduğunu kanıtıyor. Bumedyen'in ölümünden sonra iktidar adayları arasında ismi geçmeyen eski Oran askeri valisinin de etkin bir yönetici olmaya doğru gittiğini gösteren belirtiler var. Dolayısıyla, Ben Bella geri mi geliyor sorusuna takılmaktan çok, Cezayir'in ulusal kahramanının özgürlüğünü selâmlamak ve gelişmeleri beklemek daha uygun olacaktır.

CENGİZ ÇANDAR

10 Temmuz

“İstikrar sağlarsa Türkiye'ye gideceğim,,

Albay Kaddafi ile konuşmamız, Trablus'un kenar mahallelerinde kalan, havaalanı yoluna yakın, Genel Komuta Merkezinde oldu. Albay Kaddafi'nin devamlı çalıştığı ve yabancı konukları kabul ettiği yer burası. Genel Komuta Merkezinin çevresi, yüksek duvarlarla çevrili ve giriş çıkışları koruganların içine girmiş Sovyet

yapısı T-62 tankları ile korunuyor. Merkezin ortası geniş bir yeşillikle kaplı, çevresinde askeri garnizonun lojman ve diğer binaları yükseliyor. Yeşil alanın bir kenarına, Albay Kaddafi çölden getirttiği kum yığının ortasına bedevi çadırını kurduruyor zaman zaman ve gelen yabancı konuklarını burada kabul ediyor. Başbakan

Bülent Ecevit ile yaptığı konuşmada olduğu gibi. Bazen çadır sökülüyor, meydan bedevi atlılarının gösterisine sahne oluyor. Doğu Alman Komünist Partisi Genel Sekreteri Dr. Hoeneker'in şerefine verilen akşam yemeğinden sonra olduğu gibi.

Albay Kaddafi bizleri Yüksek Askerî Komuta Merkezî olduğunu tahmin ettiğim bir binada kabul etti. Kendisi ile konuşmamız bizim ne arzu ettiğimiz ortamda ne de boyutlarda oldu. Belki de buna Albay Kaddafi'nin çevresindeki yardımcıların gereksiz telaşı neden oldu. Albay Kaddafi oldukça kapalı ve tedirgindi. Ayrıca önceden duyduğumuz söylentilerin doğrultusunda gecenin geç saatlerine kadar uzattığı çalışma saatlerinin yüzünde bıraktığı derin çizgiler yorgunluğunu belli ediyordu.

SORULAR VE YANITLAR

SORU: Bugünlerde Türkiye'de yazmış oldu. Böylece kitabınız ile ilgili bir semner başladı... Böylece kitabınız ile ilgili gerek politik ve gerek ekonomik görüşlerinizi ve ülkenizdeki uygulamalarınızı anlatır mısınız?

YANIT: Yeşil Kitap Libya'yı değil bütün dünyayı ilgilendiren bir kitaptır ve yeni bir teori getirmektedir. Kitap, dünyadaki insanların ekonomik ve sosyal ve siyasî durumlarını düzenler. Bu kitap ilk olarak Cemahiriye sisteminin Libya'da uygulanmasıdır. Libya'da klasik hükümet sistemlerinin yerine halk iktidarı halk komitelerinin aracılığı ile yerleşmektedir. Halk komiteleri aracısız halkın içinden gelen temsilcilerdir. Halk komiteleri bölgesel yönetimi yürütmektedir ve halk konseyine karşı sorumludur. Bunun dışında devrim komiteleri, halk komiteleri ile halk konseyine devrimin çizgisinde yol göstermektedir. Bir de ekonomik yönetimimiz var, bu marksist sistemden ayrı yeni bir sosyalist uygulama getirmektedir. Bu sistem Avrupa'da uygulanan sosyalist partilerin klasik sisteminden de ayrılmaktadır. Bizim üçüncü dünya ülkelerinin uydurma sistemlerinin dışında getirdiğimiz sosyalist sistemde millî gelir devletin veya bir partinin değil tamamen halkındır. İşçiler ve çalışanlar çalıştıkları yerde üretilen malın ortağıdır. İşçiler tüm fabrikalara el koydular ve fabrikanın ortağı oldular, bunu kurdukları halk komiteleri aracılığı ile yürütmektedirler. Ayrıca kutsal bir mülkiyet hakkı vardır, bu başkasını çalıştırmak amacı ile değil, kişinin kendi gücü ve yeteneği ile ürettiği, kullandığı mülkiyettir. Ülkemizde ücret ile çalışan kalmamıştır ve hiç kimse başkasını parası ile çalışan köle yapamaz. Ülkemizde üretken olmayan işler kalmamıştır. Yakında halkın ihtiyaçlarını karşılayacak kâr amacı gütmeyen tüketim mağazaları kurulunca ülkemizde serbest ticaret tamamen kaldıracağız. Topraklar kimsenin mülkiyeti değildir, ancak vatandaş kendi gerekleri için hayvancılık ve ziraatta kullanabilir. Ev oturanındır. Ülkemizde kira ile oturan aile kalmamıştır. Devlet veya kişiler meskeni kiraya veremez. Biz tüm olarak

bunları ülkemizde uygulayamaya çalışıyoruz. İktidar ne sendikaların ne bir partinin ve ne de belli zümrenindir, halk komitelerinin ve halkındır.

TÜRKLERE BAKIŞI

SORU: Libya tarihine, diğer Arap ülkelerinden ayrı bir görüşle biz Türkler ve Osmanlı İmparatorluğuna başka bir açıdan bakıyorsunuz, bu konudaki görüşleriniz nedir?

YANIT: 1976 halk komiteleri devriminden sonra üniversitelerde bir kültür devrimi geliştiriyoruz. Üniversitelerimizde sömürgecilerden arta kalan eğitim programları değişmektedir, çünkü bu programları doğuya ve müslümanlara, Araplara ve Libyaya düşman görüşlerle düzenlenerek miras kalmıştır. Bu programlar inançlarımıza ve törelerimize ters düşmektedir, bütün bunlar bizim sömürgecilere, gericilere yenik düştüğümüz günlerde düzenlenmiştir. Biz şimdi bu programları yeniden gözden geçirip yanlış aksettirilen tarihi gerçekleri incelemekteyiz. Batı sömürgeciliği bu topraklara hakim olduğu zaman, Osmanlı İmparatorluğunu bir sömürgeci dönem olarak yansıtmıştır. Bu bir tarihi yanlışlıktır, biz böyle bir tanıtımı kabul edemeyiz, biz Osmanlı İmparatorluğunu tarihteki büyük İslam İmparatorlukları Abbasiler, Emeviler gibi büyük İslam İmparatorluklarından biri olarak görmekteyiz. Biz ancak bu düşünce içinde tarihteki olayları kendi değerleri içinde ayırım yapabiliriz. Her devrin kendine göre olumlu veya olumsuz olayları olmuştur, bunların devrin değerli içinde ayırımı yapılır ama bütün hepsini İslam İmparatorluğu içinde düşünürüz ve İngiliz, Fransız ve Filistin'deki İsrail sömürgeciliğinden ayrı tutarız. Bunlar gerçek sömürgecilerdir. Osmanlı İmparatorluğu ise İslam İmparatorluklarından biridir. Sömürgecilik bu yanlışlığı kasten yaparak İslamiyet arasında ayrıcalık yaratmak düşmanlıklar meydana getirmek istemiştir. Bunun uygulaması ise Türkleri - Araplara; İranı - Araplara düşman kılmıştır. Biz Araplar, Türkleri - Araplara, Acemi - Araba düşman kılan ve İslamiyeti hedef alan bu büyük oyunun farkındayız. Biz İslamiyetin yayılmasında Türkleri, İranı tarihte birer köprü olarak görürüz. İslamiyet bu köprülerden geçerek Avrupa ve Asyaya yayılmıştır. İslamiyetin düşmanı sömürgecilerdir ve ehli salıp bu iki köprüyü yıkarak İslamiyeti ilk başladığı yere Arap ülkelerindeki kabuğuna itmek istemektedir. İslam alemi bu yanlışlıkları düzelterek yeniden tek bayrak altında birleşecektir.

ARAP BİRLİĞİ

SORU: Eylül devrimini takip eden yıllarda büyük dostunuz Abdülnasır ile Arap Birliği için yoğun çabalar sarfettiniz. Bu ilkeniz bugün hâlâ devam ediyor mu?

YANIT: Evet tabii. Arap Birliği gerçekleşinceye kadar mücadele devam edecek.

SORU: Arap Birliğinin ötesinde Türkiye ve

İrani katarak bir büyük İslam Birliği düşünür müsünüz?

YANIT: Pek tabii ancak Arap Birliği gerçekleşmeden İslam Birliği olamaz.

SORU: Irak ve Suriye'nin birleşmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

YANIT: Biz bu tür birleşmeleri her zaman destekledik ve bu yoldaki çabalara her zaman katkımız olmuştur. Biz bu birleşmeyi Arap Birliğine doğru atılmış bir adım olarak görürüz.

SORU: Toplumunuzda kadına görebildiğim diğer İslam topluluklarından ayrı bir yer veriyorsunuz bu konuda tutumuzu anlatır mısınız?

YANIT: Yayınlanacak üçüncü yeşil kitapta bu konuya değinerek kadınla ilgili kesin çözümler getiriliyor. Bizim toplumda kadının ayrı bir yeri yoktur. Erkeklerle eşit haklara sahiptir. Ancak kadının yapacağı işler onun vücudu ve fizikseli ile uygun olacaktır. Kadının yapamayacağı ağır işleri ona vermiyeceğiz.

SORU: Gerek halk konseylerinde ve gerek toplumun diğer kesimlerinde kadını çok az gördüm, söylediklerinizle bu durumu nasıl bağdaştırıyorsunuz?

YANIT: Devrimi yaptığımız günlerde kadını çok geri bulduk, zamanla kadını geliştirip toplumdaki yerini almasını sağlayacağız ve bunun için kadınlardan meydana gelen devrimci halk komiteleri kuruldu. Bu komiteler Libya kadınlarını aydınlatmak amacıyla kuruldu. Burada gelişen kadınların zamanla halk komitelerine katılacağına inanıyorum.

SORU: Kurtuluş Savaşlarını desteklemekle dost kadar düşman da kazandınız ülkenizin üstünde herhangi bir emperyalist devletin tehlikesini görüyor musunuz?

YANIT: Evet görüyoruz ama korkmuyoruz. Emperyalistler ve siyonistler kurtuluş savaşlarını başarısızlığa uğratmak için tüm güçleri ile çalışıyorlar fakat sonunda zafer halkın olacaktır.

SORU: Başbakan Bülent Ecevit'in son ziyareti

retinde bir antlaşma ve iki belge imzalandı. Aramızdaki dostluk bağları ekonomik ve teknik işbirliği konusunda ve geleceği için düşüncelerinizi açıklar mısınız?

YANIT: Libya ile Türkiye arasındaki çabucak gelişen ilişkilerden memnunkuyumaktayım. Libya devriminden sonra büyük bir çaba göstererek Arap halkları ile Türk halkı arasında yardımlaşma ve kardeşlik köprüsü kurduk. Biz Haçlılara karşı yaptığımız savaşlarda topraklarımızın savunmasında Türklere gördüğümüz yardımları hiçbir zaman unutmayız. Aynı zamanda Türklere de bu omuz omuza verdiğimiz savaşları unutmamıştır. Libya - Türk dostluğu bu kardeşliğin yeniden başlangıcıdır. Türkiye'nin bu günkü ekonomik bunalımından kurtulup ve özellikle Amerika'nın baskısından sıyrılması için çestitli alanlarda ortak bir planlama düzenledik. Amerika, Türkiye'deki işleri aracılığı ile Türkiye'yi, çarkının ve Avrupa'nın bir ön dişlisi olarak kullanmaktadır. Türkiye bu çarkın dişlileri arasından çıkmalıdır, çünkü bu çark Amerika'nın ve Avrupa'nın düşmanlarına karşı Türkiye'yi bir tampon olarak kullanmaktadır. Amerika ve Avrupa böyle bir tamponu kendi bünyesi içinde bulup çıkarmalıdır.

SORU: Libya petrol borularında meydana gelen bir arızadan sonra «özel bir durum» ilân edilip petrol satışlarını kısıtlamışsınız, bu kısıtlama Türkiye'yi etkileyecek mi?

YANIT: Hayır, biz Türkiye'ye petrol konusunda özel bir tutum içindeyiz ve özel kolaylıklar sağlamaktayız.

SORU: Türkiye'ye gelmeyi düşünüyor musunuz?

YANIT: Böyle bir davet var ve bu daveti kabul ettim, yerine getireceğim, ancak Türkiye'deki oram henüz buna müsait değil, ülke daha istikrarlı günlere kavuşunca geleceğim.

Ergun ÇAĞATAY

4 Mart

Nikaragua'da Somoza ve sonrası

Son yıllar, diktatörlere pek iyi gelmiyor galiba. Bazıları; Salazar ve Franco gibi, ecelleriyle ölüp giderken, bazıları da silah zoruyla, halklarının eyleme geçmesi sonunda koltuklarından oluyorlar: Halle Selasiye, Lon Nol, İdi Amin, Riiza Pehlevi ve son olarak da Anastasio Somoza...

Nikaragua diktatörünün düşüşü bu minik fakat stratejik ülkenin yazgısına tam 44 yıldır

egemen olan «Somoza Hanedanı»nın da sonunu simgeliyor aslında.

Somoza Hanedanı'nın üçüncü ferdi olan Anastasio Somoza - Debayle, 1967 yılından bu yana tam 12 yıldır ülkenin tek ve mutlak egemeniydi. Bu süre içinde Nikaragua'da işsizlik çalışabilir nüfusun yüzde 25'ini bulurken, ülkede «konut» diye adlandırılabilir bir barınağı

olmayanların genel nüfusa oranı da yüzde 65'i aşmış. Nikaragua halkının yüzde 75'inin okuma - yazması olmadığından sömürülmesi de kolay gelmiş olmalı Somoza'ya! Önceki gün görevinden çekildiğini açıklayarak kimselere görünmeden eski «hamisi» Amerika Birleşik Devletleri'ne sığınan diktatörün servet açıklanınca, sömürünün büyüklüğü de daha net anlaşıldı çünkü...

Parasal serveti yaklaşık 50 milyar lırayı buluyor Somoza'nın. Ayrıca Nikaragua'daki «ekilebilir» toprakların yüzde 25'inden fazlası da onun «mülküymüş!». Böylelikle ülkesinin en zengin şeker, kahve, pamuk üreticisi de oluvermiş... Bunların yanı sıra Somoza'nın özel bir limanı, özel bir havacılık şirketi, bir balıkçı filosu, çeşitli madenleri, konserve ve bira fabrikaları, tekstil endüstrisinde olağanüstü yatırımları da var. Kuşkusuz bu «mal ve mülklerinden» elde edeceği gelirleri değerlendirmeyi de düşünmüş Somoza ve bir de banka kurmuş kendi adına. Bu banka aracılığıyla, gelirlerinin, şimdi ABD ve Latin Amerika ülkelerinde çeşitli yatırımlarda değerlendirildiği sanılıyor...

Nikaragua'nın tek gazetesiyle radyo ve TV şirketlerini de elinde bulunduran Anastasio Somoza, ardında 25.00'den fazla ölü, milyonlarca aç insan ve kendi emriyle, kendi uçaklarına bombalatması sonunda birer taş yığınına dönmüş birçok kent bırakarak ülkesinden kaçtı. Onun politik yaşamı böylesine bir sonla noktalanırken, Nikaragua'da da uzun bir gecenin ardından özgürlüğün şafağı söküyor; ama...

Evet, ama, bu sökecek şafağın nasıl bir gün getireceği henüz belli değil. Somoza'yı deviren güçler arasındaki işbirliği sürebilecek mi; yoksa Nikaragua da pek çok benzeri gibi, yeni bir iç çatışmanın içine mi düşecek?

Aslında, diktatörün yıkılışında en büyük pay kuşkusuz ki adını Nikaragua'nın ulusal kahramanlarından General Cesar Augusto Sandina'dan alan Sandinista gerillalarının. Ne var ki bu örgüt aynı doğrultuda bütünleşmiş bir kitleyi simgelemiyor. Kendi içlerinde; «Castro'cular», «Köylü - işçi sendikallzmi» yanlıları ve burjuvaziyle işbirliği yapan ve ılımlıları da yanına

çekebilen «taktik işbirliği yanlıları» olmak üzere üçe ayrılmış durumdalar.

İlk aşamada, yeni yönetim içinde birliğin sağlanması gerekli. Bir de Somoza yönetiminin kalıntıları, özellikle sayıları hâlâ 5.00'in üzerinde olan Ulusal Muhafızlarla halkın barışması gerek ve şart.

Bir iç çekişmeye girilmezse, Nikaragua'nın hemen tümüyle çökmüş olan ekonomik yapısının yeniden düzenlenebilmesi mümkün olabilir.

Ancak şunu gözden uzak tutmamak gerek: Daha bir kaç ay öncesine dek Somoza'yı destekleyen sonra giderek artan bir hızla bu desteği çeken ABD, şimdilerde Ulusal İmar Hükümeti yetkilileriyle «yapıcı ve verimli» görüşmelerde bulunduğunu doğruluyor.

Tıpkı İran'da olduğu gibi Nikaragua'da da önceleri diktatörü destekleyen ABD, sanırsız ki halk eylemi sonunda ve çok daha kanlı bir şekilde gelecek yeni bir yönetimle anlaşmasının daha güç olacağını kavramıştır. Daha da ötesi, ABD'nin Latin Amerika'daki diğer dikta yönetimlerine karşı direnenlere örnek olabilecek bu tür bir son yerine, daha ılımlı bir yönetimin işbaşına gelmesini yeğlediğinden, Somoza'ya kendi çıkarlarına uygun bir son hazırlamış ve desteğini çekivermiştir.

Somoza'nın gidişinde, bu desteğin çekilişinin büyük etkisi olduğu kuşkusuz. Öte yandan ABD, yeni Nikaragua yönetimine «yüz milyonlarca dolar tutarında yardım» önermekte. Ne amaçla? Bu yardımların bedeli, Nikaragua'nın ABD etkinliğine girmesi olacaksa, sanırsız ki bu küçük ülke, Latin Amerika'nın petrol zengini ülkelerine -özellikle de Meksika ve Venezuela'ya- dayanarak bağımsızlığını sürdürmeyi yeğleyecektir.

Dikta yönetiminden kurtulmak için binlerce ölü veren; açlığa, işkenceye ve yoksulluğa katlanan Nikaragua halkı, onurlu savaşının ardından onurlu ve bağımsız bir kalkınmayı yeğlemeli ve bu uğurda yeni yeni zorluklara da katlanmaya hazır olmalıdır.

DİNÇ TAYANÇ

19 Temmuz

Hükümetin iktidar günleri dış kredileri beklemekle geçti

CHP ağırlıklı hükümet iktidarda iki yılını tamamlamadan istifa etti.. Hükümetin iki yılla yaklaşan çalışmalarının dış ekonomik ilişkiler açısından incelenmesi yapılan tüm çabalara, İMF ile imzalanan Niyet Mektuplarına karşın hükümetin ömrünün dış kredilerin açılmasını beklemekle geçtiğini ortaya koymuştur.. Gerekli döviz gelirlerinin sağlanamaması ise hükümeti iç ekonomik ilişkilerde önemli kısıklara sokmuş, özellikle akaryakıt için çekilen sıkıntı seçimlerde CHP'nin uğradığı hezimetle ciddi bir etken olmuştur.

KREDİ BEKLENİYORDU

CHP ağırlıklı hükümetin ilk kurulduğu sıralarda hem hükümet üyeleri hem iş çevreleri İMF ile kısa sürede anlaşmaya varılacağını ve dış kredilerin kısa bir süre sonra açılacağını umuyorlardı. Gerçi Türkiye «70 cente muhtaç» biçiminde devralınmıştı.. Ama dış borçların ertelenmesi ve İMF ile anlaşma sağlandıktan sonra dış finans kuruluşlarının kasalarını açmaları doğal bir gelişme sayılıyordu..

DEVALÜASYON

Hükümet İMF'nin koşullarını biliyordu. Bu koşullar daha yeni hükümete söylenmeden yerine getirildi. 1 mart günü yüzde 32,5 oranında yapılan devalüasyon kararından sonra Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu bir basın toplantısı düzenledi «ekonomik önlemlerimiz Türkiye'ye dış kredi açılmasını sağlayacak» dedi. O günlerde İMF'nin istediği diğer kararlar da alındı; vergi iade oranları düşürüldü, sadece akaryakıt ürünlerinin fiyatlarına zam yapılmadı..

Devalüasyon kararından sonra hemen İMF ile görüşmeler başladı ve kısa sürede sonuçlandırılarak Niyet Mektubu hazırlandı.. Ziya Müezzinoğlu Washington'da Niyet Mektubunu imzalarken yaptığı açıklamada «bu anlaşma saye-

sinde banka ve yabancı ülkeler kredi musluklarını açacaklar» biçiminde beyanat veriyordu..

VAATLER VE GERÇEKLER

Ancak kredi beklentileri söylendiği gibi gerçekleşmedi.. Türkiye'ye çok vaatte bulunuldu ama vaatler yerine getirilmedi veya yeterli ölçüde getirilmedi..

O günlerde Türkiye'ye gelen Dünya Bankası Başkanı McNamara ekonomimizin ciddi sıkıntılar içinde bulunduğunu bildiklerini ve elden gelen yardımı yapacaklarını söylüyor 650 milyon dolarlık proje kredisi vaad ediyordu..

15 nisan 1978'de yapılan açıklamada 6 milyarlık bankanın borçlarımızı ertelemeyi kabul ettiği ve 500 milyon dolar da kredi vereceği ilke olarak bu konularda anlaşmaya varıldığı belirtildi..

İMF ise Türkiye'de 450 milyon dolarlık kredi açacağını resmen açıklamış ve kredinin ilk dilimini Türkiye'ye göndermişti..

NİYET MEKTUBU

Ancak İMF ile imzalanan niyet mektubunun tüm koşulları yerine getirilmedi. Örneğin vergi yasaları meclisten çıkarılamadı. Bu nedenle açık finansman hızlandı, enflasyon önlenemedi. İMF yeni bir devalüasyon için ısrar etmeğe başladı. İMF ile ikinci dilim kredi için yapılan görüşmeler zorlukla sonuçlandı ve ikinci dilim krediden sonra üçüncü dilim kredi kesinlikle gelmedi. İMF yeni bir devalüasyon yapılmadan kredi vermeyeceğini açıkça bildirmiş. Başbakan Bülent Ecevit ise Washington'da bulunan Ziya Müezzinoğlu aracılığı ile İMF ve ABD çevrelerine su yanıtı iletti..

— İsrar ederseniz Batı ile olan tüm bağları koparıyoruz.

SIKINTILI AYLAR

İşler bu aşamaya vardıkdan sonra İMF ile

imzalanan birinci niyet mektubu geçersizleştii. Bankalarla sürdürülen borçların ertelenmesine ilişkin görüşmeler uzadıkça uzadı. Ağustos ayında Maliye Bakanı «ekim ayında döviz darboğazını aşmış olacağız» derken ekim ve kasım ayları büsbütün sıkıntılı geçti. Bu arada kaçınılmaz duruma gelen akaryakıt zammı gerçekleştirildi. Ancak zamlar bir sonuç sağlamıyor ekonomi giderek kötüleşiyordu.

EKONOMİYİ GÜÇLENDİRME

1979 yılı başlarında ekonomiyi güçlendirme programı adı altında ciddi ekonomik tedbirler aranmasına geçildi. İlk başlarda bütçe açığını giderme ve ekonomiye yeni kaynaklar sağlama amacıyla hazırlanan bu program uzun müzakereler ve çalışmalardan sonra İMF istekleri doğrultusunda bir niteliğe kavuşturuldu. Uzun tartışmalardan sonra parça parça kamuoyuna açıklanan programın getirdiği önlemler bir dolu zam oldu. Ecevit 11 mart günü «Newsweek» dergisine verdiği demeçte «Batıdan yeterli destek görmememiz hayal kırıcıdır» diyordu. Ekonomiyi güçlendirme programı ile ilgili olarak da Başbakan «Yapılan son zamlar ve alınacak diğer önlemler ekonomiyi ayağa kaldıracaktır» şeklinde konuşmaktaydı.

TÜRKİYE'YE YARDIM

Döviz darboğazının Türkiye'yi cenderesine

aldığı bu günlerde Guadalupe Zirvesinde alınan karar gereğince Türkiye'ye yardım sağlanması için Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu ile İMF Başkanı Larosiere 11 nisan günü uzun bir görüşme yaptılar. Bu görüşde «Türkiye ile İMF arasındaki askıda kalmış sorunların çözümlendiği» duyuruldu. Daha sonra Türk ve İMF heyetleri arasındaki görüşmeler başladı. 11 haziran günü de 1 dolar karşısında Türk lirası 47,50 liraya kadar düşürülerek Cumhuriyet tarihinin 5. büyük devalüasyonu gerçekleştirildi. İMF ile ikinci niyet mektubu imzalandı.

DİĞER İLİŞKİLER

Ecevit hükümetinin iki yıllık iktidar döneminde AET ile ilişkiler de donduruldu ve olumlu bir borç ödeme kolaylığı olarak Batılı ülkelerin yapmadığı ölçüde yardımda bulundular Türkiye'ye...

Irak, Libya gibi ülkelerle petrol kolaylığı bir sonuca ulaştırılmadı. Ancak Sovyetler Birliği ile yapılan anlaşmalar, Doğu Avrupa ülkeleri ile ikili ekonomik ilişkiler açısından atılan adımlar, Orta Doğu ülkeleri ile sürdürülen diyaloglar, başarılı sonuçlar verecek düzeye getirildi. Bu, ilişkileri daha da geliştirmeye ise hükümetin ömrü yetmedi.

FÜSUN ÖZBİLGİN

23 Ekim

29 ildeki ekonomik yapı ve CHP yenilgisine yansımaları

Seçim sonuçları ile seçim yapılan illerde uygulanan ekonomik politika arasında yapılan bir genel değerlendirme ortaya ilginç sonuçlar çıkarmaktadır. Türkiye'nin gelişmişliği 100 puan olarak alındığında seçim yapılan illerde bu gelişmişliğe ulaşan bir tek ilin İstanbul olması yapısal değişimler getirmeden yapılan düzenlemelerin (taban fiyatı, hayvancılık destek alımı, asgari ücretler) etkisiz kaldığını ortaya çıkarmaktadır.

Kıyaslamaların yapılabilmesi için seçim yapılan illerin iktisadi faaliyetlerinin bir genel dökümü yapılmıştır. Buna göre, 21 ilin tarım, 19 ilin hayvancılık, 9 ilin sanayi, 5 ilin madencilik, 3 ilin ormancılıkla uğraştığı saptanmıştır. Ancak, bir çok ilde bu faaliyetler karma olarak yapıldığından ikinci bir tasnif daha yapılmıştır.

Dört faaliyet kolunun yanyana bulunduğu iki il (Amasya, Kütahya) bulunmuştur. Millî gelirin bir çok koldan oluştuğu, bir başka deyişle iktisadi politikanın aletlerinin çok yönlü uygulanabileceği bu iki ilde CHP'nin normal olarak

ilerleme göstermesi gerekirken, AP yüzde 51-61, CHP ise yüzde 19-33 arası oy almıştır. Bu iki ilde, AP genel oy yüzdesinin de üstüne çıkmıştır.

Üç faaliyet kolunun yanyana geldiği 4 ilde, (Artvin, Balıkesir, Isparta, Konya) AP yüzde 48-72, CHP ise yüzde 12-40 arası oy almıştır. CHP bu illerden Artvin dışında genel oy oranının altına düşmüştür. Bu illerde uygulanan başlıca ekonomik politika, taban fiyatları, orman ürün payları; madencilikte ise yeraltında çalışanların emekliliğe geçiş süresini kısaltan uygulamalar olmuştur.

İki faaliyet kolundan ibaret 12 il bulunmaktadır. (Bitlis, Burdur, Çanakkale, Erzurum, Hatay, Kars, Manisa, Mardin, Rize, Samsun, Yozgat ve Muğla) Bunlardan 6'sı tarım ve hayvancılık, 4'ü tarım ve sanayi 1'i madencilik ve tarım, biri de ormancılık ve tarımla uğraşmaktadır. Bu illerde AP yüzde 29-59 arasında oy sağlarken, CHP yüzde 19-41 arasında kalmıştır. 7 ilde AP genel oy yüzdesinin gerisine düşerken,

CHP 8 ilde yüzde 29 oy oranının altına düşmüştür.

İktisadi faaliyetin tek koldan olduğu il sayısı 11 olarak bulunmuştur. (Ağrı, Antalya, Erzurum, Hakkari, İstanbul, Muş, Siirt, Tokat, Van, Edirne, Aydın). Bu grupta, AP'nin oy yüzdesi yüzde 26-52 olmuş, CHP oyu ise yüzde 15-42 arasında değişmiştir. Bu iller grubunda AP 7 ilde, CHP 6 ilde genel oy oranının altına düşmüştür.

Seçimlerin yapıldığı illerin büyük bir çoğunluğu Türkiye'nin en geri kalmış illeridir. Seçimi geri kalmış yörelerde uygulanan politikalar için bir referandum saymak mümkündür. Bu açıdan CHP için sonucun kötü olduğu görülmektedir.

Tarımsal ürünlerde piyasaya açılmanın sınırlı olması nedeniyle tek gelir kaynağının hayvancılık olduğu bu bölgelerde, CHP, cephe hükümetinin kaldırdığı canlı hayvan destekleme fiyatlarını yeniden uygulamaya sokmuştur. (27 - 37 TL.) Ancak bu fiyatın çok yetersiz olması bir yana, yem fiyatlarının yükselmiş olması desteklemeyi anlamsız kılmıştır.

Doğu için özetle şu denebilir: Toprakta mülkiyet ilişkilerinin giderek bozulduğu bir yapıda yüzde 60 fiyat artışı eklenince yapısal düzenleme olmadan destekleme alım ve fiyatlarının ancak büyük toprak sahiplerine yaradığını göstermektedir. Aynı durumu sütte gözlemek mümkündür. Kars'ta üretilen peynirin İstanbul'da yüzde 100 farkla satılması, pazarlama kanallarında değişim getirmeden verilen fiyatlar aracılarına yaramıştır.

En geri bölge grubunda 9786 TL. ile ikinci sırada olan Akdeniz'de, 4 ilde CHP yüzde 12-41, AP yüzde 38-72 oy almıştır. AP kalesi sayılan iller grubu dışında, örneğin Antalya'da piyasada yaygın olarak pazarlanan tarım ürünlerinin (turuncu, pirinç, turp, turfanda sebze) bulunduğu bölgede oy oranı sadece yüzde 23'de kalmıştır.

Karadeniz gibi üretici geliri 13281 TL. olan bir ilde CHP yüzde 21-40 arasında oy almıştır. AP ise yüzde 55'e kadar yükselmiştir. Küçük üreticiliğin yaygın olması nedeniyle taban fiyatları etkili olabilecekken, çayda 1977'ye göre 2 TL. artış, tütününde ilk yıl 68, ikinci yıl 13 TL'lik sınırlı artışlar, oy dağılımını etkilemiştir.

İç Anadolu, gelir dağılımında yüzde 18 ile ikinci sıradadır. Bir başka deyişle gelir dağılımı çarpık olsa da gerçekleştirilen gelir yükseltilir. Bu bölgenin iki ilinde seçim yapılmıştır. (Konya, Yozgat) Konya'nın özel önemi sağ partilerin üç koldan ve güçlü adaylarla seçime gitmesi olmuştur. Buğday üretiminin 1/8'nin gerçekleştirilen bu bölgede son anda verilen 80 kuruşluk prim dışında, ağır sanayi yatırımlarının ağır da olsa sürdürülmesi objektif olarak CHP'yi avan-

taajlı kılmıştır. Ancak CHP yüzde 22'de kalmış, sağ partilerin oyların geri kalan bölümünü almıştır.

Ege'de seçim yapılan 5 ilde gelişmişlik indeksi 49-84 arasında değişmektedir. Ayrıca Ege'nin tütünün 3/5'ni yetiştirmesi, sınırlı bitkilerde ana payı oluşturmaması, İzmir - Manisa sanayi bölgesinin varlığı devletleştirilen madenlerin büyük bir bölümünün burada bulunmasıyla önem taşımaktadır. Ancak bunların CHP'den çok ana muhalefet partisine yaradığı görülmektedir. CHP yüzde 19-34 arasında kalırken, AP yüzde 57-61'e ulaşmıştır. Tütün ve pamuk taban fiyatlarındaki fiyatların sanayi ürün fiyatlarının gerisinde kalmasının yaşama standardı yüksek olan bu bölgede olumsuz tepkilere yolaçtığı sanılmaktadır.

Sonuçları şöyle derlemek mümkündür:

● Sanayi kentlerinde (Konya, Manisa, Kütahya, İstanbul) CHP'nin oy kaybetmiş olması, ücret artışlarına dayanan toplu sözleşmelerin artık yeterli olmadığını ortaya çıkarıyor.

● Demokratik sol bir iktidar gelir transferleriyle ve müdahale fiyatlarıyla sonuç alamamıştır. Genellikle tüm toplum katlarını yüzeyde tatmin etmeye yönelik iktisat politikaları, kimseden de fedakarlık beklemediğinden, sonuçta mevcut çarpık yapıyı güçlendirmektedir.

● Gelir transferi politikasının üretim artışı olmadan yapılması, genellikle emisyon kurumunun çalıştırılması ile gerçekleştirilmektedir. (1977'de 74 milyar TL. olan emisyon, 1978 ekim ayında 167 milyar liraya yükselmiştir. Bunun sonucu 1979 ekim ayı sonunda yüzde 80'i bulan bir yıllık fiyat artışına seçmenin tepkisi olumsuz olmuştur.

● Temel mallar konusunda ciddi girişimlerin olmaması, bedeli ne olursa olsun üretimi gerçekleştiren özel kesime büyük kârlar sağlamıştır.

● 1979 seçimlerinin ana sloganı yapılan yüksek fiyatları politikasının sonuç getirmediği görülmektedir. Çünkü, dünyada tarımsal üretimin giderek gerilemesi, Türkiye'de ise paradan kaçıp mala yönelişin ivme kazanmasıyla ürünler esasen değerlenmiştir. Buna girdi fiyatlarındaki tırmanmalar eklenince üreticiler olumsuz etkilenmiştir.

● AP'nin oy artışı fiyat artışlarına, yaşam zorluğuna, yoklara tepkidir. Yoksa AP'nin gizli seçim vaadi, ücret dondurması, stokçu kârlarının varlığı ile 1980 yılı sonrasını sırtlamasına olanak yoktur.

KENAN MORTAN

23 Ekim

CHP iktidarı ithalat tıkanıklığını aştı ama...

Türkiye'de, kapitalist yapıları koruyarak ekonomik sorunlara çözüm bulunamayacağı bir kez daha kanıtlanmıştır. Bir başka kanıtlanan da, sanayiın gelişmiş doğrultusunda toplum hızla kentleşirken, kentlilerin sorunlarına çözüm bulunmaksızın iktidar olunamayacağıdır.

Bu yargılar, yalnızca 21 aylık CHP ağırlıklı hükümet deneyimine dayalı değildir. Bir aylık bir kesintiyle birbirini izleyen MC ortaklıkları da aynı yargıları doğrular niteliktedir.

Kapitalist ekonominin çözümlemelerinde parasal göstergelere büyük önem verilmektedir. Parasal genişlemenin frenlenmesi, başta fiyat artışları olmak üzere kapitalist ekonominin bir dizi hastalığına çare sayılmaktadır.

CHP ağırlıklı Ecevit hükümeti, kısa adı İMF olan Uluslararası Para Fonu'nun «Stand-by» düzenlemelerinin etkisinde, parasal göstergelerdeki genişlemeyi dikkat çekici ölçülerde frenleyebilmiştir. Örneğin, MC ortaklıkları döneminde 21 ay içinde yüzde 143 oranında genişleyen emisyon hacmi, CHP ağırlıklı hükümet döneminde yüzde 97 oranında genişlemiştir. Para arzındaki çoğalma ise, MC hanesinde yüzde 137'ye ulaşırken, CHP hanesinde yüzde 76 düzeyine gerilemiştir.

MC ortaklıkları net kredi hacmini yüzde 189 oranında genişletmiştir. Bu oran CHP ağırlıklı hükümet döneminde yüzde 58'e kadar daraltılmıştır. Bu arada, ekonominin çarklarını kamu kesimi lehine döndürmekle suçlanan CHP, Merkez Bankası kaynaklarından kamu kesimine açılan krediler yalnızca yüzde 76 oranında artırırken, kamu kesimi kredileri, MC ortaklarıncaya yüzde 465 büyütülmüştü...

Ekonomik gelişmeler salt parasal göstergelere bakılarak değerlendirildiğinde, CHP ağırlıklı hükümet lehine gözlenen bir başka gelişme ise, bankalardaki mevduatın yapısıyla ilgilidir. Oransal olarak toplam mevduattaki artış, CHP'nin 21 ayında MC ortaklıklarının 21 ayına göre yavaşlamış görünmesine karşın, vadeli mevduata doğru hızlı bir yönelme gerçekleşmiştir. MC ortaklıkları vadeli tasarruf mevduatında yüzde 56'lık bir çoğalmayla yetinmek zorunda kalırken, bu oran CHP ağırlıklı hükümet görev başındayken yüzde 102'ye ulaşmıştır.

Parasal göstergelerdeki genişlemenin yavaşlatılması, kapitalizmin ekonomi kuralları çerçevesinde «kötüye gidişin durdurulması» ya da «yıkıntının onarılması» biçiminde değerlendirilebilir.

Benzer değerlendirmelere, dış ekonomik ilişkiler alanında da somut temeller bulunabilir.

MC ortaklıklarınca, karşılık döviz bedelleri ödenmeksizin gerçekleştirilen, ancak 1977 yılının ilk aylarında tıkanan ithalat, CHP ağırlıklı hükümetçe açılmıştır. İkinci MC ortaklığının son üç ayında 1 milyar dolara yükseltilebilmiştir. İthalat transferlerinde meydana gelen bu artışın önemli bir bölümü petrole yapılan ödemeler tarafından yürütülürken, şubat 1977'den bu yana bekleyen transferlerin öncelikler çerçevesinde karşılanmaya başladığı da inkâr edilemez.

Parasal göstergelerdeki genişlemenin yavaşlatılması ve ithalat tıkanıklıklarının açılmasına karşın, fiyatlardaki yükselme kontrol altına alınamamış ve mal darlıkları önlenememiştir. Oysa, kapitalist iktisatçılar tarafından fiyat artışlarının gerekçesi olarak, parasal genişleme ve ithalat tıkanıklıkları dışında hiç bir neden gösterilmemektedir.

MC döneminde toptan eşya fiyatlarının 21 oyda yüzde 67'ye varan fiyat artışları, Ecevit hükümeti'nin 21 ayında yüzde 122'ye tırmanmıştır. Ankara geçinme endeksindeki artış yüzde 80'den yüzde 122'ye İstanbul geçinme endeksindeki artış ise yüzde 89'dan yüzde 127'ye çıkmıştır.

Parasal göstergeler, ithalat transferleri ve fiyat artışlarına ilişkin rakamsal bulgular, kapitalizmin sorunlarının kapitalist yöntemlerle çözümlenmediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, 14 ekim ara seçimlerinin CHP açısından «olumsuz» sonuçları, mali politikaları uygulayanlara değil, bu politikaları seçenlere yüklenmelidir. Bu politikalar seçilirken, kapitalizmin arz ve talep dengesini üretimi artırarak değil, iç tüketimi kısarak sağlamaya çalışmak yanılgısına da düşülmüştür. Ayrıca, CHP'nin 1973 seçim bildirgesinin özüne uygun dördüncü planın rafa kaldırıp, piyasa mekanizmasına dayanılması, başarısızlıkları perçinlemiştir. Bunun kefareti parasal genişlemede ve özellikle kamu finansmanı ile tüketim yüksekliğinde aramamalıdır.

Fiyat artışlarında MC döneminde sanayiın payının yüzde 58 düzeyinde iken, Ecevit hükümeti sırasında yüzde 66'ya yükselmesi enflasyonun kaynağı konusunda ilginç bir ipucu olmaktadır. Sanayide ana üretici firmalar, itha-

lattan pazarlamaya kadar uzanan bir hatta örgütlenirlerken, uyguladıkları yüksek kâr oranlarıyla enflasyonu giderek artan bir biçimde körüklemektedirler. Bu olgu değiştirilmedikçe, parasal büyüklüklerde denetim sağlama çabala-

riyla enflasyonun önlenmesine olanak bulunmamaktadır.

ULUÇ GÜRKAN
23 Ekim

CIA, petrol ve Türkiye

Dünyada ekonomik koşullar değiştikçe, yaşamın da gerçekleri değişiyor. Yaşamla birlikte, buna bağlı akla gelebilecek her hangi bir değişim de artık «sürpriz» olmaktan çıkıyor. Değişimin kapsamı ve niteliği öylesine şaşırtıcı boyutlara uzanabiliyor ki, bir de bakıyorsunuz dünyanın en ünlü haber alma örgütleri insanlara işkence yapmanın yöntemlerini, ülkelerde darbeler gerçekleştirmenin araçlarını bir an için değiştirebiliyor ve ekonomik konulara eğiliyor.

Türkiye belki henüz işin çok farkında değil ama, dünya son günlerde yeniden «petrol» diye çalkalanmaktadır. Petrol fiyatlarının petrolü üreten ve satan ülkeler tarafından yeniden arttı-

rılması yönünde attığı adımlar özellikle kapitalist dünyayı birbirine katmış durumdadır. Petroldeki fiyat artışları kapitalist dünyada olağanüstü ekonomik sonuçların habercisi olarak değerlendirilmektedir. Gelişmiş ülkeler önümüzdeki yıl içinde büyüme hızlarının en çok yüzde 3 dolayında gerçekleşebileceğini, büyük bir işsizlik dalgasının gelmekte olduğunu, genel fiyatların hızla artabileceğini düşünmekte ve bu gerçekler, onları tam bir paniğe sürüklemektedir. Ünlü kapitalist merkez Wall Street'te hisse senetlerinin fiyatları hızla değişmekte, bu değişim belirli sanayi dallarında kârları beklenenin üzerine çıkarırken, başka sanayi dallarında zarar-

lar artmaktadır. Özetle, petrolden kaynaklandığı ileri sürülen «Büyük bir ekonomik bunalım» dan söz edilmekte ve dünya «Petrol tehdidi» ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Bu nedenle de, Batı dünyasının ünlü liderleri konuya çözüm getirmek amacıyla arka kade bir araya gelmektedirler. Örneğin haziranın 21-22'sinde Avrupa ülkelerinin Enerji Bakanları Strazburg'da bir toplantı düzenlemişlerdir. Tartışılacak olan, petrol tüketiminin «nasıl» kısıllanacağıdır. Bundan daha önemli olan toplantı ise, haziran sonundaki «Tokyo doruğu»dur. Kapitalizmin «yedi büyüğü» Tokyo'da bir araya gelecektir. ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Hollanda Tokyo'da Japon Başbakanı Ohira'nın başkanlığında petrol sorunlarını ele alacaktır. Carter, Schmidt ve diğer liderlerin katılacağı toplantının bir bölümünü petrol tüketiminde kısıtlama önlemleri, bir bölümünü de «Sentetik petrol araştırmaları» ve petrolün yerine kullanılabilir (ikame edilebilir) ürünlerin gözden geçirilmesi oluşturmaktadır. «Tokyo doruğu»na gitmeden önce, Londra'da düzenlenecek bir başka toplantıda, kapitalist ülkeler, OECD ülkeleriyle yeniden diyalog kurma olanağını araştıracaklar ve elde edecekleri son bilgileri Tokyo'da değerlendireceklerdir.

Petrolden kaynaklanan dünya ölçüsünde gerilim, bir anda Amerika'nın ünlü haber alma örgütü CIA'yı harekete geçirmiştir. Son yıllarda önemli ekonomik sorunlara eğilmekte olduğu bildirilen CIA, son gelişmelerin ışığında petrolle ilgili bir rapor hazırlamıştır. ABD Senatosunda benzinin «karneye bağlanmasının» tartışıldığı bir sırada açıklanan CIA raporu ilginç bilgilerle donanmıştır.

Örneğin, OPEC'in fiyatları arttırılacağına ilişkin bir karar alacağı çok önceden CIA raporunda yer almıştır. Rapora göre, 1978 aralık ayından bu yana petrol dünyasında fiyatlar ortalama yüzde otuz artmıştır. CIA'nın elde ettiği bilgilere göre, 1974-1978 arasında OPEC ülkeleri toplam 660 milyar dolar petrol geliri sağlamıştır. Aynı dönemde bu ülkelerin kapitalist dünyadan satın aldıkları çeşitli malların toplam değeri ise, 640 milyar doları bulmaktadır. Bir başka deyimle, bu ülkeler petrol fiyatlarını arttırmışlar, ama bununla birlikte Batı Dünyası da sanayi ürünlerin fiyatlarını arttırmıştır. Ve ilk kez petrol ülkelerinin ödemeler dengesi tartışılan bir konuya dönüşmüştür. CIA'ya göre, önümüzdeki yılda ödemeler dengesi açık verecek üç petrol ülkesi arasında Cezayir, Ekvator ve Venezuela bulunmaktadır. Diğer petrol ülkelerinin ödemeler dengesinde de öyle pek bir fazlalık beklenmemektedir. Açıkçası, artan petrol fiyatlarına rağmen, petrol ülkeleri ilk kez mali güç-

lük içine düşmek üzeredirler. Bunun anlamı, sanayi ürünleri fiyatlarındaki artışın petrol fiyatındaki artışın üzerinde olduğudur.

Burada düşünülmesi gereken iki konu vardır. İlki, petrol fiyatlarındaki artışın batı tarafından sansasyonel bir biçimde kullanıldığı ve kendi ekonomik gerçeklerin «petrol perdesi» altında saklanmak isteğidir. Petrol «tüm kötülüklerin anası» rolüne çıkarılmaktadır. Batı tarafından.

İkincisi ise, CIA'nın bu tür bir rapor hazırlanmış olmasıdır. Bunun «nazik» bir anlamı vardır. CIA sadece ekonomik gerçekler uğruna oturup rapor hazırlamaz. Böyle bir «ekonomik» raporun her zaman «siyasal» sonuçları olabileceği, bu sonucun herhangi bir ülkede beklenmeyen biçimlerde ilginç görünümeler kazanabileceği herhalde unutulmamalıdır.

Dünyada bu tür gelişmeler olurken Türkiye'ye bakalım bir de... Gerçekten acıdır görünüm. Petrolsüzlükten ve parasızlıktan dolayı değil. Bu iki öğeyle birlikte hükümetin ve muhalefetin tavrıyla ortaya çıkan bir acılıktır bu. Petrol nedeniyle dünya birbirine girmişken, Türkiye kısırlı politikanın batağına saplanmış bir ülke görünümündedir. İşin insana garip gelen yanı, iktidarın muhalefetin siyasal oyunlarına ayak uydurarak sürekli çözüm getirmeyen konulara dalmış olmasıdır. İktidar açıkça, muhalefetin «politika tuzağına» düşmekte ve ciddi konulara daha az zaman ayırmaktadır. Ortalık petrol ve petrol ürünleri nedeniyle iyice birbirine girmişken, sonunda lütfetmişler ve bir toplantı düzenlemişlerdir petrol önlemleri konusunda. Çok geç gidilmiş bir yoldur. Ve siyasal iktidarın da sorumluluklarıyla bağdaşan bir yanı asla yoktur.

Gecikmiş de olsa, Enerji Bakanlığının alacağı önlemler herhalde son derece radikal olmak zorundadır Dışsatımların artık petrol alımını karşılamadığı bir ülkede alınacak önlemlere kimsenin ses çıkarmayacağı bir gerçektir. Siyasal hesaplardan ve kuşkulardan uzak bir biçimde ele alınması ve ciddi olarak uygulanması gereken önlemler, Türkiye ekonomisinde «dönüşüm» sağlayacak boyutlara varmak zorundadır.

Daha önceki ekonomik kararlarda görüldüğünün tersine, sürüncemede kalmayacak ve bir an önce uygulanacak petrol önlemlerini herkes beklemektedir. Dünyanın ve Türkiye'nin vardığı bu noktada siyasal hesaplara artık yer yoktur.

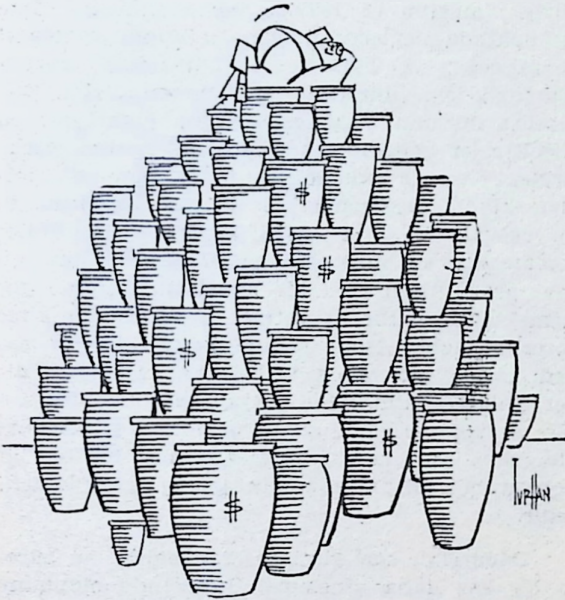
YALÇIN DOĞAN

12 Haziran

Demirel, ekonomi, demagoji

Kapitalist dünyanın en ciddi ve etkin yayın organlarından The Economist, 17 mart 1979 tarihli sayısında «Gene Avrupa'nın Hasta Adamı» başlığıyla Türkiye'deki bunalıma ilişkin bir yorum yayınladı. Bir yandan Milli Piyango ile yarışırken öte yandan Süleyman Demirel'e «tercüman» olmaya çalışan bir yüksek tirajlı gazetemiz, bu yorumun Türkiye'de bunalımın boyutlarına değinen bölümlerini sütunlarına aktardı. Bunalımın kimi temel nedenlerine ilişkin saptamalar yapan bölümlerini ise, herhalde «maksatlı» bularak, atlamayı yeğledi. Atlanan

Faruk Sükan Demirel'lerin varlığını açıkladı.
(Basından)

«Hazret-i Süleyman'ın Hazinesi»

bölümlerde The Economist yorumcusu şöyle di-yordu:

«Ecevit hükümetine karşı oluşturulabilecek demokratik seçenek de göz doldurmamaktadır. Çünkü bu seçeneği temsil eden Süleyman Demirel bugünkü çıkmazın başlıca sorumlusudur. Ecevit'ten önce iktidarda olan Bay Demirel'in muhafazakâr hükümeti, yabancı bankalardan yüksek faizlerle, kısa vadeli, büyük borçlar almış ve kamu kesimi açıklarını para basarak finanse etmiştir. Bu politikanın ağır sonuçları şimdi Ecevit'in başında patlamaktadır. Bay Demirel ise bu olayı zevkle seyrederek yeniden Ece-

vit'in yerini alacağı günü beklemektedir... Bu olayda, gelişmiş ülke ekonomilerinin bunalım içinde bulunduğu dönemde Türkiye'ye, çılgınca koşullarla, ödeyebileceğinden fazla borç veren Batılı bankaların da önemli sorumluluk payı vardır.»

Bu değerlendirmenin de açıkça ortaya koyduğu gibi Türkiye'nin bugün yaşamakta olduğu ağır ekonomik bunalımın baş sorumluları, kapitalist dünyanın finans çevreleri ve bu çevrelerin savunuculuğunu yaparak, kahraman edasıyla meydanlarda dolaşmakta olan Süleyman Demirel'dir. 1973-74 petrol bunalımını izleyen dönemde bir yandan petrol zengini ülkelerin kasalarına akıttıkları fonlar, öte yandan her zaman ki müşterileri gelişmiş ülkelerdeki ekonomik durgunluk, dünya bankerlerini Üçüncü Dünyada müşteri aramaya itmiştir. Bu furyada, Demirel Türkiye'si gibi borç kazığı yemeğe gönüllü ülkelere, ekonomik potansiyelleri ve borç ödeme olanakları yeterince değerlendirilmeden, milyarlarca dolarlık kredi açılmıştır. The Economist, yukarda değindiğimiz yorumun bir yerinde bu gerçeğe de parmak basmakta, «Şimdi İMF, dar görüşlü ve ağgözlü hükümetlerle bu hükümetlere bol keseden kredi veren dar görüşlü ve ağgözlü bankaların açmış oldukları yaraları sarmaya çabalamaktadır», demektedir.

İşte bugün bir kâbus gibi üzerimize çöken ve kimi ürünlerimizin haczini bile gündeme getiren kısa vadeli, yüksek faizli bu borçlar sayesinde ki MC hükümetleri 1975 ve 1976 yıllarında fiyat artışlarını sınırlı tutabilmiş, yapay bir bolluk ve büyüme dönemi yaşatabilmiştir. 1. Ecevit hükümetinden devralınan 1 milyar doları aşkın döviz rezervi ve 3 milyarı aşkın işçi dövizleri hep bu «parlak» dönemde eritilmiş, üstelik yukarda sözünü ettiğimiz ağır koşullarla, 6 milyar dolara yakın kısa vadeli dış borça girilmiştir. Demirel'in meydanlarda tüm demagoji ustalığını sergileyerek sözünü ettiği «parlak» dönem, işte böyle, Türk emekçilerinin dövizleri ve Batılı çağdaş tefecilerin hoşgörüsüyle yaşanan bir mirasyedilik dönemi olmuştur.

1977 şubatında tefeci dostları tehlikeyi sezip bu mirasyediliğe dur deyince Demirel'in yelkenleri de suya ermiştir. Transferler durmuş, dış ticaret açıkları ve dış borçları dev boyutlara varan Türkiye'nin İMF denetimine alınması gündeme gelmiştir. Demirel, bu koşullarda, izlediği cahiyane ekonomi politikasının kaçınılmaz ağır sonuçları ortaya çıkmadan seçimlere gitmeyi yeğlemiştir. Seçimlerde aradığını bulamayan Demirel'in 2. MC bayrağı altındaki çabaları da sonuç vermemiş ve İMF sınavını veremeyen hükümet, tam transferlerin tamamen tıkandığı

ve enflasyonun azmaya başladığı bir dönemde iktidarı bugünkü hükümete devretmiştir.

Ecevit hükümetinin onbeş aylık ekonomi politikası, hata ve sevaplarıyla ayrı bir yazı konusu olabilir. Bizim bu yazıdaki amacımız, bir ekonomi dehası olarak ortalarda dolaşan ve üstelik kimi akli başında kimseleri buna inandırmayı başaran Demirel'in, gerçekte Türkiye'yi ekonomik ve dolayısıyla politik çıkmazlara sürükleyen bir kalkınma anlayışını simgelediğini göstermektir.

Bugün Türkiye kapitalizminin başlıca sorunları üzerinde oldukça yaygın bir görüş birliği sağlanmış, sorunlar yoğunlaştıkları ölçüde berraklık kazanmışlardır. Bunların başında enflasyon gelmektedir. Türkiye'deki enflasyonun başlıca nedenleri ise üretim yetersizliği ve kamu açıklarının karşılıksız parayla kapatılmasıdır. Üretim yetersizliği büyük ölçüde, temeli Demirel'in ilk iktidarı döneminde atılan dışa bağımlı sanayile, Demirel'in son döneminde içine düşülen döviz darboğazı nedeniyle dış girdilerini sağlayamamasından kaynaklanmaktadır. Kamu kesimi açıklarını karşılıksız parayla finanse etmek, para başarılar destekleme alımları yapmak ve enflasyonla sermaye birikimini hızlandırmak yöntemlerinin Türkiye'deki önderi ise, Demirel'in izinden gittiğini söylediği, Menderes'tir.

Kamu açıkları sorunu hemen Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ni (KİT'leri) aklı getirmektedir. Türkiye'de sanayileşmenin okulu diyebileceğimiz bu kuruluşları, kartvizitle adam doldurulan ve üretimden çok politika yapılan birer kurum haline getiren de gene Demirel'in toz kondurmadığı Menderes olmuştur. Giderek özel sektöre ucuz girdi sağlama görevini de üstlenen bu kuruluşları ekonomiye yararlı hale getirmek için MC dönemlerinde neler yapıldığı ise merak konusudur.

Üçüncü bir temel sorun enerji politikasıdır. Ülkemizde bol olan hidrolik enerji kaynaklarından sağlanan enerji tezekten sağlanan kadar, enerji kaynaklarımızın yarısını petrole bağımlı kılan dahiyane politika da Menderes döneminde başlatılmış ve Demirel dönemlerinde sürdürülmüştür.

Üç yanı denizlerle çevrili ve gününe göre hatırı sayılır bir demiryolu şebekesine sahip olan ülkemizde, ulaştırma politikasını karayollarına kaydırarak bugünkü çıkmazın temellerini atan da Menderes'tir. Demirel ise «Boğaz'a گردانlık takıyorum» diyerek boynumuza vurulan petrol boğunduruğunun sıkılmasına katkıda bulunmuştur.

Ülkemizde gelir dağılımının bozulması ve tül-

ketim eğitiminin kamçılanması da hep Demirel'in temel ettiği kalkınma modelinin ürünleridir ve onun iktidarda olduğu dönemlerde yoğunlaşmıştır. Devlet «borç yığdın kamçısıdır» diyerek dışarda uçan kuşa borçlanırken içerde de, takistli satış yöntemi ve reklamla geniş kitleler gereksiz tüketime özendirilmiş ve bu istemi karşılayacak, dışa bağımlı tüketim malı sanayii geliştirilmiştir. Buna karşılık gelir dağılımını düzeltebilecek vergi düzenlemeleri yıllardan beri savsaklanmış, ücretlilere yüklenme yolu seçilmiştir. Tüm bu politikaların net sonucu ise Türkiye'de tasarrufların giderek düşmesi ve ülkenin ürettiğinden fazla tüketen bir duruma düşürülmesi olmuştur.

Örnekleri çoğaltmak olasıdır. Menderes ve ondan sonra Demirel'in temsil ettiği kalkınma anlayışı ülkeye geçici ve aldatici bolluk ve büyüme dönemleri yaşatabilmekte, fakat mutlaka ciddi bir ekonomik ve politik bunalımla noktalanmaktadır. 1960'da böyle olmuştur. 1971'de böyle olmuştur ve 1977'de böyle olmuştur. İşte bu noktada değişik anlayışta iktidarlar görevi devralmakta ve Türkiye kapitalizmini rayına oturtmak için «düzeltme»ler yapmaktadırlar. Kapitalist düzenin çerçevesi dışına çıkımayan bu düzeltmeler genellikle kitlelerin özverisini gerektirmekte ve bu nedenle çoğunluğa sempatik gelmemektedir. Dolayısıyla söz konusu düzeltmenin meyvelerini Demirel anlayışındaki yönetimler toplamakta ve bir kez daha har vurup harman savurarak ülkeyi yeni bir bunalımın eşiğine getirmektedirler. Bir benzetme yapmak gerekirse «otoriter baba» işleri yoluna koymakta «miras-yedi cvlat» bir yanda tatlı hayat yaşarken diğer yandan, kimilerine sevimli görünebilmektedir. Ancak paralar suyunu çekince ve Batı'daki «büyükbabası» da yüz vermez olunca bu kez bir yolunu bularak meydandan kaçmayı yeğlemektedir.

Demirel'in son günlerdeki çabaları bu süreci bir kez daha yinelemek hevesinde olduğunu göstermektedir. Ecevit hükümeti tüm sevimsiz önlemleri aldıktan ve IMF engelini aşmak için belki de yeni bir para ayarlamasına yöneldikten sonra Demirel, şimdilik sözde kalan hükümeti devirme çabalarını yoğunlaştırmak ve erken seçimleri zorlamak yolunu seçecektir. The Economist'e pek çekici görünmeyen bu seçeneği Türkiye halkına çekici göstermek için ise Demirel'in gerçekten rakipsiz olduğu bir alanda at oynatması ve bol bol demogoji yapması gerekecektir.

OSMAN ULAGAY

12 Nisan

Türk - İş'te yönetim değişikliği sağa doğru oldu

Türk-İş'te yönetim değişmeli, değişecek derken, gerçekten de büyük çapta bir değişiklik oldu. Ama umulanın, doğa yasası uyarınca olması gereken biçimde, ileriye doğru bir yönetim değişikliği yerine, daha sağda bir yönetimin işbaşına gelmesi ile sonuçlandı Türk-İş 11. Genel Kurulu.

Türk-İş Genel Kurulunun sonucunu, yönetimin sağa kaydığı biçiminde yorumlamakla yetinirsek, Türkiye işçi sınıfının geleceği açısından karamsar bir tablo çizmiş oluruz. Oysa Türkiye'nin en büyük işçi kuruluşunun Genel Kurulunu izleyenler, hele hele daha önceki yıllarda yapılmış Genel Kurullarını hatırlayanlar, görünen sonuca rağmen, gelecek için olumlu yorumlarını sürdürüyorlar. Çünkü 11. Genel Kurulda ilk kez Türk-İş'te yıkılmaz duvarların sallanmaya başladığına, aşağıdan, tabandan gelen seslerin yukarıları etkilediğine tanık oldular.

11. Genel Kurula, 8 sendikada yönetimlerin tümü ile ileriye doğru değişmesinden sonra gelinmişti. Genel Kurulda söz alan delegeler, artık korkmadan partilerüstü politikanın, Amerikan tipi sendikacılığın uyutmacalarından söz edebiliyor, sözcülerin en az yarısından fazlası, işçi sınıfından, çıkarlarının korunmasından, kavgasından eleştiri ve öneri getirirken, 1 Mayıs'ın işçi bayramı olduğunu, sorunlara sınıf açısından çözüm aranması gerektiğini tartışabiliyorlardı.

TABANA RAĞMEN

Genel Kurul süresince delegelerin dile getirdikleri sorunlar, tartışmalar, delegelerarası zaman zaman sert kavgaya varan alkış ve protestolar, izleyenleri mutlak olumlu bir yönetim değişikliği yönünde umutlandırırken, tabanda

değişen pek çok şeye rağmen nasıl oldu da yeni yönetim daha geri bir dengede oturdu?

Bu soruyu yanıtlama yerine, Türk-İş Genel Kurulu süresince mikrofondan söylenenler dışında olanlara, kulislere bakmakta ve yanıtı okura bırakmakta yarar olsa gerek...

Türk-İş'in 11. Genel Kurulu öncesi kulis çalışmalarını ile ilgili ilk sesler, zaman zaman «19'lar», «eşgüdüm» ya da «demokratlar» adları ile tanıtılan gruptan gelmişti. Daha çok iki Genel Kurul arası yönetimleri ilerici çizgide değişen sendikalarla, eski sosyal demokrat sendikaların ittifakı biçiminde oluşmuştu bu grup. Kamuya yaptığı açıklamalarda, Türk-İş yönetiminin artık tabandan gelen sesler doğrultusunda tümü ile değişmesi gerektiğinden söz ediyordu. Sendikaların sayısının çokluğuna rağmen, Türk-İş'te ilerici nitelikte yönetimleri değişen sendikalar genellikle küçük olduğundan toplam gücü genel kurulu olabilme açısından ortalarda görünüyordu. Doğal olarak kendi içinde çok sesli idi ve dağılmamak için elden geldiğince, konuları kişiler ve adaylardan çok ortak ilkelere kaydırma-ya çalışıyordu. Genel Kurul günlerine kadar adaylar üzerinde açık durulmamasına karşın, yürütme kurulu üyelikleri için belirginleşmiş ve birliği dağıtmıyacağı beklenen adayları vardı. Sorun genel başkan bulmada düğümlenirken, görüşler Halil Tunç'ta anlaşmak. Emin Kul'u çıkarmak, ya da Halit Mısırlıoğlu'nu seçmek gibi değişik yollara ayrılıyordu.

AĞALAR VE PARTİLER

Türk-İş genel kurullarına bugüne kadar damgalarını basan büyük sendikalar başkanları ve artık herkesin «ağa» diye çağırdığı kişilerin girişimleri ile Türk-İş genel kurulunu bir kez daha biçimlendiren AP ve CHP'nin çalışmaları

ise genel kurulun bir gün öncesine kadar tümü ile sır olarak kalmıştı. Genel kurulun bir gün öncesi İbrahim Denizcier ve Kemal Özer'in genel başkanlığa adaylıklarını koyduklarını açıklamaları birçok kişi için sürpriz olmuştu. Özellikle «11» sonunda «demokratlar» adını benimseyen grubun, «eşgüdüm» kanadının tüm hazırlıklarını Halil Tunç'un yeniden genel başkanlığı kabul edeceği üzerinde yaptığı ve hele hele İbrahim Denizcier'in Halil Tunç tarafından aday çıkarılıp destekleneceğini hiç ummadığı söyleniyordu. Yine kulislere söylenenlere göre, genel başkanlık sorununda CHP'nin üst derece yöneticilerinin yardımlarını isteyen bu kanada Halil Tunç'u görevde kalması için razı etmeye çalışanları, olmazsa Emin Kul'un aday çıkarılması son çare olarak da Halit Mısırlıoğlu'nun başkanlığına başvurulması önerilmişti. Bu grup için yürütme kuruluna en kuvvetli aday olarak gösterilen Muzaffer Saraç'ın, Mısırlıoğlu'nun genel sekreteri olması, Mısırlıoğlu'nun son alternatif olarak düşünülmesi eğilimini artırmıştı.

Sağ cemahta ise AP, Ali Naili Erdem başkanlığında bir komisyon oluşturmuş, Türk Metal-İş, Sağlık-İş, Tez-İş'in bloklaşan MHP'leşmiş AP oyları yanında, AP'den CHP'ye kadar uzanan Teksif, Tek Gıda-İş oylarını birleştirme hesaplarını yapıyordu. İki partinin ağır kulis ve baskısı, her iki ana kanatta da pek çok delegayı konuları sadece AP, CHP açısından değerlendirme alışkanlığı gibi bir sonuca getirmişti.

DENGEYİ KURTARMA

Başta Halil Tunç olmak üzere ise Türk-İş'in ağaları, konuya Türk-İş'in niteliğini koruması açısından bakıyorlardı ve sloganları Türk-İş'in bütünlüğünün bozulmamasıydı. Bu nedenle Halil Tunç, Şevket Yılmaz ve İbrahim Denizcier kafa kafaya vermişler ve hiç bir partiden almadığı gerekçesi ile İbrahim Denizcier'in başkanlığında iki kanadın da yönetime alınacağı, Emin Kul, Ömer Ergün, Sadık Şide, Orhan Erçelik, Muzaffer Saraç gibi adların geçtiği bir listeden söz etmeye başlamışlardı. Kemal Özer'in de aday çıkması dengeyi öneren ağalar için bir handicap olarak görülmüş Genel Kurul sürecinde Türk-İş'te düzenlenen başkanlar toplantısında başta Halil Tunç ve Şevket Yılmaz adayın teke inmesi, gerekirse her ikisinin çekilmesi ve birleşilen bir üçüncü adayın çıkarılması yolunda büyük çabalar gösterilmişti. Ancak Kemal Özer, Denizcier çekilmeden çekilmeyi reddetmiş, Mısırlıoğlu, ya da Emin Kul'un tek aday olarak çıkmaları gerçekleştirilememişti.

Bu durumda kendilerine başkan arayan «demokratlar» grubunun sırası ile Denizcier ve Emin Kul'a tüm yürütmenin kendilerinden olması koşulu ile başkanlık önerisi için başvurdukları, ancak anlaşmaya varamadıkları söylentileri çıktı. Derken Kemal Özer daha gerçekçi davranarak, Yürütme Kurulu'na aldıracağı bir kararla, «Yürütme Kurulu için» demokratlarla anlaşmaya

hazır olduğunu bildirdi ve sol cemahta Kemal Özer, Emin Kul, Muzaffer Saraç, Çetin Soyak, Ömer Ergün'den oluşan Yürütme Kurulu listesi açıklandı. Yapılan delege hesaplarına göre bu kanadın en az 163 delege çıkarabileceği söyleniyordu.

Karma liste için «demokratlarla» anlaşamayan İbrahim Denizcier ise bu kez istemeye istemeye yapmak zorunda olduğunu vurgulayarak Yürütme Kurulu'nu Sadık Şide, Kaya Özdemir, Orhan Erçelik, Necdet İnandoğlu olarak açıklamıştı.

SON SÜRPRİZ

Bu arada, Türk-İş'in geleceğini tehlikede gördüklerini her seferinde vurgulamakta ve bölünmeden korktuklarını belirtmekten çekinmeyen Şevket Yılmaz ile Halil Tunç'un denge doğrultusunda kulis çalışmalarını son dakikaya kadar sürdürdükleri görülüyordu. Ancak «demokratlar» grubunun Halil Tunç'tan bekledikleri doğrultudan küçücük bir farkla, Demokratlara göre Halil Tunç sadece Tek Gıda-İş Sendikası'ndan geldiği için İbrahim Denizcier'e oy verecek, Yürütme Kurulu'nda ise «demokratlardan» yana ağırlığını koyacaktı. Genel Kurul'daki konuşmasında da gerçekten MHP yanlısı sağa ağır bir dille çatmıştı. Tabii konuşmasının başında sosyalizmin modası geçmiş bir akım olduğunu vurgulayarak. Oysa Halil Tunç savunmaya hazırlık hakkı isteyerek Yürütme Kurulu üyelerinin konuşmalarını bir gün ertelerken, Genel Kurul kazanabilecek gibi görünen Kemal Özer listesi aleyhine çalışmalar için zaman kazandırmıştı.

Kazanılan zamanın ne ölçüde olduğu bilinmemekle birlikte, seçim sonuçları demokratlar listesinde, özellikle Maden-İş, DYF-İş, Harb-İş, Yol-İş delegasyonlarının ilkelere sadık kalmadığını vurguluyordu.

KORKULU ZAFER

Ancak sonuçtan, sağın zaferinden, sadece MHP'leşmiş AP delegeleri sevinmişlerdi. Şevket Yılmaz ve hatta İbrahim Denizcier bile kongre kaybetmiş kadar üzgün görünüyorlardı ilk sonuçların alınması sırasında. Tabanın tepkisi ve belki de Türk-İş'ten kopmalar, iş yerlerinde özellikle büyük sendikalar için sorunlar anlamını taşıdığıнын bilincinde idiler sonucun. Listedeki «çapraz» hesabının tutmamasından hayal kırıklığına uğramışlardı. Onlar için karşı listeden özellikle Emin Kul çapraz olarak seçilmiş ve Teksif ile, Tek Gıda-İş içindeki CHP'li Karadenizlilerin ona oy kullanmalarına göz yumulmuştu. Aksi gibi bu hesaba göre Denizcier ile birlikte yönetime gireceği umulan Emin Kul, başlangıçta gizli Genel Başkan adayı oldu, ya da çaprazda yeri var gibi gerekçelerle başta Maden-İş delegeleri olmak üzere kendi ittifakındaki kişiler tarafından silinmişti. Buna çok kı-

rıldığı için de ilk oylamadan sonra adaylıktan çekildi. Şide ikinci turda büyük oy farkı ile Genel Sekreter seçildi. Genel Kurul sonrası «demokratlar» ise ilkelere ihanet edenler, ya da, bir kez daha kafa hesabı ile alabilecekleri garanti

görülen Genel Kurulu kaybettikleri için hayıflanmaya başlamışlardı...

ŞÜKRAN KETENCİ

24 Nisan

SSK genel kurulunun ardından

ANKARA — Pazartesi günü başlayıp 5 gün süreyle devam eden SSK'nın 34. Genel Kurulunun tek sonucu ve olumlu yanı, Sosyal Güvenlik Bakanı Salih Yıldız'ın son gün verdiği konut kredileriyle ilgili müjde oldu. Ama bu sadece bizim değil, Genel Kurulu izleyen hemen herkesin kanısıdır ve de sanıyorum doğrudur..

SSK Genel Kurullarını yıllardır izleriz. Gerek delegelerce getirilen sorunlar ve gerekse kurum yöneticilerinin verdikleri cevaplar hep aynıdır.. Her genel kurulda komisyonlar kurulur, raporlar hazırlanır.. Değişen sadece komisyonların üyeleridir, getirilen öneriler, yapılan eleştiriler hep aynıdır. Bu da göstermektedir ki, milyonlarca insanın hizmet beklediği, umut bağladığı bu kurumda yıllardan beri değişen hiçbir şey yoktur ve her dönemde işbaşında bulunan yöneticileri, bakanından, genel müdüründen en ufak birimine kadar sınıfta kalmıştır..

BU AKILLA NAPILIR?..

Bu defa Genel Kurula renk katan bir olay da olmasaydı özellikle bazı kişiler ne konuşacaklardı bilemeyiz?.. Hakkında meclis araştırması açılan eski Sosyal Güvenlik Bakanı Hilmi İşgüzar ve bazı kurum yöneticileri için çıkarılan söylentiler, gündeme getirildi ve işgüzar'la müdürler kurulunun savcılığa verilmesi istendi. Genel Kurul'a başkanlık yapan Türk-İş eski Genel Başkanı ve kontenjan senatörü Halil Tunç'un defalarca uyarılarına, Sosyal Güvenlik Bakanı Salih Yıldız'ın, ta kongrenin ilk günü yaptığı hatırlatmaya rağmen, özellikle sağ kesimden gelen işçi delegeler tutturdular bir savcılık, bitirdiler savcılık.. Genel Kurul'un böyle bir başvuruda bulunamayacağını bile bile, amaçları «üzüm yemek değil», «bağcıyı dövmek»ti kısacası, hükümeti yıpratmak için yeni bir mizansen hazırlanmış olacaktı.

Genel Kurulunun bir başka tartışılan konusu, Genel Kurulun ibra yetkisinin olmaması, yine yıllardan beri hemen her Genel Kurula getirilen bir konu. Her Genel Kurulda eleştirileri cevaplayan genel müdürler, bakanlar, böyle bir yetkinin kaçınılmaz olduğunu, tersinin düşünülemeyeceğini söylerler, ama yıllardan beri bir ba-

kan, bir Allahın kulu çıkıp da kurum kuruluş yasasında böyle bir değişikliği gerçekleştirecek hiç bir girişimde bulunmaz. Bu yapılmayınca da, her Genel Kurul bir «ağlama duvarı» olmanın öteye gitmez ve bir yılan hikâyesidir sürer gider...

Her Genel Kurula daha da kabarak gelen işveren prim borçları, hastane ve doktorlardan yakınmalar, konut kooperatiflerinde yapıldığı iddia edilen yolsuzluklar, yarım kalmış hastaneler, dispanserler, sağlık ocakları, kaçak çalıştırılan işçiler, perişan ve iş sağlığına ters işyerleri, çalıştırdığı işçilerin primlerini ödemeyen işçi sendikaları, prim kaçıran barlar, pavyonlar, spor kulüpleri, alınan milyarlarca liralık ve düşük faizli tahviller vesaire, vesaire.. İşte 5 günlük SSK Genel Kurullarında yıllardır tartışılan, yakınılan, ancak her Genel Kurula yine problem olarak gelen konular. Öte yanda bu Genel Kurulların yapılması için kurumun harcanan milyonları...

VE BOŞ KOLTUKLAR

Genel Kurulun ilk günü genellikle tören gündür. Yani bakanlar ortadadır, politikacılar ortadadır. Konuklar ortadadır. Onlar orada olduğu sürece salon da genellikle doludur. İşçi ve işveren delegeleri yerini almıştır ve yapılan konuşmaları dikkatle dinlemektedir. Eeee, ikinci, üçüncü gün nasıldır diye sorarsanız, konuşmaları, getirilen eleştirileri genellikle üçte kişi boş salon, yüzlerce boş koltuk dinlemektedir. Halbuki o delegelerin hemen hepsi, kurumdan her gün için yüzlerce lira yolluk almaktadırlar, her Genel Kurulda bunlara milyonlarca lira ödenmektedir. Ama adamlar yoktur. Çoğu Ankara dışından geldiği için bir kısmı şehirde gezmekte, bir kısmı özel işleri için koşturmakta, bir kısmı eş-dost ziyaretindedir. Ve milyonlarca garip işçi, bu kişilerden dertlerinin çözümünü, yaralarının sarılmasını beklemektedir. Ve onlar da bu görevlerini doğrusu Allah var, hakkıyla yerine getirmektedirler!...

YILMAZ GÜMÜŞBAŞ

1 Temmuz

Demokrasinin iki ucu

Anayasa Mahkemesi, Türk Ceza Yasası'nın 142. maddesinin Anayasa yönünden incelenmesi işini gündeme almış. Bu haber beni bazı düşüncelere yöneltti.

Alle, meslek, ya da para durumunu bir türlü yoluna koyamayan, bir düzene sokamayan kişileri kısa ve yalın olarak anlatmak için: «İşin iki ucunu bir araya getiremedi gitti.» deriz. Biz de toplum olarak, demokrasi uygulamasının iki ucunu yüzyıldan beri bir araya getiremiyoruz ve demokrasi kuşunu uçuşa geçiremiyoruz. Huzursuzluklar, patlamalar oldu; nice özel ve resmi işkence yapıldı; özel ve resmi öldürmeler sürüp gidiyor. Madde madde ve türlü türlü yasalar ve yasaklar var. Ve bütün bunlar, toplumda demokrasiyi kurmak ve adaletli bir ortam yaratmak amacını güdüyor.

Ama olmuyor, olmuyor. Demokrasinin «iki ucu bir araya gelmiyor» bir türlü.

Bunun nedenini herkes kendi kafasına, geniş veya kısır düşüncesine göre açıklamaya uğraşiyor. Oysa demokrasi öyle her kafadan çıkacak sese ve düşünceye göre değil, bilimsel olarak kanıtlanıp ortaya konulmuş kurallarına göre oluşur ve işler. Bunlar toplum bireylerince bilinip sindirilmeyen, doğal olarak kabul edilmeden demokrasi olmaz. Yasalar, yasaklar ve işkencelerle değil, bilim ve inançla, katlanı ve hoşgörü ile kurulur demokrasi.

Bilim şunu saptamıştır: İnsanlığın ilk çağlarından beri toplumlarda bir takım kişiler fizik ve zekâ güçlerine dayanarak servet paylaşımında aslan payını almışlar, güçsüzler üzerinde egemenlik kurup kölelik kurumunu oluşturmuşlar, bu sömürü düzenini sürdürüp koruma için de «Kutsal» dedikleri bir takım kurallar koymuşlardır. Bu kuralların uygulanmasında özel-

likle şu cümleleri kullanıyorlardı: Rahip ve yargıçlar ve silâhlı savaşçılar.

Çoğunluğu oluşturan kölelerin ve eski Roma'daki «Pieb»ler gibi yoksul yığınların ayrıcalıklı egemenlere karşı baş kaldırmaları, sözünü ettiğim zümrelerce çok kanlı biçimde bastırılıyordu. Çünkü bunlar «Kurulu düzene karşı başkaldıran hainler» olarak niteleniyordu. «Kurulu düzen»e uymayan nice yürekli düşün adamı da düşüncesi uğruna boş veriyordu. Sokrat bu yürekliilerin en ünlülerindendir. Yalnız ilkçağda değil, bütün ortaçağ boyunca da egemenler -ülkesine göre ad ve kılık değiştirerek- «Kurulu düzen»e başkaldıran kişi ve toplulukları acımasızca yok etmek yolunda yürüdüler.

1789 Fransız Devriminden bu yana insanlar arasında ayrıcalıkların kaldırılması, özgürlük ve eşitlik sağlanması gibi soyut hakların yasalarda yer alması, geniş yığınları bir süre sevindirmiş görünmüştü. Ama, sonunda «Kurulu düzen»in bir başka kılıkta sürdüğü anlaşıldı. Şöyle ki Eski soyluların ve feodallerin yerini bu kez kapitalist burjuvalar almıştı. Gerçi kölelik yasal olarak kalktı ama, eskiden beri kendi sınıflarının bilincinde olan varlıklılar (Kapitalistler) ile emekçiler yine karşı karşıya idiler ve emek sömürüsü sürüyordu. Böylece iktisadi egemenlik yine siyasal egemenliğin binek taşını oluşturuyordu.

Ne var ki, öte yandan çağlar değiştikçe yığınlar da bilinçleniyordu. Bizde bile: «Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar», «Halka verir talkını, kendi yutar salkımı» deyimleri, ekonomik sınıf bilincinin bulanık simgesi olarak, yüzyıllardan beri kuşaktan kuşağa aktarılmış gelmiştir.

Yukarıda yalın çizgileriyle belirtmeye çalıştığım «Kurulu düzen»in bugün Türk Ceza Yasa-

si'nin 142. maddesindeki adı, «Memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizam»dır. İşte sanki Tanrı buyruğu imiş gibi değişmezliği kabul edilen bu «Kurulu düzen», özgür düşünce ortamında demokratik yollardan değiştirmek için siyasal parti kurmak bugünün Türkiye'sinde yastaktır. Böyle bir girişim insanı sehpaya kadar götürür.

Yine aynı Türkiye'de Ceza Yasası'nın 163. maddesine göre, dinsel kurallara dayalı bir yönetim gerçekleştirmek için parti kurmak da yastaktır. Böyle bir girişim 7 yıla kadar hapse götürür adamı.

Demokrasi bizde niçin Batı'daki gibi yürümüyor? diye soranlar «Halk daha olgun değil» diye Abdülhamit gibi düşüneceklerine, «Sağ kanadının yarısı, sol kanadının hemen hemen tümü kesilmiş olan bir kuş uçabilir mi?» diye düşünsünler.

Biz, kanadının sol ucu bulunmayan bir de-

mokrasi geliştirmeye çalışıyoruz. Bu yürütmeyince de şaşıyoruz. Çünkü bilimsel gerçeği görmüyoruz. Böylelikle sol ucun faaliyetini yeraltına sürüyoruz. Bunu yer üstüne çıkararak meşrû yolda kanallı edebildiğimiz gün, sağ - solu, özgürlükçü Batı demokrasileri ile aynı doğrultuya girebiliriz. Düşünce akımlarını yasa dışı duruma sokmakla çok şey ve çok zaman yitiriyor bu memleket. Silâh teroristler, düşünce özgürlüğü ortamında temelsiz ve açıkta kalır. Ne sağdan ne de soldan destek görebilir. İşte bu gerçekleri milletçe, devletçe yasama, yargı ve yürütme organlarınca bilmeli ve ona göre davranmalıyız.

Partiler yelpazesini tam olarak kurup demokrasimizin iki ucunu bir araya getirmenin ve «kimin kim olduğunu» belirlemenin zamanının geldiği kanısındayız.

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU

13 Mart

Sıkıyönetim mahkemeleri

Sıkıyönetimin yürürlüğe konduğu bölgelerde kurulan Askeri Mahkemeler çalışmalarına başlamış bulunuyor. Bu mahkemelerde görevli Adli Müşavir, Hakim ve Savcıların seçimleri, özel yasa göre, Genelkurmay Başkanlığı Adli Müşaviri ile Millî Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri ve Teftiş Kurulu Başkanlarından oluşan bir kurul tarafından yapılmıştır. Göreve getirilenlerin bilinen kişilikleri seçimde, siyasal ölçülerin değil, bilgi, yetenek ve tarafsızlığın esas alındığını gösteriyor. Oluşturulmalarındaki bu özellik, Sıkıyönetim Mahkemelerinin çalışmalarında adaletin gerçekleşmesinden başka bir düşüncenin egemen olamayacağı konusunda güven vermektedir. Sıkıyönetimin yüksek komuta kademelerinde de görülen demokratik hukuk ilkelere ve özgürlükçü Anayasal düzene bağlılık anlayışından bazı politikacıların duydukları rahatsızlık, bunun zıttına bir ortamdan yararlanmak isteyenlerin uğradığı hüsrarla açıklanabilir.

Sıkıyönetim Mahkemelerinin görev ve yetki alanlarının sınırlandırılması, Sıkıyönetimin amacına sağlıklı ve ivedi olarak ulaşması bakımından önemli bir sorun oluşturuyor. Özel yasa, 15. maddesinde, bu mahkemelerin görev ve yetki alanına giren suçları belirlemiştir. Bunlar arasında Türk Ceza Yasasının 448 ve 450. maddelerinde yazılı adam öldürme suçları yer almaktadır. Oysa Sıkıyönetim, bilindiği gibi, Kah-

ramanmaraş'ta 100'ü aşkın yurttaşımızın toplu olarak vahşice öldürülmeleri olayı üzerine ilan edilmiştir. Sıkıyönetim yasasının 15. maddesindeki sınırlamaya göre, Askeri Mahkemeler toplu kırıma dönüşen bu tür adam öldürme suçlarına bakmayacaklar mıdır? Sıkıyönetim'in ilan edildiği nedeni Kahramanmaraş olayı ile de sınırlı değildir. Parlamentonun onayladığı Bakanlar Kurulu kararına göre, Sıkıyönetim, Anayasanın kurduğu özgürlükçü demokratik düzeni ve onun dayandığı temel hak ve özgürlükleri yıkmaya yönelik yaygın şiddet eylemlerinin kesin belirtilerinin Kahramanmaraş'ta ortaya çıkması nedeniyle yürürlüğe konmuştur. Şiddet eylemlerinin yaygınlaşması, milliyetçi cephenin kurulmasıyla başlamakta ve Kahramanmaraş'ta doruk noktasına ulaşmış bulunmaktadır. Faşist komandoların vurkaç yöntemleriyle adam öldürmeleri, 1 Mayıs 1977 ve 16 Mart 1978 toplu kırımları Sıkıyönetim'in ilan nedenini oluşturan şiddet eylemlerinin başlıca halkalarıdır. Doç. Server Tanilli, Savcı Doğan Öz, Prof. Bedri Karafaklıoğlu, Doç. Bedrettin Cömert ve diğerleri faşist terörün kurbanları arasında yer almaktadırlar. Sıkıyönetim yasasının 15 maddesindeki sınırlama nedeniyle, Sıkıyönetim Mahkemeleri bu suçların yargılanmalarıyla görevli sayılmayacak mıdır?.

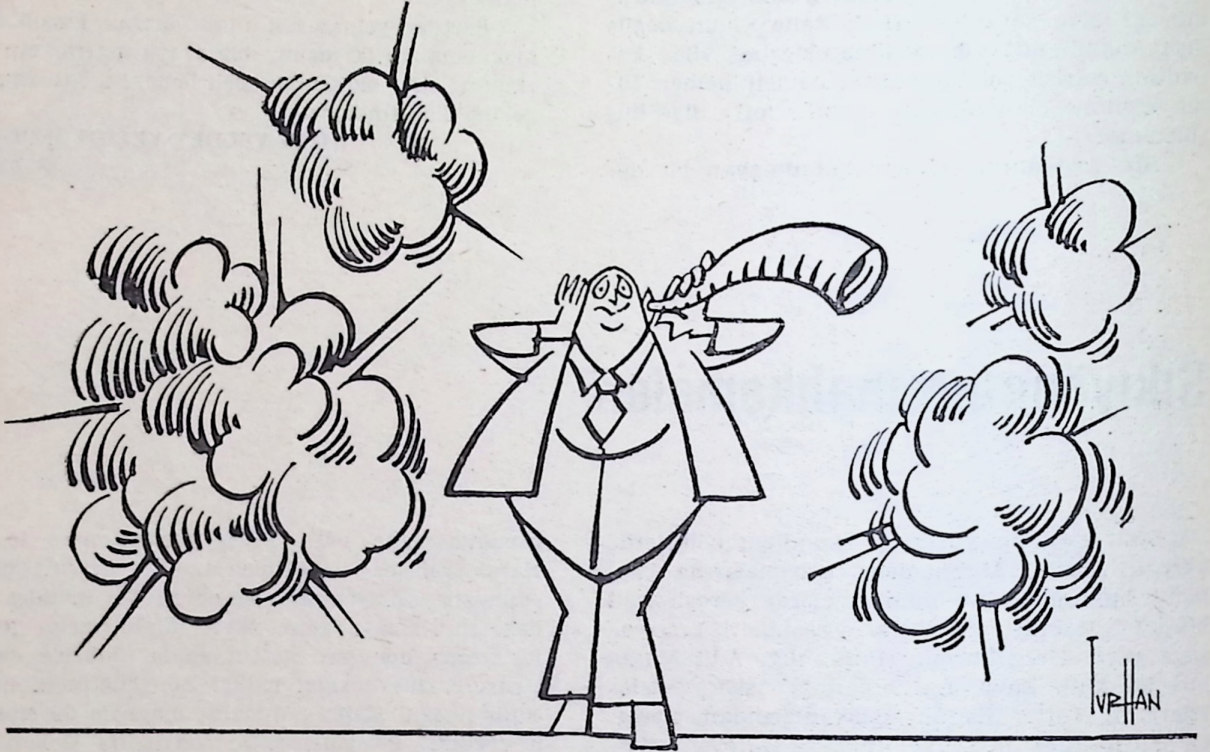
Sıkıyönetim Mahkemelerinin görevleri özel yasanın 13. maddesinde kesin nitelikte şöyle belirlenmiştir:

«Sıkıyönetim ilanına sebep olan suçları, sıkıyönetim ilanından evvel işlemiş olanlarla, sıkıyönetim askeri mahkemelerinin el koyduğu herhangi bir suçla umumi ve müsterek gaye içerisinde irtibatı bulunan suçları işleyenlerin davalarına, suç, sıkıyönetim bölgesi dışında işlenmiş olsa dahi sıkıyönetim askeri mahkemesinde bakılır.»

Maddenin açık yazımı, sıkıyönetim ilanına neden olan suçların kesinlikle Sıkıyönetim Mahkemelerinde görüleceğini belirtmektedir. Bu bakımdan 15. maddede yazılı olan suçların dışında kalsa ve sıkıyönetim bölgeleri dışında işlen-

lerinin asıl amacına dönük çalışmalarını engelleyeceği kuşkusuzdur., Adliye Mahkemelerinin görevsizlik kararları üzerinde, Sıkıyönetim Mahkemelerinin verebilecekleri görevsizlik kararlarıyla de davaların görülmesi olanaksızlaşacaktır. Bu bakımdan Adliye mahkemelerinin ve Cumhuriyet Savcılarının, sıkıyönetimin ilanı nedeniyle ilgisi bulunmayan davaları, bu mahkemelere gönderme işlemlerinden çekinmeleri yasal açıdan zorunludur.

Sıkıyönetim mahkemelerinin görev ve yetki alanları, sıkıyönetimin ilan edilişi nedeniyle ilgili olaylarla sınırlıdır. Örneğin Türk Ceza Ya-

Demirel — Bana, sağda anarşi vardır, dedirtemezsiniz...

se bile, genel ve ortak amaç bakımından «İrtibat unsuru»nun gerçekleşmesi durumunda, adam öldürme suçları da askeri mahkemelerde yargılanacaktır.

12 Mart döneminden çıkarılan sıkıyönetim yasası, faşist İtalyan ceza yasasından, Türk Ceza Yasamıza aktarılan fikir suçlarını Sıkıyönetim Mahkemelerinin görev alanına almıştır. Bu nedenle sivil Adliye'de görülen bu nitelikteki davaların sıkıyönetimin yürürlüğe girmesiyle birlikte, Sıkıyönetim Mahkemelerine gönderilmesi eğilimi belirlemektedir. Doğal hakim ilkesine aykırı olan bu durumun, Sıkıyönetim Mahkeme-

sasının 141 ve 142. maddelerinde yazılı fikir ve düşünceye dayalı eylem suçlarının, basın yoluyla işlenen suçların sıkıyönetim yargısına gönderilmeleri yasaya aykırı düşecektir.

Sıkıyönetim mahkemelerinin görev ve yetki alanlarının özgürlükçü anayasal düzeni yıkmaya yönelik yaygın şiddet eylemleri niteliğindeki suçlarla sınırlandırılması, sıkıyönetimin amacına ulaşabilmesinin tek yoludur. İlgili devlet görevlileri ve özellikle sivil adliye, bu yolun tıkanmaması için gereken özeni göstermelidirler.

ORHAN APAYDIN

8 Ocak

Nasıl bir eğitim modeli?

Evrendeki değişimler, bir süreç içinde oluştuğundan her olguda zaman etkenini aramak görerekleşmiştir. Oysa zaman birimi salt değil, göreceldir. Buna karşın bazı sorunların kaynaklandıkları öğeleri sayıp dökmeye gerek olmadığı durumlarda, bu yanılgıdan yararlanılır. Biz de onu yapacağız. Örneğin yitirdiğimiz zamanın bize, çağdaş ve gelişmiş bir ülke niteliği vermediğini söyleyecek, geri kalmış toplumumuzun mutsuz yazgısına egemen olan sosyo-ekonomik yetersizliklerin eğitim düzenine yansıdığını ve ondan soyutlanamayacağını vurguluyacağız. Ama şunu da ekliyeceğiz: Bazı konuların öncelik aldığı dönemlerde zamanın aşıldığı görülmüştür tarihimizde. Bugün Türkiye eğitimi, yeni bir düzenlemeyi gerektirecek bir aşamaya gelmişse, toplumumuzun gereksinimleri de bu yolda ise «Atılım Erki» diyebileceğimiz bir güçten şimdilerde neden yararlanmalıyım?. Gerçi sağlıklı eğitimimizi esenliğe kavuşturmak için dışarıdan uzmanların getirildiği, içerde yoğun çalışmaların yapıldığı zaman zaman izlenmişse de buna karşın ülkemize özgü ve bütününe içeren bir sistem, bugüne değin geliştirilememiştir. Buna karşın, ilköğretimde gözlemlendiği üzere, bazı eğitim birimlerinde köklü değişikliklere gidildiği olmuştur. Genelde ise onarmıya yönelik girişimlerle yetinilmiştir. Çoğu kez bilimsellik, pedagojik gereklerle bağdaşmayan, toplumumuzun doğasına ve gelişme sürecine ters düşen katmalarla, yamalarla giderek bozulan eğitim işlerimizi, politik etkilerle bütünü çığırından çıkarmıştır.

Bir eğitim siyasası elbette olacaktır. Bu doğaldır ve her ülke, kendi ereği doğrultusunda bunu saptar. Ulusal eğitim, böyle bir siyasa ile sağlanır. Ama bu siyasa, bürokratlarla karışmacıların tutumlarının bir birleşkesi demek değildir. Bu ilke, toplum katmanlarının payları ve

katkılarıyla oluşur. Bu oluşumda yetki ve sorumluluk almış Bakanlıklarla; Üniversiteler, okullar, mesleki örgütler, odalar, sendikalar, benzer kuruluşlar ve uzmanlar yer alırlar. Parlamento son aşamadır. Biz başka tür bir ulusallığı düşünmüyoruz.

«Nasıl Bir Eğitim Modeli» derken, sözünü ettiğimiz anlayıştan esinlenerek yola çıktık. Önerilerimiz, bu espi içinde değerlendirilmelidir. Karmaşıklık söz götürmez bu soruna ilişkin düşüncelerimiz, bir deneme niteliğindedir ve pek çok seçeneklerden sadece birini içerecektir. Türkiye gerçeğinin, eğitim alanında, nasıl bir ortamda ve hangi aşamada olduğuna ilişkin sorulara yanıtlar ararken de işe Adem'den başlamıyacağız. Okuyucularımız, içinde yaşadıkları eğitim düzenini iyi bilmektedir. Bu nedenle ayrıntılara girmeden, genelde kalarak konumuza somut ve açık yaklaşımlarla eğilmeye çalışacağız.

Gelişmiş memleketler, ilköğretimi, ortaokul çağı nüfusunu da kapsıyacak sekiz yıllık zorunlu, parasız temel eğitime dönüştürmüşlerdir. Gelişmekte olan bazı ülkelerde de bu yola gidildiği gözlenmektedir. Bizde, Milli Eğitim Temel Kanunu, sekiz sınıftan oluşacak bir ilköğretime geçiş öngörmüştür. Gerçekte Mill Eğitim Temel Kanunu ile Türk Eğitim Tarihinin en önemli yapıtlarından biri olan ilköğretim ve Eğitim yasasının güçlü parasal olanaklarından, orta öğretim kurumları yararlandırılmak istenmiştir. Ama bu bir olgudur. Özellikle kırsal kesimlerdeki yetersiz ilköğretim öğrenimine ortaokul öğretimini de katmak, günümüz Türkiye'sinde geçerli sayılmalı, ancak bilimselliğin ötesinde sekiz sınıftan meydana gelecek temel eğitime yeni bir içerik de kazandırılmalıdır. Bu nedenle:

Sekiz yıllık temel eğitim, organik bir bütün

olarak ele alınmalı, başka bir deyişle; orta okul senelerini kapsayacak izlencelerde ilkökul konuları -eskiden olduğu gibi- bu kez de yinelenmemelidir.

İnsanın zekâ, yetenek gibi güçlerinin derece ve türlerine uygun, eğitsel bir ortam hazırlanmalıdır. Bu amaçla temel eğitimin ikinci yılından başlanılarak eğitim süresi boyunca «seviye grupları» oluşturulmalıdır. Öğrenci çokluğu nedeniyle sınıflar şubelere ayrılmışsa seviye grupları yerlerini bu kez «Seviye şubeleri»ne bırakmakla birlikte gene de eğilimlere, ilgilere göre akışkan (seyyal) küçük çalışma kümeleri etkinliklerini sürdürmelidir.

Bir sınıftan üst bir sınıfa geçerken öğrencilerin başarı ve eğilimlerinde görülen değişiklikler, bu değişimlere göre öğrencilerin yeni sınıflarında şube değiştirmelerine olanak vermemelidir. Bu kural, öğrenci okulunu bitirinceye kadar devam etmelidir.

Sanayi devrimini gerçekleştirmiş veya bu evreye girmiş ülkelerde eğitim felsefesi, yarırcı «pragmatist» ve gerçekçidir.. Makineleşmiş toplumun doğası bu! Makine uygar yaşamın bir aracıdır. Amaç, insan yaratmak olsa da çağımızda onsuz yaşanmamaktadır. Aksine düşünce, sadece bir ütopyadır. Bizim yaşadığımız eğitim olgusu ise ne yazık ki budur.. Tek bir olay; örneğin binlerce değil, yüzbinlerce lise bitirmiş gencin üniversite kapısından çevrilmesi bile yalnız başına, sözümüzü kanıtlar sanırız.. Görüşümüz odur ki, çağımıza yakışmak, insanımıza faydalı olmak istiyorsak, üretime dönük eğitim politikasını, taa «Temel Eğitim»den ve daha çok zaman yitirmeden başlatmalıyız...

İlköğretimden sonra «Eğitim»in temel birimlerinden bir diğeri de Orta Öğretim kurumlarıdır. İlköğretim, Orta Öğretim kadrosundaki Ortaokulları kendi kadrosu ve yapısı içine aldığı, bu öğretim kademesini, yalnız lise sınıfları oluşturacaktır. Kanımızca bu aşamada çıkan fırsat, değerlendirilerek lise düzeyinde köklü değişikliklere gidilmelidir. Şöyleki:

Türkiye koşullarında üç tip liseye gerekseme olduğu gözlenmektedir. Birincisi «Klasik Lise», ikincisi «Teknik Lise» üçüncüsü de yaşamın pratik isteklerini karşılayıcı türde bir lise. Bu üçüncü tip liseye uygun bir ad bulununcaya dek şimdilik «Pratik Lise» diyebiliriz. Pratik lisenin fonksiyonu: yüksek öğrenimi gerektirmeyen daktiloluk - sekreterlik, turizm - otellilik, tarım - sağlık ve ticaret - muhasebe ve benzeri meslek kurumları gibi altyapı hizmetleri olmalıdır...

Peki bu üç tip liseye öğrenci seçimi ve akımı nasıl düzenlenecektir?. Temel öğrenimi tamamlamış öğrenciler, diledikleri liselere gidebilecekler midir?.. Hayır! Gidemeyeceklerdir!...

«Temel Eğitim!» ikinci sınıfından başlayarak sürdürülecek «seviye eğitimi» giderek öğrenci eğilimlerinin saptanmasını sağlayacak ve sekizinci sınıfa gelindiğinde, yetenekler, genelde

belirginleşecektir.. Lise öğrenimini sürdürecekler için seçenekler, bu eğilim ve yetenekler yönünde saydamlaşacak; öğrenciler, farklılaşan zihinsel ve fiziksel oluşumlarına göre liselere dağıtılacaklardır.. Akademik yönseme ve başarıları ağır basanlar «klasik liseler»in, teknik beceri ve kabiliyetliler «teknik liseler»in, pratik hayatın gereksinmelerine yatkın eğilimde olanlar da «pratik liseler»in öğrencileri olacaklardır..

Yönlendirmeler, bilimsel eğitim ilkelerine uygun yapılırsa da yanılmalar olacaktır. Bu durumda, geçişlere (transfer) izin verilecek; örneğin klasik lisedeki bir öğrenci teknik liseye; teknik lisedeki klasik liseye, pratik lisede okumakta olan da klasik veya teknik liseye aktarılabilir..

Temel eğitimden liselere geçişte gözetilen kurallar, yüksek öğrenime geçişte de geçerli olacaktır. Böylece klasik lise mezunları, öğrenim döneminde yöneldikleri bilim alanlarını içeren, teknik lise mezunları da teknik sahayı kapsıyan yüksek öğrenim kurumlarına devain edebileceklerdir.. Pratik liseyi bitirenlerse, yetiştikleri sahalardaki iş ve meslek yaşamına katılacaklar; bunlar arasında dileyenler, bazı aşamalardan geçmek ve başarmak koşulu ile ilerde yüksek öğrenim yapabileceklerdir (açılacak gece üniversitelerinde v.b.)...

Klasik ve teknik liseler, pratik liseye göre zekâ ve özel yetenekleri daha çok gelişmiş öğrencilere yanıt vereceklerdir.. Özellikle klasik lise izlenceleri, gerek içerik, gerekse kapsam bakımından bugünkü lise programlarından ayrı ve ağır olacaktır.. Üniversitelerin çeşitli fakültelerine öğrenci verecek klasik lise, bu kurumların eşliğine varmadan seçmeleri büyük oranda kendi bünyesinde çözümlenecektir.

Nüfus yoğunluğunun elverdiği kentlerde, türlerine göre liseler, ayrı ayrı yapılarda; koşulları elverişsiz kırsal bölgelerde ve yörelerde ise aynı bir çatı altında çalışacaklardır.. Klasik, teknik ve pratik liselerin birarada oldukları bu topluluğa «Çok Amaçlı Liseler» diyeceğiz. Bunlar, yeni bir lise tipini oluşturmamaktadırlar.. Ortak binalardan ve öteki olanaklardan birlikte yararlanmak sözkonusu olduğu için bu adı alacaklardır.

Diğer eğitim kurumlarından söz etmeyeceğiz.. Bunlar, organizmanın işlerliğini sağlayan temel eğitim birimlerine yardımcı kuruluşlar olarak koşut ilkeler doğrultusunda geliştirileceklerdir.

Önerdiğimiz bu «Model», eğitimde gelinecek nokta ile bu noktadan sonra aşılması ve ulaşılması olanaklı çağdaşlaşma sürecinin koşullarını yansıtmaktadır. Bunu yaparken gerçekçi olmaya ve toplumumuzun özlemlerini dile getirmeye özen gösterdik..

HALİS KURTÇA

15 Ekim

Oyuncak silâhlar çocukların saldırı içgüdüsünü uyarıyor

«Dünyayı ve toplumumuzu etkileyen yaygın şiddet, çocuklarımızı küçük yaştan itibaren saldırgan yapmaya başlıyor. TV dizileri, savaş ve diğer saldırgan konuları işleyen kitaplar, resimli romanlar ve yaşadığımız gerçek hayat, günlerimiz, saldırganlık ve şiddetle dolu. Bu ortam çocuklardaki saldırı içgüdüsünü uyarıyor ve onları saldırganlaştırıyor. Bu eğilime giren çocukların ilk merakları, oyuncak silâhlara yöneliyor». İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Kliniği Başkanı Prof. Dr. Rıdvan Cebiroğlu, saldırganlığı kamçılayan ortamı tanımladıktan sonra, çocukların bu etkilerden kurtu-

dan kaldırılmasının çok zor hatta olanaksız olduğu vurgulanıyor ve günlük çözümün en azından çocuklardaki saldırganlık güdüsünün azaltılmaya çalışılması olacağı bildiriliyor. Çocuklarıyla birlikte sokağa, çarşıya çıkan anne-babalar, oyuncakçı dükkânlarına uğramadan edemiyorlar. Ya kendileri ya da çocukları oyuncak vitrinlerine en azından bakıyorlar... Bu dükkânlarda, sergilenen en güzel, en çekici oyuncaklar ise silâhlar. Tabancalar, tüfekler, tanklar, uçaklar, füzeler çocuklara «al beni!» diye bağıyor. Prof. Dr. Rıdvan Cebiroğlu, «Çocukların eline oynasınlar diye silâh veriliyor.» diyor ve bunun

labilmelerinin çok zor olduğunu belirtiyor ve küçük yaşlardan başlayan saldırganlık güdüsünün güçlenmesinin önüne geçilmesi için anne - babalara büyük görevler düştüğünü vurguluyor.

«ÇOCUKLARIN ELİNE OYNASINLAR DİYE SİLÂH VERİLİYOR»

Hemen her gün işlenen cinayetler, bunlara ilişkin radyo, TV ve gazete haberleri, patlayan bombalar, savaşlar ve yaygın şiddetin çocukları küçük yaşlardan başlayarak olumsuz yönde etkilediği belirtiliyor. Değil çocukları, büyükleri de saldırganlaştıran bu ortamın tümüyle orta-

gerçekte ne denli gaflet olduğunu ekliyor.

«EN BÜYÜK GÖREV

ANNE - BABALARDA»

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Kliniği Başkanı Prof. Dr. Rıdvan Cebiroğlu, çocuklardaki saldırganlık güdüsünün uyarılmasını önlemek için yapılması gerekenleri şöyle sıralıyor:

«Önce, kabul etmek gerekir ki, dünyadaki yaygın şiddet, bunun çeşitli biçimlerde kamuoyuna yeniden aktarılması ve şiddet konusundaki TV, radyo, gazete haberleri ile filmler, kitap-

lar, kısaca kamuoyunu etkisi altına alan tüm araçlar, saldırganlık güdüsünü uyarıyor. Büyükler bile saldırganlaşıyor. Ama, sorumlu kişiler olarak anne-babaların görevi, çocuklardaki saldırganlık güdüsünü azaltıcı önlemler almak. Bunun için, çocuğun yanında anne-babaların kavka etmemesi, tartışmaması ev evlerinde sakın bir ortam kurmaları gerekli. Çocukların izlediği yayınlardaki saldırgan temalar, çocuklara sakın bir dille anlatılmalı ve şiddetin kötülüğü aktarılmalı. Bunları yaparken dengeli olmalı ve gördüğün, duyduğun, okuduğun her şey yanlış, sadece ben sana doğrusunu söylüyorum, demekten ve çocukta bu izlenimi yaraatmaktan da dikkatle kaçınmalı. Bu olgular Batı ülkelerinde de çok yaygın. Batıda da pedagoğlara ve çocuk psikiyatristlerine başvuranların sayısı gün geçtikçe artıyor. Çocuklardaki saldırganlık güdüsü bu et-

kenlerle uyarıldıktan sonra çocuk için, oyuncak silahlar almak, savaş ve saldırganlıkta ilgili yayınları okumaktan başka yapacak iş kalmıyor. Unutulmamalı ki, oyuncak silahlara olan eğilim, oyuncak sanayisini kamçılıyor ve oyuncak silah üretimi artıyor. Böylece her köşe başında oyuncak silah bulmak kolaylaşıyor. Çocuğa oyuncak silahların zararları anlatılmalı ancak bu oyuncakları almamak gibi bir yöntem de izlenmemeli. Daha güzel oyuncaklarla zekayı geliştirici oyunlarla çocuk eğitilmeli, oyalanmalı. Çünkü oyuncak silah almayı kafasına koyan bir çocuk, hiç bir şey yapmasa elini tabanca gibi tutar ve ateş etmeye başlar. Her çabayı yavaş yavaş ve sükûnetle uygulamalı, acele etmemeli...»

SELİM YALÇINER

20 Ocak

Tam - sürenin birinci yılında

Tam-süre Yasası birinci yılını doldurmasına karşın güncelliğini yitirmedi. Yasaya gidecek artan bir politik işlev yüklendiğinden nesnel değerlendirmeler güçleşiyor. Oysa, bugün yapılması gereken bu. Yasa geçiş dönemini yaşıyor. Bu dönemin güçlüklerini önceden beklemiyenlerde şaşkınlık belirtileri var, çıkar yollar aranırken bu şaşkınlığın belirtileri ortaya daha açık çıkıyor.

Konuyu özetleyelim: Yasanın temel amacı, kamusal sağlık hizmetlerini, bu hizmet kesiminde çalışan hekimleri «ücret ödeyenlerle bütünleşmek» yerine «ücret ödemeye ilişkin olmaktan halkla bütünleştirmek». Yasaya başka, işlevler yüklemek, yanında olanlar için abartma, karşısında olanlar için saptırma. Tam-süre Yasası çıkacak, sağlık hizmetlerindeki bozukluklar düzelecek. Bu Yasa çıkınca, hastanelerde bakım çok kötüden çok iyiye dönecek. Bu Yasa çıkınca, hastalıklar azalacak, hastalar hemen iyileşecek. Bunları sanmak için, ülkenin sağlık sorunlarını hiç bilmemek gerekir. Belki böyleleri de vardır. Ama, genellikle tam-süreye yönelik eleştiriler, bunların olmayacağı bile yapılmaktadır. Yasanın da, uygulamanın da, hem de önemli yanlışlar var, ama, bunlar değil. YASANIN TEMEL ENGELİ.

Yasanın temel engel, ülkenin kapitalist yapısıdır. Ülkenin sağlık hizmetlerinden de, kamusal sağlık kuruluşlarından da, hekimlerinden de en çok yararlananlar en çok parası olanlardır. İstedikleri hastanede yatabilenler, istedikleri hekimi seçebilenler, en çok parası olanlardır. Hekimlere en çok parayı verebilenler, en çok parası olanlardır. Ülkenin sağlık hizmeti kapitalist yapıya göre biçimlenmiştir. Şimdi, parası olduğu halde, kamusal sağlık hizmetlerinde istedikleri hekimi seçemeyenlerle, kamu hizmetinde

çalışırken para ödeyen kişilere hizmet veremeyen hekimler sızlanmaktadır. Aslında suç, ne bu kişilerde, ne de bu hekimlerdedir. Suç, bu ilişkiyi kuran, besleyen, sürdürmek isteyen kapitalist düzendedir. Yasa bu özülle kapitalizme karşı olduğu için, kapitalist çevrelerin yayılım ateşine tutulmuştur. Kapitalist çevrelerin tüm etkin güçleri harekete geçmiştir. Bu çevrelerin basın, yayın organları bir yıldır, aralıksız karşı saldırılarını sürdürmektedir. Bu çevrelerin siyasal partileri Yasaya karşı olduklarını açıklamaktadır. Bu çevrelerle bütünleşmiş hekimler de Yasanın özüne karşıdır. Bunu açıkça, ya da dolaylı belirtmektedirler.

ORTAYA ÇIKARDIKLARI..

Tam-süre Yasası, sağlık hizmetlerinin bozuk yapısını da ortaya çıkarmıştır. Gelen geçen her Hükümetin programında yer alan «koruyucu hizmete öncelik verileceği» sözünün nasıl göstermelik olduğu ortaya çıkmıştır. Ülkemizde sağlık hizmeti, hastayı iyileştirmeye dayanmıştır, hastane hizmetine dayanmıştır, uzman hekime dayanmıştır. Böyle de sürüp gitmektedir. Böyle olduğu için de, tam-süre Yasasıyla ülke çapında pratisyen hekim kadroları olduğu halde, uzman hekimler belli ölçülerde hizmetten ayrılınca, sağlık hizmetinde yer yer önemli ölçülere varan aksamalar doğmuştur. Bir çok yerde hastane hizmetleri, geçici görevle gönderilen «geçgin uzman hekimler»le yürütülmeye çalışılmaktadır. Bunun gerçekçi bir hizmet olmadığı açıktır.

Oysa, yıllardır, ülkenin sağlık hizmetlerinin «iyi yetişmiş pratisyen hekimlerle» yürütülmesi gerektiğini söyleyenlerin dilinde tüy bitti. Bugün, uzman hekimlerle yürütülen hizmetlerin büyük bölümü pratisyen hekimler tarafından en iyi biçimde yapılabilir. Hekimi bizden kat kat

çok sağlık hizmeti iyi örgütlenmiş kapitalist ülkelerin bile yaptığı budur. Sosyalist ülkelerde ise, hizmetin temeli iyi yetişmiş pratisyen hekimdir. Bizimse, hem hekimimiz az, hem de en az 10 yılda yetişen uzman hekim, işlevlerinin önemli bir bölümünde pratisyen hekimin yapabileceği işlerde çalıştırırız.

Tam-süre Yasası, sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesinin ülkemiz için nasıl bir zorunluluk olduğunu da ortaya çıkardı. Bir bölgede nüfus sayısına dayanan «bölge hekimliği» sistemini kurmadan, ne hastanelere akın önenebilir, ne de uzman hekimlerin yükü azalır. Bir yerde, hastalığın oluşunu önleyen önlemler alınmadan «sağlıklı bir sağlık hizmeti»nden söz açılmaz. Olaylar, bunları anlamak istemeyenlere bir kez daha gerçekleri açıkladı.

Şimdi, yıllardır görmezden gelinen bu acı gerçeklerin üzücü sonuçlarından tam-süre sorumlu çöle mi? Bu durumların sorumluları, bu bozuklukları, bilmeden değil, bile bile sürdürenlerdir. Bu bozuklukları yıllardır hekimlerin sırtına, sağlık personelinin sırtına yüklemek isteyenlerdir. Şimdi de, aynı oyunu oynamaya çalışanlar gene aynı çevrelerdir, aynı kişilerdir. Ama, yağma yok.

Bu engellerin yanında, bu bozuklukların yanında Yasanın da, Yasa uygulamalarının da yanlışları var. Önce, kapitalist bir toplum yapısı sürüp giderken, kapitalist yapıdan doğan bazı ilişkileri ortadan kaldıran bir Yasanın «bir yıl içinde zorunlu uygulaması»nın sonuçları iyi hesaplanmamıştır. Oysa, bölgelere göre incelemelere, araştırmalara dayanan bir uygulama programı yapılmalıydı. 25 hizmet yılını dolduran uzman bir hekim için, ödeneklerin emekliliğe yansması bu hekimlerin özel çalışmalarını sürdürmeleri gerekli kılmalıdır. Ödeneklerin emekliliğe yansmaması en önemli sorunlardan birisidir. Türk Tabipleri Birliğinin «ödeneklerin emekliliğe yansması» ve «esnek bir geçiş dönemi» önerileri dikkate alınmamıştır. Başlangıçta yapılan büyük yanlışların bazıları, Yasaya bir fazla çalışma Yasası gözüyle bakılmış, çalışma saatleri büyük bir haksızlık olarak haftada 45 saate çıkarılmış, kamuya da «sağlık hizmetleri artık aralıksız, düzenli verilecek» izlenimiyle çıkılmış, elbette, öyle olmayınca da yöneticiler güç durumunda kalmışlardır. Başka bir önemli yanlış!

Uygulamada yanlışlar zinciri sürdürülmüştür. Ödenekler yanlış ve eksik hesaplanarak verilmiş, ülke çapındaki acil hasta sorunu düzenlenmemiş, vergilendirme biçimi 14 yıllık uygulamaya karşın sağlık personeli aleyhinde yeniden düzenlenmek istenmiştir.

Yasa çıktıktan sonraki bir yıl içinde, sanki her şey «olup bitmiş» gibi davranılmış, bir yılın sonundaki ortaya çıkacağı çok açık sorunlar için hiç bir önlem alınmamıştır. Türk Tabipleri Birliği, gerekli tüm önlemleri hazırlamış, Sağlık Bakanına, Sosyal Güvenlik Bakanına,

Başbakanına bildirmiştir. Öneriler görüşülmeye başlanmıştır. Bu önlemlerin alınması için geçen her 24 saatin karşılanmaz bir kayıp niteliği taşıdığını bildirmiştir. Bir çok uzman hekimin bu önlemleri beklediğini duyurmuştur. Gereken önlemler alınmış mıdır? Hayır. Bu kez, Sağlık Bakanlığı bu önlemler için para bulunmadığını belirterek «hastalardan döner sermaye ücreti alalım, hekimlere de bundan prim verelim» düşüncesinde olduğunu açıklamıştır. «Hastalardan döner sermaye ücreti alalım, hekimlere de bundan prim verelim» demek, gene parası olanlara yönelelim, siz onlardan alınacak ücretten pay alın demektir. Peki, nerede kaldı tam-süre Yasasının ilkesi? Nerede kaldı hastayla hekim arasındaki parasal ilişkinin kalkması? Böyle olacaksa, tam-süre Yasasından önceki durumun kusuru neydi?

Elbette, bunu kabul etmeyeceğiz. Hekimleri hattâ sağlık tesislerini farklı gelirler sistemine itecek, tedirginlikler yaratacak bu ilke yanlışını kabul etmeyeceğiz. Hekimle hasta arasına parasal ilişkiyi, bu kez sağlık tesisinin içine sokan yanlış sistemi kabul etmeyeceğiz.

İstemlerimiz açıktır. Tam-süre ilkesi yozlaşmamalıdır. Tam-süre ilkesi sağlık hizmetinin tümünde ele alınmalıdır. Ödeneklerin enflasyonla yarıya inen değer kaybı önlenmelidir. Ödeneklerin emekliliğe yansması sağlanmalıdır. Acil vak'a sorunu düzenlenmeli, acil vak'a ve nöbet ödeneklerinde İş Yasası hükümleri uygulanmalıdır.

SONUÇ

Tam-süre ilkesi, hiç kimsenin değil, sosyal gelişmenin yasasıdır. İlkeyi korumaya, ilkeyi sürdürmeye, her türlü yozlaşmadan korumaya kararlıyız. Yasanın da, uygulamaların da bütün yanlışlarını düzeltmeye kararlıyız. Yöneticiler, yanlışlarına yeni yanlışlar eklemek yerine, nesnel bir değerlendirme yapmak, sorunlara soğukkanlılıkla bakmak zorundadırlar. Gerçekçi olmak zorundadırlar. Gerek tam-süre Yasasından önce, gerekse sonra ortaya çıkmış sorunların temel nedeni, ne bu yasadır, ne hekimlerdir, ne de sağlık hizmetidir. Sorunların temel nedeni, ülkedeki «az gelişmiş kapitalist yapı»dır. Alınacak önlemler de bu yapıyı desteklemeye değil, bu yapıyı engellemeye yönelik olmalıdır. Tam süreye sahip çıkanların, önce bu bilince sahip olmaları gerekir.

Geçiş döneminin sıkıntıları, tam-sürenin yandaşlarını üzecek, ama karşıtlarını sevindirmeyecektir. Tam-sürenin dayanağı, kişiler ya da yöneticilerin isteği değildir. Tam-sürenin dayanağı sosyal gerçeklerdir, bu gerçeklere sahip çıkan bilinçli kitlelerdir. Bundan da kimsenin kuşkusu olmasın.

DR. ERDAL ATABEK

10 Eylül

Yol politikası

Yol bir uygarlık simgesidir.
Ama nasıl bir uygarlık?

1860'ta İzmir - Aydın demiryolunu yapan İngiliz kumpanyası acaba ne düşünüyordu? Anadolu'yu kalkındıralım, yoksul Türk köylüsünü uygarlığa kavuşturalım diye mi bu çabaya girmişti İngiliz? Ardından Fransızlar, Almanlar, Avusturyalı şirketler, Türkiye'de demiryolu imtiyaz-

larını ne için almışlardı? Bir sömürü ağını kurmak için mi? Yoksa salt Osmanlı'ya hizmet amacıyla mı? Almanlar, Bağdat hattını döşerlerken niyetleri neydi?

Eğer bu sorulara yanıt bulamazsak, ülkemizde yüz yıllık yol politikasının anlamını da çözemeyiz. Bağdat demiryolunu emperyalistlerin

dünya çatışmasındaki yerli yerine koyamazsak, özel arabamızla İstanbul Boğaz Köprüsünü her geçişimizde, şaşşal şaşşal dua ederiz:

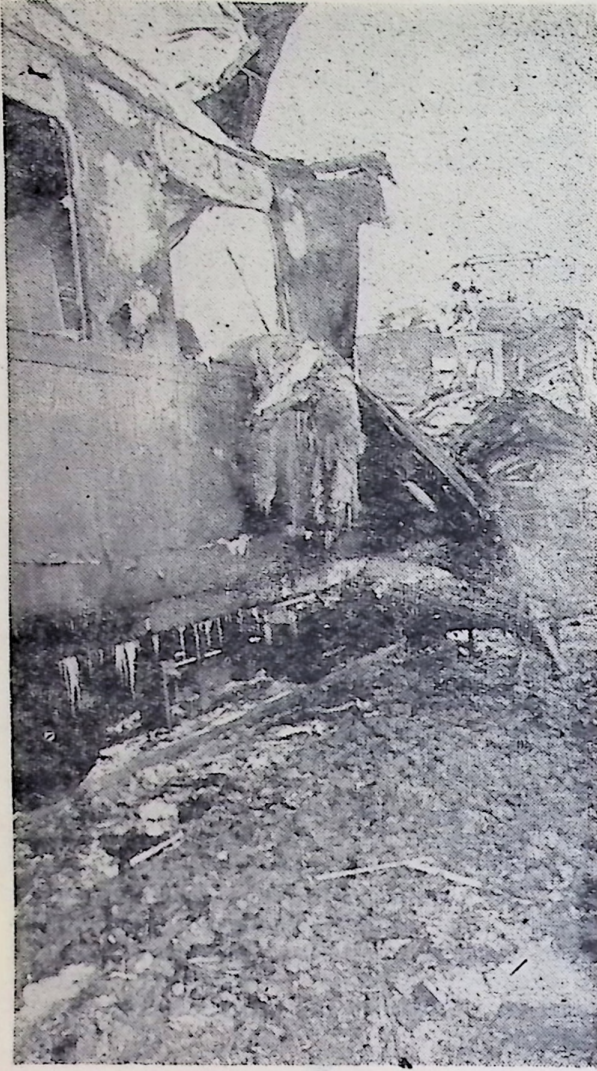
— Oh, ne iyi oldu da kuruldu Boğaz Köprüsü..

Sonra Köprü'deki gişelerin önündeki kuyrukta bekledikçe, dualarımız küfürleşir, benzin istasyonlarındaki kuyruklardan kendimizi büsbütün yitirip anlamsız bir kördövüşünün arapşığında pirinci taşını ayıklamaya başlarız. Ardından gazetelerde sırtı-sıra demiryolu kazalarını okudukça gönlümüz kararır, bilinçsizliğin kuyusunda, karabasanların ağırlığı altında çırpınır dururuz.

Yol bir araçtır.

Bu aracı yapacak ve kullanacak olan da insanlardır. Toplumdaki siyasal iktidar, Osmanlı Babiâli'si gibi yarı-sömürge nitelikteyse, emperyalizmin sömürsünü işletecek bir yol politikası ülkede geçerli kılınır. Eğer emperyalizme karşı bağımsız bir siyasal egemenlik söz konusuysa, yol politikası da ulusallaşır. Nitekim Atatürk Cumhuriyeti kurulduktan sonra demiryolu alanındaki tüm yabancı kumpanyalar millileştirilmiştir. «Yurdun dört yanını saran demir ağlar planlaması, o dönemin kıt olanaklarıyla yürütülmüştür. Demiryolu, hem dışa bağımlı olmayan, hem de ekonomik, kitle ve yük ulaşımı için birebirdir. Türkiye'de 1923 yılından sonra yabancı şirketlerden alınarak millileştirilen hatlarla demiryolları 1979 kilometreyi bulmuştu. 1923 - 1951 arasında yeni yapılan hatlar 3647 kilometreye ulaşmıştır. 1951 - 1978 döneminde yapılan demiryolu ise ancak 979 kilometredir. 1950'de Türkiye'de her 100 yolcudan 43'ü demiryolu ile taşınırken, bugün her yüz yolcudan 3'ü demiryoluyla taşınmaktadır. 1953'te ülkedeki yük ta-

şımacılığı yüzde 63 oranında demiryolu ile yapılırken bugün bu oran yüzde 13'e düşmüştür.

Oysa petrol üretiminde dünyada ikinci, otomobil üretiminde birinci sırayı tutan ABD gibi bir süper devlette, demiryolu taşımacılığı, toplam taşımacılık içinde yüzde 62 paya sahiptir. Tüm dünyada yük taşımada demiryolu yüzde 70 ve karayolu yüzde 30 geçerlidir. Biz nasıl bir lüks toplumuz ki; hem petrol, hem otomotiv, hem çelik üretimi bakımından dışa bağımlı olmamıza karşın masraflı karayolları politikasına bağlanmışız?

Ayranımız yokken içmeye otomobille gideriz şeyimizi etmeye...

Uzun yıllardan beri bu konuyu bilmiyorum kaçınıcı kez yazıyorum? Ama birkaç kez yazmakla olmuyor ki...

Çeyrek yüzyıldan beri dışa bağımlı siyasal iktidarların ulaşım politikasına egemen olmasıyla, bir petrol sömürgesi niteliğine düştük. İhracatımızdan gelen tüm dövizli ham petrol satın almak için yabancıya veriyoruz. Satın aldığımız petrolün yüzde 40'ı ulaşım kesiminde harcanıyor. Çeyrek yüzyıldan beri demiryollarına yatırım yapılmıyor.

Ve bir yandan başıboş karayollarında, bir yandan bakımsız demiryollarında çoğalan kazalarda her yıl bir savaşta yitirilecek sayıda insanımız ölüyor.

Ağlayalım hep birlikte; ama neye? Akılsızlığımıza mı? Canlarını yitiren kardeşlerimize mi? Ülkeyi bu duruma sokan utanmazların hâlâ televizyonda ötüp durmalarına mı?

İLHAN SELÇUK

9 Ocak

Yaşlı iki turistin İstanbul serüveni

Bay ve Bayan Mitchelmore'u Yeşilköy havalimanına, gövdesinde bir kartal resmi taşıyan «British Eagle» adlı uçak firmasının bir uçağı getirdi. Yaşlı karı-koca İstanbul'un havadan görünüşüne hayran kalmışlar ve kendilerine Türkiye'yi «Çok güzel ve sıcak bir ülke» diye tanımlayan yolculuk şirketi görevlilerine hak vermişlerdi.

Lacivert üniformalı hostes kapıyı açtığı anda, ellerinde perdesüleri ile inmeye hazırlanan Bay ve Bayan Mitchelmore ilk kez düş kırıklığına uğradılar. Ortalık günlük-güneşlik idi ama sandıldığı gibi sıcak değildi. Hatta Bayan Mitchelmore'a göre uçağa bindikleri anda Londra bile bu kadar soğuk değildi. İki yaşlı turist yıllardan beri duydukları «Sıcak Türkiye, büyüktür İstanbul» gibi sözlerden bir Arap ülkesine inceklerini sanıyorlardı aşağı yukarı. Hatta şubat ayında denize girme olanaklarından söz etmişti dostları. Demek ki yanılmışlardı. Fakat havanın soğukluğunu dert etmediler. Çünkü denize girme olanakları olsaydı bile, girecekleri kışkılıydı.

ŞAŞKINLIKLAR DİZİSTİ

Herşeye şaşırmaya hazır ve içlerini dolduran tatlı yabancılık duygusu içinde ilerlediler. Gümrüğe giriş koridorunda sivil giyimli bir adam Bayan Mitchelmore'u kolundan tutarak sıraya soktu. Bu davranışa ikisi de şaşırdılar ama, özellikle Bay Mitchelmore şaşırdı. 70 yıla yaklaşan İngilizliğin verdiği alışkanlıkla, kendisine desmen tanıştırılmayan kişilerin bile elini sıkmazken, karısının kolundan tutularak sıraya sokulmasını bir türlü aklı almadı. Bayan Mitchelmore ise şaşırmakla birlikte, kendisini kolundan tutan adama gülümsedi. Doğulu insanların sıcaklığına vermişti bu davranışı.

Pasaport kuyruğu 300 kişilik uçaktan çıkan-

ların çokluğu yüzünden oldukça uzundu. Sabırla beklediler. Tahta bir bankın arkasında resmi giysili bir memur pasaportları tek tek eline alıyor, bir şeyler soruyor, sonra damgalıyordu. Sıra Bayan Mitchelmore'a geldiğinde memur ile turist arasında şu konuşma geçti:

SORULAR VE YANITLAR

— Elaine Mitchelmore.

— Yes, diye yanıtladı bunu Bayan Mitchelmore ama ikinci kez şaşkınlık duydu. Belki son elli yıldan bu yana ilk kez bir yabancı kendisine küçük adıyla ve başına «Mrs.» sözcüğünü koymadan sesleniyordu. O bunları düşünürken ikinci soru çıkageldi:

— Turist?

Sözün söylenişinden bunun bir soru olduğunu çözdü Bayan Mitchelmore. Bunu da «yes» diye yanıtladı. Ancak üçüncü soruyu bir türlü çözemedi:

— Entri kart?

Bu söz giriş kartı (entry card) anlamına geliyordu.

GİRİŞ KARTI

Fakat acaba ne demek oluyordu bu?.. Kocasına döndü. Bay Kenneth Mitchelmore da tüm anlayışına karşın bu sözün anlamını çözemedi. İngiliz aksanının en koyusuyla «özür dilerim» dedi eğilerek. Memur aynı sözü yineliyordu durmadan: «Entri kart, entri kart.» Bay Mitchelmore o zaman karşısındaki memurun İngilizce bilmediğini, bazı sözcükleri papağan gibi ezberleyerek konuşmaya çalıştığını anladı. İki elini yanlara açarak «Anlamıyorum» dedi çaresizce. Memur bankın altından aldığı bir beyaz kartı uzattı. İş anlaşılmıştı. Bu kartın doldurulması isteniyordu. Sıradan ayrılarak el bagajlarını bir yana koydular. Kartın üzerinde pasaport numarası ana-baba adı gibi bilgiler soruluyordu.

Fakat ortada yazı yazacak bir yer yoktu. Bu yüzden bagajlarının üstünde bu sonu gelmeyen soruları tek tek yanıtladılar. Yeniden sıraya girdiler.. Memur bu kez karta hiç bakmadan bankın altına bir yerlere attı. Pasaportlara birer damga bastı, Gümrüklü bölüme geçtiler.

HAMALLAR VE BAGAJLAR

Yuvarlak bir bagaj bankının önünde bütün yolcular toplanmıştı. Bay ve Bayan Mitchelmore tüm uğraşlarına karşın bu kalabalığın önüne geçemediler. Bagajlar gelmeye başladığında, ortalık ana-baba gününe döndü. Bir ara Bayan Mitchelmore kendi bavulunu görür gibi oldu ama hemen gözden yitirdi. Karı-koca çaresizlik içinde herkesin bagajını almasını bekledi. Sonunda Oxford Caddesinin ünlü «Selfridges» mağazasından alınmış «gerçek deri» ve üstlerinde isimlerinin baş harflerini taşıyan çantalarını toz toprak içinde bir kenara atılmış buldular. Her çantayı bir hamal kaptı, yeniden bir başka kuyruğa girdiler. Yaklaşık bir 10 metre gitmişlerdi ki hamallar çantaları yere bırakarak beklemeğe başladılar. Bay Mitchelmore bu uzaklığa bagaj taşındığını daha görmemişti. Bu adamlara kaç para vereceğini bilemedi. Çantasını açtı. Türk parası yoktu yanında doğal olarak. Kendi ölçülerine göre her ikisine 50 pens (30 lira) yeterdi. Bu amaçla çantasından çıkardığı bir sterlin'i (60 TL.) daha iriyarı olanının avucuna bıraktı. Geriye para beklerken, iriyarı hamal uzaklaşmıştı bile. Öteki hâlâ bekliyordu. Çaresiz ikinci sterlin'i de onun avucuna bıraktı.

Kuyrukta bagajlar açılıyordu. Onlar da bagajlarını açmaya hazırlanırken, göbekli bir memur tebeşirle «Selfridges» çantalarının üzerine iki çarpı işareti yaptı. Sonra eliyle «geç» işareti verdi. Bayan Mitchelmore güzelim çantasının üzerindeki tebeşir işaretini düşünürken, kapı önündeki iki hamal yeniden sarıldılar çantalarının saplarına. Fakat bu kez Bay Mitchelmore açığöz davrandı. Çantaları vermedi hamallara. Kapı önüne kadar yine 10 metrelik uzaklığı kendileri taşıdılar.

İstanbul'da kalacakları Sheraton otelinde yerleri önceden ayrılmıştı ve kendilerine otelin bir görevlisinin karşılayacağı söylenmişti.

Gerçekte öyle oldu. İyi giyinmiş bir genç hanım elindeki «Mr. ve Mrs. Mitchelmore» yazısı ile yabancıları çabucak buldu. İki yaşlı turist kendilerini 56 model bir Chevrolet'de buldukları kafenin bayağı karışmıştı. Bir ip gibi dümdüz ve birbirinden farksız geçen günlerin ardından, bu kadar serüven iki ihtiyara biraz fazla gelmişti.

DÖNÜŞ YOLUNDA

Sheraton otelinin giriş katında hâlâ tebeşir izlerini taşıyan bavullarının başında, havaalanına kalkacak otobüsü bekleyen Bay Mitchelmore İstanbul izlenimlerini anlatıyordu. Yukarıdaki giriş serüveninin üstünden 12 gün geçmişti. Bu süre içinde Sheraton otelinde kalmışlar ve gerçekten rahat etmişlerdi. Ancak her sokağa çı-

kışları yeni bir serüven ile kapanmıştı. Yine de yaşamlarından memnundular. Değişik şeyler yaşamışlardı. Özellikle bayan Mitchelmore «Afrika ormanlarına girse heyecanlanmayacağı kadar» heyecanlanmıştı. Bir keresinde bir köprüünün başında kaybolmuşlardı. Hangi köprü olduğunu bilmiyorlardı.. Bir taksi ile Sheraton oteline dönmemek için 500 lira ödemişlerdi. Bu yaklaşık 8 sterlin ediyordu ve bu parayla Londra'nın yarısı dolaşılabilirdi. Köprülerin herhangi birinden otele gelmek için kaç para verilirdi acaba?..

KAPALIÇARŞI'DA

Kapalıçarşı'da girdikleri bir dükkanda kendilerine çok eski şeyler gösterilmiş, bunlar için inanılmaz paralar istenmişti. Sultanlar devrinde kalan bu eşyalar karşısında yine özellikle Bayan Mitchelmore çok heyecanlanmıştı. Hele bir öykü vardı ki çok hoştu doğrusu:

Bir Türk kahvesi pişiricisi (Cezve) vardı ki, satıcı bunu önce 500 sterlin (35.000 TL.) karşılığında satmayı önermişti. Gerçekten güzel ve bulunmaz bir parçaydı. Yanlarında bu kadar para olmadığını söyleyen Bay ve Bayan Mitchelmore'a satıcı daha sonra 400 sterlin önermişti. Başlarını sallayarak çekip gitmeye hazırlanan turistler «isterlerse ve sırf onlar için 300 sterline alıp gidebilirlerdi cezveyi» 200 sterlinlik dev indirim karşısında ikisi de şaşalamıştı. Tekrar ellerine alıp incelediler cezveyi. Yine kafa sallamalar, yine çıkıp gitmeye kalkmalar. «Son 250 sterlin verebilirlerdi», işi uzatmamak için Bayan Mitchelmore öykünün sonunu şöyle bağladı: «İnanılmaz gibi görünüyor ama, 50 sterlin verseydik alabilecektik cezveyi. Kocam bu işin için de bir iş var diyerek almadı.»

KENT TURLARI

Günlerini nasıl ve nerede geçirmişlerdi? Bay Kenneth Mitchelmore bunu şöyle özetledi: «Kent turlarına katıldık. Ayasofya Müzesini, Topkapı Müzesini, Mavi Cami'yi gezdik. Herşey olağanüstü idi.»

Topkapı Sarayında karısı hazine dairesine hayran kalmıştı. Türkiye çok zengin bir ülke idi. Kendisi porselen eşyaları beğenmişti. Topkapı Müzesi, Londra'daki Britanya Sanat Müzesi ile kıyaslanabilirdi. En çok beğendiği husus her şeyin olduğu gibi korunmuş olması idi. Topkapı Sarayında sanki hâlâ sultanlar yaşıyordu. Öyle hissetmişti Bay Mitchelmore.

ŞÖFÖRLER DIŞINDA

Şöförler dışında Türk halkı güler yüzlü ve yardımseverdi. Şöförler kontrol edilmiyordu. Yemeklerini ya otele, ya da katıldıkları turlarda parasını önceden ödeyerek yemişlerdi. Pahalı denemezdi. Ucuz da denemezdi. Londra'da büyük bir otele kaç paraya yemek yenebilirse, Türkiye'de de o paraya yemişlerdi.

Fakat asıl yapmak istediklerini yapamamışlardı. İstanbul'da. Bayan Mitchelmore istiyordu ki, sokakta dolassın, halkın arasına katılsın, küçük bir lokantada yemek yiyeblilsin veya ayak üstü bir şeyler atıştırabilssin. Bunları yapama-

mişlardı. Bir keresinde (Kapalıçarşı'yı ikinci kez ve tek başlarına gezislerinin dönüşü) bunu yapmak istemişler, hem yemek yiyememişler, hem de kaybolmuşlardı. 500 liralık taksit öyküsü bu serüvenin sonucuydu.

İstanbul'u beğenmişlerdi. Pek büyüğü falan değildi ama ilginç bir kentti. Sokaklardaki kalabalık, otobüsten gördükleri kadarıyla onlara biraz fazla gelmişti. İnsanlar iyi giyimli değildi. Bu kadar insanın sokaklarda ne aradığını kendilerine sormuşlar, yanıtını bulamamışlardı. Biz acaba bunu açıklayabilir miydik?

1001 GECE

Bu arada Bayan Mitchelmore çantasından bir İstanbul haritası çıkararak gördüğü yerleri saymaya başladı. Sultanahmet'ten Kapalıçarşı'ya kadar uzanan bir yöreydi tüm gördükleri. Kalabalığa karışıp bir köprü başına gelmişlerdi. Büyük bir olasılıkla Karaköy köprüsünün Eminönü tarafıydı bu. Çünkü köprüyü geçmemişlerdi, taksiye bindikleri zaman. Harita üzerinde Göztepe'den Bakırköy'e, Sahilyolundan Şişli'ye kadar görünen İstanbul'da bu kadar küçük bir sahayı gördüklerine çok şaşılar. Otel'den Taksim'e kadar yürümüşlerdi. Yine kaybolmak ve taksi

şöförlerinin eline düşmek korkusuyla fazla uzaklaşmamışlardı. Beyoğlu caddesine bile girmemişlerdi. anlaşıldığı kadarıyla. Otelde yemeklerde hafif müzik veya klasik müzik dinlemişlerdi.

Bir «1001 Gece» yaşayacaklarını umarak çıktıkları «gece turu» konusunda fikirleri değişti. Bay Mitchelmore bu gösterinin rastgele bir «turist gösterisi» olduğunu ileri sürüyor, eşi ise buna «gerçek bir Arap gecesi» diyordu. Bir iki hokkabaz çıkmış, iki tane de göbek dansözü ortalıkta dolaşmıştı. Bayan Mitchelmore en çok dansözün gelip kocasının boynuna sarıldığı zaman heyecanlanmıştı. Çocukluğundan beri sözünü duyduğu bir göbek dansözü 50 yıllık eşiyle sarmaş dolaştı işte. Ancak bu olay kocasını fazla etkilememiş gibi görünüyordu. Londra'da iyi bir gece kulübünde bu dansözlerin aynısını bulmak olasıydı.

Ve ertesi gün ülkelerine dönen yaşlı turistler herşeye rağmen yine de mutlu görünüyordular.

YALÇIN PEKSEN

31 Mart

Ege'de turizm çıkmazlar içinde

İZMİR — Ege'de turizm, bu yıl da göz göre - göre, adeta itile - itile çıkmaza düşürüldü.

Bundan böyle, sezon başında Turizm ve Tanıtma Bakanı Alev Coşkun ile diğer yetkililerin festivallerde, çeşitli beldelerin alanlarının kürsülerinde yaptıkları «yürekler su serpen (!)» açıklamalarının özetlerini yinelemeye gerek yok... Çünkü, geçerlilikleri kalmadı.. Bu mevsim, yürürlüğe sokulacağı belirtilen en küçük kararlar bile raflarda unutuldu, ya da askıda kaldı.

FIYATLAR, DEVALÜASYON

ORANINDA ARTIRILDI

Bakanlık, geçtiğimiz günlerde turistik konaklama kuruluşlarına gönderdiği bir genelgede kısaca, aşağıdaki ivedi açıklamalarda bulundu:

«Yabancı pasaport taşıyan gruplarla kişilere, uygulayacağınız fiyatlarda, devalüasyon oranında artırımlar yapabilirsiniz.»

«Bardağı taşırın son damla» işte bu..

Nedeni de şu:

Akaryakıt darlığının, mazot yokluğunun bu yolda yarattığı kötü gelişmeler her geçen gün biraz daha kaygı verici boyutlara erişirken, devalüasyonlar sonrası dış turizmimizden canlılık bekleniyor ve bazı yabancı seyahat kuruluşları,

Türkiye'ye geldiklerinde paralarının değer kazanması nedeniyle karşılaşacakları ucuzlukları kendilerine başvuranlara duyuruyordu..

Yayınlanan son genelge ne yazık ki herşeyi alt-üst etti..

Bunun eleştirisini Ege Seyahat - Acentaları Derneği (ESAD) Başkanı Doç. Dr. Ergun Gök-san'a bırakalım:

«Turizm ve Tanıtma Bakanlığının genelgesi uyarınca, bizler herhangi bir kuruluştaki bir geceliğine 265 lira öderken, aynı oda için yabancı turistler kişi başına 471 lira ödemek durumunda bırakılmaktadırlar. Bunun, ülke turizmini acımasızca baltalanmasından başka bir biçimde adlandırılması mümkün değildir. Kuşadası, Çeşme, Marmaris, Bodrum ile diğer kıyı şeridindeki otellerle motel ve tatil köylerinde tarifelere yalnızca yabancılar için fiyat artırımlarına gidilmesinin nedeni bir türlü anlaşılamamıştır.»

HAKSIZ KAZANCI

İŞLETMECİLER ELDE EDİYOR

Doç. Dr. Gök-san, işin şu yönlerine değiniyor:

«Bakanlığın devalüasyonun anlamını ve ne-

denini yok edici kararı almasının akılcı yoldan açıklanması mümkün değildir. Karar, dış turizmde beklediğimiz yabancıları özendirici istemi tümüyle ortadan kaldırmaktadır. Yalnızca, birkaç turistik kuruluş işleticisinin haksız kazançlar elde edip, biraz daha zenginleşmelerine yarar sağlayacaktır. Karar, en kısa dönem içinde değiştirilmezse bunun acı sonuçları önümüzdeki yıllarda da çekilecektir.»

ARABALARIYLA

GELENLERDE AZALMA

Öte yandan, bugüne değin topraklarımıza en yüklü dövizli bırakanların arabalı yabancılar olduğu biliniyor. Benzin sıkıntısı, bu olanağı da ortadan kaldırdı 1979'da. Çünkü bu çıkmazın, bu yolla sınırlarımızdan içeriye girmek isteyenlerin oranını yaklaşık yüzde 50 oranında düşüreceğini bildiriyor yetkililer. Truzimcilerin görüşleri şöyle:

«Özel otolarıyla gelenler, günler boyu kaldıkları için, büyük oranlarda alışveriş yapabilmekte, bunun sonucunda gereksinimini duyduğumuz dövizleri fazlasıyla bırakabilmekteydiler.

Ne yazık ki, akaryakıt bunalımı sonucu bu tür turistler artık gelmiyorlar. Turizm Bakanlığına yönelik uyarılarımızın yanıtı kalması, önlem alınamaması yurt çıkarlarına ne denli önem verdiğimiz somut bir örneğidir. Örneğin İtalya, Yunanistan, İspanya gibi ülkelerde yabancılar benzin kuponları verilmekte, onlar da istasyonlardan bunların karşılığında benzini hemen alabilmektedirler. Bizde ise, onları değil saatlerce, günlerce bekletebilip canlarından bezirliyoruz.»

DİĞER SORUNLAR..

Kuşadası, Marmaris, Bodrum, Fethiye, Ören, Ayvalık, Çeşme vs..

Uçsuz bucaksız masmavi deniz, kumsallar, irili ufaklı çağdaştırılmaya yöneltilmiş konaklanacak kuruluşlar.. Her şey iyi, güzel hoş ama ya bu güzelliklerin ardında «pusu» kurmuş çıkmazlar. Kucaklar dolusu para ödenmesine karşın karşı karşıya gelinilen olanaksızlıklar..

Buralara ulaşmak ayrı bir dert.. Yolların bozukluğu bir yana araç bulabilenler kendilerini şanslı sayıyorlar. Garajlarda, yollarda «perişan» durumlara düşüyorlar. Aylar önceden yer ayırıp, «depozito»larını yaptırdıkları konaklama yerlerine varıp, zar-zor yerleşebildiklerinde geldiklerine geleceklerine çoğunlukla bir değil, bin kez pişmanlık duyuyorlar. Sanki soğuk su varmış gibi, kalacakları yerlerin girişlerinde, kocaman harflerle yazılmış şu duyurularla karşı karşıya geliyorlar:

«Fuel-oil yokluğu nedeniyle ve eğer mümkün olursa dışlarınızdan çok kısıtlı saatler içinde sıcak su akıtılabilecektir. Özür dileriz.»

Giden görüyor.. Yaşayan tanık oluyor.. Her yerde pislik kol geziyor. Yemekler hemen hemen tüm yerlerde kalitesiz ve bozuk.. Hizmetlerin en küçüğü bile müşterilerin ayağına getirilmiyor.. Yapılacak eleştiriler, sayılmakla bitmiyor.

Sonuç:

Türk turizminin yanısıra, Ege turizmi 1979'da tam anlamıyla «son nefesi»ni vermek üzere..

Can çekişiyor..

AYKUT POTUROĞLU

1 Temmuz

Atom devleti Türkiye

Geçen haftaki yazımızda, bizde atom santrallerine karşı çıkışın iki nedeni üstünde durmuştuk: Sol görüşteki yanlış ve döviz kıtlığı... Atom devleti olmamızı istemeyenlerin öbür savları ile onlara yanıtlarımızı da şöyle özetleyebiliriz:

TEKNİK ELEMANIMIZ YOK

Evet, bu doğru. Teknik elemanımız yok. Pek ama santralimiz olmazsa teknik elemanımız nasıl olacak? Abdülhamid, Türkiye'nin demokrasisi için henüz olgun olmadığını tahttan düşünceye kadar hep yinelemişti. Ama, olgunluğa ilk adım olarak demokrasiye hiç bir zaman izin vermemiştir. Nükleer enerjide de durum buna benzemektedir. Bizce Türkiye'de atom bakımından teknik eleman yokluğu değil bir bakıma çokluğu söz konusudur. Kimya fakültelerimiz, teknik üniversitelerimiz, fizik fakültelerimiz her yıl bu işlerden anlayan mezunlar vermektedir. Hatta yurt dışında bu konuda doktora yapmış, pratik çalışmalarda bulunmuş elemanlarımız da vardır. Bir hanımı anımsıyorum. Galiba Bartınlı idi. Kışın Amerikada atom fizik öğreniyor, yazın annesiyle birlikte evlerinin kışlık tarhanalarını hazırlıyordu. Bir sınavda birinci gelerek dışarda okuma hakkını elde etmişti. Ne oldu o hanıma?

Fakültelerimizde atomu öğreten pek çok profesör, doçent... var. Ne yapıyor bunlar? Şimdiye kadarki mezunlar ne yapıyor?.. Şunu demek istiyorum: Ülkemizde ölü bir bilim kapasitesi var. İşte biz de bu kapasiteyi işlerliğe koyarak çağdaş teknik düzeyine ulaşacağız, ülkemizin sorunlarını çözmeye çalışacağız.

Hükümetlerimizin kararsız tutumları yüzünden bütün bu saydığımız elemanlar başka ülkelerin nükleer alandaki başarılarının çetesini tutup bundan bizim için olumsuz sonuçlar çıkar-

maktadırlar. Düşününüz bir kere: Nükleer fizik uzmanı olmuş kimseler nükleer santral sahibi olmamıza karşı çıkıyor.

19 YAŞINDA ATOM BİLGİNLERİ

Ama o başka ülkelerde 19 yaşında öğrenciler tek başlarına atom bombası yaptılar. Sayın okuyucularım anımsayacaklardır. 10 yıl kadar önce 19 yaşında bir Amerikalı öğrenci bir atom bombası yapmıştı. Bilginler bombayı incelediler ve bunun Hiroşima üzerine atılan bomba tipinde olduğunu, yani eski teknikle yapılmış olduğunu açıkladılar. Öğrenci, bombanın yapılması için gerekli bilgileri piyasada satılan, fakültelerde okunan kitapları okuyarak topladığını söylemişti. Sonra başka bir öğrenci de aynı şeyi yaptı. Ve son olarak, büyük tirajlı bir İngiliz gazetesinde atom bombası yapımı için gerekli bütün malzemeyi hazırlayarak bundan bomba yapacak kimseler için yarışma açtı, Yarışmayı yine bir öğrenci kazandı.

Dahası var: Hindistan bir ara nükleer bombaya sahip olmayı aklına koymuştu. Bu ülkenin durumu da o gün için bizimkinden farklı değildi. Fakat, Hindistan atıl bilim kapasitesini, uyuyan bilim adamlarını uyandırarak atom bombasına sahip oldu. Biz de aynı şeyi yapacağız. Krakerleri şekerli suya batırıp: «İşte bu krakerler uranyum çubukları, bu şerbet de soğutucu ağır su» diye atom öğretmeyeceğiz. Suvarilik ata bililerek öğrenilir. Araba, araba kullanarak!.

ANAHTAR TESLİM SANTRAL

Burada şöyle bir itiraz yapılıyor: Atom santralini anahtar teslim almakla teknik düzeyimiz yükselmez... Evet, doğru. Örneğin İstanbul Radyosunu 30 yıl kadar önce, anahtar teslim, Kanadalı uzmanlar kurmuştu. Ama, biz bu gün hâlâ teknik bütün araç ev gereçleri dışardan getirtiyoruz.

Ama beyler, insaf edelim, eğri oturup doğru konuşalım. Bunda kabahat anahtar teslim alınan radyoda mı? Neden o araç ve gereçleri yapmak için en ufak bir çaba göstermedik? Yapılamaz şeyler mi bunlar?

Biz hep dünyanın çobanları olarak mı kala-çağız? Keçi kılı, koyun tüyü, pamuk lifi üretirek; fındık fıstık, sakız leblebisi, kabak çekirdeği satarak mı çağdaş gereksinmelerimizi karşılayacağız? Düşmanlarımız bizim böyle kalmamızı istiyor. Biz de onlarla bir olup aynı tür-küyü mü söyleyeceğiz?

Biz, üç telinde üç sıska bülbül öten sazla «Benim yarım yaylalarda oturur / Ak ellerin soğuk suya batırır...» türküsünü söyleyerek mi atomu öğreneceğiz? Ak elleri uranyum çubukları, soğuk suyu da soğutucu su olarak düşünerek mi?

Bizde radyo, televizyon elemanı da vardı. Ama bunları bir araya getirip televizyon kuramamıştık. Bizden geri ülkeler bizden yirmi yıl önce televizyona sahip olmuşlardı. Asker bir genel müdür olmasaydı bizim hâlâ televizyon seyredeceğimiz yoktu. 12 Mart paşalarındandı ama hiç yoktan bizi televizyona kavuşturdu. Uyuyan bilim kapasitemizi derleyip toparlayarak yaptı bunu. Daha önce İstanbul Teknik Üniversitesi öğrencileri, daha 1954'te televizyon yayınlarına başlamışlardı: Küçük bir laboratuvar bütçesi ile.

SAĞLIĞA ZARARLI

Atom santrallerinin insan, bitki ve çevre için korkunç tehlikeler yarattığı ileri sürülerek de atom santrallerine karşı çıkılmaktadır. Sanki kaza sadece atom santrallerinde varmış gibi. Trafik kazalarında her yıl 30-40 bin can kaybediyoruz, kimsenin aklına otomobili, otobüsü yasaklamak diye bir şey gelmiyor. Her yıl bir çok pilotumuz, uçuş öğrenirken şehit oluyor. Ama, pilotluğu yasaklamıyoruz. Kömür madenlerimizdeki faciaları anımsatmak bile istemiyorum. Kaza nedeniyle atoma karşı çıkanlar bunu hiç ağızlarına almıyorlar. Oysa, bana kalırsa özellikle Zonguldak madenlerimizin derhal kapatılmalarını istemeleri gerekir bu insancıl hayalcilerimizin.

Kaldı ki, koparılan bütün yaygaraya karşın bu güne kadar hiç bir atom santralinde önemli bir kaza olmamıştır. Yugoslavyadaki bir kaza hariç. Olsa da olacaktır. Her şeyde olduğu gibi... Atom yakıt artıklarını saklama işi de sadece bi-

zim karşımıza çıkacak bir sorun olarak gösterilmek istenmektedir. Bu konuda dünya ne yapıyorsa biz de onu yapacağız.

Santrallerin tehlikesini bir de şu bakımdan vurgulamak isteyenler vardır: Otomobil, uçak, tren, otobüs kazalarına biz bile bile razı oluyoruz. İstemesek bunlara binmeyiz, kazadan kurtuluruz... Acaba öyle mi? Bunlara binmeyip de İstanbul'dan Ankara'ya yayan mı gideceksiniz? Atom santrallerinin çevresinde oturanlar iradeleri dışında tehlikede olurlarmış. Türkiyede insan oturmeyen bölge yok mu acaba? Santraller oralara kurulamaz mı?

ATOM, DIŞA

BAĞIMLILIĞIMIZI ARTIRIR

Bu da tuhaf bir itirazdır. Başka ülkeler, petrol yüzünden Arap ülkelerinin kaprisinden kurtulmak için atoma sarılırken biz tersi bir çaba içindeyiz. Evet, atom santralinin kurulmasında da, işletilmesinde de, 30 yıl sonra sökülmesinde de dışa bağımlılık vardır. Fakat bu bağıllığı biz, bilimsel ölü gücümüzü canlandırarak azaltabiliriz.

Dışa bağımlılık uluslararası ilişkilerin gerginleştğinde kendini gösterecekse (nitekim Kıbrıs savaşında petrol şirketleri petrol vermeyi kesmişlerdi) baraj da dışa bağımlı demektir. Çünkü elin oğlu bir bomba ile senin barajını başına yıkar. İsrail, zorda kalsa idi Mısırın Asvan barajı için belki bu yola gidecekti. Ve o zaman yalnız enerji değil belki bütün Mısır yok olacaktı.

Kaldı ki, biz nede dışa bağımlı değiliz ki? Bir ambargo bizi ne duruma soktu! Benzin kuyrukları dışında kışı, yanmayan kaloriferlerimizin başında yorgana sarılı geçirdik.

Barajda bağımsızlık en az düzeyde deniyor. Bu hükmün altında su gücümüz hakkında abartılmış bilgilerle donanmış olmamamız var. Geçen yazı bir hatırlayınız: Kuraklıktan barajlarda su kalmamıştı. Bu hal aylarca sürdü.

Bugün kalkınma demek enerji demektir. Bu nedenle, biz ülkemizi kısa zamanda ışığa boğmak, enerjiye boğmak için her çareye başvurmak zorundayız: Suya da, nükleer enerjiye de, termik enerjiye de, rüzgâr gücüne de, güneş enerjisine de, jeotermik enerjiye de... Birinin olmadığı veya pahalı olduğu yere öbürünü kuracağız.

VEHBİ BELGİL

27 Mayıs

Aşırı uçlar ve gazetemiz

Oy verin, demek kadar oy vermeyin demek de demokratik bir haktır elbet. Yazı yazarsın, bildiri yayınlarsın, kitap çıkarırsın, afiş asarsın. Olur bunlar, kimse de bir şey diyemez. Aşırı soldaki bir takım fraksiyonlar seçimlerden bir olumlu sonuç beklemiyorlar, hiç bir seçimden bir şey ummuyorlar, onlara göre «tek yol devrim»dir. Oyla moyla hiç bir şey olmaz! Bu, bir görüştür. Ama ne zaman işi silahlı baskılı zorbalığa dayanan bir duruma sokarlarsa, işte o zaman durum değişir. Demokratik bir savaşım olmaktan çıkar bu tutumları.

Geçen gün bir bildiri yollamışlar. Bunda büyük tiraj gazetelerini suçluyorlar, bunların yaydıkları haberlerin «kasıtlı» olduğunu söylüyorlar. Seçimleri boykot kampanyasının şiddete, zorbalığa dayandırılmadığını, bunun yasal bir savaşım vermek olduğunu yazıyorlar. Böyle haberleri yayan o çok satışlı gazeteyi kınıyorlar. Bu arada «Cumhuriyet'i de unutmamışlar! «Basın alemi içinde yaratılmış bir boşluktan yararlanarak solcu bir gazete olarak görünen «Cumhuriyet» bazen Hürriyet'i hiç aratmıyor. «Cumhuriyet'in bu durumunu gördükçe de insan «Hurriyet'e kızmaktan vazgeçiyor» diyor bu bildirinin yazarı...

Ne yapmış gazetemiz? «CHP ile MHP arasında fark görmeyen, bugünkü hükümeti III. MC olarak değerlendiren küçük bir fraksiyon tarafından yürütülen bu boykot hareketi»ni yermişsiniz... Ne var bunda yanlış, haksız olan gerçek «sol» düşünceye, amaca uymayan, yakışmayan? «Küçük bir fraksiyon» demek yanlış mı bu boykotçulara? Bir parti olarak ortaya çıksalar da seçimlere katılsalar, acaba yüzde kaç oranda halkın oyunu toplayabilirler? CHP mitinglerine-gösterilen hoşgörü yüzünden- katılıp. Ecevit'e slogan atmak, faşizme karşı bağırıp çağırmak,

seçimleri boykot etmeleri için halkı kışkırtmak mı ilericilik, devrimcilik, solculuk, faşizme karşı savaş vermek? Bize göre, daha doğrusu akli başında, duyan, düşünen, gerçekleri görebilen yurttaşlara göre, bu tür fraksiyonların seçimi boykot girişimleri, çabaları, ister demokratik savaşım düzeyinde kalsın, ister yasa dışı atılımlara kalkışsın, yanlıştır yararsızdır. Tek yararlı yanı faşizme, gericiğe olanı açmaktır; demokratik güçlerin savaşını engellemektir. Bilerek mi bil-meyerek mi, orası da beelli değil...

Görüyorsunuz, «Cumhuriyet» aşırı sağın da, aşırı solun da başlıca hedefi olmuştur son yıllarda... Komandolar, MHP yanlısı ülkücüler, «Cumhuriyet'i okutturmamak, sattırmamak için yasa dışı işlere kalkışmışlardır. Vapurlarda, trenlerde, otobüslerde, yollarda gazetemizi okuyanları dövmüşler, yaralamışlar, gazeteleri parçalamışlardır. Öte yandan bu «boykot» yanlısı «devrimci» fraksiyonlar da «Cumhuriyet»i zaman zaman «boykot» etmeye kalkışmışlardır. İki aşırı ucun bağnaz örgütlerinin «Cumhuriyet'i kendilerine «düşman» saymaları ilginçtir, anlamlıdır. «Cumhuriyet» Anayasa çizgisinde, demokratik hakların savunuculuğu, ilericiliği, halkçılığı, devrimciliği, Kemalist ilkelere bağlılığı ile yarım yüzyıldır ün yapmış, kendini, gücünü benimsetmiş bir yayın organıdır. Bugün aşırı uçların başlıca hedefi olmuşsa, nedeni bu sağlam kişiliği, tutarlılığı, halkımıza yararlı bir devrimciliği, bir atılımı bir ileriliciliği izlemekle savunmakta olmasındır.

Ara seçimleri, büyük bir genel seçim havası, anlamı taşıyan elli senatörün ve beş milletvekilin'in seçimi dün yapıldı. Bilirsiniz biz yazıyı en azından bir iki gün önceden yazarız. Seçim sonuçları, katılma oranı bu pazartesi günü kesinlikle belli olur. Aşırı uçların boykotu nasıl

sonuç verdi, göreceğiz!. Seçime katılma oranı düşük olmuşsa bunda başlıca etken seçmenin ara seçimlere her zaman ilgisiz kalmasıdır yoksa bu fraksiyonların gürültü patırtısı değil... Şu satırları yazarken seçim sonuçlarını kestirmek olanağı yok, ama Türk halkının bu çetin sınavdan da yüzünün akıyla çıkacağı kanısındayım

ben... Türk halkı bir iki kez yanıltılabilir, ama sağduyusu ile en doğru çözümleri gerçekleştirmiş, en sağlam yolları bulabilmiş bu halkı 1980'lere girerken bir kez daha aldatmak olanağı kalmamıştır...

OKTAY AKBAL
15 Ekim

79 Ramazanı ve Din Reformu

Ramazan ayı içindeyiz. 1400 yıldan beri «mübarek» nitemiyle andığımız aydır bu. İslâm dünyasında Ramazan, barış esenlik ve erdemlilik ayı olarak bilinir. Ardından gelen Bayram' da ise, dargınların barışması, kırıgınlığın kucaklaşması vaaz edilir bütün camilerde. Bizde bütün siyasal partilerin liderleri de barış çağrıları içeren bildiriler yayınlarlar. Buna karşın bir kaç yıldan beri Ramazan ve Bayramlarda kan ve gözyaşı hiç dinmedi ve dinmiyor ülkemizde. Bu demektir ki, kutsallığa bürünmüş birtakım lâflarla peynir gemisi yürümüyor. Öğütlerle bireyi düzeltmeye değil, köklü devrimlerle bozuk toplum düzenini onarıp iyileştirmeye çabalamıyoruz. Konumuz bu değil. Ama biz yine de siyasal kan davası uygulamalarının ve bütün cinayetlerin bu ay içinde olsun, durdurulması dileğinde bulunmaktan alamayacağız kendimizi!..

1979 yılı Ramazan ayı, önceki İslâm Kongresinde Türk önerisine uygun olarak kabul edilen karara göre -biçimsel de olsa- bir din reformuyla başladı. Reform şudur: Bundan böyle bütün İslâm ülkelerinde Ramazan ve Bayram -hilâlin görünmesine bağlı kalınmaksızın- bilimsel astronomi yöntemleriyle saptanan günde hep birlikte başlayacaktır. Eskiden böyle değildi. Hilâlin görünmesinde bir kutsallık olduğu kabul edilir ve bu nedenle de hangi ülkede hilâl daha önce görünürse orada Ramazan veya Bayram daha erken başlardı. Böylece Ramazan ibadetinin başlamasında biçimsel birlik yoktu. Bu yıl reform yapılarak bu birlik sağlandı. Tam 1400 yıl sonra başarılabildi bu reform!..

İleride gün gelecek, ayın dünya yörüngesindeki dolanımına bağlı Arap takvimi bilimsel takvime uydurulup oruç her yıl on gün farkla değil, ilk Ramazanın hangi aya rasladığı saptanarak

hep o ayda tutulacak: Muhammed Peygamberin doğum günü her yıl başka başka günlerde değil, bilimsel takvime göre hep belirli günde kutlanacak; beş vakit namazın rıkâtleri toplanıp bu toplamın yarısı sabah erken, yarısı akşam geç vakit kılınarak namaz ibadetiyle çağdaş iş hayatı arasında uyum sağlanacak; her müslüman ulus -bu arada Türkler- ibadetini Arapça değil, kendi öz diliyle ve anlayarak yapacak, kısacası İslâm dininde reformasyon çağı başlayacaktır. Bizler bunu göremeyeceğiz. Ama İslâm toplumları yeniden sömürge olmak istemiyorlarsa, bu reformları ergeç gerçekleştirmek zorundadırlar.

Türkiye bu reformu -özellikle kutsal sayılan aile ve miras hukukları alanı da içinde olmak üzere- yalnız hukuk sisteminde gerçekleştirecek, dinsel hukuktan layık hukuka geçti. Ne yazık ki din ve ibadette reform yapılamadı. Atatürk'ün Türkçeleştirdiği ezan bile yeniden Arapçalaştırıldı. İdeolojik reform ve devrimler çoğu zaman çok kurban vermeye gerekçe oluyor.

Martin Luther ve Calvin (Kalven) hristiyan dininde reform yapıp protestanlığı getirdikleri zaman bu mezhebi kabul etmiş olanlardan bir çoğu ilk zamanlarda din adına öldürülmüşlerdi. 1572'de yalnız Paris'te bir tek gecede 35 bin protestan, katoliklerce boğazlanarak Seine (Sen) nehrine atılmıştı. Bilindiği gibi, o uğursuz gecenin adı tarihlerde «Sen Bartelmi gecesi» olarak geçer.

Bu cinayetler ibadetin, her hristiyan toplumun kendi diliyle değil Latince yapılmasını; papazların evlenme yasağının sürmesini; boşanmanın hepten yasak olarak kalmasını isteyen yani bu alanlarda reform yapılmasına sertlikle karşı koyan katoliklerce işleniyordu.

Ne var ki, Museviliğin ilk zamanlarında Mısır Firavunlarının; Hristiyanlığın ilk zamanlarında Roma İmparatorlarının; Müslümanlığın ilk zamanlarında Mekke halkının ve özellikle Kureyş Kabilesi müşriklerinin baskı, kıyım ve cinayetleri bu dinlerin yayılmasını nasıl önleyememişse, katoliklerin korkunç cinayetleri de protestanlığın yerleşip gelişmesini öylece önleyememiştir. Günümüzde Batı'nın en ileri ulusları, bilindiği gibi, çoğunlukla protestan mezhebindeki uluslardır.

Protestanlık ilerleyip gelişmekle kalmamış, katolikliği de etkileyerek, katolik papalığının ülkesi olan İtalya'da bile, birkaç yıl önce, boşanma yasağının kalkmasını sağlamıştır. Gün gelecek, protestan papazları gibi, katolik papazları da evlenecektir. Çünkü evlenme yasağı doğaya ve günümüz dünya görüşüne aykırı bir kuraldır; mutlaka değişecektir. Dişi hayvanın bile içeriye alınmadığı söylenen Aynaroz Manastırına erkek kılığına girip sokulmayı ve orada uşak olarak dört hafta kalmayı başaran bir Fransız kadın gazetecinin 1924'te Paris'te yayınlamış olduğu «Un mois chez les hommes» (Erkeklerin yanında bir ay) adlı kitabı yarım yüzyıl önce İsviçre'de hukuk öğrencisiyken okuyup, Aynaroz'da genç papaz çömezlerine bazı papazlarca nasıl «kadınlık» görevi yaptırıldığını öğrendiğim vakit hiç şaşmamıştım. Çünkü doğaya aykırı disiplinlerin mutlaka bir yanından patlak vereceğini daha o zamandan biliyordum.

O tarihten beri, hiç olmaz sanılan çok şeyler gerçekleşti toplumlarda, İslâm dinini yaşat-

mak ve yüceltmek isteyenler elbet bir gün onun reformunu gerçekleştireceklerdir.

Biliyorum, bu yazıyı okuyanlardan bir bölümü benî yine «küfr» ile suçlayacaklar, ellerinden gelse -akıllarınca din uğruna- yok etmeğe kalkacaklardır. Oysa bütün dinler ve İslamlık, cinayetleri lanetler.

Ben de böyle konulara el sürmeyip divan şairi Nabi'nin aşağıdaki dizelerinde yaptığı öğütlerle uyabilirdim, bugüne dek:

Çıkma aylarca der-i hânenden
Taşra meyl eyleme kâşânenden
Al kitabın ele setreyle derin
Olmasın hâric-i derden haberin

.....
Âdeme lâzım olan râhatdır
Ko disinler sana bi-himmetdir. (*)

Bu dizeler nemelâzımcılığı öğütlüyor. Biz ise yaşamımızın hiçbir döneminde, hiç bir konuda nemelâzımcı olmadık. Kendi kendimize karşı saygımızı yitirmek istemediğimizden, düşündüklerimizi -kendimiz için sakıncalı olsa bile- olduğu gibi ve içtenlikle açıklamayı yeğliyoruz. Belki bir gün «hoşgörü» denilen kavram bu ülkede de kök tutar!..

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU

5 Ağustos

(*) Der-i hânenden: (evinin kapısından); setreyle derin; (kapını kapa); hâric-i derden: (kapının dışında olan bitenden); bi-himmet: (ilgisiz, işe yaramaz)

Şeriat Üniversitesi

Suudi Arabistan'da bir şeriat üniversitesi kuruluyormuş. Bu üniversitede öğrenim görmek için bizden de başvuruların sayısı artmağa başlamış. Haberi birkaç hafta önce gazetelerde okudum.

Bu bilimsel girişimlerinden ötürü Suudi Arabistan yetkililerini kutlamak gerekir. Çünkü «Üniversite» evrendeki bütün bilimlerin araştırıldığı, okutulup öğretildiği bilim kurumu anlamına gelir. Durum bu olunca, şeriat üniversitesinde -Arapların eski Bağdat ve Endülüs medreselerinde olduğu gibi- bütün pozitif ve deneysel bilimlerin öğretimine yer verilecek demektir. Bilindiği gibi Avrupa daha Ortaçağ karanlığı içinde yüzerken, Araplar sözünü ettiğim bu medreselerde, matematik, geometri, kimya, fizik, tıp,

astronomi gibi pozitif bilimleri ve eski Yunan felsefesi gibi düşünsel bilgileri okutup öğretiyorlardı. Bu bilgilerin Pirene Dağlarını aşip Avrupa'ya yayılmasının bu kıtadaki düşün karanlığının yırtılıp Rönesans ve Reformasyon çağının açılmasında etkili olduğunu Batı bilim çevreleri oybirliğiyle kabul etmektedirler.

Az çok tarih okumuş herkesin bildiği bu gerçeği burada anımsatmamızın nedeni, Suudi Arabistan'da «Şeriat Üniversitesi» adı altında açılan veya açılacak olan bilim yuvasının, eski Endülüs medreseleri gibi çağdaş pozitif bilimi araştırıp işleyen bir ilim yuvası olması dileğidir.

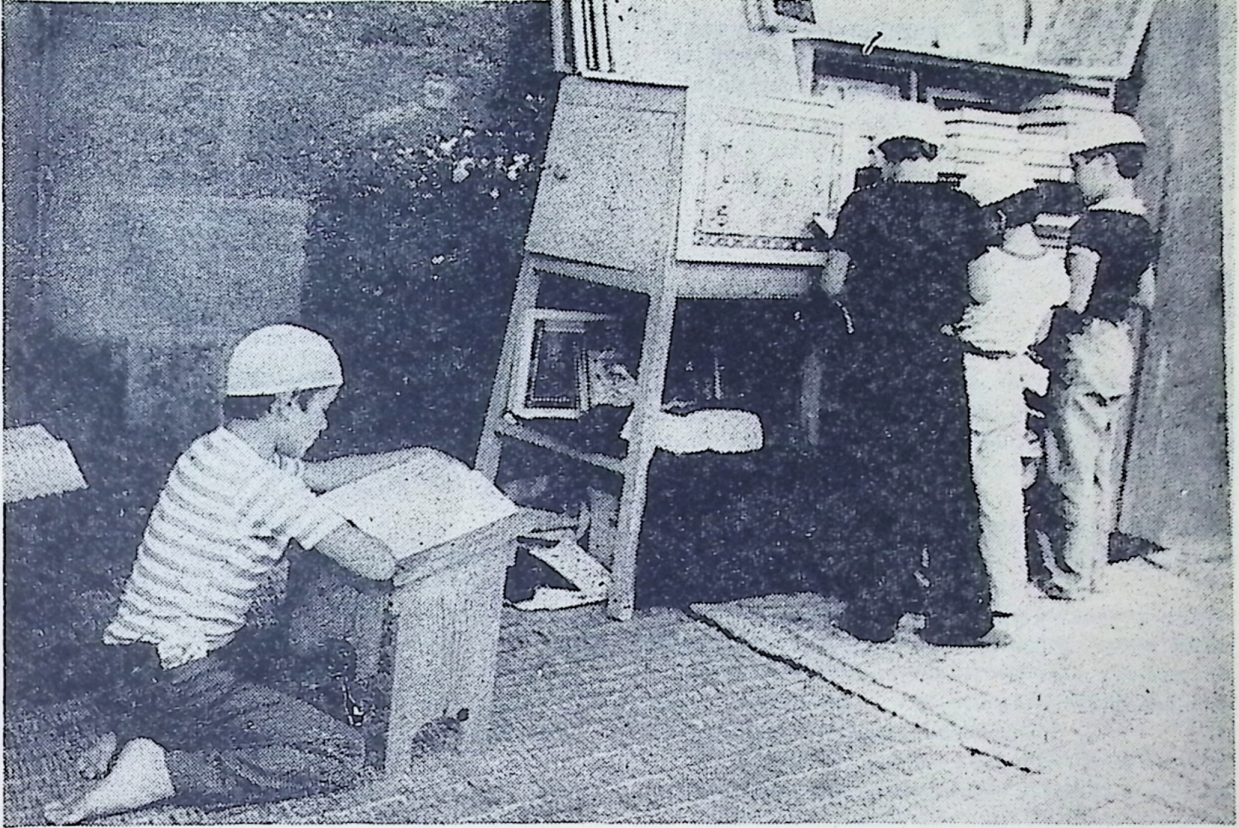

Eğer şeriat üniversitesi, düşlediğimiz bu doğ-

rultuda görev yapmayıp sadece İslâm dininin «şariat» adı altında toplanan türlü alanlarını, klasik, daha doğrusu, dogmatik ve iskolastik yöntemlerle işleyip öğretme yolunu tutacaksa, o zaman bunu evrensel nitelikte bilim ocağı demek olan bir «Üniversite» olarak değil, olsa olsa, bir «İlahiyat Medresesi» olarak nitelemek gerekir ve bizim, Ankara Üniversitesinin bir Fakültesi olan İlahiyat Fakültesi dururken şariat bilimlerini öğrenmek için Arabistan'a öğrenci göndermemiz, aklın almayacağı bir iş olur.

dini kabul etmiş olan birçok ulusu Araplaştırıp özümsemişler, bütün çabalarına karşın yalnız Türk Ulusunu Araplaştıramamışlardır. Bu işi şimdi yapmağa çalışıyorlar.

İçimizde -ne yazık ki Türklerden- ortakları da vardır. İmam-Hatip Okullarında, Yüksek İslâm Enstitülerinde şariat hukuku öğrenimi için gençlere Arapça öğretilmektedir. Oysa, daha önce bir kez daha yazdığım gibi, şariat hukukunun bugün Türkiye bakımından din ve ibadetle ilgisi olmayıp, sadece tarihsel bir değeri vardır.

Yıllardır üzerinde sürekli tartışılan, ancak somut hiç bir şey yapılmayan eğitim konularından biri de dini içerikli eğitimidir. Laik Türkiye Cumhuriyetinde laik eğitimin sürdüğünü kanıtlamak için sorumlu ve yetkililer, dini içerikli eğitimin varlığını görmemezlikten gelmeyi yeğlemektedirler. Oysa istatistiklere geçmeyen Kuran kursları ve yetiştirdikleri öğrencilerin sayısı yıllardır, resmi okullar düzeyine ulaşmıştır. İstatistiklere geçirilmeyerek, görmemezlikten gelinerek sorumluluundan kurtulunduğu sanılan dini eğitim, tümü ile başboş ve keyfi düzenlendiği için de büsbütün sakıncalı sonuçlar getirmektedir.

(Fotoğraf: Erdoğan KÖSEOĞLU)

Şariat Üniversitesi denilen kurum -taşdığı üniversite adına karşın- bir «İlahiyat Medresesi» niteliğinde olacaksa, o zaman bunun kuruluşundaki amaç hiç kuşkusuz, çağdaş bilime değil, Arap emperyalizmine hizmet etmek amacı olacaktır.

İslâm dini Arabın ulusal dini olduğu gibi, İslâm hukuku da Arabın ulusal hukukudur. Buna göre şariatçılık, Arap milliyetçiliğinden başka birşey değildir.

Tarihte görüyoruz ki Arap emperyalizminin yayılma aracı İslâm dini olmuştur. Araplar bu

Bu nedenle bu hukukun, hukuk fakültelerinin mukayeseli Hukuk Enstitülerinde ve hukuk tarihi derslerinde ele alınması ve böylece geleceğin hukukçularına bu konuda tarihsel bilgi verilmesi yeterlidir. Cumhuriyetin yüzlerce okulunda genç kafaların şariat hukuku bilgisiyle donatılması yalnız üzüntü verici değil, ulusal ve layık Türkiye Cumhuriyetinin geleceği bakımından korkutucu bir gelişmedir. Atatürk devrimcisi tüm aydınların ve devlet adamlarının bu olumsuz gelişme karşısında her zamankinden daha çok uyanık bulunması zorunludur. Atatürk, büyük Söylevinde harfi harfine şöyle demektedir:

«... Bunca yüzyıllarda olduğu gibi, bu gün de ulusların bilgisizliğinden ve bağnazlığından yararlanarak binbir türlü siyasal ve kişisel amaç ve çıkar sağlamak için dini araç olarak kullanmağa kalkışanların yurt içinde ve dışında bulunuşu, bizi bu konuda söz söylemekten, ne yazık ki, şimdilik alakoyamıyor. İnsanlıkta din duygusu ve bilgisi her türlü boş inanlardan sıyrılarak gerçek bilim ve teknik ışığıyla arınıp olgunlaşmaya değin, din oyunu oyuncularına her yerde raslanacaktır.» (*)

Bütün içtenliğimizle dileyelim ki, bu yazıya konu ettiğimiz Şeriat Üniversitesi «din duygusu ve bilgisinin, her türlü boş inanlardan sıyrılarak,

gerçek bilim ve tekniğin ışığıyla arınıp olgunlaşmasına» hizmet etsin. Böyle olursa bu üniversite, İslâm dininin çağdaş yaşamı kapsamı ve bu yaşamla uyum sağlaması için bu dinde yapılması gerekli olan -geçen haftaki yazıda sözünü ettiğimiz- reformun da kaynağı olabilir. Bu dileğimizin düşsel olduğunu bilmez değiliz, ama yine de çağdaş yaşama ve toplumların geleceğine olan inancımızdan esinlenen dileklerimizi açıklamayı bilim adına bir görev sayıyoruz.

HİFZİ VELDET VELİDEDEOĞLU

12 Ağustos

(*) Söylev. Kısaltılmış Metin. 3. Bası s. 349.

Halikarnaslı çocuklara!

Bodrumlu öğrenciler Halikarnas Balıkcısı'na yaşamı ve sanat üzerine bazı sorular yöneltmişler, Balıkcı da onları yürek dolusu içtenliğiyle yanıtlamış. Aslı kendi el yazısıyla olan bu belgeyi yayınlıyoruz:

«Sayın Halikarnas Balıkcısı merhaba. Sizin evlatlarınız olarak, hayatınızın bir parçası olan, ağaçlandırarak güzellik verdiğiniz Bodrum'dan size sesleniyoruz. Bu öğrenciler, eser vermiş büyük insanların hayatlarını, zevklerini, çalışma güçlerinin kaynağını nereden ve nasıl aldıklarını merak eder, öğrenmek ister, gücümüzün yettiğince onlar gibi olmaya çalışırız.

İşte II A-B sınıfı öğrencileri de Türkçe dersimizde «Gündüzünü Kaybeden Kuş» parçanızı okuduk. Zaten kasabamızın neresine baksak sizden bir parça görüyoruz. Bugün, yarattığınız kasabanın inanç ve azim yüklü çocuklarıyız. Göklere uzanan palmyeler, okalıptüsler, bize sizin isteminizi fısıldıyor. Bize sizin tabiat sevginizden yaratma gücünüzden örnekler veriyorlar.

Sizi sevdik, sizi göremedik. Bu bir burukluk katıyor sizinle dolu olan yüreğimize. Ocak ayında sizin gününüzü tertiplemek istiyoruz. Gelemez misiniz? İstiyoruz ki siz bizi tanıyın, biz de sizden çalışma ve yaratma azmi alalım. Bekliyeceğiz. Gelemezseniz şayet, şu sorularımızı cevaplayıp bizi mutlu kılın lütfen.

1 — 2 Anne ve babanızın adları? Başka kardeşiniz var mı, hayattalar mı?

3 — 4 Tahsil durumunuz ve kaç dil biliyorsunuzuz? İki eserinizin ismi?

5 — 6 İlk Defa Bodrum'a gelişinizin nedeni? Çocuklarınızın tahsil durumları?

7 — 8 En beğendiğiniz eseriniz hangisi? Niçin İzmirde yerleşmeyi tercih ettiniz?

9 — 10 Bodrum'da en çok beğendiğiniz yer?

Balık avına ne zaman merak sardınız?

11 — 12 Eserinizde hep deniz sevgisini işliyorsunuz, bu sevgi ne zaman başladı (uyandı)? Turuncgilleri yayarken ne gibi güçlüklerle karşılaştınız?

13 — 14 Bodrum'a ikinci gelişinizde ne gibi değişiklikler gördünüz? En çok sevdiğiniz Bodrum türküsünün ismi?

15 — 16 En sevinçli anınızı anlatır mısınız? Halikarnas Balıkcısı ismini niçin kullandınız?

17 — 18 Mümkünse bir resmini gönderir misiniz? Halikarnas Balıkcısının, Halikarnas çocuklarından istekleri nelerdir?

Sizi rahatsız ettik, özür dileriz. Bize cevap yazacağınızı umup, şimdiden teşekkür ediyoruz.

Halikarnas aşığı insana, Halikarnas çocuklarından minnetler, saygılar...

22 ARALIK 1967»

«MERHABA YAVRULARIM!

22.12.1967 tarihli mektubunuzu zamanında aldım. Kendim gelmek istiyordum. Hasta oldum, İstanbul'a gittim. Bir sürü intipüften güçlüklerle savaşmak zorunda kaldım. Mektubunuza cevap vermekte geçiktikçe, mektup gönlümde bir ağırlık ve acı oldu. Mektubunuzda bir resmimi istiyorsunuz gönderiyorum.

1 — Babam Mehmet Şakir, anam Sarı İsmet.

2 — Ben başka altı kardeşlik, biri öldü.

3 — Tahsil durumu İngiliz Üniversiteleridir, ama kendimi asıl kendim yetiştirdim. İngilizce, Fransızca ve İtalyanca galiba.

4 — İlk eserler Bodrumda yazılan hikâyelerdir. Kitap olarak gene Bodrum'da yazılan «Aganta Burlina Burinata!»dır.

5 — Bodrum'a gelişimin nedenini ve orada yaşadığım yerini kusur yeli «Mavi Sürgün» de yazdım.

6 -- İki oğlumun tahsili lisedir. Biri üniversite.

7 -- En beğendiğim eser? Gününe göre birinden biri daha cana yakın gibi geliyor bana. Hayatımın en hızlı, sevinçli ve sevgili yılları Bodrum'dakiler olduğu için, yapıtlarımın Bodrum ürünü olduklarını iddia edebilirim. En Bodrum olan yapıtlarım en sevdiklerimdir. Zaten Bodrum olmayan yok ki.

8 -- İzmir'de yaşamayı tercih etmedim. Bodrum'da orta mektep yoktu. Çocuklar büyüdü ayrılmak zorunda kaldım, taşı tarağı satarak.

9 -- Bodrum'un her yerini severim. Kentin her yerini. Köyleri yayan gezirdim. Öğleyin Bodrum'dan çıkar Yalı Kavağı yürür, güneş batmazdan önce Bodrum'a dönmüş olurdum. Koyların adları bile gönül kulağıma türküler gibi gelirdi hep mavilerde. Denizleri de öyle; Gökovaşıyla, Çatal adalarıyla.

10 -- Balık avı, bağımsız olarak denizlerde enine boyuna uzanmak için usumun uydurduğu «rationel» bir nedendi. Yoksa amaç değildi.

11 -- «Eserlerinizde de hep deniz sevgisi işliyorsunuz bu sevgi ne zaman başladı (uyandı?) diye soruyorsunuz. Saburluk durup dururken yedi metre boyunda bir çiçek açar. «Saburluğun böyle bir çiçeği açmasını ne zaman aklına kurdu?» gibi bir soru. Ben mi denizi, deniz mi beni ne zaman seçtiğini vallahi bilmiyorum!

12 -- «Turunçgilleri yayarken hangi güçlüklerle karşılaştınız?» diyorsunuz. Önce Ziraat ve kaletiyile. Sonra gümrük, nebileyim Ormancı mormancılarla. İstanköyde Bodrumda da çok güzel olacak bir çeşit yaseminden bir çiçek saksı getirdim şahadetnamesi yok diye, merasimle saksıyı gözlerim önünde denize attılar. Yahu kurak yerde bir yaprak getirmemişlerin saksıyı denizde öldürürken gözlerimin önüne idam sehpa-sı geldi. Gözlerim yaşardı. Ama kıramadılar gönlümü. Gönlüm kendi acısının suyuyla çelik gibi dövüldü. Cabam hız aldı. Elbette bir gün onlar da gölgelenecekti. Yetişen çiçeklerin gölgesinde.

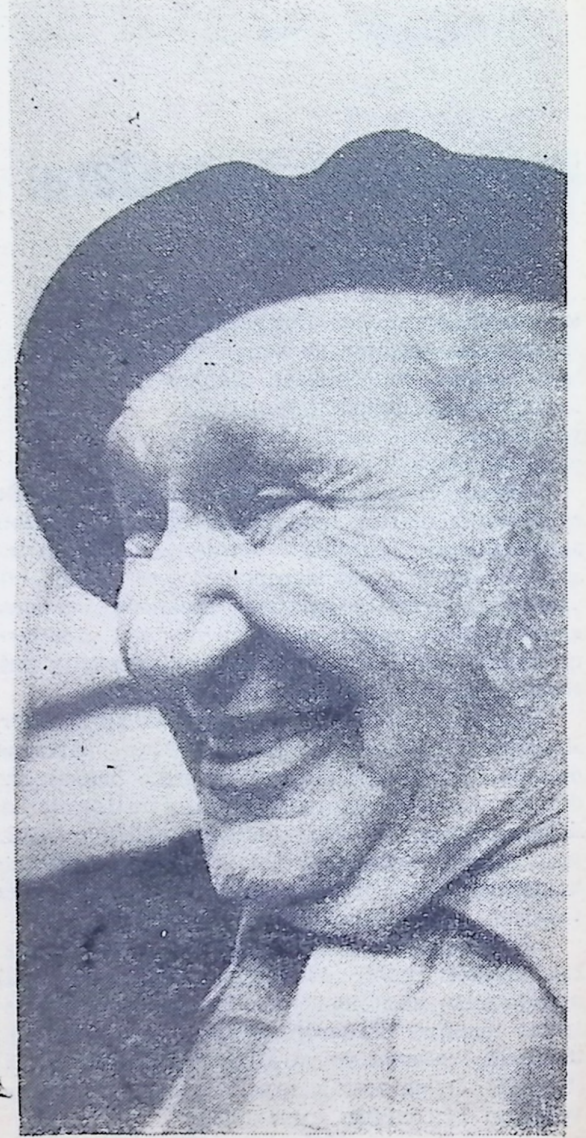
13 -- Bodruma ayrıldıktan altı yedi yıl sonra geldim. Cipl (Milasda) Yokuş Başının altında bıraktım. Gece varacağımı bildiğim için Milasdan bir elektrik cep feneri almıştım. Milasdan mı Aydından mı unuttum. Yürüdüğüm ağaçların ne kadar büyüdüğünü elektrik fenerinin ışığında gördüm. Bir çokları kesilmişti -Türkiye' de mevcut olmayan ağaçların- ama tırpan artığı olanlar güzeldi. Gündüz Bodrumda gezdim. Orta mektepleri açılmıştı.

14 -- En çok sevdiğim türkü Kerim oğlunun dağa çıkarken «Tıp tıp etsin zenginlerin yüreği» türküsüdür - bir de Şah boylum! Şeb-boy çiçek başındadır. Burada Şah boylum de-yimi hoşuma gider.

15 -- En sevinçli anınızı anlatırmısınız. Bütün Bodrum benim için çok sevinçli bir anıdır. Ama bir örnek gerekse vereyim, Prosper Merime'nin Karmen'ini türkçeye çeviriyordum. Es-

mer güney kızı Karmen cigaracı dükkânından bir mimosa demetiyle çıkar dükkândan. Bunu çevirirken, neden benim esmer Bodrum kızlarım saçlarına birer Mimosa demeti takmasınlar diye, hemen Paris'den Mimosa (cins) tohumları yetiştirdim. Sokaklara diktim. Çiçek açtılar. İki Bodrumlu fukara kızı gördüm birgün, başlarına kopardıkları Mimosa çiçeklerini takınmışlardı. Geçdiler sevindim.. İçimden yaşayın çocuklar dedim. Onlar için yetiştirmiştim.

16 -- Bodrum Balıkçısı diyemezdim. Mas-

mavi gökülle hiç Bodruma benzemez Bodrum. Zaten Bodrum, haçlılar kaleyi havvari Petrodan Petro'nyum dediler de halk onu Bodruma çevirdi. Halıkarnas Helen dilinden değildir. Anadolu'nun unutulmuş bir dilindendir. «Esus» «Es-sos» «Ossos» la biten her yer adı gibi Balıkçı diyebilemiyorum, onun için Halıkarnas Balıkçısı diye aldım yazı adımı.

17 — Mektubunuzdaki kimi cümlelerden Halikarnas Balıkcısının Halikarnas Çocuklarından istediklerinin onlarda fazlasıyla var olduğunu sevinçle görüyorum. Örneğin «Kasabanın inanç ve azim yüklü-dolu demek istiyorsunuz elbette-çocuklarıyız. Bir de sizi göremedik, bu bir burukluk katıyor. Sizinle doludur yüreğimiz» diyorsunuz. Hiç burukluk duymayın. Beni de görmeyin caha eyi. Bodrum deyimiyle çakallaştık yani moruklaştık. Eh Bodrum hoş bir rüya oldu şimdi. Şu mektuptan anladığıma göre eyisiniz, kırılmayın eyilmeyin yaşayın Halikarnaslı Yav-

ricular. Eğer gönül sevgisi bir gerçek ifade ederse hep sizinleyim. Zaten ömrüm vefa ederse. Şöyle şehir hay huyundan uzak kefaluka ya da bir köye yerleşmek niyetindeyim. Yaş seksene gelmekte ama gene de ateş gibi eker dikerim. Ben oradayken sizler de doğmuş olsaydınız yurdun o köşesini cennete çevirirdik. Bunu söylemekle sizin hakkınızdaki kanımı açıklamış oluyorum. Merhaba Çocuklar.

8 Mayıs 1968

CEVAT ŞAKİR

HALIKARNAS BALIKÇISI»

Yaşar Kemal, yeni romanı “Kimsecik,,i Paris’te yazıyor

PARİS — 31 ocak çarşamba akşamı, Paris’ in sol yakasında bulunan Otel Pont Royal’ın salonlarında düzenlenen bir toplantıda, 1978 yılı En İyi Yabancı Kitabı Ödülü «Ölmez Otu» ile «Yer Demir Gök Bakır» romanları ve tüm yapıtları için Yaşar Kemal’e verildi.

1948 yılında kurulan söz konusu ödülü kazananlar arasında A. Asturias, Y. Kawabata, A. Soljenitzin, N. Kazancakış, G. Garcia Marquez gibi yazarlar bulunmaktadır.

Toplantıda Türkiye’nin Paris Büyükelçisi Hamit Batu ile eşi, Paris Basın Müşaviri Selçuk Bakkalbaşı, Paris Turizm Müşaviri Yılmaz Çolpan ve Fransa’da yaşayan Türk aydınları hazır bulunmuşlardır. Fransız davetlileri arasında Fransız televizyonunun 1. kanalından Jacques Legris, «Le Figaro» gazetesinden Pierre Mazars va Marcel Schneider, Anne Philipe ve Michel Mohrt gibi yazarlar ve Goncourt üyesi Robert Sabatier bulunmaktaydı.

Toplantıdan sonra Yaşar Kemal’le yaptığımız konuşmada romancı Cumhuriyet’e şunları söyledi:

● Şu sıralarda yeni bir roman üstünde çalışıyor musunuz?..

Evet, Paris’te «Kimsecik» romanımı yazmaktayım.. Bu yapıtımı önümüzdeki temmuz ayına kadar bitirebileceğimi umuyorum. «Kimsecik»in önce bir gazetede tefrikası, sonra da kitap halinde çıkması söz konusudur.

● 1978 yılında dış ülkelerde yayınlanan kitaplarınız hangileri?..

«— İnce Memed» Amerikada cep kitabı olarak yayınlanmıştır. «Yer Demir Gök Bakır» Finlandiya ve Norveç’te, «Ölmez Otu» Fransa’da,

«Ağrıdağı, Efsanesi» Hollanda ve İran’da «Demirciler Çarşısı Cinayeti» İsveç’te (Cep dizisinde) ve «Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca», gene İsveç’te yayınlanmıştır.

● Bu güne dek Fransızcaya çevrilen romanlarınızın sayısı.

— Fransa’da bugüne değin beş kitabımın çevirisi yayınlanmıştır.

«Binboğalar Efsanesi» de Gallimard kitapevinin normal yayınları çerçevesinde gelecek mayıs ayında çıkacaktır. Geçen yıl Fransız Eleştirmenler Derneği «Yer Demir Gök Bakır» yapıtımı yılın en iyi yabancı romanı olarak seçmişti. Bu bir ödüllendirme değildir. Bu yıl «Ölmez Otu» romanımla «En İyi Yabancı Kitap Ödülü»nü kazandım. Her iki kitabımın çevirisi Münnever Andaç tarafından yapılmıştır.

● Yapıtlarınız Yunanistanda yayınlandı mı?

«İnce Memed» 1976’da yayınlanmıştır. Şimdi de bir yayınevi tüm kitaplarımın Yunanistan’da çeviri haklarını satın aldı. Bundan böyle sekiz ayda bir kitabım yayınlanacak.

● Fransa’nın dışındaki diğer yabancı ülkelerde kitaplarınızın çeviri ve yayın durumu nedir?..

— İngiltere’nin cep kitapları yayınlayan «Writers And Readers Publishing Corp.» yayınevi 10 kitabımın yayın hakkını almıştır ve 1979 ilkbaharında üç kitabımı aynı anda yayınlacaktır.

Bundan başka bu yıl «Ölmez Otu» Finlandiya ve Norveç’te çıkacaktır. Bahsettiğim ülkelere başka, yapıtlarım Amerika’da (ABD) Danimarka, İtalya, İspanya, Federal ve Doğu Almanya’da yayınlanmıştır.

● Nanterre Üniversitesinin Etnoloji Seminerindeki çalışmalarınız hakkında neler söyleyebilirsiniz?..

nel olarak sözlü geçen çalışmalarda destanların gelişmeleri, kahramanlarının oluşması, bölgesel değişimleri ve biçimleri, yapısal kuruluşları ve

Üç aydan beri ve haziran ayına kadar süreceğim, dört öğretim görevlisi ile birlikte söz ettiğiniz seminer'e katılıyorum. Destan kahramanlarının ele alındığı bu çalışmalarda ben Köroğlu ile Dede Korkut üstünde durdum. Ge-

bazı ana temalar ele alınmaktadır. Son seminer'e Pertev Naili Boratav ile Azra Erhat da katılmıştır.

ATHENA DAPONTE
4 Şubat

Beklemek

Benim «Gizli Emir» adlı romanım dikkatle okunsaydı... («Başımıza bu olaylar gelmezdi» demiyeceğim. Flaubert'in, «Duygusal Eğitim» adlı romanı için söylediği gibi) onda işlemeğe çalıştığım «bekleme» konusu üzerinde durulurdu. Ama Flaubert'den açılmışken sözü biraz dağıtayım; Flaubert öyle bir söz söyleyebilir de, ben söylesem olmaz. Neden, biliyor musunuz? Bizde ozana, yazara düşün adamı diye bakılmaz da ondan. Toplumumuzun gözünde «esin adamı»dır

ozan, yazar «esin» dedikleri de öyle baş tacı edilecek bir şey değildir hani, sarhoşlukla delilik arası bir şeydir. Bizde sözlerine saygı duyulanlar, profesörlerle siyaset adamlarıdır. Profesörleri, siyaset adamlarını küçümsediğim sanılmayın, içlerinde bilgilerine, zekâlarına derin saygı duyduklarım epeycedir. Ancak uygar bir toplumda ozanın, yazarın, sanatçının da onlar kadar, hatta onlardan çok önemli sayıldığını söyleyeceğim. İşte bu önemini bildiğinden ötürü,

Flaubert, o ünlü sözünü söylemişti kimse de Fransa'da onunla alay etmeğe kalkmamıştı bu yüzden.

GÜÇSÜZLERE ÖZGÜ

Gizli Emir adlı romanımda, bir gizli emir beklemektedir herkes, nerden, ne zaman, ne için geleceği bilinmeyen bir emir. Elbet «emir» değil de, onun Türkçesi olan «buyruk»u kullanmak isterdim, ama özleşmecilik akımında onca etkin, yararlı olan askerlerimiz, «buyruk» sözcüğünü almadılar da gene «emir» ile yürüttüler işlerini «Emir», anlaşılan «buyruk»tan daha yaptırıcı, daha kesin, daha sert. Bugün de «Sıkıyönetim buyrukları» değil, «Sıkıyönetim emirleridir» söz konusu olan. Sözelgesi: «Dur, emrine karşı gelen vurulacaktır» diyoruz. Adam ehliyetli araba kullandığı için dur emrine aldırmanın basması gaza..

Beklemek ne demektir? Onu niçin o romanının konusu olarak aldım. Önce şunu söyleyeyim: «Beklemek» teması çağımızda çok işlenen bir temadır yazarlara! İlk akla o geldiği için Samuel Beckett'in «Godot'yu Beklerken» adlı iki perdelik oyununu anımsatayım. Saçmalık tiyatrosu denen türün en tanınmış yapıtlarından biridir. İki serseri Godot diye birini beklerler ama gelmez bir türlü onlar da kendilerini öldürmeye filân kalkarlar. Bizde eski Küçük Sahne'de oynanıyordu da, duyduğuma göre, savcı, tiyatrolunun başı olan Muhsin Ertuğrul'u çağırıp «Bunlar komünizmi mi bekliyorlar yoksa?» diye sormuştu. Kuşku böyle şeyler sordurur kişiye. Bir yolda dursanız, dönüp dönüp bakarlarsa, ne duruyor diye. Toplum bizden beklememeyi, hiç bir şey beklememeyi ister. Geçip gideceksiniz, işte o kadar, ne iziniz kalacak, ne adınız. Öyle ya, «fâni dünya» demişler.

Bakın Kafka'nın iki büyük romanı da «bekleme» teması üzerine kurulmuştur. İki büyük cilt tutan «Şato» adlı romanın başında, Kadastrocu, çağrıldığı şatoya gelmek üzere şatonun yanındaki köye varır, şato ile illinti kurar, fakat iki büyük cilt boyunca bir türlü içeri giremez. Bekletirler onu köyde; içeri ha aldılar, ha alacaklar... Öyle ki, adam, evli olduğu halde, o köyde bir daha evlenir, hani beklerken. Bir türlü giremez içeri, yaşamı beklemekle geçer. Yoksa bir gün şatoya girme umudu mudur onu yaşıtan, ayakta tutan, o köyde, türlü sıkıntılara katlanmasına yardımcı olan? İnsan bu romanı okurken, kendisinin de beklemekte olduğunu düşünür, neyi beklediğini araştırmaya başlar. Öyle ya, birbirine benzeyen günlerimizi, değişik, başka, bambaşka bir gün geliverecek diye geçirmiyor muyuz? Ama o zaman da kadastrocuya kızanlar olur. Beklemek, değişiklik beklemek kızıdır çünkü; kurulmuş çarkı durdurmak, baştan kurmaya kalkmak anlamına gelir çünkü. O romanın bir tuhaf yanı da, kadastrocuyu hem çağırıp, hem içeri, şatoya almamalarıdır. Ne bileyim, belki de umut içinde beklemektir kişinin yazgısı.

Kafka'nın öteki romanı Dava'ya gelince, konu bu kitapta daha da belirgin duruma gelir: Davasını bir avukata vermiş olan adam öylesine bekler ki, sonunda işini gücünü kapayıp onun evine uşak olarak girer. Arada bir davasının ne durumda bulunduğunu yerlerde sürünerek avukatına soracak olur, ama terslenir, durun bakalım, işin daha başındayız, dava yürüyor, elbet bir gün sona erecek, nedir acelen! Gerçekte avukatın da suçu yoktur işin bir an önce bitirilememesinde, yargıçlar davalara kolay kolay bakmamakta, avukatları bekletmektedirler; öyle ki yargıçların katına varabilmek için uzun bir merdiveni çıkan bir avukat, yukarı vardığında tekme sille aşağı atılmaktadır. Fakat Kafka'nın avukatları dirençli kişilerdir, baştan tırmanırılar merdivene... Hani güzel bir eski Yunan mitosu vardır. Tanrılar, Sysiphos'a bir taş dağın doruğuna çıkarma cezasını verirler de, tam yukarıya vardıklarında taş gene aşağı yuvarlanır, bitmez tükenmez bir çalışmadır bu. Hani, ölümün kurtuluş olduğu sözü, bu gibi yerler için doğrudur diyebiliriz.

Böyle, bekleme temasını işleyen bir romanda, ünlü İtalyan romancısı Dino Buzzati'nin «Tatar Çölü» adlı romanıdır. Bu romanda, askeri okulu bitirip subay çıkan bir genç, sınırdaki bir kaleye gönderilir. Teğmen o kaleyi hiç sevmeyiz, rapor alıp kurtulmak ister oradan, kentte sevgilisi vardır; fakat ayırlamaz bir türlü. O kalede tanıdığı subaylar da, ilk geldiklerinde kaçmak istemişler, ama kalmışlardır. Neden? Çünkü Tatarlar gelecek diye bir söz dolasmaktadır. Ha geldiler, ha gelecekler. Kalede herkesin ömrü bu beklemeye geçmektedir. Genç subay da kalır, ne yapsın! Hiçbir şey yapamamaktansa, beklemek veçdir elbet.

YÜREĞİMİZDEKİ GÜÇ

Ölünmek gibi olmasın ama, benim «Gizli Emir» romanımda uydurduklarımın birçoğu çıktı. 12 Mart olaylarını sanki önceden görmüştüm. Hatta bir gece beni evimden aldıklarında, bu yüzden güleceğim tutmıyordu. Peygamberlik mi? (Peyam, haber demektir farsça). Yok canım, fantazyadır olacağı kestirebilen. Bekleyen bulur. Yukarıdan beri anlattığım romanlarda söylenen, yalnızca çağımız için değil, tüm den geçmişimiz için de doğrudur. İnsanoğlu, bir şey olur, bir şey olacak diye beklemeye eğilimlidir çünkü. Başa bir zalım mı geçti, bekler o, bir gün gelir bu zalım düşer diye bekler. İşler kötü mü gidiyor, düzelmesini bekler. Bir adama güvenirse, onun başarısını bekler. Bekleme alışkanlığı onda, toprağa attığı tohumun, ana rahmine düşen tohumun başvermesini beklemek alışkanlığından kalmaz. En kötüsü de şudur ki, bekleyen, toprağa da, rahme de karışamaz, sözü, istenci geçmez onlara.

İşte bundan ötürü bekliyoruz, beklemekten baska yapacak bir isimiz olmadığına inanıyoruz. Oysa beklemek değildir bizim isimiz. Biraz daha açalım konumuzu.

Bir büyük adam buluyoruz, artık her şeyi ondan bekliyoruz. Bütün istediklerimizi gerçekleştiremedi ise ona kızıyoruz. Atatürk'ün son yıllarda kötülenmesinin nedeni budur. Daha açığıcası tembelliğe, hazır yiyiciliğe olan düşkünlüğümüzdür. Yabancılaşmanın bir ilginç görünüşüdür «bekleme», her şey bizim dışımızda, bizim istencimiz araya girmeden olup bitecektir. Biz sadece yakınıcı, ya da alkışlayıcı olacağız. Bize kahramanlar ve kurbanlar gerekir bu yüzden. Bir başbakan başarı kazanamadı, ya da başarısız bir bakan çekildi diye düşünürken hep tek adamlara inancımızı, hep kendi tembelliğimizi söylüyoruzdur gerçekte. Kim demiş Kafka bizi anlatmıyor diye! Kim demiş «Oblomov» romanını Rustur diye!

Benim «Gizli Emir» adlı romanım iyi okunsaydı... Yok canım, «bunlar başımıza gelmezdi» demek istemiyorum, «bekleme»nin bilinmez sonuçları üstüne belki bir uyanış olurdu. Bekliyoruz, hep başkalarından bekliyoruz, onların bizim gibi insanlar olduklarını unutuyoruz, kendi

sorumsuzluklarımız, tembelliklerimiz içinde arıyoruz mutluluğu. Biz beklerken de yalnızca iyi niyetli insanlar değil, insanlığı aşağılamak isteyenler de başa geçebiliyor, başa geçebilir. Faşizm budur.

Umutsuzluğa düştüklerini söyleyenler olduğu için açtım bu konuyu; onlar gerçekte kendilerinden umutsuzluğa düşmüş olanlardır. Yoksa umut bağladıklarımızın başarısız dönemleri, bizi umutsuzluğa atamaz. Bir başka yazı konusu olarak şunu söyleyerek yazıma son vereyim: Dünyada umut bağlanan bütün insanlar zaman zaman başarısızlıklara düşmüşlerdir. Onların yapamadıklarını biz her an yapabilmek gücünü yüreğimizde duyabiliyor muyuz, bütün iş buradadır.

Ama gene de bekleyelim; belki bir gün şatoya gireriz, belki bir gün dava biter, belki bir gün Tatarlar, belki bir gün gizli emir gelir.

MELİH CEVDET ANDAY

12 Ocak

Yazar okurdan ne bekliyor?

Zaman zaman yazarlara bazı sorular yöneltilir, yanıtlar alınır. Bu soruların odak noktası yazardan beklenendir. Hep yazardan bekleriz de, okurdan beklenen söz konusu olmaz. Yazarın büyük emeklerle ortaya koyduğu ürün acımasızca eleştirilirken hep okur haklıdır. Bir ömür verimi olan kitaplar bir kaç dakikalık yüzeysel eleştirilerle harcanır. Oysa yazarın verdiği emeğin eşdeğeri olmasa bile ona yakınıcı okurdan da beklemelidir yazar.

Şairlerle, yazarlarla yapıtlarının okura ulaşması konusunda yaptığım tartışmalarda ortaya bir gerçek çıkıyor. Yazarlar, şairler okurdan kendilerini anlamaları için bir çaba istiyorlar.

Biz bir metni okuma, metinle karşı karşıya kalma uğraşını henüz bilmiyoruz. Bir metin nasıl okunur, bir şiir nasıl anlaşılır. Batı kaynaklarında bu konuda yazılmış en basitinden en karmaşığına kadar çeşitli kitaplar vardır. Amaç bir metinle karşı karşıya kalındığında onu daha iyi anlayabilmek, sonuçta da ondan daha fazla tad alabilmektedir.

Bizim de edebiyatımızda sağlıklı metin çözümlemelerine yönelik çalışmalar görünmeğe başladı. Akşit Göktürk'ün Okuma Uğraşı, Enis Batur'un bu anlayışı simgeleyen yazıları. İkisinin de çalışmaları metin okumalarının özelliğini, yol yordamını okura iletiyor. Burada bir baş-

ka noktaya değinmenin yeri. Metin okuma konusunda yapılan çalışmaların kaynakları batılı olduğundan ortaya konulan ilkelerle uygulama arasında bazan çatışma çıkıyor. Kuram ile uygulamanın birbirini bütünlemesi gerek. Bizim edebiyatımız açısından metin okuma konusundaki şakınca burada kendini gösteriyor. Yöntem Türk edebiyatı metinlerine uygulanınca bazı aksaklıklar çıkıyor. Sanırım ilerideki çalışmalar bu uyumsuzluğu da giderecek.

Küçük bir değini bu. Bütünün içinde küçük bir nokta.

Son günlerde konuştuğum iki şairin de yankınması aynı noktada birleşiyordu. Bizi anlamaları için okurdan da bir çaba istiyoruz. Okurun, bizi bir çırpıda değerlendirmesini, anlamadım demesini acele bir yargı sayıyoruz. Gerçekten de şairin, yazarın gelişim çizgisini bilmeden, yapıtlarının gelişim göstergesini izlemeden bir yargıya varma olası mı? Onun geçtiği kültür yollarını, edebiyat patikalarını bilmeden, köklerini besleyen özsularını bulmadan nasıl yargılayacaksınız.

Nedense bizim değerlendirmeler, ölçütler toplamamızda ölçütler ayrılığı yoktur. Her şair ve yazar «standard» ilkelerin, değer yargılarının, edebiyat içi olduğu kadar edebiyat dışı etkenlerin de yardımıyla değerlendirilir. Daha da öte-

si yaşamıyla yazdığı bir teknede yoğrulur, ortaya çıkan «mağuş» madde de eleştirir olur.

Her yazarın dünyasını, yazın birikimini oluşturan gerecin ayrılığını unutturuz, unutmak işimize gelir. Rahat, kolay kemikleşmiş yargılar varken niye bir uğraşın cenderesine girelim.

Sanırım gene yukarıdaki konuya dönüyoruz. Yazarın, şairin metnini okuyabilme uğraşını edinebilmek. İlkelerin ışığında metne yaklaşabilmek.

Bazı sözlerimiz över gibidir de aslında bir yerginin, bir aşağılamanın gizliliğini taşır. Bir kitabın rahat okunurluğunu belirlemek için, «roman gibi okunuyor,» sözü kullanılır. Ne demektir bu? İnsanı yormadan, düşünce gücünü «müdahaleye» pek gerek bırakmadan, hafif bir kitap. Böyle okunan romanlar vardır hiç kuşku-

suz. Ama her roman böyle okunmaz. İşte metnin okumayı sağlıklı bir yöntem olarak belirlemediğimiz için her okuma uğraşını bu kadar yüzeyde değerlendiriyoruz. Polisiye, serüven romanları elbet büyük bir çabayı istemez bizden. Ama nitelikli bir roman için aynı şeyi söyleyebilir miyiz? Üstelik kimi bilimsel kitaplar için de bu yargı kullanılır. Roman gibi okunuyor. Belki dilinin yalınlığı, çok kişi tarafından anlaşılabilirliği kasteden bu yargı olumlu yanlar da taşıyabilir ama derine inmeyen bir özelliği de bu söz içerdiğinden aslında bir kara eleştiridir.

Yazar da okurdan çaba göstermesini istiyor. Yazarın okurdan beklediği bu.

DOĞAN HIZLAN

26 Temmuz

Çocuğu kitaplığa alıştırmak

Çocuk yılı. Çocukların daha çok kitap okuması için de bir kampanya açılıyor. Gerek devlet gerek özel girişim kesiminde rengârenk kapaklı kitaplar yayınlanıyor. Ne var ki ülkemizde herşeyin bir moda olma yanı var. Çocuk yılı olunca yeni kurulan her yayınevi de çocuk yayınlarına yöneldi. Geçenlerdeki bir yazımızda da sözünü ettiğimiz gibi yayınların çoğu edebiyata değgin. Yoksa çocuk dünyası üzerine incelemeler yok Çiraklık sorunuymuş, çocuk ıslah- evleri sorunuymuş bu konuda incelemelere rastlamak olası değil.

Biz gene bir çok kez yinelediğimiz, yineleyeceğimiz ama bir sonuç alamayacağımız yakınlıkları bırakalım da çocukların hiç olmazsa bu yıl kitaplıklara ısındırılmasını sağlayalım.

İstanbul'da yeni bir kitaplık açıldı bir ay süreyle çocuk yayınlarını sergileyecek. Diğer kitaplıklarımızda da çocuk yayınları var. Var da onları okutabiliyor muyuz? Soruyu başka biçimde soralım: Çocukları kitaplıklarımızın eşliğinden içeri adım attırabiliyor muyuz? Olumlu yanıtı vermekte duraksıyorum doğrusu. Okumaya alıştıracığımız bir çocuk için kitaplıkları daha ilgi çekici kılacak öğeler de katılabilir.

Özellikle kitaplıklara girmekten korkan çocuk kesiminin bazılarının davranışı haklı çıkaracak gerekçeleri vardır. Evlerinde kitaplıkları olmayı kitap kavramıyla karşılaşmamış, kitabın işlevi üzerine düşünmemiş bir ortamdan gelen çocuk kitaplığa nasıl koşacaktır. Koşmasını beklemeye kimin hakkı vardır. İşin ondan sonra başlayan çizgisi şöyle sürüyor. Çocukların ders zamanlarında okul saatlerinde kitaplıklara

gitme olanakları yok. Akşam okuldan çıkınca kitaplıklar da kapanmış oluyor. Bu açıdan bakılınca bazı kitaplıkların okul saatinden sonra da hiç olmazsa bir süre daha açık bırakılmaları düşünülmelidir. Okuldaki çocuklar, çalışan ana babaların yararlanacağı kitaplıklar böyledir sanırım.

Kitaplığa giren çocuk kitapların kapağını görebilmelidir. Sergiler, küçük vitrinlerdeki kitaplar onun ilgisini çekebilir. Ayrıca kitaplıklarda yalnız kitap bulunması gibi katı bir ilke- den uzaklaşmalıyız. Yeni yeni özel girişimler çocuğun çeşitli gereksinimlerine karşılık verecek mağazalar açmakta. Ama bu mağazalara ancak bir azınlığın çocukları gidebilirler. Orada müzik dinleyebilirler, renkli resimler alabilirler. İşte kitaplıklarımızın çocuklara çekici kılınabilme sorunu da burada başlıyor.

Neden küçük yaşta- ki çocuklara bu kitaplıkların bir odasında müzik dinletilmesin, neden birtakım eğitici filmler gösterilmesin? Neden onun okurken takıldığı soruları yanıtlayacak birkaç uzman bulunmasın...

Kulağını uydurma müziklerle tıkadığımız çocukların plak dinleyecek yer de kitaplık olmalıdır. Toplu açıklamalı konserlerle bu işi gerçekleştirebiliriz.

Çocukların kitaplıklara ısındırılması alıştı- rılması için kampanyanın başlatılacağı uygun bir zaman dillmi sanırım. Hem kütüphanecilik haftası hem de çocuk yılı. İki dal da birbirine omuz versin kitaplıklara çocukları getirebilsin.

DOĞAN HIZLAN

29 Mart

Muhsin Ertuğrul'un 70. sanat yılı

Bir toplumun öncüsü, uyarıcısı ve kültür savaşçısı olan her sanatçı, önce kişiliğiyle varolur. Bu öyle bir kişiliktir ki, günlük küçük hesaplarla uğraşmayan, kendi çıkarına matematik formüller bulmayan, haksızlık karşısında eğilmeyen, bedeli ne olursa olsun düşündüğünü söyleyen ve söylediğini eyleme sokan bir özellikle bezenmiştir. Sanatçı, kişiliğinden ödün vermediği ölçüde büyük ve bu topluma yararlı olur.

Gençliğinin 87. yılını sürerken, 70. sanat yılına da giren Muhsin Ertuğrul işte böyle bir sanatçıdır. Sahneye ilk çıktığı 1909 yılının ağustos ayından bugüne dek tutarlı kişiliği ve onu tanıyanda saygı uyandıran savaşçılığı ile yolundan sapmadan, yalnızca inandığını gerçekleştirmeye çalışan bu sanatçı binbir engelle dolu sanat yaşamında bugün anlamlı bir suskunluğu yaşamaktadır. Ege Üniversitesi Senatosu, onun tiyatro alanındaki büyüklüğünü ve değerini vurgulamak amacıyla, bu koca ustaya «fahri doktor» sanını vermeyi kararlaştırdı. Doktora töreni bugün İzmir'de yapılacaktır.

Uzun sanat yaşamı içinde o, ne her gün başka türlü esen yellere boyun eğmiş, ne de üst yönetim katlarının önünde ezilmiştir. O, sanat yaşamı içinde bilgisini, inancını büyük engellere karşı yürütmüş ve bugünün genç tiyatrosunun oluşumuna yol açmıştır. Hiç bir zaman ve hiç bir yerde küçük politikanın baskısı önünde eğilmemiş, gerektiğinde bulunduğu makamı duraksamadan terk edebilmiştir. Böylece yitirdiği yalnızca bir koltuk olmuştur. Sanat inancı ve çalışması, onunla birlikte başka bir yerde yerleşmiştir. Uzun sanat yaşamı içinde kendini sürekli yenileyen, hep önceki kendine karşı çıkarak sonraki kendini bulan Muhsin Ertuğrul, bugünlere dek örnek bir yol gösterici olarak aramızdadır. Eskimeyen, sürekli gelişim gösteren özel sanatçı özelliğiyle...

Bu, binbir zorluk, ama başarı dolu yetmiş sanat yılı içinde, birer tiyatro adamı olarak, kendi varoluşumuzun nedenini buluyoruz; çünkü bizler de bu uzun sanat yıllarının birer parçasıyız... Ve şunu çok iyi bilmeliyiz ki, daha önce böyle bir usta olmasaydı, bizler de olmayabilirdik, bizden sonrakiler de... Muhsin Ertuğrul'un sanat anlayışının karşısına bir karşıt tez çıkabilmesi için de Muhsin Ertuğrul gereklidir. Sanatçının, kendi döneminin güç koşulları içinde büyüttüğü ve bizlere devrettiği tiyatro eylemi, bugün ve yarın için artık yeterli değilse, çağdaş Türk tiyatrosunun kurulması açısından, onu yadsımakla değil, yansılamakla işe başlamamız gerekir. Ancak çağdaş dünya görüşü içinde, çağdaş Türk tiyatrosunun yaratılabilmesi için de onun ağırlığında ve değerinde tiyatro uygulayıcı

cılarına gereksinme vardır, bunu unutmamalıyım.

Sanatçı, İkinci Meşrutiyet'in ilk yıllarında sahneye çıktı. Kendini ünlü Fransız oyuncusu Silvain'in Türkiye temsilcisi olarak tanıtan ve Fransız tiyatrosuna kayıtsız koşulsuz bağlı olan Burhanettin (Tepsi) «Kumpanyası»nın oynadığı Şerlok Holmes'daki Bob rolü onun ilk sahne deneyi oldu. Daha sonra Tanzimat tutumu ile kurulan, ilk ödenekli Türk tiyatro topluluğunun sanatçısı oldu. Darülbeydi'ye öğretmen yardımcısı

cısı olarak girdiğinde yirmiiki yaşındaydı. Cumhuriyet döneminde üst yapı kurumlarının bir bölümünde uygulanan devrimler «Batılılaşmayı» temel dayanak yapıyordu. Bir üst yapı kurumu olan tiyatro da bundan etkilendi. Muhsin Ertuğrul devrimci ve devingen gücünü doğal olarak bu gelişim yolu üzerinde sürdürdü. Sanatçı, yılların akışı içinde durmadan kendini yenilemiş ve yanına aldığı genç sanatçıların düşüncelerine uygulama olanağı vermiş ve yeni düşüncelere açık olarak sorumluluğunu yerine getirmiştir. Bunun için de, Muhsin Ertuğrul'un gelişimi içinde tez ile karşıt tezi bir arada yan yana görürüz. Ve sanatçının bu gelişimi ve oluşturduğu yeni tiyatro kuşağı bizi yepyeni bir düşünce alanına ulaştırmış bulunuyor.

Muhsin Ertuğrul, sahne yaşamına girdiğinde

yazar yoktu, sanatçı azdı, seyirci azdı. Kısacası, bir tiyatro sanatçısını yüreklendirecek bir ortam yoktu. Tiyatro aşağılık bir şeymiş gibi kabul ediliyor (bu ortam çeşitli ölçülerde ülkemizin birçok yöresinde hâlâ vardır). Türk kadınının sahneye çıkması yasaklanıyordu. Tiyatro bilgisi, tekniği, estetiği alanında hemen hiç bir olanak tanınmamıştı. Bütün bu yokluklar arasında başladı Muhsin Ertuğrul, yani sıfırdan başladı... Ve yanlışlarını bastıran doğrularıyla üzerine düşen görevi tamamladı.

Muhsin Ertuğrul, Türk tiyatrosunun kurulması için en önce yazarın yetişmesini istiyordu. Çünkü biliyordu ki, tiyatro yazarı yetiştiği takdirde, Türk tiyatrosunun havası değişecekti. Sanatçı Türk tiyatrosunun gelişmesi konusunda bir de «Tanzimat kafasıyla Batılılaşma»ya karşı çıkmıştır. Kendimize özgü bir tiyatronun doğabilmesi için salt öykünmeden kurtulmanın gerekli olduğunu belirtmiştir. Ne var ki, daha Darülbeyaz'ın kuruluşunda, müzik bölümü, «Türk Müziği», «Batı Müziği» diye iki kesim içinde düşünülürken, Tiyatro Bölümü doğrudan Batı tiyatrosu olarak kavranmıştır. O sırada çiçeği burnunda bir genç olan Muhsin Ertuğrul'un bu kuruluşta hiç bir sorumluluğu yoktur. O zamanın Tanzimat aydınları bu tutumun baş sorumlusudurlar.

Darülbeyaz'ın başına geçtikten sonra yerli oyunlara önem veren tiyatromuza yazar kazandıran ve ilk kez çocuk tiyatrosunu kuran sanatçı, halk çoğunluğuna yönelme gereksinimini de ilk duyan kişidir. Tiyatroya ilk teknik yenilikleri ve sahneye plastik bütünlüğü getiren Muhsin Ertuğrul, tiyatronun üniversite düzeyinde, bilimsel bir eğitim, araştırma alanına girmesinin gerekliliğini vurgulayan ilk sanatçıdır.

1943 yılında, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne bir yazı ile başvuran sanatçı, Edebiyat Fakültesinde bir Tiyatro Bölümünün açılmasını, gerekçeler göstererek dilemiştir. Bundan 13 yıl kadar sonra da, 1956'nın kasım ayında Bombay'da toplanan «Birinci Uluslararası Tiyatro Kongresi»ndeki konuşmasının sonunu şöyle bağlamıştır.

«(.) Gönül istiyor ki, en yakın bir zaman-

da bizim üniversitemiz de, bilhassa tiyatro yazarlarımızın yetişebilmesi için. Edebiyat Fakültelerinde birer «Tiyatro Enstitüsü» kursunlar ve böylelikle biz Avrupa ve Amerika'dan, hele şimdi Asya'dan geri kalmayalım.»

Sanatçı, 1958 yılının sonlarında, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde bir Tiyatro Enstitüsü'nün kurulması üzerine büyük bir sevinçle kaleme sarılmıştır:

«Sessiz, sedasız faaliyete geçen bu enstitünün, Türk Tiyatrosunda en büyük devrimi yapacağına öteden beri inananlardan biriyim.»

Muhsin Ertuğrul, bu uzun yazısını da şu değerlendirmeye sonlandırmıştır:

«Bence bu enstitü. Türk tiyatro tarihinde doğru atılmış üçüncü bir adım, üçüncü temel direği olarak yer almaktadır.»

Ona, Shakespeare oynadığı için kızmışlar. Schiller oynadığı için kızmışlar, Musahipzade oynadığı için kızmışlar, disiplin dediği için kızmışlar, «Tiyatro hükümetlerin üstünde bir kurumdur,» dediği için kızmışlardır.

Muhsin Ertuğrul, doğru sözlülüğü, eğilmeyişi, rüzgâr horozu gibi dönmeyişi ile tiyatro tarihimize içinde her zaman anılacak bir kişiliktir. Ama bu toplumun ona verdikleri açısından bir inceleme yapacak olursak, işin içinde bulunan çevre dışında, bu büyük sanatçıya, toplum çok az şey vermiştir. Sorumlular ona ne manevi huzur vermiş, ne de maddi rahatlık sağlamıştır. Türk tiyatro tarihi içinde. Muhsin Ertuğrul'un yazgısı da, tiyatronun özverili öteki öncü sanatçıları gibi dramatikdir. Biz bugün onun yetmişinci sanat yılını kutlayan insanlar olarak şunu biliyoruz. Her şeye karşın, zaman aşımına üstün gelmiş bu insanın her çabası bu ülkenin tiyatrosunu geliştirmek için olmuştur. Her büyük sanatçı kişiliğinde olduğu gibi, onun da yanlış yaptığı şeyler olmuştur: ama bunlar evrensel yanlışlar değildir. Onun sanatsal gelişimine ve devinimine yardımcı olmuş yanlışlardır. Her büyük sanatçı gibi, o da, bu yanlışların ışığında doğruları yakalamıştır. Yanlış yapmayan insan, hiçbir şey yapmayan insandır.

ÖZDEMİR NUTKU

24 Nisan

Muhsin

Sanat yaşamının yetmişinci yılını doldurduğu, Ege Üniversitemizin ona «Onur Doktorası» verdiği şu günlerde aydınlar, sanatseverler doyasıya sevinemediler, sevinçten uçamadılar onun

hepimizi istemeden bırakıp gitmesiyle... Birden, ondan ayrılmanın üzüntüsü yüreklerimizi dağladı.

15 şubat 1892 yılında İstanbul'da, Üsküdar'

da doğan böylesi bir insan, teklerin başında gelir. Her yönü ile, ilkin kişiliği ile. Böylesi bir kişilik, her şeyden önce, sanata, insana düşünceye kültüre uygarlığa insanı zoolojik yaratık olmaktan kurtaran değerlere her şeye, bunların yanında kendi kendisine saygılı olmasıyla özelliğini, bu özelliğinin anlamını kazanır. Hemen hemen hepimiz, yaşamımızda, kendi kendimizin sınırlarını dolaşmayı aklımıza bile getirmeyiz. O, bu zor işi tâ başından, kendi olanaklarını iyi kestirip başarmıştı. İşte böylesi bir insanın, renkli, heyecanlı, çok duygulu, yaşama sevinciyle, sanat tutkusuyla dolup taştan elli yılını yakından izlemek mutluluğuna erdim. Bunu söylemem onu tanımanıza bir şey eklemeyi belki ama ben bunu böyle bir anda söylemek zorundayım yoksa onun adını duymayan var mı?.. Onu bütün ülke tanıyor, başka ülkeler de biliyor. Bu bizim büyük mutluluğumuz...

Muhsin'in büyük değeri bence kişiliğindeki güçten geliyor. Bu güç onu yaşamı boyunca dîmdik ayakta tutmuştur. Öyle bir insan ki, daha ilk günden, duraksamadan, gideceği yolu kestirmiş, o yoldan da hiç şaşmamış. Sanatının büyük ustalarını yakından görmek, tanımak için, onların yaşadıkları yerlere, gerçekten yetersiz koşullar içinde gitmiş, oralarda dışını sıkıp oturmuş, çağımız tiyatro sanatının kıpırdanışlarını duymuş, anlamış. Öyle yaman bir tiyatro tutkunu ki, sanatına lâyık olabilmek için ilkin kendini yetiştirmek gerektiğini, kültürsüz hiç bir şey yapılamayacağını kavramış, anlamış. Birinci Dünya Savaşından önce, savaş içinde ve sonrasında Fransa'ya, Almanya'ya, Rusya'ya «tiyatro turizmi» yapmak için gitmemiştir. Hiç bir tanınmış tiyatro adamı, görmek, anlam, bilmek için onun kadar dünyayı dolaşmamıştır dersem yanlış olmaz..

En güzel, en yararlı, en etkili gece dersi el-

bette tiyatro. Sanatın bu yönünü ilk kavrayan, onun halk için gerçek eğitim ve kültür kurumu, isterseniz buna okulu diyelim, olduğunu anlayan Muhsin değil mi bizde?.. Dünya tiyatrosunun büyük yapıtlarını yıllarca önce türkçemize, tertemiz, lezzetli diliyle kazandırmadı mı?. Dil konusunda onu ne kadar övsek azdır. Muhsin'in türkçemizdeki üstünlüğü, dilimizin çok sağlam, zengin, gerçekten başarılı ölçüsünü verir.

Özgürce düşünülebilen insanlarımızın çok olmadığı anımsanırsa, Muhsin'in yaşamı boyunca kendi sanat alanında düşünce özgürlüğüne kıymamış olmasının değeri daha iyi belirir. Camus'ün unutulmaz deyimiyle, tarihin tek ölmeyen, yıpranmayan değeri özgürlük özlemi, Muhsin'in başta gelen özelliğidir.

Benim anlayışıma göre, Muhsin, bizde batılı anlamda tiyatronun kurulup yerleşmesinde birinci derecede rolü olmuş, bu yolda her zaman anılacak hizmetleri geçmiş bir büyük sanat adamımızdı. Araştırmacı yanında, kuruculuğunu da unutamayız. Bu değeri belki hepsinden önce gelir. Kurduğu, yönettiği tiyatro ve topluluklarının sayısı kabarık. «Dârülbeyâ» adının altında «Şehir Tiyatrosu ve Tiyatroları»nın temelinde tutun da, Taksim'deki Atatürk Kültür Merkezi düşüncesi ondan başka kimsenin değildir.

Onu yitirdiğimize yürekten yarıyoruz. Yazımı onun için aklımdan çıkmayan şu sözleriyle bitireyim:

«Ben, hayatımı, ruhumu, sağlığımı sevgimi kısacası her şeyimi seve seve bu «tiyatro» denen ideale harcadım ve bu savurganlıktan mutluluk duydum. Hiç bir şey yapamadıysa bile ona ömrümü vermekle cömertliğimi ve sevgimi gösterdim ya, bu bana yeter..»

BEDRETTİN TUNCEL

3 Mayıs

Burjuva tiyatrosunun düşündürdüğü

Kültürünü bilmem nasıl korumuş, toplumsal kaygılardan her nasılsa arınmış, «Mutluluğun gizemini» ucuza alıp «pahalı» satan burjuva sınıfı, sanatın her türünün yazgısını yaklaşık iki yüz yıl «tecimsel» yönetti durdu. Burjuva sınıfı en üstün nitelikteki eğlencesi -sanki günlük şenliği, bir tür süs saydığı- sahne sanatını sözümona hep elüstünde tuttu.

Burjuva sınıfı, tiyatroyu, Diderot'nun «Göz-yaşlı Komedyâ» deyimini karşılırcasına karşıladı. Bu çerçeve içinde tiyatro ve onun ürünü sah-

ne yazıları - hiçbir dönem böylesine yaygın, böylesine başıboş, böylesine bolluk içinde yüzüp boğulmadı. Oyuncusu sevidi, göklere çıkarıldı, çoğu zaman saygı bile gördü. Herkes, sahne ile ilgili «herşeyle» ilgilendi. Önemli olan, bildiri, demec, «mesaj» değil, görkemli beyazlıktı..

Karakter yerine, koşulların ve orta tabaka arasındaki ilişkilerin - çokluk dedikodu ilintilerinin - verilmesiydi. Bu «sunuş» sonunda tragedya yumuşatıldı, komedyâ yumuşatıldı ve burjuva yaşamına indirgendiydi.

İndirgendi de n'oldu? Karakterler figürler, «toplumsal bir tip» gibi ele alındı. Duygular, tutkular, toplumsal sınıf ayrımı gözetmeksizin -ya da gözetilmeksizin- sunulurken, «eylem yalın, günlük yaşama yatkın, konu önemli» derken burjuva tiyatrosu onsekizinci yüzyıldan günümüze değin sarktı...

«Bir bakıma duygulu komedyadır», «yok efendim acıklı komedyadır», «hayır acıklı oyundur», «ne münasebet, ciddi komedyadır» dendi durdu «Burjuva oyunu»na...

«Burjuva tiyatrosu», burjuva oyunu muydu? Yoksa, burjuva oyunu, burjuva tiyatrosunun mezesi miydi? Aslında, aydınlanma döneminin «Mekanik maddecilik»le dramatik kuramda eşgüdüm yansımasıydı. Çünkü, aristokrasi ile boy ölçüşen burjuvazi, insanın doğa gereği «iyi» olduğunu, ne var ki, toplumsal koşullardan ötürü «kötüleştiğin!» vurgularken hep «kıymadan bonfile çıkarmak istidadında» iyi kurgulu «ciddi» duygulu evcil oyunlar peşinde koştu...

Robert Pignarre, bu olguyu şöyle özetliyor:

«— (...) Oysa, tiyatronun asıl parlak dönemi artık geçmişti. Kitaplar, sanat salonları, kah-

veler, kulüpler, okullar ve basın, düşünüyayma konusunda tiyatroya rakip çıkmış durumdaydılar. Duygulu, ince ruhlu kişiler ise sahneye sırt çevirip, romana, senfonik müziğe yönelmişlerdi. Bir - iki kişi dışında, tiyatro yazarları, ikinci sınıf dehalardı. Büyük yazarlar, sahne için bir şeyler yazmayı pek ender düşünüyorlar. Sanatta olsun, halkın beğenisinde olsun, gerçekçiliğe yönelen eğilim, giderek artacak, bunun sonucu trajik şiir yozlaşacak. Seyirci kitlesi bölünecek, halk için ayrı, seçkinler için ayrı bir tiyatro gelişecek (...),»

Burjuva tiyatrosunun «inhitatu» süredursun,, tiyatro evreninde artık idealist estetik, dram sanatı karşısında maddeci estetik, maddeci dram sanatı, maddeci dramaturji sosyolojisi egemen. Burjuva tiyatrosu karşısında, politik tiyatro, epik tiyatro ve genelde diyalektik oyun - olgu kavramları çoktan yeşerdi. Pignarre, «Seçkinler bile ikiye ayrılacak, aydınlar kendilerini sosyete-den sıyrarak bir öncü sınıf olacaklar» derken, bu gerçeği vurgulamak istiyor..

ENGİN KARADENİZ

9 Ocak

Sürü

«SÜRÜ», Doğu Anadolu'nun bağrından kopup gelen bir büyük fırtına, bir önünde durulmaz rüzgâr, bir acı çığlık, bir vahşi senfoni gibi insanı alıp götürüyor. Her türlü direniş, ön veya art - yargıyı, eleştirme çabasını, yaklaşım belirsizliklerini veya «retorik» tartışmalarını göğüsleyen, göğüslemeye yeterli bir sinema karşısındayız... Bir Helenistik duvar kadar sağlam, bir Golyat kadar ayakta bir yapı, bir olay-film... Öncelikle susalım, sinemanın (Sine-Sop sinemasının bozuk projeksiyonunda bile kendini gösteren) gücüne bırakalım kendimizi, bu görüntülerini tadalım, bu sarsıcı destanı içimizde duyalım, bu müziği yaşayalım... (Çağdaş, teknik, teknolojik bir büyü alanı değil mi sinema?)... Filmi duygu düzeyinde algılayalım önce. Sonra, tartışalım.

• AŞİRETİN ÇÖKÜŞÜ

«SÜRÜ», Şiirt dağlarında yaşayan Veysikan ve Halilan aşiretlerinin çatışması çerçevesinde, Veysikan'ların çöküşünü, dağılışını, Veysikan'dan Şivan'la Halilan'dan Berivan'ın acılı sevgisini anlatıyor. İki aşiret eskiden beri düşman birbirine, kan davası sürüp gitmiş, iki taraftan da çok kişi telef olmuş. Şivan Berivan'ı sevmiş,

almış, düşmanlık biter diye umutlar belirmiş, barış ilân edilmiş.. Ama Berivan'ın çocukları yaşamamış, üçü de ölmüş... Şivan'ın babası, aşiretin beyi Hamo, zaten hiç inanmamış barışa, düşmanlığın bitişine... Çocuklarının ölümü yüzünden Berivan'ı da sevememiş, tersine düşman olmuş ona, uğursuz sayar olmuş onu, istemez olmuş... Ama Şivan diyor babasına karşı. Berivanı geri yalamıyor, hasta olduğunu biliyor onun iyileştirmeye savaşıyor. Kasaba doktoruna, olmadı Ankara'ya götürmek istiyor.

Diğer yandan, Veysikan'ların yaşamlarını sürdürmesinde, «kışı geçirmesinde» önemli olan bir olay gelip çatıyor... Parası önceden alınmış ve yenmiş olan koyun sürüsünün, yeniden satılması umut edilen fazlasıyla birlikte Ankara'ya götürülmesi gerekiyor. 317 koyunun Ankara'ya trende, vagonlar içinde nakli... Bu zor bir iş, çeşitli akslıklarla bir büyük serüvene, bir umutsuzluğa dönüşecek olan.. Ama bu aynı zamanda simgesel boyutlar taşıyan bir iştir. Çobanlığın, çobanlığa dayalı bir aşiret düzeninin de artık tükendiğini, son günlerini yaşadığını gösteren bir çabadır... Başarısızlığa daha yakın bir yarımbaşarıyla bitiyor bu çaba: Koyunla-

rın önemli bölümü yolda ölüyor, alıcı olan toptancı celep parayı kesiyor ,vs.. vs... Şivan, hasta karısını Ankara caddeleri boyunca sırtında taşıyıp doktora götürüyor Şivan, Berivan'ı kurtaramayacaktır. Berivan canını teslim eder, ama öte yanda ölen çok daha başka şeyler vardır: Bir yaşam biçimi, bir ekonomik düzen, bir yapı göçmekte, aşiret düzeni, göçerlik gibi feodal yapının son kalıntıları da Berivan'la birlikte ölüp gitmektedir.

● İNSAN YÜZLERİ GALERİSİ

«SÜRÜ» çok değişik planlarda gelişen, zengin dokusunda çok çeşitli malzeme taşıyan, çeşitli yaklaşımlar gerektiren bir film... Nerden başlamalı? Filmin en önemli bir yanı, çok iyi çalışılmış bir senaryonun ana kaynağını oluşturduğu bu zenginlik. Yılmaz Güney (yazar Yılmaz Güney, ozan Yılmaz Güney ülkesini, halkını onca iyi tanıyan gözlemci Yılmaz Güney), Berivan'la Şivan'ın öyküsü çevresine bir dolu zenginlik serpiştirmiş.. Sinemamızdaki tek-boyutlu, tek-çizgili öykülere kıyasla nasıl bir zenginlik bu!.. Ne çok hayat, ne çok gerçek insan yüzü beliriyor iki saat boyunca: Berivan ve Şivan denli Hamo'yu, karısını, Şivan'ın saralı kardeşi Abuzeri, uçkuruna düşkün, mağaralarda bulunduğu Urartu eserlerini yok pahasına, «Bir kilo lokumla bir kilo kuru üzüm» karşılığı çerçipe satan diğer kardeş Silo'yu, sonra Halilan'la, Berivan'ın kardeşlerini, kente yerleşmiş, apartman kapıcılığına girip hayatını kurtarmış, gazinoda alaturka dinleyip «Bel-arıları'nın esprilerine gülecek denli «kentlileşmiş» hemşerile karısını, sonra toptancı celebi, kasaba doktorunu, kentli doktoru... Trendeki «türkü söylediği için tutuklu» devrimci ozanı, topal fahişeyi, köy meddahını... Daha kimleri tanımıyoruz.. Hepsini senaryocu / yönetmenin ustalığıyla gerçeklik kazanmış, hayatın içinden çıkmış gibi duran kişiler...

● CARESİZLİKTEN GELEN ZALİMLİK

«SÜRÜ»nün asıl başarısı ise, bu zengin insan yüzleri galerisine bir toplumun dönüşüm noktasında olmasından gelen simgesel boyutları, «temsili» niteliğini eklemiş olmasında... Feodal düzenin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da süregelen altyapısal ve üstyapısal süreçlerinin sonsal noktaya yaklaştığı bir dönemin dramıdır «SÜRÜ», Feodalizmden kapitalizme geçişin kışkırtıcı yakalanmış kişilerdir. «SÜRÜ»nün kişileri... Tıpkı (geçenlerde yazdığımız gibi) Akad'ın «Gelin»inde veya benzer bir dönüşümü «SÜRÜ» gibi coşkun, geniş boyutlu, «epik» biçimde anlatan Andre Wolda'nın «Vaadler Ülkesi»nde olduğu gibi... Bu açıdan, öykünün / filmin en önemli, en anlamlı kişisi kuşkusuz. Hamo Ağa oluyor. Bu yaşlı Kürt beyi, film boyunca insanı iten, tedirgin eden acımasızlığını, hoşgörsüzlüğünü, insan sevgisizliğini kişisel (psikolojik) değil, ekonomik nedenlerden alıyor. Düzenin sarsıldığını, ayaklarının altından yerin

kaydığını duyuyor Hamo... Gideni durdurma-ya, olaylara (eskisi gibi) egemen olmaya çalışıyor. Bu umutsuz çaba, onu zalim kılıyor, kötü kılıyor, insafsız kılıyor. Hamo'nun «kötülüğü» anlam kazanıyor, temsil gücü kazanıyor, boyutlanıyor...

● İNSAN İLİŞKİLERİNDEKİ SERTLİK

İnsanlar hep sert, hep haşın zaten «SÜRÜ» de.. Filmi ilk görüşümde beni iten bu olmuştur özellikle: Filmdeki en insancıl, en sevgili ilişkiler bile, bir an geliyor sertliğe, şiddete dönüşüyor; Hamo'nun oğlunu, Şivan'ın Berivan'ı, Abuzeri'nin karısını dövmesi gibi... Zaten acımasız koşullar içinde geçiyor film, ölüm eksik değil; Kasabada, kentte, her yerde durup dururken öldürülen insanlar, ayağa düşmüş insan hayatı var. Bir de insan ilişkilerinin bu denli sert olmasına gerek var mıydı. Şivanın sonunda hiç tanımadığı bir insanı öldürmesine gerek var mıydı? diye sorulabilir. Kuşkusuz, tüm bu sertlik, bu acımasızlık, yalnız bölge insanların etnik ya-

pılarından, özelliklerinden değil, daha çok hayatın, düzenin kendisinin acımasızlığından, zalimliğinden kaynaklanıyor...

...Ve «SÜRÜ», edebi yapısıyla sinemasal çalışmasıyla, anlatımıyla, yerel öğelerin, çadırların, giysilerin, türkülerin, sazların kullanımıyla şaşırtıcı, sarsıcı, destan boyutlarına ulaşan ve destansı anlamında «epik» bir sinema olup çıkıyor. Diyalektiğini son denli sağlam kurmuş, temeldeki akılcı, ama seyircisine seslenen yanını, görsel yanını, sinemasal yanını, kimsenin ilgisiz kalamıyacağı epik bir yapıya oturtmuş bir film... Güney'in öyküsünden Zeki Ökten'in olağanüstü çekimine, İzzet Akay'ın görüntülerinden Zülfü Livaneli'nin müziğinde, Tarık Akan, Melike Demirağ, Tuncel Kurtiz'in başrollerdeki birbirinden güzel oyunlarından yan rollerdeki tüm oyuncuların sağlam kompozisyonuna dek, herkesin başarılı olduğu tam bir ekip çalışması... «SÜRÜ», sinemamızdan kuşkusuz uzun zaman sürecek, konuşulacak ve tartışılacak izler bırakarak geçip-gidecek...

ATILLA DORSAY

9 Mart

1979'da Cevat Dereli

Sanatta toplumsal işlevin etkileri çok yönlü ve çeşitli olabilir, hatta bir yerde göreceli ve tartışmalı da.. Özellikle bizim toplumumuz için.. Hangi sanat yapıtı, hangi normlarla toplumsaldır.. Aynı bir deyimle, sanatçı, yaşadığı toplum içinde ne tür bir dil ve kurgu kullanmalı ki işlevini yerine getirsin. Kişisel yaratı, yorum, biçim ve konu özgürlüğünü bir kenara mı itmeli?.. Uğraşının gerektirdiği sanatsal öğeler ve teknikleri göz ardı ederek salt demonstratif (gösterici, belgeleyici) bir iletimle koşullanmalı, koşullandırılmalı mı? Hele sanatsal öğelerin ve beceinin dokulaşmadığı bir yapıt ne denli güncel tasaları da seslendirse, bunun, iletim gücü inandırıcı ve sürekli olur mu?.. Özellikle bu son sorunun yanıtı, kesinlikle hayır benim için.

Bu tasada ve düşüncede yoğunlaşan bu sorular, peş peşine, Cevat Dereli'nin son yapıtlarını incelerken kafama takıldılar bir bir.. En iyi çeliğe ulaşabilmek için örsündeki demire bıkıp usanmadan vura vura, su vere vere ustalaşan demirci örneği, rahat yarım yüz yıldır resim üreten ustayı, yukarda değindiğim sorular, bunların sonunda gelip, özellikle bizdeki gibi reçetelendiği günümüz toplumcu sanat ve sanatçı tanımlamasına oranla, hangi skalaya koymalı?.. Dereli usta, bunca yorgunluktan ve hesaplaşmadan sonra, toplumcu bir sanat tasasında mı, yoksa bireyci mi?..

Ben bu sergiyi tüm çabama karşın, bir eleştirmen olarak gezemedim. Yorgun, salt bir birey olarak dolandım yapıtlar arasında. «Göreceli» dedim yukarda.. Kişisel kanımca Dereli, bu «Görecelik» ölçüsünde, güncel toplumumuz içinde, kendine düşen borcu, barışçıl, insancıl, dinging diliyle ödüyor.

Biraz da bu nedenledir ki, daha 1977 sergisi için. «Keşke gerçek yaşamda da, hele bu günler, hele ülkemiz toplumunda, tüm renkler, tüm insanlar... böylesine yıkanmış, arınmış, «iyi»

olsalar, hiç mi hiç «Kötülük» taşımasalar, bir insan ytreğinin, insanca soluğunu üfleseler tüm kötülüklere karşı... Ben bu yapıtlarda, giderek yitirdiğimiz «iyi», «soylu», «lekesiz» düşünme kavramlarının iletimini buldum.» diye yazmışım (1).

Gergin, umarsız, karamsar bir insan bu yapıtlar karşısında, direnç, umut ediniyor, barışçıl bir dünya için özlemle yükleniyor, bu tavır da, sarsılan bir bireyi, yeniden silkeliyor ve sarsıyorsa, bir yerde «toplumsal şok»unu yerine getirmiş olmuyor mu?.. Ruhsal, duygusal eğitim de sanatın işlevi. İşte yeni, yirmi dokuz Dereli yapıtı, bu soylu işlevleriyle karşımızdalar. Cümali Sanat Galerisinde 5 mayısa dek.

(24) numaralı görüntüde bir kara, ama saydam tren geçiyor çizgi çizgi. Boz yalın tepe yamaçlarında mavil/mor çizgili bir ikil, saf erinç, saf mutluluk yüklü evcikler.. Bilgili/çocuksu bir ayıklamayla, her öge, nesnel alandan, sanatın tüm gizemiyle arındırılıp, dokularında ve yoğunluğunda insan mutluluğu, neşesi yüklü, hafif, hafif, güleceklik dolu birer ezgiye dönüşmüşler. Lirizm dolu, insancıl soluk dolu pastoraller bunlar. Bir de yine uçucu, beyaz ceylanlarıyla Surnamedeki, Nakkaş Osman'a bir uzanışı var ki..

Övgülerimde, «abartma» gören, her zaman içtenliklerine de inandığım, saygı duyduğum dostlarım, okurlarım, gidip görün Dereli'yi..

Çağrısına da koyduğu «Mevleviler»i önünde - nedendir? - duraksadığımda anıdan bir çağrışım. Mevlânanın şu dizelerini anımsadım:

«Hamdım, pişdim, yandım!»

Sanatın cehenneme benzer fırınında böyle pişeceksiniz pişeceksiniz, sonra da Dereli örneği yanacaksınız.

O. ZEKİ ÇAKALOZ
2 Mayıs

(1) — Cumhuriyet, 2 kasım 1977

Arad'ın sergisi

İş Bankası Parmakkapı Sanat Galerisinde A. Arad bu kez yirmialtı yapıtını sergiliyor. Kaçınıcı kişisel sergisi olduğunu bu kez kendisine sordum. Çok katkı getirdi yıllar yılı karma ser-

gilere, yanı sıra kişisel sergilenmelerle görsel alanımıza.

Yirmialtı yapıt, genellemesinde «Görünümler», ve «portreler» ikileminden bir birlik kur-

makta. Boğaziçi'nin çok iyi bildiği yaşadığı ve de geride kalan günlerinden erken saatler mi, akşamın alacasına dönüş mü, birer düğüm atıyorlar renklerde, yer yer bunu tümüyle saptamak güçleşegelen görünüler, bilinen ve alışılmış Arad düzenlemelerinde renkleniyorlar. Yanısıra, hep o üzerinde yer yer, zaman zaman dönenilen ve de hep aramızda olan kişiler, insancıklar ya düzenlemede / kompozisyon ya da portrelerde boy atıyorlar...

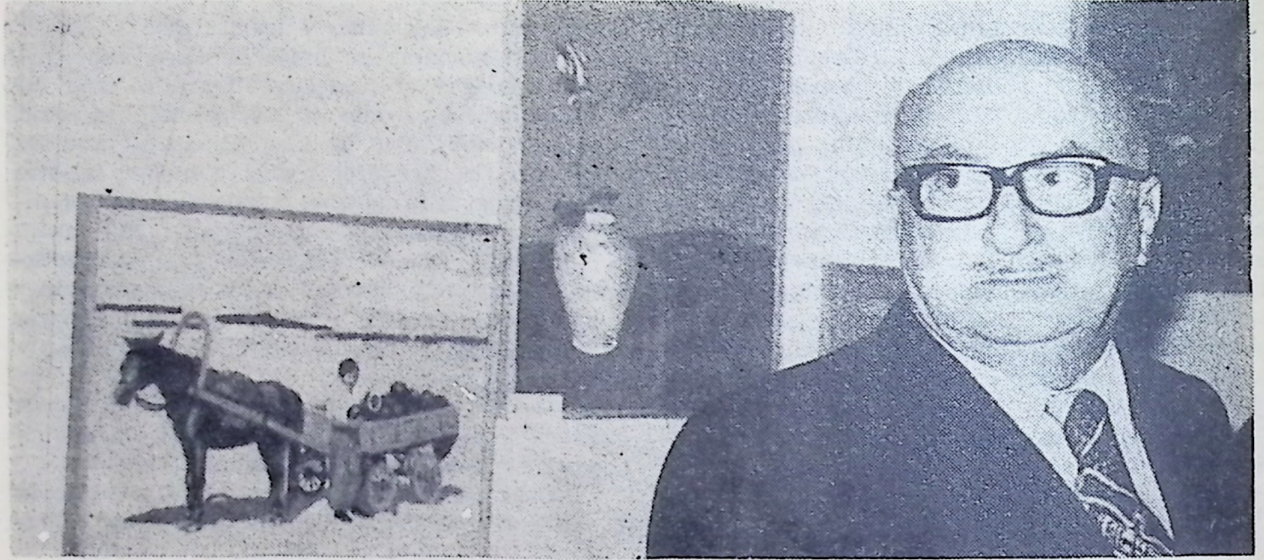
Arad'ın resimleri gerçekten rengin, çizginin boy atması, boy sürmesi, sevenlerin, sevilenlerin birikmişliği sayılır.

Basın dünyamızın sevimli emekçisi A. Arad ötedenberi, izleyenlerinde bir yaşama sevinci uyandırmak, ister. İnsanları ve insanların iç-

Agop, ülkemiz dışındaki resim çalışmalarını yakından izleyenlerdendir. Onları bilir, sever de, içtenlikle tuttuğu yolu basamaklar durur. Bu duruşta duraklar, istasyonlar getirdi Arad. Geçmiş yıllarında renk yönüyle daha bir koyu, daha bir kapalı sayılırken, bu sergisiyle Arad taptaze bir ışığın bezediği ve yer yer bir sevinci yakaya rozet örneği takan pırıl pırıl renklerde görülüyor.

Gene A. Arad perspektifiyle, bu dışa vurumcu acı acı, gülümsemeyi, vurgulayan, gönle bir içaçıcılık getiren renklenmesine bu kez belirli bir ikinci kat getirmekte. Bu ikinci kat boya işlevinde «tuş»lar, «noktalar» geçiş sağlamakta, görsel değerlendirmeye titreşimler katmakta.

Agop Arad, hiç kuşkusuz bir konulanmadan

içe görünülerle kucaklaşan düzenlemelerinde «gerçekler»i yansıtmak, vurgulamaktır amacı, ereği.

Bu kez yapıtları görünüler ve portrelerde de aynı ve ancak ayrı ayrı bir değerlendirme, sunuluş gözden kaçmıyor.

Çocukluk görünüler ayrı ve gene genellemesinde portreler ayrı ayrı ulaşıyorlar bize. «Üçlü figür»ün dışında durum bu. Yaşamamızdan sahnelerinde tek tek insanlar, garsondur, satıcıdır, kemancıdır... Çiçek satar kimisi. Agop Arad bunları bir tazelikte tutmak, ölümsüzleşmesine inandırıcılığında öne sürmeyi her seferinde başarabilmiştir.

gelip, yeni konusunu kendinde düğümleyen ve sunan kimliğinde «içtenlikçi»dir. Sergisinden çıkarken, Ressam Orhan Peker'in sık sık kullandığı bir tümce usuma düştü: «O ki onu yapar, bırak onu yapsın.»

Agop Arad da sapmadan, inandığı, vurguladığı, etki altında kalmadığını kanıtlayan yapıtlarile, özgünlüğünde yürekliliğinde daha pek çok yapıtlarının oluşturacağı sergilerine bir başlangıç veriyor bu yirmialtı yapıtı ile, sağlıklı ve sevecen... Güleç mi güleç, ışıklı, yakın ya-kın...

GÜLTEKİN ELİBAL

26 Nisan

Elif Naci ile bir söyleşi

1979 yılının ilk ve ilginç sergilerinden birini Elif Naci, Akbank'ın Osmanbey Sanat Galerisi'nde açtı. Kendisine «Son sergisinde neler yapmak istediğini» sorduk. Elif Naci bizi şöyle yanıtladı:

— «Göztepe'nin oldukça sakın bir köşesinde bu yıl çok çalışma olanağına kavuşabildim. Bir sergi yapmayı hiç düşünmediğim halde yeni yılın ilk günlerinde işte gördüğünüz gibi bu sergi oluştu.

Bunda iki amacım olduğunu açıklayabilirim. Biri, ötedenberi savunmasını yaptığım bir çeşit iç aleminin daha renkli özlemlerini işleyerek onlara nedense biraz da şiirsel çeşni vermek is-

tedim. Ve «Benim cehennemim» «Bulantı», «Rüyalarımın bahçesinden», «Oraya giden yol» diye adlandırdığım ve her birinden beşer onar örnekler veren tuvaleri seyircilerime sunmak istedim.

İkincisi, şimdiye kadar hakkımda yapılan eleştirileri yanıtlayarak giderayak iki çift laf etmek olanağına kavuşmak. Bunları şöyle özetleyebilirim: Uzun yaşamış olmak çok şey görmüş olmaktır. Her gördüğü insanın içine giriyor. İçinde dolaşan kurşun çizmeli tarih bir tür izler bırakıyor. Gün geliyor ki bu birikintili mutlaka, hapsedildiği yerden mutlaka dışarı çıkacaktır.

Biliyorsunuz ben uzun yıllar eski yapıtlarla haşır neşir olmuşumdur müzelerde. Bu hazineler içimi dışımı doldurdu. Onları tuvalime aktarıırken aralarında ister istemez eski Türk motiflerinden de esintiler bulunacaktır. İşte tablolarım, laleler, karanfiller, eski yazılar falan hep bu kendimi çekiciliğinden bir türlü kurtaramadığım varlıklarla oluşmuştur. Çiniler, halılar, seramikler, renkli taşlar, firizler, freskler, tahta oymacılığı, rahlekürsü Kuran mahfazaları, mozaikler, Rakka kazılarında çıkan çanak çömlek, vazolar, biblolar, kapı ve pencere kanatları, parmaklıklar, kapı halkaları, biniler, Kuranlar, levhalar, tezhipler, ebruler, kitap ciltleri, ceylan derisi üstüne rastıkla yazılmış kufiler... neler, neler... Bunlarla diz dize iç içe yirmi bu kadar sene yaşayan bir sanat yolcusunun bunların etkisi altında kalması ayıplanamaz.

Ben insanların geleneklerinden bağlarını koparmasından yanan olamadım bir türlü. Sonra sanatı da toplumun emrinde olmasını reva görmedim. Körü körüne Batı hayranlığı ile Batı kopyacılığı yapmanın da erdemine varamadım. İşte ben buyum. Boynum kıldan ince.

Onun içindir ki bizim olanı, öz malımız su katılmamış ne varsa ömrüm boyunca onlarla kucaklaştım. Sanatın yersel mi ulusal mı, evrensel mi olması gerektiği üzerinde durmayı uygun bulmadım, çünkü bunun pazarlığı olacağını düşünmüyorum.

Ama, bu sergide saksıda menekşeler, tabakta elmalar, armutlar, portakallar vardı. Serviler, çocuklu kadınlar vardı. Onlar bu söylediklerimle birer çelişki halinde değil midirler? Doğru. Ama onların hepsi iltifat edenlerin duvarlarına yerleşti, gitti. Açık konuşalım benim cehennemimi kim alır da asardı duvarına. Onlara da aynı şeyi söyledim. Biz Akademi'de doğayı yorumlamakla işe başlamadık mı? Onlardan da bir kaç örnek bulunmakla kıyamet kopmazdı elbet ve... kopmadı da. İşte bu son sergimin serüveni böyledir efendim.

İlerisi için neler yapmak istiyorsunuz?

— «Vallahi bu henüz keskin hatlarla tam belirli bir durumda değil. Figüratif çalışmaya doğru yönelmiş olduğumu görüyorum. Gözüme ilişen, yoluma düşen fikirlerle -galiba- itmeden, onları incitmeden, okşaya okşaya tuvalime oturtacağım gibime geliyor bana. Eğer bu kış bir «emri hak» vaki olmazsa bir şeyler yapmayı düşünüyorum diye yeni programımı böylece özetleyebilirim.

TRT kimden yana?

TRT Televizyonu'nda reklamlara karşı bir oyunun yayımlanması, arkasından TV reklamlarının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı Basın ve Yayın Yüksek Okulu Öğretim Üyelerinin yaptıkları bilimsel araştırmaya dayanarak açıklayan bir belgesel TV programının yasaklanması, başlığımızdaki sorunun üzerinde durulmasına yol açtı. 1978'in sonunda sorulan bu soruya verilen yanıt şöyle: TRT sermayeden yanadır.

Bu gerçeğe geçen yılın sonunda ulaşanlara kocaman bir «bravo» mu demek gerekir? En sonunda uyandıkları için... TRT kuruluşundan beri sermayeden yana değil mi? Ama mayıs 1971'de toplanan TBMM Karma KİT Komisyonu'nda o zamanki TRT Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve hükümet temsilcisi kalkmış, özellikle TRT Televizyonu'nun deneme yayımlarından ötürü, «anti - emperyalist ve anti - kapitalist programlar gösterilmiştir.» demiş ve bu suçlamaya (!) o günkü parlamentoda bulunan ve sermayeden yana olan iki büyük partinin tüm üyeleri de katılmıştı. Gerçekte, bu suçlama böyle programların yayımından ve hazırlanmasından sorumlu olan bir avuç TRT'ci için büyük bir övgü oldu. Ne var ki, bu gibi programlara karşın, özerk TRT yönetimi de çoğunlukla sermayeden yanaydı. O «anti - emperyalist ve anti - kapitalist» TV programlarını önlemek için sermayeden yana TRT yönetiminin ne denli büyük bir savaşım verdiği belleklerimizden hâlâ silinmedi.

Daha sonra işbaşına gelen 12 Mart dönemi, TRT yönetimi sermayeden yana değildi? Özerk dönemin hiçbir üyesi değişmeden 12 Mart döneminde de görev başında kalan habercileriyle, sermaye yanlısı haber bültenleri ve programları sürdürülmedi mi? Sindirilen, kızığa çekilen, ayıklanan ve saf değiştiren program bölümleriyle sermayeden yana ve emperyalizme çanak tutan, kapitalizmi destekleyen programları aynı dönemde yayımlanmadı mı? 12 Mart'ın bu gibi programlarını unutmüş olamayız. Ya 1974'ün başlarından itibaren sürdürülen yayımlar? Evet, bu yeni dönemde yeniden başlayan halka yönelik radyo ve TV programlarının hakkını yememeliyiz. Ama TRT aynı dönemde reklamlarını artırmayı önemsemedi mi? Gazino ve plak piyasasını destekleyen yayımlar ve yarışmalar 1974'ün başlarından itibaren artmadı mı? Çokuluslu şirketlerin uzantısı olan yabancı TV dizilerinin sayısı aynı dönemde tehlikeli boyutlara ulaşmaya başlamadı mı? Kuruluşundan beri aksayan TRT yönetimini en sonunda bilimsel yollarla düzeltmeye sıra gelmişken ve bunun için de en

yeterli bir ortam varken, yayımların hesapsızca uzatılmasıyla ilk savurganlık örnekleri bu dönemde ortaya çıkmadı mı? Ve yine bu dönemde bazı «anti - emperyalist ve anti - kapitalist» programlar yasaklanmadı mı? Bu gibi örnekleri de unutamayız. Hatta denilebilir ki, şubat 1974 - mayıs 1975 arasındaki bu dönem, TRT'nin en tehlikeli dönemidir. Çünkü aldatıcı olmuştur. Bir ilerici, iki tutucu programla garip bir denge kurulmaya çalışarak hem sermaye, hem de sermayeye karşı çevrelerin oyalanmasına yol açılmıştır.

Yaklaşık olarak her dönemde TRT'nin radyolarında ve televizyonunda sermaye ile bağdaşmadan çalışarak gerçekçi program yayımlamaya çaba gösteren yayımcılar ve programcılar çıkmıştır. Gerçekte, TRT'nin umudu da onlardır. Ama artık salt TRT'de değil, tüm Türkiye'de umutla sorunların çözümlenemeyeceği anlaşıldı. Umudu yitirmeden, sorunların temeline inmek, gerekiyor. Bugün TRT'de yayımlanan bazı olumlu programların yayınlanması, TRT'nin temelde sermayeden yana olmadığını göstermiyor. Salt bu gibi program yapanlara bugünkü düzenin, tüm karmaşıklığına karşın, birazcık olanak tanımadan yapamadığını kabul etmek zorundayız. Öte yanda, aynı TRT'de bugün program yasaklamaları, gazino kültürü, yerli ve yabancı yozlaştırıcı etkiler sermaye çevreleriyle işbirliği yaptığını açıklamaktan kaçınmayan yöneticilerin demeçleri v.b. sürüp gitmektedir.

Bugün TRT'de pek çok program yasaklanıyor. Bu yasaklamaların baş sorumlusu olarak da Taşer ortaya çıkıyor. Ama bu yayım yasaklamalarına karşı koymayan, buna karşılık ekrana göbek dansözünü çıkarmaya çalışan diğer TRT yetkilileri hiç mi sorumlu değil? Hükümet ya da TRT Yönetim Kurulu, TRT'de Karataş döneminde yapılan yasa dışı atamaları ortadan kaldırmak istedi ya da TRT'nin yeniden örgütlenmesini önerdi de, Taşer mi tüm bunları engelledi? Taşer'in TRT'yi temelde düzeltmeye ve bu yayım kurumunu sermaye yanlılığından kurtarmaya yatkın olabileceği elbette düşünülemez. Ama TRT'nin kurtuluşunun da hükümetin, TRT Yönetim Kurulu'nun ve diğer resmi çevrelerin içten eğilimi ve desteği olmadan sağlanamayacağı bilinmelidir. Şimdi TRT yavaş yavaş 12 Mart dönemine geri dönüyor. Bunun belirli kanıtı son aylarda görülen program yasaklamalarıdır.

MAHMUT T. ÖNGÖREN

29 Ocak

CUMHURİYET'TEN HABER BAŞLIKLARIYLA 1979'UN OLAYLARI

OCAK

- 1 — Şah'ın İran'ı terkedeceği açıklandı. / ABD - Çin diplomatik ilişkisi bugün yürürlüğe giriyor.
- 2 — İran'da başbakan istifa etti. / Çin, Taiwan adalarını bombalamayı durdurdu.
- 3 — Özyaydınlı istifa etti.
- 5 — KİT Komisyonu, TRT'nin 1968-69, 1974 ve 1975-76 yıllarına ait hesaplarını aklamadı..
- 6 — Anadolu - Boğaziçi ekspresleri çarpıştı. Kasa da 16 ölü, 116 yaralı var. / Vietnam birlikleri ve Kamboçyalı gerillaların başkent Pnom Pen'i kuşattığı bildiriliyor.
- 8 — 4'lü Zirve Türkiye için somut sonuç vermedi. / Kamboçya'nın başkenti Pnom Pen'in düştüğü bildiriliyor.
- 10 — Yine tren kazası: En az 30 ölü. / Yeşilköy'e baskın yapan 2 Filistinli gerilla Bayrampaşa'dan kaçtı.
- 11 — ABD Dışişleri Bakanı yardımcısı Christopher geldi, Amerikan üsleri ön planda yer alıyor.
- 13 — İsviçre'de mal ve parasına haciz konulan Yahya Demirel'in Şellefyan'ın evinde kaldığı saptandı.
- 14 — CHP Senatörü Hasan Fehmi Güneş İçişleri Bakanı oldu.
- 15 — Savunma Bakanı Hasan Esat Işık istifa etti.
- 17 — Şah İran'ı gizlice terketti.

- 18 — Bolivya'da yeni bir askeri hükümet kuruldu.
- 19 — Anayasa Mahkemesi'ne patlayıcı madde atıldı.
- 23 — El Fetih gerilla liderlerinden Ebu Hasan ile 4 yardımcısı öldürüldü.
- 25 — Özel kesimin elinde bulunan tüm magnet yatakları kamulaştırılıyor.
- 27 — Polis meslek örgütleri kapatıldı. / Ecevit 22 kişilik bir heyetle Libya'ya gitti. / ABD Büyükelçiliği birinci sekreterinin Amasya ve Çorum çevresinde «etnik ve siyasal» bir araştırma yaptığı bildiriliyor.

- 28 — Teng'in ABD gezisi bugün başlıyor.
- 29 — Çin'in eski devlet başkanı Liu Şao Şi'nin öldüğü resmen doğrulandı.
- 30 — Çin Halk Cumhuriyeti'nin Vietnam sınırına yığınak yaptığı bildiriliyor.
- 31 — Ticaret Bakanı Köprülüler Wels Fargo Anlaşmasını durdurdu.

ŞUBAT

- 2 — Abdi İpekçi öldürüldü. / Humeyni döndü: «Şah haindir».
- 3 — Rehin anlaşması iptal edilince Wels Fargo'ya 1 milyon dolar ödendi.
- 4 — Çin - Vietnam sınırında meydana gelen olaylarda 8 kişinin öldüğü, 16 kişinin de yaralandığı bildiriliyor.
- 5 — Vergi tasarısı işadamları lehine değiştirildi.
- 7 — Butto'nun idam cezası onaylandı.
- 11 — İran'da iç savaş.
- 16 — Sıkıyönetimde yargılanan ülkücüler eyleme zorlandıklarını öne sürdüler.
- 18 — Çin, Vietnam'a saldırdığını açıkladı.
- 20 — Vietnam'ın yoğun saldırıya geçtiği bildirildi.
- 22 — Şırnak'taki asfaltit yatakları kamulaştırıldı. / Yahya Demirel'in 1 yıl 9 aylık mahkumiyetini Yargıtay onayladı.
- 24 — Gazete ve kitap kağıdı fiyatlarına yaklaşık yüzde 40 zam yapıldı.
- 25 — Saldırıya katılan Çinli asker sayısı 300 bine ulaştı.
- 26 — Sıkıyönetim 13 ilde 2 ay daha uzatıldı.
- 28 — Bütçe 213'e karşı 228 oyla kabul edildi. / Katsayı 16'ya çıkarıldı, memur ve emekli, dul, yetim aylıkları yükseldi.

MART

- 1 — İran yabancı petrol şirketleri ile olan anlaşmaları iptal ediyor.
- 2 — Vietnam'a-bir nota veren Çin, «kısa zamanda görüşme» önerdi.
- 3 — Mutemet aracına saldıran soyguncular 15 milyon aldı.
- 4 — NATO Genel Sekreteri Luns, eski bir nazi olduğunu kanıtlayan belgelerin varlığını kabul etti.
- 7 — ATAŞ devralındı.
- 8 — Bulgaristan'a olan 16 milyon dolarlık elektrik borcumuzu et satarak ödeyeceğiz.
- 10 — BP ve SHELL'de ATAŞ'taki hisselerini devretmek için TPAO'ya başvurdular.
- 13 — Demirel 12 Mart'ı «Hükümetin sokağa fidye olarak verilışı» diye niteledi. / İran ve

Pakistan çekilince CENTO çalışmaları fiilen durdu.

- 14 — Avrupa Para Sistemi (EMS) dün resmen yürürlüğe girdi.
- 16 — Bakanlar Kurulu Türkiye'nin CENTO'dan çıkmasını kararlaştırdı.
- 17 — Petrol zammı yürürlüğe girdi. / Petrol zammından dolayı bayiler 2 milyar lira kâr etti.
- 18 — Çimento ve demire zam belli oldu. / Buzdolabı, çamaşır makinası, televizyon gibi ürünlerin fiyatları serbest bırakıldı.
- 20 — Demirel: «Bunların gidişi Allende gidişi, o'da Şili'yi aynen böyle idare etti». / Demir-çelik ve şeker zamları yürürlüğe girdi.
- 21 — Margarin ve sıvı yağlara yüzde 28-52 oranında zam yapıldı. / Otomobil fiyatlarına yüzde 25 zam yapıldı.
- 23 — Korutürk Butto'nun hayatının bağışlanmasını istedi.
- 25 — Tiyanşan direniş isterken Ankaralı şöförler, «Türkiye Şili değildir» dedi.
- 26 — Hapse mahkum Yazı işleri müdürleri sayısı 17'ye çıktı.
- 27 — Mısır-İsrail barış anlaşması dün Washington'da imzalandı.
- 28 — Elektriğe ortalama 30 krş. zam geldi.
- 29 — Sıkıyönetim: Kontak kapama kararının yasal dayanağı yok.
- 31 — Atom santralinde meydana gelen kaza Amerika'yı karıştırdı.

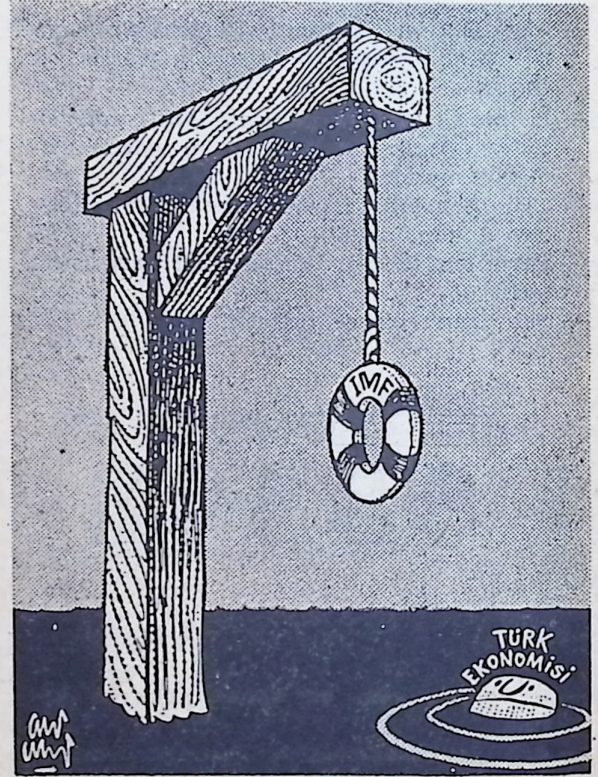
NİSAN

- 1 — Kontak ve kepenk kapama eyleminden vazgeçildi.
- 2 — Humeyni İran halkının «oy birliği ile» İslam Cumhuriyetini seçtiğini açıkladı.
- 3 — Begin, Mısır'ı ziyaret eden ilk İsrail'li olarak Kahire'ye gitti.
- 5 — Butto'yu astılar.
- 8 — TEP Genel Başkanı Mihri Belli vuruldu. / Şah dönemindeki İran Başbakanı Amir Abbas Hüveyda kurşuna dizildi.
- 10 — İşçi dövizine 1 dolar karşılığı 47 lira, turistlere 37 lira ödenecek. / Balıkesir ve Kütahya'da 4 bor tuzu ile Çanakkale'de 2 linyit yatağı kamulaştırıldı.
- 11 — 16 demir ve kömür madeni için daha kamulaştırma kararı verildi.
- 12 — Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi yasak yayın bulundurmanın suç olmadığına karar verdi. / İran'da Şah'ın Dışişleri Bakanı Abbas Ali Halatbari ve 10 yönetici daha kurşuna dizilerek idam edildi.
- 18 — Sanık işçi: MHP'li Somuncuoğlu «bir solcuyu vurun» dedi.
- 24 — Doğulu 3 milletvekili CHP'den istifa etti.
- 26 — Sıkıyönetimin uzatılması TBMM'de kabul edildi. / Uluslararası Para Fonu heyeti geldi, görüşmeler başlıyor.

- 27 — İstanbul'da 1 Mayıs gösterisi yasaklandı.
- 28 — Yazı işleri müdürümüz Bülent Dikmener'i kaybettik. / 1 Mayıs gösterileri beş ilde daha yasaklandı.
- 29 — Asgari ücret 5400 lira olarak saptandı. / DISK yöneticileri gözaltına alındı. / Hava Kuvvetleri eski komutanı Emin' Alp-kaya AP'ye girdi.
- 30 — 1 Mayıs günü İstanbul'da sokağa çıkmak yasaklandı.

MAYIS

- 2 — Kınama yürüyüşü yapan Boran gözaltında. / Bir Mayıs törenleri olaysız geçti.
- 3 — İran İslam Devrim Mahkemeleri Başkanı Ayetullah Tahran'da öldürüldü.
- 5 — IMF heyeti: «Bu gidişle bir yere varamazsınız». / Thatcher, İngiltere ev batının ilk kadın başbakanı oldu. / Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Ankara'da büro açması konusunda Bakanlar Kurulu görüş birliğine vardı.

- 7 — Cumhuriyet 56 yaşında.
- 9 — 10. İslam Konferansı Fas'ta başladı, Mısır konusunun yoğun tartışmalara yol açması bekleniyor.
- 10 — Mısır, İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansından oybirliğiyle çıkarıldı.
- 11 — Kuyumcular İstanbul'da dün altın satmadı.
- 13 — MHP'nin düzenlediği bayrağa saygı mitinginde bazı MHP'lileri üzerinde çifte taban-

- ca bulundu.
- 14 — İran Devrim Mahkemesi Şah, Şahbanu ve 3 eski başbakan hakkında idam kararı verdi.
- 17 — Zeytinyağ perakende satış fiyatına yüzde 25 dolayında zam yapıldı.
- 19 — Denktaş - Kipriyanu zirvesi dün başladı.
- 20 — Behice Boran ve 330 TİP'li serbest bırakıldı.
- 25 — Federal Almanya Devlet Başkanlığına seçilen Karl Carstens eski bir Nazi.
- 27 — Begüm Butto kocasının yerine Pakistan Halk Partisi başkanı oldu.
- 28 — Demirel: «27 Mayıs Bayramı orduyu siyasette tutmak için CHP tarafından icad edildi» / Sedat ve Begin'in katıldığı bir törenle Mısır - İsrail sınırı resmen açıldı.
- 29 — IMF onay verdikçe Batı yardım yapacak.
- 30 — THY iç hatlarda yüzde 33-107, Sümerbank yüklü kumaşlarda yüzde 58-89 zam yaptı.
- 31 — Batı 906 milyon dolar veriyor, koşul: IMF. / Bağımsız Enver Akova Devlet Bakanlığı görevinden istifa etti. / K. Maraş katliamı nedeniyle idamı istenenler 330'a yükseldi. / Süveyş Kanalı'ndan 31 yıldır ilk kez İsrail savaş gemileri geçti.

HAZİRAN

- 3 — Akova'nın yerine bağımsız Korkut bakan oldu.
- 4 — AP: «Bunalımın mihrakında Cumhurbaşkanı da var». / Köprülüler: «Bazı işadamları hükümete kredi verilmemesi için çalışıyor».
- 6 — OECD Türkiye'yi denetleme komisyonu kurdu. / Yönetimin orduya devrini öneren MHP yöneticileri yargılanıyor, savcı davanın sıkıyönetime sevkini istedi. / Senato'dan ve AP'den istifa eden İnönü: «Bu işi zamanında ve tadında bırakmak lazım.»
- 7 — Korumak: «TBMM tarafı olduğum kanısında çekilirim». / Yeni bozuklukları saptanan DC-10'ların uçuşları yasaklandı. Abdülkerim Doğru MSP'den ayrılıp MHP'ye girdi.
- 8 — Hilmi İşgüzar istifa etti, gensoru önergesi düştü.
- 9 — İstanbul Valiliği karne ile akaryakıt satışına başlanacağını açıkladı.
- 10 — Boeing-707 uçaklarında da yapım hatası bulundu.
- 12 — Bir dolar 47.10 lira oldu. IMF ile anlaşma kesinleşti.
- 13 — İlk zam benzinle içkiye. / Biranın alkolü içki sayılmasına ilişkin yasa teklifi millet meclisinde kabul edildi.
- 14 — Demir-Çelik'e yüzde 44, kömüre yüzde 50 - 60 zam var. / AP milletvekili olan Sağlık - İş başkanı «gaye uğruna adam satın alınmasını» istedi.

- 15 — Yargıtay Lockheed yolsuzluğuna adı karışan Dural'ın beraat kararını bozdu.
- 17 — DİSK'in «15-16 Haziran» toplantıları olaylı geçti, ışıklar gözetimine alındı.
- 19 — Bakan Septioğlu Hükümetin ayrılıp AP'ye girdi. / Brejnev ve Carter SALT-2 anlaşmasını imzaladı.
- 20 — 470 gram ekmek 6 liradan satılacak.
- 21 — 252'ye karşı 319 oyla sıkıyönetim 2 ay daha uzatıldı.
- 22 — Anayasa Mahkemesi AP'nin Maden yasası ile ilgili olarak açtığı iptal davasını reddetti. / Uganda'da devlet başkanlığına bati yanlısı Binaise getirildi.
- 23 — ABD, Samoza'nın iktidardan çekilmesini istedi.
- 25 — CHP'li iki milletvekili AP'ye geçme karşılığı altınla tartılma ve bakanlık vaadi aldıklarını açıkladılar.
- 26 — PETKİM'de üretilen 43 çeşit mamüle yüzde 100 ile yüzde 200'e varan yeni zamlar yapıldı.
- 28 — Sıkıyönetim savcısı 141'in 1. ve 5. bendlerinin Anayasaya aykırı olduğunu bildirdi.
- 29 — «Yunus Nadi» ödülünü İsmail Uyaroğlu kazandı.

TEMMUZ

- 6 — MİT, «MHP'yi şiddete iten ajan» olayını yalanladı. / Cezayir'in eski önderi Ben Bella, 14 yıl tutuklu kaldıktan sonra şartlı olarak serbest bırakıldı.
- 9 — Tam-Gün bugün başlıyor.
- 12 — Skylab düştü, can kaybı olmadı. / İpekçi'nin katili suçunu basının önünde de kabul etti.
- 14 — Filistinli gerillalar Mısır elçiliğini bastı.
- 16 — 4 Arap gerilla ödünsüz teslim alındı.
- 18 — Samoza da gitti.
- 19 — MİSK'te bomba yapıldığı saptandı, MHP binası arandı. / Lira 15 yabancılara karşı yüzde 2-9 değer yitirdi. / Kiralık kasalar arandı, 5 kilo altın, büyük tutarda döviz bulundu.
- 26 — Malatya PTT Müdürünü öldüren ülkücü: «Elçi'yi karışıklık çıksın diye öldürdük». / Suikaste uğrayan «SAİKA» lideri Muhsin öldü.

AĞUSTOS

- 1 — FKÖ Temsilciliğini görüşecek heyet geldi.
- 4 — Zeytinyağı 2,5 ay aradan sonra yeniden yüzde 25-45 zam yapıldı.
- 7 — Askeri Yargıtay: «Yasak yayın bulundurmamak suç değil».
- 8 — Büyük Kentlerin Eczacı Odaları, «Eczane Kapatma» eylemine katılmama kararı aldılar.
- 10 — İTT şirketi Türkiye de dahil bir çok yabancı ülkede rüşvet dağıttığını kabul etti.

- 11 — İlaç zammı haksız kârlara neden oldu.
- 16 — FKÖ'nün Türkiye temsilciliği için protokol imzalandı.
- 17 — FKÖ Temsilcisi ile görüşmesi olay yaratan Young, görevinden çekildi.
- 20 — Thatcher'den sonra Porekiz'de de bir kadının başbakanlığa getirildi.
- 22 — Sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması TBMM birleşik toplantısında kabul edildi.
- 24 — Film ve senaryoların denetimini düzenleyen tüzük yürürlüğe girdi.
- 28 — Prens Philip'in amcası Lord Mauntbatten İrlanda'da kotrasındaki patlamada öldü.
- 29 — İstanbul'da 15 gün içinde 1 milyarlık stok ilaç ele geçirildi.

EYLÜL

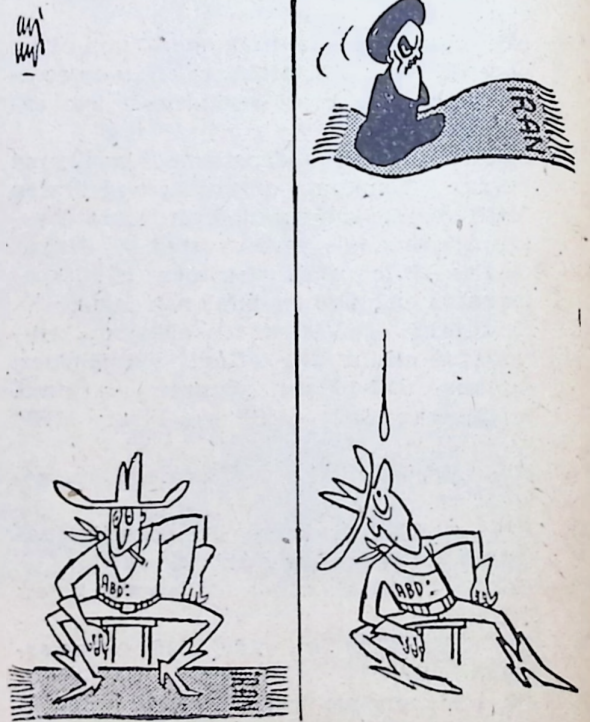
- 1 — ABD Başkan yardımcısı Mondale Çin'de ilk ABD konsolosluğunu açtı.
- 3 — MHP yanlısı örgütler Almanya'da milyonluk binalar satın alıyor.
- 5 — Antalya Film Yarışması sansür nedeniyle ertelendi. / Devlet memurları yan ödeme katsayısının 6 olarak belirlenmesi tepkiyle karşılandı
- 8 — Alüminyum ürünlerine yüzde 136 zam geldi.
- 11 — İran'ın üç numaralı dini lideri Ayetullah Telagani yatağında ölü bulundu.
- 12 — Adana'da Üniversite Rektör yardımcısı Ünsal öldürüldü.
- 14 — Yabancı örgütler siyasal geleceğimizi tartışıyor. / Türkiye, turizmde 100 yabancı sermayeye açılıyor.
- 17 — AP, 300 «Milliyetçi» gence yüksek öğrenim bursu verecek.
- 19 — Federal Alman Neo Nazi Partisi'nin Türkeş'e yolladığı mektup açıklandı. / Afganistan'da iktidar değişikliğinde Taraki'nin öldürüldüğü bildiriliyor.
- 20 — TMMOB'nin «iş bırakma eylemi» tüm yurttta uygulandı. / Komando Cengiz Ayyhan'ı evinde saklayan emniyet amiri polislikten çıkarıldı.
- 21 — Faruk Sükan istifa etti. / Faruk Sükan: «Lockheed olayında Demirel ve Melen suç işlemiştir.»
- 22 — «İmparator» Bokassa kansız bir darbe ile devrildi.
- 23 — MHP'nin Almanya örgütünü kapatmadığı belirlendi.
- 24 — Türkeş'in komandolara görev verdiği belirlendi.
- 29 — Adana Emniyet Müdürü öldürüldü.
- 30 — Karaaslan da istifa etti.

EKİM

- 4 — Savarona gemisi Heybeli önlerinde yandı. / TÖB-DER'in çağrısı üzerine bazı okullarda öğretmenler yas tuttu, Diyarbakır'da

150 öğretmen gözüaltına alındı.

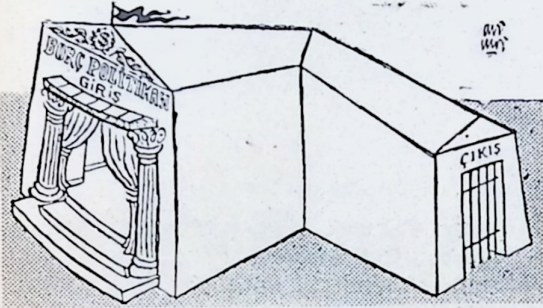
- 6 — İçişleri Bakanı istifa etti. / Yaser Arafat Ankara'ya geldi, FKÖ temsilciliği açıldı.
- 9 — ABD üslerinin geçici statüsü 3 ay uzatıldı. / İçişleri Bakanlığına Vecdi İlhan getirildi.
- 10 — Gizli örgüt kurmak, bomba imal etmek iddiasıyla Sıkıyönetimde yargılanmakta olan sanık, MHP adına radyo ve TV'de konuştu.
- 12 — 19 yıllık aradan sonra ABD'ye giden Castro, bugün BM'de konuşacak.
- 15 — AP 33, CHP 12, MSP 4, MHP 1 Senatör çıkardı. / İktidar 218 üyenin desteğine sahip, muhalefetin sayısal gücü ise 227'ye ulaştı.
- 16 — Ecevit: «Devir aldığımız sorunların bedelini ağır ödedik».
- 17 — Hükümet istifa etti.
- 18 — Demirel: «Görevin kime verilip kime verilmeyeceği Ecevit'i ne alakadar eder».
- 21 — AP'den istifa edip Ecevit hükümetine katılan Karaaslan, CHP'li bakanları suçlayarak yeniden AP'ye döndü.
- 22 — MHP Genel Başkan yardımcısı Sazak, «Komünizm ordu'ya da girdi».
- 24 — Devrik İran Şah'ı Amerika'ya gitti.

- 25 — Görev Demirel'de.
- 26 — Mısır Elçiliğini basan gerillalar ölüm cezasına çarptırıldı.
- 28 — Güney Kore Devlet Başkanı öldürüldü.

KASIM

- 4 — CHP'de özeleştirisi bugün başlıyor. / Ayetullah Tabatabai'nin öldürülmesi üzerine İran'da üç günlük yas ilan edildi.
- 6 — İpekçi'nin katil sanığı kaçarken yakalandı.
- 7 — CHP ile AP anlaştı, Çağlayangil Senato, Karakaş Meclis Başkanlığına seçildi.
- 11 — DISK, sosyalist bir partinin kurulmasına öncülük etme kararı aldı.
- 13' — Türkiye'nin ilk azınlık hükümeti göreve başladı.
- 16 — Yanan tankerde 51 Romen denizci öldü.
- 17 — Carter: «İran'dan hesap soracağız». Humeyni: «ABD hırsızdır, paramızı alıyorlar».
- 18 — Humeyni, kadın ve zenci rehineleri salıveriyor.
- 21 — Prof. Ümit Doğanay öldürüldü.
- 22 — Mekke'deki Mescid-ül Haram işgal edildi. / Özel Kesimin petrol arama girişimi sonuçlandı, Koç'a bağlı bir şirkete ruhsat verildi. / DİSK'in parti kurma girişimi tepkiler karşısında çıkmaza girdi.

1979'UN ÖLÜMLERİ

OCAK

- 5 — Conrad Hilton (Hilton otelleri kurucusu/ ABD)
- 28 — Nelson Rockefeller (Politikacı/ABD)
- 29 — Liu Şao Şi (Eski Devlet Başkanı/Çin Halk Cumhuriyeti)

ŞUBAT

- 10 — Mümtaz Zeytinoğlu (Sanayi Odası Başkanı/Eskişehir)

MART

- 3 — Molla Mustafa Barzani (Irak'lı Kürt lideri/ABD)

- 27 — Ugo La Malfa (Politikacı/İtalya)

NİSAN

- 5 — Zülfikar Ali Butto (Eski Başbakan/Pakistan)
- 8 — Amir Abbas Hüveyda (Eski Başbakan /

- 23 — IMF Türk lirasının yeniden devalüe edilmesini istiyor.

- 26 — İpekçi'nin katili Ağca cezaevinden kaçırıldı. / Hükümet Güvenoyu aldı.

- 30 — Papa'yı Patrik de Yeşilköy'de karşıladı.

ARALIK

- 4 — 56 ile yeni vali atandı, 11 vali yer değiştirdi.

- 7 — Park'ın Başbakanı, Güney Kore devlet başkanlığına seçildi. / Pekin'deki ünlü «Demokrasi Duvarı» hükümet kararıyla kaldırıldı.

- 8 — Prof. Tütengil de vuruldu.

- 12 — Hükümet «Taksitle devalüasyon»u seçti. / Sükan: «Silah kaçakçılığının içinde sendikalar dernekler ve siyasi partiler var».

- 13 — Taşer, dışarda görev almak koşuluyla TRT Genel Müdürlüğünden ayrılıyor.

- 14 — Kasaroğlu TRT Genel Müdürü oldu.

- 16 — Şah sürekli yerleşmek için Panamaya gitti.

- 17 — ÜGD Merkezi ve lokalinde 5 tabanca ile 6 bomba ele geçirildi, 37 kişi gözaltında.

- 20 — 19 ildeki sıkıyönetim 2 ay daha uzatıldı. / Ülkücüler tekbir getirerek Gümrük ve Tekel Bakanlığına saldırdı.

- 21 — Liranın değeri düşürüldü.

- 22 — İndra Gandhi aklandı.

- 24 — «Trabzon» uçağı düştü: 39 ölü. / Enver Sedat: «Humeyni nefret duyguları ile dolu bir çılgındır».

- 26 — Direniş yapan bir çok öğretmen açığa alındı.

- 28 — Afganistan'da darbe yapıldı, Sovyetler yeni yönetimi destekliyor. / Altın fiyatı dünyada tarihi bir rekor kırdı. / Et 250, peynir 180, deterjan 130 lira oldu.

- 31 — Yeşilköy'de sabotaj.

İran)

- 28 — Bülent Dikmener (Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürü/İstanbul)

- 30 — Muhsin Ertuğrul (Aktör-Yönetmen/İzmir)

MAYIS

- 6 — Kemal Aygün (Politikacı/İstanbul)

- 8 — Hıfzırrahman Raşit Öymen (Yazar-Eski Milletvekili/Ankara)

- 20 — Kadri Kayabal (Gazeteci-THA Genel Müdürü/İstanbul)

- 31 — Mary Pickford (Sinema/ABD)

HAZİRAN

- 9 — Oğuz Özdeş (Gazeteci-Romancı/İstanbul)

- 13 — John Wayne (Aktör/ABD). Kubilay İmer (AP Konya Milletvekili/Ankara)

- 17 — Ayhan Işık (Sinema Sanatçısı/İstanbul)

- 23 — Nazmi Yavuzalp (OYAK Yönetim Kurulu Başkanı/Düzce)

TEMMUZ

- 12 — Arthur Fiedler (Orkestra Şefi/ABD)
27 — Zuheyir Muhsin (SAİKA Lideri/Nice)
31 — Herbert Marcuse (Yazar/ABD)

AĞUSTOS

- 2 — Muzaffer Hepgüler (Tiyatro/İstanbul)
9 — Adnan Semih (Gazeteci/Bodrum)
21 — Ömer Faruk Toprak (Yazar/İstanbul)
22 — Gilbert Cesbron (Yazar/Fransa)
28 — Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan (İstanbul). Lord Mauntbatten (Eski Bakan/İrlanda)

EYLÜL

- 10 — Jean Seberg (Film artisti/Paris)
11 — Ayetullah Talegani (Dini lider/İran)
12 — Agostinho Neto (Angola Devlet Başkanı / Moskova). Tarık Leventoglu (Tiyatro/İstanbul)
13 — Agop Dilaçar (Dilbilimci/İstanbul)

YURTTA SİYASAL OLAYLARDA ÖLENLER

OCAK

- 2 — İskender Özkol (Sm.-d./Tarsus). Halim Kaplan (M.-d./Ankara).
4 — Metin Akkoç (Ö./Kırşehir). Vedat Aslan-kaya (Ö.-k./Trabzon). Ali Horoz (?/Erzincan)
5 — İsmail Öksüz (Ö.-k./Diyarbakır)
7 — Ali Kesen (?-d./Samsun)
12 — KTE (?/İst.)
13 — Fikri Üstündağ (Belediye Başkanı-CHP / Tunceli). Muammer Dirli (AP/Samsun). Yavuz Özkaya (Öğt.-k./Adana).
15 — Ömer Ünal (İ.-d./İst.)
16 — Raşit Gündüz (Ö.-k./Trabzon). Asım Keskin (İ.-d./İst.). Hayriye Targan (d./Tarsus)
17 — Ahmet Cebi (Ö.-k./Trabzon). Murat Şahbaz (Ö.-k./İst.). Turgay Cilanbar (Ö./İst.)
18 — Erdoğan Çamdal (Ö.-d./İst.). Kazım Uçkan (Öğt.-d./İst.). Bahri Gülpınar (Ö.-d./Ank.). Mehmet Bakdoktu (Ö./Kayseri)
19 — Ahmet Çakır (Ö.-d./Trabzon)
20 — Bahattin Ayber (B./İst.). Mehmet Tekin (B./İst.). İbrahim Kayın (İ.-d./İst.). İbrahim Kaya (Sm./Aydın)
21 — Fatih Yücesoy (Ö.-d./Adana). Servet Kızgın (?/İst.)
23 — İbrahim Özel (M./Mardin)

- 17 — Zihni Betil (CHP Tokat Senatörü/Ankara)
19 — Nur Muhammed Taraki (Devlet Başkanı / Afganistan)
28 — Graice Fields (İngiliz müzikhol şarkıcısı / Capri)

EKİM

- 28 — Park Chung Hee (Devlet Başkanı/Güney Kore)

KASIM

- 8 — Kamil Kırıkoğlu (CHP eski milletvekili / İstanbul)
9 — Nevzat Üstün (Edebiyatçı/Bolu)
12 — İbrahim Çehreli (Politikacı/Londra). Fikret Elbizim (OYAK Yönetim Kurulu eski başkanı/Ankara)

ARALIK

- 14 — Behçet Necatigil (Şair/İstanbul)
26 — Rudi Dutschke (Öğrenci lideri/Danimarka)

- 24 — Hasan Çakmak (Öğt.-d./Tunceli). Mahmut Dinçer (Öğt./Mardin)
25 — Emin Özdemir (İ./İst.)
26 — KTE (?/Adana)
27 — Halit Suna (Ö./Diyarbakır). Altay Kızıltaş (M.-k./İst.)
28 — Oktay Evren (Ö.-d./Tekirdağ)
29 — Osman Uğur (Öğt.-MHP/Uşak). Muharrem Subutay (M.-k./Çanakkale). Nebil Keskiner (İ.-d./Adana). KTE (?/Gaziantep)
31 — İsmail Değer İnal (Savcı-d./Amasya). Davut Durak (?-k./Amasya). Yazgılı Yıldız (O.-d./İst.). Cumali Yakar (İ./Adana). Süleyman Yanmaz (Öğt.-d./Manisa)

ŞUBAT

- 1 — Selahattin Koçak (İ.-k./İst.)
2 — Abdi İpekçi (G./İst.)
3 — Ali Papağan (B.-k./Ordu). İsmail Aydın (?-d./Ordu). Adem Güneysu (?-d./Ordu).
4 — Hüseyin Acikgenç (M.-d./Bolu)
7 — Ilgız Aykutlu (Av.-Es. 1. Şube Md./İst.)
8 — Hasan Ilık (Sm./Adana)
9 — Ali Çetiner (?-k./Gaziantep)
10 — Bekir Cömert (İ./Mersin)
12 — Abdullah İzci (İ.-d./Kayseri)
13 — Emine Ören (?/İst.)
14 — Levent Özcan («DDV»-Ö./İst.). Ahmet Ka-

- ya (P./Samsun). Mustafa Ateşuçağı (Sm.-MHP/Gaziantep)
- 15 — Metin İnan (Ö.-d./Trabzon). Mustafa Dursun (İ.-k./Samsun). Fahri Başaran (Ö.-d./Samsun). Abdullah Gül (?-/Samsun)
- 16 — Bayram Aslan (İ.-d./Adana). İbrahim Babayigit (İ.-d./Adana). Rifat Arıkan (İ.-d./Adana). Yalçın Bozdoğanoglu (İ.-d./Adana)
- 17 — Ahmet Sadullah Kaya (Ö.-/Adana). Şükür Bağcı (Öğt.-d./Yozgat)
- 20 — Ahmet Demirtaş (Ö.-d./Adana). İsmail Takır (?-d./Giresun). Mehmet Yıldızoglu P./Ank.). Erdoğan Hançerlioglu (G.-MHP/İst.)
- 21 — İsmet Yilmazer (M./Kars)
- 22 — Cumali Yüksel (?-d./Adana). Mustafa Utku (?-d./Adana). Mahmut Alan (?-d./Adana). İbrahim Meteyilmaz (Sm.-k./Adana). Mustafa Yılmazoglu (Sm.-k./İzmir). Selami Başaran (M./Ank.)
- 23 — Asaf Durmuş (Ö./İst.)
- 24 — Ahmet Aksoy (İ./Kahramanmaraş). Serdar Özgenç (Ö.-d./Ank.). Metin Yüksel (?-Ak./İst.). Sadık Cemil (Ö.-d./İst.). Eyüp İn (Sm./Adana). KTE (?/Adana).
- 25 — Mustafa Çakmak (Sm./Antalya)
- 27 — Mehmet Bayık (Ç./Urfa)
- 28 — Adil Aydın (?-k./Manisa)

MART

- 1 — Ali Rıza ECE (İ./Denizli). Ömer Kaya (Ö.-d./Gaziantep)
- 3 — Salih Dursun (M./İst.). Necmi Tarcan (İ./İst.). Sahra Cinkale (Sm./Konya)
- 4 — Yunus Koç (Ö./Kars)
- 6 — Ali Durmuş (Ö.-k./Urfa)
- 7 — Fatih Kırıl (Ö.-d./Adana). Cengiz Erdal (Ö.-d./Adana). Birsan Özbal (Sm./İst.)
- 9 — Şenol Şener (Ö.-d./İst.)
- 10 — Birol Kuyumcu (Ö./Tokat)
- 11 — Atilla Artık (Ö./Kahramanmaraş). Sami Nakipoğlu (?-MHP/Adıyaman). Sedat Erdemir (?-k./Adana)
- 12 — Yekta Aslan (Öğt./Kahramanmaraş). Bayram Kurt (Ö./Ank.)
- 13 — Mehmet Ayık (Ö.-d./Gaziantep). Mustafa Sivri (Ö./Ank.). Cemal Ilgaz (P./Akhisar)
- 14 — Mürsel Delen (M.-d./İst.)
- 15 — Mustafa Sır (Ö.-k./Adana). Mustafa Çamlıbel (?-/Ağrı)
- 16 — Satılmış Karacabay (Ö.-d./Konya). Müslim Şahin (İ.-d./Gaziantep). İbrahim STE.) (?-Antalya). Şeyda Ertan (Öğt.-k./Antalya).
- 17 — Mustafa Candan (Ö.-k./Konya). Cafer Çitlik (Öğt.-k./Samsun)
- 19 — Fuat Bayar (Ö./İst.). İsa Yılmaz (Ö.-k./Tokat)
- 20 — Mustafa Taştangil (Ö./Tokat). Kadir Kalan (Ö./Trabzon)

- 22 — Taner Kalkancı (Ö.-k./Bursa). Rasim Gökmen (?-CHP/Hatay). Çetin Karadere (Ö./Ank.). Resül Yıldırım (İ./Gaziantep)
- 23 — Avni Kumlu (P./Adana). Sadık Acar (M.-k./Gaziantep). Mehmet Karadurak (İ./Adana).
- 24 — Necdet Basalak (Sm./Tarsus). Müslim Polat (Ö.-d./Urfa). Şadan Bahçeci (?/Urfa)
- 25 — Necdet Çivi (Ö.-d./Adana). Kamuran Yeni (Ö.-d./Adana). Necdet Mehmet (?-d./Adana). Mustafa Yolcu (Öğt.-d./Kayseri). Hüseyin Aypek (?-Adana)
- 26 — Uğur Sevrüktekin (Av.-d./Tokat)
- 27 — Ali Saygılı (Ö.-k./Gaziantep). Mehmet Yiğit (Ö.-k./Gaziantep). İsmail Korkmaz (?-d./Ordu). Ali Tezdoğan (Sm.-MHP/İst.). Hüseyin Şen (G.-d./İst.). Mustafa Sarıcan (?/İst.)
- 28 — KTE (?/Mersin).
- 29 — Nihat Akarca (Ö.-k./Uşak)
- 30 — Demir Yaraşık (M.-d./Bursa). Mustafa Örüm (İ.-d./Eskişehir). Mustafa Çiftçi (İ.-k./Gaziantep).
- 31 — Ali Yaylacık (Ö.-d./Gaziantep)

NİSAN

- 1 — Bedreddin Altınışık (Sm./Sakarya)
- 2 — Temel Akyüz (İ.-d./Bursa)
- 4 — Yaşar Uytun (Öğt.-k./Tunceli)
- 5 — İsmail Çınar (Öğt.-d./Adana). Dursun Candan (P./Diyarbakır). Rahmi Nuray (?-Erzurum). Mehmet Özdemir (Sm.-k./Adana)
- 6 — Mehmet Mart (Ö.-d./Adana). Mustafa Şahin (Ö.-k./Adana).
- 7 — Sabah Çelik (Ö.-k./Çankırı)
- 8 — Hakkı Yüksel (İ./Adana). Atilla Can (Ö.-d./Almanya). Metin Turgut (?-d./Elazığ).
- 9 — Ali Karakuzu (B./Manisa). Hasan Çıraklı (B./Manisa). Hasan Aydoğan (P./Ank.)
- 10 — Nejat Işık (B./İst.). Yusuf Çam (İ.-k./Malatya)
- 11 — Onur Orcan (Ö.-d./İst.). Kazım Güner (?/Diyarbakır).
- 12 — Zeki Erdoğan (Ö.-d./Denizli). Fikret Erdoğan (Ö.-d./Denizli).
- 14 — Mehmet Düşgör (P./İst.). Bilal Yavuz (P./İst.). Neşe Değirmenci (Ö.-d./İst.). Ömer Saçlı (?/İst.). Soynur Evren (Ö.-d./Adana). Hasan Kılıç (B./İsparta). Ömer Sunar (Şekerbank eski Genel Müdürü/Ank.). Edward Claypool (ABD.-Om./İzmir).
- 15 — Necati Uğur (P./Diyarbakır). Veysel Toprak (Sm./İst.). Ali İnceoğlu (İ./İst.)
- 16 — Hüseyin Sancak (Ö.-d./Tunceli). Salih Barlık (Sm./Gaziantep). Rahmi Aktaş Sm.-k./Bolu).
- 17 — Reşat Atalay (?-k./İzmir). Mehmet Kaşıkemen (İ./İst.).
- 18 — Ahmet Yaşar Erberk (Dr.-MHP/Tarsus)
- 19 — Sadık Kantekin (P./Adana). Azmi Akan

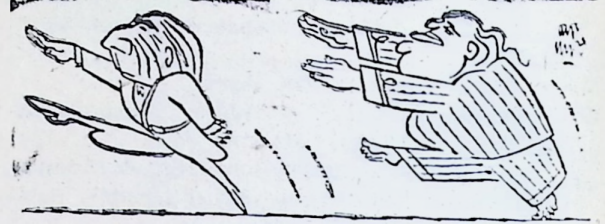
- (O.-d./Adana). Fehmi Erişli (Ö.-k./Rize). Yaşar Dirgen (?-d./Tarsus). KTE (Öğt./Ordu)
- 20 — Hüseyin Şahin (Ö./Adıyaman). Nafiz Madıran (?-Aydın). Ahmet Durmuş (?-Trabzon). İbrahim (STE) (?-d./Nazilli).
- 21 — Halil Sümer (Sm./Gaziantep). Süleyman Boram (Ö./Adana). Hüseyin Yıldırım (Sm.-k./Kars). Mehmet Can (?-k./Ordu). İbrahim Ulus (Sm./İst.)
- 22 — Halil Turan (Ö.-d./Manisa). Yusuf Yeğin (Ö./Manisa). Mehmet Aydın (Om./Antakya)
- 23 — Celal Çelik (Öğt.-d./İst.)
- 24 — Suzan Yatkın (Ek./Hatay). Mustafa Melhatun (?/Denizli). Vedat Ali Çelik (Ö.-d./Ank)
- 26 — Mehmet Çuhadar (Sm./Adana). Recep Köse (İ.-d./Gaziantep). Ahmet Dirak (?/Adana). Binali Aygün (Sm./İst.)
- 27 — Yaşar Çelik (?/Diyarbakır). İsa Aydemir (?-d./Ordu). Ali Mengiç (İ.-d./Gaziantep). Oktay Orbey (?-k./Ordu)
- 28 — Burhan Alkoç (sm./Ankara). Yusuf Ak yıldız (Sm./Ank.). Mustafa Kula (M.-d./Urfa). Adnan Beydili (Öğt.-k./Elazığ). Cabbar Kuşçu (?-CHP/Adana)
- 29 — Hüseyin Ragıp Erdem (İ./İzmir)
- 30 — Nejat Çalışkan (Ç./İst.). Mehmet Arpacı (O.-d./Tarsus). Yaşar Özdemir (Ö.-d./İst.). Şener Usanmaz (Öğt.-d./Bursa)

MAYIS

- 1 — Müslim Soner (İ./Adana). Sefa Yılmaz (M./Adana). Cemil Cüçük (İ./Gaziantep). KTE (?/Gaziantep). İbrahim Çalı (?-Niksar). Erol Selçuk (?-k./Samsun). Fikret Efe (B./İst.). Turgay Dumanlı (Ö.-k./İst.).
- 2 — Bczan Aslan (M.-d./Gaziantep)
- 3 — Murat Akin (Öğt.-d./Elazığ). Ali Yüksek (İ.-d./İzmit). İhsan Ersaydı (Savcı/İçel). Tayfun Yaman (?-k./İst.)
- 4 — Cuma Sani Tiriyaki (Sm.-MHP/Gaziantep). Mahmut Özaltan (Sm.-k./Adana). Necip Yılmaz (Sm./Gaziantep). Halil İbrahim Uz (İ.-k./İst.). Mehmet Bultun (M./Urfa)
- 6 — Erdiñç Bayram (İ./Samsun). Reşit Karakaplı (M./Adana)
- 7 — Nafiz Ertürk (P./Ank.)
- 8 — İbrahim Şerif Bakırcı (?/Antakya)
- 10 — Muammer Senver (P./Bursa). Ömer Parıldar (Öğt.-d./Bursa). İbrahim Coşkun (Öğt.-d./Bursa). Bekir Yücel (Öğt.-MHP/Bursa). Aydın Kamburoğlu (Ö.-d./Bursa). Bekir Şen (Ö./İst.). Rasim Altıntop (?/İst.)
- 11 — İsmail Pehlivan (Sm.-d./Gaziantep). Nuri Pehlivan (İ.-d./Gaziantep). Ali Aykurt (İ.-d./Gaziantep). Abidin Atılğan (Ö/Gaziantep). Alaattin Kavasoglu (İ./Hatay). Bilal Karakoç (İ./Hatay). Kasım Yücel (İ./Es-

kişehir). İsmail Göçer (?-k./Adana)

- 12 — Eyüp Karakoç (İ.-k./Ank.). Ömer Çimekan (?-d./İst.). Erdal Şahin (Ö.-d./Ank.). Thomas Moseley (ABD-Om./İst.)
- 13 — Tamer Tabak (Ö.-d./İst.). Vakkas Kara İ.-d./Gaziantep). Mehmet Alpay (Öğt.-k./Urfa). Mehmet Kayahan (Ö./Mardin).
- 14 — Doğan Erdoğan (Öğt.-d./İst.). Yusuf Bahri Genç (Sm.-MHP/İst.). Günay Koroğlu (Ç./Adana). Celal Üstel (Öğt.-k./Adana). Recai Keleş (?-d./İst.)

- 15 — Nuriye Velioğlu (Ek./Ank.). Ali Çetin (Öğt.-k./Ordu). Nazan Sezgin (Ö.-d./İst.). Sırrı Gürsoy (Ö./Ank.). Fahri Öztürk (Ö.-k./Samsun)
- 16 — Kemal Karakaya (İ./Kayseri). Mümin İyi-bal (Ö.-d./Manisa). Mustafa Eryiğit (İ.-k./Gaziantep)
- 17 — Mehmet Turan (?-d./Ank.). Ahmet Turan (?-d./Ank.). Erdoğan Doğan (?-d./Ank.). Mızrap Ali Taşkın (M.-d./Ank.). Hüsamettin Kurban (?-d./Ank.). Tunçay Sarıkaya (İ.-d./Ank.). Müslim Doğan (?-d./Ank.). Ali Çıbrı (Ö.-k./İst.). Alaaddin Öztürk (Sm.-d./Kayseri). Lütfi Özdemir (Ö./Ank.). Nurettin Çetin (Ö./Ank.). Mehmet Güllü (Ö./Gaziantep). Ayhan Güngül (Ö.-k./İst.). Mehmet Çolakfakioğlu (M./Gaziantep). Cemal Ülbay (Sm.-MHP/İst.). Mehmet Çile-dağ (İ./Gaziantep).
- 18 — Yılmaz Verimli (Sm.-d./İst.). Seyfettin Ali Doğan (Sm.-k./İst.). Yavuz Aydın (Ö.-k./Aydın). Şezai Uçar (Ö.-k./Manisa). Hüseyin Kabasakal (Dr.-MHP/Adana).
- 19 — Mustafa Gökçen (Öğt.-d./İst.). Tahir Dere (Sm.-k./Antalya). Sefa Aydın Baltacıoğlu (?-k./Antalya).
- 20 — Cemile Açıkgoz (Öğt.-d./Tarsus)
- 22 — Müslim Barın (Ö./Urfa). Şenol Demiroğlu (?-MHP/Adana). Tuğrul Çakır (?-İst.). Şefik Ünver (Ö./İzmir)
- 23 — Battal Türkaslan (Sm.-d./Gaziantep). Erşan Demirel (Ö.-d./İst.). İbrahim Geçkin (Ö.-d./Adana). Mustafa Papuçcu (Em./Adana)
- 24 — Turhan Çelik (Öğt.-d./İst.). Mehmet Arar (?-k./İst.)
- 25 — Yusuf Türkmen (İ./İst.). Abdurrahman Oğuz (Öğt.-k./Urfa)
- 26 — Mehmet Ali Akkaya (İ.-k./İst.). Bekir Gölbaşı (İ./st.). Mehmet Karahan (?/Gaziantep)

- 27 — İdris Çelik (Ö./Edirne)
 28 — Ethem Güçlü (?/Manisa). Mehmet Sevin-
 dik (?-d./Konya)
 29 — Zeki Cengiz Tekin (Öğt.-d./Adana)
 30 — Mustafa Çataklı (Ö.-d./İst.). Aslan Gönül
 (Ö.-d./Kars)
 31 — Mahmut Şükür (Ö.-k./Kayseri). Turhan
 Sabahattin İzzettin (Ö.-k./Kayseri). Mus-
 tafa Keser (Sm./Adana). Yalçın Selami
 Bal (Öğt.-d./İst.)

HAZİRAN

- 1 — Hamit Akyıldırım (İ.-d./İst.). Hasan Ka-
 rakoç (Ö.-d./İst.). Mehmet Alişan (?/İst.)
 2 — Mahir Demir (Sm./Ank.). Abdullah Kara-
 kuş (Sm./Adana)
 3 — Dawit Goudmann (Sm.-ABD/Adana). Ka-
 zım Ak (Sm.-k./Gaziantep)
 4 — Erdoğan Bıyık (?-k./Balıkesir). Ahmet Da-
 dak (Ö./İst.). Vehbi Öztürk (?/Ank.)
 5 — Hüseyin Kurtuluş (Sm.-d./Bursa)
 6 — İbrahim Önder (M./Marşin). Ali Şenbu-
 lut (?/İst.)
 7 — Mehmet Güler (İ.-k./İst.). Salih Özdenoğ-
 lu (Ö.-k./Diyarbakır)
 8 — Nevzat Yıldırım (Öğt.-d./Malatya). Ali Os-
 man Devecioğlu (?-k./İst.). Mevlüt Taşmir
 9 — Savaşkan Arsal (Öğt./İst.). Ayhan Ünlü
 (?/Kars). Salih Yıldırım (İ./Adana)
 10 — Fahrettin Özler (Sm.-d./Manisa). Halil
 Topal (?/Ordu). Selahattin Sevinlik (?/
 Ordu). Ali Yıldırım (M./Bandırma). Halil
 Keskin (Ö.-d./Adana). Yadigar Karataş
 (?-d./Adana). Murat Kılıç (Ö.-d./Adana).
 11 — Nejat Tanrıöver (Ö.-d./Uşak). Hasan Şen-
 yurt (Ö.-d./Ank.). Veli Kara (Öğt.-d./An-
 takya)
 12 — Yusuf Atbakan (Ö.-d./İst.). Serdar Akcan
 (İ.-d./İst.). Nihat Özceyağlı (İ.-d./İst.).
 13 — Müjdat Gezer (?-k./İst.)
 14 — Şaban Beydah (Sm./Samsun)
 15 — Şaban Eğili (?-k./Samsun). Suat Yüksel
 (?-d./İst.)
 16 — Bilal Arlı (Ö.-k./Samsun). Faruk Özen
 (Dr.-d./Samsun). Efraim Şeker (Sm.-k./
 İst.). Ali Öge (İ.-k./Mersin). Dursun Sezer
 (O.-k./İst.). KTE (İ./İst.). KTE (?-d./
 İst.). Salih Başkent (P./İzmir)
 17 — Erdoğan Öztürk (?/İst.). KTE (?/İzmit)
 18 — Kamil Köse (?/İst.). Yücel Güneş (?/Ank.)
 19 — İrfan Şimşek (Sm.-d./İst.). Muzaffer Can-
 doğan (Em./İst.). Bilal Kaya (Sm./İsken-
 derun). Hasan Demirbaş (Om./Mersin).
 Abdülaziz Demirayak (?/Adana).
 20 — Hüseyin Altıngöz (Ö.-d./Eskişehir). Musta-
 fa Koçak (Öğt./Ordu). Ramazan Aksakal
 (Öğt.-d./Ordu)
 21 — Emine Şavlı (Ek./İzmir). Ramazan Vatan-
 sever (M./Bursa)
 22 — Orhan Ünal (Ö.-MSP/İst.). İlhan Çavuş-
 oğlu (Ö.-d./İst.). Haşim Sönmez (Ö.-MSP/

İst.). Halit Özkan (Sm.-MHP/İst.).

- 23 — Mustafa Güneş (Öğt./Ank)
 24 — Ahmet Karaman (?-k./İst.). KTE (?-k./
 İst.). Mustafa Önen (Ö./Ank.). Erdoğan
 Gün (Ö.-d./Çorum)
 25 — İsmail Karagöz (?/Uşak)
 26 — Mehmet Kuşçu (Sm.-CHP/Manisa). Cemil
 Çöllü (Sm.-MHP/Manisa). Tuncer Karadağ
 B./İzmir).
 28 — Neşe Güvensoy (Sm.-CHP/Manisa). Cema-
 lettin Karaaslan (?-k./İst.). Ayhan Hıncal
 (Ö./İst.)
 29 — Fevzi Karadağ (Sm.-d./İst.). Fahrettin De-
 mir (Sm./Kayseri)
 30 — Bekir Şendilman (Av.-MHP/İst.). Hüseyin
 Şahinoğlu (?-k./Ordu). Ahmet Can (İ.-d./
 Samsun). Nadir Oğlakkaya (P./Muş). Bat-
 tal Ekşi (?-Gaziantep)

TEMMUZ

- 1 — Ali Ünver (Ö.-d./Bursa). Reşat Ege (Öğt.-
 d./Urfa)
 2 — Yusuf Mirzeler (?-d./Adana). Serpil Dal-
 ırsan (Ek./Adana). Rifat Eralp (?-k./İst.)
 3 — Ramazan Kara (Sm.-k./Tarsus). Atilla Çe-
 lebi (Öğt.-d./Samsun)
 4 — Mesut Akarsu (Sm.-k./Balıkesir). Ramazan
 Kuş (İ./Balıkesir). Özbek Yalçın (İ.-d./
 Adana). Bestami Bakırcı (Ö.-d./İskende-
 run). Zeki Ön (?-d./Gaziantep). Cengiz
 Göral (Av.-CHP/Bursa). Zeki Ardicı (?/Te-
 kirdağ)
 5 — Orhan Ateşsaçan (?/İst.). Mehmet Taş
 Em./İst.). Azmi Doğan (?-k./Konya)
 6 — Ramazan Öner (İ./Diyarbakır)
 7 — Münir Sunay (M./Mersin). Alaattin Ayde-
 mir (Av./Giresun)
 8 — Cevat Kuleci (P./İst.). İlyas Ekşi (?-k./İz-
 mit). Aslan Karakaya (Sm./Samsun)
 9 — Ahmet Çamurcu (İ.-d./Samsun)
 10 — Hüseyin Öztürk (?-k./Samsun). Mehmet
 Aydemir (?-k./Samsun). Mustafa Çakmak
 (?/Gaziantep). Ahmet Çakmak (?/Gazian-
 tep).
 11 — Cevdet Pınar (İ./Adana)
 12 — Hüseyin Er (İ.-d./İst.). Recep Taşçı (Öğt.-
 d./İst.). Emin Eren (Av.-d./Tekirdağ)
 13 — Dilaver Altun (?-k./Samsun)
 14 — Rifat Asitli (?-k./Kars). Hüseyin Aksoy
 (?-d./İst.). Şükrü Çukurgöz (Sm./Adana).
 İrfan Sadık Kocabaş (P./Ank.). Ali Baba-
 can (B./Ank.)
 15 — Hasan Cemal (M./Ank.)
 16 — Mustafa Zurnacı (Sm./İst.)
 17 — Mehmet Arıcı (Ç./Samsun)
 18 — Hamdi Altunezen (?-k./İst.). İskender
 Karyaglı (Ö.-k./İst.). Mutlu Ünlü (İ.-k./
 İst.)
 19 — Salih Balcı (İ.-d./Tarsus). Recep Gürgen
 (?-d./Mersin). Hüseyin Gürgen (?-d./Mer-
 sin). Orhan Kaplan (İ.-d./İst.). Cumali

- Kaya (Sm.-k./Tarsus). Ali Görken (İ.-k./Adana). Tahsin Gezer (Sm.-k./İst.). Mehmet Buldu (M.-k./İst.). Süleyman Çolak (M.-k./İst.)
- 20 — Avni Koçak (Sm.-CHP-Tarsus). Ramiz Karmut (?-Tarsus)
- 21 — Ali Elçi (M.-d./Malatya). Mustafa Arıcak (O.-k./Ank.). Hanifi Yanıkoğlu (İ.-d./Adana). Yıldırım Akdoğan (Sm.-k./Manisa)
- 23 — Cemil Topçuoğlu (P./Antakya)
- 24 — Eşref Koca (Öğt.-d./Artvin). Ali Bilir (M./Artvin). Adil Kılıç (Ö.-d./Artvin). Atanur Şahin (Ö.-d./Artvin). Zekai Başaran (M./Kilis). Celal Civan (DDV) (?/Kars)
- 25 — Turan Güçlü (Sm./Uşak). Zekai Gelgeç (Sm./Urfa)
- 26 — Asım Çağırman (Sm.-k./İst.). Mehmet Çiftçi (Sm.-k./Manisa). Turgay Uysal (?-k./Antalya)
- 27 — Seyda Özoruç (?/Urfa). Hurşit Yılmaz (?/Urfa)
- 28 — Duran Pekergin (İ.-d./Adana). Şinasi Top (?/Adana). Ferza Çeliker (Ç./Muş)
- 29 — Melih Aytaç (İ.-k./İst.). Selahattin Çevik (Ö.-k./İst.)
- 30 — Selçuk Alpay (Ö.-d./Ank.). Mevlüt Toptaş (Sm.-k./Ank.). Yavuz Hoşgör (?/İst.)
- 31 — Mehmet Bilir (?-d./Adana). Salih Kangal (?/Urfa). Mehmet Gerger (?/Urfa). İsmail Arıkan (Ç./Urfa)

AGUSTOS

- 1 — Hüseyin Taş (?-d./İst.)
- 2 — Yaşar Çekici (M./Adana). Mehmet Alış (Ö./İst.). Hüsamettin Erdoğan (Ö./İst.). KTE (?/Urfa)
- 3 — Ertuğrul Aktoros (?/Adana). Ahmet Kılıç (İ./Zonguldak)
- 4 — Haydar Çağlar (Sm.-MHP/İst.). Kadir Yılmaz (İ.-k./İst.). Fahrettin Yavuz (İ.-k./İst.). Tacettin Yavuz (İ.-k./İst.). Ahmet Çetin (Sm.-/İst.). Musa Yazıcı (Ö./Samsun). Mustafa Yücel (Ö.-k./Adana)
- 5 — Nadir Ünal (İ.-k./İskenderun)
- 6 — Cemal Altınbudak (İ./Adana). Şevket Yavaş (?/Urfa). Hüseyin Çiftçi (İ./Adana)
- 7 — Elife Yılmaz (Sm./Adana). Zeynep Yılmaz (Ç./Adana). Hatice Canpolat (Ç./Adana). Hasan Canpolat (Ç./Adana). Ali Kemal Fidan (?/Ank.). Nuri Bağış (Sm.-AP/Kars). Ali Çetin (Om.-/Kayseri). KTE (?-k./Antalya)
- 8 — Şevket Yavaş (?/Urfa). Sedat Şen (Ö.-k./İst.). Mahmut Topaloğlu (?/Ordu). KTE (?/Urfa).
- 9 — Yıldırım Akdoğan (Sm.-k./Manisa). Mustafa Can (İ./İst.). Cevat Aslan (Ö.-d./Adana) KTE (?-d./Menemen)
- 10 — Hüseyin Ateş (İ.-d./İst.). KTE (?/İst.). Hadi Öztop (Sm.-AP/Urfa). Sıtkı Akturan (?-MHP/Balıkesir). Suphi Öztop (Sm.-AP/

- Urfa). Fevzi Saygın (?-İst.).
- 11 — Arif Yılmaz (Ö.-d./Adana). Nevzat Çetin (Ö.-k./Gaziantep). Recep Varan (?-AP/Urfa)
- 12 — Halis Öztürk (Om./İst.). Zihni Demir (Ö.-k./Kayseri). Süleyman Yılmaz (Sm./İst.). Turgay Bayır (?-d./Giresun). İzzet Sezer (?-k./Giresun). Dursun Çelik (?-k./Giresun). Ali İncekale (?-k./Giresun)
- 13 — Hikmet Tekin (Belediye Başkanı-MHP/Bingöl). Hamdiye Tekin (Ek./Bingöl). Ahmet Tekin (?/Bingöl)
- 14 — Zeki Şahin (Sm.-AP/İst.). Lokman Kodakal (Ö.-k./İst.). Tekin Tuğrul (Om./Siverek). Emin İşkuran (Ö.-MSP/Siverek). Ahmet İşkuran (Ö.-MSP/Siverek). Başaran Kambur (Sm.-k./İst.). Hüseyin Sobacı (İ.-k./İst.). Mehmet Uzun (?-d./İst.).
- 15 — Mustafa Şahin (Sm./Hatay). Nevzat Bayar (M./Urfa).
- 16 — Hanife Üpdül (Ek./İst.). Arif Sanlı (Ö.-k./Manisa). Arif Karaduman (Sm.-k./Manisa). Emin Özbudak (Ö.-k./Manisa)
- 17 — Ergun Kaboğlu (S.-Türk-İş/İst.). Rıza Koç (Sm.-d./İst.). KTE (?-İst.).
- 18 — Ömer Yüregil (Sm.-d./Denizli). Aziz İzmirlioğlu (Ö.-d./Denizli). Serdar Ekiz (Öğt.-d./Denizli). Hüseyin Polater (?-d./Manisa). Semih Özenöz (?/Adana). Yücel Karaalisan (?/Adana)
- 19 — Cihangir Tatar (İ./Adana). Ahmet Çelik (Öğt./Ordu). KTE (Ö.-k./Kayseri)
- 20 — Hamdi Kurt (İ./İst.). Fevzi Kuruçay (?-d./İzmit). Sabri Köksal (Ö.-d./Kayseri). Nazmiye İnan (Ek./Samsun). Mehmet Oruç (O./Diyarbakır). Rasim Mert (Ç./Samsun). Ahmet Koyuncuoğlu (P./Bergama)
- 21 — Erdal Görücü (Om./İst.). Mehmet Karaduman (?-d./Muğla). Ahmet Ballı (Ö.-d./Gaziantep). Ali Aktan (?/Turgutlu). Ayhan Altan (Sm./İzmir). Serdar Tuncaboylu (?-d./İst.).
- 22 — Hüseyin Ulu (Ö.-d./Samsun). Halim Karadeniz (İ.-MHP/İst.)
- 23 — Hasan Kuş (B./Çorum). Haşim Yıldırım (?-MHP/Uşak). Mehmet Çelik (M./Adıyaman). Osman Kavcan (Öğt.-k./Denizli). Ceyhan Barlas (?-k./Bursa). Cemali Sürücü (M.-k./Adana). Mehmet Hakkı Yolaç (?-k./İst.)
- 24 — Necmettin Önen (Öğt.-d./Samsun). Selim Bekar (İ./Trabzon). Ömer Kestenli (İ.-k./Mersin). Cemal Bülbül (?/İst.). Ahmet Oral (B./İst.). Mehmet Gökteş (İ./Adana)
- 27 — Kadir Ağa (Sm./Urfa). Ali Gelener (?/Urfa). Ahmet Geyikli (Sm./Urfa). Halil Ateş (?-k./Manisa). Metin Mutlu (Ç./Gaziantep). Şükrü Fidan (?/Ank.). Osman Ünal (P./Ank.). Mesut Korkmaz (?/Ank.). Hüseyin Özdemir (B./Kahramanmaraş). Hanifi Özkay (?/Kilis). KTE (Ç./Gaziantep). Osman Omur (Sm./Trabzon)

- 28 — Özkan Şenk (M.-d./Samsun). Kemal Balın (?-d./Samsun). Kenan Öztemir (Om./Samsun). Şerafettin Kargın (Sm.-k./Samsun). Selahattin Name (?-CHP/Kayseri). Cemil Çelik (?-d./Uşak). Ahmet Gedikli (Sm.-Urfa). Necati Mörey (?/Urfa). Tahsin Öz (?/Ank.).
- 29 — Adnan Hayta (?-k./Adana). Sadullah Dokur (?-d./Adana). Sami Balıklıkaya (?/Adapazarı). Hüseyin Aras (?/Ank.).
- 30 — Emin Kindemir (Sm./Mersin). Mesut Araz (İ.-k./Adana). İsmet Torunlar (M./Adana). Ahmet Aktaş (?-MSP/Bursa). Mehmet Akar (Sm.-k./İst.).
- 31 — Hürriyet' Er (?-d./İst.). Ali Uzun (?-k./İst.). Satılmış Altun (?-k./İst.). İmdat Can (?/Ank.). Adnan Can (P./Tarsus). Mustafa Eken (Ö./Antakya).

EYLÜL

- 1 — Ayfer İnceler (?-k./Tarsus). Mustafa Sarı (İ.-k./Tarsus). Cemaletin Yalçın (?-d./İst.). Zafer Kaya (Sm./Tarsus)
- 2 — İsmail Top (P./İst.). Mustafa Sevinç (M.-d./Bilecik). Fahri Şen (?-d./Ordu). Kerem Zorba (?-d./Adana). Mehmet Keleş (?-d./Adana). İbrahim Şakar (M./Kayseri). Cafer Tutuş (P./İst.).
- 3 — Veli Durmuş (?/Adana). Ali İnci (Ç./Diyarbakır). Emin Parlak (?-d./Kars). Selahattin Tokgöz (Sm./İskenderun). Ali Tatar (Sm./İskenderun). Hasan Hüseyin Bozdoğan (Sm./İskenderun). Mehmet Göçen (Öğt./İskenderun).
- 5 — Ferah Ülkütür (Ç./Tarsus). Ferhat Özcan Sarı (SM./Tarsus). Adem Pekmezci (Ö./İst.).
- 6 — Ahmet Buzludağ (?-AP/Urfa). Mehmet Ali Baloğlu (Ö.-d./İst.). Ahmet Oğuzhan Akbayrak (M.-k./Hatay). KTE (?/İst.).
- 7 — Metin Can Can (Sm.-k./İst.). Ayhan Bitirim (?/Ank.). Mahir Çakıroğlu (Ö.-d./Artvin). Ahmet Üçbulut (Sm.-k./Ank.). Kemal Küçüköğlu (İ./İst.).
- 8 — Yalçın Ünler (Av.-MHP/Adana). Nesrin Ünler (Ek./Adana)
- 9 — Osman Haznedar (İ.-d./Manisa). Yaşar Bilgin (İ.-d./Manisa). Mustafa Şahin (İ.-d./Manisa). Adil Turan (?-d./Urfa). Yücel Kapisız (?-k./Bursa).
- 10 — Sefa Eryağın (Ö.-MSP/Erzurum). Vedat Çataltepe (Ö.-d./Adana)
- 11 — Ceyhan Can (Av.-d./Adana). Hayri Özden (Ö.-d./Bursa). Taşkın Camgöz (Öğt.-d./Bursa). Şevket Demirel (?-d./Gaziantep). Mikail Delibaş (M.-d./Kayseri). Üzeyir Doğan (Sm.-k./İst.). Kadir Bülent Simit (İ./Bursa).
- 12 — Prof. Dr. Fikret Ünsal (Adana). Keçel Türkkın (Sm.-AP/Gaziantep). Fahri Güler (İ./Adana). Ali Ermiş (M.-d./İst.). Erkan

- Eskiçirak (Öğt.-d./Rize). İbrahim Berberoğlu (Sm.-d./Ank.).
- 13 — Hasan Çıran (Sm./Elazığ). Niyazi Büyükaşanlı (Sm./Adana). Yaşar Ülke (Sm./Adana). Sinan Atlı (B./Urfa). Fevzi Canbay (Sm.-d./İst.). Sadi Canan (Ö.-d./İst.). Selahattin Akıntürk (Öğt./Urfa). Celalettin Certus (?/Adana). Erol Ateğ (Sm.-k./Bursa). KTE (?/Elazığ).
- 14 — Nizamettin Korkmaz (Sm.-k./Ank.). Şükür Aydın (?-k./Adana). KTE (Ö.-d./Adana)
- 15 — Bercis Seden (Dr.-MHP/Gaziantep). Adil Şahin (?/Gaziantep).
- 16 — İsmail Çelik (Ö.-d./İst.). Enver Akşın (Sm./İst.). Mustafa Şenpınar (İ.-d./İzmir). Semir Kahveci (Sm.-k./Turgutlu). Azız Şahin (İ.-k./Turgutlu)
- 18 — Rauf Yılmaz (Dr.-CHP/Gaziantep). Hüseyin Doğrusöz (İ./İzmir). Beşir Tanrıverdi (Sm.-AP/Kars). Duran Sayan (?/Tarsus)
- 19 — Mustafa Üzülmüş (İ.-d./Bursa)
- 20 — Mürsel Karataş (Ö.-k./İst.). Nurettin Yazıcı (Öğt./İst.). Özcan Doruk (Öğt./Adana). Yılmaz Kızılay (Öğt./Adana). Müslim Teke (Öğt./Adana). Davut Korkmaz (Öğt./Adana). Ahmet Güleç (Öğt./Adana). Mustafa Karaca (Öğt./Adana). Cemil Çiftçi (?/Tarsus)
- 22 — Hüseyin Tuluk (Sm.-CHP/Malatya). Levent Dirin (Ö./İst.). Fahrettin Celal Akpolat (Ö./Gaziantep). Orhan Barut (Ö.-k./İst.).
- 23 — Kenan Güngörmüş (Ö.-d./Hollanda)
- 25 — Sadık Kamiloğlu (Sm.-k./Samsun). Hidayet Yılmaz (?-k./Uşak). Mirza Korkmaz (Sm.-d./Malatya). Mustafa Aktaş (Ö.-k./Kayseri). Faruk Kartal (Sm.-MHP/İst.). Sabri Tasak (?-k./İst.). Veysel Eke (?-k./Adana). Salih Pehlivan (M.-k./Manisa). Nedim Çeneli (?-d./Manisa). Ali Turgan (Sm./İst.). KTE (?/İst.).
- 26 — İbrahim Çalık (?-MHP/İst.). Süleyman Soydan (Sm.-CHP/Adana). Mehmet Ali Tütüncüler (S.-DİSK/Gaziantep). Ali Osman Öztürk (Ö./Adana). Mehmet Malkoçoğlu (Sm.-MHP/Gaziantep). Güley Kırat (Ç./Gaziantep). Derviş Çoban (Ö.-d./Gaziantep). Mustafa Gökçe (Sm.-MHP/Gaziantep). İsmail Cengiz (?/İst.).
- 27 — Erdem Ertürk (?-d./İst.). İlhan Doğan (İ.-İst.). Hacı Aras (?-d./İst.). Müslim Kuş (Sm.-CHP/İst.). Mustafa Han (?-d./İst.).
- 28 — Mahmut Tekin (?-d./Samsun). Sedat Kuseyri (Sm.-d./Ank.). Mustafa Güvenç Özdemir (Sm.-d./Gaziantep). Erdener Beğen (I./İskenderun). Kemal Akbulut (Sm.-k./İst.). Süleyman Karakullukçu (Sm./İst.). Zeki Kundak (M./Denizli). Mehmet Gürgen (M./Denizli). Yahya Kayacık (Sm./Adana). Mehmet Ali Mutlu (İ.-k./Adana).

Cemal Yeşilova (Sm./İst.). Yusuf Vural (?/Denizli).

- 29 — Cevat Yurdakul (Emniyet Müdürü/Adana). Talip Özçelik (İ./Ank.).
30 — Feridun Yazar (Belediye Başkanı-CHP/Urfa). Emin Akyüz (Sm.-MHP/İst.).

EKİM

- 1 — Ahmet Güzel (Ö./Erzurum). Mehmet Şerif Ay (M./Mardin). İbrahim Çağlalı (Om./Tarsus)
2 — Ali Sadık İbrahimoglu (?/Rize). Selahattin Kılıç (?/Adana). Necdet Ormancı (Ö./Adana). Yılmaz Güven (Ö./İst.)
3 — Salim Dursunoğlu (Senatör Adayı-AP/Kars) Orhan Gemici (P./İzmir). Ömer Faruk Bayraktar (?-d./İst.). Fahri Doğan (Ö.-d./Kırşehir). Arap Taşkaya (?/Ank.). İsmail Yılmaz (İ.-d./İst.)
4 — İhsan Erbay (Sm.-d./İst.). Koç Ali Güzel (B./Ceyhan)
5 — Bayram Bulut (Sm.-k./İst.)
6 — Ahmet Yolaç (Sm.-k./Adana). Tahir Fidan (?-k./Ank.)
7 — Mustafa Coşkun (İ./Adana). Tevrat Güler (?-d./Ordu). Sezai Güngör (?-k./Ordu)
8 — Mustafa Sevim (İ./İst.)
9 — Ahmet Bülent Güneş (M.-d./Kırşehir). Nedret Cevher (İ.-d./İst.)
10 — Cevat Şahin (?-MHP/Mersin)
11 — Şerafettin Akbaş (?-MHP/Fethiye). Remziye Dölek (Ek./Ank.)
12 — Metin Kılıç (?-d./Ank.). Bektaş Çaycı (P./Ank.). İbrahim Bal (M./İzmit) Şaban Dedekoca (P./İzmit). Hasan Sarıkaya (?/Ank.). Tacettin Köstreter (?-k./İst.). Celal Demir (Ö.-k./İst.)
13 — Selami Er (?-d./Samsun). Ömer Çetin (Sm.-d./İst.). Zeki Sereli (Ö./Malatya)
14 — Nuri Yanık (M./Merzifon). Seyfullah Gül (?/Giresun)
15 — Kinyas Şip (?-AP/Van). Celal Timur (?/Mardin). Ali Timur (?/Mardin). Mehmet Ali Sümer (?/Mardin). Abdurrahman Sümer (?/Mardin). İbrahim Solmaz (?/Mardin). Mehmet Sait Durmaz (İ.-k./Gaziantep).
17 — Mehmet Ali Özkan (Sm.-k./İst.). Bayram Bayraktar (Sm.-k./İst.)
18 — Erbil Ünal (Ö.-k./Yozgat)
19 — M. Tevfik Seçilmiş (Ö.-k./Adıyaman). Remzi Aslangöz (Ö.-k./Adıyaman). Mithat Yaşar (Ö.-k./Adıyaman). Yılmaz Taşkın (Sm.-MHP/İzmit). Hasan Şahin (M./Ank.). Mehmet Adil Olcay (Ö./Ank.). Kemal Gündoğdu (İ./Tarsus). Hadi Soysal (?-k./İst.). Mehmet Gümüş (Sm.-Tarsus). Bekir (STE) (?/Kayseri).
20 — Necle Yalçın (Ö.-d./Ank.). Osman Agar (İ./Ank.). Halit Avcı (Ö.-k./Gaziantep)
21 — İbrahim Yaralı (Ö.-k./Trabzon). Abdülka-

dir Karakimseli (Sm./Ank.). İsmail Polat (Sm.-Gaziantep). Recai Elaldı (?/Eskişehir). Hüseyin Yakup (B./Mardin). Vedat Kaçmaz (Sm.-d./İst.). KTE (?-k./İst.)

- 22 — Mehmet Alın (SM./Diyarbakır). Ali Rıza Bilir (?-k./Trabzon). Fuat (STE) (?/İst.)
24 — Cuma Karabulut (?-k./Antakya). Cuma Polat (?/Urfa). Muharrem Minos (Sm.-d./Samsun)
25 — Tamer Özdemir (G./İst.). Sedat Fırat (Ö.-d./Eskişehir). Şerafettin Kargı (Ö.-k./Eskişehir). Napuli Bengi (Ek./Malatya). Vahdettin Ayık (Dr./Elazığ). Kamil (STE) (Sm.-d./İzmir)
26 — Hayman İnan (Sm.-k./Ordu). Sait Çelik M.-d./Kayseri)
27 — Mehmet Baki Özsimiççi (Sm.-MHP/Gaziantep)
28 — Ramazan Çabuk (İ.-d./İst.). Nafiz Özcan (Ö.-d./İst.). Selahattin Uçar (İ.-d./İst.). Ahmet Şekerbaş (İ.-d./İst.). Adem Desova (İ.-d./İst.). Salih Yılmaz (İ.-d./İst.). Coşkun Bostan (Ö./Amasya). Mithat Bozkurt (Ö./Amasya). Ömer Özkan (?-k./Adana)
29 — Arif Öztürk (?-d./Eskişehir).
31 — Ahmet Çınar (Ö.-d./Eskişehir)

KASIM

- 4 — Mustafa Antep (?/Ank.). Vural Elim (İ./Ank.). KTE (Öğt./Kars). Şükrü Olcay (B./Adana). Hüseyin Çelik (?-k./Hatay). İsmail Noyan (M./İst.). Mikail Yılmaz (Sm.-d./İst.). Yakup İnan (?-k./Ordu). Sadık Ozbudak (?/Antalya). Selahattin Şen (?-d./Samsun)
5 — Hamit Aşar (İ./Ordu). Recep Özel (Sm.-d./Yozgat). Ayhan Erdoğan (?-k./Yozgat). İskender Şenol (Öğt.-d./Yozgat). Hüseyin Ozen (Sm.-d./Yozgat)
6 — Kadir Kaya (?-d./Uşak). Salih Ünlü (?-d./Adana). Mustafa Ertufan (?/Niğde). Selahattin Yergili (?-k./Ordu). Aziz Gözetmet (?-d./Urfa)
7 — Halil Sefi (İ.-k./Denizli)
8 — Şükrü Deşik (M.-k./Viranşehir). Mustafa Aydın (Ö.-k./Giresun). Kadir Pırasoğlu (Ö.-d./Trabzon). Osman Ertay (?/Mardin). Ali Yaşar Günaydın (P./İst.). Mehmet Cüra (M.-MHP/İst.)
9 — Zülfü Kaya (Sm.-MHP/Uşak). Veli Karasu (Ö.-d./Adana). Eşref Sağlar (Ö.-d./Adana). Nazmi Gürbüz (Öğt.-d./İst.). Aslan Sivri (S.-Türk-İş/İst.). Coşkun Türkmen (P./Ank.)
10 — Ertuğrul Cankart (M./Mardin). Mahmut Nedim Öğretim (Öğt.-d./İst.). Bülent Sarpkaya (?/İskenderun). Arif Uzun (?/Ank.). Suphi Paşoğlu (Öğt.-d./Bursa). Recep Kesiktaş (Om./İst.)
11 — Hüsnü Özalp (M.-MHP/İst.). Ömer

- Ermış (?-d./İst.). Cemal Öztemelci (?/Manisa). Ertay Altay (Sm.-İzmir).
- 12 — Mustafa Kemal Durmuş (İ.-d./Giresun). Cahit Sevgi (?/Kars). Raif Erdem (Sm./Bursa). Sunay Kurtoğlu (Ç./Bursa)
- 13 — Edip Solmaz (Belediye Başkanı/Batman). Bahattin Topal (Öğt.-d./Adana). Arif Uzüm (Sm.-k./İst.). Mehmet Gümüşbostan (M./İst.)
- 14 — Necati Conger (Sm.-k./İst.). Seyfettin Günay (?/Kars). Nihal Çizmecioğlu (M.-MHP/Urfa). Bisar Akpırınç (?-AP/Urfa). Orhan Özbay (Dr.-MHP/Gaziantep). Güven Yılmaz (M.-/İst.). Sait Çeltik (?-AP/Urfa).
- 15 — Cihan Duman (Sm.-MHP/İst.). Hüseyin Çiftçi (?/Urfa). Mehmet Yaşevi (?/Urfa). Osman Tilkı (Sm./İst.). Musa İnan (?/İst.)
- 16 — Osman Cengiz Çetinkaya (Ö./Sakarya). Ramiz Bulut (?/İst.). İsmail Aslan (Sm.-MHP/İst.). KTE (?/Tarsus).
- 17 — Talip Öztürk (Öğt.-d./İst.). Mahmut Kürekçi (Öğt./Gaziantep). Muammer Gönen (Om./Artvin). Cemal Vatansever (Sm.-d./İst.). Zehra Bektaş (Ek./Muş). Abdülkadir Toma (Öğt.-MHP/Gaziantep). Mustafa Ocal (Sm./Malatya)
- 18 — Metin Özcan (?-k./Bursa). Ahmet Türk (?/Bursa). Ali Türk (?/Bursa). Akın Özdemir (?-MSP/Kayseri)
- 19 — İsmail Baştürk (S.-Türk-İş/Kocaeli). Hasan Öztürk (Sm.-d./Malatya). Ahmet Günaydın (?/Urfa). Adnan Kadioğlu (?-d./Artvin).
- 20 — Vedat Tekin (Sm./İst.). İlhan Darendelioglu (G.-MHP/İst.). Turgut Yamuklu (Ö./Adıyaman). Osman Günaydın (Ö.-k./Ank.).
- 21 — Ümit Yaşar Doğanay (Prof. Dr./İst.). Mehmet Başak (?-MHP/İst.). Şükrü Cengiz (P./İst.). Hüseyin Duman (İ.-d./Gaziantep). Hüseyin Ovaoglu (?-d./Gaziantep). Şeref Atasever (Sm./Ank.). Nazif Atasever (Sm./Ank.). Sadık Yılmaz (M.-k./Elazığ)
- 22 — Rıza Dursun (?-d./Diyarbakır). Tuncay Polat (P./Gaziantep). Ali Türkmen (P./Gaziantep). Mehmet Bilir (P./Gaziantep). Şakir Balta (M.-k./Uşak). İlhami Gökkoça (?-k./Tarsus). Enver Kocaman (Om./Artvin). Ali Aygü (/?/İst.). KTE (?/Adıyaman).
- 23 — Meriç Dikici (İ.-MHP/İst.). Yüksel Mutlu (O.-d./Artvin). Aslan Demir (İ.-k./Ordu)
- 24 — İsmail Baş (Ö.-d./İst.). Ömer Gürpınar (İ.-k./İst.)
- 25 — Ahmet Özdemir (?/Sirt). İbrahim Yüce (?/Sirt). Cemil Gökmen (?/Sirt). Şenol Özyol (?/Ank.). Mürsel Bal (?/Ank.). Mehmet Kaş (?-d./Ank.). Ali Haydar (P./Gaziantep). Emin Keçeci (?/Gaziantep). Hulusi Altın (?-CHP/Kayseri). İsa Demirtaş

(?-d./Samsun)

- 26 — Hüseyin Akbaş (?-CHP/Ank.). Ahmet Yılmaz (?-CHP/Gaziantep)
- 27 — Ali Yılmaz (Öğt.-d./İst.). Yılmaz Demir (?-d./İst.). Erten Gündüz (?-d./İst.). Hüseyin Aslan (Em.-d./Malatya). Recep Önemli (M.-d./Kayseri). Mehmet Bal (?-d./Kayseri). Osman Başaran (P./Kırklareli). Mustafa Çaldıran (?/İst.). Kutlay Demirkaya (M.-d./Kayseri). Mustafa Kaymaz (Ö.-Diyarbakır). Durdu Cıncık (Ö./Adana). Osman Dikici (İ.-k./İst.)
- 28 — Ali Bayık (M.-d./Antalya). Halil Öz (P./Kahramanmaraş). Muhittin Dönmez (Ecz./Antakya). Kubilay Yeşilkaya (Ö./st.). Cafer İnci (?/Tarsus). Mahmut Koyuncu (?-k./Urfa). Halit Koca (Ö./Manisa)
- 29 — Ahmet Şenocak (Ö./Urfa). Enver Er (?/İst.). Süleyman Toprak (Sm.-k./Kayseri).
- 30 — Nusret Seven (Sm.-MHP/İst.). Şerafettin Özdeş (?/Ank.). Hacı Polat (?-d./Kayseri). Deniz Aydın (Ç./Kayseri). Mustafa Sarıköşe (?-d./Kayseri). Mustafa Erdoğan (?-d./Kayseri). Sadullah Yıldız (?-d./Kayseri). Ahmet Erdoğan (?-d./Kayseri). Hacı Büyükelbaşı (?-d./Kayseri). KTE (?/İst.)

ARALIK

- 1 — Ahmet Usta (?-d./Trabzon). Selahattin Şimşek (İ.-k./İst.). İsmail Civelek (?-d./İst.). Nihat Koşmaz (Sm./Manisa). KTE (?/Kayseri)
- 2 — Ali Rıza Saral (Sm.-MHP/İst.). Muzaffer Baş (Sm./İst.). Gürkan Bogan (Sm.-d./İst.)
- 3 — Muharrem Engin (?-d./İst.)
- 4 — Cevat Toptaş (İ.-d./Ank.). Muhsin Çetinkaya (İ.-d./Ank.). Yüksel Elifoğlu (Ç./Giresun). Kemal Fedal Coşkun (Öğt.-MHP/İzmir). Mürsel Baloğlu (M./Elazığ).
- 5 — Cengiz Köşdağ (Sm./İst.). İrfan Yücel (Ç./Adana). Sedat Güngör (Sm.-k./Ank.). Muhıppı Işık (?-AP/Kars). Bekir Kulaksız (M.-/Elazığ). Mehmet Sait Eren (Öğt./Diyarbakır). Osman Bereket (Ö./Urfa)
- 6 — Hüseyin Cahit Aküzüm (Av.-MHP/Ank.). Mehmet Güngör Kızılkaya (M./İst.). Ünal İşler (İ./İst.). Yavuz Vargın (?/İst.). Muharrem Vural (İ.-d./Amasya)
- 7 — İsmail Pekdemir (Öğt.-k./Antakya). Bahattin Akdelen (Sm./Mardin). Şakine Kamalak (Ö./Adana). Dursun Gülbaş (?-d./Ank.). Hilmi Kaya (P./İst.)
- 8 — Cavit Orhan Tütengil (Prof. Dr./İst.). Duran Özolta (Sm.-MHP/Adana). Rahmi Altuntaş (Sm./Ank.). Ali Özen (M./Antalya). Ahmet Turan Özkarton (?-k./Denizli)
- 9 — Cemil Mengüç (P./İst.). Fahri Çakır (Ç./Tokat). Hüseyin Gündoğdu (Ö./İst.). Cuma Yeşil (Ö./Diyarbakır). Abdullah Korkmaz (İ.-k./Kayseri). Murat Kürekçi (Ö./Ank.). Nurettin Kılıçdoğan (İ.-d./Malat-

- ya). KTE (?/Eskişehir)
- 10 — Osman Şenyurt (İ.-d./İst.). Hüseyin Efe (?/İst.). Naci Altın (Ö./Adana). Necati İçen (İ./Malatya). Halil Halıcı (P./Ağrı). Abdülsamet Akbulut (B./Kayseri).
- 11 — Ayhan Yavuz (?/Kayseri). Raşit Şen (Sm.-d./İst.). Ömer Aslan (Öğt./Malatya), Nail Karakaş (Sm./Ank.)
- 12 — Seyfi Polat (P./Adana). Mehmet Akbay M.-d./İst.). Nuri Bahadır (?-k./Uşak). Mustafa Çakır Özer (?-d./Eskişehir). Mahmut Kaygısız (Sm./Gaziantep). Mehmet Çiçek (İ.-d./Kayseri). Abdi İpeksoy (?/Kayseri)
- 13 — Osman Aynaş (?-d./Adana)
- 15 — Elmer Cooper (Om.-ABD/İst.). Robert Fresh (Om.-ABD/İst.). Jim Clark (Om.-ABD/İst.). James Smith (Om.-ABD/İst.). İsmet Kartal (İ./Eskişehir). Levent Sert (Ö.-d./Manisa). Cumali Fedakar (?-d./Adana). Murat Çokkoyu (Ö.-d./Adana). (ATE) Vural (Sm./Tokat)
- 16 — Orhan Toprakçı (?-d./İst.). Ergun Ertek (?-d./İst.). Zekai Bölükbaşı (Öğt.-d./İst.). Ergun Ersin (?-d./İst.). Fevzi Bektaş (?-d./İst.). KTE (?-k./Rize). KTE (?-d./Rize). KTE (?-k./Rize). KTE (?-d./Rize)
- 17 — İsmail Karlık (?/İst.). Halil Soydan (B./İzmir). Mehmet Güller (Sm./Balıkesir). Mustafa Albayrak (Sm./İst.). Mehmet Demiray (Sm.-d./İst.). Hasan Karakelle (?/İst.). Rifat Sungurtekin (Öğt./Kırıkkale). Ahmet Deniz (?/İzmir)
- 18 — Tevfik Alkan (Sm.-MHP/İst.). Ertuğrul Yurtsever (?/Konya). Erol Çuğ (Ö.-k./Samsun). Mehmet Yiğit (İ.-k./Gaziantep). Nihat Kılıç (Ö.-k./Mersin). Mithat Ülker (P./Ank.). Nevzat Alpay (Sm.-AP/Uşak). İsmail Taşlı (Öğt.-MHP/Ordu)
- 19 — Adnan Koç (?/İzmir). Sıtkı Arıkan (?-d./Samsun). Muhtar Yılmaz (?/Tokat). Mustafa Çadırcı (?/Tokat).
- 20 — Zeki Gülay (Ö.-k./Ordu). İbrahim Ünal (Sm./İst.). Mete Erdem (Ecz.-CHP/Manisa). Hamit Tekin (İ.-TBP/İst.). Kerim Oktay (?-k./İst.). Ahmet Alpat (Öğt./Muş). Nazik Ünver (Ö.-d./Ank.)
- 21 — Mustafa Köse (P./Antakya). Feridun Toy (Sm.-CHP/Manisa). Hasan Erkilic (?-d./Tunceli)
- 22 — Güven Nişancıoğlu (İ./Eskişehir). Cemil Aydın (Sm.-k./Manisa). Sabahattin Çakmak (İ.-d./İst.)
- 23 — Zihni Küpeli (Om./st.). Mustafa Uslu (Em.-k./Eskişehir). Necat Uslu (Ö.-k./Eskişehir). Aziz Eser (Om./İst.). Nadir Ölmez

- (Ö.-d./Bursa). İsmail Erden (Sm.-d./Kütahya). Ahmet (STE) (İ.-d./Kütahya). KTE (Sm.-k./Antakya)
- 24 — Bahri Aksu (?-MHP/İst.). Ahmet Yumru (İ./Tarsus). Cahit Doğruyol (?/Ank.). Recep Yıldırım (M./Ank.). Haydar Seyran-gah (Ö./İst.). Ziya Çelik (İ./İst.). KTE (?-k./Aydın).
- 25 — Ata Ahmet Üzümkesen (Öğt.-k./İst.). Şahin Bingöl (M.-MHP/Ank.). Hasan Küçük-oğlu (?/Ank.). Rezzan Tümer (Öğt.-d./Ank.). Selçuk Öz (Ö.-d./Ank.). Taha Öztürk (M./Ank.). Atilla Kesikoğlu (Sm./Ank.)
- 26 — Mustafa Gürün (Savcı/Tunceli). Zeki Şahin (?-d./İst.). Bayram Saygılı (Sm./İst.). Mustafa Yıldırım (Sm.-k./İst.). İsmail Albayrak (Öğt.-k./İst.). Hayrettin Nuranoğlu (O.-k./Tarsus). Hamza Uzgören (Sm.-MHP/Ank.).
- 27 — Mehmet Yumrutepe (S.-CHP/Malatya). Recep Dinçtürk (?-d./İzmir). Cihanşir Çelebi (?-d./İzmir). Süleyman Selçuk (P./Giresun). Fuat Enet (Sm.-k./İzmir). Yusuf Baş (S.-k./Ank.). Salih Yalçın (S.-d./İst.). Kemal Ergül (Sm./İst.). Selahattin Bekler (Ö.-k./İst.). Metin Duyar (?/İst.).
- 28 — Veysel Büyük (İ.-d./Bursa). Mehmet Kaçak (M./Erzurum). Ömer Bilgen (Öğt.-k./İst.). Ercüment Yahnici (M.-k./Ank.). Ahmet Çelik (?-d./Malatya)
- 29 — Hasan Levent Pamukçu (Ö.-k./İst.). Aladdin Selçuk (Öğt.-d./Uşak). Şerafettin Yılmaz (B./Bursa). Hüseyin Akkurt (?/Gaziantep). Yüksel Bal (M.-k./Ank.). Osman Tüm (Sm.-k./Elazığ). KTE (?/İzmir)
- 30 — Abidin Kavurmacı (Öğt.-d./Aydın). Aziz Sürücü (Ö.-d./Malatya). Mehmet Çiçek (Sm.-k./İst.).
- 31 — KTE (ATE) Yeşilyurt (Ek./Manisa).

Düzenleyen :
EDİP SAKARYA

AÇIKLAMA :

Ö— Öğrenci / İ— İşçi / Öğt.— Öğretmen / M— Memur / ?— Mesleği bilinmiyor / S— Sendikacı / P— Polis / H— Hakim / Ç— Çocuk / B— Bekçi / İst.— İstanbul / Ank.— Ankara / KTE— Kimliği Tespit Edilemedi / ATE— Adı Tespit Edilemedi / STE— Soyadı Tespit Edilemedi / Sm.— Serbest Meslek / Om.— Ordu Mensubu / Ek.— Ev kadını / Em.— Emekli / Av.— Avukat / G.— Gazeteci / Ak.— Akıncı / «DDV»— «Davadan Döneni Vurun»

